

UŞAK'TAN DERLENEN EFSANELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Türkan ÇELİK

DOKTORA TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Halk Bilimi Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya ÖZCAN

UŞAK

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eylül, 2020

ÖZET

UŞAK'TAN DERLENEN EFSANELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Türkan ÇELİK

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Halk Bilimi Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eylül 2020

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya ÖZCAN

Efsaneler, halkın mitolojik ve tarihî geçmişi ile bugünü arasında bir bağ oluşturdukları, kültürel unsurları günümüze taşıdıkları, halkın ortak belleğini, toplumsal bilinçaltını ve hayal gücünü yansıttıkları için titizlikle incelenmeye değer ürünlerdir. Efsanelerin, icracılar ve dinleyenler tarafından çoğunlukla gerçek, yaşanmış olaylar kabul edilmeleri bu ürünleri edebî metinler olmanın da ötesine taşımakta, folklorun önemli bir kaynağı hâline getirmektedir.

Tarih boyunca birçok medeniyete kucak açmış en eski yerleşim yerlerinden biri olan, aynı zamanda köklü bir efsane anlatma geleneğine sahip Uşak ilinin efsaneleri ile ilgili henüz kapsamlı bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Değişen yaşam koşullarının tesiriyle efsane türünün öneminin yadsınmaya başlaması da bizi, Uşak efsaneleri üzerine çalışmaya itmıştır.

Bu çalışmada Uşak ilinin Merkez ilçesi ile diğer ilçelerini ve köylerini kapsayan bir saha araştırması yapılarak halkın belleğinde ve sözlü kültürde yaşamaya devam eden efsanelerin derlenmesi, tespit edilen metinlerin -sonraki nesillere aktarımını kolaylaştırmak maksadıyla- yazıya geçirilmesi, tema ve konu bakımından sınıflandırılması ve bilimsel yöntemlere uygun olarak incelenmesi hedeflenmiştir.

Uşak efsanelerini Türk halk bilimine kazandırmayı da amaçladığımız bu çalışma kapsamında Uşak iline bağlı toplam 120 yörede derleme faaliyeti yürütülmüş, 439 kaynak kişi ile görüşülüp 1417 efsane metnine ulaşılmıştır. Bu metinler; konularına göre sınıflandırılmış, efsanelerde yer alan motifler tespit edilmiş ve efsaneler işlevleri bakımından incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Uşak'ta efsane anlatma geleneğinin sürdüğü, Uşak efsanelerinin sosyokültürel alan başta olmak üzere pek çok alanda önemli işlevlerinin bulunduğu ve Uşak efsanelerinin

gerek içerik gerek motif yapısı bakımından hem zengin hem renkli olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Efsane, Uşak, folklor

ABSTRACT**A REVIEW ON THE LEGENDS COMPILED FROM UŞAK**

Türkan ÇELİK

Department of Turkish Language and Literature

Uşak University Graduate Education Institute, September 2020

Advisor: Dr. Lecturer Derya ÖZCAN

Legends are products that are worth carefully studied as they create a connection between the mythological and historical past of the people and their present, bring cultural elements to the present, reflect the common memory of the people, social subconscious and imagination. Being accepted as real and lived events by the performers and the listeners make the legends go beyond being literary texts and make them an important source of folklore.

It has been observed that a comprehensive study has not yet been carried out on the legends of the city of Uşak, which is one of the oldest settlements that has embraced many civilizations throughout history and which also has a long tradition of telling legends. With the effect of changing life conditions, the start of denial about the importance of the legend genre has impelled us to study on the legends of Uşak.

In this academic work, field study covering the central district of Uşak province and other districts and villages was carried out in order to compile the legends that continue to live in the memory of the people and in the oral culture, write down the identified texts in order to facilitate their transference to the next generations, classify them in terms of themes and subjects in accordance with scientific methods for the aim of examination.

We also aim to bring legends in Uşak into Turkish folklore within the scope of this study; therefore collection activity was carried out in 120 regions of Uşak province, 439 source people were interviewed and 1417 legend texts were reached. These texts were classified according to their subjects, the motifs in the legends were determined and the legends were examined in terms of their functions. As a result of

the study, it was ascertained that the tradition of telling legends continues in Uşak, Uşak legends have important functions in many areas, especially in the socio-cultural field, and Uşak legends are both rich and colorful in terms of content and motif structure.

Key Words: Legend, Usak, folklore

ÖN SÖZ

İnsanlar tarih boyunca; yaşadıkları çevreyi, nasıl ve niçin var olduklarını, hayatı, kaderi, ölümü ve ölümden ötesini merak etmiş ve sorgulamıştır. Bu sorgulama; anlamlandırma, yorumlama, tasarlama ve anlatma arzusunu beraberinde getirmiştir. Böylece halk anlatıları meydana gelmiş, bu anlatılar; tıpkı birer akarsu gibi her geçtiği mecradan ve dönemden izler taşıyarak bugüne akmış, insan doğasının öyküleme ve öykü dinleme susuzluğunu gidererek günümüze taşınmıştır. Ortaya çıkan bu anlatılar; zamanla yeni anlatı türlerinin membaı olmuş; içinde bulunulan dönemin koşullarına göre farklı türlere bölünmüş, evrilmiş ya da esin kaynaklığı etmiştir. Böylece zaman içinde anlatılar çeşitlenmiştir.

Milletlerin anlatı geleneğinin önemli parçalarından olan efsaneler; yüzyılların, belki de bin yılların, başka deyişle zaman denen muğlak mefhumun imbiğinden süzülerek gelen; nesiller boyunca kültürü ve dili aktaran ürünlerdir. Sosyal hafızayı yansıtan efsaneler; toplumun kültür haritasının her bölgesinde yer edinir, toplumsal tarihin her döneminden izler taşır. Bu yönüyle mitik dönemden itibaren geçmişin günümüze armağanı olan efsaneler; halkın yaşamını, dünya görüşünü, mizah anlayışını, hayal ve beklentilerini, inanış ve ritüellerini, ahlaki değerlerini, gelenek göreneklerini, beğeni ve eğilimlerini anlamamızı sağlayan birer folklor ansiklopedisi gibidir.

Günümüz koşulları, insanları teknolojiyle hemhâl kılmaktadır. Bilgiye çabuk ve zahmetsiz erişimle bilginin değerinin yadsınması, hızlı ve plansız kentleşmenin etkisiyle bireyselleşip yalnızlaşma, yoğun çalışma saatleri, salgın hastalıkların yarattığı panik havası ve bu hastalıklara karşı önlem alma ihtiyacı; insanların köy odası, âşık kahvehanesi, kahvehane, tandır başı, bağ bahçe gibi ortamlarda bir araya gelip sohbet etmesinin önüne ket vurmaktadır. Hikâye anlatma ve dinleme geleneğinin yerini; sosyal medya, diziler, filmler, videolar, çizgi filmler, bilgisayar oyunları almaya başlarken ikinci plana atılan efsane vb. anlatılar önemsenmeme ve unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Tüm bu olumsuzluklar nedeniyle efsane vb. sözlü kültür ürünlerimizin vakit kaybetmeksizin derlenip yazıya geçirilmesi elzemdir. Bu gayeyle ulusal mirasımız olan efsaneleri bir an önce kayıt altına alıp incelemek ve gelecek kuşaklara aktarmak şahsımızca bir ödev kabul edilmiştir.

Hazine değerinde bir kültüre ve köklü bir efsane anlatma geleneğine sahip, adı etrafında bile pek çok efsanesi bulunan Uşak ili ile ilgili farklı folklor çalışmaları yapılmış olsa da henüz “efsane” alanında monografik bir yapıt ortaya koyulmamıştır. Bu nedenle çalışmamıza konu olarak Uşak efsaneleri seçilmiştir. Seçimimiz konusundan içimiz müsterihtir; çünkü çalışmamız neticesinde Uşak’ın Zümrüdüankadan balık kıza, ejderhadan şahmerana, ayla güneşin yarışından konuşan yatırlara, ufodan ruh çağırmaya, aksakallı dededen kesikbaşa, tarla süren cinlerden düğün yapan perilere, saçlarından salıncak yapan şeytandan altın kıza, Lokman Hekim’den Hızır’a, peygamberlerden velilere, padişahlardan krallara, Karun’dan Firavun’a, avcıdan çobana, bitmeyen dolmadan taşan pekmez küplerine, kuş olup uçmaktan taş kesilmeye, güle dönüşen paradan şehit kanıyla oluşan laleye, üzerine taş yağın köyden yeşil yanan oduna, muskadan büyüye, nazardan kurşun dökmeye pek çok konu, motif, öge ve tip barındıran zengin efsaneleri olduğu tespit edilmiştir.

“Uşak Efsaneleri ve Uşak Efsanelerinde Yer Alan Mitolojik Unsurların İncelenmesi” başlıklı doktora tezimiz “Giriş”, “üç bölüm”, “Sonuç”, “Ekler” ve “Kaynakça”dan oluşmaktadır.

Giriş kısmında; çalışmamız için belirlediğimiz konu ve bu konuyu seçme amacımız belirtildikten sonra, çalışmanın kapsamının ve sınırlılıklarının neler olduğu ifade edilmiştir. Bu bölümde çalışmamızda kullandığımız yöntem hakkında da detaylı bilgi verilmiştir. Bu kısımda ayrıca araştırma alanımızın tarihî, coğrafi ve ekonomik yapısı hakkında girizgâh niteliğinde bilgi verilmiş; ana konudan sapmamak adına derin bir inceleme yapılmamıştır.

Birinci Bölümde; efsane kavramı ele alınmıştır. Bu çerçevede efsane adlandırması üzerinde durulduktan sonra efsane türünün tanımı, özellikleri, kökeni ve oluşumu ile sınıflandırılması hakkında ayrıntılı malumat sunulmuştur. Ardından efsaneler üzerine ülkemizde yapılmış çalışmaların kronolojik bir dökümü çıkartılmıştır. Böylece efsane türü büyüteç altına alınmaya gayret edilmiştir.

İkinci Bölümde; Uşak efsaneleri şekil ve içerik özellikleri bakımından tahlil edilmiş ve konularına göre sınıflandırılmıştır. Metinlerin icra bağlamı, Performans Kuramından yararlanılarak değerlendirilmiştir. Uşak efsanelerinde yer alan motifler, Stith Thompson tarafından hazırlanan “*Motif Index of Folk Literature*” (Halk Edebiyatının Motif İndeksi) adlı çalışmaya göre analiz edilmiştir.

Tezimizin bu bölümünde Uşak efsaneleri, önce Bascom'un İşlevsel Kuramına göre değerlendirilmiştir. Ardından işlevsel halk bilimi kuramından yola çıkılarak yeni bir işlev sınıflandırması önerisinde bulunulmuştur. İşlev sınıflandırması önerimiz; sosyokültürel işlevler, psikolojik işlevler, felsefi - dinî işlevler, sanatsal işlevler ve tarihî işlevler şeklinde beş başlıktan oluşmaktadır. Uşak efsanelerinin işlev incelemesi, bu tasnif önerimize göre de gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü Bölümde; incelediğimiz metinler yer almaktadır. Metinler, İkinci Bölümde yer alan konu tasnifine göre sıralanmıştır.

Sonuç bölümünde; ikinci bölümdeki incelemelerimiz ışığında elde ettiğimiz veriler ortaya konup tezin genel bir değerlendirilmesi yapılmış, ulaştığımız sonuçlar detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Ekler bölümünde; metinlerin yazımında kullanılan transkripsiyon işaretleri tablo hâlinde verilmiştir. Alan araştırması sırasında çekilen fotoğraflardan bir seçki yapılmış, belirlenen fotoğraflar bu bölüme eklenmiştir.

Kaynakça kısmında ise çalışmamız kapsamında yararlandığımız yazılı ve elektronik kaynaklar belirtildikten sonra efsane derlediğimiz kaynak kişiler hakkındaki bilgiler, kaynak kişi dizini başlığı altında verilmiştir.

Tez çalışmamız boyunca geçmiş olduğum zorlu süreçlerde beni destekleyen; her daim bilgi, düşünce ve deneyimleriyle bana yol gösteren, öğrencisi olmaktan onur duyduğum çok kıymetli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Derya ÖZCAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez İzleme Komisyonunda yer alan saygıdeğer hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Erhan SOLMAZ'a ve Dr. Öğretim Üyesi Gaye YAVUZCAN'a ilgi ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Bu vesileyle Uşak efsaneleri ile ilgili bir tez hazırlama fikrini bize bahşeden Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN'e, engin bilgisi ve tecrübesi ile eğitim hayatımda önemli bir yeri olan yüksek lisans tez danışmanım Prof. Dr. Ali TORUN'a, öğrencilerinden birisi olma şerefine nail olduğum TDK Başkanı Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN'e ve doktora dersleriyle bana yeni ufuklar kazandıran Doç. Dr. Erol SAKALLI'ya gönülden şükranlarımı sunarım.

Ayrıca bu yaşa gelene kadar üzerimde ödenmesi imkânsız hakları bulunan, hayatım boyunca hayallerimin peşinden gitmemi sağlayan, her daim bana kılavuzluk eden, dua ve telkinleriyle beni cesaretlendiren annem Meryem ÇELİK'e ve derleme çalışması sırasında bana yol arkadaşlığı ve rehberlik eden, her zaman yanımda olup beni yüreklendiren babam Salih ÇELİK'e benden asla desteklerini esirgemedikleri için teşekkürü bir borç bilirim.

Derleme safhasında kaynak kişilere ulaşmamızda bize yardımcı olan, hatta bazıları kaynak kişi olarak da tezimize katkıda bulunan akraba, komşu, arkadaş ve öğrencilerime teşekkür ederim.

Son olarak tezimizin kaynak kişileri olan, bize hem efsanelerini, hem evlerini, hem de gönüllerini açan Uşak halkına konukseverlikleri, sabır ve hoşgörülerini için en kalbî şükranlarımı sunarım.

Türkan ÇELİK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı	: Türkan ÇELİK
Doğum Yeri ve Tarihi	: Uşak / 29 Kasım 1979
Lisans	: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği - 2003
Yüksek Lisans	: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Edebiyatı bölümü - 2008
Bildiği Yabancı Diller	: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

Çelik, T. (2016). Dede Korkut Kitabının Millî Edebiyat Dönemi Hikâyelerine Etkisi: Ömer Seyfettin Hikâyeleri Örneğinde. 3. *Türk Dünyası Genç Sosyal Bilimciler Kongresi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve Türk Dünyası Araştırmaları Gençlik Kolları, İstanbul.

Çelik, T. (2016). İlyaslı Köyünden Derlenen Değirmenci Adlı Köy Seyirlik Oyununun Mizah Unsurları. *Uluslararası Genç Akademisyenler Kültür Kongresi: Somut Olmayan Kültürel Miras ve Mizah - Ya Tutarsa*, Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, s. 447-455, İzmir.

Çelik, T. (2016). Ahıska Mânilerinde Sürgünün İzleri. *III. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu*, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü, s. 47-56, Ankara.

Çelik, T. (2017). Mircevat Ahıskalı'nın "Gurbetten İniltiler" Adlı Nehir Romanında Yer Alan Halk Bilimi Unsurlarının İncelenmesi. *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu*, Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve ODÜ Türkoloji Kulübü, Ordu.

Özcan, D. ve Çelik, T. (2020). Uşak Efsanelerinde Hızır Kültü, *Folklor Akademi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:2, s. 295 - 312.

İş Denevimi:

Çalıştığı Kurumlar : Millî Eğitim Bakanlığı - (2003-...)

İletişim:

E-posta adresi : turkanceliktc6@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
JÜRİ ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖN SÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ	xi
İÇİNDEKİLER	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	25
1. EFSANE KAVRAMI.....	25
1.1. EFSANE ADLANDIRMASI VE EFSANENİN TANIMI	25
1.2. EFSANENİN ÖZELLİKLERİ	39
1.3. EFSANENİN KÖKENİ VE OLUŞUMU	46
1.4. EFSANELERİN SINIFLANDIRILMASI	49
1.5. EFSANE ÜZERİNE TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	66
İKİNCİ BÖLÜM	75
2. UŞAK EFSANELERİNİN İNCELENMESİ	75
2.1. UŞAK’TA EFSANE KAVRAMI.....	75
2.2. UŞAK EFSANELERİNİN YARATIM VE AKTARIM / İCRA BAĞLAMI	76
2.2.1. UŞAK EFSANELERİNİN İCRACILARI.....	78
2.2.2. UŞAK EFSANELERİNİN İCRA ORTAMI.....	81
2.2.3. UŞAK EFSANELERİNİN İCRA ZAMANI.....	84
2.3. UŞAK EFSANELERİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	86
2.4. UŞAK EFSANELERİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ.....	89
2.4.1. UŞAK EFSANELERİNİN KONULARI.....	89
2.4.2. UŞAK EFSANELERİNİN MOTİF YAPISI.....	95
2.4.2.1. MOTİF KAVRAMI	95
2.4.2.2. UŞAK EFSANELERİNİN MOTİF YAPISININ İNCELENMESİ.....	98
2.5. UŞAK EFSANELERİNİN İŞLEVLERİ	128
2.5.1. İŞLEVSEL KURAM VE EFSANELERİN İŞLEVLERİ.....	128
2.5.2. YENİ BİR İŞLEV SINIFLANDIRMASI ÖNERİSİ VE UŞAK EFSANELERİNİN BU ÖNERİ DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ	148
2.5.2.1. Sosyokültürel işlevler:.....	150

2.5.2.2.	Psikolojik İşlevler:.....	155
2.5.2.3.	Felsefi – Dinî İşlevler:	159
2.5.2.4.	Sanatsal İşlevler:	162
2.5.2.5.	Tarihî İşlevler:.....	164
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....		167
3.	UŞAK'TA DERLENEN EFSANE METİNLERİ	167
3.1.	YARATILIŞ, OLUŞUM VE DÖNÜŞÜM EFSANELERİ.....	168
3.1.1.	EVREN / YARATICI İLE İLGİLİ EFSANELER	168
3.1.2.	DÜNYA İLE İLGİLİ EFSANELER	168
3.1.3.	İNSANLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	171
3.1.3.1.	İNSANLARIN YARATILIŞI / DEĞİŞİMİ İLE İLGİLİ EFSANELER:	171
3.1.3.2.	TARİHTEKİ ÖNEMLİ KİŞİLER İLE İLGİLİ EFSANELER:	175
3.1.3.3.	SIRADAN KİŞİLER İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	183
3.1.4.	HAYVANLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:	192
3.1.5.	BİTKİLER İLE İLGİLİ EFSANELER:	212
3.1.6.	GÖKYÜZÜ VE GÖK CİSİMLERİ İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	218
3.1.7.	DOĞA OLAYLARI VE AFETLER İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	224
3.1.8.	YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	228
3.1.9.	MİMARİ YAPILAR İLE İLGİLİ EFSANELER:	238
3.1.10.	YERLEŞİM YERLERİ İLE İLGİLİ EFSANELER:	249
3.1.11.	ADLANDIRMA İLE İLGİLİ EFSANELER:	256
3.1.11.1.	YERLEŞİM YERİ ADI İLE İLGİLİ EFSANELER:	256
3.1.11.2.	KİŞİ ADI / SOYADI / LAKABI İLE İLGİLİ EFSANELER:	287
3.1.11.3.	DİĞER ADLANDIRMALAR İLE İLGİLİ EFSANELER:	292
3.1.12.	SAVAŞLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:	300
3.1.13.	KAZALAR, BELALAR İLE İLGİLİ EFSANELER:	315
3.1.14.	HAZİNELER İLE İLGİLİ EFSANELER:	317
3.1.15.	EDEBÎ TÜRLER İLE İLGİLİ EFSANELER:	323
3.1.15.1.	DEYİM:.....	323
3.1.15.2.	FIKRA:.....	326
3.1.15.3.	TÜRKÜ:.....	329
3.2.	GELECEK İLE İLGİLİ EFSANELER.....	331
3.2.1.	KIYAMET / SON / ÖLÜM İLE İLGİLİ EFSANELER	331
3.2.2.	KEHANET İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	340

3.2.3.	KADER İLE İLGİLİ EFSANELER:	346
3.3.	DİNÎ / MİSTİK EFSANELER VE MEMORATLAR.....	348
3.3.1.	PEYGAMBERLER İLE İLGİLİ EFSANELER.....	348
3.3.2.	HALİFELER VE SAHABELERLE İLE İLGİLİ EFSANELER.....	370
3.3.3.	EVLYALAR / DİNÎ KİŞİLER İLE İLGİLİ EFSANELER.....	373
3.3.4.	HIZIR KÜLTÜ LE İLGİLİ EFSANELER:.....	414
3.3.5.	OLAĞANÜSTÜ VARLIKLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	419
3.3.6.	KUTSAL VE MİSTİK MEKÂNLAR İLE İLGİLİ EFSANELER	433
3.3.7.	RİTÜELLER VE İNANMALAR İLE İLGİLİ EFSANELER:.....	482
3.3.8.	MEMORATLAR:	520
3.4.	AŞK EFSANELERİ	647
	SONUÇ.....	651
	EKLER.....	660
A.	METİNLERİN YAZIMINDA KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ TABLOSU	660
B.	ALAN ARAŞTIRMASI SIRASINDA ÇEKİLEN FOTOĞRAFLAR.....	661
	KAYNAKÇA.....	677

KISALTMALAR DİZİNİ

Çev.: Çeviren

Doç.: Doçent

Dr.: Doktor

Haz.: Hazırlayan

KK: Kaynak kişi

km: Kilometre

m: Metre

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

MÖ: Milattan Önce

MS: Milattan Sonra

Prof.: Profesör

S.: Sayı

s.: Sayfa sayısı

TDK: Türk Dil Kurumu

vb.: Ve benzeri

vs.: Ve saire

vd.: Ve diğerleri

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

A. ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

A.1. KONU

Bir yöre halkını anlamının en doğru yolu; onların yaşayış tarzını, edebî ürünlerini, dili kullanım şekillerini, geleneklerini ve benzeri özelliklerini, kısacası kültürünü araştırmaktan ve anlamaktan geçer; çünkü kültür, halkın toplumsal hafızasını, hayata bakış açısını ve öz benliğini yansıtır; o milleti bir arada ve ayakta tutar. Bu nedenle halk bilimi, toplumun geçmişten geleceğe değiştirerek şekillendirdiği tüm maddi ve manevi kültür ürünlerini inceler. Halk biliminin kapsamı içindeki halk edebiyatı da kültür ürünlerinin anlatı geleneği içerisinde meydana getirdiği birikimi ifade etmektedir.

Tarihî, siyasî olaylar; ekonomik ve teknolojik değişiklikler, sosyal hayatı ve buna bağlı olarak halk edebiyatı ürünlerini etkiler. Günümüzde sözlü halk edebiyatı ürünlerinin Uşak'ta da yaygınlığının azalması olasıdır. Ancak icra ortamları ile yapı ve içerik özellikleri değişikliklere uğrasa da sözlü halk edebiyatı ürünleri yaşamaya devam eder. Bu ürünlerden biri olan efsane; halkın inançlarından, geleneklerinden, duygularından, günlük yaşamından ve dilinden süzülüp gelmiş anlatılardır.

Günümüzde bazı kişiler tarafından efsane teriminin sadece boş, asılsız, korkunç, gülünç veya abartılı hikâye şeklinde algılanmaya başlanması, kültürün ve kültürel öğelerden olan efsanelerin sürekliliğinin göz ardı edilerek efsanelerin artık oluşmadığı ya da anlatılmadığı fikrinin benimsenmesi; değiştirmeyi hedeflediğimiz kanılarla ilgili bir çıkış noktası oluşturmuş ve tezimizin konusunu belirlemede bize yol göstermiştir. Bilhassa basın yayın organlarının ve internetin tesiriyle halk arasında efsane sözcüğünün daha çok mecaz anlamıyla bilinmeye ve kullanılmaya yüz tutması da bizi düşündüren hususlardandır. Ayrıca cep telefonu, televizyon, bilgisayar gibi teknolojik aletlerin yaygınlaşmasıyla değişen yaşam koşullarının, özellikle de sosyal medyanın etkisiyle bu türün önemi unutulmaya; efsane anlatıcıları ve anlatıları küçümsenmeye, alaya alınmaya, boş ve mantıksız damgası yemeye başlamıştır. Oysaki Pertev Naili Boratav, efsanenin saçma veya zararlı olmadığını şöyle belirtir:

“Efsaneler halkın çaresizliklerini, umutlarını, özlemlerini, dünya görüşlerini bütün öteki halk edebiyatı türlerinden daha keskin belirtirler; çünkü inanış konusudurlar büyük bir bölüğüyle. Onları saçmadır, akıldışıdır, diye küçümsemek, zararlıdır diye afaroz etmek yersiz bir davranış olur. Aydın kişilerin böylesine bir tutumu halkı anlama, onunla işbirliği yapma çabasına engeller çıkarmaktan başka bir sonuç vermez. Efsanelerin inanç konusu olanları ancak o inançların sürüp gitmesini sağlayan şartlarla birlikte ortadan kalkacaktır. O şartları ortadan kaldırmadan efsanelerin saçmalığı, zararlılığı üzerinde durmanın bir faydası yoktur” (1969: 116-117).

Yaptığımız tüm bu tespitler ve Boratav’ın yolumuzu aydınlatan sözleri, bizi efsane alanında araştırma yapmaya sevk etmiştir. Uşak, esasen geniş bir kültürel birikime sahip illerdendir. Literatür taraması sonucunda Uşak yöresi efsanelerinin henüz kapsamlı bir çalışmaya konu olmadığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede tezimize konu olarak Uşak efsaneleri ve bu efsanelerin bilimsel yöntemlerle incelenmesi seçilmiştir.

A.2. AMAÇ

Araştırmanın amacı; efsanelerin halk bilimi içerisindeki yerini ve önemini gözler önüne sermek, efsaneyi tanımlamak, efsanelerin özelliklerini sıralamak, efsanelerin kaynağı hakkında bilgi edinmek, efsane tasniflerinden bahsetmek, efsane türü ile ilgili yapılmış çalışmaları tanıtmak, Uşak ili hakkında genel bilgiler sunmak, Uşak ilinin merkez ilçesi ile diğer ilçelerini ve köylerini kapsayan bir derleme faaliyeti neticesinde Uşak’ta anlatılagelen efsaneleri derlemek, efsane derleme ve inceleme çalışmalarını teşvik etmek, Türk folkloruna yeni efsaneler kazandırmak, yörede anlatılan efsaneleri konuları bakımından sınıflandırmak, Uşak ilinin efsaneleri üzerinde içerik ve şekil değerlendirmesi yapmak, Uşak efsanelerinde yer alan motifleri tespit edip incelemek, Uşak efsanelerinin işlevlerini belirlemek, Uşak’ta efsane anlatma geleneğinin ne denli köklü, derin ve yoğun olduğunu ve bu geleneğin günümüzde de yaşadığını ispat etmek ve Türk kültürünün önemli ürünlerinden biri olan efsaneyi yeni nesillere tanıtip sevdirmektir.

Belirtmek istediğimiz bir başka husus da şudur ki derlenen efsane metinleri yazıya geçirilirken Uşak'ın ağız özelliklerine sadık kalınmış, kelimelerin orijinal biçimleri transkripsiyon alfabesinden yararlanmak suretiyle yazılmıştır. Buradaki gayemiz, Türk dili alanında çalışacak araştırmacıların da tezimizden faydalanmasına imkân tanımaktır.

A.3. KAPSAM VE SINIRLAR

Uşak, kadim bir yerleşim merkezi olduğu için kökleşmiş bir efsane anlatma geleneğine sahiptir. O nedenle çalışma sahası olarak Uşak ili seçilmiştir. Uşak Merkez ilçe ile birlikte alfabetik sırayla Banaz, Eşme, Karahallı, Sivaslı ve Ulubey ilçeleri derleme alanı olarak belirlenmiştir. Çalışmamız, toplam 120 yöreyi (köy, kasaba, ilçe merkezi ve il merkezi) kapsamaktadır ve yalnızca efsane türü ile sınırlıdır.

Uşak efsaneleri konulu tezimiz kapsamında efsane kavramı tanımlanmaya, efsanelerin özellikleri sıralanmaya, efsane türü ile ilgili yapılmış çalışmalar tanıtılmaya, Uşak hakkında genel bilgiler sunulmaya, Uşak efsaneleri tespit ve tasnif edilmeye, yörede anlatılan efsanelerin içerik ve şekil bakımından incelenmesine, efsanelerin halk bilimi içerisindeki yerinin ve öneminin belirlenmesine çalışılmıştır.

Çalışmamızı oluşturan metinlerin tamamı, Uşak halkından ve Uşak ili sınırları içerisinde derlenmiş olsa da anlatılan metinlerin bazıları Uşak'la ilgili değil, çevre iller ve büyük şehirler başta olmak üzere başka illerle ilgilidir. Metinlerin deşifre edilip yazıya geçirilmesi aşamasında başka şehirlerde geçen efsaneler ayıklanmaya çalışılmıştır. Fakat bu tür efsanelerin de Uşak'ta anlatıldığını kanıtlamak amacıyla bunlardan birkaç tanesi yazıya geçirilmiştir. Zira efsanelerin etkisinin olduğu yöreyle sınırlı olmadığı hatta efsanelerin farklı mekânlara yayılıp zamanla yerleşebildikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Böyle bir durumda söz konusu efsanenin çıkış yerinin hangi il olduğunu tespit etmek de kolay değildir. Bu çerçevede tezimizin isminin “Uşak Efsaneleri Üzerine Bir İnceleme” değil de “Uşak'tan Derlenen Efsaneler Üzerine Bir İnceleme” olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bazı yazılı kaynaklarda Uşak'ta anlatılan birkaç efsaneye rastlanmıştır. Ancak çalışmamızda amaç farklı araştırmacılarca derlenip yazıya geçirilmiş efsaneleri incelemek değil, yeni efsaneler derleyip yazıya geçirmek ve onları incelemektir. Bu nedenle tezimiz kapsamındaki efsanelerin tamamı, sözlü kaynaklardan elde edilmiştir.

A.4. YÖNTEM

Tez konusu belirlendikten sonra ilk iş olarak bir planlama yapılmış ve ardından bu plan doğrultusunda literatür araştırmasına başlanmıştır. Efsane kavramı ile ilgili yapıtlar, efsane derleme ve incelemede yararlanmayı düşündüğümüz metotlara yönelik kaynaklar, derlenip incelenmiş efsanelere dair önemli kitaplar ve bunların yanı sıra saydığımız konulara ilişkin makaleler ve YÖK Dokümantasyon Merkezi'nden edindiğimiz lisansüstü tezler taranmış, incelenmiş ve gerekli notlar alınmıştır.

Literatür taramasının akabinde alan araştırması için ön hazırlıklara başlanmıştır. Çalışmamız; Uşak ilinin merkez ilçesini, diğer ilçelerini ve köylerini kapsadığı için alanın daha yakından tanınması amacıyla derleme faaliyetine başlamadan önce Uşak'la ve Uşak kültürü ile ilgili kitaplar, dergiler, broşürler, yıllıklar gibi yazılı ve elektronik kaynaklar tespit edilip incelenmiştir.

İnceleme sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak Uşak'ın köylerinin özelliklerini içeren bir tablo hazırlanmıştır. Bahsi geçen tabloya Uşak'ın ilçe ilçe köylerinin listesi yanında tespit edilebildiği oranda her köyün sosyal, coğrafi, tarihî özellikleri; nüfusu, il ve ilçeye uzaklığı, muhtarının adı, muhtarının telefon numarası, ulaşım koşulları kaydedilmiştir. Daha sonra her bir köyden tanıdığımız ya da çevremizdeki insanların tanıdığı, köye gittiğimizde kaynak kişilere ulaşma konusunda bize yardımcı olabilecek kişilerin isim, adres, telefon numarası gibi bilgileri ve köylerle ilgili genel bilgiler ve edindiğimiz fikirler doğrultusunda kaynak kişilere o köyle ilgili sorulabilecek sorular tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca önerilerden yola çıkılarak sözlü kaynak olabilecek kişilerin adları sıralanmıştır. Sözlü kaynaklardan elde edilen bulgular neticesinde yeni bilgiler

edindikçe bu tabloya, -derleme son buluncaya dek- eklemeler yapılmaya devam edilmiştir.

Bu tablo doğrultusunda ziyaret edilebilecek köylerin genel bir çizelgesi çıkarılmıştır; ancak derleme yapılacak köylerle ilgili kesin bir çerçeve oluşturulmayıp sınırlar esnek bırakılmıştır. Zira sosyal, siyasi, ekonomik unsurlar ile iklim ve ulaşım şartlarının değişkenliğinin göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmüştür. Çizelge; derleme sırasında oluşan koşullar ve derleme yapılan köylerdeki halkın tavsiyeleri doğrultusunda şekillenerek ve güncellenerek uygulanmıştır.

İncelenen derleme metotları ile ilgili kitaplar, efsane terimi ve Türk efsaneleri hakkında yapılan akademik çalışmalar doğrultusunda kaynak kişilere sorulacak sorular belirlenmeye çalışılmıştır. Özellikle Metin Ekici'nin, "Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri"¹ adlı eserinde yer alan örnek bilgi sorularından faydalanılmıştır. Uşak ilinin tarihî, coğrafî, sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik özellikleri de göz önünde bulundurularak kaynak kişilere yöneltilmek üzere 67 sorunun bulunduğu bir liste oluşturulmuştur.

Ön hazırlıkların tamamlanmasının ardından alan araştırması aşamasına geçilmiştir. Bilindiği üzere belirlenen araştırma konusuyla ilgili halk kültürü unsurları hakkında bilgi almak için söz konusu unsurların yaşadığı topluluğa gidilerek çalışmalarda bulunulmasına "alan araştırması" denir (Çobanoğlu, 2012: 65).

Alan araştırmasında uyguladığımız temel yöntem ise "derleme"dir. Derleme terimini Ekici şöyle tanımlamaktadır: "Halk bilgisi yaratmalarının belli bir zamanda, belli bir yerde, belli bazı araç ve yöntemleri kullanan uzman halk bilimci veya amatör olarak halk bilimine ilgi duyan kişi veya kişilerce; halk bilgisi ürünlerini yaratan, yeniden yaratan, taşıyan, nakleden, aktaran ve icra eden kişilerden sözlü, yazılı ve görsel olarak kaydedilmesi ve maddi ürünlerin toplanması işidir" (Ekici 2010: 25, 26).

¹ Metin Ekici, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, (Ankara: Geleneksel Yayınları, 2010), s.152, 153.

Saha araştırmaları üç yöntem etrafında şekillenir. Bunlar “anket”, “gözlem” ve “görüşme” yöntemleri olarak adlandırılmaktadır (Ekici, 2010: 43). Derleme faaliyetimiz sırasında gözlem ve görüşme metotlarına başvurulmuştur; ancak anket yöntemine ihtiyaç hâsil olmamıştır.

Alan araştırmamız esnasında en çok kullandığımız metot olan görüşme (mülakat) yöntemi “Derlemeci tarafından önceden hazırlanan sorular, kimi zaman da doğaçlama bir şekilde sorulan soruların ‘kaynak kişi’ şeklinde de adlandırılan anlatıcı-icrâciya yöneltilmesidir.” Bu yöntemde derlemeci ve anlatıcı aynı ortamda bulunur. Sorulan sorular ve alınan cevaplar yazılır ya da kaydedilir (Ekici, 2010: 71). “Bu yöntemle hem kaynak kişi hakkında ve onun anlatı veya icrası hakkında çeşitli bilgiler elde edilebilir, hem de halk edebiyatı yaratmalarının bizzat metinleri derlenebilir” (Oğuz vd. 2014: 432-433). Alan araştırması metotları hakkında çok önemli çalışmalara imza atmış olan Goldstein ise mülakat (görüşme) yöntemi sayesinde elde edilecek verileri şöyle sıralamıştır:

1. Kaynak kişilerin biyografileri.
2. Kaynak kişilerin estetik görüşleri.
3. Bilgi, duygu ve anlamlar.
4. Folklor yaratmalarının nakli.
5. Derleyicinin gözlem yapmadığı folklor durumlarının tarifi.
6. Kaynak kişilerin repertuarı (Goldstein, 1977: 72-74).

Görüşme yöntemi, yönlendirilmiş görüşme ve yönlendirilmemiş görüşme şeklinde iki grupta incelenir. Yönlendirilmiş görüşme, derlemecinin önceden hazırlamış olduğu mümkünse ezberlediği soruları belli bir sıraya göre anlatıcıya yöneltmesiyle yapılan derleme faaliyetidir. Yönlendirilmemiş görüşme ise soru hazırlanmadan kaynak kişi ile bir araya gelme ve o şahıstan sohbet havasında bilgi elde etme yöntemidir (Ekici, 2010: 71-73; Oğuz vd. 2014: 433, 434). Alan araştırmamızda görüşme yönteminin iki türü de kullanılmaya çalışılmış, daha çok “yönlendirilmiş görüşme” tekniğine başvurulmuştur. Bu yöntemle görüştüğümüz kişilere efsane kavramı ile ilgili sorular sorulmuş ve kaynak kişiler, efsane anlatmaları için teşvik edilmiştir. Fakat hiçbir zaman kâğıttan soruları okuyan, buyurgan bir sınav görevlisi gibi davranılmamış, aksine anlatıcılarla söyleşi havasında, samimi bir iletişim ortamı yaratılmaya çalışılmıştır. Derleme faaliyeti

ilerledikçe tecrübe kazanmamızın etkisiyle olsa gerek “yönlendirilmemiş görüşme” tekniği daha sık kullanılır olmuştur.

Saha araştırmamızda metinlerin icra bağlamının incelenmesi sırasında ise gözlem (mülakat) tekniğiyle elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Gözlem yöntemi; derlemecinin halk bilgisi ürünlerini, yaratım ortamlarına dâhil olarak kaydetmesidir. Gözlem yönteminde amaç, derleyicinin icra ortamını görüp onu yaşamasıdır. Unutulmamalıdır ki ortam hakkında verilen bilgiler sayesinde; eş metinlerin ve bunlar arasındaki farklılıkların nasıl ve neden oluştuğu, bir metnin diğerinden daha zengin olmasını sağlayan sebeplerin neler olduğu daha iyi anlaşılabilir (Ekici, 2010: 67-68). Araştırma yaptığımız yöreyi tanıyor olmamızdan dolayı derleme çalışmamız sırasında çoğunlukla “aktif katılımcı durumunda gözlem” yapılmıştır.

Görüşme ve gözlemlerimiz “doğal ortam”da gerçekleşmiş ve anlatıcının doğal ortamına hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Buradaki amaç, görüşmeler sırasında anlatıcının kendini rahat hissetmesi, hiçbir baskı altında kalmaması ve icranın öze / gerçeğe uygun gözlemlenebilmesidir. İcracı, icra ve ortama dair gözlemler, kaynak kişinin dikkatini dağıtmayacak şekilde not edilmiştir. Nadir durumlarda “yapay ortam”dan yararlanmaya mecbur kalınmıştır. Örneğin Uşak’ın bazı köylerinden Uşak Merkez’e herhangi bir nedenle gelen kaynak kişilerle burada görüşüldüğü de olmuştur. Bu gibi durumlarda “yapay ortam”da görüşme ve gözlem yapılmış, doğal ortamın da gözlemlenebilmesi amacıyla daha sonra söz konusu köylere gidilmiştir.

Saha araştırmasına yeni başladığımız dönemde efsanenin ne olduğunu bilmediğini söyleyen kaynak kişiler için sorulara geçmeden önce efsane kavramı tanımlanıp efsanenin özellikleri sıralanmıştır; fakat bu yöntemin efsane derlemek için çok işe yaramadığı, aksine kaynak kişilerin aklının karıştığı ya da metinleri daha resmî bir dille ve otosansür uygulayarak anlattıkları tespit edilmiştir. O nedenle yazılı kaynaklarda yer alan efsanelerden örnek vererek soru sorma yoluna gidilmiş ve bu yöntemin işe yaradığı görülmüştür. Hatta kaynak kişilerin bir kısmı örneği dinledikten sonra anlattığı metinleri efsane olarak adlandırmaya başlamıştır.

2016-2018 yılları arasında gerçekleştirdiğimiz alan araştırmamızda derleme faaliyeti; kaynak kişilerin evleri, kahvehaneler, tarlalar, bağ ve bahçeler, yol kenarları, dağ başları, camiler, türbeler, yatırlar, adak yerleri, müzeler, hastaneler ve

okullar gibi çok çeşitli mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Derleme yeri ve zamanı kaynak kişinin inisiyatifine bırakılmıştır. Ancak bazı görüşmeler; herhangi bir plan yapılmaksızın, randevu alınmadan, tesadüfî ve doğaçlama olarak gerçekleşmiştir. Bu durumlarda ayağımıza kadar gelen fırsatı değerlendirmeye çalıştığımız söylenebilir. Elden geldiğince icracının kendisini rahat hissedeceği koşullar sağlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla kaynak kişi ile önce genel konularda sohbet edilmiş sonra efsane ile ilgili görüşmeye geçilmiştir. Derleme yaptığımız hiçbir kaynak şahsa efsane anlatması için ısrar edilmemiştir. Derleme faaliyeti sırasında ses kayıt cihazı, fotoğraf makinesi, cep telefonu ve kâğıt kalem kullanılmıştır. Her görüşmeden önce kaynak kişilerden bu cihazların ve araç gerecin kullanımı için izin alınmıştır. Efsanelere konu olan mekânların ve izinleri alınarak bazı kaynak kişilerin fotoğrafları çekilmiş, bunlar arşivlenmiştir. Yine fotoğraflar konusunda da asla ısrarda bulunulmamıştır.

Kaynak kişilerin ses kayıtları, yöre adları ile dosyalanmış, ardından kaynak kişilerin adları ve görüşme tarihleri ile alt dosyalar oluşturulmuştur. Ses kayıtları itinayla dinlenmiş, gözlem tekniğiyle alınan notlar dikkatle okunmuş, tespit edilen metinler deşifre edilmiştir. Kaynak kişiler, yöresel ağız özelliklerine göre konuştukları için efsaneler; bu söyleyiş özelliklerine ve Gürer Gülsevin'in "*Uşak İli Ağızları*" adlı kitabında yer alan transkripsiyon alfabesine uygun olarak yazıya geçirilmiştir. Metinler yazıya aktarılırken kaynak kişilerin anlatımına sadık kalınmıştır; ancak argo sözcüklerde ünlü harfin yerine nokta koymak suretiyle basit bir sansür uygulanmıştır. Buradaki amaç, çalışmanın her yaştan okura hitap edebilmesi, çocukların ahlaki eğitimine zarar verilmemesidir. Onun dışında metinlere hiçbir surette müdahale edilmemiştir.

Yazıya geçirilen metinlerde yer alan ender halk söyleyişlerinin okuyucu için daha kolay anlaşılması adına bu söyleyişlerin İstanbul Türkçesindeki karşılıkları parantez içinde okura sunulmuştur.² Bunları dipnotla vermek sayfa sayısını fazlasıyla artıracığından dipnot yöntemine başvurulmamıştır.

Metinlerden bazıları, eksik ya da mükerrer olduğu için yazıya geçirilmemiştir. Aralarında ağız özellikleri bakımından fark bulunsa da olay örgüsü "tamamen"

² Uşak ağızında yer alan sözcüklerle ilgili daha geniş bilgi için bakınız: Gürer Gülsevin "*Uşak İli Ağızları*" (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2002), s. 370-391.

(motif ve işlevler de dâhil olmak üzere) aynı olan iki metinden yalnız biri tercih edilip yazıya geçirilmiştir.

Çalışmamızın bu aşamasında örnek efsane tasnifleri incelenmiş ve yazıya geçirilen efsaneler, bu ön hazırlık doğrultusunda işledikleri konulara göre sınıflandırılıp sıralanmıştır. Dolayısıyla metinlerin sıralanmasında temel alınan kıstas, konularına göre yaptığımız tasniftir. Aynı konuda anlatılmış metinler ise motif yoğunluğu, kapsam, işlevsellik ve orijinalliği fazla olanlardan başlamak suretiyle sıralanmaya çalışılmıştır. Benzer yoğunlukta olanlar ise derleme tarihlerine göre sıralanırken birbirinin varyantı olan efsaneler, art arda gelecek şekilde aktarılmıştır.

Yazıya geçirilen efsanelere ad verilmemiş, metinler konularına göre sıralandıktan sonra sadece numaralandırılmaları uygun bulunmuş ve bu efsanelerden bahsedilirken de 1. efsane, 2. efsane vb. şekilde bir kullanım tercih edilmiştir. Çünkü kaynak kişilerin çoğu anlattıkları efsaneye herhangi bir ad vermemektedir. İçeriğine göre efsanelere bizim ad vermemizin de bilimsel bir yaklaşım olmayacağı kanaatine varılmıştır. Keza halk anlatısına dışarıdan müdahale, o anlatıda bir çeşit tahrifata yol açabilir. O nedenle efsaneler adlandırılmak yerine numaralandırılmıştır.

Metinler oluşturulup numaralandırıldıktan sonra metinlerle ilgili içerik ve şekil incelemesi yapılmıştır. Muhteva bakımından bir sosyal bilim çalışması olan tezimiz, sosyal bilim dallarında sıklıkla başvurulan nitel araştırma yönteminin bakış açısıyla oluşturulmuştur. Nitel araştırma, “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

Nitel araştırma yönteminin analiz biçimlerinden biri olan içerik analizi de çalışmamızın verilerini incelemede kullandığımız metotlardandır. Çalışmamızda nitel araştırmanın etnolojik araştırma tekniğine de başvurulmuştur. Etnolojik araştırma ise “insan davranışlarının arkasında, bireysel amaç ve bireylerdeki değer yargılarının var olduğu düşüncesine sahip bir anlayıştır. Bu nedenle sosyal olayların, durumların ya da bireylerin davranışlarının anlaşılması için insanların olayları algılayış biçimlerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Etnografik araştırmalarda araştırmacı, kendisini araştırma yaptığı bireylerin yerine koyar ve bu bireylerin davranış, algı ve topluma

bakış açılarını anlamaya çalışır. Başka bir ifadeyle bireylerin kendi durumlarını nasıl algıladıkları ve tanımladıklarını araştırır” (Aydın, 2018: 63).

İçerik ve şekil incelemesi yapılan efsaneler daha sonra Tarihî-Coğrafi Fin Kuramı, Performans Kuramı ve İşlevsel Kurama göre incelenmiştir.

Tarihî-Coğrafi Fin Kuramı, kültür varlığının zamana bağlılığı olarak açıklanabilir. Bu kuram, geçmişten kalan edebî delillere ve belgelere dayanan, bunları yorumlayan araştırma yöntemini kullanır. “Tarihî metotta, günlük bir olay ele alınır. Burada hadiseler diğerleri ile mukayese edilir. Olayı nakleden kimselerin şahsiyetlerinin, yazılı kaynakların tenkidi gibi çeşitli ikincil metodlar bulunmaktadır” (Güzel ve Torun, 2003: 115).

Uşak’tan derlenen efsanelerin motif yapılarını incelemek için Tarihî-Coğrafi Fin Kuramına mensup Stith Thomson’ın “Motif Index of Folk Literature” (Halk Edebiyatının Motif İndeksi) adlı eserinden yararlanılmıştır. “Bu çalışma halk bilimi araştırmalarında ansiklopedik olarak üretilmiş en geniş ve en önemli referans kaynağıdır.” Öyle ki halkbilimciler arasında kısaca “Motif Index” olarak adlandırılacak kadar bilindik ve yaygındır (Çobanoğlu, 2012: 128, 129). Derlediğimiz efsane örneklerinde, Stith Thompson’ın “Motif Index of Folk Literature” adlı çalışmasından yola çıkılarak motifler tespit edilmiştir. Motif Index’te var olan bütün başlıklara göre motif tespiti yapılmıştır.

Tezimizin; Uşak’tan derlenen efsanelerin icra bağlamını ele alıp bu bağlamın efsaneye olan etkilerini araştırdığımız bölümünde, yakın dönem halk bilimi teorilerinden biri olan ve son yılların halk bilimsel çalışmalarında sıklıkla başvurulan Performans Kuramından yararlanılmıştır. İcranın metne etkisini incelemeye yönelik bu kuram; bağlam merkezli yaklaşımların en etkinidir, benimsenme ve uygulanma alanı her geçen gün genişlemektedir. Kuramın önemli temsilcilerinden olan Dan-Ben Amos’a göre metnin; bireysel (icracı / anlatıcı / oyuncu) boyutu, sosyal (dinleyici / izleyici) boyutu ve anlatı - söz (anlatılan) boyutu birlikte ele alınmalıdır (Ekici, 2010: 128). Performans Kuramı halk bilimi çalışmalarını ‘geçmişin ürünleri’ anlayışından kurtarıp dinamik bir iletişimsel süreç hâline dönüştürmüştür (Çobanoğlu, 2012: 288). Uşak efsaneleri, icra edildikleri bağlamda sahip oldukları özellikler bakımından da ele alınıp değerlendirilmiştir.

Tezimizin, efsanelerin ne gibi işlevleri bulunduğunu denetlediğimiz kısımda ise İşlevsel Kuramdan faydalanılmıştır. “Türk Halk Edebiyatı El Kitabı” adlı yapıtta Metin Ekici, İşlevsel Kuramın ortaya çıkış nedeninin; anlatıların oluşturuldukları, yaratıldıkları ve yeniden yaratılıp nakledildikleri bağlamı ele alıp incelemek olduğunu belirtir. Anlatıcı veya icracının anlatıyı yaratma, aktarma ve kullanma nedenleri, dinleyicilerin o yaratmayı dinleme, anlama ve kullanma nedenleri ve bunların dışındaki nedenler işlevsel halk bilimi kuramının temel sorunlarıdır. Böylece halk edebiyatı yaratmalarının bir sosyal ilişkinin ürünü olduğu kavranabilecektir (Oğuz vd., 2014: 87-88).

Tezimiz kapsamında Uşak efsaneleri önce Bascom’un İşlevsel Kuramına göre incelenmiş, ardından işlevsel halk bilimi kuramından yola çıkılarak yeni bir işlev sınıflandırması önerisinde bulunulmuş ve bu tasnife göre Uşak efsanelerinin işlev incelemesi yapılmıştır.

Kaynakça kısmında sözlü kaynaklar başlığı altında alfabetik sıraya göre kaynak kişi dizini oluşturulmuş, kaynak kişileri temsil etmesi amacıyla her birine sıra sayıları verilmiştir. Kaynak kişinin doğduğu yerle, evlendikten sonra yerleştiği ve uzun süre kaldığı yer farklı ise ikisi de kaynak kişi dizininde belirtilmiştir. Yer adlarından ilki doğduğu yer olacak şekilde yazılmıştır.

Bu çerçevede Uşak iline bağlı toplam 120 yörede (il merkezi, ilçe merkezleri, kasaba ve köyler) derleme yapılmış, 439 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Derleme faaliyetimize ve kaynak kişilere dair bazı istatistik verileri şöyle sıralamak isteriz:

A.4.1. DERLEME YAPILAN YÖRELER VE BU YERLEŞİM YERLERİNDE GÖRÜŞÜLEN KAYNAK KİŞİLERİN SAYILARI:

UŞAK MERKEZ	KK SAYISI	BANAZ	KK SAYISI	EŞME	KK SAYISI
Akbulak köyü	2	Ahat köyü	11	Ahmetler köyü	4
Alanyurt köyü	4	Alaba köyü	3	Akçaköy	1
Bağbaşı köyü	5	Ayrancı köyü	7	Bekişli köyü	1
Beylerhanı köyü	5	Ayvacic köyü	1	Bozlar köyü	2
Bölme kasabası	3	Baltalı köyü	2	Camili köyü	3

Buğdaylı köyü	4	Çamsu köyü	9	Çaykışla köyü	3
Çamyuva köyü	5	Derbent köyü	3	Dereköy	1
Çınarcık köyü	3	Gürlek köyü	1	Emirli köyü	2
Çukurağıl köyü	5	Hasan köyü	1	Eşmeli köyü	1
Dağdemirler köyü	2	Hatipler köyü	1	Hamamdere köyü	4
Dağyenice köyü	4	Karacahisar köyü	9	İlçe Merkezi	5
Derbent köyü	1	Kızılcasöğüt kasabası	11	Kıranköy	1
Dışkaya köyü	7	Kızıllhisar köyü	3	Kocabey köyü	2
Eğlence köyü	4	Kuşdemir köyü	1	Köseler köyü	1
Elmacık köyü	1	Küçükler köyü	3	Poslu köyü	3
Emirfakı köyü	4	Muratlı köyü	1	Saraycık köyü	2
Eskisaray köyü	2	Ovacık köyü	5	Takmak köyü	4
Gücer köyü	5	Öksüz köyü	4		
Güneli köyü	7	Susuz köyü	7		
Güre köyü	6	Yazitepe köyü	1		
Hacıkadem köyü	2				
Hisar köyü	4				
Hocalar köyü	2				
İkisaray köyü	2				
İl Merkezi	22				
İlyash köyü	6				
Kabaklar köyü	3				
Karaağaç köyü	4				
Karacahisar köyü	4				
Karakuyu köyü	9				
Karlık köyü	1				
Kaşbelen köyü	1				
Kayaağıl köyü	4				
Kedyünü köyü	5				
Kılcan köyü	5				
Kısıkköy	1				
Köprübaşı köyü	2				
Kuyucak köyü	1				

Mollamusa köyü	5				
Muharremşah köyü	8				
Ormandamı köyü	3				
Ortabağ köyü	12				
Ortaköy	4				
Paşacioğlu köyü	2				
Selikler köyü	4				
Selviler köyü	2				
Selvioğlu köyü	1				
Sorkun köyü	5				
Susuzören köyü	6				
Taşkonak köyü	1				
Ulucak köyü	1				
Üçkuyular köyü	3				
Yapağılar köyü	1				
Yaşamışlar köyü	4				
Yavı köyü	4				
Yeşildere köyü	9				
Yoncalı köyü	1				

KARAHALLI	KK SAYISI	SİVASLI	KK SAYISI	ULUBEY	KK SAYISI
Alfaklar köyü	4	Akarca köyü	2	Aksaz köyü	2
Bekiköy	2	Budaklar köyü	4	Avgan kasabası	5
Coğuplu köyü	1	Hacım köyü	7	Çamdere köyü	3
Paşalar köyü	3	İlçe Merkezi	3	Çamlıbel köyü	1
Kırkyaren köyü	2	Ketenlik köyü	1	Dutluca köyü	1
		Kökez köyü	1	Hasköy	4
		Salmanlar köyü	1	İlçe Merkezi	2
		Samatlar köyü	5	İnay köyü	9
				İshaklar köyü	1
				Karacaahmet köyü	2
				Kışla köyü	7
				Köseler köyü	6
				Külçen köyü	5

A.4.3. KAYNAK KİŞİLERLE İLGİLİ BİLGİLER:

Cinsiyet Bakımından Kaynak Kişiler:

Kadın	243
Erkek	196

Yaş Bakımından Kaynak Kişiler:

50 yaş üzeri olan kaynak kişiler	340
50 yaş altı olan kaynak kişiler	99

Öğrenim Durumu Bakımından Kaynak Kişiler:

Okuryazar olmayanlar	75
İlkokul mezunu olmayıp okuryazar olanlar	37
İlkokul mezunları	206
Ortaokul mezunları	33
Lise mezunları	43
Önlisans mezunları	11
Lisans mezunları	33
Lisansüstü öğrenim görenler	1

B. ARAŞTIRMA ALANI UŞAK İLİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

B.1. ARAŞTIRMA ALANI UŞAK'IN TARİHİ:

Antik kaynaklardan anlaşıldığına göre Uşak'ın en eski adı, kutsal hisar alanı anlamındaki “Temenothyrai”dir. Fakat Uşak paraları üzerinde “Flaviopolis” ismine rastlanmaktadır. “Anadolu'nun Tarihi – Coğrafyası” adlı eserinde her iki ismi de doğrulayan Prof. Dr. Ramsey, bu iki şehir adının birinin bugünkü Uşak şehrinin doğusundaki yerleşim yeri için, diğerinin de Uşak şehrinin batısındaki bir yerleşim yeri için kullanıldığını yazmaktadır. (T.C. Uşak Valiliği, 1993: 45).

Türkler, 11. yy.da Ege Bölgesi'ne geldiklerinde kente “Uşşak” demişlerdir. (Tümer, 1971: 29). Evliya Çelebi Uşak'ı ve Uşaklıları anlatırken; ‘Uşşak şehri derler mahub ve mahubeleri Uşşakperestlerdir. Anınçün Uşşak derler. Hakikatül hal bu şehre bir garübüt diyar kimesne gelüp bir iki gün mihman olsa elbette âşık

olması mukarredir” ifadesiyle şehrin adının “âşıklar diyarı” anlamına geldiğini açıklamıştır (Tümer, 1971: 36). “15 Temmuz 1953 tarihinde çıkarılan 6129 sayılı kanunla ilin adı Uşak olmuştur.” (İl Yıllığı Hazırlama Komitesi, 1975: 19)

Uşak, tarihin bilinen ilk dönemlerinden bu yana yerleşim bölgesidir. Uşak ve çevresinde yapılan kazılar doğrultusunda, kentteki ilk yerleşimin prehistorik çağlara dayandığı anlaşılmaktadır (İnce, 2004: 6). Uşak ve çevresinin MÖ 4000 yılından itibaren yerleşime açıldığı, özellikle bronz çağında yerleşimin daha yaygınlaştığı görülmektedir (<http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020>). Yörede yapılan kazı çalışmalarına göre ilk yerleşim, Uşak’ın Sivaslı İlçesi’nin 2 km güneybatısındaki, bugünkü Selçukler Köyü’nün üzerine yerleştiği höyükte olmuştur. Höyükte yapılan araştırmanın sonuçları, buradaki Kalkolitik ve İlk Tunç çağların varlığını belirlenmiştir (İzmirligil, 1975: 14-15).

Uşak ve çevresi, MÖ 2000’lerde Hititlerin, MÖ 1000’lerde ise Friglerin batı sınırını oluşturmuştur; ancak bu kültürlerden çok İyon kültürünün etkisi altında kalmıştır (<http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020>). MÖ 7. yüzyılda Frig yönetiminin yıkılmasından sonra yöre, Lidya Krallığı’na bağlanmıştır (Sayan, 1997: 9). Dünyada ilk kez parayı basan ve kullanan, döneminin en zengin krallığı olan Lidya’nın hâkimiyeti, MÖ 546 yılına kadar devam etmiştir. Bu süre içerisinde Kral Yolu yapılmış, Efes’ten başlayan yol, Gediz (Hermos) nehrini takip ederek Uşak ili sınırları içerisindeki Güre köyü, Uşak - Keromon - Agora kentlerine uğrayarak devam etmiştir (<http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020>). Daha sonra bölge; MÖ 6. yüzyılda Perslerin, MÖ 4. yüzyılda Makedonyalıların ve yine aynı yüzyılda Pergamon Krallığı’nın egemenliğine girmiştir (Sayan, 1997: 9).

Uşak ve çevresi MÖ 189 yılında Roma hâkimiyetine geçmiş, Kavimler Göçünden sonra Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması neticesinde Doğu Roma sınırları içinde kalan Uşak, MS. 12. yy.a kadar Bizans hâkimiyetinde kalmıştır (Tuğlacı, 1985: 299), (<http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020>).

11. asırda Selçuklu Türkleri’nin Anadolu’nun fethine yönelik seferleri Uşak bölgesine kadar ulaştı. Afşin’in yüzyılın ikinci yarısında Marmara denizi kıyılarına kadar erişen akınının güzergâhında Uşak da bulunuyordu. Malazgirt zaferinin ardından 1075’te İznik’in alınışının ertesi yılı Uşak ve çevresi Selçuklular’ın hâkimiyetine girdi. Bu hâkimiyet Türkler’e karşı düzenlenen I. Haçlı Seferi’ne kadar

sürdü. 1097’de Eskişehir (Dorylaion) Muharebesi’ndeki yenilgi üzerine Bizanslılar Uşak ve çevresini tekrar ele geçirdi. Burası XII. yüzyılın ikinci yarısına kadar uç bölgesinde yer aldı. Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos’un 1180’de ölümünden iki yıl sonra Uluborlu, Kütahya, Eskişehir ve Alaşehir ile birlikte Uşak yeniden Selçuklu hâkimiyetine geçti. II. Kılıcarşlan’ın 1182’de ülkeyi on bir oğluna bölüştürmesi sırasında Uşak, I. Gıyâseddin Keyhusrev’in payına düştü. Kardeşler arasındaki taht mücadelesinde şehir tekrar Bizans’ın eline geçti. Uşak yöresinde kalıcı hâkimiyet I. Alâeddin Keykubad devrinde 1233 yılında tesis edildi (Özdeğer, 2012: 222-223).

“Kütahya ve Uşak civarının kesin olarak Türk hâkimiyetine girmesini takip eden yıllarda, bölgeye kesif bir Türkmen yerleşmesi olmuştur.”
(<https://www.usak.bel.tr/sayfa/tarihce/> 20.10.2019)

Uşak kentinde Anadolu Selçuklu Devleti döneminde yapıldığı bilinen; ancak çoğu günümüze ulaşamayan taşınmaz kültür varlıkları bulunmaktadır. Bunlar; Çanlı Köprü, Sarıkız Köprü, Halı Pazarı Köprü, Taş Han (Sultan Han), Lonca Han (Taş Han yakınlarında) ve Uşak Kalesi’dir (Tümer, 1971: 20).

Uşak’ta Selçuklu, Germiyan ve Osmanlı dönemlerine ait cami, köprü, han ve çeşme gibi mimari eserler yer almaktadır. XVI. yüzyılda Uşak’ta toplam doksan beş vakıf mevcuttu. Bunların altmışı zâviye, ikisi tekke, dokuzu cami, on biri mescid, ikisi muallimhâne, biri imaret vakıftır; onu ise diğer vakıflardır. Vakıfların kırk altısı Germiyan Beyliği döneminde kuruldu. Germiyan Beyliği mimari özelliklerini taşıyan ulucami vakıf defterlerinde Kavşid oğlu Mehmed Bey Camii diye kayıtlıdır. Zaman içerisinde cami ulucami adıyla anıldı. Son cemaat yerinde bulunan orta kapısı üzerinde yedi satırlık bozuk ve karışık bir sülüsle yazılmış kitâbesinde 822’de (1419) Germiyan Hükümdarı Süleyman Şah’ın oğlu Yâkub Bey’in zamanında Kavşid oğlu Hasan oğlu Mehmed Bey tarafından yaptırılan su yapısından bahsedilir. Uşak’ın Belkaya köyü civarındaki bir kaynaktan çıkan su iki tarafı duvar örülü, üstü kemerli, tabanı, tavanı ve yan duvarları horasan harcıyla sıvalı geniş bir bentten Uşak çeşmelerine ulaşmaktadır. Kocasu adıyla bilinen bu su yolunu Mehmed Bey yaptırdı. Cami vakfına bağışlanan hamam Eskihamam olarak bilinmektedir. Burmalı Cami, Evliya Çelebi’ye göre Hacı Mustafa

Camii idi, kitâbesine göre Hacı Hasan oğlu Hacı Mustafa tarafından 980'de (1572) yaptırılmış, cami minaresi burmalı (yivli) inşa edildiğinden Burmalı Cami adını almıştı. Caminin Germiyanogulları döneminde yapıldığı da bazı kaynaklarda ifade edilmektedir. Kurşunlu Cami'nin 926 (1520) tarihli Tahrir Defteri'nde Mahalle-i Mescid-i Ahmed veled-i Kara adıyla yazılan mescid olduğu anlaşılmaktadır. Herhalde zaman içinde camiye dönüştürülmüştür. Kara Ali Camii'nin inşa tarihi mevcut kitâbesine göre 975'tir (1567). Çakaloz Camii 1884'te yapıldı ve anıtsal bir mimari üslûba sahiptir. Belli başlı camilerin dışında Uşak'ta Hacı Gedik Hanı (1891), Paşa Hanı da (Taşhan) (1898) bulunmaktadır. Bedestenin inşa tarihi 1901'dir. Uşak tarihî evler bakımından da zengin bir şehirdir. Bu evler Aybey, Işık ve Karaağaç mahallelerinde görülmektedir (Özdeğer 2012: 225).

Anadolu Selçuklulardan sonra Germiyan aşireti Uşak ve çevresine yerleşmiş ve 1260'ta bir beylik kurmuşlardır (Sayan, 1997: 8). Uşak'ın Germiyanoglu Beyliği döneminde kaza merkezi olduğu bilinmektedir (Sayan, 1997: 10). Uşakta Germiyan Beyliği'nden kalma eserler; Koca Su Çeşmesi, Ulu Cami, Burma Cami ve Kareler Camii olarak sıralanabilir (Tümer, 1971: 20).

Uşak kenti ve çevresi, 1390 yılında Selçuklu Devleti'nin çökmesinden sonra Osmanogulları sınırlarına alınmıştır (Tümer, 1971: 31). Uşak, 1390-1402 yılları arasında 12 yıl Osmanogulları Beyliği'nde kalmış ve 1402 yılında tekrar Germiyan Beyliği'ne geçmiştir. 27 yıl kadar Germiyan Beyliği'nde kalan kent, 1429 yılında tekrar Osmanoglu idaresine geçmiştir (İnce, 2004: 9).

“Uşak, Osmanlı hâkimiyetine girdikten bir süre sonra yapılan idari taksimata göre Anadolu Eyaletine bağlı Kütahya Sancağının bir kazasıdır. Her ne kadar Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivindeki 16. yüzyıla ait 48 numaralı Kütahya Sancağı Tapu Tahrir Defterinde Uşak nahiye olarak geçmekte ise de Mustafa Çetin Varlık'ın "16. Yüzyılda Kütahya Sancağı" (1980) isimli kitabında, 1513 tarihinde Uşak Kütahya Sancağının kazaları arasında gösterilmektedir. Uşak bu statüsünü 1530 tarihinde de muhafaza etmektedir” (<http://www.usak.gov.tr/tarih/> 14.05.2020).

16. yüzyılda detaylı bilgi bulabildiğimiz Uşak kazası hakkında sonraki yıllarda belgelere dayalı bilgiye fazla rastlanmamaktadır. 17. yüzyıla ait bilgiler

çoğunlukla seyahatnamelerde mevcuttur (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/tarihce/20.10.2019>). Evliya Çelebi'nin 17. yüzyılda yazdığı Seyahatnamesi'ne göre kent bir kale ile çevrilidir ve kale, kare planlıdır, ayrıca beş kapılıdır. Kentin doğusunda Banaz Kapısı, güneydoğusunda Honaz Kapısı, güneyinde Komar Kapısı, batıdasında Kule kapısı, kuzeyinde ise Gediz Kapısı bulunmaktadır. Evliya Çelebi, adı geçen kapılar arasında en yoğun kullanılanın Banaz kapısı olduğunu belirtmektedir (Tümer, 1971: 42).

“Uşak, Osmanlı yönetimi altında 17 ve 18. yüzyıllarda münferit olaylar hariç uzun süre barış içinde yaşamıştır. 19. yüzyılda siyasal açıdan sakin bir dönem geçiren Uşak canlı bir ticaret şehri haline gelmiştir. Özellikle halı ve kilimleri İzmir yoluyla İngiltere ve Fransa'ya kadar ulaşmıştır. Alaşehir-Afyon Demiryolunun 1869 yılında tamamlanmasıyla İzmir Metropolü ile Uşak arasında ulaşım kolaylaşmış ve ticari hayat daha da canlanmıştır” (<http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020>).

I. Dünya savaşının ardından 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesinin 7. maddesinden güç alan işgalci devletler, Anadolu'yu işgale başlamıştır (T.C. Uşak Valiliği, 1993: 52). Kent, 29 Ağustos 1920 tarihinde Yunan askerleri tarafından işgal edilmiştir. İşgal altında bulunan kentte bazı cami ve medreseler cephanelik olarak kullanılmıştır (İnce, 2004: 9).

“Yunanlılar Uşak'a girdikleri zaman eşraftan ve köylülerden pek çoğunun evlerini yağmaladılar. Ayrıca işgal sırasında Yunan askerleri pek çok kişiyi öldürdü. Bu katliamda ne suç tespiti yapıldı ne de mahkeme kararı alındı. Yunanlılar işgalden sonra şehre yerleşmek için bazı evlere el koydular. Uşak'ta yerli halkı sindirmek gayesiyle nüfuzlu kişileri, Atina ve Yunan adalarındaki esir kamplarına sürdüler. Sürgüne gönderilen 300 kadar vatandaşımız 10-12 ay sürgünde kaldılar. Bunlar Kuva-yı Milliye'ye katıldıklarından dolayı sudan bahanelerle suçlandılar” (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/tarihce/20.10.2019>).

Batı Anadolu bölgesinde Yunanlar işgale başlayınca Batı Anadolu'da millî mücadele yanlısı kongreler düzenlenmiştir. 16-25 Ağustos 1919 tarihleri arasında düzenlenen Alaşehir Kongresinde Uşak da etkin rol oynamıştır (T.C. Uşak Valiliği, 1993: 52).

29 Ağustos 1920'de işgal edilen Uşak, tam iki yıl iki gün süren Yunan işgalinden 1 Eylül 1922'de Türk ordusunun şehre girmesiyle kurtulmuştur ([http://www.usak.gov.tr/tarih / 14.05.2020](http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020)), (İnce, 2004: 9).

Osmanlı devrinde Hüdavendigâr Vilayetinin Kütahya Sancağına bağlı bir kaza olan Uşak, 20 Nisan 1924 tarihli 491 Sayılı Teşkilat-i Esasiye Kanunu ile yapılan idari düzenlemeyle yine Kütahya Vilayetinin bir kazası olarak kalmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin yeni idari yapısı içinde Banaz, Sivaslı, Karahallı ve Ulubey Nahiyeleri, Uşak Kazasına bağlanmıştır ([https://www.usak.bel.tr/sayfa/tarihce/ 20.10.2019](https://www.usak.bel.tr/sayfa/tarihce/20.10.2019)).

Milli mücadele yıllarında Uşak, maddi ve manevi açıdan zarara uğramasına rağmen, Cumhuriyet Türkiye'sinde ilk girişimlerle birlikte sanayi hamlesini başlatmıştır ([http://www.usak.gov.tr/tarih / 14.05.2020](http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020)).

6129 sayılı kanunla 1953'te il merkezi hâline getirilen Uşak'a Manisa ilinden Eşme ilçesi bağlanmıştır. Nahiyeler ilçe statüsüne getirilmiştir ([http://www.usak.gov.tr/tarih / 14.05.2020](http://www.usak.gov.tr/tarih/14.05.2020)), (Sayan, 1997: 10).

“Bugün için Uşak ili, hemen tamamına yakını Yörük aşiretlerinin yerleşmesinden oluşmuş bir etnik yapı görünümündedir. Faruk Sümer'in incelediği kaynaklardan yaptığı tespitlere göre, Uşak'ta Avşar, Alayuntlu, Kayı, Bayat ve Saraç oymağı yerleşmiştir” (Gülsevin, 2002: 7).

B.2. ARAŞTIRMA ALANI UŞAK'IN COĞRAFÎ VE EKONOMİK YAPISI:

Uşak; Ege Bölgesi'nde, İçbatı Anadolu bölümünde, İçbatı Anadolu Eşiği diye adlandırılan kısımda yer alan ve hızlı gelişen bir kenttir. Konum olarak kuzeyde Kütahya, doğuda Afyon, güneyde Denizli ve batıda Manisa illeri ile çevrili olan bir alanda kurulmuştur (Gülsevin, 2002: 7; Özdemir, 1998: 48; Bilgen, 1999: 5-6).

Yüzölçümü 5341km² olan şehrin denizden yüksekliği 919 metredir (Sayan, 1997: 6). Şehir, Merkez ilçe (Uşak) de dâhil Banaz, Eşme, Karahallı, Sivaslı ve Ulubey olmak üzere 6 ilçeden oluşmaktadır. Uşak'ta toplam 18 belde ve 242 köy bulunmaktadır (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/fiziki-yapisi/20.10.2019>).

38° 12' ve 39° 50' kuzey enlemleri ile 28° 48' ve 29° 57' doğu boylamları arasında yer alan kenti, kuzeyde Kütahya'nın Gediz ve Altıntaş ilçeleri, doğudan Afyon'un Sandıklı ve Sincan ilçeleri, güneyde Denizli'nin Çivril ve Çay ilçeleri güney batıda Manisa'nın Sarıgöl, Kula ve Selendi ilçeleri çevrelemektedir (Sunucu, 1967: 67).

Kentten; güneyde Denizli yoluyla Akdeniz'e, kuzeyde Kütahya yoluyla Marmara Bölgesi'ne ve dolaylı olarak da yurdun tüm bölgelerine ulaşım mümkündür (İl Yıllığı Hazırlama Komitesi, 1973: 17) "İç kesimleri Ege kıyılarına bağlayan yol güzergâhı üzerindedir. İl arazisi, hidrografik olarak Büyük Menderes, Gediz ve çok küçük bir kısmı Akarçay havzaları içinde kalmaktadır" (Polat, 2017: 7).

"Coğrafi konumundan dolayı Akdeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklimi arasında kaldığından bitki örtüsü de buna benzer bir durum göstermektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise iç Anadolu'ya göre daha ılık geçen bir karasal iklim egemendir. Ege Denizi üzerinden gelen bulutların getirdiği yağışlar, il iklimini Orta Anadolu ikliminden ayırır" (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/fiziki-yapisi/20.10.2019>).

Uşak ili sınırları içindeki akarsular küçük çaplıdır. Üzerlerine sulama yapmak veya elektrik üretmek amacıyla baraj kurulmamıştır. Banaz ve Gediz çayları üzerinde vatandaşlar, kendi imkânlarıyla motopomp kurarak sulama yapmaya çalışmaktadır (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/cograf-yapisi/20.10.2019>).

Murat Dağı, Bulkaz Dağı ve Ahır Dağı Uşak'ın kuzey, kuzeydoğu ve doğudaki doğal sınırlarını oluşturur. İl topraklarının batısı, Gediz vadisi ile Ege Bölgesine açılır. İl toprakları birçok vadiyle yarılmış dalgalı yaylalar görünümündedir. Bu yaylalar kuzeydoğudan güneybatıya doğru alçalarak bazı kesimlerde hafif dalgalı bir görünüş alırlar (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/cograf-yapisi/20.10.2019>).

Topraklarının %37,5'ı dağlık, %3,3'ü yayla, %5,4'ü ova ve %53,8'i de dağlık ve ovalık olarak değişim göstermektedir (Sunucu, 1967: 70). Kentin büyük bir kısmının engebeli düzlüklerden oluştuğu görülmektedir. İl merkezinin kuzeydoğusunda bulunan Murat Dağı en önemli yükseltisidir (Erginer, 1964: 29). Uşak-Kütahya il sınırını oluşturan Murat Dağı volkanik yapılıdır. Bu Dağın batı

eteğinde kaplıcalar bulunmaktadır (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/fiziki-yapisi/20.10.2019>).

“Zengin bir bitki örtüsü, sıcak-soğuk su kaynakları ve doğal güzelliğe sahip olan Murat Dağının zirvesini 2309 metre yükseklikte bulunan Kartaltepe oluşturmaktadır. Zirve noktası Kütahya ili sınırları içinde bulunan Murat Dağı'nın Uşak sınırları içersinde kalan tepelik alanlarının ortalama yükseltisi 1500 m civarındadır. Bulkaz Dağı, Sivash ilçesinin doğu ve güneydoğusunda bulunmaktadır. Zirve noktası 1930 metrede bulunan dağın yapısında kireçtaşları hâkim durumdadır. Kabaca kuzey-güney istikametinde uzanan Bulkaz Dağı, aynı zamanda Uşak-Afyon illerinin doğal sınırını oluşturmaktadır. Zengin su kaynaklarına sahip olan dağ, bitki örtüsü bakımından fazla zengin değildir. Elma Dağı, merkez ilçenin kuzeyinde bulunmaktadır. En yüksek noktası 1805 m olan dağın üzerinde geniş yaylalar ve otlaklar yer almaktadır. İlin diğer önemli yükselti noktalarını Ahır Dağı (1915 m), Tahtalı Tepe (1644 m) ve Kocatepe (1298 m) oluşturmaktadır” (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/cografi-yapisi/20.10.2019>).

İl yüzölçümünün % 5,5' lik bölümünü kaplayan ovalar genellikle alüvyonlarla kaplıdır (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/cografi-yapisi/20.10.2019>). Uşak İli'nin en önemli ovaları Büyük Menderes Irmağı'nın kollarında bulunan Banaz Çayı etrafında oluşan Banaz Ovası ile bunun batısındaki Uşak Ovası'dır. Uşak'ın batısı Gediz Vadisi üzerinden Ege Bölgesi'ne açılmaktadır (Sunucu, 1967: 8).

“Uşak ovası 5500 hektar büyüklüğünde, Uşak şehrinin kenarında bulunmaktadır. 890 m yüksekliğe sahip olan bu ova, doğu-batı uzanımlıdır. Kalın bir alüvyon tabakasıyla örtülü bulunan Uşak ovası, oldukça verimli topraklardan oluşmaktadır. Ova üzerinde de az yüksek, koyu renkli volkanik tepeler sıralanmıştır. Banaz ovası 6500 hektardır ve Büyük Menderes nehrinin önemli kollarından birisi olan Banaz çayının kenarında oluşmuştur. Kuzeydoğu-güneybatı uzanımlı olan bu ova da oldukça verimli bir özelliğe sahiptir” (<https://www.usak.bel.tr/sayfa/cografi-yapisi/20.10.2019>).

Dağlık kesimlerinde zengin bir orman örtüsüyle karşılaşılan Uşak'ta; karaçam, kızılçam, palamut meşesi, ardıç, dişbudak ve karaağaç türlerinde ağaçlar yetişmektedir (Gülsevin, 2002: 9).

Uşak ilinde ekonomi, sanayi ve tarıma dayanmaktadır. Engebeli yapıdan dolayı sulanabilen tarım arazisinin yetersiz oluşu, geçmişten günümüze tarım alanında kayda değer gelişim olmamasına sebep olmuştur (T.C. Uşak Valiliği, 1993: 52). Genel olarak dalgalı düzlüklerden oluşan Uşak çevresinde şeker pancarı, haşhaş ve tütün gibi çok çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir (Özdemir, 1998: 48). Tarım arazilerinin azlığı ve iklimin etkisiyle hububat (buğday, arpa, mısır, nohut) ürünleri ilde en çok ekilen tarım ürünleridir. Ayrıca baklagiller ve endüstri bitkileri Uşak'ta tarım gelirlerini artıran ürünlerdir (T.C. Uşak Valiliği, 1993: 107).

Tarım gelirleriyle kendi kendine yetebilecek bir potansiyeli olmayan Uşak'ın bu durumu, halkı sanayileşmeye yöneltmiştir. Bu sebeple Osmanlı Dönemi'nden itibaren yerli girişimciler sanayileşmenin ilk adımlarını atmıştır (T.C. Uşak Valiliği, 1993: 107). Özellikle 1953 yılında, şehrin Kütahya ilinden ayrılarak il haline gelmesi, gelişmesini daha da hızlandırmıştır. Daha sonraki yıllarda dercilik, battaniye ve dokuma sektöründe sağlanan atılımlar, gelişmeyi teşvik etmiştir (Özdemir, 1998: 48).

Uşak sanayii, dokumacılık alanında çok gelişmiş bir üretim ve ticaret potansiyeli olan bir şehirdir. Uşak halıları temelde “madalyonlu” ve “yıldızlı” adı verilen iki gruba ayrılmaktadır. 16. yüzyılın başlarından bu yana Uşak halıları İzmir Limanından Avrupa'ya taşınmaktadır. Bu sebeple de Avrupa'da Uşak halıları “İzmir halısı” adıyla bilinmektedir. Uşak'ta 18. asrın ikinci yarısından itibaren halı üretiminde büyük bir artış görülmüştür. Ekonomik nedenlerle Uşak'ta halı üretimi zamanla tamamen ticarî hale dönüşmüş, böylece halılar eski karakteristik özelliklerini ve sanatsal değerini yitirmiştir. 19. yüzyılda halı imalatındaki artışla doğru orantılı olarak iplik üretiminde de makineleşmeye geçilmiş, millî sermaye tarafından üç iplik fabrikası kurulmuştur. Ancak Uşak'ta ipliği elle eğiren üreticiler işlerini kaybetme korkusuyla fabrikalaşmaya karşı çıkmışlarve 1908 yılı Mart ayında ayaklanıp iplik fabrikalarını tahrip etmişlerdir. Bu hareket tarihte “tarak isyanı” diye adlandırılmıştır (Özdeğer, 2012: 224-225).

Şehir, Ege bölgesinin önemli bir sanayi merkezi olma yolundadır. Türkiye'nin en eski dokuma merkezlerinden olan şehirdeki sanayi tesislerinde; pamuklu dokuma, pamuk ipliği, halı, kilim, peluş battaniye, zig deri, deri konfeksiyon, seramik, şeker ve hafif makine alanlarında önemli miktarlarda üretim

gerçekleştirilmektedir. Uşak'ta üretilen deriler elbiselik deridir ve üretimin önemli bir kısmı ihraç edilmektedir (T.C. Uşak Valiliği, 1993: 107; Özdemir, 1998: 48).

İktisadî ve beşerî kaynaklar bakımından zengin bir bölge üzerinde yer alan Uşak, antik çağlardan itibaren çeşitli medeniyet ve kültürlerin yerleşim yeri olmuştur. Antik dönemlerden kalan kent kalıntılarında biri Lidyalılar'a ait pek çok tümülüsün bulunduğu, Güre yakınlarındaki Bagis antik kentidir. Dünyaca ünlü Kārûn hazineleri buradaki bir tümülüsten çıkartılmıştır. Blaundos antik kenti Ulubey ilçesi Sülümenli köyü civarındadır. Büyük İskender'in Anadolu seferinden sonra Makedonya'dan gelenler tarafından kurulmuştur. Sebaste antik kenti Sivaslı ilçesi Selçikler köyü yakınlarındadır. Akmonia antik kenti Banaz ilçesi Ahat köyü civarında, Kremon Agora antik kenti ise Banaz ilçesi Susuzköy bulunmaktadır (Özdeğer 2012: 225).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EFSANE KAVRAMI

1.1. EFSANE ADLANDIRMASI VE EFSANENİN TANIMI

Günümüzde Türkiye Türkçesinde kullanılmakta olan “efsane” sözcüğü, dilimize Farsça fesane kelimesinden gelmektedir. Fesane ‘aslı olmayan hikâye, dillere düşen vak’a, destan’ anlamındadır” (Kaya, 2007: 302). Sözcüğün Farsça’daki anlamına bakacak olursak Ziya Şükûn’un yazdığı Farsça -Türkçe Lûgat’te efsane, “hikâye, meselden bozma masal” şeklinde tanımlanmıştır (Şükûn, 1996: 155). “Arapçada ise dilimize de girmiş olan ‘esatir’ ve bu kelimenin çoğulu olan ‘usture’ kelimeleri, efsanenin karşılığı olarak kullanılmaktadır”(Gökşen, 1999: 6).

Efsane, Batı dillerine kökeni Latince olan “legendus” sözcüğünden girmiştir. Latince “legendus” terimi, Hıristiyan azizlerin bayram günlerinde, kutsal ayinlerde okudukları, azizlerin hayatlarını anlatan bir anlatıya karşılık gelmektedir (Fedakâr, 2008: 94-95). İngilizcede “legend”, Fransızcada “legende”, Almancada “legende” ve “sage”, İtalyancada “leggende”, İspanyolcada “leyenda”, Yunancada “mitos-mit” sözcükleri; efsane karşılığı olarak kullanılmaktadır (Sakaoğlu, 1980: 4; Ergun, 1997: 1). Rusçada ise efsane, “legenda” ve “predaniye” terimleri ile karşılık bulmaktadır (Öger, 2008: 75).

Anadolu Türkleri arasında “efsane”, “menkabe”, esâtir” ve “mitoloji” terimleri yaygınlık kazanmıştır. Anadolu dışında yaşayan Türklerden Azerbaycan Türklerinde “esâtir”, “mif”, efsane”; Türkmenlerde “epsana”, “rovayat”; Özbeklerde “efsane”, “rivoyat”; Karakalpaklarda “epsane”, “legenda”, “anız”, “anız-engime”; Kazaklarda “anız”, “anızengime”, “epsane-hikayat”; Başkurlarda “rivayat”, “legenda”; Kırım Tatarlarında “efsane”; Kazan Tatarlarında “rivayat”, “legenda”, “ekiyet”, “beyt”, Altay Türklerinde “kuuçın”, “kep-kuuçın”, “mif-kuuçın”, “legenda-kuuçın”; Hakaslarda “kip-çoo”, “legenda”, “çoo-çaz”; Tuva Türklerinde “tool-çurgu çugaa”, “töögü çugaa”; Şorlarda “purungu çook”, “kep-çook”, “erkek”; Karaçaylarda “aytın”, “tavruh”, Uygurlarda “rivayet”, “epsane”; Yakutlarda “kepseen”, “sehen”, “kepsel”, “bılırgı sehen”; Dolganlarda “çukçah”; Tofalarda “uleger”; Çuvaşlarda “halap”, “mif”, “ılakap” vb. terimler efsane karşılığı olarak

kullanılmaktadır (Ergun, 1997: 1-2). Türkiye Türkçesinde efsane yerine söylence, rivayet, söylenti gibi sözcükler de kullanılmaktadır.

Pertev Naili Boratav şöyle bir tespitte bulunmuştur: “Efsane deyimiyle Fransızcadaki legende ile Almandaki sage ve legende kavramlarının her ikisini karşılıyoruz. Dinlik konulardaki efsanelere (Almanca legende) eskiden Türkçede menkabe derlerdi” (Boratav, 1969:106). Metin Ergun’a göre ‘menkıbe’ Türkiye Türkçesinde daha çok din büyüklerinin maceraları, kerametleri etrafında şekillenen anlatmalara karşılık olarak kullanılmaktadır (Ergun, 1997: 16).

Söze efsane teriminin tanımıyla devam etmek yerinde olacaktır. Ancak efsane terimi, gündelik hayatta sözcüğü kullanan ve duyan kişilerin zorlanmadan kavradıkları düşünülen; ancak bilimsel söylemine aktarıldığı zaman tanımlanması derin zorluklara yol açan kelimelerdendir (Cohen, 1985: 7). Bu kelime ile ilgili bugüne dek pek çok tanım yapılmış; lakin henüz herkesçe kabul gören bir tanımlamaya varılamamıştır. O nedenle efsane üzerine çalışan hemen her araştırmacı kendi tanımını üretmektedir.

Efsane türünün tanımlanmasıyla ilgili ilk çalışmalar Batıda 19. Yüzyılda başlamıştır. Romantizm akımının da etkisiyle 19. yüzyılda halka yönelişin başlaması ve halk edebiyatı ürünlerinin derlenip yazıya geçirilmesi, folklorun kurulması, folklor terimlerinin tanımlanma çabalarının başlaması gibi faaliyetlerle halk kavramına dikkat çekilmiş ve bu faaliyetlerin neticesinde önemli gelişmeler gerçekleşmiştir. İşte efsane teriminin ilk tanımı da 19. Yüzyılda, halk biliminin kurucusu olarak kabul edilen ve Grimm Kardeşler adıyla tanınan, Jakob Ludwig Karl Grimm ile Wilhelm Grimm tarafından yapılmıştır. Başka bir deyişle, efsane tanımlama çalışmaları, halk bilimi tanımlama çalışmalarıyla eş zamanlı olarak başlamıştır (Fedakâr, 2008: 88). Grimm Kardeşler, bir yandan Alman masallarını ve efsanelerini derlerken, bir yandan da masala çok yakın olduğu için masalla sıkça karıştırılan efsaneyi ayrı bir tür olarak ele alıp tanımlamaya çalışmışlardır. Grimm Kardeşler efsaneyi, “Efsane, gerçek veya hayali muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir” biçiminde tanımlamışlardır (Sakaoğlu, 1980: 4). Bu ilk tanım, bugüne dek yapılmış efsane tanımlarına öncülük etmesi açısından son derece önemlidir.

Bu tanımdan 1930'lara kadar geçen sürede efsane, incelenmeye değer ciddi bir anlatı olarak görülmemiş, daha çok masal gibi fantastik dünyaya ait kabul edilmiştir. Efsanenin ortak bir tanımı olmadığından sınıflandırması da yapılmamıştır. Bu konu ilk defa 1959'daki International Society of Folk Narrative Research (Uluslararası Halk Anlatısı Araştırmaları) Kongresinde dile getirilmiştir (Fedakâr, 2008: 95).

Wayland Hand'in önerisi üzerine 1962, 1963 ve 1966'da Short-Lived Legend Commission (Kısa Ömürlü Efsane Komisyonu) adıyla bir efsane komisyonu toplanmıştır. Bu toplantılarda, uluslararası bir indeks oluşturacak ulusal efsanelerin toplanması ve sınıflandırılması, bölgesel bir çalışma alanı kurulması planlanmış; alanın bilimsel arşivindeki geleneksel efsane malzemeleri, Grimm Kardeşlerin tanımladığı gibi tanımlanmıştır (Fedakâr, 2008: 95).

Tüm bu çalışmaların sonucunda 1969 yılında ABD'de UCLA Üniversitesi tarafından Amerikan Efsane Sempozyumu düzenlenmiş ve bu sempozyumda çok önemli bildiriler sunulmuştur (Fedakâr, 2008: 96). Burada -tıpkı halk bilimi ve halk edebiyatı tanımlarında olduğu gibi- efsane için de genelgeçer bir tanım yapılamasa da efsanenin bazı özellikleri üzerinde fikir birliği sağlanmış gibidir. Bahsi geçen özellikler: Efsanenin bir hikâye ve anlatı olması, yakın veya uzak bir tarihî dönem içinde yer alması ve anlatanla dinleyenin anlatılanın gerçek olduğuna inanmasıdır (Çobanoğlu, 2003: 13-14).

Efsane ile ilgili yapılmış ilk tanımlardan biri de Max Lüthi'ye aittir. Lüthi, efsane hakkında şunları söyler: "Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcı tarafından bilinçli olarak gerçek olaylar anlatıldığını iddia eden, dinleyicilere bu olayın gerçek olup olmadığını, gerçek ise nasıl olduğunu düşündüren ve bu gerçekten haberdar olmayı isteten, nesilden nesile sözlü aktarım yoluyla geçen ve karakteristik bir şekle sahip anlatım türünün adıdır." Lüthi'nin efsaneyi, masal ve diğer nesir anlatı türlerinden ayırmaya yönelik bir tanım yapmış olması bu tanımı, öncekilere oranla farklı kılmaktadır. Sözlerinin devamında Max Lüthi, efsanenin günlük ve modern bir anlatı türü olmadığını ve bu durumun da anlatıcı ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Lüthi, masal ile efsane arasında farklılıkları açıklarken de efsane ile ilgili şunları söylemiştir: "Efsaneler gizemli bir yapıya sahiptir; efsaneyle birlikte insan, ruhlar, devler, cüceler, orman -su- rüzgâr, hayvanlar, dağlar, cadılar, büyücüler gibi

bilinen ve bilinmeyen şeylerle tanışır. Bu konular, efsanelerdeki asıl ilgi odağını oluşturur” (Lüthi, 2003: 314).

Wilfried Buch efsane türünü: “Her şeyden önce dikkati çeken, rahatsız edici hadiselerin rapor edilmesi” diye tanımlamış ve bu rapor edilen hadisenin özelliğini de: “Tabiatıyla, normal olan, günlük olan değil, bilâkis daha çok özel, dikkat çekici şey” biçiminde belirlemiştir. Buch, efsanenin yaratılış bağlamına da şöyle dikkat çekmektedir: “Efsane raporu gerçeğe ilişkilidir. Efsanenin getirdiği açıklama o zamanın dünya imajına bağlıdır. Bizimki de dâhil olmak üzere her çağ, dünyayı elinden geldiğince yorumlar. Çağdışı kalmış bir dünya görüşünden kaynaklanan eski açıklamalar geriden, çok gelişkin bir perspektiften bakınca yanlış görünür; fakat bu hüküm tarihî olmadığı gibi dar görüşlü ve haksızdır” (Buch, 1992: 13).

Daha sonraki efsane tanımlarından ikisi esasen aynı anlama gelmektedir. Kenneth W. ve Mary Clarke’in tanımına göre efsane: "Gerçek veya olması muhtemel inançlarla sarılmış şahıslar, yerler ve hadiseler hakkındaki hikâyelerdir.", Carl-Herman Tillhagen'in tanımına göre de "Genel olarak inanılan muhtevayı veren, halka has bir hikâyedir" (Sakaoğlu, 1980: 5; Karadağ, 2004: 205).

Robert A. Georges’in tanımına göre ise efsane: "Yakın veya tarihsel geçmişe dayandırılan, anlatan ve dinleyen ile ilgili, onlar tarafından doğru olduğuna inanılan bir hikâye veya anlatmadır" (Sakaoğlu, 1980: 5; Çobanoğlu, 2003: 14; Öger, 2008: 80).

Lauri Simonsuuri efsaneyi şu şekilde açıklamıştır: “Efsane, bir insan, bir görüş ya da kesin bir zamana ve mekâna sahip bir olay hakkında yayılmış söylenceleri yâd etmektir. Efsane; açıklık, kesinlik ve varsayılan gerçeğin özetini içerir. Bu gerçek, inandırıcı ve öğretici bir şekilde açıklanır” (Fedakâr, 2008: 98).

Bronislaw Malinowski, efsanenin “olağandışı bir gerçeklikle yüz yüze gelmekten doğduğunu” ifade etmiştir (Malinowski, 1990: 93). Malinowski’ye göre “artık tanığı olmayan; ama soy mensuplarınca yaşanan olağan şeyler” efsanenin alanına girer (Malinowski, 1990: 92).

Daha çok mit türü ile ilgili çalışmalarıyla tanınan Mircea Eliade’ye göre ise: “Efsane, yeni bir kozmik durumun veya ilksel bir olayın zuhurunu ilân etmektedir.

Demek ki her zaman bir yaradılış anlatısıdır, bir şeyin nasıl icra edildiği, nasıl var olmaya başladığı anlatılmaktadır” (Eliade, 1991: 75).

Juha Pentikäinen, bir efsane araştırmacısı olan Carl-Herman Tillhagen’in efsane ile ilgili görüşlerini şöyle aktarır: “Efsane şiirdir; fakat gerçeğin de malıdır. Efsane, günlük hayatın bir parçasıdır. O, efsanenin bilimsel olarak incelenmesinin esasını, insanların yaşantılarının olağan bir parçasının fonksiyonu ve kullanılışı anlamında merkezileştirmiştir” (Keser, 2017: 11).

Yabancı halk bilimi araştırmacılarının efsane tanımlarının ardından Türk halk bilimi araştırmacılarının efsaneyi nasıl tanımladıklarına değinmek isteriz.

Türkiye’de 20. Yüzyılın ilk yarısında edebiyatımızdaki halka doğru hareketinin de etkisiyle derleme çalışmaları yapılmaya, derlenen halk edebiyatı metinleri yayımlanıp incelenmeye, halkla ilgili terimler benimsenmeye, araştırılmaya ve tanımlanmaya başlanmıştır. Efsane de bu terimler arasındadır. Ne var ki efsanenin tanımı da efsane konusundaki diğer çalışmalar da masal, halk hikâyesi gibi türlere oranla daha geç başlamıştır. Hiç şüphesiz bu gecikmede tıpkı Batı’da olduğu gibi türler arasındaki kavram kargaşasının etkisi bulunmaktadır. Batı’dakilere oranla Türkiye’de efsane kavramının tanımları ve efsane üzerine yapılan araştırmaların yakın dönemde başlamasının nedeni ise halk bilimi kavramının bizim için çok yeni olmasıdır.

Türk edebiyatını ilk kez Fuat Köprülü tasnif etmeyi denemiş, o günden bugüne edebiyatımızın tasnifi oldukça gelişmiştir. Köprülü’nün tasnifinde ayrı bir sınıf olarak yer alan Türk halk edebiyatı da bugün daha alt bölümlere ayrılarak incelenmektedir (Ekici, 1995: 1). Efsaneler de Türk halk edebiyatı içerisinde yer alan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamız kapsamında efsane teriminin tanımı ilk olarak Türk Edebiyat Tarihi biliminin kurucusu da kabul edilen, İkdam gazetesinde “folklor” terimini açıklayarak folklorun Türkiye’de tanınmasında önemli bir rol oynayan Mehmed Fuad Köprülü’nün “Türk Edebiyatı Tarihi” adlı yapıtında aranmış; ancak eserde “efsane” sözcüğüne rastlanamamıştır. Kitabı incelediğimizde Köprülü’nün efsane yerine “ustûre” ve “menkıbe” kelimelerini kullandığı görülmüştür. Bahsi geçen eserde kavramla ilgili herhangi bir tanım yapılmamış, Türk destanlarının esatirî ve menkıbevî mahiyetleri anlatılmıştır. Yine

de bu durum, ustûre ve menkıbe kelimelerinin birer halk bilimi terimi olarak kullanılmalari bakımından kayda değerdir (1980: 43-44).

Tespit edebildiğimiz kadarıyla bir terim olarak efsane sözcüğünü Türkiye’de ilk tanımlayan isim Ziya Gökalp’tir. Gökalp: “Üstûreler, ilâhlara taalluk eden maceralardır. Menkıbeler de kahramanlara yani nim ilâhlara isnat olunan sergüzeştler” olarak iki türü tanımlamıştır. Metinde tanımın ardından Gökalp, açıklamasına: “Menkıbenin naklettiği vaka, herhangi bir teşkilatın yahut müessenin ne suretle tekevvün (var olma, meydana gelme) ettiğini izah etmek ister” şeklinde devam etmektedir (1976: 105). Gökalp’in tanımına göre üstûre ile menkıbe arasındaki fark, anlatının tanrılar ile ilgili olup olmamasıdır.

Türk Edebiyatının tarihi ile ilgili bir diğer önemli çalışma olan “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi” adlı eserde Nihad Sami Banarlı, “Türeyiş Efsânesi” örneğinde olduğu gibi “efsâne” sözcüğüne yer vermiştir; fakat kavramı tanımlamamıştır (Banarlı, 2001: 28).

Ülkemizde folklor alanında ilk çalışanlardan biri olan ve önemli eserlere imza atan Pertev Naili Boratav, efsane tanımından çok, onun özellikleri üzerinde durmayı tercih etmiştir. Boratav’ın efsanenin özellikleri hakkındaki görüşlerine çalışmamızın “Efsanenin Özellikleri” başlıklı bölümünde detaylı olarak değinilecektir. Boratav’ın tanımı ise şöyledir: “Efsane, kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür” (1969:107).

Türkiye’de efsane üzerine yapılan ilk tanımlardan biri de Bahaeddin Ögel’e aittir. Ögel efsane türü ile ilgili olarak Almanların büyük ansiklopedisi diye bahsettiği Brockhaus’tan şu alıntıyı yapmaktadır: “Tarihte adı geçmeyen, artık unutulmuş büyük kahramanlara ait efsaneler, mitolojinin kadrosuna girer” (Ögel, 2014: XVIII). Devamında da şöyle bir yorumda bulunmaktadır “Tarihte yaşadıklarını bildiğimiz kişilere ait efsaneler ise destan, yani ‘legende’dir.” (Ögel, 2014: XVIII) Türk Mitolojisi adlı eserin ön sözünde Ögel ayrıca şunu da eklemektedir: “Efsanelerin kendilerine Mythos veya Mythe denir. Mitoloji (Mythologie) ise bu efsaneleri inceleyen ilim koludur” (Ögel, 2014: XVIII). Ögel’in bu tanımında görüldüğü üzere Batı’da olduğu gibi Türkiye’de de türler üzerine yapılan ilk çalışmalarda kavram kargaşası görülmektedir. “Mit”, “masal”, “destan” ve “efsane” türlerinin tanımları birbirine karışmış gibidir.

Türkiye’de kavramların birbiri ile iç içe girdiği ilk tanımlardan biri de Sedat Veyis Örnek’e aittir. Örnek’in yaklaşımı şöyledir: “Efsane kelimesi dilimize Farsça’dan gelmiştir. Efsanenin bilim dilindeki karşılığı Mythos’tur ve kelimenin aslı Yunanca’dan gelmektedir. Anlamı da söz, öykü demektir. Efsanelerin tümünü içine alan ve onları sistemli bir biçimde inceleyen disipline de mitoloji denir” (1971: 190).

Efsaneyi bir masal türü olarak gören Şükrü Elçin, efsaneyi daha çok işlevsel açıdan değerlendirerek tanımlamıştır. “İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, âdet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara dilimizde Arapça: ‘Ustûre’; Farsça ‘Fesâne, efsane’; Yunanca: ‘Mitos, mit’ kelimeleri ad olarak verilmiştir” (2001: 314).

Türkiye’de efsane araştırmalarının önde gelen isimlerinden Saim Sakaoglu’nun İsmet Alparıslan’ın yazdığı “Saim Sakaoglu ile Efsane Üzerine Bir Konuşma” başlıklı makaledeki görüşleri: “Efsaneyi açıklamak hem kolay hem zordur. Sınırları oldukça geniş olan bu kavramı kelimelerle anlatmak zordur; ancak bir sözlük maddesi gibi açıklamak kolaydır. Efsane bir hikâyedir, küçük bir hikâyedir. Ancak özelliği, inanılan bir hikâyeye olmasıdır. Şahıslar, olaylar veya yerlerle ilgili olabilir. Bunların gerçek olması da gerekmez, hayalî bile olabilir. Efsanenin en önde gelen özelliği ona inanılmasıdır; onu masaldan ayıran en önemli özelliği budur. Olayı dinledikten/okuduktan sonra inanmak zorundasınız; çünkü efsane mantığı bunu gerekli kılmaktadır” (1992: 32) şeklindedir.

Son yıllarda Türkiye’de efsane üzerine yapılan akademik yayın, yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları artmış ve çeşitlenmiştir. Böylece yeni efsane tanımları ile karşılaşılacaktır. Bunlardan birkaçını sıralamayı uygun görmekteyiz.

Bu tanımlardan birinde Püsküllüoğlu, efsaneyi “evrenin, tanrıların, insanın ortaya çıkışında bir tarih olayına bir kişiye değin türlü olay ve gerçeklikleri konu alan, onlara gerçeküstü bir nitelik vererek anlatan, başlıca özelliği inanış konusu olan kısa öykü” olarak tanımlamıştır (Püsküllüoğlu, 2000: 320, 893).

Bingöl efsaneleri hakkında çalışan İsmail Görkem ise efsaneyi “Şahıs, yer ve hadiselerle ilgili olarak anlatılan, esas vasfı inandırıcılık olup, belirli bir üslubu ve

şekli olmayan; şahıs ve hadiselerle ilgili olanlarında olağanüstü vasıflar görülebilen, bazılarının kaynakları çok eskilere dayanan anonim halk edebiyatının bir türü” şeklinde tanımlamıştır. Görkem’in efsane tanımında onların muhteva ve şekil özellikleri ile kaynağı üzerinde durulmuştur (2006: 29).

Ayrıntılı olarak efsanenin özelliklerinin de verildiği bir tanıma göre “Efsane, sözlü gelenekte ağızdan ağza aktararak gelen olağanüstü nitelikteki hikâyelere verilen isimdir. Bunlar doğa olaylarını ve yaşanmış ünlü kişilerin başından geçen olayları olağanüstü bir biçimde anlatan edebi ürünlerdir. Bunlarda zaman ve şahıs ögesi vardır. İnanç yönü ağır basan, öğretici ve öğüt verici ürünlerdir. Doğa ve toplum olaylarını mistik bir düşünce ile dile getirirler” (Baba, 2007: 53).

Âdem Öger yaratım, aktarım, yapı, muhteva ve işlev özellikleri dikkate alarak efsane tanımını şu şekilde yapmıştır: “*Herhangi bir yerde ve zamanda, herhangi bir kişi tarafından anlatılan; yaratılış temelinde mitolojik, tarihî, dinî ve sosyal hayata ilişkin unsurlar içeren; konusu, insan, insanüstü ve doğal varlıklar olan, konularını içinde yaşadığımız dünya üzerinden aldığı için gerçek ve kutsal olduğuna inanılan; nesir şeklinde yaratılan ve sanatsal olarak formüle edilmeyen; belirli olay, durum, varlık, davranış ve geleneklerin köken ve nedenine açıklık getiren, doğaüstü olayların açıklanması, belirli yerlerin ve sosyal değerlerin korunması gibi işlevler üstlenen sözlü kültür ürünüdür.*” (2008: 106).

“Anadolu Efsanelerinin Tanımı ve Tasnifi” adlı yüksek lisans tezinde Aslıhan Yıldız o güne kadar yapılmış çeşitli efsane tanımlarına detaylı olarak yer verdikten sonra kendi efsane tanımını yapmıştır. Söz konusu tanıma göre:

“Efsaneler kısaca, kaynağını geçmiş bir tarihte vuku bulmuş milletin ya da onun (coğrafi, iktisadi vb.özelliklere sahip bir çevreye dâhil) belirli bir kesimine işaret eden toplumun hafızasında mühim yer tutan bir olaydan/kişiden alan; sahip olduğu öneme binaen nesilden nesle aktarılan ve bu aktarma sırasında doğaüstü motifler de kazanan; anlatıla geldiği toplumda belirli davranış kalıplarını kazandırma/özendirme yahut belirli davranış kalıplarından uzak durmayı öğütleyen ve bu işi anlatısına kattığı ödül/ceza motifleri aracılığıyla yerine getiren; toplumca benimsenmesinden ötürü yalnız bireylerin muhayyilesinin değil, toplumun sahip olduğu bilinç ve bilinçaltı yapılarının,

kısmen benimsenen inanç sisteminin, bir tezahürü olan; belirli biçim ve içerik özellikleri gösteren halk anlatıları şeklinde tanımlanabilir” (2011: 16).

Bir başka efsane tanımı ise “Efsane, kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, sabit biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile herhangi bir yerde ve zamanda, herhangi bir kişi tarafından anlatılabilen; konularını olağan ya da olağanüstü varlık ve olaylardan alan; eğitmek, ders vermek, açıklama getirmek gibi işlevler üstlenen; mitolojik, tarihî, dinî ve sosyal hayata dair unsurlar içeren; dinleyici tarafından gerçek ve kutsal olduğuna inanılan; sözlü geleneğin ürünü olan bir anlatı türüdür.” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Erol, 2012: 80).

Ali Berat Alptekin’e göre efsane “Dini, inandırıcı, kısa, nesir şeklindeki halk anlatımları.”dir. Görüldüğü üzere bu kısa tanımda Alptekin, efsanenin inanç boyutunu vurgulamaktadır (2012: 11).

Bir başka efsane tanımı da şöyledir: “Efsaneler, insanların tabiatta gördükleri harikuladeliğin arka planında yer aldığını düşündükleri kuvvetleri keşfetme, anlamlandırma düşüncesinin bir tezahürü olarak ürettikleri, anlatıcılarına has, üslup birliği bulunmayan sözlü anlatılardır”. Dağlı’nın tanımında üzerinde durulan husus ise efsanenin ortaya çıkış nedenidir (2012: 87).

Yakın dönemde hazırlanan bir doktora tezinde Mevlüt Metin Türkaş tarafından yapılan efsane tanımı ise şu şekildedir:

“Efsane, başlıca niteliği inanırlığı olan; kendine has bir anlatıcısı ve anlatma zamanı olmayan; üslup kaygısı gütmeyerek üslubunu ve malzemesini gelenekten alan; çoğu zaman olağanüstü kişi, kavram ve olaylara yer veren; her zaman olmasa da genellikle olayın geçtiği yer ve zaman belli olan; milli değerlere sahip ama aynı zamanda bazı evrensel değerleri de bünyesinde barındıran; işlev bakımından, öğüt verme ve örnek gösterme yöntemiyle toplumsal inanç, kural ve davranışları devam ettirmeye çalışan; dünya, yüzey şekilleri, insan, diğer canlılar, vb kavramların kökeni ve işlevi hakkında açıklayıcı bilgi vermeye çalışan; insanların evreni, doğayı anlama gayretinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve insanın akıl erdiremediği olayları açıklayarak onlarda zihinsel rahatlama sağlayan; genellikle kısa ve nesir şeklinde olan anonim halk anlatı türüdür” (2012: 29).

Muhsine Helimoğlu Yavuz efsaneyi şöyle tanımlamıştır: “Kişi, yer ve olayları konu alan, inandırıcılık özelliğine sahip, çoğu zaman olağanüstülükler yer veren, belirli bir üsluba ve şekle bağlı olmayan, kaynaklarını genellikle geçmişin derinliklerinden alan, kısa, yalın, ağızdan ağza aktarılan, anonim halk anlatımlarıdır” (2013: 283).

“Türk Halk Edebiyatı El Kitabı”nda yer alan efsane tanımı şu şekildedir: “Anlatı türleri içinde, masal, destan ve halk hikâyelerine göre daha kısa, içinde abartma ve olağanüstülük bulunan nesir anlatıdır” (Oğuz vd., 2014: 145).

Başka bir tanıma göre: “Efsane türü; inançla var olan ve inançla aktarılan didaktik anlatılar olarak tanımlanabilir” (Keser, 2017: 14).

Efsane ile ilgili tafsilatlı bir açıklama da şöyledir: “Anonim halk edebiyatı ürünleri nazım olanlar, nesir olanlar ve ölçülü sözler olarak üç farklı başlık altında incelenebilir. Bu başlıklardan nesir olanlar arasında yer alan efsane türü Türk halk edebiyatı ürünleri arasında önemli bir yere sahiptir. Toplum hayatında etkili olan dinî inanışlar, ahlakî normlar ve kültürel değerler doğrultusunda şekillenen, anlatıldığı toplum için inandırıcı olma özelliği taşıyan, genellikle eğitici unsurlar barındıran kısa anlatımlardır” (Ata, 2018: 9).

Hakkındaki öz bir açıklamaya göre efsane “Milletlerin sözlü hafızasında yüzyıllarca yer almış, nesilden nesle aktarılmaya değer görülmüş son yüzyıllarda yok olma tehlikesi sebebiyle yazıya aktarılması gereken anonim sözlü edebî türlerden biridir” (Akkuş, 2018: 22).

2018’de Ayşenur Akçay tarafından yazılan yüksek lisans tezinde efsane şöyle tanımlanmıştır: “Belirli bir şekil ve yapısı olmayan, içerisinde abartı ve olağanüstülükler olmasına rağmen anlatan ve dinleyenlerin koşulsuz inandığı kısa hikâyelerdir” (2018: 25).

Efsanenin çeşitli sözlüklerde nasıl yer aldığına da bakmak yerinde olacaktır.

Kamus-ı Türkî’de, efsane (fesâne): “1. Masal, asılsız hikâye, hurafeler, 2. Şöhret bulup dillere düşen vaka ve hâl, destan” (Sami, 2001: 136-137). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat’te “1. Asılsız hikâye, masal, boş söz, saçma sapan lâkırdı, 2. Dillere düşmüş, meşhur olmuş hâdise”(Devellioğlu, 1997: 206).

Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü'nde efsane "Bir tabiat olayını, bir varlığın meydana gelişini, tabiat elemanlarından birinde olan bir değişikliği, akıl dışı, olağanüstü açıklamalarla anlatan hikâye. Bunun temeli olan olay, halkın muhayyilesinde şekil değiştirerek, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa geçer. Genel olarak masal ile eş anlamlı olarak kullanılır." şeklinde açıklanmaktadır (Özön, 1954: 74).

Başka bir sözlük tanımına göre ise efsane "Dinsel nitelikleri olan erkek ve kadınlarla ilgili olaylarla, kutsal varlıklarla ilişkili hayvan, bitki ve nesnelere konu alan masal türü"dür (Acıpayamlı, 1978: 88).

Edebiyat Terimleri Sözlüğü'ne göre efsane, "Bir olayı akıl-dışı, olağanüstü yönde gelişmiş gösteren söylenti, genel anlamda, masal, olmayacak husus, asılsız hikâye" lerdir (Akalin, 1984: 93).

"Efsane" kelimesi TDK Türkçe Sözlük'te; "1. ed. Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence. 2. mec. Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz, hikâye" biçiminde tanımlanmıştır (1988: 433).

Sevan Nişanyan'ın Etimolojik Sözlük'ünde efsane kelimesinin açıklaması şöyle yapılmıştır: "Köken Farsça afsâne افسانه "anlatı, destan" sözcüğünden alıntıdır. Farsça sözcük Avesta (Zend) dilinde yazılı örneği bulunmayan *apa-saṅha "(bir şeyden) söz etme" sözcüğü ile eş kökenli olabilir; ancak bu kesin değildir. Bu sözcük, Avesta (Zend) dilinde saṅha "öğreti, anlatı, deyiş" sözcüğünden apa+ önekiyle türetilmiştir. Avestaca sözcük Avesta (Zend) dilinde sâh- "söylemek, demek" fiilinden türetilmiştir." Bu sözlüğe göre dilimizde efsane sözcüğü ile ilk kez 1360 tarihli Danişmend-Name adlı eserde karşılaşılmaktadır (<https://www.nisanyansozluk.com/?k=efsane&view=annotated> / 15.06.2020).

Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü'nde İskender Pala, efsaneyi şu şekilde tanımlamıştır: "Dile düşmüş husus, asılsız hikâye, masal, destan" (1990: 151).

Belli başlı ansiklopedilerde yer alan efsane tanımları da şöyledir:

Ana Britannica'da efsane "Belli bir kişiyle ya da yerle ilgili olarak kuşaktan kuşağa aktarılan öykü ya da öyküler bütünü. Tıpkı halk masalları gibi doğa ötesi

varlıklara, mitolojik öğelere ve doğal olaylarla ilgili açıklamalara yer vermekle birlikte, onlardan farklı olarak belli bir yer ya da kişiye ilişkin geçmiş bir olayı anlatır. Bazı efsaneler, yalnızca konu aldığı kişiye ya da yere özgüdür; ama bunların birçoğu yaygın halk öykülerinin sonradan belli bir kişiyle ya da yerle özdeşleştirilmesiyle oluşur” biçiminde tanımlanmıştır (1988: 24).

Meydan Larousse Ansiklopedisi’nde efsane tanımı şu şekilde yapılmıştır: Efsane “halkın gözünde veya nakledenin hayal gücünde biçim değiştirerek, olağanüstü niteliklerle donatılarak anlatılan hikâye”dir (1981: 88).

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi’nde efsanenin iki anlamına yer verilmiştir, ilki “Tarihsel olayların halkın hayal gücüyle ya da şiirsel buluşlarla biçim değiştirdiği olağanüstü öğelere dayanan anlatı” şeklindedir. İkincisi ise “Bir kimsenin üstün başarılarını, yaşamını konu alan ve güzelleştirilmiş olarak sunan, toplum belleğinde yer etmiş olan betimleme” şeklindedir (1986: 74).

Türk Ansiklopedisi’nde efsanenin tanımı şöyle yapılmıştır: “Başlangıçta tabiatüstü nitelikler gösteren aziz hayatlarını, sonraları da halk muhayyilesinin ve şair yaratmalarının etkisiyle, biçim değiştirmiş tarih olaylarını anlatan harika niteliğinde hikâye” (Ergun, 1997: 6).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nde ise efsane için şu tanım yazılmıştır: “Edebiyatta, tabiatüstü nitelikler gösteren kişilerin hayatlarını, halk muhayyilesinin veya şairlerin meydana getirdiği tarih olaylarını anlatan, olağanüstü olaylarla süslü hikâyelere verilen isimdir” (Ergun, 1997: 6).

Görüldüğü üzere bugüne dek yapılmış efsane tanımları konuya farklı açılardan yaklaşmıştır. Bunun sonucunda tanım konusunda ortak bir paydada buluşulamamış, genelgeçer bir efsane tanımı ortaya konup benimsenememiştir. Bu durumun nedenleri üzerinde tarafımızca düşünülüp bir araştırma yapıldığında karşımıza yakın dönemde yazılmış “Halk Bilimsel Bir Terim Olarak Efsane Üzerine Bazı Dikkatler” başlıklı aydınlatıcı bir makale çıkmıştır. Ferhat Aslan’ın kaleme aldığı bu makalede, efsane adlandırması ve sözcüğün tanımı ile ilgili kargaşayı aydınlatan teferruatlı malumat yer almaktadır. Buna göre: “Kelimeler canlı birer organizma gibi doğar, yaşar, yaşarken değişim ve dönüşüme uğrar ve ölürlür. Bu bakış açısı ile baktığımızda bugün Türkiye Türkçesinde var olan "efsane"

kelimesinin Türkçe'de var olduğu günden bugüne kadar geçen süre içerisinde kültürel yapının etkisiyle değişime uğrayarak, farklı anlamlar yüklenerek yaşadığını görmekteyiz” (Aslan, 2012: 82).

Ferhat Aslan, bahsi geçen makalede efsane kelimesinin, folklorun bir bilim dalı olarak ortaya çıkışından önce, 16. Yüzyıldan itibaren daha çok; inanılması mümkün olmayan tuhaflıklar, yalan, boş söz gibi anlamlarda kullanıldığını örnekler vererek açıklamıştır. Osmanlı dönemi tarih yazıcılarının tarihî olayları anlatırken efsanelere de yer verdiğini ve bunlar için kıssa, hikâyet ya da rivayet kelimelerini kullandıklarını belirtmiştir (2012: 82-84). Makalede belirtildiği üzere günümüzde sözcüğün anlamı daha da genişlemiştir. Günlük konuşma dilinde bir sıfat olarak; herhangi bir işte uzmanlaşmış, başarılı kişiler veya markalar için kullanılmaktadır. Zamanla efsanenin anlamları arasına anonim bir halk edebiyatı anlatı türünün adı olan terim anlamı da eklenmiştir (2012: 89-90).

Efsane sözcüğünü tanımlarken yalnız metinleri göz önünde bulundurmamak yeterli değildir. Bugüne dek yapılan efsane tanımlarında, efsanenin son derece geniş bir konu yelpazesine sahip oluşu ve hem ulusal hem evrensel motifleri fazlasıyla içermesi göz önünde bulundurularak konu ile türü eşitleyen bir anlayış sergilenmiştir (Aslan, 2012: 88). Efsaneler konusunda özgün eserler ortaya koyan Linda Dégh, bu bakış açısının yanlışlığını:

"Benim önerim efsane sözcüğünü, şimdiye kadar çeşitli örgütsel prensiplere dayanan, küçük kategoriler içerisine girmeye zorlanan, uzun ve kısa bütün hikâyeleri kapsayan bir şemsiye terimi olarak kullanmaktır. Daha anlamlı bir analiz için, olası efsane çekirdeğini taşıyan bütün materyalleri bir araya getirmek mantıklı olacaktır. Bana göre, efsanenin özenilmiş ve planlanmış şekli ve içeriği yüzünden oy birliğiyle efsane (ya da fabulate) olarak tanımlanan bir anlatıyla başlayarak, diğer az ya da çok tutarlı bir şekilde memorat, memorabile, casus, chronikat, chroniknotiz, dite, fikt, Geschicte, Erlebnisgeschichte, batıl inanç, batıl inanç hikâyesi, gerçek hikâye, kişisel deneyim hikâyesi, söylenti, inanç hikâyesi, mit, dinî anlatılar, anekdot vd. tarzında sınıflandırılmış olanları da kapsar. Halk bilimciler, bunların hepsinin efsane ya da hikâye olup olmadığına veya halk bilimine ait

olup olmadığına asla karar veremeyeceklerdir." sözleriyle açıklamaktadır (2005: 345).

Efsanenin zengin muhtevasından dolayı diğer anlatı türlerinden kolayca ayırt edilebilecek bir tür olmadığını vurgulayan Linda Dégh efsaneyi şöyle tanımlar: “Efsane, sanatsal olarak formüle edilmiş, üçüncü bir şahsa anlatılan ve geçmişte ya da tarihsel geçmişte kurulmuş geleneksel bir hikâye ya da anlatıdır. Aslında gerçek değildir; ancak anlatıcı ve dinleyiciler tarafından gerçek olduğuna inanılır. Küçük topluluklarda biri tarafından diğerine sözlü olarak ve yüz yüze aktarılır” (2005: 345).

Dégh tarafından yapılmış başka bir tanıma göre de: “Efsane, başlıca halk bilimi formlarıyla anlatılabilecek bir masal, bir öykü, konuşmaya dayalı bir sanat (anlatım), sosyal bir olay, canlandırılmalı bir tür, uyarıcıya bir masal yanıtı, kültürel evrensel, şiirsel bir türdür” (Fedakâr, 2008: 94).

Sonuç itibariyle diyebiliriz ki dile getirdiğimiz tanımların her biri, farklı bakış açılarına sahip olduğundan aralarında bir birlik bulunmamaktadır. Bu durum, efsanenin konusunun sınırsız olmasından ve efsanenin zaman içinde değişebilen bir yapısının bulunmasından kaynaklanmaktadır, o nedenle yeni efsane tanımlarının yapılması da olasıdır.

İncelediğimiz tanımlardan, efsane kavramı ve özellikleri hakkındaki tespitlerimizden yola çıkarak bizim yaptığımız efsane ile ilgili tanım ise şöyledir:

Konu sınırı bulunmasa da çoğunlukla olağanüstü veya olağan dışı, dikkat çekici bir olayın, yerin ya da kişinin anlatıldığı; hayalle gerçek arasında, hayalden ziyade gerçeğe yakın, kutsalla sıradan arasında kutsala yakın; daha çok oluşum veya dönüşümün nasıl ve neden meydana geldiğini açıklayan; anlatanın ve dinleyenin genellikle gerçekliğine inandığı; ancak yaşandığına dair elde kesin verilerin bulunmadığı; karakterleri ilahi olmaktan çok dünyevi olan; hem madde hem maneviyat boyutu bulunan; halk inanışları ve geleneklerle iç içe anlatılan ya da onlara kaynak olan veya onlardan kaynaklanan; geçmişte yaşansa bile etkisini bugün de sürdürmesiyle güncelliğini koruyan; sosyokültürel işlevler başta olmak üzere pek çok işlevi barındıran; hem içinde şekillendiği topluma özgü hem de evrensel motifler içeren; özel bir icracısı, icra zamanı veya mekânı bulunmayan, herhangi bir zaman ve mekânda, yaş, cinsiyet ve eğitim seviyesi fark etmeksizin herkes tarafından

aktarılabilen; ancak bilgili, yaşlı, tecrübeli addedilen kişilerce anlatılması uygun görülen; konuyu çağrıştıran bir durum yaşandığında anlatılan; büyük çoğunluğu sözlü gelenekte meydana gelen; genellikle anonimleşen; sade ama yoğun bir anlatıma sahip; formel ifadeleri ve kalıplaşmış şekilleri olmayan; görece kısa mensur halk anlatıdır.

1.2. EFSANENİN ÖZELLİKLERİ

Çalışmamızın “Efsane Adlandırması ve Efsanenin Tanımı” adlı bölümünde görüldüğü üzere efsane tanımlarının birçoğunda doğal olarak efsanenin özelliklerinden de bahsedilmiştir. Keza bir kavramı tanımlayabilmek için onun özelliklerini belirlemek önemli ve gerekli bir ön adımdır. O nedenle biz de terim anlamıyla “efsane” kavramının özelliklerini saptamaya çalışacağız. Bunun için de efsanenin özellikleri ile ilgili incelediğimiz farklı görüşleri aktarmanın doğru olacağı düşüncesindeyiz.

L. Schmidt’e göre: Efsane tamamen muhteva meselesidir, hiçbir şekilde sabit bir formu yoktur. Her çeşit konuşmanın arasına girebilir. Bu durumda hangi çeşit konuşmanın içine giriyorsa veya malzeme olarak kullanıldığı konuşmanın özelliklerine dayalı bir şekil alıyor demektir (Çobanoğlu, 2003: 42). Schmidt ayrıca şunu da vurgular: “Efsaneler öyle geniş bir türdür ki halk kültürünün her yerine dokunmaktadır” (Çobanoğlu, 2003: 14). Linda Dégh’e göre “Gerçekten de ister yerleşimle ilgili bir atasözü ve isterse konuşma şekilleri olsun halk hayatının şu veya bu yolla bir efsaneye bağlanamayacak bir kısmı yoktur” (Çobanoğlu, 2003: 14).

Max Lüthi’ye göre, yeni bir kavram olan efsane, gerçekte yaşanmış olayları hikâye etse de gerçeklikten iki şekilde uzaklaştırılmaktadır: İlki nakledilmesi sırasında değişikliğe uğramaları, diğeri de şairler tarafından edebî olarak işlenmeleridir. Dar mânâda efsane, masallarda olduğu gibi, tabiatüstü bir olayın sunumu, hikâye edilidir. Asıl halk efsanesi ise alışılmamış, tuhaf ve ekseriyetle huzursuzluk meydana getiren şeylerden, şekillerden ve olaylardan söz eder (Sakaoğlu, 1980: 5).

Max Lüthi daha çok efsanenin gerçeklik ve inanılma özellikleri üzerinde durmuş ve masal ile arasındaki temel farkın da efsanenin bu yönü olduğunu

belirtmiştir. Ayrıca efsane türünün hem dünyevî hem de ilahî kavramları bir arada bulundurarak sürekli gerginlik yarattığını böylece anlatan ve dinleyende kuvvetli ve farklı bir heyecan uyandırdığını belirtmiştir. Lüthi, anlatıcı ve dinleyicinin anlatıdaki olaya inanmasını ise “Efsane duygusal, ahlaki, objektif, zamana ve mekâna bağlı bir anlatım türüdür. Halk, anlatılan efsaneye ‘halkın saf ve eleştirisiz hayatını anlattığı için’ inanmak istediğini belirtir.” diyerek açıklamıştır (2003: 314-315).

Efsanenin en tipik özelliği, anlatanın ve dinleyenin efsanenin gerçek olduğuna ya da olabileceğine inanmasıdır bizce de. Bu inandırıcılığı sağlayan unsurlardan biri de metinlerin içindeki kutsallıktır. Alanında dünya çapında ünlü olan önemli yapıtlara imza atmış Mircea Eliade, kutsalı şöyle açıklar: “Kutsal, en mükemmeleninden hakikidir; bu hakiki aynı anda hem güç hem etkinlik hem de hayat ve üretkenlik kaynağıdır” (1991: 9).

Pertev Naili Boratav da inanış faktörünü öne çıkararak türün özellikleri şu şekilde sıralamıştır: “Efsanenin başlıca niteliği inanış konusudur; onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. Bu niteliği ile efsane masaldan ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır. Başka bir niteliği de düz konuşma diliyle ve her türlü üslup kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa bir anlatı oluşudur. Bir destan parçası karmaşık ve uzun soluklu anlatı bütününden kopup kendine özgü üslup niteliklerini, sanatlık süslemeleri yitirince, sadece olağanüstü yönleriyle bir kişiyi, ya da bir olayı bildirme göreviyle sınırlanınca efsane olur” (1969: 106). Boratav’ın sözlerinin devamında genellikle efsane tanımı olarak sunulan şu ifadeleri kullanarak türün özelliklerini belirlemeye devam etmiştir: “Efsane, kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür. Halk edebiyatının herhangi bir türünden ürünlerce (masal, hikâye, destan, türkü) konu olarak benimsendiği zaman, ya da bir parça, yapı gereci olarak kullanılınca içine girdiği türün üslup ve biçim niteliğini kazanır. Kısallığı ve nesirle anlatılmış olması sonucu efsane en çok masalla karıştırılabilir. Ama yukarıda belirttiğimiz niteliğinden başka, efsaneyi masaldan ayırt etmeye yarayan bir özellik de onun sonunun acıklı bitmesi- zorunlu değilse bile- olanağıdır; buna karşılık, biliyoruz, masal her zaman sonunu tatlıya bağlayan bir anlatı türüdür” (1969: 107, 108).

Sedat Veyis Örnek, efsanelerin çoğunun açıklayıcı nitelikte olduğunu belirterek onları bilim öncesi bilime benzetir. Bu efsanelerin “nasıl” sorusuna, ara ara da “niçin” cevap aradığını dile getirir. Sözlerinin devamında efsanelerin tanrılarla kahramanların anlatıldığı olağanüstü, kutsal ve değişik bir hayat alanında geçtiğini belirtir. Efsanede karakterlerin yaptıkları çoğu akıl almaz işlerin tüm ayrıntılarıyla anlatıldığı, epik ve dramatik bir dil kullanıldığı, bu metinlerin anlatıldıkları toplumlarda “gerçek” ve “kutsal” kabul edildikleri, yalnız belli zamanlarda anlatılıp canlandırıldıkları, anlatım ve canlandırılmasının da belli kurallara bağlandığı, efsanenin Örnek tarafından açıklanan diğer özellikleridir. Örnek, efsanenin anlatımı ve canlandırılması ile ilgili kuralları da şöyle sıralamaktadır: Efsane anlatılırken kullanılan dile ayrı bir özen göstermek, geleneksel anlatım biçimine uymak, şiirli bir dil kullanmak, günlük konuşmaya girmiş sözcüklerden kaçınmak gerekir (1971: 191). Şunu da vurgulamak isteriz ki Sedat Veyis Örnek, eserinde sadece ilkel toplumlardaki efsane anlayışı üzerinde durmuştur.

Saim Sakaoğlu da efsane türünün özelliklerini şu ana başlıklar altında toplamıştır:

- a) Kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılırlar,
- b) Anlatılanların inandırıcılık özelliği vardır,
- c) Genellikle kişi ve olaylarda doğüstü olma özelliği görülür,

ç) Efsanelerin belirli bir kuralı yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatımadır” (Sakaoğlu, 1980: 6; Karadağ, 2004: 205).

İlhan Başgöz’ün konu ile ilgili düşünceleri ise Boratav, Örnek ve Sakaoğlu’ndan farklıdır. Başgöz’e göre: “Efsaneye hem söyleyenin, hem dinleyenin inandığı yolundaki kanaat de sorgulanabilir. Gerçek şu ki, efsaneyi dinleyen veya söyleyenlerden bir kısmı onlara inanıyor, bir kısmı inanmıyor. Toplumun eğitim düzeyi yükseldikçe efsaneye inananların sayısı azalıyor” (2010: 129). Sözlerinin devamında Başgöz, türün işlevselliğine de vurgu yaparak şunları belirtmektedir: “Efsanenin konusuna, efsanedeki olaylara değil, efsanenin bize verdiği mesaja inanılmaktadır. İnanç konusu olmak bakımından efsanenin en önemli özelliği budur. Bu bakımdan insanlar efsanelere çeşitli görevler yüklerler” (2010: 129).

Orhan Hançerlioğlu ise efsane teriminin gerçek bir olayın olağanüstü anlatılışı için kullanıldığı gibi tamamen hayal ürünü olan öyküler için de kullanılabilirliğini iddia etmiştir (1984: 78).

Efsane araştırmalarında başarılı isimlerden biri olan Bilge Seyidoğlu efsanenin özelliklerini şu şekilde tespit etmiştir:

“1.Bir inanış etrafında teşekkül etmişlerdir. Bu inanış, efsanelerin gerçek ve doğru olduğu inancıdır.

2.Efsaneler bilinmeyen esrarengiz bir âlemi anlatırlar. Bu bakımdan olağanüstü unsurlar ihtiva ederler.

3.Efsaneler, bir tarife göre mitlerin modernleşmiş sekli olarak ifade edilmekte, çok eski hikâyeler olduğu söylenmektedir. Bu bakımdan kutsal unsurlar da taşırlar.

4.Bir efsane mutlaka bir inanç unsuru üzerine kurulmakla birlikte diğer unsurların hepsini taşımayabilir” (Seyidoğlu, 1985: 2).

Efsanelerdeki inanma boyutu ile ilgili bir başka görüş de şu şekildedir: “Gerek anlatan gerekse dinleyen efsanenin gerçek olduğuna inanır. Şahıs, yer ve hadiseler konu edilir. Anlatılan konu yakın ve uzak geçmişle ilgili olabilir. Genellikle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü bir vasıf görülür. Belirli bir şekli olmamakla beraber daha çok kısadır ve konuşma diline yer veren bir anlatımdır” (Kaya, 2007: 303).

Pınar Fedakâr ise efsanenin özelliklerini ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Bu açıklamaya göre:

“Efsaneler, yapı bakımından “kısa anlatmalar olma”, “bazen, ‘şundan duyduğuma göre’, ‘bu gerçekten olmuş’ vb. gibi başlangıç formellerine sahip olma” ve “sözlü geleneğin ürünü olan nesir anlatmalar olma”; içerik bakımından “bir olay, tarihî veya dinî bir şahsiyet yahut bir yeri konu edinme”, “gerçeklik unsurunun yanında olağanüstülük ve kutsallık özelliğine de sahip olma”, “insan veya yarı tanrıları konu edinme”, “günümüzde de oluşabilme”, “dünyanın bugünkü şeklinden bahsetme”; icra bakımından “profesyonel anlatıcı tarafından anlatılması şart olmamakla birlikte, iyi efsane anlatmasıyla “güngörmüş”, “bilgili” ve “yaşlı” gibi

sıfatlarla anılan kişiler tarafından anlatılması makbul olma”, “*belirli bir anlatım yeri ve zamanı olmamakla birlikte, daima uygun bir sosyal şart ve çevreye bağlı olarak anlatılma*” ve “*anlatıcı ve dinleyici tarafından gerçek üzerine kurulduğuna inanılma*”; işlev bakımından “*öğüt verme, örnek gösterme*”, “*toplumsal kural ve davranışları öğretme ve uygulamaya yönlendirme*”, “*toplumca hoş karşılanmayan tutum ve davranışları yasaklama ve bunlardan caydırma*”, “*dünya, evren, insan ve diğer canlılar, maddeler, toplumsal olgu, davranış ve kurallar ve sosyal kurumların kökeni ve işlevi hakkında açıklayıcı bilgi verme*” özelliklerine sahiptir” (2008: 101).

Efsanelere sosyolojik açıdan yaklaşan İbrahim Atlı'ya göre “Efsaneler halk arasında mayalanmış, halkın yaşayışını belirleyen yaşadığı toplumun dokusudur. Halkın yaşamında iz bırakan olayları efsanelerde görmek mümkündür” (Atlı, 2012). Ali Berat Alptekin ise efsane hakkında yapılan çalışmalar ışığında efsanenin özelliklerini on bir maddede sıralamıştır.³

Ferhat Aslan efsanelerin inandırıcılık özelliği ile ilgili bazı tespitlerde bulunmuştur. Yazara göre günümüzde bir efsanenin gerçek kabul edilmesi -bilhassa efsanenin tarihî ve dinî kökeni meselesi- anlatanın veya dinleyeninin eğitim düzeyi, inançları; dine ve topluma bakış açısıyla ilintilidir. İnanç derecesi düşük, eğitim seviyesi yüksek olan, özellikle de lisans ya da lisansüstü bir eğitim seviyesindeki kişiler; efsanelere pek inanmamaktadırlar. Aslan'ın bahsettiği bu kişiler efsaneleri "yalan", "boş söz", "heyecan verici", "fantastik", "eğlenceli" olarak görmektedirler. Bir başka tespit de kişilerin inanç düzeyi yükseldikçe eğitim seviyesi ne olursa olsun onların efsanelere -özellikle de dinî efsanelere- inancının artması yolundadır (Aslan, 2012: 87). Bu tespit ve açıklamalardan sonra Aslan, dört maddede efsanenin özelliklerini belirlemiştir.⁴

Efsane türü üzerinde çalışan araştırmacılardan Mehmet Naci Önal, türün özelliklerini şu şekilde açıklamıştır: “Efsanelerin pek çoğu tarihin bilinen veya bilinmeyen dönemlerinden günümüze kadar gelebilmiş, bir yönüyle kutsal olan

³ Bu maddeler için bakınız: Ali Berat Alptekin, *Efsane ve Motifleri Üzerine*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2012), s.16-17.

⁴ Bu maddeler için bakınız: Ferhat Aslan, “Halk Bilimsel Bir Terim Olarak "Efsane" Üzerine Bazı Dikkatler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 23, Güz 2012, s.89.

hikâyelerdir. Efsanelerin inanılır olması, onların en önemli özelliğidir. İnanç unsuru taşıyan motifler, kutsal olduğu için kolay kolay değişikliğe uğramazlar. Anlatıma dayalı metinler içinde, efsaneler bu özellikleriyle varlıklarını sürdürürler. Metinlerde yer alan cümleler değişebilir. Bu değişimler, efsane anlatıcısının konuyu kendi cümleleriyle yeniden anlatmasıyla gerçekleşir. Kısa bir anlatım sergilenen efsanelerde metnin dış yapısına dair bir kural söz konusu değildir. Efsanelerde, rahat bir anlatım sergilenirken efsanelerin motifleri korunur ve inanç yönü vurgulanır. Bu hikâyelere inananlar olduğu sürece, efsaneler de yaşamaya devam eder" (2013: 9).

Hem efsanenin hem de ayrı bir tür olarak ele aldığı memoratın özelliklerini inceleyen Mehmet Surur Çelepi'nin tespitleri şöyledir: "Dil ve üslup özellikleri bakımından efsane ve memorat türleri süslü ifadelerden, söz sanatlarından, formel kalıplardan, nazım ve ahenkten uzak, son derece sade bir anlatıma sahip, kısa, didaktik anlatılardır. Tür olarak destanların, masalların, halk hikâyelerinin kendilerine has icracıları varken, efsane ve memorat türleri için böyle bir durum söz konusu değildir. Bütün bu özellikler metin olarak efsane ve memorat türlerinin estetik olma gayesi taşımadığını gösterir" (2015: 1172).

Efsanelerin gerçeklik vasfını vurgulayan Fuzuli Bayat'a göre "Efsaneler halk hayatı, daha doğrusu halkın tarihi ile ilgili olduğundan içeriğini genel olarak hayatın gerçekleri teşkil eder. Halkın yaşadığı tarihî yolun izleri şu veya bu biçimde göz önünde sergilenir. İnanırcılık ve olağanüstülük gibi vasıflara sahip olan efsaneler, halk edebiyatının bir türü gibi kendine has şekil ve muhtevaya sahiptir" (2016: 112).

Efsane türünün özellikleri hakkında dile getirilmiş bir başka görüş şöyledir: "Hem Avrupa'da hem Türkiye'de efsane türü üzerine yapılan çalışmalardan hareketle efsanelerin sabit bir konu sınırlaması yoktur. Hemen her konuda anlatılan bu türün en önemli özelliği içerisinde tabiatüstü varlıkları ve olayları barındırmasına rağmen anlatıcı tarafından inanılarak icra edilmesidir. Anlatıcının olağanüstülüklerle olan inancının temel sebebi türe ait konunun, zaman, mekân ve karakter yönlerinden belirli olmasıdır. Anlatılma amacı ise yaratıldığı toplumun değerlerini desteklemektir" (Keser, 2017: 14).

Araştırmacıların tüm bu görüşlerinin değerlendirilmesi ve Uşak efsanelerine dair incelemelerimiz ışığında efsane türünün kesin, değişmez özelliklerinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Keza "Antik Dünya ve Geleneksel Topumlarda

Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü” efsanelerin tarih içinde gençleşen, güncelleşip çeşitlenen yerel anlatılar olduğunu söyler. Sözlüğe göre efsaneler; canlıdırlar ve yeşerip büyüdükleri, serpildikleri gözlenebilir. Sürekli olarak biçim değişikliğine ve dönüşüme uğrarlar (Bonney vd., 2000: 911). Yine de eldeki verilerle efsane türünün özelliklerine dair -değişken olabilmekle birlikte- genel bir çıkarımda bulunmanın yararlı olacağı kanaatine varılmıştır. Derlediğimiz Uşak efsanelerinden yola çıkarak efsane türünün tespit edebildiğimiz genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Efsanelerde belli bir konu sınırı yoktur, her tema ve konuda efsane anlatılabilir. Daha çok olağanüstü veya olağan dışı bir olay ya da dikkat çekici bir özelliği bulunan bir kişi veyahut mekânla ilgili yaratılış / oluşum / dönüşüm konusu işlenir.
2. Olayın yaşandığına dair elde kesin veriler bulunmasa da icracı ve dinleyen tarafından “genellikle” gerçekliğine inanılır. Efsane, halk üzerindeki etkisini sürdürmesiyle güncelliğini korur.
3. Efsanelerin karakterleri ilahi olmaktan çok dünyevidir.
4. Efsane, halk inanışları ve geleneklerle iç içedir. Onlara kaynaklık eder veya onlardan kaynaklanır.
5. Efsaneler, başta sosyokültürel işlevler olmak üzere psikolojik, coğrafi, felsefi-dinî, sanatsal ve tarihî pek çok işlevi barındırır. Bu yönüyle efsaneler, toplum yaşamında önemli bir yere sahiptir.
6. Efsaneler, içerisinde pek çok motif barındırır. Motifleri topluma özgü de olabilir, evrensel de.
7. Efsanelerin özel bir icracısı yoktur. Yaş, cinsiyet ve eğitim seviyesi fark etmeksizin herkes tarafından üretilip aktarılabilir; ancak halk, daha çok bilgili, yaşlı, tecrübeli kabul edilen kişilerce efsane anlatılmasını tasvip eder.
8. Efsanelerin özel bir icra zamanı veya mekânı da bulunmaz. Herhangi bir zaman ve mekânda, metnin konusu ile ilgili bir durum yaşandığında kısacası “yeri geldiğinde” efsane anlatılır.
9. Efsanelerin büyük çoğunluğu sözlü gelenekte oluşsa da efsaneler, nadiren yapay (suni) olarak kitaplar, internet, basınıyayın gibi yazılı ortamlarda yaratılabilir. Böyle durumlarda efsanenin meydana geldiği bağlamdan sözel mecraya taşınıp dilden dile aktarılmaya başlaması olasıdır.

10. Efsaneler, genellikle dilden dile geçerek yeni kuşaklara aktarılır ve bu aktarım sırasında anonimleşir.
11. Efsanelerde süslü, sanatlı anlatım kullanılmaz. Üslup son derece yalındır. Efsanelerde gündelik halk dili ile ifade etmek esastır.
12. Diğer anlatı türlerinden genellikle kısa olmakla birlikte efsane yoğun bir anlatıma sahiptir.
13. Efsanelerin formel ifadeleri ve kalıplaşmış şekilleri yoktur.
14. Efsaneler, mensur halk anlatılarıdır.

Son olarak şunu da belirtmek isteriz ki eski efsane tanımlarındaki efsanenin kesin inanılma özelliği de günümüzde değişmektedir. Bizim de efsanenin özelliklerini sıralarken 2. maddede dile getirdiğimiz üzere efsanede inanılabilirlik hususuna kesin gözüyle bakmamak, “genellikle” ibaresini kullanmak doğru olacaktır. Keza daha önce de bahsettiğimiz İlhan Başgöz’ün ifadelerinde olduğu gibi halk arasında efsanelerin inanılabilirliği gitgide azalmaktadır. Çalışmamız sırasında bazı kaynak kişiler bile anlattığı efsanenin doğruluğuna inanıp inanmamakta kararsız olduğunu özellikle altını çizerek vurgulamıştır. Örneğin çalışmamız kapsamında derlediğimiz 923. efsanede Kâzım Balkan adlı kaynak kişi “Emme doğru, yalan bilmeyon.” (KK234) derken, 926. efsanede Âdem Kurt “Ne derece de doğruydu bilmiyorum.” (KK3) demektedir. 288. efsanede ise Ahmet Türkmen “Ôle duyduk, dörudur inşallah.” (KK11) ifadesini kullanmıştır. 72. efsanede Fadime Eser “Döru mu bilmoon.” (KK115) derken, 114. efsanede Fadime Gündüz de aynı ifadeyi kullanmıştır (KK116). 632. efsanenin sonunda kaynak kişi Yasin Kaya “Tabi bunnā bi rivayet, varsayım.” (KK413) cümlesini kurmuştur.

1.3. EFSANENİN KÖKENİ VE OLUŞUMU

Bu başlık altında efsane kavramının ne zaman ve nasıl oluştuğu, kısacası menşei ile ilgili ve bir efsanenin hangi maksatlarla nasıl meydana geldiği ile ilgili farklı görüşlere değinilecektir.

Alan Dundes, efsanelerin insanın yaratılışından sonraki zamanda meydana geldiğini belirtir. Dundes’a göre “Şimdi var olan dünya öncesinde mit; var olan

zamanda ise efsane oluşmuştur. Halk masalları gerçek zamanın dışındadır. Efsane için gerçek dünyadan kaçış yoktur” (2003: 23-24).

Raoul Rosiere efsanelerin oluşum kurallarını üç gruba ayırmıştır. Rosiere'in bu görüşü, efsanelerin teşekkülü ile ilgili en rağbet gören fikirdir. Rosiere bahsi geçen kuralları şöyle sıralamaktadır:

1. Kökenlerle İlgili Kural: Benzer akıl yapısına sahip olan bütün milletlerde hayal gücü aynı şekilde ortaya çıkar. Böylece benzer efsaneler ortaya çıkmış olur.

2. Birinin Yerine Diğèrinin Geçmesi Kuralı: Bir kahramanın hatırası zayıfladıkça onun şerefine ortaya konulmuş olan olay bu kahramanı terk eder ve daha ünlü birine bağlanır.

3. Adapte Olabilme Kuralı: Çevre değıştiren her efsane yeni çevrenin sosyal ve etnografik şartlarına kendisini adapte eder (Sakaoğlu 1992: 11; Alptekin, 2012: 18).

Saim Sakaoğlu efsanelerin kökeni ile ilgili şu tespitite bulunmuştur: “Zaman zaman masal ile efsanenin, mitin teşekkülü için aynı nazariyeler ileri sürülmüştür. Ama bunlar hiç bir zaman anlatmaların bütünü için geçerli olmamıştır. Nitekim masallar arasında efsane diyebileceğimiz pek çok metnin bulunması böyle bir müşterek menşeyi aramayı gerektirebilir. Ama bir 'Sabırtaş' masalı ile bir 'Genç Osman' efsanesi için aynı menşeyi nazariyesini kabul etmek imkânsızdır” (Sakaoğlu, 1980: 6).

Efsanelerin kökeni ile alakalı Şükrü Elçin'in fikirleri şöyledir: “Kuvvetli bir anane bağı içinde yaşayan ilk devir, mitos devri, hatta Ortaçağ insanları, inandıkları bu bilgilerle kâinatta Tanrı, iyi ve fena ruh, kıyamet, melek şeytan, cin, peri, gök, dağ, su, yada (yağmur) taşı, büyücü vb. gibi üstün saydıkları maddi-manevi kudretlere umumiyetle teşhis ve intak yolu ile (canlandırarak veya konuşurarak) bir takım masallar uydurmuşlardır. Bugün masal sayılan mahsullerden ayrı olarak düşündüğümüz cemiyetin ortak malı bu eserler, sonraları yeni din, kültür ve ekonomi şartlarının ve alışverişinin hazırladığı muhit içinde az çok tarihi gerçeklerle beslenerek yazılı kaynaklara geçen efsane ve menkabelere örnek olmuşlardır” (2001: 314-315).

Metin Ergun efsaneleri “Mitolojik”, “Tarihî”, “Dinî” ve “Hayalî, fantastik” olmak üzere dört ayrı kökene bağlamaktadır. Ergun’a göre bu köklerin hepsi, her efsanede görülmez. Efsanenin türü, bir veya birden fazla kökü ön plana çıkarır, bir efsanede birden fazla kök bulunabilir (1997: 40-41).⁵

Ali Berat Alptekin, efsanelerin oluşumu ile ilgili görüşlerini şu şekilde sınıflamıştır:

1. Efsanelerin kaynağı dinîdir: Her semavi dinin bir kitabı vardır. Hemen hemen bunların hepsinde bugünkü efsane motiflerinin ilk örneklerini bulabiliriz.

2. Efsanelerin kaynağı mitolojidir: Bugün Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Türkiye dışındaki Türkler arasında da anlatılan şekil değiştirme konulu pek çok efsanenin kaynağını mitolojiye kadar indirebiliriz.

3. Efsaneler gerçek hayatın artıklarıdır: Bugün Türkiye ve Türk dünyasında anlatılan efsanelerin bir bölümü günlük hayatımızın efsaneleşmiş şeklinden başka bir şey değildir. Halk arasında inanış veya gelenek görenek olarak da bilinen bu hikâyeler zamanla efsaneleşmektedir (Alptekin, 2012: 18-19).

Mehmet Surur Çelepi, efsanelerin oluşumunu ve önemini şöyle açıklamaktadır: “İnsan, bazı görsel unsurların oluşum nedenini sorgular ve bu sorulara bir yanıt bulmak için estetik bir anlatı yaratır. Halkın hayal gücünü yansıtan bu anlatı, hayranlık uyandırmak ve inandırıcılığı artırmak için estetik değer taşıyacak biçimde oluşturulur. Oluşan bu anlatılar, toplumdaki estetik algıyı bize gösterir” (2015: 1174).

İncelediğimiz metinler içinde yer alan 100. efsanede kaynak kişilerimizden Mehmet Keyvanoğlu, efsanelerin kaynağı ile ilgili şöyle bir yorumda bulunmuştur: “Orta Asya’dan gelen olsun, bizim desdanlarımız var. Bunların birçoğu da birbirine benziyo. Ziya Gökalp’ın kitabındaki “Ülker Kız ve Kardeşi”, onun benzerleri burda da masal ve efsane olarak anlatılıyor. Bu Kızılhisar köyü’ndeki anlatılan bu Alikuzu olayı bana o Ülker Kız’ın desdanını biraz hatırlatdı” (KK251).

⁵ Bu kökenlerin ayrıntılı açıklamaları için bakınız: Metin Ergun, *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, 1. Cilt, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997), s. 41-46.

Efsanelerin kökeni ile ilgili düşünceler ve Uşak efsaneleri üzerine yaptığımız incelemeler neticesinde Ali Berat Alptekin'in görüşleri tarafımızca kabul görmüştür. Kanaatimizce efsaneler; dinî anlatılara, semavî kitaplara dayanabilir. Kutsal metinler, zaman içerisinde bazı değişikliklere uğrayarak efsane hâlini alabilir. Efsaneler mitolojiden, özellikle de köken mitlerinden kaynaklanabilir. Mitlerin mahallîleşmesi sonucu efsaneler meydana gelebilir. Ayrıca efsaneler, günlük hayatta yahut tarihte yaşanmış gerçek olaylara dayanabilir. Bunlara ek olarak masal, halk hikâyesi, fıkra, destan, meddah hikâyesi, hikâye gibi farklı edebî anlatı türlerinin zamanla form değiştirerek efsaneye dönüşebildiğini de kabul etmek gerekir.

Yapılan incelemeler sonucunda efsanelerin ana oluşum gayesinin toplumsal hafızayı diri tutmak olduğu kanaatine varılmıştır. Bize göre efsanelerin oluşum nedenlerinden biri de insanın doğayı, çevresindeki varlıkları, hayatı ve kendini anlamlandırma çabasıdır. Ayrıca yeni kuşaklara ders, öğüt ve fikirlerin iletilmesi amacıyla da efsaneler birer aracı olarak meydana gelebilmektedir.

1.4. EFSANELERİN SINIFLANDIRILMASI

Bu başlık altında Türk efsanelerinin sınıflandırılmasıyla ilgili emek veren önemli araştırmacıların tasnifleri ele alınacaktır. Ancak öncesinde efsane türünün dünyadaki tasnif çalışmalarının tarihçesi hakkında genel bilgi verilecektir. Halk biliminde gerek efsane için gerekse diğer folklorik ürünler için türlerin sınırlarının belirlenmesinin ve her bir türün ayrıldığı alt dalların tespit edilmesinin önemini Richard Bauman şöyle açıklamaktadır: “Tür ve tasnif, folklor derlemede ve derlenen malzemeyi arşivleme ile halk biliminin öğretilip bilimsel çalışma yapmada halk bilimi çalışmalarının merkezini oluşturmuştur” (Çobanoğlu, 2003: 13). Ne var ki efsanelerin sınıflandırılması, diğer türlerin sınıflandırılmasına oranla daha zorlu bir süreçten geçmiştir. “Efsanelerin içerik bakımından diğer halk bilgisi yaratmalarından farklı bir özelliğe sahip olması; yani içerik yönünden tarihî, dinî ve mitolojik unsurlar başta olmak üzere çok zengin olması ve efsanenin sabit bir şekle sahip olmayıp her çeşit konuşmanın arasına girebilen bir tür olması efsanelerin tasnifini de zorlaştırmıştır” (Öger, 2008: 107).

Efsane, araştırmacılar tarafından uzun bir süre masalın alt türü olarak kabul edilmiştir. Efsanenin genelgeçer bir tanımı bulunmadığı için de sınıflandırması yapılmamıştır (Fedakâr, 2008: 95). Söz konusu anlayış; 19. yüzyılın başlarından itibaren Avrupa’da değişmeye başlamıştır, bunun sonucunda efsane, masaldan ayrı bir tür olarak değerlendirilir olmuştur.

Efsane hakkında yapılan çalışmaları, Grimm Kardeşlerin 1816-1818 yılları arasında yayımladığı 2 ciltlik “Deutsche Sagen” adlı eserle başlatabiliriz. Ardından J.M. Thiele'nin “Danmarks Folkesagn” (1818-1823), George L. Gomme'un “The Hand-Book of Folklore” (1890) ve Karl Wehrhan'ın “Die Sage” (1908) adlı eserleri yayımlanmıştır. “Die Sage”de coğrafi bölgelere göre sınıflandırılmış ayrıntılı bir bibliyografyaya yer verilmesi, efsane incelemeleri ile ilgili kayda değer bir katkıdır. Arnold van Gennep'in "La Formation des Legendes" (1910) ve A. Aarne'in “Verzeichnis der finnische Ursprungsagen und Ihrer Varianten” (1912) adlı eserleri efsane araştırmaları açısından önemli bir yere sahiptir (Sakaoğlu, 1980: 11-12).

Aarne'in “Fin Menş Efsaneleri ve Varyantları Kataloğu” adıyla Türkçeye çevirebileceğimiz eseri, alanında ilk olması bakımından kıymetlidir; ancak bu katalogda, yeni bulunacak tipler için boş numaralar bırakılmadığı için eleştirilmiştir. Katalog 9 ana gruba ayrılmıştır. Bu gruplar ve her birine ait tip sayısı ise şöyledir:

1. Dünyanın yaratılışı (1-10)
2. İnsan (11-47)
3. Memeli hayvanlar (48 -81)
4. Kuşlar (82-104)
5. Sürüngenler (105-110)
6. Kurbağalar (111-114)
7. Balık (115-119)
8. Böcekler, Örümcekgiller (120-125)
9. Bitkiler (126-132) (Sakaoğlu, 1980: 7-8).

Aarne'in açtığı yoldan ilerleyen araştırmacılar tarafından, zamanla daha başarılı addedilebilecek efsane tip katalogları hazırlanmıştır. Stith Thompson tarafından 1928 ve 1961'de iki kez gözden geçirilen Aarne'in katatoloğunda tip sayısı, 2499'a çıkmıştır. Efsanelerle ilgili diğer önemli tip katalogları da Th. Christiansen'e ait "The Migratory Legend" (1958), Barbara Allen Wood tarafından yazılan "The Devil in Dog Form-A Partial Type-Index of Devil Legends" (1959) ve Lauri Simonsuuri'nin kaleminden çıkan "Typen und Motivverzeichnis der Jinnischen mythischen Sagen" (1961)'dir (Sakaoğlu, 1980: 9-10).

Efsane hakkındaki tafsilatlı incelemeler ise daha yakın bir dönemde, 20. yüzyılın başlarından itibaren, özellikle 1930'dan sonra karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla efsanelerin sınıflandırılmaya çalışılması da bu tarihten itibaren hız kazanmış ve yaygınlaşmıştır.

Bu dönemde efsanelerin sınıflandırılmasına yönelik ilk ciddi çalışmalar "International Society for Folk Narrative Research" (Uluslararası Halk Anlatmaları Topluluğu) tarafından düzenlenen kongrelerle başlamıştır. İlerleyen yıllarda Türkiye'deki efsane tasnif çalışmalarını da etkileyen bu dönem, efsane araştırmaları tarihinde "Kongreler Devri" olarak adlandırılabilir. 1959-1969 yılları arasındaki bu 10 yıllık devrede sadece efsane konusunu ele alan toplam altı adet kongre düzenlenmiştir. Bu kongrelerden biri olan, 1966 yılında Budapeşte'de düzenlenen kongrede, efsanelerin uluslararası düzeyde tasnif edilmesi için bir komite oluşturulmuş ve bu komitenin hazırdığı altı ana gruba ayrılmış efsane tasnifi, tüm üyelerin katılımıyla gözden geçirilmiştir. Bu gruplardan bir, iki ve dört numaralı olanlar değiştirilmeksizin kabul edilmiştir. Beş ve altı numaralı gruplar ise üç numaralı grup ile birleştirilmiştir. Bu kongrede kabul edilen ve günümüze dek pek çok efsane araştırmacısı tarafından temel alınan yahut en azından dikkate değer bulunan efsane tasnifi şöyledir:

1. Dünyanın yaratılışı ve sonu (Kıyamet) ile ilgili efsaneler
2. Tarihi efsaneler ve medeniyet tarihi ile ilgili efsaneler
 - A. Medeniyet ile ilgili yer ve eşyanın kaynağı
 - B. Bazı yerler ile ilgili efsaneler
 - C. Dip tarihi ve ilk zamanlar ile ilgili efsaneler
 - D. Savaşlar ve felaketler

- E. Seçkin kişiler
- F. Bir düzenin bozuluşu
- 3. Tabiatüstü varlıklar ve kuvvetler/mitik efsaneler
 - A. Kader
 - B. Ölüm ve ölümler
 - C. Tekin olmayan yerler ve hayaletler
 - D. Hayaletlerin resmigeçidi ve savaşlar
 - E. Öbür dünyada ikamet
 - F. Cinler, periler, ruhlar
 - G. Medeniyet ile ilgili yerlerdeki hayaletler
 - H. Değişmiş varlıklar
 - İ. Şeytan
 - J. Hastalık yapan kötü ruhlar (cinler) ve hastalıkları
 - K. Tabiatüstü (sıhrî) kuvvetlere sahip kimseler
 - L. Efsanevi (mitik) hayvanlar ve bitkiler
 - M. Hazineseler
- 4. Dinî efsaneler/ Tanrı ve kahramanlarla ilgili efsaneler (Sakaoğlu, 1980: 12-17; Fedakâr, 2008: 95; Öger, 2008: 108; Uyaniker, 2011: 50; Alptekin, 2012: 22).

Başta Carl W. von Sydow olmak üzere birçok araştırmacı, efsanelerin muhtevasının zengin olması ve farklı unsurları içermesi nedeniyle alt türlere ayrılarak incelenmesi gerektiğini belirtmiş ve bu alanda kayda değer çalışmalar yapmıştır. (Öger, 2008: 107).

Bu fikre karşı çıkan Linda Dégh ise efsaneyi diğer anlatılardan ayırmanın ve sınıflandırmanın zorluğuna dikkat çekmiş ve efsaneleri oluşum süreçleri ve konuları bakımından tasnif etmeyi uygun görmüştür. Dégh'in konularına göre efsane sınıflandırması şu şekildedir:

1. Tarihî efsaneler
2. Mitik efsaneler
3. Etiyolojik efsaneler (Dégh, 2005: 343).

Linda Dégh'in efsaneleri oluşum süreçlerine göre tasnifi ise şöyledir:

1. Tarihî efsaneler
2. Etiyolojik efsaneler
3. Demonolojik efsaneler (Fedakâr, 2008: 121).

Batı'da durum böyle iken Türk halk bilimindeki efsane sınıflandırmalarının kökeni de yine "International Society for Folk Narrative Research" (Uluslararası Halk Anlatmaları Topluluğu) tarafından Budapeşte Kongresinde kabul edilen tasnife dayanmaktadır. Pertev Naili Boratav, "100 Soruda Türk Halk Edebiyatı" adlı eserinde Uluslararası Halk Anlatmaları Topluluğunun sınıflamasını verirken Anadolu efsanelerini göz önünde bulundurarak tasnifte küçük değişiklikler yapmıştır. Boratav'ın bahsettiğimiz efsane tasnifi şöyledir:

1. Yaradılış Efsaneleri (Oluşum ve Dönüşüm Efsaneleri) - Evrenin Sonunu (Mahşer ve Kıyamet Günlerini) Anlatan Efsaneler
2. Tarihlik Efsaneler
 - a. Adları belli yerler (dağ, göl vb.)
 - b. İnsan topluluklarının oturdukları yerler (şehir, köy vb.)
 - c. Ünlü büyük yapılar (kilise, cami, köprü vb.)
 - d. Tarihlik sayılan kişilerden ya da uluslardan kaldığına inanılan defineler
 - e. Milletler, hükümdar soyları
 - f. Büyük afetler
 - g. Tarihlik niteliği olduğuna inanılan ünlü kişilerin savaştıkları olağanüstü güçlü yaratıklar
 - h. Savaşlar, fetihler, yayılışlar
 - i. Yerleşmiş bir düzene baş kaldırmalar
 - j. Başkaca tarihlik önemli olaylar ya da sivrilmiş kişiler (uygarlıkta kılavuz olmuş kişiler, bilginler, şairler, şeyhler, müritler vb.)
 - k. Sevda maceraları ile ünalmış âşıklar, kişilerin aile içi çeşitli ilişkileri
 - l. Çeşitli başka olaylar içindeki yerleri ile bir toplumun tarihinde iz bırakmış "önemsiz" kişiler (Örneğin; çoban, hizmetçi vb.) üzerine anlatılar.
3. Olağanüstü Kişiler, Varlıklar ve Güçler Üzerine Efsaneler
 - a. Alın yazısı
 - b. Ölüm ve ötesi
 - c. Tekin olmayan yerler

- d. Tabiatın bir parçası olan yerler (orman, göl, vb.) ile hayvanların sahipleri
 - e. Cinler, periler, ejderhalar vb. olağüstü güçte yaratıklar
 - f. Şeytan
 - g. Hastalık ve sakatlık getiren varlıklar (albastı gibi)
 - h. Olağüstü güçleri olan kişiler (büyücü, üfürükçü, afsuncu gibi)
 - i. "Mythique" nitelikte hayvan ve bitkiler (adamotu gibi) üzerine anlatılar.
4. Dinlik Efsaneler (Boratav, 1969:108-113).

Görüldüğü üzere Boratav, Uluslararası Halk Anlatmaları Topluluğu tarafından Budapeşte Kongresinde kabul edilen tasnifin ana başlıklarına sadık kalmış, yalnız 2. ve 3. maddenin alt başlıklarında bazı değişiklikler yapmıştır.

Sedat Veyis Örnek'in Tasnifi "100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane" adlı eserinde efsaneleri genel olarak şu dört gruba ayırmıştır:

- A. Tanrıların nereden geldikleri (Teogoni)
- B. Evrenin nasıl oluştuğu (Kozmogoni)
- C. İnsanların nereden geldikleri ya da nasıl oluştukları (Antropogoni)
- D. İnsanın ve dünyanın geleceği (Eskatoloji) (Örnek, 1971:190).

Saim Sakaoğlu'nun "Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katalogu" adlı çalışmasında yapmış olduğu taş kesilme ile ilgili sınıflandırma çalışması ise şu şekildedir:

1. Taş Kesilme

- a. Aşk
- b. Zor durumdan kurtulma
- c. Saygısızlıklar
- ç. Kötü huylar
- d. Hızır ve İnsanlar
- e. Değişik taş kesilmeler

f. Eksik anlatılanlar (Sakaoğlu, 1980: 65).

Şükrü Elçin, efsanelerin genellikle şu konuları işlediğini saptamıştır:

1. Teogoni (Tanrıların nereden geldikleri)
2. Kozmogoni (Dünyanın meydana gelişi)
3. Antropogoni (İnsanın meydana gelişi)
4. Eskatoloji (Dünyanın ve insanın geleceği) (Elçin, 2001: 315).

Türkiye’de yapılan efsane tasnifleri, genellikle belli bir yöreden derlenmiş sınırlı sayıda efsanenin baz alınmasına yahut belirli bir konunun ele alınmış şekillerine dayanmaktadır. Bunlardan biri de Bilge Seyidoğlu’na aittir. Bilge Seyidoğlu, Erzurum efsanelerini mekânlara bağlı değerlendirerek şöyle tasnif etmiştir:

1. Dinî Binalarla İlgili Efsaneler
 - A. Camiler ve mescitler üzerine söylenen efsaneler.
 - B. Kutsal kabirlerle ilgili efsaneler.
 - C. Tekkeler, ocaklar ve müritlerle ilgili efsaneler.
 - D. Türbeler üzerine söylenen efsaneler.
 - E. Kaleler üzerine anlatılan efsaneler.
2. Evler ve İnsanların Yaşadığı Yerlerle İlgili Efsaneler
 - A. Alkarısı ve peri kızı ile ilgili efsaneler.
 - B. Çobanların ve köprülerin efsaneleri.
 - C. Degirmen ile ilgili efsaneler.
 - D. Evler hakkında anlatılan efsaneler.
 - E. Hamamlar üzerine söylenen efsaneler.
 - F. Kahve ve lokanta üzerine söylenen efsaneler.
 - G. Keramet sahiplerinin efsaneleri.
 - H. Köylerle ilgili efsaneler.
 - İ. Kuyu ile ilgili efsane.
3. Tabiat ve Kırlarla İlgili Efsaneler
 - A. Çesme ile ilgili efsane.
 - B. Düzlüklerle ilgili efsaneler.
 - C. Göller ve selalelerle ilgili efsaneler.

- D. Kaplıcalarla ilgili efsaneler.
- E. Magaralarla ilgili efsaneler.
- F. Nehirle ilgili efsaneler.
- G. Pınarla ilgili efsaneler.
- H. Taşlar ve kayalarla ilgili efsaneler (Seyidoğlu, 1985: III-IV).

Belirli bir konuyla sınırlandırılmış efsane tasniflerinden biri de Hasan Özdemir tarafından yapılmıştır. Özdemir “etiyojik efsaneleri” şöyle sınıflandırmıştır:

1. Dünyanın yaratılışı
2. Gök kubbesi
3. Meteorolojik olay ve görüntüler
4. İnsan ve kültür etiyojileri
5. Hayvanlar
6. Bitkiler
7. Türkiye'nin coğrafi ve toponomisiyle ilgili efsaneler
8. Soyad ve lakaplarla ilgili etiyojik efsaneler (Özdemir, 1986: 305-310).

Ali Berat Alptekin'in Malatya ve çevresinden derlediği efsanelerle ilgili tasnifi, yine belirli bir bölgeye ait efsanelerin konularına göre sınıflandırılmasına bir örnektir. Söz konusu tasnif:

1. Dini efsaneler
2. Olağüstü varlıklarla ilgili efsaneler
3. Hayvanlarla ilgili efsaneler
4. Taş kesilme konusundaki efsaneler
5. Adlarla ilgili efsaneler (Alptekin, 1988: 34-39) şeklindedir.

Yeri gelmişken aynı yazarın başka bir tasnif çalışmasından bahsetmek doğru olacaktır. Ali Berat Alptekin, “Fırat Havzası Efsaneleri” isimli eserinde de Bingöl,

Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinden derlediği efsaneleri konularına göre şöyle sınıflandırmıştır:

1. Taş kesilme ile ilgili efsaneler
2. Veliler ile ilgili efsaneler
3. Mecnunlar ile ilgili efsaneler
4. Hz. Hızır kültü ile ilgili efsaneler
5. Meşhur kahramanlar ile ilgili efsaneler
6. Yer adları ile ilgili efsaneler
7. Çeşitli işaretler ile ilgili efsaneler
8. Çeşitli yapılar ile ilgili efsaneler
9. Dağ, göl, pınar ve mağaralar ile ilgili efsaneler
10. Ağaçlar ile ilgili efsaneler
11. Çeşitli hastalıklar ile ilgili efsaneler
12. Tabiat hadiseleri ile ilgili efsaneler
13. Gök cisimleri ile ilgili efsaneler
14. Halk oyunları ile ilgili efsaneler
15. Olağanüstü varlıklarla ilgili efsaneler
16. Havanlarla ilgili efsaneler
17. Diğerleri (Alptekin, 1993: 164-180).

Ali Duymaz ise Bingöl ve çevresinden derlediği efsaneleri şöyle tasnif etmiştir:

1. Dini efsaneler
2. Osmanlı-Rus savaşı hakkındaki efsaneler
3. Yer adları hakkındaki efsaneler

4. Taş kesilme efsaneleri
5. Hayvanlar hakkındaki efsaneler
6. Olağanüstü varlıklar hakkındaki efsaneler
7. Sevdaya bağlı teşekkül eden efsaneler
8. Halk oyunları ve türküler hakkındaki efsaneler (Duymaz, 1989: 35-43).

Bir diğer efsane tasnif çalışmasını İsmail Görkem, Elazığ efsaneleri üzerinde yapmıştır: 1. Dinî Efsaneler 1.1. Evliya menkabeleri 1.2. Kutsal kabirlerle ilgili efsaneler 1.3. Mecnunlarla ilgili efsaneler 1.4. Hızır-İlyas vd. ile ilgili efsaneler 2. Alkarısı, Kapos (kepoz) ve Cinlerle İlgili Efsaneler 3. Taş Kesilme Efsaneleri 3.1.Şekil değişikliği ile ilgili efsaneler 3.2. Açıklayıcı efsaneler 4. Hayvan Efsaneleri 5. Yer Adlarıyla İlgili Efsaneler 5.1. Meskûn yerlerle ilgili efsaneler 5.2.Yeryüzü şekilleriyle ilgili efsaneler 5.3. Diğerleri (Görkem, 2006: VI-VII).

Pınar Fedakâr Karakalpak efsanelerini önce kahramanları bakımından şu şekilde ayırmıştır:

1. İnsanlarla ilgili efsaneler:
 - 1.1. Tarihî şahsiyetler
 - 1.2. Sıradan insanlar
2. Hayvanlarla ilgili efsaneler
3. Olağanüstü varlıklarla ilgili efsaneler
4. Tabiat unsurlarıyla ilgili efsaneler
 - 4.1. Mekânla ilgili efsaneler

4.2. Coğrafi unsurlar ile ilgili efsaneler (Fedakâr, 2008: 141). Ardından yapı bakımından:

1. Tek motiften oluşan efsaneler
2. İki motiften oluşan efsaneler

3. Üç ve daha fazla motiften oluşan efsaneler (Fedakâr, 2008: 141) biçiminde gruplandırmıştır. Son olarak da efsaneleri konuları bakımından:

1. Yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsaneleri.
2. Tarihî efsaneler.
3. Olağanüstü varlık, kavram ve olaylar.
4. Dinî efsaneler (Fedakâr, 2008: 142) şeklinde tasnif etmiştir.

Fedakâr, elde ettiği efsane metinlerinin konularını taradıktan sonra ise konuların şu başlıklara ayrıldığını belirtmiştir:

1. Mekânlarla ilgili efsaneler
2. Hayvanlarla ilgili efsaneler
3. İnsanlarla ilgili efsaneler
4. Atasözleri ve deyimlerle ilgili efsaneler
5. Diğer konulardaki efsaneler (Fedakâr, 2008: 142).

Âdem Öger, Uygur efsanelerini konuları bakımından şöyle tasnif etmiştir:

1. Tarihî ve Dinî Şahıslarla İlgili Efsaneler
 - 1.1. Tarihî ve Dinî Erkek Şahıslarla İlgili Efsaneler
 - 1.2. Tarihî ve Dini Kadın Şahıslarla İlgili Efsaneler
2. Millet, Boy, Kavim ve Kabilelerle İlgili Efsaneler
3. Bazı Geleneklerin Ortaya Çıkışıyla İlgili Efsaneler
4. Gök Cisimlerinin Özellikleri ve Gök Olaylarıyla İlgili Efsaneler
5. Hayvanlarla İlgili Efsaneler
 - 5.1. Evcil Hayvanlarla İlgili Efsaneler
 - 5.2. Yabanî Hayvanlarla İlgili Efsaneler
6. Bitkilerle İlgili Efsaneler

- 6.1. Ağaçlarla İlgili Efsaneler
- 6.2. Tahıllarla İlgili Efsaneler
- 6.3. Meyvelerle İlgili Efsaneler
- 6.4. Sebzelerle İlgili Efsaneler
- 6.4. Otlarla İlgili Efsaneler
7. Yeryüzü Şekilleri ve Doğal Oluşumlarla İlgili Efsaneler
 7. 1 Dağ ve Tepelerle İlgili Efsaneler
 7. 2. Pınarlarla İlgili Efsaneler
 7. 3. Nehirlerle İlgili Efsaneler
 7. 4. Göllerle İlgili Efsaneler
 - 7.5. Çöllerle İlgili Efsaneler
8. Yerleşim Yerleriyle İlgili Efsaneler
 8. 1. Şehirlerle İlgili Efsaneler
 8. 2. Kasabalarla İlgili Efsaneler
 8. 3. Köylerle İlgili Efsaneler
 8. 4. Semt ve Mahallelerle İlgili Efsaneler
 8. 5. Belirli Yapılar ve Harabelerle İlgili Efsaneler
9. Müzik Aletleriyle İlgili Efsaneler
10. Atasözleri ve Deyimlerle İlgili Efsaneler
 10. 1. Atasözleriyle İlgili Efsaneler
 10. 2. Deyimlerle İlgili Efsaneler
11. Diğer Konulardaki Efsaneler (Öger, 2008: 121-122).

Isparta efsaneleri hakkında bir araştırma yapan Halil Altay Göde, Isparta efsanelerini şu şekilde tasnif etmiştir: 1. Taş kesilme efsaneleri 1.1. Nimete saygısızlık sonucu taş kesilme 1.2. Yaptığı kötülükten dolayı, beddua ile taş kesilme 1.3. Diğer taş kesilme efsaneleri 2. Hayvanlarla İlgili Efsaneler 2.1. Kuşlarla ilgili efsaneler 2.2. Diğer hayvanlarla ilgili efsaneler 3. Açıklayıcı Efsaneler 4. Tabiat Şekillerinin Oluşumuyla İlgili Efsaneler 4.1. Göllerin oluşumuyla ilgili efsaneler 4.2. Pınarların oluşumuyla ilgili efsaneler 4.3. Kuru ve ağaçların oluşumuyla ilgili efsaneler 5. Yerleşim Yeri ve Tabiat Şekillerinin Adlarıyla İlgili Efsaneler 5.1. İlçe merkezinin adlarıyla ilgili efsaneler 5.2. Belde ve köy adlarıyla ilgili efsaneler 5.3. Dağ ve geçit adlarıyla ilgili efsaneler 5.4. Kayalarla ilgili efsaneler 5.5. Göllerle ilgili efsaneler 5.6. Pınar ve kuyularla ilgili efsaneler 5.7. Dere ve bataklıklarla ilgili efsaneler 5.8. Ağaç ve ormanla ilgili efsaneler 6. Olağanüstü Olaylarla İlgili Efsaneler 6.1. Cinler 6.2. Şeytan 6.3. Hazine ve koruyucularıyla ilgili efsaneler 7. Aşk ve Sevgi Üzerine Efsaneler 8. Dinî Efsaneler 8.1. İzlerle ilgili efsaneler 8.2. Kesikbaşla ilgili efsaneler 8.3. Tayyi mekân motifini içeren efsaneler 8.4. Hızır üzerine efsaneler 8.5. İbadet şekilleriyle ilgili efsaneler 8.6. Rüyada haber verme motifiyle ilgili efsaneler 8.7. Av ve avcılıkla ilgili efsaneler 8.8. Nefse hâkim olabilmeyeyle ilgili efsaneler (Göde, 2010: 2-7).

Ensar Aslan efsaneleri konuları bakımından şu dört ana bölüme ayırmıştır:

1. Kâinatın yaratılışını ve doğadaki varlıkları anlatan efsaneler
2. Tanrı, peygamber, evliya, gazi, şehit ve inanışlarla ilgili efsaneler
3. Tarihî olayları ve kişileri anlatan efsaneler
4. Olağanüstü varlıklar, cinler ve perilerle ilgili efsaneler (Aslan, 2011: 336).

Mevlüt Metin Türктаş'ın efsane tasnifi ise şu şekildedir: 1. Oluşum ve Dönüşümle İlgili Efsaneler 1.1. Taş kesilme efsaneleri 1.2. Gök cisimlerinin oluşumuyla ilgili efsaneler 1.3. Bulutların oluşumuyla ilgili efsane 1.4. Hayvanların yaratılışı ile ilgili efsaneler 1.5. Pınarların oluşumuyla ilgili efsaneler 2. Olağanüstü Varlık ve Olaylarla İlgili Efsaneler 2.1. Meleklerle ilgili efsaneler 2.2. Cinler ve şeytanlarla ilgili efsaneler 2.3. Evranla ilgili efsaneler 2.4. Rüyada haber verme ile ilgili efsaneler 2.5. Tayyi mekân motifini içeren efsaneler 3. Açıklayıcı Efsaneler 3.1. Yerleşim yerleriyle ilgili efsaneler 3.2. Tabiat unsurları ile ilgili efsaneler 3.3. Sularla ilgili efsaneler 3.4. Ağaç, orman ve bitkilerle ilgili efsaneler 3.5. Yer adlarıyla ilgili

efsaneler 3.6. Aşk ve sevgi ile ilgili efsaneler 3.7. Mesleklerle ilgili efsaneler 3.8. Diğer açıklayıcı efsaneler 4. Dinî Efsaneler 4.1. İzlerle ilgili efsaneler 4.1.1. Peygamberimizin ayak iziyle ilgili efsane 4.1.2. Peygamberimizin atının ayak iziyle ilgili efsane 4.1.3. Hazreti Ali'nin atı Düldül ve köpeğinin ayak iziyle ilgili efsaneler 4.1.4. Evliyanın ayak iziyle ilgili efsane 4.1.5. Köroğlu'nun atının ayak iziyle ilgili efsane 4.2. Hızır üzerine efsaneler 4.3. Yatırlar ve mezarlıklarla ilgili efsaneler 4.4. Kesikbaşla ilgili efsane 5. Tarihle İlgili Efsaneler 5.1. Tarihi olaylarla ilgili efsane 5.2. Tarihi şahsiyetlerle ilgili efsaneler 5.3. Tarihi ve turistik yerlerle ilgili efsaneler 6. Hayvanlarla İlgili Efsaneler 6.1. Büyükbaş hayvanlarla ilgili efsaneler 6.2. Küçükbaş hayvanlarla ilgili efsaneler 6.3. Kuşlarla ilgili efsaneler 6.4. Diğer hayvanlarla ilgili efsaneler (Türktaş, 2012: 41, 42).

Türkmen efsanelerini derleyip inceleyen Şerife Seher Erol'un efsane sınıflandırması da şu şekildedir:

1. Mekânlarla İlgili Efsaneler 1.1. Şehirlerle İlgili Efsaneler 1.2. Kale, Medrese, Cami ve Minarelerle İlgili Efsaneler 1.3. Tepe, Ova ve Göllerle İlgili Efsaneler 2. Şahıslarla İlgili Efsaneler 2.1. Tarihî Şahıslarla İlgili Efsaneler 2.1.1. Padişahlarla (Hanlarla), Kahramanlarla İlgili Efsaneler 2.1.2. Şairlerle (Sanatkârlarla) İlgili Efsaneler 2.2. Dinî Şahıslarla İlgili Efsaneler 2.3. Diğer Şahıslarla İlgili Efsaneler 3. Hayvanlarla İlgili Efsaneler 4. Bitkilerle İlgili Efsaneler 5. Gökyüzü ile İlgili Efsaneler 6. Atasözü ve Deyimlerle İlgili Efsaneler 7. Diğer Efsaneler (Erol, 2012: 100-101).

Pertev Nâili Boratav'ın efsane tasnifini temel alan, sadece üçüncü ve dördüncü kısımlarda daha ayrıntılı bir tasnif yapmayı deneyen Mehmet Naci Önal, Muğla efsanelerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsaneleri
 - 1.1. Evrenle ilgili
 - 1.2. İnsanlarla ilgili
 - 1.3. Hayvanlarla ilgili
 - 1.4. Bitkilerle ilgili
 - 1.5. Taşa dönüşümle ilgili
2. Tarihi efsaneler
 - 2.1. Tarihi şahsiyetlerle ilgili

- 2.2.Yapıların bir gecede oluşumu ile ilgili
- 2.3.Köprülerle ilgili
- 2.4.Denizlerle ilgili
- 2.5.Göller ve sularla ilgili
- 2.6.Dağlarla ilgili
- 2.7.Şehirlerle ilgili
- 2.8.İlçelerle ilgili
- 2.9.Beldelerle ilgi
- 2.10. Köylerle ilgili
- 2.11. Mevkilerle ilgili
3. Olağanüstü varlıklar ve Olağanüstü olaylarla ilgili efsaneler
 - 3.1.Şeytanlarla
 - 3.2.Cinlerle
 - 3.3.Perilerle
 - 3.4.Geçkincilerle
 - 3.5.Diğer varlıklarla
 - 3.6.Olağanüstü olaylarla
4. Mistik Efsaneler
 - 4.1.Erenlerle İlgili
 - 4.1.1. Şehirdeki erenler
 - 4.1.2. İlçedeki erenler
 - 4.1.3. Belde ve köydeki erenler
 - 4.1.4. Dağdaki erenler
 - 4.2.Hızır'la ilgili
 - 4.2.1. Paylaşma, bereket ve ödüllendirme
 - 4.2.2. Cezalandırma
 - 4.2.3. Don değiştirme
 - 4.3.Ağaçlarla ilgili
 - 4.3.1. Gerçekçi
 - 4.3.2. Gizemli
 - 4.4.Hazreti Ali'nin atı Düldül'ün ayak izi ile ilgili efsaneler (Önal, 2013: VII-XV).

Muhsine Helimoğlu Yavuz da “Diyarbakır Efsaneleri” adlı eserinde efsaneleri Şu Şekilde tasnif etmiştir:

1. Dinî Efsaneler

1.1. Dinî ve tarihî kişiler üzerine sŐylenmiŐ efsaneler

1.2. Camiler, kiliseler (ibadet yerleri)

1.3. Ziyaretler, mezarlar, tŐrbeler

2. OlađanŐstŐ Kuvvetler ve Varlıklar Őzerine Efsaneler

2.1. Şeytan

2.2. Cinler, periler, ejderhalar

2.3. Hastalık ve ŐlŐm getiren varlıklar

3. Hayvanlar Őzerine Efsaneler

4. Tarihî Efsaneler

4.1. Savaşlar, fetihler, istilalar

4.2. HŐkŐmdar sŐlalelerinin ve beylerin menŐeleri, adlar-unvanlar

4.3. Kaleler, surlar, kŐprŐler

4.4. MeskŐn yerlerle olanlar

4.4.1. Evler

4.4.2. Hamamlar, kaplıcalar

5. Tabiatla İlgili Efsaneler

5.1. Taşlar, kayalar, tepeler, dağlar, kırlar

5.2. Mağaralar

5.3. GÖller, nehirler

5.4. ŐeŐmeler, pınarlar

6. Aşk Üzerine Efsaneler (Helimoğlu, 2013: 21).

Türkiye’de son yıllarda efsane üzerine pek çok yeni çalışma yapılmıştır. Bir kısmı Pertev Nâili Boratav’ın tasnifinden esinlenilerek yapılmış daha birçok sınıflandırma mevcuttur. Görüldüğü gibi çoğu çalışma, belli bir şehir ya da bir yöre efsaneleri üzerine olduğu için Türkiye’deki efsane tasnifleri de genelde derlenen efsane örneklerinin konularına göre ayrılması esasına dayanmaktadır. Çalışmamız kapsamına bu sınıflandırmaların birbirine yakın olanlarının tamamı değil, örnek olması açısından belli başlıları alınmıştır.

Bugüne dek yapılmış tüm bu tasniflerden ve derleyip incelediğimiz Uşak efsanelerinden yola çıkarak önerdiğimiz efsanelerin ana sınıflandırma şablonu şu şekildedir:

1. Yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsaneleri
2. Gelecek ile ilgili efsaneler
3. Dinî / mistik efsaneler ve memoratlar
4. Aşk efsaneleri

Sınıflandırmamız, alt grupları ile birlikte şöyledir:

1. Yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsaneleri
 - A. Evren / yaratıcı ile ilgili efsaneler
 - B. Dünya ile ilgili efsaneler
 - C. İnsanlar ile ilgili efsaneler
 - C.1. İnsanların yaratılışı / değişimi ile ilgili efsaneler
 - C.2. Tarihteki önemli kişiler ile ilgili efsaneler
 - C.3. Sıradan kişiler ile ilgili efsaneler
 - D. Hayvanlar ile ilgili efsaneler
 - E. Bitkiler ile ilgili efsaneler
 - F. Gökyüzü ve gök cisimleri ile ilgili efsaneler
 - G. Doğa olayları ve afetler ile ilgili efsaneler
 - H. Yeryüzü şekilleri ile ilgili efsaneler
 - İ. Mimari yapılar ile ilgili efsaneler
 - J. Yerleşim yerleri ile ilgili efsaneler
 - K. Adlandırma ile ilgili efsaneler
 - K1. Yerleşim yeri adı ile ilgili efsaneler

- K2. Kişi adı / soyadı / lakabı ile ilgili efsaneler
- K3. Diğer adlandırmalar ile ilgili efsaneler
- L. Savaşlar ile ilgili efsaneler
- M. Kazalar, belalar ile ilgili efsaneler
- N. Hazineler ile ilgili efsaneler
- O. Edebî türler ile ilgili efsaneler
 - O1. Deyimlerin oluşumu ile ilgili efsaneler
 - O2. Fıkraların oluşumu ile ilgili efsaneler
 - O3. Türkülerin oluşumu ile ilgili efsaneler
- 2. Gelecek ile ilgili efsaneler
 - A. Kıyamet / son / ölüm ile ilgili efsaneler
 - B. Kehanet ile ilgili efsaneler
 - C. Kader ile ilgili efsaneler
- 3. Dinî / mistik efsaneler ve memoratlar
 - A. Peygamberler ile ilgili efsaneler
 - B. Halifeler ve sahabeler ile ilgili efsaneler
 - C. Veliler / dinî kişiler ile ilgili efsaneler
 - D. Hızır kültü ile ilgili efsaneler
 - E. Olağanüstü varlıklar ile ilgili efsaneler
 - F. Kutsal ve mistik mekânlar ile ilgili efsaneler
 - G. Ritüeller ve inanmalar ile ilgili efsaneler
 - H. Memoratlar
- 4. Aşk efsaneleri.

1.5. EFSANE ÜZERİNE TÜRKİYE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Halk edebiyatı ile ilgili araştırmaların başlangıcından günümüze dek efsane türü üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bugüne kadar yapılmış tüm bu çalışmalarını ayrıntılı olarak tanıtmamızın tezimizin sınırlarının aşacağı düşünülerek bunlar arasında sadece akademik düzeyde olanların, yayımlanış yıllarına göre sıralanması uygun görülmüştür. Aynı yıla tekabül edenler ise alfabetik olarak sıralanmıştır.

I. Kitaplar

BEYATLI, Osman. Bergama'dan Efsaneler Âdetler (İstanbul 1941).

- ORKUN, Hüseyin Namık. Türk Efsaneleri (İstanbul 1943).
- ÖNDER, Ali Rıza. Yaşayan Anadolu Efsaneleri (Kayseri 1955).
- GÜNEY, Eflatun Cem. Bir Varmış Bir Yokmuş / Türk Efsaneleri, Türk Masalları (İstanbul 1956).
- KABAAĞAÇLI, Cevat Şakir. Anadolu Efsaneleri (İstanbul 1957).
- ARAZ, Nezihe. Anadolu Evliyalari (İstanbul 1959).
- DEMİRCİOĞLU, M. Ziya. Kastamonu Evliyalari (Kastamonu 1962).
- ÖNDER, Mehmet. Konya Efsaneleri (Konya 1963).
- AKTAN, Selma. Hakiki Anadolu Efsaneleri (Adana 1965).
- ŞAPOLYO, Enver Behnan. Türk Efsaneleri (İstanbul 1965).
- BANOĞLU, Niyazi Ahmet. Tarih ve Efsaneleriyle İstanbul (İstanbul 1966).
- BURDURLU, İbrahim Zeki. Ülkemin Efsaneleri (İzmir 1966).
- ÖNDER, Mehmet. Anadolu Efsaneleri (Ankara 1966).
- TANYU, Hikmet. Ankara ve Çevresinde Adak ve Yerleri (Ankara 1967).
- ANLAROĞLU, Fehmi. Dilden Dile Nesilden Nesile Anadolu Efsaneleri (Ankara 1968).
- TANYU, Hikmet. Türklerde Taşlarla İlgili İnançlar (Ankara 1968).
- BORATAV, Pertev Naili. 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı (Ankara 1969).
- ÖNDER, Mehmet. Efsane ve Hikâyeleriyle Anadolu Şehir Adları (Ankara 1969).
- ÖNDER, Mehmet. Bitmez Tükenmez Anadolu/ Hikâyeleri, Efsaneleri, Destanlarıyla (Ankara 1970).
- ÖGEL, Bahaeddin. Türk Mitolojisi I- II (Ankara 1971).
- ÖRNEK, Sedat Veyis. 100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane (İstanbul 1971).
- BAŞAR, Zeki. İçtimaî Âdetlerimiz, İnançlarımız ve Erzurum İlindeki Ziyaret Yerleri (Ankara 1972).
- ÖNDER, Mehmet. Şehirden Şehire (Efsaneler, Destanlar, Hikâyeler) (İstanbul 1972).
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver. Afyonkarahisar Efsaneleri (Ankara 1973).
- SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati. Türk- İslâm Efsaneleri (İstanbul 1973).
- Köy Öğretmenleriyle Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği, Efsane Derlemeleri (İstanbul 1975).
- ÖNDER, Mehmet. Aldı Sözü Anadolu (Ankara 1976).

SAKAOĞLU, Saim. 101 Anadolu Efsanesi (İstanbul 1976).

ÖZÖNDER, Hasan. Konya Velîleri (Konya 1980).

ÇANKAYA, Sabahattin. Elif İle Yusuf, Bir Kadirli Efsanesi (İstanbul 1982).

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali. Efsaneler (Ankara 1982).

OCAK, Ahmet Yaşar. Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri (İstanbul 1983).

BORATAV, Pertev Naili. 100 Soruda Türk Folkloru (İstanbul 1984).

OCAK, Ahmet Yaşar. Türk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri (Ankara 1984).

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali. Anadolu Efsaneleri (Ankara 1984).

OCAK, Ahmet Yaşar. İslâm Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır İlyas Kültü (Ankara 1985).

GÜLENSOY, Hatice. Tunceli'de Munzur Efsanesi (Ankara 1986).

YÜCE, Kemal. Saltuk-Nâme'de Tarihî, Dinî ve Efsanevî Unsurlar (Ankara 1987).

KAVCAR, Cahit. Mehmet Yardımcı, Efsanelerimiz, İnönü Üniversitesi Efsane Derleme Yarışması (Malatya 1988).

OCAK, Ahmet Yaşar. Türk Folklorunda Kesikbaş (Tarih- Folklor İlişkisinden Bir Kesit) (Ankara 1989).

GENÇCAN, Mehmet İhsan. Çanakkale Savaşlarından Menkıbeler (Ankara 1990).

GÜLENSOY, Hatice. Tunceli'de Elti Hatun Efsanesi (İstanbul 1992).

SAKAOĞLU, Saim. Efsane Araştırmaları (Konya 1992).

ALPTEKİN, Ali Berat. Fırat Havzası Efsaneleri (Metinler) (Antakya 1993).

KAPTAN, Şükrü Tekin. Gönül Sultanları Denizli'de (Türebeler- Yatırlar) (Denizli 1993).

GÜZELBEY, Cemil Cahit. Gaziantep Efsaneleri ve Öyküleri (Gaziantep 1994).

KAPLAN, Sadettin. Heybe / Masallar / Meseller / Efsaneler / Menkıbeler (İstanbul 1995).

ÖGEL, Bahaeddin. Türk Mitolojisi II (Ankara 1995).

ÖNDER, Mehmet. Efsaneleri, Destanları, Hikâyeleriyle Şehirden Şehire Anadolu (Ankara 1995).

BAYLADI, Derman. Efsaneler Dünyasında Anadolu / (Anadolu Mitolojisi) (İstanbul 1996).

GÜNDOĞDU, Otman. Bektaşî Menkıbeleri (Ankara 1996).

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar (Ankara 1996).

ASLAN, Kadir. Dört Yol / Yer Adları, Efsaneler, Ağıtlar (Antakya 1997).

OCAK, Ahmet Yaşar. Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnâmeler, (Metodolojik Bir Yaklaşım) (Ankara 1997).

TURYAN, Hasan. Bursa Evliyalari ve Tarihî Eserleri (İstanbul 1997).

BARIŞCAN, Hasan. Ege Efsaneleri (İstanbul 1998).

GEDİKOĞLU, Haydar. Trabzon Efsaneleri ve Halk Hikâyeleri (Trabzon 1998).

ÖZEN, Kutlu. Sivas Efsaneleri (Sivas 2001).

RAYMAN, Hayrettin. Bayburt Efsaneleri (Bayburt 2001).

ALPTEKİN, Ali Berat. Efsane ve Motifleri Üzerine (Ankara 2002).

SAKAOĞLU, Saim. 101 Türk Efsanesi (Ankara 2003).

ALPASLAN, İsmet. Demirci Efsaneleri (İzmir 2006).

OĞUZ, Öcal ve ERSOY, Petek. Türkiye’de 2006 Yılında Yaşayan Taş Kesme Efsaneleri Mekânlar ve Anlatılar (Ankara, 2007).

NESİM, Ali ve ÖZNUR, Şevket. Kıbrıs Efsaneleri (Kıbrıs 2009).

ŞIŞMAN, Bekir. Kadın Evliyâ Menkıbeleri (Menâkıb-ı Veliyyâtü’n- Nisâ), Giriş, İnceleme, Metin, Dizin (İstanbul 2009).

ALPASLAN, İsmet. Ağrı Efsaneleri (İzmir 2010).

KURTOĞLU, Mehmet. Urfa Efsaneleri (İstanbul 2010).

SÜMBÜLLÜ, Yusuf Ziya. Boşnak Halk Efsaneleri (Erzurum 2010).

ASLAN, Ferhat. Ayasofya Efsaneleri (İstanbul 2011).

ERŞAHİN, İbrahim. Gizemli Efsaneler Kitabı (İstanbul 2011).

SARPKAYA, Seçkin. Türkiye Sahası Efsanelerinde Özel Adlı Kötü Ruhlar (İstanbul 2014).

II. Doçentlik Takdim Tezleri

SAKAOĞLU, Saim. Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu (Ankara 1980).

SEYİDOĞLU, Bilge. Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme) (Ankara 1985).

ÇELİK, Ali. Trabzon-Şalpazarı Çepni Kültürü (Metin-İnceleme) (Trabzon 1996).

ÇOBANOĞLU, Özkul. Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları (Ankara 1998).

RAYMAN, Hayrettin. Bayburt Efsaneleri (Bayburt 2001).

ÖNAL, Mehmet Naci. Muğla Efsaneleri (Araştırma-İnceleme) (Muğla 2003).

BAYDEMİR, Hüseyin. Özbek Efsaneleri (Erzurum 2011).

PEKER, Selçuk. Mezar ve Türbelere Kült Merkezli Bir Bakış (Aksaray Örneği) (Konya 2015).

III. Doktora Tezleri

OLGUN, Yusuf. Tarihi Bursa Efsaneleri / Derleme-İnceleme (Bursa 1989).

ERGUN, Metin. Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi (Ankara 1997).

AKYALÇIN, Necmi. Anadolu Efsanelerinin Dil Özellikleri ve Eğitim İşlevleri (Çanakkale 2002).

ATNUR, Gülhan. Başkurt ve Tatar Efsaneleri Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması (Erzurum 2002).

DIYKANBAYEVA, Aygerim. Kırgız Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (İnceleme- Metin) (İzmir 2004).

DURANLI, Muvaffak. Yakut Efsaneleri (İzmir 2004).

FEDAKÂR, Pınar Dönmez. Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler) (İzmir 2008).

ÖGER, Âdem. Uygur Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (İnceleme ve Metinler) (İzmir 2008).

ASLAN, Ferhat. Ayasofya Efsaneleri (Tespit - İnceleme) (İstanbul 2009).

GÖDE, Halil Altay. Isparta Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (Isparta 2010).

OSANALİYEVA, Bibigül. Kazakistan'ın Jambıl Bölgesi Efsaneleri (İnceleme- Metinler) (İzmir 2011).

TÜRKER, Ferah. Altay Türklerinin Efsaneleri (İnceleme - Metin) (İzmir 2011).

UYANIKER, Nursel. Eyüp Sultan Türbesi Etrafında Teşekkül Eden Efsanelerin Tespiti ve İncelenmesi (İstanbul 2011).

DAĞLI, Ahmet. Yapısalcı Açından Amasya Efsaneleri (Samsun 2012).

EROL, Şerife Seher. Türkmen Efsaneleri Üzerinde Bir Araştırma (İncelemeMetinler) (İzmir 2012).

TÜRKTAŞ, Mevlüt Metin. Denizli Efsaneleri (Denizli 2012).

BALABAN, Tuğrul. Amasya Efsane, Menkabe ve Memoratları (Derleme-İnceleme- Metin) (Erzurum 2013).

OCHİROVA, Bairma. Türk ve Buryat Efsanelerinde Dağ Kültü (İstanbul 2013).

DERVİŞOĞLU, Mehmet. Edirne Efsaneleri (Edirne 2016).

GÜZEL, Cavit. Kırşehir'den Derlenen Efsanelerin Retorik Analizi (Kırşehir 2016).

YİĞİT, Neslihan Huri. Türk Dünyası Efsanelerinde Hayvanlarla İlgili Motifler (Bartın 2018).

IV. Yüksek Lisans Tezleri

GÖRKEM, İsmail. Elazığ Efsaneleri Üzerinde Araştırmalar (Metinler ve İncelemeler) (Elazığ 1987).

ÖNAY, Yılmaz. Van Folklorunda Yatırlar ve Yatırlara Bağlı Olarak Anlatılan Menkıbeler (Van 1987).

ORUÇ, Şerif. Alman ve Türk Efsaneleri Üzerinde Bir İnceleme (Ankara 1988).

DUYMAZ, Ali. Bingöl Efsaneleri (İnceleme Metinler) (Elazığ 1989).

YAVUZ, Muhsine Helimoğlu. Diyarbakır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (Ankara 1989).

KARA, Ruhi. Erzincan Efsaneleri (Erzurum 1991).

YAĞBASAN, Kudret Yıldırım. Malatya Efsaneleri (Metinler ve İnceleme) (Malatya 1991).

KARADAVUT, Zekeriya. Yozgat Efsaneleri (İnceleme-Metin) (Konya 1992).

EMİROĞLU, Seyit. Konya Efsaneleri (İnceleme-Metin) (Konya 1993).

ERGUN, Pervin. Halk Anlatmalarında Hızır (Konya 1993).

ÇAĞIMLAR, Zekiye. Adana Yöresi Yatır-Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı (Adana 1994).

SÖNMEZ, Bayram. Niğde Efsaneleri (Tahlil ve Metinler) (Kayseri 1994).

ŞENESEN, Refiye Okuşlug. Adana Efsaneleri Araştırması (Derleme-İnceleme) (Adana 1994).

ÇIBLAK, Nilgün. İçel Efsaneleri Üzerinde Bir Araştırma / İnceleme-Metinler (Adana 1995).

DURAN, Hamiye. Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi ve Velayetname'de geçen Keramet Motifleri (Ankara 1995).

EROL, Mehmet. Taşeli Platosu Efsaneleri (İnceleme-Metin) (Kayseri 1996).

AKYALÇIN, Necmi. Balıkesir Yöresi'nde Yatır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (Balıkesir 1998).

İŞİK, Neşe. Doğu Karadeniz Efsanelerini Derleme ve Araştırma (Trabzon-Rize-Artvin) (Trabzon 1998).

GÖKŞEN, Cengiz. Giresun Efsaneleri (Trabzon 1999).

AYVA, Aziz. Anadolu Göl Efsaneleri (İnceleme-Metin) (Konya 2001).

ATAKAN, Asiye. Afyonkarahisar Efsanelerinin Eğitim Açısından İncelenmesi (İzmir 2002).

YALDIZ, Âdem. Hayvanlarla İlgili Efsaneler (Konya 2002).

DİREKÇİ, Bekir. İpek Yolu Afsanalari (Dil İncelemesi - Efsanelerin Tasnifi) (Konya 2003).

ÖZDEMİR, Yahya. Gaziantep Efsaneleri İnceleme Metin (Gaziantep 2003).

TEKİN, Hıdır. Antalya Bölgesi Efsaneler (İstanbul 2003).

DEMİREL, Şengül. Eski Dönem Türk - Hint Efsanelerinin Karşılaştırılması (Ankara 2004).

GÖNEN, Sinan. Anadolu'da Yer Adlarına Bağlı Olarak Oluşan Efsaneler Üzerine İncelemeler (Konya 2004).

KIZAR, Kadir. Konya'da Anlatılan Efsanelerin Çocuk Eğitimine Katkısı (Konya 2004).

MARA Gülçim. Azerbaycan'da Yer Adlarına Bağlı Efsaneler Üzerine Bir İnceleme (Balıkesir 2004).

OSAN, Mustafa. Kuzeydoğu Denizli Yöresinde Anlatılan Efsaneler (Denizli 2006).

SANCAK, Nuriye. Mardin Efsaneleri (Sakarya 2008).

İNCE, Gül. Hatay'da Bulunan Ziyaret-Yatır Yerleri ile İlgili İnanışlar ve Bu Ziyaretler Etrafında Oluşan Efsaneler (Sakarya 2009).

YELOĞLU Nemika. Kütahya ve Çevresinde Memorat Tasarımı (Kütahya 2009).

BAŞARKANOĞLU, Levent. Nizip Efsaneleri (Gaziantep 2010).

BAZANCİR, Recai. Bingöl Efsaneleri (Van 2010).

PINARBAŞI Gülenay. Anadolu Efsanelerinde Dindar Kadın ve Ermiş Kadın (İstanbul 2010).

YILDIZ, Aslıhan. Anadolu Efsanelerinin Tanımı ve Tasnifi (Kars 2011).

YÜKSEL, Gülşah. Kastamonu Efsaneleri (Yozgat 2011).

ATLI, İbrahim. Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi (Çanakkale 2012).

ACAR Hakan. Burdur Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (Isparta 2013).

ALPTÜRKER, İmran Gündüz. Nevşehir Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (İnceleme- Metinler) (Nevşehir 2013).

DEMİRTAŞ, Sezai. Savaş ve Fetih Olguları Bağlamında Anadolu Sahası Türk Efsaneleri Üzerine İncelemeler (Konya 2013).

KIZILOĞLU Müjdat. Tortum ve Köylerinde Derlenen Memoratlar Üzerine Bir Araştırma (Erzurum 2013).

ALAKUŞ, Elif. Afyonkarahisar Merkezde Yer Adlarına Bağlı Oluşan Efsaneler (Derleme- İnceleme- Motifler) (Afyon 2014).

DEĞER, Mete Bülent. Hatay Efsanelerinin Bağlam Merkezli Halk Bilimi Yöntemleri Açısından İncelenmesi (Mersin 2014).

ERGÖZ, Ramazan. Anadolu Efsanelerinde Yasaklar ve Cezalar (Ardahan 2014).

İLHAN Fatmanur. Efsane Ve Mitlerin İşlevleri ve Modern Toplumdaki Yansımaları: Sarıkız Efsanesi Örneği (Bursa 2014).

KARACA, Murat. Türk Efsaneleriyle İlgili Çalışmaların Açıklamalı Bibliyografyası (1958-2011) (İstanbul 2014).

SARPKAYA, Seçkin. Türkiye Sahası Masal ve Efsanelerinde Demonolojik Varlıklar (İzmir 2014).

BATI, Nurşen. Terme İlçesinin Kültürel Dokusunda Amazon Efsanesi (Samsun 2015).

ORAL, Şerife. Kayseri Yöresi Efsaneleri: İnceleme- Metinler (Kayseri 2016).
SAİFİ, Noorullah. Belh (Afganistan) Özbeklerinin Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma (Konya 2016).

KESER, Alper. Nazilli Bölgesi Efsane ve Memoratları (Denizli 2017).

KOCAER, Seval. Türk Efsanelerindeki Ceza ve Mükâfatların İşlevsel Açıdan İncelenmesi (Bartın 2017).

SARIKAYA, Dilek. Ardahan Efsaneleri (Ardahan 2017).

TÜRKMEN, Osman. Alaşehir Yöresindeki Efsane ve Memoratlar (Denizli 2017).

YAKIN, Salih. Kütahya Efsaneleri (Çankırı 2017).

AKÇAY, Ayşenur. Samsun Efsaneleri (Çankırı 2018).

AKKUŞ, Erol. Ordu Efsaneleri (Ordu 2018).

ATA, Emine Nur. Türk Dünyası Efsanelerinde “Su Çıkarma” Motifi Üzerine Bir Araştırma (Konya 2018).

BERKKAN, Yıldız. Çin Kaynaklarına Göre Türklerle İlgili Efsaneler (Ankara 2018)

AYDOĞAN Ömer. Anadolu Dağ Efsaneleri (İnceleme – Metin) (Konya 2019)

KARA, Ayşe. Anadolu Efsanelerinde Keramet Sahibi Kadınlar (Isparta 2019)

İKİNCİ BÖLÜM

2. UŞAK EFSANELERİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde Uşak'ta efsanenin nasıl adlandırılıp tanımlandığından bahsedilecek, Uşak efsanelerinin içerik ve şekil analizi yapılacak; icra bağlamı Performans Kuramına göre, motifleri Tarihî-Coğrafi Fin Kuramına bağlı Thompson'ın Motif Index'ine göre incelenecektir. Uşak efsanelerinin işlevleri ise önce Bascom'un İşlevsel Kuramına, ardından da önerdiğimiz yeni işlev sınıflandırmasına uygun olarak değerlendirilecektir. Bahsi geçen kuramlardan, tezimizin giriş kısmında yöntem başlığı altında söz edilmiş ve hepsinin tanımları verilmiştir.

2.1. UŞAK'TA EFSANE KAVRAMI

Derlemeler sırasında yaptığımız gözlem ve mülakatlar göstermiştir ki Uşak'ta efsaneye eskilerin hikâyesi, hekaye, hikâye, hikâye, eskilerin sözü, söz, eski zaman hikâyesi, evelikinin hekayesi, eskiler, atalar sözü, tevâtür, tavatır, tavâtır, talvatır, tavlâtır, laf, sanı laf, geçmiş laf, eski laf, süregelme laf, rivâyet, söylenti, söylence, masal, mesel, darb-ı mesel, deyim gibi adlar verilmektedir.

Efsane tabirini daha çok halkın en az ortaokula kadar okumuş kesimi tercih etmekte, halkın kalan kısmı efsane sözcüğünü ya bilmemekte ya da sözcüğü mecaz anlamlarıyla kullanmaktadır. Örneğin sevdiği bir arkadaşını efsane olarak tanıtan ya da unutamadığı bir anısını efsane metni diye anlatan kaynak kişilerimiz olmuştur.

Tezimizin kaynak kişilerine yönelttiğimiz efsanenin ne olduğuna ve niçin anlatıldığına dair sorular üzerine kaynak kişilerimizden bazıları tanımlayamayacağını söylerken bazıları efsaneyi şöyle tanımlamışlardır:

“Evsâne şöyle bi şey, evsâne gulakdan gulağa, kulakdan kulağa gelen, nesilden nesile akdarılan büyüğ olaylardır” (KK385).

“Olması belki çok zor; ama hayrete düşüren, hayret etdiren olaylardır.” (KK255).

“Böyle dilden dile gelmiş büyü hikayelerdir. Dolayısıyla bi masalla bunu mukayese edemezsiñ. Masal genelde çocukları aldatmak amaciyle, hayal gücünü geliştirmek amaciyle, yāni çocuklara anlatılan bi şeydir. Yāni şimdi bi toplumda, bi evde on beş – yirmi kişi olmuş, olgun bi topluma sen masal annatdıñ zaman şimdi isder isdemez bu işiñ suyunu çıkarısiñ. Ordan birisi de başga bi yalan gatā, başga bi şey üretir, olmaz. Evsāne demek herangi bi şey katmıycaksın. Katarsañ bile sadece anlatım güzelliği olsun deye bi şey katabilirsiñ, onun haricinde evsāneye bi şey katamazsiñ, olmuş bi olayı adam gibi annatmañ lazım” (KK353).

Çalışmamızın derleme aşamasında efsaneyi tanımlayan ya da konu ile ilgili fikirlerini açıklayan sınırlı sayıda kaynak kişi olmuştur. Saha araştırmasının ilk günlerinde efsane anlatmasını istediğimiz kişilerin çoğu önce efsane bilmediklerini söylemişlerdir. Araştırmalarımız neticesinde yöre halkının efsane sözcüğünü çok kullanmadığını bildiğimiz için efsane sözcüğü yanında “eskilerin hikâyesi” tabirini de kullandığımız hâlde sonuç değişmemiştir. Efsaneyi tanımladığımızda çok kitabî bulmuş olacaklar ki akılları iyice karışmış kelimelerini dikkatle seçerek, İstanbul Türkçesi kullanmaya çalışarak anı, masal vb. farklı türlerde metinler anlatmaya başlamışlardır. İlerleyen günlerdeki derleme çalışmalarında çözüm olarak efsane kavramı hakkında halk dili ile basitçe bilgi sunup efsane türüne örnekler verdiğimizde hele ki birkaç efsane metni aktardığımızda kaynak kişiler, kendilerinin de benzer anlatıları bildiklerini belirtmişlerdir. Bunun üzerine kendilerinden efsane icra etmelerini rica ettiğimizde anlatmak istemeyenlerle ya da “Bu saçma, uydurma ‘masal’ları ne yapacaksınız?”, “Ama bunlar gerçek değil ki?”, “Bunlar inanılacak şeyler değil.” gibi cümlelerle karşılaşıldığı da olmuştur. Ancak çoğunlukla örnek metinleri dinleyen kaynak şahıslar, efsane anlatmışlar hatta artık anlattıkları metinleri efsane olarak adlandırır olmuşlardır.

2.2. UŞAK EFSANELERİNİN YARATIM VE AKTARIM / İCRA BAĞLAM

Efsaneler; diğer sözlü anlatı türlerinde olduğu gibi önce yaratım, sonra aktarım bağlamından geçer. “Masal, mit ve efsane gibi anlatmaların ilk defa nerede ve ne zaman ortaya atıldığını kati olarak bilemeyiz. Ancak bu anlatmaları meydana getiren motiflerin ortaya konulmalarına vesile olan hadiseleri tesbit edebilirsek, hiç değilse bir kısmının zaman ve yerini göstermek için elimizde yardımcıları bulunmuş

olur” (Sakaoğlu, 1980: 24-25). Alan araştırmamız sırasında tespit ettiğimiz bazı memoratlar dışındaki tüm efsaneler, aktarım bağlamında derlenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Çalışmamızın arşivini oluşturan bu efsanelerin yaratım bağlamları hakkında ise çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır. Ancak günümüzde yaşamakta olan kişilerle ya da çevrede bulunan yeryüzü şekilleri ile ilgili efsaneler gibi yakın dönemde oluştuğunu var saydığımız efsanelerin uzun yüzyıllar önce oluşup değişerek, evrilerek veya güncellenerek günümüze kadar gelmesi de olasıdır. Dolayısıyla efsanelerin çoğunun yaratım bağlamlarının ve ilk formlarının kesin olarak tespitinin zor, hatta neredeyse imkânsız olduğu kanaatine varılmıştır.

Efsaneler, sözlü kültür ortamında meydana geldikleri ve yine bu ortamda aktarıldıkları için sözlü kültür ortamına ait tüm özellikler efsaneleri de etkilemektedir. Bağlam değiştikçe metnin icrasının da değişiyor olması onu biricik ve orijinal kılmaktadır.

Efsane anlatıcısının duygusal yapısı, o günkü psikolojik durumu, siyasi eğilimleri, aile ve arkadaş çevresi, yaşadığı mekân ve dönem, ilgi alanları, ekonomik durumu, mesleği ve zihniyeti gibi pek çok faktör ve icra sırasında aktif olan bütün değişkenler; anlatının gerek içeriğinde gerek üslubunda gerekse icrasında etkin rol oynamaktadır. Farklı ilçelerden derlediğimiz efsanelere bakıp onları karşılaştırdığımızda icra bağlamının efsane üzerindeki etkisini görebilmekteyiz. Örneğin Uşak’ın Eşme ilçesinde gerçekleştirdiğimiz derleme faaliyetinde; cin, peri, şeytan, şahmaran, Hızır, evliya kerametleri gibi olağanüstü veya olağandışı varlık, kişi ve durumlarla ilgili efsanelere Uşak’ın diğer ilçelerinden derlediklerimize oranla çok daha az rastlanmıştır. Bu durumun ilçe halkının bu kavramlara bakış açısıyla doğrudan ilgili olduğu sonucuna varılmıştır.

Yaptığımız başka bir tespit de din büyükleriyle ilgili efsanelerin il ve ilçe merkezlerinden çok köylerde anlatıldığıdır. Bekleneceği üzere anlatıcıların eğitim seviyesi arttıkça dinleyerek öğrendiği efsaneler yanında okuyarak öğrendiklerini de anlatma eğilimi artmaktadır. Benzer şekilde kaynak kişilerin eğitim ve hayatı sorgulama seviyesi arttıkça anlattığı efsanelere inanma oranı da azalmaktadır. Uşak’ta şehir merkezinden uzaklaştıkça, anlatılan efsanelere anlatıcının inanma, sahip çıkma, benimseme ve içselleştirme olasılığı, istisna köyler ve anlatıcılar olmakla birlikte, çoğalmaktadır. Bu olasılık gözlemlediğimiz kadarıyla özellikle dağ

köylerinde çok yüksektir. Bilhassa Uşak'ın Banaz ilçesinin dağ köylerinde efsane anlatmaya gönüllü olan hatta bu konuda birbiriyle yarışan kişiler daha fazla karşımıza çıkmıştır. Bu durum da bakış açısıyla, dinî-mistik yapıyla, anlatmayı sevmekle olduğu kadar coğrafi şartlarla, yaşam koşullarıyla ve köyün kentten uzaklığıyla da ilgili olsa gerektir.

Uşak'ta efsane bağlamı ile ilgili yapılan başka bir tespit de kaynak kişinin dinleyiciyi ya da dinleyicileri tanimasının onu rahatlattığı ve kaynak kişinin efsane anlatma isteğini artırdığı yönündedir. Anlatıcı; özellikle kendi evinde, tanıdığı ve güvendiği kişilerin yanında daha huzurlu ve kendinden emin bir şekilde icrada bulunabilmektedir.

2.2.1. UŞAK EFSANELERİNİN İCRACILARI

Daha önce de belirttiğimiz gibi efsanelerin yaratım ve aktarım olmak üzere iki bağlamı bulunmaktadır. Bu bağlamda Uşak'ta, efsaneleri yaratanlardan çok, aktaranlara ulaşılmıştır; ancak yakın dönemde oluşmuş memoratların bazılarında metnin yaratıcılarına ulaşma imkânı bulunmuştur.

Efsane anlatıcıları aynı zamanda efsanenin icracılarıdır; çünkü efsane anlatmak kâğıttan yazı okur gibi motomot bir konuşma şekli değildir ve her anlatıcı, anlatıya kendinden bir parça katar, bir iz bırakır. O nedenle çalışmamızda “anlatıcı” ve “icracı” kavramları anlamdaş (aynı anlama gelecek şekilde) kullanılmıştır. Peki, kimler efsane anlatabilir? Bu soru ile ilgili İlhan Başgöz şu tespitlerde bulunmuştur: “Masalı usta masal anlatıcıları (masal anaları), halk hikâyesini âşıklar anlatır. Ama efsaneyi herkes anlatabilir ve kendi dilini efsane dili olarak kullanabilir. Anlatıcının isteğine göre efsane kısalabilir, uzayıp hikâye veya masal biçimine girebilir, hatta ondaki inanış alaya alınırsa, fıkra bile olabilir” (Başgöz, 2010: 128). İlhan Başgöz'ün efsanenin halk bilimi içindeki yerini ve önemini belirlemek adına dikkat çekici olan tespitine göre efsaneyi herkesin kolayca anlatabilmesi ve her anlatanın onu kendince bir kalıba sokması, efsane türünü masala bakarak daha kolay bir şekilde toplumun ortak bir ürünü hâline getirmektedir (2010: 128).

Derleme faaliyeti sırasında görüştüğümüz Fadime Gündüz adlı kaynak kişi, efsane anlatıcıları ile ilgili şunları dile getirmiştir: “Efsaneyi kim annatır, genelde

nineler, dedeler, ebeler annadır” (KK116). Kaynak kişilerle görüşmelerimiz sırasında yaptığımız tespit ise bu fikirle tam olarak örtüşmemektedir. Uşak'ta hemen her yaştan insan efsane anlatabilmektedir. Kaynak kişilerimiz arasında on dört yaşından yüz yaşına kadar çok çeşitli yaşlarda kişiler bulunmaktadır. Kaynak kişimiz Fadime Gündüz'ün belli yaşın üstündeki kişiler daha çok efsane bildiği ve kendilerine hürmetten dolayı daha çok dinlendikleri için bu cümleyi kurmuş olması kuvvetle muhtemeldir.

Dikkatimizi çeken bir başka husus da yaşı ilerlemiş olanların (özellikle seksen yaş üstü) genç anlatıcılara oranla daha çok sayıda efsane bildiği hâlde genellikle daha çekingen davranması ya da bildiği efsaneleri unuttuğunu söyleyip biz sordukça hatırlaması veya bize karşı güveni arttıkça rahatlaması, gençlerin ise anlatmaya daha hevesli olmalarıdır. Efsaneyi başlangıçta saçmalık olarak niteleyen kaynak kişilerimizin ise hemen hepsi orta yaşa mensuptur. Öte yandan ilginçtir ki en çok efsane de orta yaş grubundan derlenmiştir.

Efsane anlatanların her eğitim seviyesinden ve her meslekten olabildiği de görülmüştür. Dolayısıyla Uşak'ta efsanelerin özel bir icracı grubu yoktur, diyebiliriz.

Uşak'ta efsane anlatıcıları hem kadınlar hem erkeklerdir. Tezimizde kadın anlatıcıların sayısının erkek anlatıcılara oranla nispeten fazla oluşu, derleyici olarak bizim kadın olmamızdan ve özellikle köylerde kadın anlatıcılarla daha çabuk ve kolay iletişime geçebilmemizden kaynaklanmaktadır.

Gözlemlerimize göre dinî veya mistik efsaneler ile memoraatları kadınlar nispeten daha çok anlatmaktadır. Kadınların erkeklere oranla bu tür efsanelere daha çok inandığı da dikkatimizi çekmiştir.

Bilhassa dinî veya mistik efsaneler anlatılırken icra ortamına sonradan gelen (genellikle tesadüfen yoldan geçmekte olup icra bağlamına katılan) ve efsaneyi saçmalık olarak niteleyen, anlatıcıya müdahale eden; anlatmaması, bunlara inanmaması yönünde baskı yapan ve anlatılanları düzeltmeye (!) kalkınların hepsi en az ortaokul seviyesinde eğitim almış erkekler olmuştur. Fakat bu demek değildir ki görüştüğümüz tüm okumuş erkek kaynak kişiler aynı görüştedir. Karşılaştığımız bu durumu genellemenin de yanlış olduğunun farkındayız; ancak bu durumla alan araştırmamız sırasında sık karşılaştığımız için böyle bir tespiti dile getirmek uygun

görülmüştür. Bu itirazlarda bulunan, derlememize müdahale eden kişilerin pek çoğu ise kendilerini efsanenin önemi ve çalışmamızın kapsamı ile ilgili ayrıntılı olarak bilgilendirmemiz sonucunda yatışmış, fikrini değiştirmiş, hatta hemen hepsi bize efsane anlatmayı, dolayısıyla çalışmamıza kaynak kişi olmayı teklif etmiştir. İlginçtir ki bu kaynak kişiler, başta itiraz ve icracıya müdahale etmiş olmalarına ve anlattıkları efsanelere inanmadıklarını altını çizerek vurgulamalarına rağmen çok sayıda ve farklı hatta bazıları bizim nazarımızda nadide olan efsaneler anlatmışlardır. Örneğin Hüseyin Şahin Metin'den derlediğimiz efsaneler, özellikle de 321. efsane bunlardandır.

Ancak icra ortamına sonradan katılıp karısının bize anlatmakta olduğu efsaneye itiraz eden, icracıya anlatmaması yolunda tehditte bulunan bir kişi, yaptığımız açıklamalara rağmen hiçbir surette ikna olmamış, eşine de anlattıklarından dolayı çok kızmıştır. Bilimsel bir çalışma yaptığımızı kanıtladığımız hâlde bizi ve eşini tutucu, geri kafalı olmakla, boş işlerle uğraşmakla itham etmiştir. Hangi köyden olduğunu zikretmenin etik olmadığını düşündüğümüz kişi, bir süre sonra bizi dinlemeyi de reddetmiştir. Eşi de kocasından korktuğundan olsa gerek olanlara sessiz kalmıştır. Neticede potansiyel kaynak kişinin rızasının -kocasının baskısı sonucu- net bir şekilde alınamamasından dolayı kişinin anlattıkları çalışmamız kapsamından çıkarılmıştır. İcracının, icra bağlamından nasıl etkilendiğini de gözler önüne seren bu çarpıcı örneği, anlatılara inanışın toplumdaki bireylere göre değişkenliğini de göstermesi bakımından burada dile getirilmesi uygun bulunmuştur.

İcracıların çoğu efsaneyi gerçek kabul etmekte ve dinleyenlere de gerçek olduğunu kabul ettirmeye çalışmaktadır. İcracılardan bazıları ise gerçek olduğuna inanmadığı hâlde duyduğunu aktarmaktadır ve inanmadığını her fırsatta belirtmekte; sanki inanırsa statüsü, eğitim düzeyi ya da toplumda kabul görme oranı düşecekmiş gibi davranmaktadır.

Efsane icrası sırasında kaynak kişilerin anlatıma uygun gülümseme, bakış, taklit etme, ötelere dalma, baş sallama gibi jest ve mimikleri etkili bir biçimde kullandıkları; özellikle de el ve baş hareketleri yaptıkları gözlemlenmiştir. Ses tonlarını da anlatıma uygun biçimde şekillendirmişlerdir. Efsanenin heyecanlı kısımlarında yükselttikleri ses tonlarını genellikle cin / şeytan efsanelerinde,

küfürlerde ve müstehçen kelimelerde kısıtları, diyaloglarda ses taklitleri yaptıkları ve seslerini kalınlaştırıp incelttikleri görülmüştür.

İcracıların ikâmet ettiği mekân, hafızalarındaki efsanelerin türü açısından belirleyici faktörlerdendir. Doğayla iç içe yaşayan kişilerin; yeryüzü şekilleri, gök cisimleri, afetler, hayvanlar, bitkiler vb. ile ilgili efsaneleri daha çok anlattığı gözlemlenmiştir. “Şehir efsanesi” olarak da adlandırabileceğimiz ruh çağırma, Kur’an’ı yırttığı için maymuna dönüşme, perili ev, UFO görme gibi konuları işleyen efsanelerin çoğunlukla gençlerce anlatıldığı tespit edilmiştir. Dinî itikatların da kişilerin anlattıkları efsanelerin türünde etkili olduğu tespitinde bulunulmuştur. Hacca gitmiş olanların hac, namaz vb. ibadetlerle, dinî büyüklerle, hususiyetle de peygamberlerle ilgili efsaneler anlatmaya daha eğilimli olduğu söylenebilir.

Kaynak kişilerin 19 tanesi anlattığı efsaneyi annesinden dinlediğini belirtmiştir, efsaneyi babasından dinlediğini aktaranların sayısı ise 16’dır. 1 kişi de “Babamgilden dinledim.” ifadesini kullanmıştır. 9 anlatıcımız büyükannesinden (anneanne veya babaanne) dinlediğini söylerken, babasından dinlediğini söyleyen kaynak kişilerden biri aynı efsaneyi dedesinden de dinlediğini belirtmiş, annesinden dinleyen biri de aynı efsaneyi dedesinden de dinlediğini vurgulamıştır. Onların dışında anlattığı efsaneyi dedesinden dinleyen kaynak kişi tespit edilmemiştir. 36 kişi anlattığı efsaneyi kayınvalide, yenge gibi kadın akrabalarından veya tanıdıklardan, 17 kişi amca, dayı gibi erkek akrabalarından veya tanıdıklardan dinlediğini zikretmiştir. 16 şahıs büyüklerden, 8 şahıs atalardan, 15 şahıs eskilerden, 1 şahıssa etraftan duyduğunu dile getirerek efsane anlatmıştır. Görüldüğü gibi efsaneler çok çeşitli mecralardan duyulabilmektedir ve kadınların efsane aktarıcılığı ile erkeklerinki arasında kadınların lehine az bir fark vardır. Arada aşırı derece fark olmaması, efsaneyi kadınların tekelinde görmemek gerektiğinin bir kanıtı olsa gerektir. Efsanelerin (kadın ya da erkek) büyükler tarafından çocuklara ya da gençlere yeri geldikçe özellikle de eğitim amacıyla anlatıldığı anlaşılmaktadır.

2.2.2. UŞAK EFSANELERİNİN İCRA ORTAMI

Araştırmalarımız neticesinde Uşak’ta efsanelerin daha çok halk biliminin sözlü ürünlerinin yaygın olarak icra edildiği köy odalarında, kahvehanelerde;

günümüzde ise fabrikalarda, iş yerlerinde, pazarlarda, şehir hayatının kültürel bir ögesi hâline gelen altın günlerinde ve halkın bir araya geldiği benzer yerlerde efsane anlatıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında sakin ve tenha ortamlarda ve evlerde de efsane anlatılabildiği kaynak kişilerden öğrenilmiştir.

Düğün veya kına gecesi düzenlenen evlerde de efsane anlatılmaktadır. “Uşak’ta evlilikle ilgili âdetler halen uygulanmaya devam etmektedir. Ancak değişen toplumsal şartlar neticesinde eskiden düğünler üç gün sürerken şimdi iki güne inmiştir. Kız isteme, şerbet, nişan, kına, gelin alma, düğün ve düğün ertesi işlemler belli noktalarda zayıflama gösterse de devam etmektedir. Sayılan başlıklarla ilgili mutlaka yapılan bir pratik olduğu görülmektedir. Evlilik törenleriyle ilgili büyü adı altında toplanabilecek iki temel işlem olan ‘kısmet açma’ ve ‘bağlama’ kaynak kişiler tarafından büyü olarak kabul edilmektedir” (Özcan, 2016: 270). İşte bu kısmetle ilgili yapılan tılsımlar efsanelere de konu olduğu gibi bu konuyu işleyen efsaneler, kına gecesi ve düğünlerde özellikle kadınlar arasında anlatılagelmektedir. Düğünlerde yaygın olarak anlatılan bir başka efsane türü de gelinin taşa dönmesi motifini işleyenler ya da düğünlerde yaşanmış olağanüstü durumları anlatanlardır.

Ayrıca tarlada, bahçede, yolda, kahvehanede, okulda, hastanede uygun bir durum oluşur oluşmaz efsane anlatılabilmektedir. Keza saydığımız tüm bu bağlamlarda efsane derleme denemesi yapılmış ve başarılı olunmuştur. Hiçbir kaynak kişi, hiçbir ortamda burada efsane anlatılmaz, benzeri bir cümle kurmamıştır. Sonuç olarak Uşak’ta efsanenin belli bir icra ortamı da tabu olduğu mekân da bulunmamaktadır. Görünen o ki efsanenin anlatılabilmesi için bir anlatıcı ve en az bir dinleyici bulunması yeterlidir; bu koşulların karşılandığı her yerde efsane anlatılabilmektedir. Belirtmek isteriz ki efsanelerin yaratıldığı ortamların da kısıtlı olduğuna dair herhangi bir bulgu elde edilememiştir.

Efsanelerin nerelerde anlatıldığı ile ilgili sorumuza kaynak kişilerimizden Pakize Yurdanur şöyle bir yanıt vermiştir: “Evsâne annatmanıñ mekânı genellikle evde olur” (KK327). Aynı soruyu yönelttiğimiz bir başka kaynak kişi olan Salih Çelik ise “Esas odalarda, köy odalarında efsane anlatılır. Ama hakkatan böyle köy odalarında, altıda yedide başlıyosun, on ikiye bire gadar çok tatlı muhabbet, sohbet olur. O kadar nefis. Hani işde efsaneler orlarda anlatılır genelde.” biçiminde cevaplamıştır (KK353). Bahsi geçen kaynak şahsın, derleme çalışmamızda

sorduğumuz başka bir soruya verdiği “Evsâne dediğin zaman bir köy odasını düşün, yaren odasını düşün; burda masal annatamazsın, burda evsâne annatırsın.” cevabı, konu ile ilgili olduğu kanısına varıldığı için burada da dile getirilmiştir.

Mekân kısıtlaması bulunmadığı hâlde efsaneler, her koşulda anlatılan metinler değildir. Bir efsanenin anlatılabilmesi için o efsane ile ilgili bir olay yaşanması ya da anlatımını gerektiren bir durum hâsıl olması gerekir. Örneğin bir afet yaşandığında o afetle ilgili efsanelerden birinin hatra gelmesi ya da insan silüetini andıran bir yeryüzü şekli görüldüğünde taşta dönme konusunu işleyen bir efsanenin anlatılması olasıdır. Efsanelerin icra bağlamında icracının kendini rahat, huzurlu hissedeceği, karşısındakilerin onu dinlediğini görüp güven duyacağı bir ortamın oluşması da son derece önemlidir.

Efsanelerin icrası sırasında anlatı ortamında uyulması gereken kuralları sorduğumuz kaynak kişilerimizden Yaşar Karataş “Uyulması gereken kural dinleyicilerin can gulağıyla dinnemesi.” (KK419) yanıtını; Salih Çelik de “Yâni burada eğer bi dinleyicilerden herangi birinin cıvıklık yaptığı, dinnemediği, bundan ders alacağı şekilde alay ettiği bi durum olursa tabi hem o evsâne annatılan o ortam gerilir, ortam hoş olmaz hem de annatan kişi bundan zevk almaz, hoşnut olmaz. Buradaki amaç söyleneni, söylediğinin işitilmesi, doğru algılanmasıdır. Eğer burda, dinleyen toplumda bunu hissetmediği zaman annatıcı zevk almaz, annatmaz veyautda.” (KK353) yanıtını vermiştir.

Anlatım ortamında efsane icrasını dinleyiciler de etkilemektedir. Yeri geldiği için efsanelerin icracılarından bahsederken de anlattığımız gibi bu durum efsane anlatıcısı üzerinde o denli etkilidir ki anlatıcı; anlatısını dinleyici ya da dinleyicilere göre reforme edebilmekte, onlar yüzünden kesebilmekte ya da sonlandırabilmektedir.

İcra bağlamında derlemeci / dinleyici dışında kimsenin bulunmaması, anlatıcıya ve dolaylı olarak anlatıya olumlu yönde etki edebilir; anlatıcı kendini daha rahat ve güvende hissedebilir, anlatıcıda belirmiş yargılanacağı veya küçümseneceği endişesi azalabilir. Fakat insan davranışları ile ilgili genel geçer neden-sonuç ilişkileri kurmak yanlıştır. Çünkü ortamda daha fazla dinleyici olması da anlatıyı olumlu etkileyebilir. Örneğin anlatıcı, dinleyen sayısı arttıkça şevke gelip daha güzel anlatmaya, daha çok efsane hatırlamaya da gayret edebilir. Bazen de icracının unuttuğu bir efsaneyi bir dinleyici ona hatırlatabilir. Kalabalık ortamlarda efsane

derlemek zorunda kaldığımızda bunun örneğini yaşadığımızı belirtmek isteriz. Bir icracı ve muhtelif sayıda dinleyiciden meydana gelen bir icra ortamının, ilerleyen dakikalarda birinin unuttuğunu diğerinin tamamladığı ikili ya da daha kalabalık icracılı meclislere dönüştüğü olmuştur. Çağrışım yoluyla anlatıya destek verilmesi sayesinde derlenen efsane sayısı da bir hayli artmıştır. Tam tersi olan durumlarla karşılaşmıştır. Kalabalık dinleyici kitlesinin kendi arasında konuşmaya başlayarak icracının dikkatini dağıttığı ya da onu icrasından alıkoyduğu ortamlar da yaşanmıştır. O yüzden dinleyicilerden olumlu ya da olumsuz biçimde etkilenme koşullara; bilhassa anlatıcının ve dinleyicilerin yapısına bağlıdır.

Modern hayatta teknik imkânların ilerlemesi; bilgisayar, cep telefonu gibi makinelerle bilgiye daha kolay ulaşılabilmesi, televizyonların insanları adeta hapsedmesi, salgınlar, pandemiler ve sosyal medyanın -adında sosyal ibaresi olmasına rağmen- insanları bireyci kılıp yalnızlaştırması neticesinde kalabalık insan gruplarının bir araya gelip sohbet etme ihtiyaç, tercih ve alışkanlıkları gitgide azaltmıştır. Bir araya gelen kişiler de söyleşmek yerine cep telefonlarını karıştırmakta, internette vakit geçirmektedir. Bu durum efsane vb. sözlü kültür ürünlerini sekteye uğratmakta, gitgide daha az anlatılmasına neden olmaktadır. Günümüzde özellikle köylerde hâli hazırda efsane anlatma geleneğinin canlı olduğu görülse de eskiye oranla azaldığı tespiti, yöre halkından işitilmiştir.

2.2.3. UŞAK EFSANELERİNİN İCRA ZAMANI

Uşak'ta efsaneler, efsanenin konusuna göre her zaman diliminde anlatılabilmekte, çoğunlukla o efsaneyi çağrıştıran bir olay yaşandığında anlatılmaktadır. Örneğin kumru öttüğünde yusufçuk efsanesi, köyün adı söylendiğinde adlandırma efsanesi anlatılabilmektedir. Görüştüğümüz kaynak kişilerden hiçbiri “Şimdi efsane anlatılmaz, bu saatte anlatılması uygun değil.” benzeri cümleler sarf etmemiştir. Sadece ezan okunurken konuşulmayacağı düşüncesiyle anlatımına ara verip ezanın bitiminde devam edenler olmuştur. Mesela Fadime Eser adlı kaynak kişi ezan başladığında anlatısını yarıda kesmiş, ezan bitiminde ezanın faziletinden bahsedip Fatiha suresini okumuş ve ardından efsaneyi kaldığı yerden anlatmaya koyulmuştur.

Alan araştırmamız sırasında görüştüğümüz Zülfü Bce, efsanelerinin icra zamanı ile ilgili sorumuzu “Yeri geldi mi anlatılır bunnar, durup duruken deyil.” şeklinde yanıtlamıştır (KK439).

Aynı soruyu yönelttiğimiz bir başka kaynak şahıs da cevaben şunları dile getirmiştir: “Genelde zehmeri dediimiz kiş ayında insanların boş galdığı, yapacak bi şey bulamadığında ve çevresindeki -bilhassa ocuklarıñ- eee bi şeylere öğrenmeyi ihtiyaç duyduğunu hisseder büyükler veyautda küçükler bykleri zorlar. İşde onların daha önceki annatdıklarından, daha önceki hareketlerinden çocuklar daha değişik şeyler anlatılmasını isder. Daha değişik, güzel şeyler anlatılmasını isder ve onlar teşvik eder; ama genelde kiş, uzun kiş gecelerinde anlatılır” (KK353).

Sorumuza benzer bir cevap veren Meryem elik isimli kaynak kişinin sözleri şöyledir: “nceden işde lamba yok, elekdirik yok, televizyon yok, telefon yok, radyo yok, hic bi şey yok. şurda yanan bi kütük. Eline alıyon bi ıra, gidiyosun komşuya. Akşam oldu, kişın. Hadi bakam bugün nerdeyiz, Āřa Abagildeyiz, bugün nerdeyiz, Zre Ebegildeyiz. Efsanenin anlatanların, dinleyenlerin tam yeri... Esas zeğmeride anlatılır. Tüm genel kültürlerin anlatıldığı, devam etdiği bi zaman kasımdan marta, nisana gadar.” Anlatıcının bu sözlerine eklediği son cümle ise bize göre çok acı ve çarpıcı bir tespittir: “şimdi efsane annatan yok. İhtiyaç duyan da yok. Televizyondan dolayı” (KK264).

Kaynak kişinin bu tespiti, akıllara bundan sonraki süreçte yeni efsaneler ortaya çıkamaz mı, sorusunu getirmiştir. Bu konuda Ādem ger’in fikirleri imdadımıza yetişmektedir: “Efsaneler, sosyokültürel bağlamdaki değişime bağlı olarak farklı konularda yaratılmaya ve aktarılmaya devam etmektedir. Günümüzde ‘Kent Efsaneleri’, ‘ağdaş Efsaneler’ ve ‘Modern efsaneler’ şeklinde adlandırılan ve anlatılan efsaneler bunun en güzel örneğidir” (ger, 2008: 83).

Sonuç olarak denebilir ki Uşak’ta her yerde, her zaman diliminde, herkes tarafından efsane anlatılabilmektedir ve icra bağlamında anlatıcının özellikleri, anlatı yeri, zamanı, derleyici ve dinleyiciler gibi pek çok unsur anlatıyı etkilemekte hatta yeniden şekillendirmektedir. Böylece efsanenin her anlatılışında yeni ve özel bir metin ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de aslında efsane, her icrasında yeniden yaratılır.

2.3. UŞAK EFSANELERİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Efsanelerin şekil özellikleri ile ilgili belli başlı fikirlere göre: “Halkbilimi çalışmalarının erken döneminde, efsanelerin sözlü kültür ortamında yapı bakımından farklı şekillerde yaratılabileceği dikkate alınmamış; buna bağlı olarak da efsanenin sabit bir şekil ve yapı özelliğinin var olduğu düşünülmüştür. Bu bakış açısından hareketle de efsaneyi masal ve destan gibi sabit bir forma ve yapıya sokabilmek için çeşitli görüşler ileri sürülmüştür; ancak efsanelerin nesir olmaları dışında sabit bir şekli yoktur. Efsane, anlatıcı ve dinleyici çevresine bağlı olarak her türlü konuşmanın içine girebilen ve içinde yer aldığı konuşmanın özelliklerine göre şekil alabilen bir türdür” (Öger, 2008: 142). Bu durumu Schildt, “efsane sabit bir şekle sahip değildir, her çeşit konuşmanın içine girebilir.” diyerek ortaya koymaktadır (Çobanoğlu, 2003: 42). “Efsane türünün nesir olması dışında ayırt edici bir biçim özelliği yoktur. Bu husus türün kendine has özelliklerinin belirlenmesini zorlaştırmakta, sınırlarının kesin hatlarla çizilmesine mâni olmakta, bu tür üzerine çalışma yürüten araştırmacıları içyapı özelliklerini esas alan bir tasnife zorlamaktadır” (Keser, 2017: 18). Pınar Fedakâr, efsanenin biçim özellikleri hakkında tafsilatlı olarak yorum yapmıştır. Fedakâr’ın dile getirdiği görüşleri şunlardır:

“Erken dönem halk bilimi çalışmalarında, Grimm Kardeşlerin efsaneyi tanımlanmak için ileri sürdükleri “masal daha şiirseldir, efsane ise daha tarihîdir” görüşünden yola çıkılarak, efsanenin sabit bir şekli olması gerektiği düşünülür. Bu bakış açısıyla şekillenen efsanenin şeklini belirleme çalışmaları sonucunda, efsaneyi masal veya destan gibi edebî bir şekle sahip kılabilmek için çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Efsaneler sözlü kültür ortamında esnek bir yapıya sahiptir. Başka bir ifadeyle, efsanelerin nesir olmaları dışında sabit bir şekli yoktur. Efsanelerin icra ortamlarının çeşitli konulardaki görüşleri etkileyici örneklerle desteklemek olduğu ve hemen her türlü konuşma içinde örnek olarak kullanılabilirdiği düşünülürse, efsanelerin eklendiği konuşmanın şekline uyum sağlayarak konuşmanın bütünlüğünü koruduğu görülür. Bu nedenle, efsanelerin hacim bakımından uzun olmaları, sanatsal unsurlarla abartılarak genişletilmeleri ve de masal veya destan gibi sabit bir şekle sahip olmaları mümkün değildir” (2008: 180-181).

Bu bağlamda Uşak efsanelerinin de tıpkı diğer yöre efsanelerinde olduğu gibi sabit şekil özellikleri yoktur. Genel itibariyle açık, içten, duru, akıcı bir anlatım ve yalın bir dil kullanılan Uşak efsanelerinde; anlatıcının eğitim durumuna, anlatım becerisine ve üslubuna göre yer yer edebî sanatlara da başvurulabilmektedir. Süslü, sanatlı ve ağır bir dilin tercih edildiği az sayıdaki efsane, daha çok en az lise düzeyinde eğitim almış kaynak kişiler tarafından anlatılmıştır. Kaynak kişiler, kendi yörelerinin ağız özellikleriyle efsaneleri anlatmışlardır. İstanbul Türkçesiyle anlatılan efsanelerle nadiren karşılaşmıştır; ancak bu durumda bile kaynak kişilerin zaman zaman yöresel sözcüklere başvurduğu gözlenmiştir.

Efsanelerin icrası belli bir hazırlık yapmadan ve sözlü olarak gerçekleştiği için kelime tekrarlarından, yanlış sözcük kullanımından, çelişen kavramların bir arada olmasından vb. hatalardan kaynaklanan anlatım bozuklukları ile fazlasıyla karşılaşmıştır.

Tespit edebildiğimiz 1417 Uşak efsanesinin 1353 tanesi bir ya da birkaç paragrafı geçmeyecek uzunlukta olmakla birlikte nispeten uzun sayılabilecek toplam 64 efsane ile de karşılaşmıştır. Dolayısıyla Uşak efsanelerinin -tıpkı diğer yörelerin efsanelerinde olduğu gibi- masal, halk hikâyesi, destan gibi anlatı türlerine oranla kısa metinler olduğu söylenebilir. Efsanelerin konusuyla uzunluğu arasında da bir bağ olduğu görülmüştür. Özellikle din büyükleri, kutsal mekânlar, aşk gibi temaları işleyen efsaneler, diğerlerine oranla daha uzun olabilmektedir.

Uşak'tan tarafımızca derlenen efsanelerde dil unsurları şu şekilde tespit edilmiştir: Uşak efsanelerinde atasözleri ve deyimler çok kullanılır, metinler halk ağzıyla anlatılır, dolayısıyla içerisinde yöresel sözcükler fazladır. Ünlü türemesi (Recep>Ercep) vb. ses olaylarına çok sık rastlanmıştır. 634. efsane buna misal gösterilebilir. Kelime başındaki “k” harfinin genellikle “g”ye dönüştüğü görülmektedir, (kal->gal-) örneğinde olduğu gibi. Tam tersi olan bir örnekle de 75. efsanede karşılaşmıştır (geyik>keyik). Yardımcı fiille kurulan bileşik fiiller, özellikle koy->goy-) yardımcı fiiliyle kurulanlar fazladır. Mesela 1280. efsanede şu cümle geçmiştir: “Bana arabaniñ başınağ bekleyegoy, dedi” (KK360). Uşak'ta “artık, bundan sonra” anlamında “gari / gali” sözcüğünün çok kullanılması efsanelere de tesir etmiştir. Uşak'tan derlenen pek çok efsanede bu sözcüğe rastlanmıştır. Mesela 1113. efsanede “Sınırımı geçdiñiz gâri.” şeklinde kullanılmıştır (KK32) ve (KK289).

Yine Uşak'ta sık karşılaşılan bir dil özelliği de “ng” sesi veren “ŋ” harfidir. Hemen her efsanede bu harfe rastlanmıştır. 1148. efsanede geçen “Beygirdeymiş, yalnız...” örneğinde olduğu gibi (KK196). Uşak'tan derlenen efsanelerin dil ve anlatım özellikleri ile ilgili daha ayrıntılı inceleme, şüphesiz ki dil bilimi alanında yetmişmiş araştırmacılar tarafından yapılabilir.

Masala dair çeşitli işlevleri bulunan “formel”lerin efsane türünde de bulunup bulunmadığı, tarafımızca Uşak efsaneleri özelinde denetlenmiştir. Formel kavramını Saim Sakaoğlu şöyle açıklamıştır: “Masalların belirli yerlerinde birtakım sözler yer alır. Bu sözleri her usta anlatıcı kullanmak ister. Bu sözler, saha masalın asıl olaylarının başlamasından önce görülür ve yine masalın asıl olayının bitmesinden sonra da devam eder. Unutma ve yanlışlık gibi sebeplerle biraz bozulmuş olarak görülseler bile aslında bu kalıptan çıkmış gibi görünen bu sözlere formel yani kalıp söz adını veriyoruz” (Sakaoğlu, 2012: 57).

Yapılan inceleme neticesinde Uşak efsanelerinin zaman zaman “Eveli...”, “Esgiden...”, “Bi adam varmış.”, “Onu da duydum.”, “...’den duydum.”, “Bu gerçekten olmuş, bak.”, “Bi de ...den bi şey annatıveren.”, “...ın hekayesini anlayayım.”, “... derdi.”, “Mesela...”, “Bir de...”, “Yine...”, “Eveli...”, “Bizim...”, “Şimdi...” gibi ifadelerle başladığı; ancak genelgeçer formellerinin bulunmadığı, genellikle herhangi bir giriş yapılmadan olayın özetlendiği görülmüştür. Bazı efsanelerde kullanılan bu formel ifadeler anlatının vazgeçilmez bir bölümü olmamakla beraber icra sırasında anlatıcı tarafından kullanılabilir. Formel kullanımı anlatıcının tercihi, bilgi ve becerisi, anlatının konusu, işlevi ve icra ortamına göre gerçekleşmektedir. 737. efsane “Bir zamanlar bi köy varmış.” cümlesiyle başlamaktadır. Masal anlatıcılarının kullandığı bu formlere rağmen metin, içerik bakımından bir efsanedir. Aynı zamanda bir masal anası olan Nurşen Karabay isimli anlatıcının, bizim derleme faaliyetimizin öncesinde başka bir alan araştırmacısına masal anlatmış olmasından dolayı böyle bir durumla karşılaşıldığı sonucuna varılmıştır. Diğer efsanelerde bu kalıp cümle ile karşılaşılmasıdır.

İncelediğimiz efsanelerde bu durum sadece giriş formelleri için mi geçerlidir, diye denetlediğimizde metin içinde genelgeçer kalıp ifadelerle rastlanmadığı gibi metnin bitirilişi ile ilgili ortak bir unsur da karşılaşılmasıdır. Bazı efsanelerde metin içinde “Günlerden bir gün...”, “Gel zaman git zaman...”, “Kırk gün kırk

gece...” gibi masallardan alışık olduğumuz ibarelere nadir de olsa rastlanmıştır; ancak bu sözlerin efsaneler için kalıplaşmış, genel bir kullanım olmadığı tespit edilmiştir. Uşak efsanelerinde ders verici kalıp cümlelere de rastlanmamış, anlatıdan çıkarılacak dersin genellikle metinde zikredilmediği, dinleyiciye bırakıldığı görülmüştür. Ayrıca hiçbir efsanede tekerleme bölümüne de rastlanmamıştır.

Bu bağlamda Uşak efsanelerinin belli bir formunun olmadığı, çok farklı efsane şekillerinin bulunduğu söylenebilir. Çalışmamızdan elde ettiğimiz veriler ışığında anlaşılmaktadır ki efsanenin şekil özelliklerini belirleyen temel unsur icra bağlamıdır. Dinleyici / dinleyiciler, anlatıcı, anlatının gerçekleştiği toplum, ortam ve dönem şekil özelliklerinin oluşumunda etkindir.

2.4. UŞAK EFSANELERİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2.4.1. UŞAK EFSANELERİNİN KONULARI

Yaptığımız derleme ve deşifre çalışması sonunda yazıya aktardığımız metinlerin her biri, efsane olup olmadığı konusunda titiz bir değerlendirmeden geçirilmiştir. Efsane olmadığı kanaatine vardığımız metinler elendikten sonra elde ettiğimiz 1417 efsane metni, şimdiye dek yapılmış efsane sınıflandırmalarından da yararlanılarak tarafımızca ana tema ve işlenen konu bakımından 4 ana başlık altında tasnif edilmiştir.

İnceleme sonunda görülmüştür ki Uşak efsaneleri içinde en yaygın olanları dinî ve mistik kişi, olay veya mekânlarla ilgili olanlardır. Kaynak kişinin kendi başından geçen ya da olayı yaşıyandan dinlediği, mutlak suretle olağanüstülük taşıyan efsaneler diye tanımlayabileceğimiz memoratlar da dinî / mistik efsaneler bölümü içinde incelenmiştir ve hem bu bölümün hem de tezimizin en geniş konu sınıfını oluşturmuştur. Memoratların sayıca fazlalığı nedeniyle bu bölümün başlığı dinî / mistik efsaneler ve memoratlar olarak düzenlenmiştir.

İncelememizin ilk aşamalarında efsanelerden ayırmayı ve çalışmamızın kapsamı dışında bırakmayı düşündüğümüz memoratların, konu bakımından efsane ile benzerliği dikkatimizi celbetmiştir. Bunun sonucunda memoratların, halk edebiyatının müstakil bir türü mü yoksa efsanenin bir alt türü mü olduğu ile ilgili bir

araştırma yapmaya karar verilmiştir. Araştırmamız neticesinde elde edilen bulgulardan bu basamakta bahsetmek uygun olacaktır.

Memorat kavramının isim babası Carl Wilhelm von Sydow tarafından yapılan ilk tanıma göre insanların kendilerine ait, saf kişisel deneyimlerinin yeniden üretimleri, memorat olarak adlandırmakta ve ayrı bir kategori olarak değerlendirilmektedir (Çobanoğlu, 2003: 21; Dégh, 2015: 131). Bu yaklaşıma en büyük eleştiri Juha Pentikäinen'den gelmiştir. Pentikäinen, Sydow'un aksine memoratların tamamen kendine has olduğunu kabul etmiş ve Sydow'un metni birinci şahsın anlatımı şeklinde yaptığı sınırlamayı değiştirmek gerektiğini savunmuştur. Pentikäinen'e göre kişisel deneyimi yaşayan kişi, onun anlattığının, anlattığından dinleyenin anlattığı olarak naklediliş zincirini dört kişiye kadar çıkarmak gerekir (Çobanoğlu, 2003: 21; Dégh, 2015: 133).

Efsane kavramı ile ilgili değerli araştırmalara imza atan Linda Dégh ise "efsane" sözcüğünü o güne dek farklı kategoriler içinde değerlendirilen uzun ve kısa bütün hikâyeleri kapsayan genel bir adlandırma olarak kabul etmekte ve memoratları da efsanenin kapsamına almaktadır (2005: 345).

Başka bir makalesinde Dégh; bazı araştırmacılar tarafından göz ardı edilişi, bazı araştırmacılar tarafından ayrı bir tür kabul edilmesi hatta halk biliminin sınırları içine girmediğini savunanların bulunması, dahası bazı çalışmaların kapsamından ayıklanmaya çalışılması gibi nedenlerle "sürülmüş tür" olarak adlandırdığı memoratların Sydowcu anlayışın aksine efsaneden ayrı bir tür olarak kabul edilmemesi gerektiğini savunmaktadır (2015: 131-132). Görüşünü farklı örneklerle kanıtlayan Dégh'e göre yeni doğmuş bebeğin cinsiyetini belirlemeye çalışır gibi metnin memorat mı fabulat⁶ mı olduğunu tayin etmeye çalışmak boşuna bir çabadır. Anlatı zincirinde dördüncü ağızdan sonra memorat fabulat şeklini almaktadır ve dolayısıyla memorat fabulata dönüşebiliyor hatta bazı koşullarda çoğu fabulat da memorata dönüşebiliyorsa bu türler arasına sınır çekmeye çalışmak gereksiz ve yanıltıcıdır (2015: 131-144-145).

⁶ Memorat'ın karşıtı kabul edilen fabulat, esas olarak yaşantıya değil, zihinsel imgeye dayanan, içerdiği olayların anlattığı şekilde gerçekleşemeyebildiği, daha çok halkın yaratıcı gücü tarafından şekillendirilen anlatıları karşılar. Bu tanım McCormick ve White'tan Linda Dégh tarafından alıntılanmıştır. (2015: 145)

Sydowcu yaklaşıma göre memorat, “edebî niteliğe” sahip değildir. Grimm Kardeşlere göre ise edebî olmadığı kabul edilen tür yalnızca memorat değildir; bütün olarak efsane, diğer sözlü edebiyat türlerine, özellikle Grimm Kardeşlerin efsaneyle karşılaştırdıkları masal türüne oranla sanatkârelikten yoksundur. Linda Dégh, edebî nitelikler bakımından fabulat ile memorat arasında ayırım yapmayı olanaklı bulmamaktadır; çünkü o güne dek yapılan denemelerin hiçbiri sonuç vermemiştir. Ayrıca edebî niteliğin saptanması ve kabul edilmesi büyük ölçüde kişiye has estetik zevke ve o anki ruh hâline bağlıdır (2015: 139-141). Bu açıdan bakıldığında efsane ile memorat arasında da süslü anlatım ve sanatkârelik bakımından bir karşılaştırma yapmak olası değildir.

Türkiye’de bugüne değin memorat kavramı hakkında en detaylı çalışmayı Özkul Çobanoğlu yapmıştır. Çobanoğlu efsane ve memorat arasındaki farkı şöyle ifade etmektedir: “Memorat türünün içerisinde yer alan tabiatüstü kavramıyla ifade edilen varlıklarla onlarla kurulan ilişkilerin, yaşanan olayların, efsanelerin içerisinde de yer aldığını; fakat aralarında temel farkın da bu noktada oluştuğunu söyler. Çünkü konusu ne kadar tabiatüstü olursa olsun hiçbir efsane anlatımında, efsane icracısı olayın bizzat başından geçtiğini veya nakledilen olayı gördüğünü yahut söz konusu olayı yaşayan kişinin ağzından dinlediğini söylemez, söyleyemez ki söylemesi hâlinde anlatılmış olan anlatı efsane değil memorattır” (2003: 26). Çobanoğlu’nun açıklamasından anlaşıyor ki ayırmadaki tek ölçüt, anlatıyı kişinin kendisi veya kendisinden dinleyenlerin nakletmesidir. Bu bakımdan da -Linda Dégh’in görüşlerini de temel alarak- efsanenin memoratı kapsadığı; zira zamanla memoratın anlatıcı zincirinin kopup anlatının tamamen anonim bir hâl alabildiği, halkın ortak ürünü olan bu eserlerin artık efsane kabul edilmesinin yerinde olacağı yolundaki fikrimizi yinelemek isteriz.

Efsane ve memorat türleri üzerine görüşlerini dile getiren Gürol Pehlivan ise bu iki türün sınırını şöyle çizmektedir: “İnanç anısı (memorat) veli öldükten sonra, yaşayan canlıların hayatına girmesi, müdahale etmesi vb. ile ilgili, bizzat anlatanın başından geçmiş ya da bir biçimde anlatıcı tarafından tecrübeyi bizzat yaşayanın adı verilebildiği sürece, naklediş zincirinin beş altı kişiye kadar uzanabildiği bir metindir. Efsane ise kutsal kişiler söz konusu olduğunda, özellik bakımından, inanç anısından farksız; fakat tecrübeyi yaşayan yönünden belirsizleşmiş, daha uzak bir zamandan bahseden bir türdür. Ayrıca kutsal kişiyle ilintilendirilen bir takım mekân,

nesne gibi şeyler hakkında oluşmuş hikâyeler de bu türün kapsamındadır” (2009: 91). Ayrıca Pehlivan’a göre memorat, efsane türüne oranla daha inandırıcıdır. Memoratta, olağanüstü deneyimin öznesi anlatıcının ta kendisi veya tanıdıkları iken; efsane türünde deneyimi yaşayanın kim olduğu belirsizdir. Son olarak efsanede zaman, memorata nazaran daha belirsizdir ve daha eskidir (2009: 95). Pehlivan’ın görüşlerine katılmakla birlikte bu ayırt edici üç ölçütün memorat türü için zamanla değişebilmesi ve bu değişimin memoratı efsaneye yaklaştırması nedeniyle memoratı bağımsız bir tür kabul etmenin bir hata olacağı kanaatindeyiz.

Mehmet Surur Çelepi ise iki türün birbiriyle farkları üzerinde değil, benzerlikleri üzerinde durmuştur. Çelepi der ki “Dil ve üslup özellikleri bakımından efsane ve memorat türleri süslü ifadelerden, söz sanatlarından, formel kalıplardan, nazım ve ahenkten uzak, son derece sade bir anlatıma sahip, kısa, didaktik anlatılardır. Tür olarak destanların, masalların, halk hikâyelerinin kendilerine has icracıları varken, efsane ve memorat türleri için böyle bir durum söz konusu değildir. Bütün bu özellikler metin olarak efsane ve memorat türlerinin estetik olma gayesi taşımadığını gösterir” (2015: 1172). Gerek Linda Dégh’in gerek Mehmet Surur Çelepi’nin ifadelerinden anlaşılıyor ki üslup bakımından memorat ve efsane arasında genel bir ayırım yapmak doğru değildir. Ancak metin bazında dil ve anlatımın sanatkâreliği açısından bir değerlendirme yapılabilir.

Mesele ile ilgili tüm bu okuma ve incelemelerimiz neticesinde memoratların, konu bakımından efsanenin alt sınıfı olması gerektiğine karar verilmiştir. Umumiyetle Kvideland’ın görüşleri doğrultusunda “Tabiatüstü ferdî bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye” (Çobanoğlu, 2003: 22) olarak tanımlanan memoratların, zamanla ilk anlatanının ve ondan dinleyenin unutulması sonucunda halkın ortak anlatısı hâline gelebildiği, kısacası tamamen efsane formuna dönüşebildiği düşüncesiyle memoratlar çalışmamız kapsamında, efsanelerin konu bakımından alt grubu olarak kabul edilmiştir. Memoratların, “dinî / mistik efsaneler ve memoratlar” başlığı altında ele alınması ise bu tür anlatıların ekseriyetle dinî ya da mistik nitelikteki olağanüstü veya olağandışı bir olayı anlatmasından kaynaklanmaktadır. Derlenen metinler üzerine yapılan incelemede memoratların, Uşak’ta yaygın biçimde anlatılmakta olduğu görülmüştür.

Konu bakımından efsaneler sınıflandırılırken tekin olmayan yerlerle ilgili olanlar, kutsal ve mistik mekânlarla ilgili efsaneler grubuna alınmıştır. İşgal, fetih vb. konular da savaş teması altında toplanmıştır. Sınıflandırmayı çok fazla alt dallara ayırmamak adına böyle bir bütünleştirmede karar kılınmıştır.

Uşak'ta tespit edebildiğimiz ikinci yaygın konu, kutsal ve mistik mekânlarla ilgili olanlardır. Bu konu da dinî / mistik efsaneler ve memoratlar bölümü içinde ele alınmıştır.

Üçüncü yaygın konu ise adlandırmadır. Bunlar içinde de köy adları ile ilgili olanlar en büyük yekûnu tutmaktadır. Adlandırma temalı efsaneler, çalışmamız kapsamında yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsanelerinin alt başlıklarından biri olarak ele alınmıştır.

Daha sonraki yaygın efsaneler ise sırasıyla ritüeller ve inanmalar ile ilgili efsaneler, veliler / dinî kişiler ile ilgili efsaneler, hayvanlar ile ilgili efsaneler ve yeryüzü şekilleri ile ilgili efsanelerdir.

Uşak efsanelerinin konularına göre dağılımına baktığımızda Uşak'ta olağandışı, mistik olaylara merak duyulduğunu; dinî inanca, geleneksel uygulama ve pratiklere önem verildiğini tespit etmek mümkündür. Çıkan sonuçta Uşak'ta kırsal kesimde yaşamın ve hayvancılıkla geçinmenin yaygın olmasının, doğayla iç içeliğin etkisi gözlemlenmektedir.

Sadece bir metin tespit edebildiğimiz evren / yaratıcı ile ilgili efsaneler, hâliyle hakkında en az efsane derlenen kategori olmuştur. Bu durumu, derleme faaliyetinde bulunduğumuz günümüz şartlarında mitolojik dönemden uzaklaşmış olmasına bağlamak mümkündür. Ancak yine de böyle bir metnin tespiti, mitik dönemin izlerinin efsanelerden silinmediğinin bir kanıtı olsa gerektir.

Uşak efsanelerinin, ana temalarına ve bu temaların nasıl ele alındığını gösteren konularına göre aşağıdaki gibi tasnif edilmesi uygun görülmüştür.

Konu başlıklarının karşılıklarına bu konularda toplam kaç efsane metnine ulaştığımız da yazılmıştır. Bu yöntemin, konularına göre efsane türleri arasında yaygınlık bakımından karşılaştırma yapabilmek adına faydalı olacağı düşünülmüştür.

1. Yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsaneleri
 - A. Evren / yaratıcı ile ilgili efsaneler: 1 metin
 - B. Dünya ile ilgili efsaneler: 4 metin
 - C. İnsanlar ile ilgili efsaneler
 - C.1. İnsanların yaratılışı / değişimi ile ilgili efsaneler: 9 metin
 - C.2. Tarihteki önemli kişiler ile ilgili efsaneler: 16 metin
 - C.3. Sıradan kişiler ile ilgili efsaneler: 14 metin
 - D. Hayvanlar ile ilgili efsaneler: 66 metin
 - E. Bitkiler ile ilgili efsaneler: 27 metin
 - F. Gökyüzü ve gök cisimleri ile ilgili efsaneler: 34 metin
 - G. Doğa olayları ve afetler ile ilgili efsaneler: 10 metin
 - H. Yeryüzü şekilleri ile ilgili efsaneler: 42 metin
 - İ. Mimari yapılar ile ilgili efsaneler: 24 metin
 - J. Yerleşim yerleri ile ilgili efsaneler: 13 metin
 - K. Adlandırma ile ilgili efsaneler
 - K1. Yerleşim yeri adı ile ilgili efsaneler: 148 metin
 - K2. Kişi adı / soyadı / lakabı ile ilgili efsaneler: 17 metin
 - K3. Diğer adlandırmalar ile ilgili efsaneler: 33 metin
 - L. Savaşlar ile ilgili efsaneler: 37 metin
 - M. Kazalar, belalar ile ilgili efsaneler: 6 metin
 - N. Hazinelele ilgili efsaneler: 16 metin
 - O. Edebî türlele ilgili efsaneler
 - O1. Deyimlele oluşumu ile ilgili efsaneler: 10 metin
 - O2. Fıkraların oluşumu ile ilgili efsaneler: 6 metin
 - O3. Türkülele oluşumu ile ilgili efsaneler: 4 metin
2. Gelecek ile ilgili efsaneler
 - A. Kıyamet / son / ölüm ile ilgili efsaneler: 23 metin
 - B. Kehanet ile ilgili efsaneler: 22 metin
 - C. Kader ile ilgili efsaneler: 5 metin
3. Dinî / mistik efsaneler ve memoratlar
 - A. Peygamberlele ilgili efsaneler: 25 metin
 - B. Halifeler ve sahabeler ile ilgili efsaneler: 9 metin
 - C. Veliler / dinî kişiler ile ilgili efsaneler: 81 metin
 - D. Hızır kültü ile ilgili efsaneler: 17 metin

- E. Olağanüstü varlıklar ile ilgili efsaneler: 40 metin
 - F. Kutsal ve mistik mekânlar ile ilgili efsaneler: 185 metin
 - G. Ritüeller ve inanmalar ile ilgili efsaneler: 126 metin
 - H. Memoratlar: 342 metin
4. Aşk efsaneleri: 6 metin

2.4.2. UŞAK EFSANELERİNİN MOTİF YAPISI

2.4.2.1. MOTİF KAVRAMI

Stith Thompson “motif” kavramını şöyle tanımlar: “Eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan, masalın en küçük unsurudur.” Bu kabiliyete sahip olabilmesi için motifin, dikkati çeken ve tabiatüstü bazı vasıfları olması gerektiğini söyleyen Thompson, bu hususta üç ana bölüme işaret eder. Birincisi şahıslardır. Tanrılar, tabiatüstü hayvanlar, fevkalade mahlûklar (büyücüler, devler, periler, vs.) gibi. İkincisi, hadiselerde geri planda kalan şeylerdir. Sihirli eşyalar, entere· san adetler, tuhaf inanmalar vs. gibi. Üçüncüsü ise tek tek olaylardır. Bu bölüm motiflerin büyük bir çoğunluğunu meydana getirir (Sakaoğlu, 1980: 24).

“Motiflerin bazıları, Thompson'ın tarifini takip eden açıklamada belirtildiği gibi, tek başına birer masal olabilir. Bunlar, özellikle kısa olan, kahramanlar hayvanlardan seçilen masallardır. Efsaneler de, hayvan masalları gibi kısa anlatmalar oldukları için fazla motife sahip değildirler. Umumiyetle bir motif bir efsaneyi meydana getirebilir” (Sakaoğlu, 1980: 24).

Thompson, bir unsurun motif olabilmesi için farklı bazı özellikleri bünyesinde taşıması gerektiğini şu örnekle açıklar:

“Masalda bir anne olmak motif değildir. Hain üvey anne ise bir motif olabilir; çünkü o, en azından görülmemiş bir şey olarak düşünülmüştür. Hayatın gelişigüzel olayları motif değildir. John giyindi ve kasabaya doğru yürüdü demek hatırlamaya değer bir tek motif bile ihtiva etmez, fakat kahraman, kendisini görünmez yapan şapkasını giydi; büyümlü uçan halısına oturdu ve güneşin doğusundaki, ayın batısındaki ülkeye gitti demek en azından dört motifi, yani şapkayı, halıyı, şahane ülkeyi ve büyümlü hava yolculuğundan oluşan motifleri ihtiva eder” (Ekici, 1998: 31).

Halk bilim çalışmalarının gelişmesi için yoğun bir gayret gösteren ve “Folklorun Babası” kabul edilen Thompson’un folklor çalışmaları ile ilgili hazırladığı altı ciltlik *Motif-Index of Folk-Literature: A Classification of Narrative Elements In Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends* (Halk Edebiyatı Motif İndeksi: Masallar, Türküler, Mitler, Hayvan Masalları, Ortaçağ Aşk Hikâyeleri, Kıssalar, Kısa ve Komik Ortaçağ Masalları, Fıkralar ve Yöresel Efsanelerdeki Anlatı Ögelerinin Sınıflandırılması) -kısaca “*Motif-Index of Folk Literature*” (Halk Edebiyatının Motif İndeksi)- adlı çalışma halk bilimi araştırmacılarının başucu eseri niteliğindedir. Thompson, eserinde ele aldığı motifleri tematik olarak sınıflandırarak her konuya bir harf vermiştir. Bu sınıflandırma sonucunda ortaya alfabetik sıraya göre dizilmiş yirmi üç tane konu başlığı çıkmıştır (Karagöz, 2019: 77).

Motif kavramının başka bir tanımı Arthur Christensen’a aittir. Christensen’in tanımı: “Canlılıklarıyla kendilerini kabul ettiren, tarifi güç bir psikolojik kanuna göre dinleyiciyi avuç içine alabilen ve ilkel fikir silsilelerinden yeni terkiplerine girmek için az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlardır” (Sakaoğlu, 1980: 24). Görüldüğü üzere bu tanım, motiflerin parçalara ayrılabilir olduğunu vurgulamaktadır.

Arthur Christensen’in aksine Vesselovski motifi, “hikâyenin parçalanmayan en küçük parçasıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Vesselovski’nin motif tanımına en büyük eleştiri Vladimir Propp’tan gelmiştir. Motifin bölünebilme özelliğine dikkat çeken Propp, konu ile ilgili şu görüşlerde bulunmuştur: “Motiflerin bölünemez hâlde olmaları elbette çok iyi olurdu. Ejderha kralın kızını kaçıran motifini aldığımızda, her biri diğerinden bağımsız olarak gelişmeye meyilli dört ayrı unsura bölündüğünü görürüz. Bu bakımdan Veselovski ne derse desin, motifin bir bütün olmadığını ve her zaman bölünmesinin mümkün olduğunu görmek gerekir” (Propp, 1987: 25).

Max Lüthi’nin motif tanımı şöyledir: “Kendisini ananede muhafaza etme gücüne sahip olan, hikâye etmenin en küçük unsurudur” (Sakaoğlu, 1980: 24).

Namık Aslan’a göre “Halk anlatılarının yapı taşları motifler ve tiplerdir. Bu unsurlar, kültürlerin edinimleri için bir tür muhafaza vazifesi görürler” (Aslan, 2004: 37).

Doğan Kaya ise motifi Şöyle tanımlamaktadır: “Mitoloji, masal, efsane, destan ve halk hikâyesi gibi türlerde, yaşama gücüne sahip en küçük öğeye verilen ad” (Kaya, 2007: 532).

Stith Thompson’ın motifleri 23 ana başlık altında topladığı Motif Index of Folk-Literature adlı eserin ilk beş cildinde konular başlık listesine göre sıralanmış, altıncı cildinde ise listede yer alan kavramların ve kaynakların alfabetik indeksi verilmiştir. Motif Index’te yer alan motiflerin ana başlıkları Şu şekildedir:

A. Mitolojik Motifler: A0-A2899

B. Hayvanlar: B0-B899

C. Yasak: C0-C999

D. Sihir (Büyü): D0-D2199

E. Ölüm: E0-E799

F. Olağanüstülükler: F0-F1099

G. Devler: G0-G699

H. İmtihanlar: H0-H1599

J. Akıllılar ve Aptallar: J0-2799

K. Aldatmalar: K0-K2399

L. Kaderin Ters Dönmesi: L0-L499

M. Geleceğin Tayini: M0-M499

N. Şans ve Kader: N0-N899

P. Cemiyet: P0-P799

Q. Mükâfatlar ve Cezalar: Q0-Q599

R. Esirler ve Kaçaklar: R0-R399

S. Anormal Zulümler: S0-S499

T. Cinsiyet: T0-T699

U. Hayatın Tabiatı: U0-U299

V. Din: V0-V599

W. Karakter Özellikleri: W0-W299

X. Mizah: X0-X1899

Z. Çeşitli Motif Grupları: Z0-Z599 (Thompson 1966; Çobanoğlu 2012: 129, 130).

“Motif Index’te yer alan motifler hem ulusal hem de uluslararasıdır. Dünya üzerinde bulunan milletler çeşitli aşamalardan geçerek günümüze ulaşmışlardır. Kaos döneminde bilinmeyenini bilinir kılmak için neden ve nasıl sorularına mitlerle cevap aramışlar, kozmos döneminde destanlar yaratmışlar, düzeni destan karakterleri ile iskân etmişler, kurulan düzeni ise masal ve efsaneler ile korumuşlardır. Bunun için Motif Index’de yer alan motifler her milletin sözlü kültür ürününde bulunabilir” (Keser, 2017: 20).

2.4.2.2. UŞAK EFSANELERİNİN MOTİF YAPISININ İNCELENMESİ

İçerik bakımından çok geniş kapsamlı olan Uşak efsanelerinde zengin bir motif yapısıyla karşılaşılmıştır.

Motif incelemesi yapılırken Stith Thompson’un “Motif Index of Folk-Literature” adlı eseri esas alınmıştır; ancak eldeki metinlerin sayı bakımından fazlalığı nedeniyle tüm efsanelerin motif yapısı ayrı ayrı gösterilmemiştir. Sadece Uşak efsanelerinde yer alan dikkat çekici motifler incelenmiş ve incelenen her bir motife yalnız birer örnek verilmiştir. Stith Thompson’ın kataloğunda yer almayan motiflerin başına da (T) eklenmiştir. Efsane numaraları parantez içinde verilmiştir.

Uşak efsanelerinde en sık görülen motiflerden biri dönüşümdür, özellikle de kuşa ve taşa dönme motifleri. Kuşa dönme motifi daha çok yusufçuk kuşu (kumru) ile ilgili efsanelerde karşımıza çıkmaktadır, taşa dönme motifine ise çoğunlukla

dağların ve kayaların oluşumu ile ilgili efsanelerde rastlanmaktadır. Dönüşüm motifine ilginç bir örnek de 10. efsanede gördüğümüz taşın insana dönüşümüdür.

İncelememiz sonucunda derlediğimiz efsanelerde “*Motif Index of Folk-Literature*” de yer alan bütün ana başlıklara göre motif örneği bulunduğu tespit edilmiştir. Uşak efsanelerinde görülen başlıca motifler şunlardır:

A. MİTOLOJİK MOTİFLER

A0. Yaratıcı

Allah gökyüzünde bulunur ve görünmez. (1)

A54. Asi Melekler

Allah, meleklerle Hazreti Âdem’in arkasında namaz kılın, diye emreder. Şeytan, kendisi ateşten yaratıldığı, Âdem topraktan yaratıldığı için bu emre itaat etmez. (6)

A463.1. Kader

İnsanın başına gelecekler, alnında yazılıdır. (582)

A778. Samanyolu’nun Kökeni

Nasreddin Hoca saman çalar. Samanı döke döke gittiği için yolda bir iz oluşur. Bu iz, Samanyolu’nun kökenidir. (138)

A844.2. Dünya Öküz Tarafından Taşınır

Dünya, bir öküzün boynuzunda durmaktadır. (3)

A974. İnsanın Taşa Dönüşmesinden Oluşan Kayalar

Babası tarafından sevmediği biriyle evlendirilen kızın ettiği dua kabul olur. Gelin ve gelin alayı, taşa dönüşür. Böylece Gelinkayası adı verilen kayalar oluşur. (187)

A1021. Büyük Tufan’dan Gemi İle Kaçma

Nuh Peygamber, Cebrail’le birlikte bir gemi yapar. Hazreti Nuh ve yanındakiler, bu gemiye binip tufandan kurtulur. (172)

A1021.2. Gemiden Keşif İçin Kuş Gönderilmesi

Tufan geçtikten sonra Hazreti Nuh, keşif amacıyla gemiden bir güvercin yollar. (172)

A1060. Dünyanın Sonunda Yeryüzü Bozulmaları

Kıyamet koptuğunda dünya toz duman olacaktır. (538)

A1331.1.1. Yasak Meyve Yüzünden Cennet'i Kaybetme

Hazreti Âdem'le Hazreti Havva, Cennet'teki yasak meyveden yedikleri için Cennet'ten kovulur. (6)

A1335. Ölümün Kökeni

Allah, ölümü önce dağlara verir. Dağlar inler, acıya dayanaz. Sonra ölümü insanlara verir. İnsanlar dayanabilir. Bu nedenle ölüm, insanlara verilmiştir. (11)

A1993. Guguk Kuşunun Yaratılması

Beyinin dayağından kurtulmak isteyen kızın ettiği dua kabul olur, kız guguk kuşuna dönüşür. (71)

A1617. Yer Adının Kökeni

Bir kadın, Türk askerlerine ayran ikram eder. Askerler kadına “Doldur ana!”, “Ana, doldur.” diye seslenir. Anadolu adının kökeni budur. (261)

A2317. 8. Yarasa Niçin Tüysüzdür

Süleyman Peygamber, hanımının kuş tüyünden yatakta yatmak istemesi üzerine kuşları toplar. Kuşaların tüylerini silkmesini ister. Yarasa tüylerini silkmediği için tüysüzdür. (58)

(T)A2392. Katır Niçin Doğurmaz

İbrahim Peygamber ateşe atılacağı zaman katır, onun ateşine odun taşır. Allah katırı cezalandırır. Bu nedenle katır doğum yapamaz. (105)

A2491.1. Yarasa Neden Gece Uçar

Süleyman Peygamber hatasını anlar, kuşların silktikleri tüyleri geri almalarını söyler. Yarasa darıldığı için tüylerini geri almaz. Süleyman Peygamber yarasaya “Sen gece kuşu ol, üşüme.” der. (58)

B. HAYVANLAR

B11.5. Ejderhanın Gücü

Şahmaran’ın öldüğünden ejderhaların haberi yoktur. Ejderhalar Şahmaran’ın öldüğünü bilseler nehirleri yalayıp yutacaklar, kayaları omuzlarında taşıyacaktırlar. (720)

B91. Efsanevi Yılan

Şahmaran, insan başlıdır ve yılanların şahıdır. (721)

B131.0.1. Doğruları Söyleyen Baykuş

Baykuş, kuşların tüylerini vermelerini isteyen Süleyman Peygamber’e “Allah, tüylerimizi yalçın kayalıklarda, karda kışta yaşayalım diye verdi. Hanımın kuş tüyünden yatak istedi diye hepimizin tüylerini döktün. Biz üşürsek, yanarsak, bunların vebalini nasıl ödeyeceksin?” der. O da “Doğru söylüyorsun.” deyip isteğinden vazgeçer. (74)

B211.1.2. Konuşan Keçi

Kişi, keçiyi ağıla katar; ama keçi tekrar dışarı çıkar. Bunun üzerine adam Besmele çeker. Keçi de “Besmele çekmeseydin ben senin hakkını verirdim.” der. (1133)

B214.4. Ağlayan Hayvanlar

Adam ölünce atı onun arkasından ağlar. (1056)

B291.1. Haber Taşıyan Kuşlar

Baykuşa murat kuşu, demek gerekir. O, insanlara haber getirir. (573)

B350.Minnettar Hayvanlar

Kadın çeşmeden su doldururken karıncanın boğulmakta olduğunu görür ve onu kurtarır. Kadın öldüğünde o karınca Sırat Köprüsü'nün başında kocaman bir deveye dönüşür, kadını sırtına bindirip Sırat Köprüsü'nden geçirir. (954)

B422. Yardımcı Kedi

Peygamberimiz namaz kılarken onun önüne kadar gelen yılanı, bir kedi yakalar. (46)

B435. Yardımcı Vahşi Hayvanlar

Bir ayının ayağına mih batar. Ayının topallayarak yürüdüğünü gören köylü, mihı çıkarır. Bunun üzerine ayı, kovuğuna arıların bal yaptığı bir ağacı taşla kırıp balın dışarı akmasını sağlar. Köylü ve arkadaşlarının balı yemesini sağlayan ayı, köylüye iyilik yapıp teşekkür etmiş olur. (410)

B435.1. Yardımcı Tilki

Köye gelen Türk askerlerinin önünde iki tane tilki vardır. Askerlere, tilkiler yol göstermiştir. (57)

C. YASAK

C420. Sırları Açıklama Yasağı

Sarıköz Köprüsü'nün sırrını açıklamaması istenen usta, Sarıkız'ın uyarısına aldırmaz ve olanları anlatır. Bunun üzerine Sarıkız'ın bedduası tutar, ustanın gözleri kör olur. (226)

C751.Belirli Zamanlarda Bazı Şeyleri Yapma Yasağı

Cuma günleri çamaşır yıkamak bir aileye yaramamaktadır. Evin kızı, bu kuralı hiçe sayınca çamaşırpların yeşil yeşil yandığını görür. (1399)

D. SİHİR (BÜYÜ)

D102. Şeytanın Hayvana Dönüşmesi

Şeytan, tavşan suretinde görünür. (1154)

D150. Kişinin Kuşa Dönüşmesi

Üvey anneleri tarafından kuzu gütmeye gönderilen iki kardeş, kuzuları kaybeder. Üvey annelerinin yapacaklarından korktukları için keşke kuş olup uçsak, diye dua ederler. Duaları kabul olunca kuşa dönüşürler. (89)

D154.1. Kişinin Kumru Kuşuna Dönüşmesi

Ekmek yapmakta olan üvey anne, ayakaltında dolaşan çocuğun boynuna sacayağı atar. Olaydan sonra çocuk, kumruya dönüşür. Kumrunun boynundaki siyahlık oradan kalmıştır. (78)

D231. Kişinin Taşa Dönüşmesi

Bir gelin, istemediği kişiyle evlendirilmekte olduğu için dua edip taşa döner. Gelin Kayası böyle oluşmuştur. (194)

D231.2.1. Düğün Törenindekilerin Mermer Heykel vb. Şeylere Dönüşmesi

Kayağıl köyünde bir kız, babası tarafından sevmediği birine zorla verilir. Düğün alayı giderken kızın ettiği dua kabul olur ve gelin alayı, bir bütün hâlinde taşa dönüşür. (187)

D469.5. Ateşin Bahçeye Dönüşmesi

İbrahim Peygamber putları yıkıp kırdığı için ateşe atılacaktır. Hazreti İbrahim, Allah'a dua edince ateş, gül bahçesine dönüşür. (599)

D642. Zor Durumdan Kurtulmak İçin Dönüşüm

Evlenmek istemeyen bir gelin, düğün esnasında giderken Allah tarafından taşa dönüştürülür. (183)

D661. Dönüşümle Cezalandırma

Yılan Cennet'in bekçisiyken Şeytan tarafından kandırılır. Şeytan yılan sayesinde Cennet'e girer. O nedenle yılan, Allah tarafından bir sürüngene dönüştürülür. (50)

D950. Sihirli Ağaç

Kutsal kabul edilen bir ağacın üstünde ışık yanar. Bazen de o ışık uçar gider. (836)

D1271.Sihirli Ateş

Adam gördüğü közü söndürmek ister. Su döktükçe köz, ileri gider. Bir müddet közü kovalar; ama söndürmeyi başaramaz. (1081)

(T)D1610.38.Konuşan Güneş

Ayla güneş konuşurlar, ardından daha çok aydınlatma konusunda iddiaya girerler. (150)

D1792. Bedduanın Sihirli Sonuçları

Çamsu köyünde Hacı Ahmet Dede, her gün bir çift geyikle çift sürer. Bir gün tarlaya gelmekte olan bu geyiklere köyün çobanları, köpeklerini saldırtır. Geyikler geç gelince Hacı Ahmet Dede bunun nedenini sorar. Onlar da olanları anlatır. Bunun üzerine Hacı Ahmet Dede köyün köpeklerine beddua eder. O günden beri köyün köpekleri havlamayıp uyuz uyuz dolaşmaktadır. Senede bir gün geyikler gelip türbeyi ziyaret etmektedir. (781)

D1810.8.3. Rüyada Uyarı

Bulduk Dede adıyla bilinen yatırın altında hazine olduğunu düşünen kişiler, yatırı kazmak isterler. Hazine ararken kendilerine yardım etmesi için arkadaşlarını ikna etmeye çalışırlar. Bulduk Dede bu

kişinin rüyasına girerek yatırı kazmamaları için uyarıda bulunur ve ona tokat atar. (1217)

D1850. Ölümsüzlük

Lokman Hekim ölümsüzlüğün otunu bulur. (661)

D2071.1. Nazardan Korunma

Bir kişinin, insanları hasta edecek kadar çok nazarı değmektedir. Deve katarındaki bir deveyi nazarıyla çatlatacağına dair çevresindekilerle iddiaya girer; ancak dediğı olmaz, deve yoluna devam eder. Deveyi cıtlık ağacı ya da çörek otu korumuştur. (1040)

D2071.2. Nazarın Ölüme Sebep Olması

Kadının bebeğine nazar değer, ciğerleri kopan bebek ölür. (1220)

D2072. Sihirli Felç

Karun Hazinesi kazılırken mezar kısmına yaklaşıldığında hazine avcılarında biri felç geçirir. (502)

D2122.5. Erenin Sihirli Hızda Yolculuğı

Hacdayken bir ağanın canı helva ister. Aslında ermiş bir kişi olan çobanı helvayı sıcacıkken hacdaki ağasına ulaştırır. (676)

E. ÖLÜM

E80. Hayat Suyu

Süleyman Peygamber zamanında ölümsüzlük suyu bulunur. Bu suyu içen bir kişi hem gençleşir ve hastalıklarından kurtulur hem de ölümsüzlüğe erişir. Süleyman Peygamber baykuşun nasihatini dinleyip āb-ı hayat suyundan içmez. Sonra o su, kaybolur. (611)

E281. Hayaletin Eve Uğraması

Banaz'daki bir ev aslında bir şehit mezarıdır. Evde duranları bu şehidin ruhu rahatsız ettiğinden artık evde duran olmamaktadır. (861)

E711.7. Taşta Ruh

Bir kadının çocuğu olmaz. Dua ederek bir taşı kucağına alır. Taş, bir çocuğa dönüşür. (10)

E714.1. Kanda Ruh

Yunan askerleri, Saray köyünden İtecik tarafına geçerken genç bir çobanın boynunu keser. Çocuk, başı olmadığı hâlde ölmez, kaçar. Tekrar yakalayıp çocuğu şehit ederler. Kanının damladığı yerlerde kırmızı güller biter. Hâlâ bahar aylarında top lale adı verilen bu güller açmaktadır. (117)

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER

F200. Periler

Peri kızları toplantı yapar. (730)

F220. Perilerin meskeni

Periler bir evi mesken tutmuştur. Eve yerleşenleri periler rahatsız ettikleri, camları çerçeveleri indirdikleri için kimse orada yaşamaya cesaret edememektedir. (859)

F234.2.5. Güzel Genç Bir Kadın Şeklindeki Peri

Peri; çok güzel, sarışın bir kadın suretinde görünür. (1074)

F400. Şeytan

Şeytan, cinlerin hocasıdır. Ateşten yaratıldığı için mağrur davranıp Âdem'e secde etmez. Bu nedenle Cennet'ten kovulur. (2)

F401. Şeytanların Dış Görünüşleri

İki, üç metre boyunda, çapa dişli biri suretinde gelen şeytan, kişinin ayağının üstüne oturur. (1072)

F401.6. İnsan Şeklinde Görünen Cin

Bir kadına büyü yapıldığı için kadına üç harfliler musallat olur, sürekli onu rahatsız ederler. Bir gün kadının namaz kıldığı sırada kızı, yanında oturan beyaz bir adam görür. Adam, sırtı kıllı ve çok yaşlıdır. Kadın namaz kılariken bu varlık, başını öne eğip yan gözle kadına bakmaktadır. (1071)

F402. Cin

Bir kişi, cinleri altı tane kız suretinde görür, onlarla arkadaş olur. Onlarla Bolu'ya gidip garsonluk yapacaklarını söyler. (1073)

F402.1.5. Şeytan Hastalığa Neden Olur

Bir gelin, çayın kalanını Besmele çekmeden yere döker. Sıcak çay oradan geçmekte olan bir şeytanın ayağına gelir ve şeytan, ayağı yandığı için topal olur. Şeytan da intikam almak için geline zulmeder, kadının hastalanıp yataklara düşmesine neden olur. (734)

F402.1.10. Şeytan Kişiyi Takip Eder

Eğlence köyünden dönmekte olan adamı, uzun süre beyaz atlı biri şeklindeki şeytan takip eder, bir süre sonra da aniden kaybolur. (1156)

F402.6. Şeytanların Yaşadığı Yerler

Kadın, gece yürürken ayaklarının altında kıvılcımlar görür. O kıvılcımların şeytan olduğuna inanılır; çünkü olayın yaşandığı yere, çevredeki evlerin tuvaletlerinden su gelmektedir. İnanışa göre cin, şeytan gibi varlıklar da böyle pis yerlerde yaşamaktadır. (1080)

F405. Şeytanlar İle Mücadele Etme Yolları

Fötr şapkalı yaşlı bir adam şeklinde gelen şeytan, kaynak kişiye saldırır. İki boğuşmaya başlar. Epey mücadele eden kişi, şeytana her vurduğunda şeytan kaybolur. Kişi, kucağında yorganla kalakalır.

Sonra şeytan yeniden belirir ve mücadele yeniden başlar. Kişi, bıçak ve tabanca ile kendini korumak isterse de şeytan üstüneyken bunlara uzanamaz. Bir fırsat bulunca kapıyı açar, ağabeyinin odasına kaçar, ona olanları anlatır. Kişi, daha sonra bir hafız hocaya gider. Hocanın yazdığı muska sayesinde şeytandan kurtulur. (1074)

F411.0.1. Şeytanlar Olağanüstü Hızda Seyahat Eder

Kadın, kayını suretinde gelen şeytanlarla birlikte bir gecede tüm dağları gezer. Sabah ezanı okunduğunda şeytanlar kaybolur. (1085)

F412.1. Şeytanların Seslerinin Duyulması

Tarladan dönmekte olan kadın, bir kuyunun yanından geçerken çocuk ağlaması şeklinde bir ses duyar; ama ortada kimse yoktur. Bu sesin şeytana ait olduğunu düşünüp kaçar. (1095)

F470.2. Şeytanların Eğlencesi

Şeytanlar sabaha kadar düğün yaparlar, sabaha karşı dağılırlar. (855)

(T)F505.Olağanüstü Kız

Altın Kız, Sarıkız Çayı'nda saçını yıkar, altın tarağıyla saçını tarar. (729)

F511.0.4. Koltuğunun Altında Başını Taşıyan Adam

Uzun Hasan, başını koltuğunun altına alıp, üç adımda tepeye çıkar. Orada vefat eder. (30)

F610. Olağanüstü Güçlü İnsan

Çok kuvvetli birisi, duvar yapmak için topraktan iri taşlar çıkarmaktadır. Bu sırada çok büyük bir kaya parçasını söker. Bir insanın kaldıramayacağı büyüklükteki taşı söküncüye bağırırsa kopar ve adam vefat eder. (32)

F718.Olağanüstü Kuyu

Kuyudan bir ses gelmektedir. Kuyunun yakınından geçenler o sesi duymuştur. (923)

F790. Olağanüstü Gökyüzü ve Hava Olayları

Sarışın bir kız, ayı tutup bırakmadığı için bir doğa olayı olan ay tutulması gerçekleşir. (160)

F811.Olağanüstü Ağaç

Bir köyde kutsal kabul edilen bir ağacın üstünde ışık yanmaktadır ve ışık bir süre sonra uçup gitmektedir. (836)

(T)F814.7 Olağanüstü Gül

Bir ilim adamı vurulur. İtecik tepesine kadar kanını akıtarak çıkar. İtecik gülü o kan damlalarından meydana gelir. (119)

F815.2. Olağanüstü Tahıl

Bir adam çift sürerken buğday kendi kendine çiziye akar. Tohum kendi kendine tarlaya saçılır. (1402)

F900. Olağanüstü Olaylar

Karacaahmetmet Dede diye anılan adak yerinin yakınında fidan dikmekte olan kaynak kişi, altına benzer bir şeyin toprağın içine ve ardından da toprağın üzerine saçıldığını görür. (1079)

F950. Olağanüstü Tedaviler

Karnı ağrıyan çocuğun dedesi, ona karınca yedirir ve sureler, dualar okur. Çocuğu yılan, arı, sivrisinek vs. sokmasın diye de çocuğun özel olarak belirlediği iki yerindeki damarların üstünden akrebin sokmasını sağlar. Bunun üzerine çocuğu ömrü boyunca bu hayvanlar sokmaz. (75)

F964. Ateşin Olağanüstü Davranışları

Kutsal kabul edilen bir yerden eve getirilip yakılan odunlar, yeşil yeşil yanmaktadır. Bir defasında da o ateş, eve sıçramıştır. (780)

F981. Hayvanların Olağandışı Ölümü

Kutsal kabul edilen, ağaçlarına dokunulmaması gereken bir ormandan odun getiren ailenin öküzü ve eşeği ölür. Aile, bu durumu tabuyu yıkıp o mekândan odun getirmelerine bağlar. (1316)

G. DEVLER

G302.Cinler

Bir kadının parası kaybolur. Orada bulunan bir hoca, kadının ağladığını görünce onun için üzülür, kadından bir tas su getirmesini ister. Hoca başına bir örtü geçirip suya bakar. Başına toplanan cinler, paranın nerede olduğunu tasın içindeki suyun yüzüne yansıtmak suretiyle hocaya gösterir. O da parayı bulup kadına teslim eder. (1078)

G302.5. Cinlerin Musallat Olması

Bir kadına zaman zaman görünen cinler, onun elinden eşyasını götürürler, kadını rahatsız ederler. Doktorlara ve hocalara götürülen kadın, henüz cinlerden kurtarılamamıştır. (1090)

H. İMTİHANLAR

H1544.Susuzlukla Mücadele İmtihanı

Çobanın sevdiği kızla evlenebilmesi için kızın babası bir şart koşar. Koyunlara üç gün tuz verilecektir. Eğer koyunlar çaydan su içmeden geçerse çoban sınavı kazanmış olacak ve kızla evlenecektir. Aksi takdirde çobanın kellesi alınacaktır. Çoban, kavalı o kadar güzel çalar ki kavalın sesinin etkisiyle koyunlar su içmeden çaydan geçer ve çoban emeline ulaşır. (1412)

H1552. Cömertlik İmtihanı

Allah, Azrail'in yeni evlenmiş bir çiftin canını almasını ister. Azrail bir türlü kıyamaz onlara. O anda kapıya Hızır gelir, gelinden yiyecek ister. Gelin odadaki türlü yiyecekleri kimliğini bilmediği kişiye verir. Yatağın altında büyük bir yılanı dönmüş Azrail, yaptıkları iyilikten dolayı çiftin canını almaz. Verdikleri sadaka ömürlerini uzatmıştır. (546)

H1553. Sabır İmtihanı

Eyüp Peygamber, Allah tarafından sabır konusunda imtihan edilmiştir. Mallarını, evlatlarını, sağlığını yavaş yavaş kaybeder, sefil ve aç bir hâle düşer; ama hep sabreder, asla Allah yolundan ayrılmaz. (606)

H1555. Doğruluk İmtihanı

Hallaç, karşıdan dilenci görünümüne birinin gelmekte olduğunu görünce yünün içine saklanır. İşçisine de “Yünün sahibi burada değil.” demesini tembihler. Gelen Hızır'dır. Hızır yünün sahibini sorunca işçi, ustasının isteğine uyup yalan söyler. Hızır, yünün içine kılıcını saplar. Hallaç da ayıya dönüşür. (107)

H1564. Misafirperverlik İmtihanı

Hızır, dilenci kılığında geldiği eve misafir olmak ister. Ev sahipleri adama çok konuksever davranır. Adam yaşlı diye onu sırtlarında merdivenlerden çıkarırlar, konuğa türlü ikramlarda bulunurlar. Ancak adam ev sahiplerinden onların oğullarını ister. Biraz düşündükten sonra bunu da kabul ederler ve çocuğu adama teslim edip odadan çıkarlar. Sabah, çocuğun sapsağlam olduğunu görürler. Dilenci de ortadan kaybolmuştur. (708)

J. AKILLILAR VE APTALLAR

J130. Hayvanlardan Öğrenilen Bilgi

Baykuş, kuşların tüylerini vermelerini isteyen Süleyman Peygamber'e “Allah, tüylerimizi yalçın kayalıklarda, karda kışta yaşayalım diye

verdi. Hanımın kuş tüyünden yatak istedi diye hepimizin tüylerini döktün. Biz üşürsek, yanarsak, bunların vebalini nasıl ödeyeceksin?” der. O da “Doğru söylüyorsun.” deyip isteğinden vazgeçer. (74)

J151.Yaşlı İnsandan Öğrenilen Bilgi

Molla Hulusi Efendi, dükkânına müşteri olarak gelen kabadayının her isteğini yerine getirir, tüm eziyetlerine de katlanır. Üstelik kabadayı aldığı kumaşın parasını da vermez. Borcunu daha sonra ödeyeceğini söyleyip gider. Çırağı Molla Hulusi Efendi’ye niye böyle davrandığını sorar. Molla Hulusi Efendi “O artık bu dükkânın önünden bile geçmez oğlum.” diyerek çırağına sorunlu kişilerden kurtulmanın yolunu öğretir. (681)

J157.Rüyada Öğrenilen Bilgi

Kadın, hasta olan bebeğinin öleceğini, gördüğü rüyadan anlar. (1219)

K. ALDATMA

K211.1. Şeytanın Hilesi

Şeytan’ın Cennet’e girmesi yasaktır. Yılan da Cennet’in kapısında bekçidir. Şeytan yılanın dişlerinin çok güzel olduğunu söyler. Ağızını aç da dişlerini göreyim, der. Yılan ağızını açınca Şeytan yılanın ağzından girip kuyruğundan çıkarak Cennet’e ulaşır. (50)

K2295.1. Hain Keklik

Mahallenin beyi suç işleyip kavak ağacının kovuğuna saklanınca ala keklik, jandarmaya beyin yerini söyler. (86)

L. KADERİN TERSİNE DÖNMESİ

L111.4. Öksüz Kahraman

Öksüz çocuk, yağı dökünce üvey annesinden korkup Allah'a dua eder ve kuşa dönüşür. (81)

L111.4.2. Öksüz Kahraman (Kız)

Öksüz kız, üvey annesi tarafından eşek gütmeye yollanır. Kız oyuna dalar, eşeği kaybeder. (69)

L111.4.3. Öksüz Kahramanlar (Kardeş)

Anneleri vefat eden iki kardeşin babası, başka bir kadınla evlenir. O kadın çocukları sevmez ve onlara işkence eder. (79)

M. GELECEĞİN TAYİNİ

M300. Kehanetler

Keklik Dede diye tanınan kişi daha Türkiye'ye tren gelmemişken böyle bir aracın bir gün kullanılacağına dair kehanette bulunur. (560)

M301. Peygamberler

Bir bulut, Peygamberimizin üzerinde durup onu güneşten korur. Peygamberimiz, kuru bir ağaca yaslanır, ağaç anında yeşerir. Bunları gören bir papaz, onun bir peygamber olduğunu anlar. (588)

M400. Beddua

Yeşillikler içinde güzel bir köy olan Güre'nin halkı yaşlı bir adama eziyet ettikleri için onun bedduasına uğrar. Bu yüzden köy ilerleyememektedir. (308)

M411.8. Peygamberlerin Bedduası

Güvercin vuranlara Peygamberimizin, ellerin kırılısın, şeklinde beddua ettiğine inanılmaktadır. (45)

N. ŞANS ve TALİH

N122.1. Şanssız Yerler

Tekin olmayan bir yerde tuvaletini yapan kadını şeytanlar alıp götürür. Gün doğarken bulunan kadının ağzı bir tarafa doğru yamulmuştur. (1088)

N135.2.1. Şansın Verilmesi İle Hazinenin Keşfedilmesi

Kadın rüyasında define görür. Kocasına defineyi birlikte bulup getirmelerini önerir. Adam, kadına haber vermeden gider, altınları getirir. Küpü açtığına içindekiler yılanla dönüşür. Adam, karısının onu yılanlara sokturmaya çalıştığını düşünüp küpü kadının bulunduğu odanın ocaklığına boşaltır, yılanlar kadını soksun diye. Fakat dökülen yılanlar, yeniden altına dönüşür. (513)

(T)N135.2.2. Şansın Verilmesi İle Zengin Olma

Dağda çadırda konaklayıp hayvan otlatan ailenin yanına perişan görünen bir adam gelir. Çok susadığını söyleyip aile bireylerinden ayran ister. İkram edilen ayranı içtikten sonra da gözden kaybolur. Bu olaydan sonra aile zenginleşir. (1249)

N844.Yardımcı Derviş

Mildan Dede, Hızır gibi imdada yetişen bir kişidir. Bir köylü, öküzleri yükü çekemeyince “Yetiş Mildan Dede!” diye seslenir. Mildan Dede de o adama yardım eder. Aslında Mildan Dede bulunduğu odadan çıkmamıştır, yerinden bile kımıldamamıştır. Ama öküzlerin yükü çekmesini sağlamıştır. (646)

(T)N844.3.Yardım Eden Ak Sakallı İhtiyar

Bir kadın, evine yemek pişirmeye gelir; fakat evde ateş yakabileceği bir araç yoktur. Kadın ne yapacağını şaşırır. Allah’a dua eder. Bunun üzerine ak sakallı, nur yüzlü bir adam gelir, kadına kibrit verir. Kadın kibriti alır, adam birden kaybolur. (1334)

N848.0.1. Yardımcı Olan Kutsal Kişi

Yunan askerleri, savaş sırasında Türk askerlerinin önünde yeşil sarıklıların, dedelerin olduğunu ve Türk askerlerine yardım ettiklerini görür. (462)

P. CEMİYET

P10. Kral

Akmonya Kralının çok güzel bir kızı vardır. Krallıkla ticari ilişkileri bulunan iki beyliğin oğulları prensesle evlenmek ister. Akmonya Kralı kızını hangi beyle evlendireceğini belirlemek için bir sınav tertip eder. (27)

P50. Bey

Mıdık beyinin bir kızı vardır. Başka bir bey, bu kıza talip olur. Kızı o beyle evlendirirler. (252)

P160. Dilenci

Caddede dilenen bir kişinin ermiş olduğu iddia edilmektedir. (699)

P170.Köle

Nemrut'un yemeği, yemeğin piştiği mutfaktan Nemrut'un bulunduğu tepeye kadar (yaklaşık üç-dört kilometre) köleler vasıtasıyla elden ele taşınır. (597)

P210.Karı - Koca

Kütahya tarafından gelmekte olan yoksul karı - koca, eşeğe sırayla biner. Birbirlerine bin garip, diye seslendiklerinden köyün adı Mingırap kalır. (397)

P262.Kaynana

Köyden bir kız yörüklerle gelin gider. Kızın kaynanası ona az miktarda ekmek vermektedir. Kızın ailesi, onun yanına gittiğinde ekmek götürür ve kaynanasına belli etmeden kıza ekmeği verir. (40)

P282. Üvey Anne

Üvey annelerinden korkan çocuklar kuşa dönüşür. (87)

P340. Hoca ve Talebe

Sofraya hoca ve talebeler birlikte oturur; ama hoca yemeğini hızlı yediği için her defasında sofradan çabuk kalkar. Hoca kalkınca talebeler de saygılarından kalkmak zorunda kalır. Utandıkları için de hocalarına bir şey diyemezler; ama sürekli talebeler aç kalmaktadır. Onlar da hocalarına bir ders verirler. (528)

P360. Efendi ve Hizmetçi

Uşak, Kaşbelen'de yaşayan bir ağanın hayvanlarının otlatıldığı yerdir. Oradaki hayvanlara bakan hizmetçiye de uşak denir. Uşak ilinin adı o hizmetçiden kalmıştır. (264)

P411. Çiftçi

Köyün kurucularından Karaca Ahmet bir çiftçidir. Çift olarak da bir geyikle bir öküz koşar. (673)

P412. Çoban

Blaundus'ta bir çoban, koyunlarını güderken kavalını kaybeder. Kaval suyun içine düşmüştür. Çobanın kavalı Blaundus'un öbür başında bulunur. (221)

P414. Avcı

Hayta Dede diye anılan avcı, köpekleriyle birlikte yaralı bir geyiğin peşinden gider. Yaralı geyik sonunda göle düşer. (288)

P426. Din Adamı

Emirli köyünde eski savaşçılara ait bir mezar bulunur. Başka bir yere defnetmek için ölüyü mezardan kaldırmak isterler. Önce kılıcını almaya çalışırlar, alınmaz. Bir imam bir sure okur ve kılıcı alır. Ölüyü başka mezara koyarlar. (937)

P431. Tüccar

Molla Yusuf, medresedeki hocasının isteği üzerine bir kumaş tüccarının yanında çıraklık yaparak o tüccardan yöntem dersi almış olur. (681)

P443. Değirmenci

Bir köylü, un öğütmek için değirmene gider. Değirmencinin işi olduğu için değirmeni köylü, kendi kendine çalıştırmak durumunda kalır. (1115)

P461. Asker

Abdi adlı kişi tam on sekiz sene askerlik yapmıştır. (494)

P475. Soyguncu

Yıkık İçi diye anılan mevkide geceleri Delibaşı adlı çete toplanır. Bu çete, köylüleri çok rahatsız etmiştir. (324)

Q. MÜKÂFATLAR VE CEZALAR

Q10. Mükâfatlandırılmış İşler

Ata binmiş bir dede, kıza misafir olur. Kendisini iyi ağırlayan kıza misafir, hem para verir hem de “Ak ak günler gör.” şeklinde hayır duada bulunur. (1246)

Q40. İyiliğin Ödüllendirilmesi

Torbasındaki cevizden isteyen dilenci görünümlü Hızır’a istediğini veren adam, zengin olur. (1243)

Q93. Olağanüstü Yardımla Mükâfatlandırma

Tarlada çift sürmekte olan kişinin yanına gelen ak sakallı bir adam, “Dile benden ne diliyorsan.” der ve ardından çiftçinin dileklerini kabul eder. Çiftçinin ektiği tarlalar aşırı derecede verimli hâle gelir. (1233)

(T)Q111.9. Ödül Olarak Altın

Kardeşinin sekiz çocuğuna bakan yoksul adama bir peri kızı, her gün ezandan önce bir altın verir. (1179)

Q193 İyi Dilekle Ödüllendirme

Bir yılan, Peygamber Efendimizin önüne kadar gelir. Bunu gören bir kedi, atılıp yılanı yakalar. Peygamber Efendimiz de kediye, kıyamet gününe kadar sırtın yere gelmesin, der. (47)

Q210. Suçun Cezalandırılması

Yılan, Şeytan'a yardım ettiği için Allah tarafından cezalandırılır. Ayakları kesilip yeryüzüne atılan yılan, kıyamete kadar sürünecektir. (6)

Q222. Kutsal Yerlere Saygısızlığın Cezalandırılması

Bir köyde kutsal kabul edilen büyük bir çınar ağacı bulunur. Çocuğu olmayanlar oraya bağlanır. O çınar ağacının dallarını, ağacın yan tarafında tarlası olan bir adam keser. Bu kutsal yere saygısızlığının neticesinde adamın kızı, kocasını vurur. Oğlu eşinden ayrılır, sonra da birkaç kez evlenip boşanır. Aile o evden dağılır. Ağacın dalını kestiğinden kendi çoluğunun çocuğunun da yüzü gülmez. (1174)

Q227. Kutsal Kişiyeye Karşı Gelmenin Cezalandırılması

Ermiş bir zat olan Hacım Sultan, sığırlarını sürüp Budaklar köyüne gelir. Burada sığırlarını gütmek için izin ister; ancak Budaklar köyünün halkı bunu kabul etmez. Hatta Hacım Sultan'ı köyden kovarlar. O da köye beddua eder. (629)

Q241.Zinanın Cezalandırılması

Ahmet Efendi'nin kâhyası ile Ahmet Efendi'nin kız kardeşi birbirlerini sever. Sevişirlerken yakalanırlar. Ahmet Efendi kâhyayı sürgün eder. Bir müddet sonra dört asker yollayıp kâhyanın gözünü çıkarmalarını emreder. (225)

Q458.Döverek Cezalandırma

Ahat ve Susuz köyleri arasındaki su problemini çözeceğini söyleyen adamın bulduğu çözümü ve alınan kararı beğenmeyen köy halkı, adamı döver. (531)

R. ESİRLER ve KAÇAKLAR

R10. Kaçırma

Akçaköy'den Güzel Hatice diye bilinen kadını, bir yörüğün kardeşi kaçıtır. Kadını kaçıran adam, en sonunda vurulur. (410)

R311. Ağaca Sığınma

Mahallenin beyi bir suç işler ve jandarmalardan saklanmak için bir kavak ağacının kovuğuna sığınır. (86)

S. ANORMAL ZULÜMLER

S11. Zalim Baba

Üvey anneleri çocukları istemediğini söyleyince babaları, çocuklarını dağın başına bırakıp gelir. (95)

S12. Zalim Anne

Yufka pişirirken kızın annesi elindeki şişle kızın boynuna vurur. (83)

S31.Zalim Üvey Anne

Ekmek pişiren kızların üvey anneleri, ekmeği güzel pişirmedikleri gerekçesiyle sacayağını kızların boynuna geçirir. (77)

S62.Zalim Koca

Karısının kendisini aldattığı ile ilgili dedikodulardan bıkan adam, karısının kafasını bıçakla keser. (214)

S143.Ormana Terk Etme

Savaş sırasında düşmandan kaçmakta olan kadın, çocuğunu ormanda bırakıp gider. Bir süre sonra dayanamayıp geri gelir, çocuğu alıp gider. (479)

S147. Dağa Terk Etme

Üvey anneleri çocukları istemez. Babaları da çocukları dağın başına bırakır, gelir. (95)

T. CİNSİYET

T15. İlk Görüşte Âşık Olma

Genç ve gariban olan çobanı gören kız, ona hemen vurulur. (1412)

T61.Nişanlanma

Farklı aşiretlerden olan Balaban ile Murat nişanlanır. (223)

T81. Aşktan ölüm

Sevdiğini kaybeden kişi kavalını dayadığı yerde ölür kalır. (1417)

T110. Olağanüstü Evlilik

Gökgöl'de yaşayan balık kıza bir oğlan âşık olur. Kız biz evliliği yürütemeyiz, derse de oğlan ısrarla kızla evlenmek ister. Evlenirler; ancak bir gün kocasının lafına alınan kız, kaybolur gider. (728)

(T)T130.1. Dünür Olma

Ahat köylü Süleyman'la Şaban Köylü Süleyman, çocuklarını evlendirerek dünür olur. (472)

T230. Evlilikte Sadakatsizlik

Karısının kendisini aldattığı ile ilgili dedikodulardan bıkan adam, karısının kafasını bıçakla keser. (214)

T415. İki Kardeş Arası Ensest

İbrahim Peygamberi mancınıkla ateşe atacakları zaman mancınık çalışmaz. Zamanın müneccimlerine, yorumcularına nedenini sorduklarında meleklerin İbrahim Peygamberi koruduğunu öğrenirler. Meleklerin oradan uzaklaşması için iki kardeşin orada zina yapması gerekmektedir. Cin ve Gen adlı iki kardeş buna gönüllü olur. Bu olaydan sonra mancınık çalışır. (597)

T500. Hamile Kalma ve Doğum

Balcıdamı köyündeki Sarıkaya'yı halk kutsal kabul eder. Çocuğu olmayan kadınlar bu kayaya bağlanır. Ve oraya bağlanan kadınların gerçekten hamile kaldığı söylenir. (777)

T540. Mucizevî Doğum

Hazreti Meyrem'e Allah'tan nida gelir ve Meryem, eline erkek eli değmediği hâlde bebeği olacağını öğrenir. Acı çekmeden doğum yapar. Çocuk göbek bağı kesik olarak doğar. (609)

U. HAYATIN TABİATI

U60. Zenginlik ve Yoksulluk

Çok zengin olan kral, öldüğümde kabirdeki ilk gecemde benimle kim sabahlarsa mülkümün yarısını ona vereceğim, şeklinde bir vaatte bulunur. Bu teklifi sadece yoksul bir iplikçi kabul eder. Kral ölünce onu, iplikçi ile birlikte gömerler. Melekler, ölüyü her zaman sorgulayabilecekleri için önce canlıyı sorguya alırlar. Sorgu çetindir. Sabah olunca ahali, adamı zenginleştiği için tebrik eder. Adam da bir ip sorusuyla sabahı ettim, bunca mülkün hesabını kaç günde veririm, diyerek ödülü reddeder, hiçbir şey almaz. (1014)

U251. Dünyanın Kötü Geleneği: Gençlerin Yaşlılar Gibi Ölmesi

Kadının bebeği hastalanıp ölür. Bebek, daha bir aylıktır. (1219)

V. DİN

V11.8. Eren İçin Kurban

Banaz'a bağlı Çece köyünde Karacaahmet'in makam yatırını bulunmaktadır. İstanbul'daki Karacaahmet Mezarlığının ismini aldığı şahıs bir süre Uşak'ta yaşamıştır. Karacaahmet Dede'nin kabrinde hasta çocukların şifa bulduğunu söyleyen aileler, her yıl belirli zamanlarda gelip kabirde dede için kurban keser. (674)

(T)V36. Namaz

Şeytan, meleklerin hocası iken onlara namaz kıldırır, vaaz verir. (6)

(T)V36.1. Cuma Namazı

Hızır'la İlyas peygamberler yılda bir sefer, mayısın ilk cuma günü cuma namazında kavuşurlar. (703)

V50. Dua

Kuzu güderken onları kaybeden çocuklar, Allah'a dua edip kuş olurlar. (68)

V52. Duanın Esrarengiz Gücü

Yılan, Peygamberimize âşıktır, onu görmek için Allah'a dua eder. Allah da ona Peygamberimizi görmesi için altı yüzyıl ömür verir. (587)

(T)V57.7. Zor Durumdan Kurtulmak İçin Dua Etme

Bir gelin, istemediği kişiyle evlendirilmekte olduğu için dua edip taş döner. Gelin Kayası böyle oluşmuştur. (194)

(T)V58.6. Abdest Alma

Hasan adlı kişi bir sabah, namaz için abdest alırken birden bahçe kapısı açılır. (224)

V112.2. Camiler

Ulu bir ağacın dibinde oturmuş olan çocuklar yere cami figürü çizer. Bu olayın etkisiyle köye büyük bir cami yapılır. Camili köyünün adı oradan gelmektedir. (369)

V113.0.1. Türbede Kerametler

Yunan askerlerini kovalayan Türk askerleri, bir yatırın yanından geçerken “Yetiş ya Kara Kılıç Baba!” diye yardım isterler. Mezardan “Yetişecek Kara Kılıç Baba!” diye nida gelir. O anda yatır kuş şekline gelir. Kuşlar Yunanların kafalarını, gözlerini gagalar. Kara Kılıç Baba kırk canlılardan biridir. (458)

V200. Kutsal Kişiler

Yürüyen Dede'nin yardımı sayesinde bir aile zengin olur. (1273)

(T)V206. Hızır

Hızır, ihtiyar bir atlı şeklinde gelir ve su ister. Suyu içtikten sonra kişinin yanından ayrılır ve kaybolur. Başka kimse görmemiştir Hızır'ı. (1242)

(T)V207. İmam

İstanbul'da medrese okuyan Kara İmam sayesinde Karakuyu köyünün ağız özellikleri çevre köylerden farklıdır. (KK311)

V220. Erenler

Bir köyde akşamları davullu zurnalı erenler geçer. (865)

V221. Erenin Mucizevî Bir Şekilde Şifa Vermesi

Bir çocuk felç olur, senelerce yatar. Bu süreçte ona babası bakar. Çocuk hastanede yatarken babasının kantine indiği sırada çocuğun yanına beyaz sarıklı bir dede gelir. Dede, çocuğun yüzünü sıvazlar ve

onun iyileşeceğini müjdeler. Çocuğun Hacım Sultan Tekkesine gidip orada dua etmesini söyler. O gidince çocuk, ayağa kalkıp babasının yanına, kantine iner. Daha sonra Hacım Sultan Tekkesine gidip orada dua etmişlerdir. (1305)

V222. Erenlerin Gözüken Olağanüstülükleri

Bir köyde köprüden erenlerin tef çala çala, şarkı söyleye söyleye geçtiğini görenler olmuştur. (879)

V222.1. Erene Eşlik Eden Muazzam Işık

Fanus Dede diye bilinen bir eren gezerken bir ışık ona eşlik etmektedir. (801)

V223.1. Erenin Öğüt Vermesi

Yürüyen Dede bir kıza, babasının bağrındaki üç tüyü koparmamasını tembihler. (1273)

V227. Erenlerin Kutsal Ziyaretçileri Vardır

Geceleyn yeşil bir ışığın Emir Dede'den başka bir yerdeki erene ziyarete gittiği söylenmektedir. (908)

V229.2. Erenlerin Kutsallığı

Hacım Sultan değerli bi zattır. Hazreti Ali'nin torunudur, peygamber torunudur. (621)

V232. Yardımcı Olarak Melek

Yaşlı bir kadın hiç uyanmadan üç ay yatar. Hiç bir şey yiyemediği için onu melekler doyurur. (1304)

V233. Can Alıcı Melek

Hazreti Âdem'in yaratılması için biraz toprak gerekmektedir. Toprak ise gelenleri geri çevirir. Allah, bu defa da Azrail'i gönderir. Toprak yine kabul etmeyince Azrail "Seninle bir anlaşma yapalım. Senden

aldığım toprağı sana geri getireceğim.” der ve can alan melek hâline gelir. (2)

V300. Dinî İnanışlar

Cennet’in kapısının önünde Tuğba ağacı bulunur. O ağacın yapraklarının aslında dünyada yeni ölmüş çocuklar olduğuna inanılır. (537)

(T)V301. Adak İnanışı

Kadının çocuğı olmaz. Çare bulmak için gidip dedelere bağlanır. Çocuğı olursa dede tabir edilen yerde bir koç keseceğine dair adakta bulunur. (1212)

V463. Şehit Olma

Köy, Yunan işgalinde kaldığında Yunan askerleriyle savaşıyan bir asker şehit olur. (481)

V532. Mekke’ye Giderek Hacı Olma

Çaylak Dede diye anılan kişinin ağabeyi Mekke’ye hacca gider. (682)

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W11. Cömertlik

İbrahim Aleyhisselam çok cömert bir peygamberdir. (602)

W26. Sabır

Molla Yusuf, Molla Veli’nin bir aslanın üstüne odun sarmış olduğunu, bir de aslanın üstüne binip yörenin en zehirli yılanını da kırbaç olarak eline aldığını görür. Molla Veli’ye bu kerameti neye borçlu olduğunu sorar. O da kapıda seni azarlayan hanıma sabretmekten, diye yanıt verir. Adam, hanımının huysuzluklarına sabretmektedir. (681)

W31.İtaat

Allah, kendisine itaat etmediği için Şeytan'ı Cennet'ten kovar. (6)

W32.Cesaret

Cesur bir kişi, hiç bir koruması, dağcılık araç-gereci olmadan yirmi-otuz metrelik uçurumun başında bulunan blok şeklindeki kayaya tırmanır ve oradan sağ salim döner. Köylüler, artık o kayayı adamın adıyla anmakta ve oraya “Haşim Döndü Kayası” demektedir. (427)

W121.Korkaklık

Gece beyaz sakallı biri, kadının kapısını çalar. Bana Allah rızası için bir bardak su ver, der. Kadın, korkusundan kapıyı kapatır, adamı içeri almaz. (1258)

W151.Açgözlülük

Bir evliya, bir gölün Hıdırellez günü altına dönüşeceğini söyler. Altınları görene kadar ona inanmayan insanlardan tamah etmeden, saldırmadan yavaşça isdedikleri kadar altın almalarını tembihler; fakat altını gören açgözlü insanlar altına hücum eder. Bunun üzerine altınlar su olup erir gider. (1035)

W153. Cimrilik

Bir kaynana o kadar cimridir ki gelinine ekmeği sakınarak verir. (40)

X. MİZAH

X540. Deli Adama Ait Komiklikler

Dutlucalı Deli Münüp, kırmızı bir bezi başına sarık gibi dolar, tren yoluna gider. Sarığın nedenini soran kadına tekke olduğunu, çocuğu olmayanların ona bağlandığını söyler. Kadın, bir kat elbise alıp adama giydirir. Delinin söylediğine inanan kadının çocuğu olur. (1055)

X700. İlişki İle İlgili Komiklikler

Süleyman Peygamber'in yanına gelen kadınlar, erkekler üç-dört kişiyle evlenebiliyor da biz niye iki kişiyle evlenemiyoruz, diye sorarlar. Süleyman Peygamber, muratdede kuşuna haydi sen Allah'a sor gel bu soruyu, der. Git de gelme, diye de işaret eder. (575)

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

Z71.1. Formülistik Sayı: Üç

Bir kadın, hiç şeytanları görmediğini söyler. Bunun üzerine kadın hamur yoğururken üç renkli elbisesi olan bir şeytan gelir. Kadın sure okuyunca şeytan kaybolur. (1098)

Z71.6. Formülistik Sayı: Dokuz

Hıdır kuşu bahara doğru, martın dokuzunda ötmeye başlar. (711)

Z71.12. Formülistik Sayı: Kırk

Kara Kılıç Baba, kırk canlardan biridir. (458)

Z141. Sembolik Renk: Kırmızı

Yunan askerleri, Saray köyünden İtecik tarafına geçerken genç bir çobanın boynunu keser. Çocuk, başı olmadığı hâlde ölmez, kaçır. Tekrar yakalayıp çocuğu şehit ederler. Kanının damladığı yerlerde kırmızı güller biter. Hâlâ bahar aylarında "top lale" adı verilen bu güller açmaktadır. (117)

Z142. Sembolik Renk: Beyaz

Misafir olarak gelen atlı dedeye sofraya kuran kız, dedenin "Ak ak günler gör." şeklindeki hayır duasına nail olur. (1246)

Z143. Sembolik Renk: Siyah

Kadın, ölenin arkasından "Yarıl kara yerler, yarıl!" der. (554)

Z200. Kahramanlar

Atatürk'ün ve İnönü'nün silah arkadaşı olan Hacı Müftü, Kurtuluş Savaşı sırasında mücadele vermiş saygı duyulan kahramanlardandır. (15)

Z252. Adsız Kahraman

Köy, Yunan işgalinde kaldığında Yunan askerleriyle savaşıyor bir asker, şehit olur. Ama memleketinin neresi olduğu bilinmemektedir. O askerin mezarı, şu anda “kimsesiz mezarı” olarak anılmaktadır. (481)

Z292. Kahramanın Ölümü

Yunan işgalinin akabinde Yunan askerleri Türk askerlerinden kaçarken köyün hem imamı hem muhtarı olan Bekir Hoca, Yunanlar tarafından kılavuz olarak alınır. O da Yunanları sarp bir yere götürüp onlara yolu şaşırtır. Böylece Türk askerlerine büyük bir katkıda bulunmuş olur. Amacının anlaşılması neticesinde Yunanlar tarafından şehit edilen Bekir Hoca'nın mezarında geceleri ışık yandığını görenler olmuştur. (31)

2.5. UŞAK EFSANELERİNİN İŞLEVLERİ

2.5.1. İŞLEVSSEL KURAM VE EFSANELERİN İŞLEVLERİ

İşlevsel Kurama geçmeden önce işlev kavramından bahsetmek yerinde olacaktır. İşlev “Belirli bir sistemin uyum ve ayarlamaları için meydana getirilmiş, gözlenebilen sonuçlar” olarak tanımlanmıştır (Nirun, 1990: 259). Erhan Solmaz ise işlevin “sözlü ürünlerin ve uygulamaların yani folklor olgularının bulunduğu çevre içinde yaşama sebebi” şeklinde de tanımlanabileceğini belirtmektedir (2017: 62).

Bir sistemin devam ettirilebilmesi için işlev bakımından belli ihtiyaçları karşılaması ya da gözlenebilen sonuçlar meydana getirmesi gereklidir. Sosyal yapı içindeki işlevler; yapı bakımından “gizli işlevler”, “açık işlevler” ve “karşı işlevler” olmak üzere üç gruba ayrılır (Çobanoğlu, 2003: 63). Bu da gösteriyor ki sistem ile

işlev arasında doğru orantı vardır ve sistem, işlev ile örtüşürse kendini devam ettirebilir.

İşlevsel Kuramı ya da diğer adıyla fonksiyon teorisini sosyal bilimlere uyarlayan Amerikalı antropolog Radcliff Brown'un halk edebiyatı ürünlerinin sistem içerisindeki yeri ve işlevi konusundaki görüşü şu şekildedir:

“Toplumun işleyişi çok parçalı bir makinenin çalışmasına benzer. En küçük vidanın bile makinenin çalışmasına katkıda bulunması gibi her sosyal hareketin, her geleneğin, her sosyal normun da toplumun düzenli olmasına katkısı vardır. Toplumda fonksiyonelliği bulunmayan kurumlar yok olmaya mahkûmdur. Bu anlamda efsane, destan, masal, hikâye, fıkra, türkü gibi halk edebiyatı ürünleri, sahip oldukları gelenek taşıyıcılığı, eğitime, sosyal motivasyon, yararlılık, bütünleştiricilik, dengelemeci bir düşünceyi destekleme, sosyal eleştiri ve denetim mekanizması, dikkat çekme, az sözle çok şey anlatma, son sözü söyleme, kıssadan hisse kapma, gerilenleri yumuşatma, eğlendirme, güldürme ve rahatlatma fonksiyonlarıyla yapının güçlü tutulmasında çok önemli görevler yüklenmektedir” (Oğuz vd., 2014: 400).

Günümüzde halk bilimi çalışmalarında sıklıkla uygulanan işlevsel halk bilimi kuramı, antropolog Franz Boas ve öğrencilerinin katkıları ile oluşup gelişmiştir (Çobanoğlu, 2012: 243). Temsilcileri arasında Bronislaw K. Malinowski, Franz Boas, Margerat ve Mellville Herkovits ve Ruth Benedict gibi ünlü antropologlar bulunur. İşlevsel halk bilimi kuramı, halk bilim çalışmalarını farklı bir yöne taşımıştır (Ekici, 2010: 125).

İşlevsel halk bilimi kuramının önde gelen temsilcilerden Malinowski, kültürü İşlevsel Kuramın odak noktasına almış ve bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Tüketim malları ve araçları, farklı sosyal grupların hukuki koşulları, insanın sahip olduğu beceri, tasarı, inanç ve geleneklerin hepsi bu noktada bir bütün teşkil etmektedir. İster çok yalın veya ilkel bir kültürü, ister son derece karmaşık ve gelişmiş bir kültürü ele alalım, insani ve ruhani şeyler içeren oldukça fazla olguyla karşılaşırız” (Malinowski, 2016: 41).

Malinowski'ye göre; biyolojik ihtiyaçlar doyuma ulaştıktan sonra kültürel bir tepki meydana gelir (Malinowski, 2016: 162). Bu görüşten yola çıkarak ancak temel

ihtiyaçlar karşılandıktan sonra kültür dediğimiz toplumu oluşturan bireyler arasındaki ortak değerlerin meydana geleceğini söyleyebiliriz.

“Bir kişinin sahip olduğu güdülerin, dürtülerin ve geleneklerin nedenini anlayabildiğimiz zaman, o kişinin davranışı hakkında fikir sahibi olabiliriz, o kişinin sahip olduğu koşullara yönelik geliştirdiği tepkilerin nedenlerini açıklayabiliriz” (Malinowski, 2016: 72). Böylece insan davranışlarının altında yatan nedenler öğrenilir ve daha sağlıklı bir toplumsal iletişim meydana gelmiş olur.

Kültürün sahip olduğumuz güdülere verilen tepkinin sonucunda oluştuğunu açıklayan Malinowski'nin kültür üzerine yaptığı değerlendirme şu şekildedir:

- A. *“Kültür, insanların ihtiyaçlarını giderirken çevrelerinde karşılaştıkları belirli problemlerle baş etmek için kullandığı bir yapıdır.*
- B. *Kültür nesne, faaliyet ve davranışların her birinin hedefe yönelik bir amaç olarak kullanıldığı bir sistemdir.*
- C. *Kültür, çeşitli unsurların birbirine bağlı olduğu bir bütündür.*
- D. *Kültür aile, klan, yerel topluluk, kabile ve ekonomik iş birliği, siyaset, hukuk ve eğitimsel faaliyetlerle örgütlenen gruplar gibi, önemli ve yaşamsal görevlere bağlı kurumlar etrafında örgütlenen nesne ve davranışları içerir.*
- E. *Kültür eğitim, toplumsal denetim, ekonomi, bilgi sistemi, inanç, ahlak ve ayrıca yaratıcı ve sanatsal anlatım biçimleri gibi birtakım unsurlar aracılığıyla analiz edilebilir”* (Malinowski, 2016: 141).

Malinowski'nin bu açıklamasından hareketle kültürü, toplumu oluşturan farklı kavramların senteziyle meydana gelen bir bütün kabul edebiliriz. Şüphesiz efsane vb. halk anlatıları, toplum yapısının temelini oluşturan kültürün, sonraki kuşaklara aktarılmasında en etkili yollardandır. Halk bilimciler, efsaneleri incelerken onların işlevlerini de ele almalıdır.

“Halk bilimciler sadece salt metni kaydetmek ve ihtiyaç duyulan bütün tahlilleri (veya edebi eleştiriyi) yapabileceklerini farz etmekle yanılgiya düşmüşlerdir. Kaynak şahsın verdiği malzeme hakkındaki düşüncelerini belirtmesi çok nadir olarak teşvik edilmiştir. Hâlbuki bu husus, en çok teşvik

edilmesi gereken bir özelliktir. Kaynak şahıslara anlattıkları malzemenin önemi hakkında ne düşündükleri sorulmalıdır” (Dundes, 1998: 115).

Alan Dundes’in da belirttiği üzere folklor metnlerinin işlevlerini belirlemenin en etkili yöntemi; kaynak kişinin, anlattıkları hakkındaki fikirlerini öğrenmektir. Biz de derleme yaparken bu hususa özellikle dikkat ettik.

“İşlevsel yöntemin hareket noktası halk edebiyatı yaratmalarının metinleri değil, bu metinlerin oluşturuldukları, yaratıldıkları ve yeniden yaratılıp nakledildikleri bağlamdır. İşte bu bağlam noktasında bir halk edebiyatı yaratmasının anlatılması veya söylenmesindeki temel neden, anlatıcı veya icracının onu yaratma, aktarma ve kullanma nedenleri, dinleyicilerin o yaratmayı dinleme, anlama ve kullanma nedenleri ve bunların dışındaki nedenler işlevsel halk bilimi yönteminin temel sorunlarını oluşturmaktadır. Halk bilimcilerin çoğunun, özellikle de edebiyat alanından gelen halk bilimcilerin göz ardı ettiği işlev konusu, halk edebiyatı yaratmalarında ve özellikle de metinlerdeki değişkenlik, hacim ve içerik farklılaşması gibi sorunları kim tarafından neden ve nasıl dinlendiğinin incelenmesi ve halk edebiyatı yaratmalarının bir sosyal ilişkinin ürünü olduğunun ortaya konması gibi sonuçları beraberinde getirmesi bakımından önemlidir” (Oğuz vd., 2014: 87-88).

Anlaşıyor ki halk anlatısının işlevini belirlemede yalnız kaynak kişilerin değil, dinleyicilerin de etkisini göz önünde bulundurmak, dahası nasıl bir ortamda, hangi koşullarda, hangi zaman diliminde bu metnin anlatıldığını tespit etmek büyük önem arz etmektedir.

“Sözlü edebiyat sadece okunan-söylenen bir metin-ezgi-oyun değildir. Anlatıcı-verici, dinleyici-alıcı ve geleneksel metinden oluşan bir bütündür. Bu bir folklor olayıdır. Sözlü edebiyat bu sacayağının sürekli al-verinden kurulan bir bütündür. Geleneksel yapı anlatıcıdan anlatıcıya, dinleyiciden dinleyiciye değişerek yaşar” (Başgöz, 1986: 181).

Erhan Solmaz’a göre: “İşlev, folklorun bütün alanlarına ilişkin anlatma-gelenek-ritüel-inanç vb.lerin tümü toplumun ihtiyaçlarına cevap verme esasına dayanmaktadır. Bu bağlamda söz konusu alanlara özgü her şeyin anlatıcı veya

uygulayıcı, çevre ve dinleyici bağlamında değerlendirileceği ortadadır” (Solmaz, 2017: 63).

Kısacası bir halk edebiyatı ürününün işlevinin tam olarak belirlenmesi, metnin bağlamının iyi tahlil edilmesiyle mümkündür. Konu ile ilgili Özkul Çobanoğlu'nun görüşleri de şöyledir:

“İşlevsel Kuram, halkbilimi çalışmalarına salt metne dayalı ve metin merkezli paradigmalar üzerine inşa edilen kuram ve araştırma modellerinin yanı sıra bir tiyatro gibi icra edilen folklor olayının derlenip yazıya geçirilerek metinleştirilen kısmıyla birlikte onu anlatma ve dinleme eylemleri ve rolleriyle gerçekleştirilen temel parçaları ve tamamının içinde yer aldığı sosyokültürel fiziki şartlar bütünlüğü anlamında bağlam kavramını esas alan kuramların öncüsü olmuştur” (Çobanoğlu, 2012: 259).

Çobanoğlu, metni anlamlı kılan dinleyicilerin ve icra bağlamının, metnin işlevini çözmeye etkisini şu şekilde açıklamaktadır:

“İşlevsel Kurama göre metnin kendi, tepki gösterecek bir izleyici kitlesine sunulmaz ya da icra edilmezse anlamsızdır. Kısaca İşlevsel Kuram, icra edilen bir folklor unsurunun, onu anlatan ve dinleyende oluşturduğunun veya oluşturduklarının niteliğinin ortaya konulmasını amaçlamıştır. Bir başka deyişle, folkloru ve onun insan hayatındaki rolünü tam anlamıyla anlayabilmek için folklor ürünlerinin değişik toplumlardaki uygulamalarına dair çok daha fazla bilgi sahibi olmamız gerekmektedir” (Çobanoğlu, 2012: 256).

Bu şekilde yapılacak bir derleme çalışması ile halk bilimi ürünlerinin hangi işlevlere sahip olduğu daha kolay anlaşılacaktır. Biz de tez çalışmamız kapsamında derleme yaparken elimizden geldiğince bu yönetime uymaya, bağlamı analiz etmeye çalıştık.

Antropolog Paul Magnarella işlev kuramında dört ana işlev belirlemiş ve bu işlevleri şöyle sıralamıştır: 1. Ruhsal işlev, 2. Yaradılış-kehanet (bilicilik) işlevi, 3. Kurumsal işlev, 4. Pratik (Uygulama) işlevi (Uyaniker, 2011: 60).

Folklorun çok çeşitli işlevlerinin olduğunu belirten William R. Bascom, en önemli gördüğü dört temel işlevi açıklar. Folklorun bu dört işlevini Özkul Çobanoğlu şöyle özetlemektedir:

- 1) Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi,
- 2) Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme,
- 3) Eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılarak eğitilmesi işlevi,
- 4) Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma mekanizması (Çobanoğlu, 2012: 256).

Marksist düşünceye sahip halk bilimciler ise Bascom'un belirlediği folklorun dört işlevine beşinci işlevi eklemiştir: "protesto işlevi" (Ekici, 2010: 125).

"Aslında dördüncü maddede belirtilen toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi içinde değerlendirilebilecek olan protesto işlevine göre normal şartlar altında gerçekleştirilmeyen zengin-fakir, yönetici-yönetilen mücadelesindeki sınıf çatışması halk edebiyatı yaratmalarında yansıtılır. Böylece pek çok hikâye, masal, fıkra, türkü ve mânide bu çatışmanın veya alt sınıftan kişilerin kendilerine yapılan haksızlıkların ifadesini bulmak mümkündür" (Ekici, 2010: 125-126).

Sözlü kültür ürünleri, toplumun temel yapı taşlarındandır. Bu sözlü kültür ürünlerinin hizmet ettiği amaç, insanları uyutmak değil, kişileri uyandırmak ve onlara toplum bilincini aşılmasıdır (Berkkan, 2018: 8).

Bu bağlamda inceleyebileceğimiz anlatı türlerinden biri de hiç şüphesiz efsanelerdir. Toplumsal belleğin ürünü olan ve kültürün diğer kuşaklara nakledilmesinde büyük önem taşıyan efsaneler, toplum için önemli birçok işlevi içinde barındırır.

Efsanelerin özelliklerinin belirlenmesi bakımından işlev, konu kadar önemli bir husustur. Bütün halk bilimi ürünleri toplumsal yapı içerisinde belli bir işleve sahiptir, özellikle de kültürel devamlılığı sağlamada önemli bir rol üstlenirler. Halk bilimi ürünleri; kültür kurumlarının aktarılmasında, güçlendirilmesinde ve bireylerin onlara uymasında hayati bir rol oynar (Bascom, 2005: 146).

Pentikäinen'e göre sözlü folklor ürünlerinden olan efsaneler sadece sanatsal yaratmalar değildir, aynı zamanda toplumsal yapı içinde bir işleve sahiptir. Efsanelerin eğitimdeki işlevi nesilden nesle devam eder ve kabul edilmiş kültürel normlara uyumu temin etmek için toplum içerisinde işler. Bu durumda, efsanelerin temel işlevi de öğüt vermektir. Öğüt verme işlevi, yasak ve kuralların ihlali sonucunda oluşabilecek tabiatüstü sonuçların anlatılmasıyla gerçekleştirilir (Pentikäinen, 2003: 234).

Mircea Eliade'ye göre ise efsanenin ana işlevi: “Tüm ayinlerin ve tüm anlamlı insan faaliyetlerinin (beslenme, cinsellik, iş, eğitim) örnek alınacak modellerini saptamak” tır (Eliade, 1991: 78).

Wilfried Buch, masal ve efsanelerle ilgili görüşlerini dile getirirken “Efsane, dünya görüşüne bağlı açıklamasıyla, dünyanın karanlığını aydınlatmaya, korkuyu atmaya yardım eder.” tezini savunmaktadır (Buch, 1992: 14). Röhrich'e göre ise insanlar, “endişelerini ve korkularını açıklamak, korkularının zalim gücünden kendilerini kurtarmak için” efsaneler anlatırlar (Fedakâr, 2008: 93). Röhrich ve Buch, efsane ve korku ilişkisini işlevsel bir yaklaşımla ele almış ve bir bakıma efsaneleri korkuyu ve endişeleri bertaraf etmek ya da korkunun etkisini azaltmak işlevine sahip olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir (Fedakâr, 2008: 93).

Türkiye'de efsanelerin işlevleri ile ilgili öne sürülen ilk görüş Ziya Gökalp'e aittir. Gökalp, üstü ve menkıbenin toplumsal hayatta iki işlevi olduğunu söyleyerek bu işlevleri şu şekilde açıklar:

“Birincisi âyinî roldür. Yani bu üstüreler ve menkıbeler bir içtima esnasında manzum yahut mensur olarak, musiki ve raksla müterafık ve gayr-i müterafık olarak okunursa, hatta bazen dinî bir trajedi halinde oynanırsa sihriyyen dinî bir tesir icra eder yahut büyük bir sevap kazanılmış olur. İkinci rolü, itikadîdir. Bu rolde kıymet, menkıbenin mevzuunda ve manasındadır. Menkıbenin naklettiği vaka, herhangi bir teşkilâtın yahut müessesenin ne suretle tekevün ettiği izah etmek ister” (Gökalp, 1976: 105).

Boratav, efsanelerin resim, şiir, tiyatro, sinema gibi çağdaş sanatlara konu kaynağı olduğunu belirtir. Tabii bunun koşulu; sayılan alanların yaratıcı sanatçılarının efsanelerin anlam yüklü, renkli, duygulu içeriklerinin aracılığı ile

günümüzün sorunlarını dile getirme ve onlara çağdaş anlatım biçimlerini giydirme gücünü gösterebilmeleridir (Boratav, 1969: 117).

Sedat Veyis Örnek, “100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane” adlı eserinde ilkel dönemde efsanelerin işlevini şöyle açıklamıştır: “Efsaneler, ilkelerin evren ve dünya içindeki yerlerini, davranış biçimlerini belirleme çabalarına yardımcı olurlar (Örnek, 1971: 192).

Efsanelerin işlevleri ile ilgili Saim Sakaoğlu da şunları dile getirmektedir:

“Efsanelerin hemen hepsinde ortak bir hususiyet olarak, insanların doğruluktan ayrılmamaya davet edildiğini görürüz. Yalan söyleyenler, tartıda hile yapanlar, emanete ihanet edenler, doğru söze kulak asmayanlar, kendini beğenmişler ve daha başkaları, efsanelerde ya cezalandırılırlar veya uygun bir şekilde ikaz edilirler. Gözlerini mal hırsı bürüyen pek çok insan, efsanelerin büyüleri havasında iyilik yapmayı, doğru yola girmeyi kolaylıkla öğrenirir” (Sakaoğlu, 1976: 11).

Bilge Seyidoğlu tarafından efsanenin işlevleri dört maddede toplanmıştır. Bunlar: 1. Gelenek ve görenekleri koruyucudur, 2. Efsaneler topluma yön verir, onlara iyi olmayı, nelerin yapıp nelerin yapılmayacağını telkin eder, 3. Teşekkür ettikleri yere mânâ kazandırılırlar, 4. Koruyucu ve tedavi edici rolleri bulunur (Seyidoğlu, 1985: 198-199).

Bilge Seyidoğlu'nun bu tespitlerinden yola çıkılarak “Türk Halk Edebiyatı El Kitabı” adlı eserde efsanelerin işlevleri şöyle özetlenmiştir: Efsaneler “bir toplum için önemli olan olay, durum, varlık ve sosyal kurumların oluşum nedenlerine açıklama getirmek; ait oldukları toplumun yaşadığı coğrafyayı, tabiatı ve toplumun hayatında önemli olan varlık ve nesnelere yerleştirmek ve millileştirmek; toplumda geçerli olan gelenekler ve bunlara bağlı sosyal davranış ve kurumları geçerli kılmak ve genç kuşaklara aktararak, benimsetmek” (Oğuz vd., 2014: 147) işlevlerine sahiptirler.

Ferhat Aslan efsanelerin işlevlerini şöyle sıralamıştır: “insanların merak ettikleri sorulara cevap vermesi ve olağanüstü durumlara açıklık getirmesi, öğüt vermesi, örnek göstermesi, toplumsal kural ve davranışları öğretme ve uygulamaya yönlendirmesi, toplumca hoş karşılanmayan tutum ve davranışları yasaklaması ve

bunlardan caydırması, evren, dünya, insan ve diğer canlılar, maddeler, toplumsal olgu, davranış ve kurallar ve sosyal kurumların kökeni ve işlevi hakkında açıklayıcı bilgi vermesi, toplumsal hafızanın ve toplumsal ideallerin canlı tutulmasına hizmet etmesi” (Aslan, 2012: 89).

Türk efsaneleriyle ilgili yapılan tezleri incelediğimizde gördük ki metinlerin işlevleri bakımından incelenmesi çok da eskiye dayanmayan bir bakış açısıdır, keza efsane ile ilgili eski tezlerde işlev incelemesine pek rastlanmamıştır. Yakın dönem yüksek lisans ve doktora tezlerinde ise efsaneler çoğunlukla Bascom’un İşlevsel Kuramına göre değerlendirilmiştir.

Biz de genel kabule uygun olarak Uşak efsanelerini Bascom’un İşlevsel Kuramına göre inceledik. Elde ettiğimiz veriler şu şekildedir:

1. Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme Ve Eğlendirme İşlevi:

Bascom’a göre folklorun işlevlerinden ilki hoşça zaman geçirme, eğlenme ve eğlendirmedir; ancak şunu da unutmamak gerekir ki efsanelerdeki bu işlev; masallar, fıkralar, bilmece, köy seyirlik oyunları gibi folklorik ürünlerdeki kadar yoğun değildir. Ayrıca “Halk bilgisi yaratmalarının icraları genel olarak hoş vakit geçirme olarak görülse de halk bilgisi yaratmalarının icralarındaki tek işlev bu değildir” (Ekici, 2010: 124-125). Efsaneler, eğlendirirken bir yandan da ders vermeyi, düşündürmeyi, toplumsal meselelere dikkat çekmeyi amaçlar.

“İşlevsel Kurama göre metnin kendi, tepki gösterecek bir izleyici kitlesine sunulmaz ya da icra edilmezse anlamsızdır” (Artun, 2015: 86). Efsaneler de icraları sırasında kullanılan taklitler, ses tonu değişiklikleri, jest ve mimiklerle daha hoş bir etki bırakan ve eğlendirici hâle gelebilmektedir.

Çalışmamız kapsamında görüştüğümüz kaynak kişilerden Yaşar Böce, efsanenin anlatılış gayesinin ve insanlara / topluma faydasının ne olduğu ile ilgili sorumuza “Eylendirmek amacıyla, can sıkıntısından gurtarmag amacıyla...” (KK416) yanıtını vermiştir.

“Efsanenin hoş vakit geçirme, eğlendirme işlevi bulunur mu?” şeklindeki sorumuzu kaynak şahıslardan Firdevs Fidan şöyle cevaplamıştır: “Olmaz mı? Şindi

bi toplumda, bi evde oturuyosun, odada oturuyosun. Deyelim ki on beş – yirmi tane çocuk var, insan var. Annatılcağ bi konu yog. Şimdi televizyon yok, elektrik yok. O zamannâda daha çok annatılmış” (KK142).

Kaynak kişilerimizden biri de başından geçen bir olayı örnek göstererek şöyle bir yorumda bulunmuştur: “Mesela ben Eylence köyünde rasladım, Eğlence köyünde işde gitdik, orlarda oturduk, geceleri toplantı yapıyolar. Bi tâne de ağzı laf yapan birisi var. Adam bi annatmıya başladı Murat Dağı evsânesinden girdi, işde Gediz depreminden, şeyinden çıkdı adam. İnsannar bi tat aldı. Ertesi gün adam gitceg. “Gitme!” Yalvarıyolar adama. “Nolursun gal. Bizim misafirimiz ol. İşde yağ (yağış kastediliyor.) var, gış var. Hava bozug. Gar, tolu... Yâ ne işiñ var? Aş var, ekmek var. Biz seni garipsendirmeyiz, hoş vakit geçiriz, nolur sen de bize şe yap.” diye yalvardılar adama. Evsâneler öyle, çok büyüğ efsâneler var tabiii. Dünyayı unutursun yâ. Sekiz saat... Adam annatdı, sekiz saat dinnedik biz yâ. Ertesi gün sabâle... Akşamdan başladık on bir – on ikide sabaa gadar, uyumadan ben Uşağ’a geldim yâ. Eğlenceden daha iyi olur” (KK353).

Bu sözlerden de anlaşıldığı üzere efsane, yöre halkı için hoşça vakit geçirme ve eğlenme aracı olarak görülmektedir.

Başka bir kaynak kişi de efsanenin hoş vakit geçirme işlevi olduğunu belirttikten sonra şunları eklemiştir: “Şimdi efsane annatan yok. İyitiyaç duyan da yok. Televizyon var ya...” (KK264).

Recep Yüksel’den derlediğimiz 33. efsane metninde, efsanenin kahramanı olan kekeme sanığın türkü söyleme yoluyla ifade vermesi, gülünç bir ögedir; bu da dinleyenlerin eğlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca hâkimin “Niye ağaç katliamı yaptın?” sorusuna “Bir tek ağaç kesmedim.” şeklinde yanıt verip bir de yemin etmesi, hem düşündürücü hem de eğlendirici bir unsurdur. Çünkü sanık, bir tane değil, çok ağaç kesmiştir; ama ifade verirken yaptığı kelime oyunuyla hem - kendince- yalan söylememiş olur, hem de hapse atılmaktan kurtulur.

Efsanenin icrası esnasında kaynak şahıs Recep Yüksel, bahsi geçen kekeme zurnacının deve korkusuyla ilgili bir tiki olduğu için deve taklidi yapıldığında ettiği küfürleri, utanıp sansürlemiş olsa da küfürden bahsettiği kısımlarda utangaç bir şekilde gülmüştür, bu durum da anlatımı daha eğlenceli hâle getirmiştir. Yine olayın

icracı tarafından taklit yoluyla anlatılması, mahkemede verilen ifadeyi taklit ederken icracının kullandığı abartılı tonlama, elini kulağının arkasına götürmesi, gözlerini kısması gibi jest ve mimikleri; efsanenin hoş vakit geçirme ve eğlenme işlevine katkı sağlamaktadır.

Seyfi Uçdu adlı kaynak şahıstan derlediğimiz 527. efsaneye göre bir yol yapımı sırasında eskiden “Deli Adana” diye anılan Ortabağ köyünün sakinleri, bir uçurumun ortadan kaldırılması için görevlendirilirler. Köylüler, işe koyulmadan önce uçurumun yüksekliğinin kaç adam boyu olduğunu ölçmeye karar verirler. Bunun için de el ele tutuşup uçurumdan aşağı sarkarlar. On dört kişi el ele tutuşup uçurumdan aşağı sarkmışken yukarıdaki kişi; elinin ağırdığını, eline bir tükürürse geçeceğini, ondan sonra yeniden arkadaşının elini tutacağını söyler. Elini bırakması üzerine de herkes yere yuvarlanır. Sonucu ağır olan bu olay; anlatıcı tarafından öyle doğal, samimi ve eğlenceli bir dille anlatılmış ve yorumlarla, taklitlerle süslenmiştir ki - efsaneyi daha önce de dinlediğini belirten- dinleyicilerin hepsi kahkahalarla, hayret nidalarıyla, gayet memnun yüz ifadeleriyle anlatıcıya dönüt vermiştir. Bu durum da efsanelerin, yöre halkı tarafından bir eğlence vasıtası olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır.

Uşak'ta hemen her mekânda, her zaman diliminde efsane anlatılabilmektedir. Ancak geçmiş yıllarda, kitle iletişim araçlarının bu derece yaygınlaşmadığı dönemde, özellikle uzun kış gecelerinde köy odalarında toplanan yöre halkı tarafından efsaneler; hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme maksadıyla icra edilmiştir.

2. Değerlere, Toplum Kurumlarına ve Törelere Destek Verme İşlevi:

Özkul Çobanoğlu'nun ifadesiyle “Folklorun ikinci işlevi, içinde yer aldığı kültürdeki icraları yapanlara ve bu icraları seyredip dinleyenlere, söz konusu kültürdeki ritüellerin toplumsal kurumları ve değerleri doğrulayıp onaylamasıdır. Böylece toplumsal kural ve değerlerin güncelleşmesini, güçlenip köklenmesini sağlar” (2012: 256).

Baki Bora Hança halk hikâyelerinin işlevleri ile ilgili şu tespitte bulunmuştur: “yaşanan birtakım sosyal olaylardan ve toplum içerisindeki ilişkilerden hareketle, gelecek nesillere kıssadan hisse çıkarma mahiyetinde davranış kalıplarını

naklederler” (2012: 697). Tespitin efsaneler için de geçerli olduğu düşüncesindeyiz. Keza efsanelerde de dinleyiciye benimsetilmek istenen davranış kalıbı veya değiştirilmek istenen kanı, doğrudan değil dolaylı yoldan sunulmaktadır. Bu örtük iletiyi, dinleyicinin anlatı aracılığıyla sezmesi beklenir.

Efsanelerin toplumsal değerlere olan katkısını, kaynak kişilerimiz şöyle açıklamıştır: “Toplum o anda aylak kaldığı zaman, vakit... Kötü bi alışkanlığa yönlendirmemek için... Şimdi ne yapcak adam? Afedesin birbirinin yüzünü tokatlacaklā, birbirini depceklē, bak sen şimdi birbinin hatırını gırcaglā veyautda ne yapcaklā, gitceklē birinin narını çalcaklā, gaveye gitceklē kâat oynacaklā, dedikodu yapcaklā. Ama böyle bi şey olduğunda eğer hakkatan onuu... Dedim ya burda annatıcı çoğ önemli deye. Düzgün bi anlatan olduğu zaman insannar neye gitsin oraya buraya, dinlemek varken? Burda da şu oluyo, kötü alışkanlıklardan alagoyosun. Onu dinlerken adam, iki saat, üç saat... Boş galdığı zaman ne yapcak adam? Esas odalarda, köy odalarında efsane anlatılır. Şimdi köy odasına gelmeceg insan ne yapcag? Düşün şimdi. Gece... Ya gāveye gitceg -sigara kokusu- ya birinin gızının peşinden gitceg, ya birinin tarlasından elma çalcag, dedigodu yapcag. Ama hakkatan böyle köy odalarında, altıda yedide başlıyosun, on ikiye bire gadar çok tatlı muhabbet, sohbet olur. O kadar nefis. Hani işde efsaneler, orlarda anlatılır genelde” (KK39), (KK264) ve (KK353).

Gülfiye Çelik’ten derlediğimiz 958. efsanede total bir karıncayı çöple tutup çekerek gölde boğulmaktan kurtaran adamın, Sırat Köprüsünden o total karıncanın sırtında geçmesi anlatılır. Yardımlaşmanın, özellikle muhtaç olanın elinden tutmanın ve hayvan sevgisinin öğütlendiği metinle Türk töresinin korunmaya ve desteklenmeye çalışıldığı görülmektedir. Keza Türk kültüründe yardımlaşma öteden beri önemsenegelmiştir; bunun en tipik örneği de kolektif yardımlaşma modelimiz imece usulüdür. Metinde kendisi için küçük, karınca için ise çok büyük bir değeri olan iyiliği dinî bir ödülle karşılanan kişi emsal gösterilerek hiçbir iyiliğin boşa gitmeyeceği dile getirilmekte, böylece insanlar iyilik yapmaya yönlendirilmektedir.

Gülsüm Yalçınkaya’dan derlediğimiz 1381. efsanede, kutsal kabul edilen ulu ağaçlara bez bağlama geleneğinden bahsedilmekte ve bu geleneğe destek verilmeye çalışılmaktadır. Köy halkı tarafından kutsal kabul edilen bir ağacı -annesinin tüm uyarılarına rağmen- kesen kişinin başına bir kaza gelir ve adam, bu kazada eşini

kaybeder. Bahsi geçen kazazedeyi uyaran anne ve efsane anlatıcısı, kazanın nedenini toplumsal tabunun yıkılması olarak görmektedir.

Metinde anne sözü dinlemenin önemi de vurgulanmaktadır. Büyüklere hürmetin ve ağaç kültürünün yaşatılmaya çalışıldığı efsanede bahsedilen ulu ağacın mezara gölge olduğunun belirtilmesi ise bize atalar kültürünü hatırlatmaktadır. Kültürümüzdeki tüm bu unsurların korunması amacıyla da töreye boyun eğmeyen efsane kahramanının cezalandırıldığı anlatılmakta, böylece dinleyiciler törelere sahip çıkma, toplumsal kurallardan sapmama konusunda uyarılmakta, hatta korkutulmaktadır.

Muzaffer Tarhan adlı kaynak şahıstan derlediğimiz 462. efsaneye göre Yunan askerleri, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk askerlerinin önünde yeşil sarıklıların, dedelerin olduğunu ve Türk askerlerine yardım ettiklerini görür. Bu konuya Erdal Aday'ın "Horasan Erenleri'nin Menkıbevi Şahsiyetlerindeki Ortak Özellikler" adlı makalesinde "Ulu ve bilge kişilerin zor durumda savaşa katılacağı ve istedikleri zamanda ve mekânda yer alabilecekleri inanıcı menkıbelerdeki diğer ortak özelliktir. Türk milletinin geçmişinde derin izler bırakan ve kahramanlıklarla dolu olan mücadeleler tarihi süreçte, Anadolu'nun fethi ile başlamış, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve Kıbrıs Savaşı ile milletin bilinçaltında kendisine yardım eden 'Yeşil Sarıklılar' olarak tezahür etmiştir." şeklinde bir açıklama getirilmiştir (2014: 386). Şimdi bu tür efsanelerin işlevine bakacak olursak görürüz ki ana gaye toplumsal değerlerin yaşatılmasıdır. Bir yandan toplumun bağımsızlığını bir yandan atalar kültürünün sürekliliğini yüceltip benimsetmek hedeflenmektedir. O nedendir ki bu ve benzeri efsanelerde Bascom'un İşlevsel Kuramının ikinci maddesi karşımıza çıkmaktadır.

Ali Kılınç'tan derlediğimiz 261. efsane, Anadolu adının kökeni ile ilgilidir. Efsaneye göre Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk akınları başlar. Bu topraklara daha önce gelip yerleşen ailelerden birine mensup yaşlı bir kadın, o akıncılara ayran ikram eder. O, bardakları doldurup akıncı askerler ayrıntı içerken bir taraftan da sürahi kendiliğinden dolmaktadır, böylece ayran bitmez. Askerler sürekli "Doldur ana!" diye seslendikleri için yaşadığımız toprakların adı Anadolu olarak kalmıştır. Sözcükler arasındaki benzerlik, efsanede anlatılan olaya inanmayı kolaylaştırmaktadır.

Bu efsane, bir mekânı millîleştirmek için tarihî, epik, romantik ve kültürel öğelere yer veren bir anlatım tarzıyla karşımıza çıkmaktadır. Buradaki temel düşünce şudur: Efsanesi anlatılan mekân, halk tarafından sahiplenilecek, benimsenecektir. Yeni nesillere de bu toprak bizim, bakın ismini bizim tarihimizden almış, iletisi verilmektedir. Bu ve benzeri metinlerde kişi, üzerinde yaşamakta olduğu topraklarla duygusal bir bağ kurar ve onu özümser. Dolayısıyla efsane; mekâna anlam kazandırıp onu yerleştirerek vatan bilinci oluşturmakta ve toplumsal değerleri aktarma işlevini yerine getirmektedir.

Örneklerde de gördüğümüz üzere Uşak efsanelerinde iyilik yapma, kutsal yerlere, vatana ve değerlere sahip çıkma gibi töreler korunup desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla toplumsal normlara uymayan efsane kahramanlarının cezalandırılması ya da örnek davranışta bulunanların ödüllendirilmesi yoluyla dinleyiciler toplumca tasvip edilen yöne sevk edilmektedir. Bazı efsanelerde de dinleyenler toplumsal düzenin bekasını sağlamak maksadıyla korkutularak kötü özelliklerden alıkonulmaktadır.

3. Eğitim Ve Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılması İşlevi:

Bascom'un belirlediği halk biliminin işlevlerinde biri de toplumun ve bireylerin halk bilimi ürünleri aracılığıyla eğitilmeleri ve böylece kültürün nesiller arasında aktarımının sağlanabilmesidir. Bu işlev, Şükrü Elçin'in şu tespitini hatıra getirmektedir: Halk bilimi unsurları, toplumun birlik ve beraberliğini temin eden, ata yadigârı mirası geleceğe taşıyan değerlerdir (1997: 553).

Efsanelerin niçin anlatıldığı ve dolayısıyla işlevinin ne olduğu ile ilgili sorumuza kaynak şahıslarımızdan Emine Özcan, “O zımankiiii yaşayannarı... Burlâda ekmeğ bulamadıklânı...” şeklinde yanıt vermiş ve peşi sıra bir efsane anlatmıştır (KK100). Aynı soruya Yaşar Karataş “Şindi hocam bi ders vermeg, iii ders almag için anlatılır.” cevabını vermiştir (KK419). Ali Ünal'ın cevabı da şöyledir: “Geçmiş kültürü iletmeğ, kültürün yanında burdaaan çıkıcak bi ders varsa ordaki kişilere bu dersi iletmeğ, küçüklere bu dersi öğretmeğ, amaç buuu.” (KK27). Meryem Çelik'in yorumu ise şu yöndedir: “Bilgilendirmek, geçmişi geleceğe taşımak, özü bu. Azıcık da ders almak, ders vermek... Geçmişden ders almag, çekilen

acılarından, duyulan mutluluklardan ders almag, geleceye taşımag bunu.” (KK264). Orhan Özdemir ise soruyu “Atalarımızın neler yaptığını mesela bi zor bi koşulda, işde nelere inandığını, bağlandığını; Türk kültürünü öğrenmek ve yaşatmaktır bence amaç.” diye yanıtlamıştır (KK311). Ayfer Fidan’ın cevabı da şu olmuştur: “Esas amaç kültür” (KK34). Ömer Aşçı’ya göre de “Efsanelerin hepsi birer ders niteliğindedir” (KK317).

Görülüyor ki Uşak’ta efsane anlatıcıları, efsanenin daha çok kültür aktarıcılığı ve eğitim işlevini yerine getirdiği kanaatindedir.

Mustafa Cabbar’dan derlediğimiz 727. metinde Zümrüdüanka’nın insanlara görünmeden gökyüzünde uçtuğu ve insanların yeryüzünde yediği yiyeceklerin, bilhassa meyvelerin buharından, en çok da yanan elmanın özünden faydalandığı anlatılmaktadır. Bu efsanede Zümrüdüanka mitinin yaşatılmaya ve bir sonraki nesle öğretilmeye çalışıldığını görmek mümkündür. Efsaneler, mitolojik motif ve unsurların yeni nesillere aktarılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Zümrüdüanka motifine pek çok masalda da yer verilir; ancak efsaneler, günümüz masallarında olduğu gibi tamamen hayal ürünü kabul edilmedikleri, aksine icracı ve dinleyicinin anlatılan olayın gerçekten yaşandığına dair inanma oranı yüksek olduğu için kültürel kodların taşınırılığını kolaylaştırmaktadır.

727. efsanede dikkatimizi çeken başka bir husus da bu anlatı sayesinde insanların yiyeceklerin çöplerini yere atmak yerine ocakta yakmayı tercih edecekleri, bu sayede çevre temizliğine katkı sağlamada efsanelerin de bir payı olabileceğidir. Bilindiği üzere antik dönemden itibaren atalarımız insanı, doğadan ayrı ve üstün bir yere koymamışlar, insanı doğanın bir parçası olarak görmüşlerdir. Bu doğrultuda doğaya aşkla bağlanmış; yanlışlıkla zarar verdikleri ağaca sarılarak ondan özür dileme, akan suya kirlı nesne sokmama gibi uygulama ve ritüellerle onu korumaya çalışmışlardır. Genç kuşaklara bu duyarlılığı aktarmak için efsanelerin de kullanılabilirdiği, örneğimizden anlaşılmaktadır.

İlgimizi celbeden başka bir nokta da efsanede elmanın diğer meyvelere oranla daha üstün bir yere taşınmış olmasıdır. Halk hikâyelerimizden, destanlarımıza, masallarımızdan “kıızıl elma” ülküsüne kadar çok çeşitli folklorik üründe karşımıza çıkan kutlu veya sihirli elma kültürel motifi, bu metinde de yaşatılmakta ve dinleyicilere aktarılmaktadır.

Hatice Özgün'den derlediğimiz 1392. numaralı benzer efsaneye göre köyde yaşayan bir kişiden halk tarafından kutsal kabul edilip “dede” olarak adlandırılmış ulu bir palamut ağacının dallarını kesmesi istenir, o da kabul eder. Çevresindekiler bu ağacın dallarını kesme, burası dede, tekin değildir, yaşlı ağaç ulu olur, dokunulmaz, derler. Buna rağmen adam ağacı keser ve dinlenmeye çekilir. Bu sırada birden bire ağacın kesilmiş olan yerdeki dalı yuvarlanıp, adamın üstüne yıkılır. Adam sakat kalır, belden aşağısı tutmaz, otuz yıl dert çeker.

Bu efsane, Türk toplumunun millî değerlerinden olan doğaya sahip çıkma ve ekolojik düzeni koruma özelliğini sergilemektedir. Çünkü halkın bazı değer yargılarına verdiği önemi bilen anlatıcı, bu memorat sayesinde ulu ağaçların kutsallığını öne sürerek kesilmelerini önlemeye çalışmaktadır. Bunu da kutsal sayılan ağaca yapılan saygısızlığın cezalandırılmasını örnek vererek başarmaktadır. Keza efsaneler dünyasında kutsala saygı gösterilmemesi, tabunun ihlal edilmesi mutlaka cezalandırılır ve bu ceza çoğunlukla tabiatüstü bir şekilde cereyan eder. Böylece ‘senin de başına gelebilir’ imajıyla korkutulan dinleyici sosyal değerlere sahip çıkacak, hatta bu değerlere başkalarının da zarar vermesini engelleyecektir. Bu sosyal denetim mekanizması, kültürel bir kurala dikkat çekip gelecek kuşakların eğitilmesi yoluyla kültürün korunmasını sağlamaktadır. Buna ek olarak anlatıcı, cezalandırmanın meydana geliş nedenini “o ulu ağacı kesdiği için, bi de söz dinnemediği için.” şeklinde ifade etmiştir. Bu da başkaca yazısız toplumsal kurallardan olan ‘istişarede bulunma, kurallar hatırlatıldığında boyun eğme ve ataların, büyüklerin sözüne de mutlak suretle uyma’ zorunluluğunu hatırlatmaktadır. Metni dinleyen gençler de bu efsanenin eğitici yönü sayesinde atalarını dinleyen, onlara saygılı davranan bireyler hâline gelecektir.

Mehmet Sezai Keyvanoğlu'ndan derlediğimiz 187 numaralı metin, Uşak Kayaağıl köyündeki Gelin Kayası'nın efsanesidir. Hatta 188, 189, 190, 191, 192, 193 ve 194 numaralı metinler, aynı efsanenin varyantlarıdır. Efsaneye göre sevmediği biriyle babasının zoruyla evlendirilen kızın ya da farklı varyantlara göre düğün sırasında yaşadığı bir tacizden dolayı kendini kötü hisseden kızın gelin alayı giderken ettiği dua kabul olur. Kız, Allah'tan ya taşa ya kuşa dönüştürülmesini niyaz etmiştir. Önce taşa dönmeyi dile getirdiği için de gelin taşa dönüşür, onunla birlikte gelin alayındaki tüm varlıklar da... Böylece Gelin Kayası adı verilen kayalar oluşur.

Bu örnekte halkın bir mekânı, efsane yoluyla anlamlandırma ve korunmasını öğütlenme çabası yanında toplumsal bilinçaltının dışı vurumu da söz konusudur. Kadına toplum tarafından biçilen değer, namus kavramının daha çok kadınla özdeşleştirilmesi gibi hususlar efsaneyle gün yüzüne çıkmaktadır. Genç kızlar bu tür efsanelerle uyarılmakta, toplumun ahlak kralları kendilerine hatırlatılmaktadır. Örnekte kızın sevdiği ile evlendirilmediği gibi babasının rızası dışındaki birine gönül düşürmesinden dolayı cezalandırıldığı ve toplumun onu taşa dönüştürdüğü görülmektedir. Duygularını özgürce yaşamak isteyen kızlara efsane aracılığıyla bir gözdağı verildiğini söylemek mümkündür. Hele başkasının tacizi karşısında mağdurun utanmak ve hatta taş olmak zorunda kalması da efsane yoluyla kadının toplum nazarındaki konumunu, nasıl algılandığını gözler önüne sermektedir.

Türk dünyasında farklı coğrafyalarda insan silüetini andıran dağlar ve kayalar için benzer efsaneler anlatılmaktadır. Çok uzağa gitmeden yine Uşak efsanelerinden örnek vermek gerekirse 183, 184 ve 185 numaralı metinler de Uşak'ın Sivasslı ilçesindeki Bulkaz Dağları ile ilgili anlatılmış Sıra Kayalar efsanesinin varyantlarıdır ve Gelin Kayası efsanesiyle büyük benzerlikler içermektedir. Sıra Kayalar efsanesinde de gelinin duası sonucu gelin alayı yine taşa dönüşür. Görünüm itibariyle bir alay insanı andıran şekiller halk tarafından irdelenmiş, kolektif bilincin, toplumsal hafızanın ve hayal gücünün etkisiyle bu efsaneler oluşmuştur. Bu metinler, anlatıldığı bölgede bulunan coğrafi mekânların millileştirilmesini, benimsenmesini ve belki de korunmasını sağlamaktadır. O nedenle bahsi geçen efsaneler; Bascom'un belirlediği halk biliminin eğitim ve kültürün aktarımı işlevini yerine getirmektedir.

Benzer şekilde Süleyman Albayrak'tan derlediğimiz ve bir dağın ana mekân olarak görüldüğü 436. efsanede ise Murat Dağı'nın adının nereden geldiği üzerinde durulmuştur. Bu efsanede mekânı millileştirme, böylece korunmasını sağlama ve dolayısıyla ekolojik düzeni daim kılma işlevi karşımıza çıkmaktadır. Pertev Naili Boratav'ın da belirttiği gibi Anadolu'da birçok dağ zirvesinde kendileriyle aynı adı taşıyan evliya yatar ve adın nereden geldiğini açıklamak maksadıyla o dağla yatarın ilişkisini belirten efsaneler anlatılır (Aktaran: Aday 2013: 99-100).

Meselenin başka bir boyutuna değinecek olursak coğrafi yapılarda, çeşitli canlı varlıklara -özellikle insana- benzer görsel unsurlar bulunması, insanların anlatılan olayın yaşandığına inanmasını kolaylaştırır. Dinleyici için görsel unsurlar,

birer delil niteliği taşır. Bu avantajı kullanan efsanelerde aynı zamanda dinleyiciye toplumsal kuralların hatırlatıldığı ya da öğütlediği bazı dersler de verilmektedir.

Sonuç olarak Uşak efsanelerinin anlatıcıları, bir yandan olayı aktarıırken bir yandan da kültürel öğretide bulunmaktadır. Böylece unutulmaya yüz tutmuş bazı gelenekler / uygulamalar bile yeni nesillere efsaneler aracılığıyla aktarılmış olur.

4. Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulmak İçin Bir Kaçıp Kurtulma İşlevi:

Bascom'un belirlediği halk biliminin son işlevi için Çobanoğlu "Folklorun yerine getirdiği bir başka işlev de önemli olmasına rağmen çoğunlukla gözden kaçırılan kabul edilmiş davranış kalıplarına uygun davranıyor olmak ve bu yolla da meydana gelen toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulabilmeyi sağlamaktır." yorumunda bulunmuştur (2012: 257).

Efsanenin anlatılış gayesi ve işlevi ile ilgili sorumuza kaynak kişilerimizden bazılarının yanıtları şöyle olmuştur: "Tesgin etme, bunun yanında vakit geçirme, ondan sonra kötü alışgannıklardan alakoyma, bir de esgi kültürü yenilere... Bakın kaç tane işi var, işlevi var yâni" (KK251).

Başka bir kaynak kişinin sözleri de şu şekildedir: "Dara düşmüş bi kişinin, bi büyüğün yanına geldiinde işde başından geçen bi olumsuz olayı annatır, kahrettiğinde veyautda kederlendiğinde o büyük ona bi nasiyat anlamında, nasiyat gibi o evsāneyi annatır ki ondan ders alsın. Onu biraz daha böyleee telkin etmek yâni hoşlandırılır veyautda üzüntüsüne, kederine ortag olunur deyelim. Şindi diyelim ki bi toplantı oldu, o toplantıda vatandaşın biriniñ dağda yav bi kurt gördü. "Git!" dedi, gitmedi. "Git!" dedi, gitmedi. Tüfek var elinde, vuramadı. Onu annatır. "Ya ben bunu neye vuramadım?" Bunu bi mevzuya çıkıdı. Bununla ilgili, kurtla ilgili bi evsanesi olan bi adam, bunu bi annatdığı zaman var ya iki saat, üç saat nasıl geçdiğini bilemezsin ve o adam gerçekden, oraya gelirken neden vuramadım deyen adam onu vurmadiğı için mutlu bi şekilde uyur. Yâni rahatlatmak, üsdündeki basğıdan gurtarmak var işin içinde. Yâni ders vermek var işin içinde. Bir başına olumsuz olay gelmiş vatandaşın... Sâten efsaneler öyle annatılır, durup duruke efsane annatamazsın. Tabii mesela bi toplumda adam der ki "Yaaa benim başımda

işde bi felaket var işde...” “Yooo, dur!” der adam. Bi zamannar işde başına şöyle olmuş, böyle olmuş, böyle olmuş... Bu adam bile böyle yapmış.” “Haaa! Benim buradan bi dersim var.” Ne derler ona, deneniyorum, sınanıyorum ben. Demek ki benim bundan almam gereken ders var bundan, diye düşünür. Demek ki bak nerden, bi uçurumun kenarından adamı alıyosun, hop kurtarıyosun” (KK353).

Bascom’un belirlediği halk biliminin eğitim ve kültürün aktarımı işleviyle ilgili örnek verdiğimiz 187. efsane ve benzeri efsaneler, toplumsal ve kişisel baskılardan kaçıp kurtulma işlevini de yerine getirmektedir. Şöyle ki: bu tür efsanelerde zorluklarla mücadele etmek yerine bir savunma mekanizmasına oluşturup sorunlardan sıyrılmayı; taş, dağa, kuşa vb. varlıklara dönüşerek içinde bulunulan sıkıntılı ortamdaki kaçıp kurtulmayı isteyen ruhsal durumun yansıması görülmektedir. Dolayısıyla psikolojik açıdan değerlendirildiğinde görülecektir ki burada insanların açıkça söyleyemediği duygu ve düşüncelerinin efsaneler aracılığıyla dile getirilmesi söz konusudur. Böylece kişi üzerindeki sosyal baskıdan efsane dünyası aracılığıyla sıyrılıp uzaklaşabilir.

Şaziye Kantaroğlu’ndan derlediğimiz 1405. efsanede Anadolu’nun pek çok yöresinde olduğu gibi Uşak’ta da yaygın olduğu üzere “dede” olarak adlandırılan yatırın kişinin rüyasına girmesi anlatılmaktadır. Dede, kadına onu maddi sıkıntılarını kurtarmayı vaat etmektedir; ancak bir şartı vardır: orada bir evliyanın yattığını bilmeyen kişilerin, o mekânı tuvalet olarak kullanmalarını engellemek. Bu metinde kadın ve ailesi, toplum tarafından kabul görmüş evliyaya saygı duyma ve ona göre davranma kuralına, kısacası bir sosyal norma uydukları takdirde bir küp altınla ödüllendirilecektir. Hem psikolojik olarak kurala uymanın rahatlığını yaşayacaklar hem de baskıdan kurtulacaklardır. Buradaki mükâfat, bu kurtuluşun maddeye dönüşmüş formudur.

Kaynak kişinin efsane icrası sırasında kullandığı “Eveli ben safıdım da her şey görünüyodu.” cümlesi ile de temiz kalpli olma kuralının gerçekleşmesi durumunda kişinin takdir göreceği, üzerinde baskı oluşturulmayacağı, dahası ödülle de karşılanabileceği hissettirilmeye çalışılmaktadır.

Benzer bir durumu Veciha Köse’den derlediğimiz 1383. efsanede de görmekteyiz. Köydeki -kaynak kişinin kullandığı tabirle- evliya yatırını; evliya türbe kabul etmiyor, türbe kurunca onu çaya atıyor, savunmasıyla türbe hâline

getirilmezken Veciha Köse'nin bir gün rüyasında Çakmak Evliya'yı görmesi ile durum değişir. Çakmak Evliya türbesi yapılmadığı için rahatsızlık duyduğunu rüyayı gören kişi aracılığıyla köy halkına bildirince mecburen türbe yapılır. Böylece kaynak kişimiz, köy halkının üzerinde oluşturduğu psikolojik baskıdan ve bunalımdan nurtulmuş olur. Zira kaynak kişi bu durumu uzun zamandır dert etmektedir. Aslında ona göre bu kutsal varlığa gösterilen saygının bir nişanesi olan türbenin yapılmıyor oluşu kaynak şahısta büyük bir sıkıntı ve baskı oluşturmaktadır. Rüya vasıtasıyla çıkış noktası bulan kişi, türbenin tamamlanmasıyla bunalımdan sıyrılabilmiştir.

Bu iki örnekte kaynak kişilerin, yatırın iletisini rüyasında görmesi Türk anlatılarında çok sık rastladığımız rüyada aksakallı dede görme motifine ve onun da kaynağı olan atalar kültürüne birebir uymaktadır. Dolayısıyla geleneğe bağlı kalıp içinde yaşadığı toplumun bir bireyi olduğunu vurgulamaya çalışan anlatıcı, yine bir toplumsal kabul görüş ile üzerindeki baskıdan kurtulmuş olur. Hatta kutsal kabul edilen aksakallı dede ile mistik bir şekilde iletişim kurduğu için dinleyiciler tarafından takdir görmekte, kendisine gıpta ile bakılmaktadır.

Bu efsanelerde kullanılan motifle halk biliminin toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma işlevini yerine getirmesini, Erdal Aday'ın "Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar" adlı doktora tezi ile örneklendirebiliriz. Tezde Garip Dede türbesiyle ilgili oluşan şu efsane anlatılmaktadır: "Uşak ilinde zengin birisi rüyasında burayı görür, bakımsız olan bu yeri bugünkü hâline getirmiş. Mübarek zatların olduğunu söylemiştir." Uşak iline de atıfta bulunulan bu misal, çevre illerde de benzer efsanelerin anlatıldığını kanıtlamaktadır (2013: 308).

Görüldüğü üzere Uşak efsanelerinde, sosyal davranış kalıplarına göre hareket eden bireylerin topluma uyumlu kabul edilecekleri, bu kabul görme sayesinde de üzerlerindeki baskının kalkacağı yolunda bir mesaj verilmektedir.

Sonuç olarak Uşak'tan derlenen efsaneler incelendiğinde Bascom'un İşlevsel Kuramına göre folklorun işlevlerinin dördünü de yerine getiren farklı örnekler tespit edilmiştir.

2.5.2. YENİ BİR İŞLEV SINIFLANDIRMASI ÖNERİSİ VE UŞAK EFSANELERİNİN BU ÖNERİ DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ

Halk anlatılarından olan efsaneler, folklorun diğer ürünleri gibi mutlaka işlev sahibidir; çünkü her ürün bir veya birden fazla ihtiyaca yönelik olarak ortaya çıkar. Efsaneler de en az bir ihtiyacı karşılamak maksadıyla oluşmuşlar, zaman içerisinde sosyal yapıya ve ihtiyaçlara göre yeniden şekillenerek yeni işlevler kazanmışlardır. Şüphesiz bunlara icra bağlamında kazandıkları işlevleri de eklemek gerekir. Efsaneler, her anlatıcıya ve dinleyici kitlesine göre, hatta icranın gerçekleştiği mekân, zaman vb. koşullar doğrultusunda yeniden yaratılır. Bu yaratım sürecinde efsaneler, bağlama uygun yararlıklar göstermektedir.

Bunun yanında efsanenin anlatıcısında ve dinleyicisinde bıraktığı etki, efsanenin işlevini ne derece yerine getirdiğinin bir göstergesidir. Dinleyici bu anlatı karşısında ne kadar heyecanlanır, üzülür, korkar, kızar ya da benzeri duygulara kapılırsa efsane, işlevini o oranda gerçekleştirmiş olacaktır. O nedenle icra bağlamı, efsanenin işlevselliği açısından çok önemli bir etkidir.

Efsanenin bir işlev doğrultusunda oluşması ve işlevi yerine getirebilmesi, varlığını sürdürmesini sağlayan unsurlardan biridir. Ne zaman ki bir efsane amacını gerçekleştiremez ya da o amaç önemini yitirir, işte ancak o zaman efsane artık anlatılmaz olur.

“Kutsallık ve yaptırımcılık gücü, efsaneye toplumsal işlev bakımından, diğerlerine göre oldukça farklı bir konum kazandırmıştır” (Karadağ, 2004: 217). Efsaneler, işlevini yerine getirmede oldukça etkilidir; çünkü anlatanın ve dinleyenin anlatılan olayın gerçekliğine inanması anlatının yaptırım gücünü artırmaktadır. Hele ki efsanenin konu bakımından bir alt grubu olan memoralarda olayı yaşayan kişinin bilinmesi, dinleyenlerin anlatıdan etkilenmesini ve dolayısıyla efsaneyi içselleştirmesini sağlamaktadır. Böylece efsane oluşum gayesini yerine getirmiş olur.

Özkul Çobanoğlu “memoratlar oluştukları, derlendikleri mahaldeki topluluğun geleneksel dünya görüşünü, bireylerin iç dünyasındaki korkularını ve fantezileri ve halk inançlarını belirlemek bakımından son derece büyük bir öneme sahiptirler.” diyerek memoratların öneminden bahsetmektedir (2003: 67). Bu yargıdan memoratların, toplumun ve bireylerin pek çok özelliğini yansıttığı sonucuna

varılabilir. Bize göre memorat, efsanenin konu bakımından alt türlerinden biridir. Dolayısıyla memoratlar için söz konusu olan bu işlevi efsanelere genellemek mümkündür. Öyleyse efsaneler, halkı ve tek tek bireyleri anlamak için bize yol gösterebilecek bir işleve sahiptir.

Çobanoğlu, memoratların bir başka işlevinin de öğretilenlerin denetlenmesi ve pekiştirilmesi, başka bir deyişle dönüt verme olduğunu belirtir (2003: 65). Hiç şüphesiz genel olarak efsane, öğrenme sürecinde dönüt vermeyi sağlayan türlerden biridir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Uşak efsaneleri incelendiğinde söz konusu metinlerde açık iletiler yanında örtük iletiler de bulunduğu görüldü. Bu örtük iletilerin de birer işlevi yerine getirmeye yönelik olduğu tespit edildi. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki efsanelerin gerçekleştirmeye çalıştığı açık işlevleri yanında ikincil, gizil ya da örtük adını verebileceğimiz işlevleri de bulunabilmektedir. Ayrıca metinlerin farklı icracılar tarafından farklı gayelerle anlatılabildiklerini, dolayısıyla icra sırasında da yeni anlamlar kazanabildiğini gördük.

Tezimizin “İşlevsel Kuram ve Efsanelerin İşlevleri” başlığını taşıyan bölümünde Uşak efsanelerinin işlevlerini Bascom’un belirlediği ve genel olarak kabul gören folklorun işlevsel özellikleri içerisinde değerlendirdik; ancak kanaatimizce bu değerlendirme, efsaneler açısından yetersiz kalacaktır. Yaptığımız inceleme sonucunda efsanelerin konusuna, içerdiği motiflere, ana düşüncesine, anlatıcıya, anlatıcının ruh hâline, dinleyiciye / dinleyicilere, içinde şekillendiği ve anlatıldığı yöreye, icra ortamına ve zamana göre; kısacası bağlama göre farklı işlevleri karşılayabileceğini fark ettik. Dahası bir efsanenin aynı anda birden fazla işlevi yerine getirmesi de sıkça karşılaştığımız bir durumdur. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki bağlama göre efsanelerin Bascom’un belirlediği işlevlerden çok daha fazla, hatta sayısız işlevi bulunur. Şunu da belirtmek isteriz ki bu işlevlerden tespit edebildiklerimizin sayısının çok fazla olmasından dolayı işlevleri, gruplandırmayı uygun görüyoruz ve bu gruplandırmayı bir öneri olarak sunuyoruz.

Sonuç itibarıyla işlevle ilgili okumalarımız ve elimizdeki Uşak efsanelerinin incelenmesi neticesinde tespit ettiğimiz işlevlerden yola çıkarak efsanelerin işlevleri ile ilgili şu maddeleri teklif ediyoruz:

- a) Sosyokültürel işlevler,
- b) Psikolojik işlevler,
- c) Felsefi-dinî işlevler,
- d) Sanatsal işlevler,
- e) Tarihî işlevler.

Bu başlıklar altında önerdiğimiz efsane işlevleri ve Uşak efsanelerinin bu işlevlere göre incelenmesi ise şöyledir:

2.5.2.1. Sosyokültürel İşlevler:

Efsanelerin belli başlı sosyokültürel işlevleri: kültürün gelecek kuşaklara aktarılması ve devamlılığının sağlanması, toplum düzenini koruma ve sürekli kılma, topluma yön verme, bireylere yol gösterme, eğitime, efsane icracısı tarafından ve / veya toplum tarafından beğenilen davranışları sergileyenleri onaylama ve ödüllendirme, örnek insan tipini ve sosyal davranış modellerini anlatma, öğüt verme / telkin etme, toplumsal kurallara teşvik etme ve onları güçlendirme, toplumu aydınlatma, topluma yararlılık gösterenlere dönüt verme, sosyal değerlere dikkat çekme, toplumun ihtiyaçlarına cevap verme, toplumsal değerleri anlamlandırıp içselleştirme ve koruma, sosyal yapının oluşmasını sağlama, toplum kurallarına uymayanları uyarma / cezalandırma, toplumsal birlik ve bütünlüğü savunma, sosyokültürel konularla ilgili bilgi verme, sosyal eleştiri ve denetim mekanizması oluşturma, toplumsal aksaklıkları yerme, toplumsal gerilimleri yumuşatma / giderme, dengeleme, sosyal eleştiri ve denetim mekanizması kurma, insanların birbirini tanıyıp kaynaşması / sosyalleşme, insanların sağlıklı iletişim kurması, sosyal kurumların sürekliliğini garanti altına alma, dayanışmayı yaygınlaştırma, kültürün güçlenip köklenmesi, kültürel belleği diri ve canlı tutma, sosyokültürel tehditleri ortaya koyma ve halkı bu konuda uyarma, sosyal ideallerin canlı tutulması, uygulama ve pratiklerin modellerinin saptanması, mekâna anlam ve ad kazandırıp onu yerelleştirme, ekolojik düzeni koruma, Türk kimliğini şekillendirme ve toplumu ayakta tutmadır. Bu işlevler, bundan sonra farklı araştırmacılar tarafından derlenecek efsanelerin incelenmesi sonucunda artabilir.

Yaptığımız inceleme neticesinde farklı efsanelerde karşımıza çıkan bu işlevler, topluma ve kültüre yönelik hedeflerle ortaya çıktıkları için tarafımızca “sosyokültürel işlevler” başlığı altında bir araya getirilmiştir. Hiç şüphesiz insan, içinde yetiştiği toplumun bir parçasıdır. Bu nedenle insanın ürettiği her türlü metin, toplumdan ve onun kültüründen izler taşır. Bunun yanında toplum kültürü içinde şekillenen söz konusu metinler, sosyokültürel yapıya yönelik birtakım işlevleri de yerine getirecektir.

Bu doğrultuda efsane incelemelerine geçmeden önce konu ile ilgili yöre halkının fikirlerine yer vermenin uygun olacağı kanaatindeyiz. Efsanelerin toplum ve kültür açısından öneminin ne olduğunu sorduğumuz kaynak kişilerimizden aldığımız yorumlar şu şekildedir: “İnsanlar dayıma kültürlerine, geçmişlerine, bu tür evsanelere âşıktır. Bugünün olmuş bi olayı annatdığında kimse zevk almaz. Niye? Orda insannar atalarını, dedelerini, on nesil gerideki insanları düşünür, canlandırır. O insanlara hayret eder. Onları sanki yaşamak isder, biliyo musun? O şartlarda o dedem ne yapmış, o ebem, nur yüzlü ebem nasıl dinlemiş, nasıl bunlara inanmış, nasıl böyle bi hareketde bu işleri yapabilmişler, bu davranışları gösderebilmişler diye insanlar...” (KK353).

Yine kaynak kişilerimizden bir diğerrinin aynı soru ile ilgili açıklaması şu yönde olmuştur: “Çocuklara ikindiden sonra ekmek yimeñ, denir mesela. Salt ekmek yir, akşam yemek yimez çocuk. Burda bi ders çıkarı, bi şey, der mesela, bi sanı laf annatır. Akşam ezanında yatma, işde ikindiden sonra yatma, keraat zamanında yatma. Akşamüsdü mala bakılcağ, sofrta hazırlancağ. E sen buraya yatāsañ, ben buraya yatāsam onları kim yapcağ? Heee. Bu yüzden hana bi değışik bi şey söyleyen de bunu buradan vazgeçiren. Hana kötü huy edinmesinğ gibi bunnar annatılır, esgi laflar. Neden, derse çocuk aklına geleni annatır” (KK264).

Derlediğimiz efsane metinlerine baktığımızda elimizdeki efsanelerin çoğunun sosyokültürel işlevlere yönelik oluştuğunu görmek mümkündür. Örneğın ikisinin de adı Emine Özcan olan iki eltiden derlediğimiz 766. efsaneye göre Yunan işğali sırasında Kayaağıl köyündeki bir yerde bulunan su, Mağaralar adı verilen başka bir mevkiye aktarılmak istenir. Bunun için Yunan askerleri kanal açarlar. İşi kolayladıklarında içlerinden biri “Bundan sonra su, eşek gibi gider.” şeklinde bir cümle kurar. Bunun üzerine su akmaz, aksine geri çekilir. Bu efsanede, büyük

konuşmanın ve suya saygısızlığın halk tarafından oluşturulmuş bir anlatı yoluyla cezalandırıldığını, hatalı kişinin haddinin bildirildiğini görüyoruz. Bu anlatıyla icracılar, Türk kültüründe suyun kutsallığını ve ona duyulan saygıyı korumaya, yeni nesillerin bu hasleti unutmamasını önlemeye çalışmaktadır. Aynı zamanda yapılan iş bitmeden peşini bırakmamak, sonuna kadar mücadele etmek gerektiği de vurgulanmaktadır. Bu bağlamda efsane kültürün gelecek kuşaklara aktarılması ve devamlılığının sağlanması işlevini yerine getirmektedir.

Türk töresince takdir edilen bir vasıf olarak kabul görmüş alçak gönüllülük de bu efsane ile korunmaya çalışılmaktadır. Toplumda kabul gören bu kuralların çiğnenmesi durumunda kişinin başarısızlığa düşeceği, verilen ceza ile gözler önüne serilmiş olur. Efsanede Türk töresine destek vermenin yanında bize göre bir de alt metin yer almaktadır; köy halkı, işgal yıllarının acısını, emeline ulaşamayan Yunan askeri örneğiyle çıkarmakta, bir nevi intikam olarak rahatlamaktadır. Bu da efsanenin aynı zamanda psikolojik bir işlevinin de bulunduğunu göstermektedir. Türk toplumunun en önemli özelliklerinden biri olan özgürlüğüne düşkünlük, efsanede ana tema olmasa da gizil biçimde konu edilmektedir. Türk milleti olarak daima özgürlüğümüze sahip çıkmamız gerektiği de metinde örtük ileti ile sunulmaktadır. Dolayısıyla metnin işlevlerinden biri de değerlere sahip çıkmaktır. Yeri gelmişken belirtmek isteriz ki bu efsanenin, işgal yıllarından bahsettiği için, gençlere Türk tarihini hatırlatma veya öğretme şeklinde bir tarihî işlevi de göze çarpmaktadır.

Emine Çınar'dan derlediğimiz 1222. efsanede kültürümüzün o kadar çok ögesi ile karşılaşırız ki metin, adeta bir kullanım kılavuzu gibi. Çocuksuzluk motifi ile başlayan metin, bu duruma çare aramayla sürüyor. Mutlu sonla biten efsanede; yatırlara bağlanma, “yedi” formel rakamı, rüya motifi, adak ve kurban törenleri, ağaca bez bağlama, kutsal kabul edilen mekândan ayrılırken -dileğin gerçekleşmesi için- dönüp bakmama gibi gelenek, inanma ve ritüeller anlatılmaktadır. Dolayısıyla metnin, Türk kültür öğelerinin öğretilmesi, güncellenip yaşatılması ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verme işlevleri bulunmaktadır.

Bilindiği üzere dileğinin gerçekleşmesi hâlinde yatıra gidip adadığı hayvanı kesen kişi, o hayvanın etini fakir fukaraya dağıtır. Bu nedenle 1222. efsane ve benzeri efsaneler, toplumdaki ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatma ve yatır, türbe gibi kutsal mekânları ziyaret etme, oralarda dilekte bulunma geleneklerimizi konu

aldığı ve halk için bir örneklem üzerinde bilgi sunduğu için kültürü koruma ve genç kuşaklara aktarma işlevini yerine getirmektedir. Bu ve benzeri efsaneler, nesiller arasında gelenek aktarımını yaparak aslında toplumun oluşturmuş olduğu sistemin ve kültürün sürekliliğini sağlar.

Bahsettiğimiz 1222. metin, yalnız sosyokültürel işlevlere sahip değildir; duanın gücünü anlatması, dinî inanç ve uygulamaları sürdürmeye yönelik bir çabayı içermesi nedeniyle felsefi-dinî işlevlere de sahiptir. Ayrıca psikolojik işlevleri de bulunmaktadır. Şöyle ki çocuğu olmayan kadın, efsanede anlatılan riti gerçekleştirdiğinde sorunun çözümü için elinden geleni yaptığını düşünerek üzerindeki psikolojik baskıdan kurtulur. Çare bulacağına dair bir rahatlama yaşar ve şifaya ulaşmasa da kişinin ruhsal sağlığı korunmuş olur. Bu tür efsaneler, hele ki memoratlar, toplumdaki bireylerin yaşanmış örneklerden yola çıkarak psikolojik açıdan kendini korumasını sağlama işlevine sahiptir. Tıbbi açıdan bakıldığında kadın, bu rahatlama neticesinde daha kolay hamile kalmış olabilir; ancak işin tababet boyutu, çalışmamızın konusu dışındadır.

Efsanenin başka bir psikolojik işlevi de şöyle açıklanabilir: yedi kurban kesmesi gereken kişinin sadece birini kesmeye maddi gücü vardır. Bu nedenle bir hocaya danışan efsane kahramanı, tek kurban kesip o kurbanı yedi parçaya böler ve her bir parçayı, kutsal kabul edilen mekândaki yedi çalıya paylaştırıp bırakır. Böylece adağı tam yerine getiremeyen kişi, yedi rakamının kutsiyetinden yararlanarak bir savunma mekanizması oluşturup içini ferahlatmıştır. Bu da gösteriyor ki aynı efsane hem sosyokültürel hem felsefi-dinî hem de psikolojik işlevlere sahiptir.

Nimet Ünlü'den derlenen 1413. efsaneye göre sevdiğiyle değil de başka bir kişiyle zorla evlendirilmek istenen bir kız, evlenmek istemediği adam tarafından vurulur. Ölen kızın ruhu, gelinlikle gezip sevdalılara yardım etmektedir. Bu efsanede insanlar iyilik yapmaya ve sevenleri ayırmamaya teşvik edilir. Birbirini seven insanlara saygı gösterilmesi, onları ayırmanın bir felakete sonuçlanabileceği, sevdiğine kavuşamayan insan ölse de ruhunun rahat edemeyeceği, arafta kalacağı, ruhlar âlemine göçemeyip bu dünyada gezineceği anlatılmaya çalışılmaktadır. Efsane, sosyal değerlere dikkat çekme, toplumun ihtiyaçlarına cevap verme ve toplumun huzurunu koruma gibi işlevlere vakıftır.

Mehmet Ali Oğuz'dan derlediğimiz 710. efsanede çuvala para kazanan bir marangoz, karşısına çıkan Hızır'ın çuvalda ne olduğu ile ilgili sorusuna talaş, cevabını verir ve bunun sonucunda para gerçekten talaşa dönüşür. Bahsi geçen efsanede yalan söylemenin ve yardımlaşmaya karşı çıkmanın cezalandırılmasıyla dinleyicilere bu marangoz gibi davranılmaması gerektiği mesajı verilmektedir. Yine Emine Çınar'dan derlediğimiz 1243. efsanede dilenci suretinde gelen Hızır'ın isteklerinin karşılanmasından sonra Hızır, kapalı hâldeki torbada ceviz de olduğunu bilip cevizden de ister. Hızır'ın bu isteği de olumlu karşılanınca kişinin zenginleşmesi de bir önce bahsi geçen efsanenin mutlu biten varyantı gibidir. İki efsane de öğüt verme işlevine sahiptir.

Maide Hoşgör'den derlediğimiz 107. efsanede ise yün satıcısı, karşıdan birinin gelmekte olduğunu görüp panikler. Çünkü gelenin ondan bir şey isteyeceğini düşünür; ancak gelene bir şey vermek istemez, vermeyince de günaha gireceğinden korkar. Çözümü saklanmakta bulur. Yanında çalışan işçiye kendisinin dükkânda olmadığını söylemesini tembihler ve yünün içine saklanır. Dükkâna gelen Hızır, yünün sahibini sorduğunda işçi ustasının kendisine tembihlediği yalanı söyler. Bunun üzerine Hızır, kılıcını yünün içine saplar ve “Peki bu yünün sahibinin aynısı kim?” diye sorar ve satıcı ayıya dönüşür. Kaynak kişinin ifadesine göre ayı böyle türemiştir. İçinde aynı-ay şeklinde bir kelime oyunu da barındıran bu efsane, yalana karşı toplumu uyarma ve korkutma işlevi taşımaktadır.

710, 1243 ve 107 numaralı Uşak efsanelerinden anlaşıldığı üzere Hızır; Uşak halkının belleğinde insanları imtihandan geçirebilen, gücü ve yetkisi engin, geniş bir yaptırım gücüne sahip, dahası gaibi bilen bir varlıktır. Bu algı, korkutma yoluyla insanların toplumsal normlardan sapmalarını önlemeye yönelik bir uyarı fonksiyonunda kullanılmıştır. Uşak'ta tanrı misafirinin Hızır olabileceği düşüncesiyle eve gelen herkes, iyi ağırlanmaya çalışılır. Hızır'ın bedduasından ve lanetinden korkulduğu için gelenin boş çevrilmemesi gerektiği düşünülür ve bu anlayış, Uşak'ta efsaneler aracılığıyla genç kuşaklara bir gelenek olarak benimsetilmeye çalışılır. Dolayısıyla Hızır kültü ile ilgili efsaneler, Türk töresinin sürekliliğini sağlama işleviyle karşımıza çıkmaktadır.

Konukseverlik, büyüklere saygı, toplumsal yardımlaşma ve koşullar ne olursa olsun darda kalanın isteğini yerine getirme gibi toplumsal hasletlerimiz, Hızır'ı konu

alan efsaneler vasıtasıyla bize hatırlatılmaktadır. Kültürel normlara uyulmadığı takdirde kişinin başına gelebilecekler, efsanelerde ibret alınması için korkutucu biçimde gösterilmektedir. Olumsuz davranışların cezalandırılması, hatta Naide Zıraman'dan derlenen 706. efsanede olduğu gibi Hızır'a buğday vermeyen köylülerin başına taş yağması gibi felaketlerle karşılaşılması, toplumun kurallara riayet etmesi için bir uyarıdır. İnanırcılığı ve yaptırım gücü yüksek olan efsaneler bu işlevi yerine getirmede etkindir, özellikle sunulan kanıtlar ve gerilimin giderek artması halkı toplum kurallarına uymaları için ikna etmeye yönelik icracının elindeki önemli kozlardır. Böylece geleneklerin sorgulanmasının, bunlara karşı çıkılmasının da önüne geçilmiş olur. Bu geleneklerin, toplumsal düzenin sağlanması ve bireylerin refahı için ne derece gerekli olduğu efsaneler yoluyla genç kuşaklara öğretilir ve toplumsal değer yargılarının sahiplenilmesi sağlanır.

1243. efsanede olduğu gibi Hızır'a doğruyu söyleme ve ikramda bulunma sonucunda kişinin ödüllendirilmesi ise örnek davranış modellerini dinleyicilere gösterme işlevine sahiptir. Bu ödüle nail olmak isteyen kişi; aksakallı gezginlere hürmet, elindekini başkalarıyla paylaşma, daima dürüst davranma gibi âdetleri sürdürmeyi canı gönülden isteyecektir.

İrdelediğimiz Hızır'ı konu alan efsaneler; toplumsal yapıyı koruma, ibret oluşturma, kültürü genç nesillere aktarma, eğitim gibi işlevlere haizdir. Köylerde henüz okulların olmadığı dönemden beri efsaneler, benzeri sosyokültürel işlevleri yerine getirmektedir.

Sonuç itibarıyla Uşak efsanelerinde sosyokültürel işlevlerin çok yaygın olduğu, hemen her efsanenin en az bir sosyokültürel işleve yönelik ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Uşak efsanelerinde özellikle yardımlaşma, dayanışma, saygı, dürüstlük, iyilik, çalışkanlık gibi erdem ve meziyetlerin öğütlenmesi yoluyla sosyokültürel yapının düzenlenmeye ve Türk gelenek göreneklerinin bekasının sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür.

2.5.2.2.Psikolojik İşlevler:

Efsanelerin başlıca psikolojik işlevleri şunlardır: insanların açıkça söyleyemediği duygu ve düşüncelerinin efsaneler aracılığıyla dile getirilmesi,

toplumsal ve bireysel bilinçaltını yansıtmaya, ruh sağlığını koruma, gerilimi azaltma, psikolojik destekte bulunma, sağaltma / tedavi etme, anlatıp rahatlama, can sıkıntısından kurtulma, problemlerle başa çıkma ve hayata tutunma, dinlendirme, kişilere ve topluma umut verme, hoşgörüyü öğrenme, kendini başkalarına kabul ettirme, bireyin kendini ve çevresini tanıyıp hayata adapte olması, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma, gerçeklerden kaçıp hayale sığınma, savunma mekanizmaları yaratma, sorulara cevap bulma, merakın ve bilgilenme gereksiniminin giderilmesi, olağanüstü durumlara açıklık getirme, geleceğe dair kehanetlerle ruhsal teskin duygusu oluşturma, her acının bir gün geçeceği vurgusuyla insanları ferahlatma, korku, tedirginlik ve gerilim salma, bireylerin ya da topyekûn halkın bilinçaltındaki korkuları yansıtarak bu korkulardan kurtulma, hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme, psikolojik savunma veya saldırı, insanın ideallerinin ve yaşadığı dünyaya dair hayallerinin gerçekleşmesi, dünyanın acı gerçeklerinden mucizelere veya olağanüstülüklere sığınma, güdüleme, sosyal ve bireysel motivasyonu gerçekleştirme, kötü alışkanlıklardan uzak tutma. Bu işlevler, bundan sonra derlenecek efsanelerin incelenmesi neticesinde artırılabilir.

Görüldüğü üzere efsanelerin, insanları psikolojik / ruhsal yönden etkilemeye dönük de pek çok işlevi bulunmaktadır; çünkü efsaneler anlatan ve dinleyen tarafından inanılan metinler olması dolayısıyla etki alanı geniş bir türdür. Halkın korkuları, şüpheleri, sevinçleri, gurur kaynakları, önyargıları, nefret ettikleri ya da imrendikleri; kısacası toplumsal bilinçaltı efsaneler aracılığıyla su yüzüne çıkar. Aynı zamanda efsaneler, insanların bilinçaltına nüfuz etme yetisine de sahiptir. Bu yeti, efsaneyi psikolojik açıdan çok işlevsel kılmaktadır. Keza efsane icracısı bir olayı anlatırken bir yandan da onun hayal edilmesini sağlar. Hayalde beliren bu görüntüler aracılığıyla efsanenin ana düşüncesi ve oluşturulmak istenen imaj kişinin bilinçaltına sızarak yeni psikolojik kodlar oluşturur.

Tez çalışmamız kapsamında sorularımızı yanıtlayan kaynak şahıslar, efsanelerin psikolojik boyutu ile ilgili şunları dile getirmişlerdir: *“Bazı gomşuların başlarına olaylar gelir. Adamın arabası devrilir mesela veya adamın üsdüne, çoluğuna çocuuna ifdirā gidē. Yapmamışdır. İşde bu olaylarda, bu tür şeylerde toplumun başına gelmiş, gonşunun başına gelmiş olaylarda efsaneler toplumu tesgin etmede, telkin etmede mütiş faydası vardır yāni. Neden? Adam şindi o gün gızar; ama işde bi efsane vardır onunla ilgili. Onu bilenler bilir. Bi efsane vardır. İşde bi*

zamannarda peygamberimizin kardaşına veyautda hakkaten bunu hiç yapmıcak birine iftira atılmışdır. Efsaneyi annadır adam. Ne olur? Şindi ordaki ata, dede... Demek ki bizden öncekilerin başına, bi bize değil, bizden öncekilerin başına böyle bi şey gelmiş. Hee. O insannarın gelmiş. Demek ki biz de şey yapıyoruz, sınavdan geçiyoruz deye düşünür. Rahatlā yāni. Bi de bu yönü vā işiñ” (KK34), (KK190), (KK264), (KK353) ve (KK436).

Salih Diker'den derlediğimiz 517. efsanenin anlatımı sırasında gayet eğlenceli, esprili bir üslup tercih edilmiştir. Efsaneye göre Avcılar Kulübündeki avcılar, başlarından geçtiğini iddia ettikleri olayları ballandıra ballandıra anlatmaktadır. Bu uydurma hikâyeleri sessizce dinlemekle yetinen ihtiyar avcıya, genç avcılarının “Senin de vardır bir avcılık maceran, haydi sen de bir anı anlat bize.” ısrarı üzerine adam bir turnayı nasıl gözünden vurduğunu anlatır. Bu komik ve absürt hikâye üzerine genç avcılardan birinin “Durdun durdun, turnayı gözünden vurdun.” demesiyle efsanenin temel anlatılış amacının, bir deyimın nasıl meydana geldiğini açıklamak olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca başlangıçta avcı fıkrası izlenimi veren metnin aslında bir efsane olduğu da buradan anlaşılmaktadır.

İnsanoğlu var olduğundan beri merak içindedir ve bilmediğini öğrenme, dünyayı anlamlandırma çabasındandır. Bu efsane vasıtasıyla insanların, “turnayı gözünden vurmak” deyimın nasıl ortaya çıktığı yönündeki merakı giderilmiş olur, dolayısıyla psikolojik açıdan bir rahatlama yaşanır. Ancak metnin icrası sırasında kullanılan tonlama, jest ve mimikler ile metindeki gülünç öğeler, efsanenin aynı zamanda eğlenme ve eğlendirme işlevlerini de yerine getirdiğini kanıtlamaktadır. Avcılar Kulübünün girişine “Atış Serbest!” tabelasının asılması, kulüpteki avcılarının gülünç ve abartılı şekilde anlattıkları av maceraları, efsane dinleyicilerinin de efsaneyi anlatan kişinin de hoşça vakit geçirmesini sağlamaktadır. Dinleyici gerçeklerden bir süreliğine uzaklaşıp efsanenin hayalî dünyasına açılır ve efsane psikolojik işlevlerini yerine getirmiş olur. Günlük hayatta başaramadıklarını efsanenin kahramanı olan avcılarının anlattığı uydurma hikâyelerle telafi ettiğini hisseden dinleyici, muhtemelen bir süreliğine de olsa daha huzurlu bir şekilde hayatına devam edecektir.

Halil Kahraman'dan derlenen 1362. efsanede altı yıl çocuğu olmayan, bu nedenle yakın çevresi tarafından iğneleme ve hakarete maruz kaldığı için üzülen

yoksul bir çiftin kaderi, muhtaç bir kişiyle karşılaşmalarından sonra değişir. Çiftin gönlü öyle zengindir ki perişan bir kılıkla karşılarna çıkan kişiye türlü iyilik ve ikramlarda bulunmayı tasarlarlar. Daha bu tasarıları hayata geçiremeden misafir ortadan kaybolur. Durumu köyün imamına anlatırlar ve işte o zaman gelenin Hızır olduğunu anlarlar. Bu olayın ardından hem zenginleşirler hem de zaman içinde yedi tane çocukları olur. Dahası her yıl tarlalarından elde ettikleri mahsul, çocukları olmuyor, diye onlarla alay eden kişilerinkinden kat be kat fazla olmaktadır.

Çocuksuzluk motifi ile başlayan bu anlatı sayesinde dinleyenler, her türlü derdin bir çaresi bulunacağını anlayıp teskin olmaktadır. Metin, iyiliğin ve temiz kalpliliğin en büyük sorunları bile çözecek anahtar olduğunu düşündürmekte, umut ve şifa verme psikolojik fonksiyonlarını yerine getirmektedir. Efsanenin bir başka yönü de kişinin çok çalışarak, ibadetlerini yerine getirerek, ihtiyaç sahiplerine yardım ederek talihinin dönebileceğini ve ailesi için yararlı olabileceğini düşünüp rahatlamasını sağlamaktır. Böylece kişi kendini ailesi için bir kahraman gibi görecektir, hayata daha sıkı tutunabilecek, geleceğe dair endişelerinden sıyrılabilecektir.

Ayrıca bu ve benzeri efsaneler, kişinin zor durumda kalsa bile pes etmemesi gerektiğini, duayla ve kutsal varlıklardan yardım isteyerek güçlüklerden kurtulabileceğini de ima etmektedir. Dolayısıyla efsane, sağaltma işlevi yanında metanet ve direnç verme, dünyanın acı gerçeklerinden olağanüstülüklerle sığınma ile güdüleme işlevlerini de yerine getirmektedir.

Bahsi geçen 1362. efsane; karşılık beklemeden iyilikte bulunma, konukseverlik, Allah'a isyan etmeden mücadeleye devam etme, aile saadetini her duygunun üstünde sayma gibi Türk gelenek-göreneklere öğütlediğinden sosyokültürel açıdan öğretme ve yeni nesillere kültürün aktarımı işlevlerine de sahiptir. Duanın, inancın bu efsane vasıtasıyla yüceltilmesi de felsefi - dinî işlevlerden dinî öğretiyi aşılama işlevine örnektir.

Çalışmamızın 181 numaralı efsanesinde kaynak şahıs Ayşe Çelik'in "...biraz köyde bi düzensizlik, bi sapma gibi bi şey olduğunda bi şey olurmuş. Çekirge bile yağmış gökden, çekirge yağmış bütün şeylerini yemiş. Aç galmışlā, gıtlık olmuş." sözleri, efsanenin psikolojik işlevlerine dikkat çekmektedir. Metnin, halkın ve anlatıcının bilinçaltındaki korkuları gün yüzüne çıkardığını, bu korkulardan emin

olmak için toplumsal düzene sahip çıkmak gerektiği ana fikrini içerdiğini söyleyebiliriz. Böylece bir savunma mekanizması oluşturan halk, gelecek her türlü belanın nedenini insanların hatalarına ve toplumsal yapının bozulmasına bağlayacaktır. Psikolojik olarak kendini ve toplumu suçlarken, bir yandan da kaderi değiştirme gücünün kendinde olduğunu varsayıp daha dikkatli davranacaktır. Bunun sonucunda da dinleyiciler; iyi olursak, kurallara uyarsak başımıza hiçbir zaman felaket gelmez düşüncesiyle avunacaktır. Metin, sosyokültürel açıdan toplumsal kuralları ve sosyal yapıyı koruma işlevini yerine getirirken psikolojik açıdan da rahatlama, müsterih olma ve kendini güçlü hissetme işlevlerini yerine getirmektedir.

Sonuç olarak Uşak efsanelerinde psikolojik işlevlerin yaygın olduğu, insanların bu efsaneler aracılığıyla esenlik bulup rahatladığı, hoşça vakit geçirip geleceğe daha güvenle baktığı tespit edilmiştir.

2.5.2.3.Felsefi – Dinî İşlevler:

Efsanelerin felsefi-dinî işlevlerini şöyle sıralayabiliriz: hayatı ve evreni sorgulama, dinî ve ahlaki değerlerin, inanışların sorgulanması ve / veya onaylanması, dinî öğretiyi aşılama, kültürlerin güncellenmesi ve tanıtılması, kutsal kabul edilen değerlerin ve mekânların korunması, az sözle çok şey anlatma, yaradılışa dair felsefi konularda bilgi sunma, bir düşüncüyü destekleme, savunma veya bir görüşe saldırı / protesto. Felsefi - dinî işlevler de ileride yapılacak efsane incelemeleri ile artırılabilir.

Efsaneler, içinde şekillendiği toplumun ve çekirdek oluşum mekânı olan yörenin düşünce ve inanç yapısına ayna tutan anlatılardır. Hatta efsaneler aracılığıyla halk, düşünsel ve dinsel tarihini kayda geçirir, diyebiliriz. Özellikle dinî / mistik içerikli efsanelerde ve efsane türlerinden olan memoralarda halkın hayata bakış açısı, kutsal kabul ettiği kavramlar, gizemli bulduğu konular ve düşünce sistemi açıklanmakta, sorgulanmakta, tasdik edilmekte veya yerilmektedir. Öyleyse efsanelere, halk felsefesinin arşivleri gözüyle bakabiliriz.

Her türlü insan faaliyetinin, bilimin, sanatın ve hatta felsefenin kökeninin dine dayandığını da düşünecek olursak efsanelerin de temel ortaya çıkış gayesinin inanç olduğunu, zamanla yeni amaç ve işlevler kazandığını varsaymak mümkündür.

Yaşarhanım Kaya'dan derlediğimiz 995. efsanede sadece Besmele çekerek namaz kılan cahil bir çobanın her gün sürülerini denizin üstünden yürütüp karşıya geçirmesi anlatılmaktadır. Tüm dua ve sureleri eksiksiz okuyup namaz kılan kimliği meçhul kişi ise “Ben bu kadar okuyorum da denizin üstünden geçemiyorum. O nasıl geçebilir ki?” diye sorgularken bir yandan da kıskançlığını dile getirmiş olur. Adam, çobana çok da inanmadığından olsa gerek geçelim o zaman, önerisinde bulunup çobanı sınamak ister. Besmeleyle namazını kılan çoban her zaman olduğu gibi sürüleriyle birlikte denizin üstünden yürüyüp gider.

Bu metinde temiz kalple ibadetin çok şey bilerek ibadet etmekten daha makbul olduğu anlatılmaya çalışılmaktadır. Bir ibadetin eda edilmiş şeklinin felsefi açıdan sorgulandığı ve halk tefekkürüyle bir sonuca bağlandığı metinde felsefi – dinî işlevler karşımıza çıkmaktadır. Bu işlevler; bir inanışların sorgulanması ve bir düşünceyi desteklemedir. Efsane aynı zamanda psikolojik bir işleve de hizmet etmektedir. Arapça olan sure ve duaları bilmeyen veya bunlara dili dönmeyen kişilerin bu efsane ile teskin edildiği ve onlara “İbadette ayrıntıları bilmiyorsan üzülme. Kalbini bütün tut. Allah kabul eder.” şeklinde bir umut verildiği söylenebilir.

Kadir Sarı'dan derlediğimiz 1028. efsaneye göre Allah, kullarına “Ben yaşlandım, beni ziyaret etmediniz.” diyecektir. Kul “Sen bizi yaradansın. Biz seni nasıl ziyaret ederiz?” diye sorduğunda da Allah “Dünyada benim yaşlı bir kulumu ziyaret etseydiniz beni ziyaret etmişsiniz gibi sevap kazanacaktınız.” diye yanıtlayacak, ardından da ikinci sorusunu soracaktır: “Ben hasta oldum, beni niye ziyaret etmediniz?” Bunun üzerine kul “Ya Rabb! Biz seni nasıl ziyaret ederiz? Sen hastalıklara şifa verensin, diriltensin.” dediğinde Allah “Dünyada hasta bir kulumu ziyaret etseydiniz beni ziyaret etmiş gibi olacaktınız.” Cevabını verir. Anlatıcı Kadir Sarı, efsaneyi şu sözlerle bitirir: “O yüzden yaşlıları ve hastaları ziyaret etmenin sevabı büyüktür.”

1028. efsanede dinî ve ahlaki değerlerin sorgulanması ve onaylanması işlevi ile karşılaşılıyor; çünkü burada soru - cevap yöntemiyle dinleyenlerin de felsefi bir sürece girmesi, basit görünen olaylar karşısında derin düşünmesi teşvik edilmiştir. Kulla yaratıcı arasında geçeceği varsayılan bir sorgulama sunulan metinle dinleyicilerin dinî bir mevzuda düşünüp çıkarımlarda bulunması, ardından da dinî -

ahlaki konularda ders alması sağlanmaya çalışılmıştır. O nedenle aynı zamanda dinî öğretiyi aşılama işlevi de yerine getirilmiş olur.

Aslında bu örnekte ihtiyarların ve hastaların yanına gidip onları mutlu etmek ve bir ihtiyaçları varsa karşılamak da öğütlenmektedir. Böylece toplumsal dayanışma çarkları kendiliğinden dönecek, ihtiyaç sahipleri tespit edilip imdatlarına koşulacak, sosyal refah ve huzur sağlanacaktır. Dolayısıyla 1028. efsanede sosyokültürel açıdan da dayanışmayı yaygınlaştırma, toplum düzenini koruma ve sürekli kılma, toplumun ihtiyaçlarına cevap verme işlevleri görülmektedir.

Türk kültüründe öteden beri önemli bir yere sahip olan atalar kültürünün bir yansıması olarak düşünebileceğimiz yaşlı ziyaretinin devam etmesinin teşviki yönüyle efsane sosyokültürel bir işlev içermektedir. Ancak bu kültürün dinî boyutunun sorgulanması, nedeni ve kökeninin araştırılması ve yaratıcıya bir borç olarak sunulması felsefi – dinî işlevi karşılamaya yöneliktir, bu efsanede kültürün güncellenmesi ve tanıtılması işlevi yer almaktadır.

Ramazan Kaya'dan derlediğimiz 549. efsaneye göre Azrail'le arkadaş olan adam, ondan ecel vakti geldiğinde kendisine haber vermesini ister. Azrail de bunu kabul eder. Zamanla vücudunda ağrılar başlayan adam, bir gün Azrail'in canını almaya gelmesi üzerine daha önce haber vermediği için Azrail'e sitem eder. Azrail de ağrılarının ölümün yaklaştığının birer belirtisi olduğunu söyler. Bu defa adam ölümden kaçmaya karar verir. Azrail'i oyalayıp oradan ayrılır. Bir marangozdan kendisine bir sandık yapmasını ister. Sandığın içine girer ve sandığın sürüklendiği şehirde ölür. Bunun nasıl olduğunu soranlara Azrail "Ben zaten arkadaşımın canını orada alacaktım. Onu oraya götürüseye kadar neler çektim." der.

Efsane, dinleyicilerin ölümle ve kaderle ilgili düşünmesini sağlamaktadır. Ana fikir olarak da kaderden kaçışın olmadığını vurgulamaktadır. Kaderle ilgili bu ve benzeri efsanelerde felsefi – dinî işlevlerden bir düşünceyi sorgulama ve destekleme işlevi bulunur.

Tüm bu örneklerden yola çıkarak diyebiliriz ki efsaneler; halkın ölüm, yaşam, kader, inanç, ibadet gibi kavramlar üzerinde düşünmesini, bunları sorgulamasını, yeni fikirler üretmesini ya da kabul gören fikirleri benimsemesini sağlamaya yönelik olarak anlatıldıkları takdirde felsefi - dinî işlevleri yerine

getirmektedir. Görüldüğü üzere Uşak efsanelerinde de bu durumun örnekleri mevcuttur.

2.5.2.4.Sanatsal İşlevler:

Efsanelerin sanatsal işlevleri şunlardır: estetik beğeni oluşturma, farklı sanat dallarına ilham verme, efsanenin icrası sırasında ustalık sergileme, anlatıcının estetik zevkini yansıtmaya, anlatıcının sanatsal açıdan kendini kanıtlanması, sanat dalları ile ilgili bilgi verme, dinleyicileri farklı halk anlatıları yaratma konusunda esinlendirme. Efsanelerin sanatsal işlevleri, farklı efsanelerin derlenip incelenmesi sonucunda zamanla çoğaltılabilir.

“Sade olan bir halk bilgisi ürünü esas itibariyle sadece ve sadece “işlev”le ilgilidir. Yani bir ihtiyaca binaen ve bir ihtiyacı karşılamaya yönelik olarak yaratılmış ve yaratılmaya, aktarılmaya devam etmektedir. Canlı olan ise; belli bazı işlevler yanında sınırlı estetik olgu yaratma ve sanat kaygısını da içerir. Başka bir ifadeyle bu tür yaratmalar belli oranda ustalık içerir. Geleneksel değerleri ifade eden halk bilgisi ürünleri az da olsa ustalık anlayışı ile birleşince canlı hale gelir” (Ekici, 2004: 16).

Metin Ekici'nin bu görüşünden yola çıkarak diyebiliriz ki efsaneler de icraları sırasında sanatsal değer kazanmakta ve her icra bağlamında yeni sanatsal işlevleri karşılayabilmektedir.

“Ciddi olan ise; ürünün temel işlevlerini yerine getirmede son derece başarılı olmaları yanında, estetik ve sanat anlayışını ve bir ustanın zevki ve aşkını en iyi şekilde yansıtan ürünlerdir. Bu tür ürünlerde çok ciddi bir tekrarlama ve bunun sonucunda mükemmel olanı elde etme kaygısı vardır. İster bir halk dansı olsun, ister bir türkü, isterse bir masal veya hikâye ya da isterse bir sepet veya masa örtüsü olsun, ciddi olarak yaratılan ürünler kesinlikle kendilerini kanıtlayacak özellik ve nitelikleriyle ayrılırlar.” (Ekici, 2004: 17)

Kaynak şahıslarımızdan Tansel Doğan, efsanelerin sanatsal işlevleri ile ilgili şu tespitlerde bulunmuştur: “Ama buradaki şey, önemli olan şu: İyi bir anlatıcı lazım.

Şindi işde burda anlatan kişi ufak tefek katkı yapar. Yāni anlatım güzelliği, ifade güzelliği olsun diye yapar. Eşme’de annatırsan, o şiveyle annatırsan daha hoşça gider. Özünü değışdiremezsin, bi şey gatamazsın” (KK395).

Kanaatimizce halk edebiyatı ürünlerinin sanatsal açıdan iki yönü bulunmaktadır. Birincisi üslupta yani dilin kullanımında ve anlatım tarzında metne yapılan sanatsal katkılar, ikincisi ise icra sırasında jest, mimik, taklit gibi unsurlarla ortaya çıkarılan sanatsal beceriler. Efsaneler; köy seyirlik oyunları, halk hikâyeleri, masallar vb. halk edebiyatı ürünleri kadar sanatsal ustalık gerektirmese bile efsane anlatımında da anlatıcının yeteneği ve estetik tercihi doğrultusunda sanatsal beceriler sergilenebilir. Bunlar da efsanenin hem dinleyiciler üzerindeki etkisini hem de halk tarafından kabul görme ihtimalini artıran faktörlerdendir.

Bunlara ek olarak içerik itibariyle de efsane; sanatsal bir yön taşıyabilir, bir sanat dalı ile ilgili ayrıntılar efsanenin konusunu oluşturabilir. Örneğin Mustafa Cabbar’dan derlediğimiz 1062. efsane, tefin menşesini açıklamaktadır. Bir enstrümanla ilgili bilgi sunmasından dolayı bu efsane, sanat dalları ile ilgili bilgi verme işlevine sahiptir. Tabii efsane bir merakın giderilmesine de hizmet ettiği için psikolojik işlevi de karşılamaktadır.

Bir başka efsanede ise “Nazik Hanım Türküsü”nün oluşum öyküsü anlatılmaktadır. 533. efsanenin anlatımı sırasında kaynak kişi Dudu Kuşdemir, Nazik Hanım türküsünün bazı bölümlerini ezgisiyle, bazılarını da mâni atar gibi söylemiştir. İcracı Dudu Kuşdemir, Nazik Hanım’ın kayıkçıyla, Atinalılarla ve çocuklarıyla diyaloglarını, tüm kahramanları ayrı ayrı taklit ederek sunmuştur. Esasen Uşak’ın Ulubey ilçesi Külçen köyünde uzun yıllar düğünlerde tef çalıp türkü söylemiş olan kaynak kişi, efsane anlatımı sırasında da hünelerini göstermiş; billur sesiyle ağıt niteliğindeki türküden parçaları söylemesi yanında metnin acıklı bölümlerinde kullandığı yüz ifadesi, sesini titretmesi gibi sanatsal becerileriyle de tiyatro sanatçıları aratmayan bir performans sergilemiştir. Bu yönüyle icra edilen efsane; estetik beğeni oluşturma, ustalık sergileme, anlatıcının estetik zevkini yansıtma, anlatıcının sanatsal açıdan kendini kanıtlaması gibi sanatsal işlevleri karşılamaktadır. 533. efsane, dinleyicilerin bir yandan hüzünlenip bir yandan da hoşça vakit geçirmesini sağladığı için elbette psikolojik işlevlere de sahiptir.

1412. efsanemiz yine bir sanatkârdan derlenmiştir. Üflemeli çalgılar konusunda usta olan ve derleme faaliyetimiz sırasında bize mini bir resital de sunan Halil Kahraman'ın anlattığı 1412. efsaneye göre yoksul bir çobanın sevdiği kızla evlenebilmesi için kızın babası bir şart koşar. Koyunlara üç gün tuz verilecektir. Eğer koyunlar çaydan su içmeden geçerse çoban, sınavı kazanmış olacak ve kızla evlenebilecektir. Aksi takdirde çobanın kellesi alınacaktır. Çoban, kavalı o kadar güzel çalar ki kavalın sesinin etkisiyle koyunlar su içmeden çaydan geçer ve çoban emeline ulaşır. Bu efsanenin icrası Halil Kahraman tarafından sırasında kaval çalınması, anlatıcının tüm karakterlerin ses, konuşma tarzı, jest ve mimiklerini taklit etmesi, zaman zaman dinleyicileri hüzünlendirecek ya da coşturacak nidalarda ve hareketlerde bulunması metnin sanatsal yönünü artırmıştır. O nedenle efsane; estetik beğeni oluşturma, anlatıcının sanatsal açıdan kendini kanıtlaması gibi işlevlere sahiptir.

Sonuç olarak denilebilir ki Uşak efsanelerinde estetik beğeni oluşturma ve efsanenin icrası sırasında ustalık sergileme başta olmak üzere çeşitli sanatsal işlevlerle karşılaşmıştır.

2.5.2.5.Tarihî İşlevler:

Efsanelerin tarihî işlevleri ise şöyle sıralanabilir: tarihsel belleğin oluşumuna katkıda bulunma, tarihî konuları genç nesillere aktarma ve gençlere tarihini öğretme, atalarını ve soy ağacını yeni kuşaklara öğretme, (işgal dönemi ve işgalden kurtuluş tarihi gibi) toplumun tarihî gerçekleri hakkında bilgi vererek dinleyicilere uyarılarda bulunma, tarihten ders alınmasını sağlama; millî köken ve dönüşümle ilgili bilgi verme, tarihin kod ve mesajlarını taşıma. Tarihî işlevlere de ileride yürütülecek efsane derleme ve inceleme faaliyetleri neticesinde eklemeler yapılabilir.

Efsaneler, bilimsel belge niteliği taşımasalar da toplumun ve o toplumun üzerinde yaşadığı toprakların tarihine belli ölçüde ışık tutmakta, en azından tarihî olaylara ve bunların halk üzerindeki etkilerine dair bazı ipuçları sunmaktadır. Efsanelere aslında gerçek tarihin halk muhayyilesindeki karşılığı olarak bakabiliriz. Tarih bilimi ile uğraşan akademisyenlerin, doküman olarak kabul etmedikleri

efsanelere, literatür taraması sırasında hiç değilse fikir edinmek için bir göz atmalarında yarar olduğu kanaatindeyiz.

Efsanelerde olayın, tarihin geçmiş devirlerinde olup bitmesine rağmen bugüne etkileri görülür ve aslında konusunu tarihî şahıs ve olaylardan alan tüm efsaneler, açık veya gizli olarak topluma ve özellikle genç bireylere tarihi öğretme ve o tarihî olaylardan ders çıkarma işlevini yerine getirir. Örneğin Yaşar Böce'den derlenen 31. efsanede Yunan işgaline uğrayan Çınarcık köyünde yaşayan Bekir Hocanın kahramanlığı ve şehadeti anlatılmaktadır. Efsanenin sonunda kaynak kişi Yaşar Böce, şehidin mezarında geceleri ışık yandığını ve bunu görenler olduğunu belirtmiştir. Bu efsaneyle vatan savunması ve şehadet mertebesi övülmekte; halk nezdinde kahraman olanların her zorluğa göğüs geren, vatanına asla ihanet etmeyen kişiler olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu metin; gençlere tarihini öğretme, tarihsel belleğin oluşumuna katkıda bulunma ve tarihten ders alınmasını sağlama işlevlerine hizmet etmektedir. Şehidin mezarında yanan ışık da kahramanlığın halk nazarında nasıl ödüllendirildiğinin bir sembolüdür. Benzer bir olay örgüsüyle Çeceli Kara Murat'ın Kurtuluş Savaşı için kritik öneme sahip kahramanlığını ve şehadetini ele alan 18, 19, 20, 21, 22 ve 23. numaralı efsaneler de tarihî konuları genç nesillere aktarma ve gençlere tarihini öğretme, toplumun tarihî gerçekleri hakkında bilgi vererek dinleyicilere uyarılarda bulunma, tarihten ders alınmasını sağlama gibi tarihî işlevlere sahiptir.

Özhan Uğuz'dan derlediğimiz 27. efsaneye göre bugün Banaz Ahat köyünün bulunduğu yerde antik dönemde Akmonya krallığı bulunmaktadır. Akmonya kralının kızını, gelin olarak almak isteyen iki beylik vardır. Kral, bu beyliklerin birer tane kanal yapmasını ve bu kanallar vasıtasıyla saraya birinin süt, diğerinin su akıtmasını ister. Hangisi, verilen görevi daha çabuk yerine getirirse prensesi gelin olarak alabilecektir. Kralın şartını iki beylik de aynı anda yerine getirince kral, sözünden dönmek için kızı kılıçla ikiye böler.

Tarihin Türklerin Anadolu'ya gelişinden önceki bir dönemini ele alan bu irkiltici efsanede, Anadolu halkının yüzyıllardır hep sözünün eri olduğu vurgulanmakta, sözünden dönmeme erdemi efsaneyi dinleyenlere aşılarmaya çalışılmaktadır. Bu efsanenin bir işlevi de tarihî bir dönemi hatırlatmak, Anadolu'nun kadim tarihine merak ve ilgi uyandırmaktır. Anadolu'da Türkler dışında

medeniyetlerin de yaşadığı tarihî gerçeği bu efsaneyle anımsatılmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz üzere efsaneler birden fazla işlevi yerine getirebilmektedir.

Örneklerden anlaşıldığı üzere tarihî konuların yeni kuşaklara aktarılmasında ve unutulmasının önlenmesinde efsaneler önemli bir rol oynamaktadır.

Netice olarak Uşak efsanelerinin ana fikirleri ve yan fikirleri doğrultusunda içerdikleri işlevler ile anlatıldıkları ortamda üstlendikleri işlevler tespit edilmeye çalışılarak yöre efsanelerinin işlevleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Yapılan inceleme sonucunda Uşak efsanelerinin yerine getirdiği işlevlerden en yaygın olanlarının sosyokültürel işlevler olduğu, Uşak efsanelerinin temel işlevlerinin de toplum düzenini koruma ve sürekli kılma ile kültürün gelecek kuşaklara aktarılması ve devamlılığının sağlanması olduğu tespit edilmiştir. İncelememizde görüldüğü üzere Uşak efsaneleri bu ana işlevlere ek olarak bağlama göre pek çok farklı işlevi de yerine getirebilmektedir. Dolayısıyla Uşak efsaneleri örneğinden yola çıkarak efsane türünün folklorda işlev bakımından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. UŞAK'TA DERLENEN EFSANE METİNLERİ

Efsane metinlerini sıralarken konu bakımından yaptığımız sınıflandırmaya uyduğumuz için metinlere geçmeden önce konu bakımından efsane tasnifimizi hatırlatmanın uygun olacağını düşündük. Söz konusu sınıflandırma şöyledir:

1. Yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsaneleri
 - A. Evren / yaratıcı ile ilgili efsaneler
 - B. Dünya ile ilgili efsaneler
 - C. İnsanlar ile ilgili efsaneler
 - C.1. İnsanların yaratılışı / değişimi ile ilgili efsaneler
 - C.2. Tarihteki önemli kişiler ile ilgili efsaneler
 - C.3. Sıradan kişiler ile ilgili efsaneler
 - D. Hayvanlar ile ilgili efsaneler
 - E. Bitkiler ile ilgili efsaneler
 - F. Gökyüzü ve gök cisimleri ile ilgili efsaneler
 - G. Doğa olayları ve afetler ile ilgili efsaneler
 - H. Yeryüzü şekilleri ile ilgili efsaneler
 - İ. Mimari yapılar ile ilgili efsaneler
 - J. Yerleşim yerleri ile ilgili efsaneler
 - K. Adlandırma ile ilgili efsaneler
 - K1. Yerleşim yeri adı ile ilgili efsaneler
 - K2. Kişi adı / soyadı / lakabı ile ilgili efsaneler
 - K3. Diğer adlandırmalar ile ilgili efsaneler
 - L. Savaşlar ile ilgili efsaneler
 - M. Kazalar, belalar ile ilgili efsaneler
 - N. Hazineler ile ilgili efsaneler
 - O. Edebî türler ile ilgili efsaneler
 - O1. Deyimlerin oluşumu ile ilgili efsaneler
 - O2. Fıkraların oluşumu ile ilgili efsaneler
 - O3. Türkülerin oluşumu ile ilgili efsaneler
2. Gelecek ile ilgili efsaneler
 - A. Kıyamet / son / ölüm ile ilgili efsaneler

- B. Kehanet ile ilgili efsaneler
- C. Kader ile ilgili efsaneler
- 3. Dinî / mistik efsaneler ve memoratlar
 - A. Peygamberler ile ilgili efsaneler
 - B. Halifeler ve sahabeler ile ilgili efsaneler
 - C. Veliler / dinî kişiler ile ilgili efsaneler
 - D. Hızır kültü ile ilgili efsaneler
 - E. Olağanüstü varlıklar ile ilgili efsaneler
 - F. Kutsal ve mistik mekânlar ile ilgili efsaneler
 - G. Ritüeller ve inanmalar ile ilgili efsaneler
 - H. Memoratlar
- 4. Aşk efsaneleri

3.1. YARATILIŞ, OLUŞUM VE DÖNÜŞÜM EFSANELERİ

3.1.1. EVREN / YARATICI İLE İLGİLİ EFSANELER

1. EFSANE:

Cenāb-ı Allah'ı göremeyoñ, nēdeydiini. Gövde (gökte). Gövde ya; yalnız nēde? Onu göremezsiñ. Cenāb-ı Allah gövde oturu, evi ordayımıñ. (KK83)

3.1.2. DÜNYA İLE İLGİLİ EFSANELER

2. EFSANE:

Şindi dünyanıñ yaradılışını annadıcım yāni. Cenāb-ı Allah ilkin suyunan yaratmış dünyayı. Nur, suyunan bôle. Suyun içersinde gara parçaları yaratmış yüce Mevlâ'm. O gara parçaları, çalkana çalkana çalkana böyümüş, birē dağ olmuş, bôle bir genişlemiş yāni. Ôle bi dünya olmuş. Önceden nurnan yaradılmış dünya. Ondan sonra gara parçaları yaradılıyo. Gara parçalarından sōna cehennemle cehennedi yaradıyo. Ondan sonra melekleri yaradıyo. Melekleri de nurdan yaradıyo.

Meleklerne cinnere deyo ku... Cinneri de hana şeytan, deriz; cinner, deriz ya. Onnar da hocasıymış yāne şeytaniñ. Şeytan cinneriñ hocasıymış.

Bir gün toplayo Cenāb-ı Allā'm bunnarı. Ben, deyo; bir Ādem yaratcan, deyo. Onnar da yā Rabbi, deyo; biz saña ibādet yapıyo, günnerce zikir yapıyo. Ādem yaradırsañ bu dünyada gan dökülcek, savaş olcag, bütün kötülükler olcag, yaratma, deyolar. Cenāb-ı Allā'm deyo ku onnara: “Siziñ bilmediinizi ben bilirim.” deyo. Benim işime garişmañ, deyo. Cebrayil aleyisselamı toprag almaya gönderiyo. Cebrayil aleyisselam varıyo toprağa. Toprag ver baña, deyo; Ādem yaradılcağ, deyo. Vermam, deyo toprag, dile geliyo. Benim üzerimde savaş olcag, gan dökülcek, vermam, deye çirpim çirpim çirpimmiş toprag. Vermemiş. Geri geliyo. Yav, demiş bôle bôle.

Ezrayil aleyisselamı gönderiyo bi de. Ezrayil aleyisselama da aynı vermecez, deyolar. O da sennen, deyo bi annaşma yapam mı, deyo Ezrayil aleyisselam toprağa. Nasıl annaşma? Senden aldığım toprağı saña geri getircem, deye. Hana insannā geri nereye gidiyo? Toprağa gidiyo. Hah o zıman oldu, deyo; o zıman veren, deyo. Toprağı veriyo. Yüce Mevlā'm ellinnen o toprağı yuğuruyo, hamır gibi yuğuruyo ve çamırdan bi Ādem heykeli yapıyo. Cennet-i ālāya goyo. Daha can yok. Sadece bi heykel... Şeytan yanından gelir geçermiş, bakarımış şöyle. İçi govuk bi çamır... Yā, demiş, nasıl Ādem olceğ ki bu? “Nasıl Ādem olceğ ki bu?” der geçermiş.

Yüce Mevlā'm uruğfundan üfleyo oña, her bedeniğ îsan oluyo. Meleklerle deyo ku, cinnere, meleklerle: “Ādem'e sejde yapıñ.” deyo. Ādem, îsan suratına girince Cenāb-ı Allah'a hemen sejde yapmış. Onnara da siz de Ādem'e sejde yapıñ, deyo. Melekler sejde yapıyo, İplis secde yapmayo. Yā İblis, deyo; neye sejde yapmayosuñ, neyiñe güveniyoñ, deyo. Onu, deyo; çamırdan yaratdın, beni hataşdan yaratdın, deyo. Şeytanı hataşdan yaratmış yāni, hatāş dumanından yaratmış Cenāb-ı Allā'm. Ben ondan yükseğim, deyo. Bak sen, kendine bi mağrurluk getiriyo. Secde yapmayo. O zaman çık benim cennetimden, deyo. Govuyo Cenāb-ı Allā'm onu.

Ve bir gün Ādem aleyisselam gezip dolaşıp oturmuş bii yere. Oturduğu yēde bi uyuklama geliyo. Bi bakıyo, yanı başında bi gadın. Havvā Anamızı yanı başında yaratmış Ādem'iñ. Sen neysiñ, ins misin, cins misin? Ben, deyo; Allā'm yaratdığı bir Havvā'yın, deyo; gadınıñ, deyo. Böylece annaşıyolar.

Velāsılı şu buydey ağacına yaklaşmayıñ, deyo. Hana bizim yediğimiz buydey vā ya. Onuñ ağacı varımış Cennet-i Ālāda. Bunu harama gıldım size, deyo. Neysee şeytan çıkdı ya. Yılan da Cennet'in kapısında bekciymiş. Yılanı gandırıyo, nası

gandırdıysa. Yılanın içinden giriyo şeytan Cennet-i Ālāya. Varıyo, Ādem aleyisselamın önünde hönkür hönkür ağlayo şeytan. Yā İblis, deyo; sen neden bu gıdak ağlayoñ, bu gıdak gözyaşı döküyoñ? Toprağı ıslarımış yāni böyle gözünden akan yaşlar. O da néden ağlayom biliyoñ mu, deyo; bu ağacı size haram bıraktı, deyo. Bundan yēseñiz temelli burda galcañız, deyo; yemezseñiz sizi çıkaracak dışarı, deyo. Bak, nası yalan sōleyo. Onu gandıramayooo. Bana haram gıldı Cenāb-ı Allā'm, deyo.

Bi de Havvā Anamızın öñüne varıyo. Oña ağlayo. O da aynı gene soruyo “Yā İblis neden ağlayosun bu gıdak?” Bundan yēseñiz siz burda ebedî galcagsınız, deyo; Cennet-i Ālāda. Yemezseñiz Cennet-i Ālādan çıkaracak sizi Cenāb-ı Allah, deyo. E kanmış. Varıyo, yēyo. Bi tāne alıyo, yiyo. Ôle bi zelletli, datlı... Gelmiş, yā Ādem, demiş; ben yedim, çok zelletli, datlı bi nîmet. Sen de ye ne olur, demiş. O da haram gılandı, dediye de onun sözüne ganmış. İnsanoğlu ya... Yañılmaz, yeñilmez bi Allah, dēlē. İnsanoğlu yañılıyo yāni demek. Varıyo, o da yiyo. O da yiyince... Üzerlerinde Cennet-i Ālāda hulle elbîseleri varımış. Hemen elbîseleri alıvēmışlē üzerinden, cırlıclıblak galıvēmışlē. Galiverince utanıyolā birbirlerinden. Bir incir ağacı varımış. İncirin yaprakları geniş olur. Onnardan bōle dizmişlē, dizmişlē üzerlerine, bağlamışlē, germişlē. Yā Ādem, deyo; ben sana haram gıldım, deyo; o ağaçdan neye yēdiñ, deyo. “Yā Rabb'i Şeytan bizi aldatdı. Nefsimiziñ esiri olduk. Bizi bağışla.” deyo, “Ne olur?”

Bunuğ Serendik Dağı... Hindisandan'daymış o dağ... Ādem Atamızın Serendik Dağına endiriyo, atıyo. Havvā Anamızın da Arafat'da bii tikili daş vādır, bii tepeniñ üsdünde dikili daş vādır Arafat'da. Oraya endiriyo. Bunnar bi rivayete göre kırk sene, bi rivayete göre kırk gün ağlayarak Cenāb-ı Allah'a sejde yaparak, tövbe isdifara gelmişler. Cenāb-ı Alla'm tövbeleri gabıl ediyo. Tekrā Arafat'da birleşdiriyo ikisini, Ādem'len Havvā Anamızın.

Yā Ādem, deyo; Cennet-i Ālādan ırızkıñ kesildi, deyo; şindi burda çalışıp da yiycegsin, deyo. “E nasıl çalışcam ben? Hişbi şey bilmeyon.” deyo. Cenāb-ı Alla'm; öküz yaradıyo, saban yaradıyo, arpa, buğdey, bütün tohumları yaradıyo. Cebrayil aleyisselam onnarı öğredmiş. Çift sürüyo, toom ekiyo, galdırıyo, onu yēlerimiş. Bōle bōle...

Bi rivayete göre yetmiş çift evlâtı oluyo Âdem aleyisselamıñ. Bi rivayete göre de yüz çift, deyo. Çift çift yaratmış Cenâb-ı Alla'm. Bôle bi hikâye... (KK230)

3. EFSANE:

Dünyanın kurulmasından ziyâde dünyanın nerde durduğuna bakarlardı esgiden. Öküzün boynuzunda... Öküze işde sinek gondu, bi melek geldi, bilmem noldu, deprem oldu, ôle derlêdi. Dünyayı da yuvarlak değil de tepsi gibi bi şey... Yâ, o şekilde algılanırdı. (KK349)

4. EFSANE:

Ebem râmetli “Dünya, öküzün boynuzunun tek tarafında dönüyomuş.” dēdi. O kafayı sallayıvêse yıkılcâmış, dēdi. (KK264)

5. EFSANE:

Ben size söyleyem. Meşhur bu Yunan efsanesinde bi Atlas vâdır, Dünya'yı kaldıran. Onun burda taşı bile var, taşlı heykeli bile var. Roma inançına göre tabii ki orda çok tanrılı bi şey var, tanrılar da insan kılığında. Bu adam da çok güçlü bi şey olduğu için o gün için Dünya'yı bi tutan adam var. Bu adam da Atlas, deye bi adam. Çok güçlü bu adam... Bu, Dünya'yı kollarının arasında tutuyo. Onun için de bi taşta bi yontma yapmışlar. (KK316)

3.1.3. İNSANLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:

3.1.3.1.İNSANLARIN YARATILIŞI / DEĞİŞİMİ İLE İLGİLİ EFSANELER:

6. EFSANE:

Hani sen yüksek lisans tezi yazarken yengenin dedesinden dinnedik ya, râmetliden. Şeytan, meleklerin de hocasıymış, dedi hani. Onnara namaz gıldırırmış, işde vaaz verirmiş. Allah, Âdem Aleyhisselam'ı yaratmak istemiş. İsrail, Azrayil, Cebrail, Mikail adlı dört meleği göndermiş toprak almaya. Şeytan da orayı bekleyomuş. Üçü gidip gidip gelmiş. Şeytan alma toprağı, demiş, üçüne de aldirmamış. Azrayil hiç dinlememiş. Ben Allah'ın emrini yerine getircen, diye toprağı kısımladığıyla almış, gelmiş. Kırk sene kudret elinde yoğurmuş, kartopu gibi

yapmış. Şeytan da bu benden gıymetli olcak, diye Hazreti Ādem'in göbeğine tükürmüş. Tükürüğü çıkarcaz diye Ādem'in göbeğini çamuruka oymuşlar. İnsanlardaki göbek çukuru, o gün oluşmuş.

Allah, Hazreti Ādem'e can verince bu defa meleklere Hazreti Ādem'in arkasında namaz gılın, demiş. Şeytan, ben ateşden yaratıldım, bu topraktan yaratıldı, ateş toprağın üsünde yanıyo, diye secde etmemiş. Ötekinner etmiş. Onun boğazına lanet halkası geçmiiş. Eskiden secde birmiş, Şeytan'ın secde etmediğini görünce öbür melekler biz de böyle olmayam, diye ikinci secdeye kapanmışlā. O zaman işde secde iki kere olmuş.

Allah, Şeytan'ı govmuş, itaat etmediği için. Şeytan da “Bana sonsuz ömür vē, ben insannarı gandırın.” demiş. Allah da “Ben senin gandırdıklarını Cennet'e almam.” demiş. Şeytan, Cennet'in güzel olduğunu bildiği için insannar Cennet'e girmesinlē diye uğraşmış.

Yılan da Şeytan'ın kapısındaki bekcisiymiş. Dev ayağı gibi ayağı varımış. Şeytan, yılana “Beni Cennet'ten içeri guy, n'olursun.” demiş. Yılan da seni içeri guyamam, Mevla'm bana darılır, demiş. Şeytan, yılana sen ağzını açıvē; ben ağzından girer, arkandan çıkarın, demiş. Yılan ağzını açmııı, Şeytan yılanın ağzına girmiş, arkası yandan çıkmış. Böylece Cennet'e girmiiş.

Allah, yılan Şeytan'a yardım etti diye yılanın ayaklarını kesmiş, onu yeryüzüne atmış. Şindi Cennet'in kapısında asılıymış ayakları. Gıyametecek sürün sen, demiş. O da “Ben de senin gullarını sokarın.” demiş. Allah da sokdun mu ben de onları Cennet'e sokarın, demiş. Ondan yılan pek insanları sokmak isdemezmiş, Cennet'e gitmesinner deye.

Bu arada Allah, Hazreti Ādem'e eş olarak Havva Anamızı da yaratmış. Cennet, öyle güzelmiş ki akıllara zarar... Cennet'de her meyveden varımış. Allah, her meyveden yiñ; ama buğday ağacından yimeñ, demiş. Buğday ağacından yiyince pislik yaycakmış. Şeytan, Havva Anamızı gandırmış. Bu meyveden yimezseniz Cennet'den atılcañız, yirseniz hep Cennet'de galcañız demiş, kandırmış. Buğdayı ikisi de yimiş. Pislik meydana gelmiş, onlar da pisliği her yanlarına çalmışlar, sürmüşler yāni. Şindi onların pislik sürdüğü yerlerden insanların tüyleri çıkıyomuş.

Allah, Hazreti Ādem’le Havva’yı yeryüzüne atmış, onların birini batıya, birini doğuya yollamış. Onlar ağlaşa ağlaşa birbirlerini aramışlar. Ta Arafat Dağı’nda buluşmuşlar. Orda bir dua etmişler. Günde bir çift çocuk meydana gelmiş. Habil’le Kābil, güzel kızla evlencez, diye gavga etmiş, biri diğerini öldürmüş. Öldüren de yāni ne deyem... Müslüman olmayannar türemiş.” (KK353)

7. EFSANE:

Ādem aleyhisselam yaratıldığında dünyanın her bir bucaandan toprak alınıyo. Ādem aleyhisselam yatıyo. Burda, yerde yatakana melaikelere sejde et, deyo Cenab-ı Allah. Hep melaikeler sejde ediyo. Şeytan sejde etmeyo. “Tu!” deyo o, oña. Ben ataşdan yaradıldım, deyo Şeytan; bu topraktan yaradıldı. Ben buna neye sejde etcen, deyo. Onuñ tükürdüğü yer, ta göbēne geliyo Ādem aleyhisselam’ın. Göbēniñ oldū yere gelince orayı oyuyolā, atıyolā şôle, onun tükürdüğü yeri. Ordaki havıl havıl köpeğ oluyo o gāli. Köpeklē însana yakın olması ordan da yalnız köpek evin içine girēse evin nasibini keserimiş. (KK375)⁷

8. EFSANE:

Dedemle anamdan duydum. Ādem Baba’mızı, Allah topraktan yaratmış. Bakmış ki yalnız, canı sıkılacak; arkadaş olsun deye Havva Ana’mızı yaratmış. Bunlā Cennet’de gezip dolaşırlarke her gün yarım buyday tānesi yirlerimiş. Bi gün Şeytan bunların ganına girmiş. Şeytan bunlara “Bütün yi, bütün yi, bütün yi.” demiş. Onlā da buyday tānesini bütün yimişlē. Yarım yirke terle çıkıyomuş, bütün yidiklerinde pislik çıkmış. İlk insanlar çıplaklarıymış ya utanmışlā. Biz bunu nāpalım, demişlē. Vücutlarının bazı yerlerine sürmüşle, orlāda tüy çıkmış. Onlā öyle yapmasaymış hep melek olcaktıymışız. (KK264)

9. EFSANE:

Hazreti Havva yasag ağaşdan yiyo ya, yasag ağaşdan yedikden sonra bir üzüntü meydana geliyo. Nası Hazreti Havva o yasag ağaşdan yediyse, ağaç üzüldüyse her ay sonunda özür durumu da buna bināen, kadınlarda muayyen hallerde

⁷ Bu efsanede köpeğin yaratılışı ile ilgili de bilgi verilmektedir; ancak ana konu insanın yaratılışı olduğundan bu efsane, sınıflandırmada “İnsanların Yaratılışı / Değişimi İle İlgili Efsaneler” başlığı altında incelenmiştir.

de kadınların her ay böyle ona bināen ezā gördüğünü, ondan dolayı olduğunu söylenir; ama kimden duyduğumu hatırlamıyorum. (KK354)

10. EFSANE:

Esgiden biriniñ çoğuu olmayomuş, gadınıñ biriniñ. “Ak daş deye eledim, dülbendine doladım, Kadir Mevlâ’m bene bi daş ver, daşdan evlat ver Allah’ım.” diye daşı gucaana alıyo. Daş, çocug oluyo. (KK154)

11. EFSANE:

Allah, ölümü önce dağlara vemiş. Dağlar inim inim inlemiş, acıya dayanamamış. Sōra bi de insannara veren ölümü, bakam ne olcak, demiş; insanlara vermiş. İnsanlā bi eve varıp ölüye ağlamışlā, bi eve varıp düğünde gülmüşlē. Allah-ü Tealā “İnsanların birazı ağlarken birazı gülebiliyo. Acıya dayanabiliyolā. Dağlā, daşlā dayanamadı. Ben yine insannara veren ölümü.” demiş. (KK264)

12. EFSANE:

Öncelēden bazı kişilerle Allah’ın arasında perde yokmuş. Allah, “Sizin başınıza bela gelecek. Gençlikde mi veren, yaşlılıkda mı veren?” demiş. Onlar da gençlikde, demişler. Allah da “Neden?” demiş. O kişiler de “Yaşlılıkda çekemeyiz, gücümüz yetmez. Başımıza ne gelceğse gençlikde gelsin.” demişlē. Ondan insannarın başına gençlikde çok sıkıntı, bela, kaza gelirmiş. (KK264)

13. EFSANE:

Eveli demir, elinen dövülürmüşümüş. Ebem aḡnadırdı. Bi misāvir geliyo, erkek. Saçınıñ telini gösderive, diyo Fatma Anamıza heralda. O saçınıñ telini görünce demire eli yapşıp galıyo Peyamberimiziñ. Ordan neyse gidiyo. (KK402)

14. EFSANE:

Zamānında insanoğlu büyükmüşmüş. Yabaltı (büyük yaba) gibi eli varımışmış, yaba yaba. Eveli insannar sekiz yüz sene, dokuz yüz sene yaşarlarımış. Bi de o zaman yalan söyliyēn insannarıñ nefesi kokarımış. Hemen annaşılrımış kimin yalan söölediği; yalnız şindi herkes yalan söylediyinden kimse o kokuyu duymuyomuş, hani kokuyomuş gene de biz alışmışız hepimiz yalan söylediyimizden. Duymuyomuşuz koku felan. İşde insannar öyleyimiş önceden. (KK408)

3.1.3.2.TARİHTEKİ ÖNEMLİ KİŞİLER İLE İLGİLİ EFSANELER:

15. EFSANE:

Atatürk geldiğinde... Bak şimdi şöle bi durum vā: Esas buranın mûtüsü, Hacı Mûtü benim dedem. Camide gabiri. Bu, Atatürk'ün silah arkadaşı, İnönü'nün silah arkadaşı... İlk mûtü, Eşme'nin mûtüsü o, benim dedem. Sene 1919... Mayıs'ın 15'inde Yonan İzmir'i basıyo. Mûtü, benim için vatan önemli, deyo. Atına miniyo, silānı sarınıyo, arkadaşlarını toplayo, cepeye... Hē, mûtü. Bi sene Yonan çıkamayo beri, bi sene oyalamış. Fagat güç yok. İlk Kuvvi-yi Millî Teşkilatını burda, evde atıyo. Çerkez Etem, Ali İsan Paşa, Celal Bayar, Hacı Mûtü; Kuvvi-yi Millî'nin teşkilatını atıyolā. Kuvvi-yi Millî'yi çoğaldıyolā. Fagad Yonan Antalya'ya gidebiliyor, öte yanna gidemiyo. Mûtü çeteyi çoğaldıyo, efeleri toplayo, bilmem ne ediyö.

Bu aralık Atatürk, Harbiye'de... Padişān biri, Kemal, sen becerisin bu işi, deyo; Anadolu'yu gurtar, deyo. Vapura miniyo, Garadeniz'den Sinob'a varıyo. Samsun'dan tā Erzurum'a çıkıyo. Hep vardığı yerlêde din adamlarınan gonuşmuş ve demiş ki onnara “26 Ağustos'da hücum marşı vēcen.” demiş Atatürk. Garabekir “Paşam, ordu emriñdedir.” deyo Atatürk'e. 26 Ağustos geliyo. “Ordular! Hedefiniz Akdeniz!” deyo. Güldür güldür güldür güldür dört gün märebe ediyö. Fagad cepeyi sögemeyö. Bu efelē bi yandan, mûtü çetelerile bi yandan, İnönü Zaferi... Ordan yardım geliyo. 30 Ağustos'da Yonan söküyo. Mēmetcik, Salilli'ye endiriyo Yonan'ı.

Atatürk, ertesi gün burāya geliyo, dalıñ dibine, dürbünnen izleyö. 3 Eylül bura gurtuluyo, 4 Eylül Gula, 5 Eylül Salilli... 9 Eylül'da İzmir'e döküyo. Yalnız Atatürk buraya ertesi gün geliyo. Üçünde gurtulduysa dördüncü gün geliyo. Buranın da en büyük öne gelen eşraflarından bubamın bubası Omar Dedem, Omar Hoca, deniyö. On sekiz sene sorgu hakimiyimiş. Mûtü cepede. O, anamın bubası. Şindi Omar Dede, halkı arkasına dakmış. Evlē yanmış, mallā gitmiş. Atatürk'e garşı gidiyo. Fagad Atatürk'den eveli İnönü geliyo. İnönü'ye sarılıyo. Hocam bırak, paşam geliyo, deyo. Bırakıyo. Atatürk geliyo. Atatürk'e sarılıyo. Paşam, diyo evlerimiz yandı, deyo; yakdılā. Bu evi yakamamışlā. Bu evde de üç sene Yonan gomandanı oturmuş. Evlerimiz yandı, mallarımız gitdi, deyo. Onlā golay, deyo Atatürk. “Irza tecavüz vā mı?” “Hayır, yok.” deyolā dedemgil. Mal golay, deyo; ev golay, deyo.

Şindi iç düşman Gıran Kövli Sandık lağabl... Bu maliyenin parasını yimiş yimiş, atılmış. Ayakda gezēken dah ediyo, Yunan'a iş birliğı yapıyo. Onu alıp geliyo buraya altı dene subayınan. Önlerinde Sandık, atın üsdünde gumandan, Yonan bayrānan, altı dene subayın de bayrakları vā. Burıya inip geliyo. İçlerinde de gumandanı vāmış. O gumandanıñ adı da Trikopis. Trikopis'i alıp gelip bu eve gatiyo. Üç sene o Yunan gumandanı burda oturuyo. Ama mütü, ailesini, evini Antalya'ya çekiyo. Kendi cepede. Trikopus Uşak'da bizim Mēmetcik yakalayo, bunu Atatürk'e teslim ediyo. Atina'ya telefon ediyo o Trikopus. Ben, deyo Yunan gumandanıyıñ, Trikopus'un, deyo. Esir oldum Türkiye'de, deyo. Türkiye'nin ne gadā esir vāsa yolla, deyo. O zaman beni goovecek, deyo. Çok esir gitmiş bizim orāya, Ali İsan Paşa felan. Ve ni hiş bi dene galmadan esirlē geliyo. Atatürk deyo ku "Bak karneji deng al." deyo. Bi dā toprāma ayag basma, deyo. Dooru git, bak öldürmedim, deyo. Öldürsem öldürçēdim, deyo. Fagat bizim orda da hiç esir galmamış, hep gelmiş böylelikle yavrum.

Sandık dediğim adam, Yonan'la işbirliğı yapıyo. Hacı Mütü'yü vurmayınca biz bi yere giremicez, iş bulamıcaz, deyo Sandık. Mütü; Atatürk'ün, İnönü'nün, Celal Bayar'ın, Çerkez Ethem'in hep silağ arkadaşı. Atatürk saygılı, bi numaralı Türkiye'de. Mütü, sayılı kişi Türkiye'de. Sandık, yiğenlerine vurduruyo. Birinin adı Kâmil, birinin adı Haydar... Mütü'yü ôle vurdulā. (KK290)

16. EFSANE:

Hacı Müftü, Eşmeli. O zaman Celal Bayar'ın çok samimi arkadaşı ve bunlar o zamanlar Kuva-yı Milliye'ye giryolar. İbrahim Tahtakılıç falan hepsi Kuvay-ı Milliye mensupları. İstiklal Savaşı bitdikden sōra Hacı Müftü, Eşme'ye geliyor. Annem taraftan da akraba olur onlar. Elvanlar'a geliyor. Buraya geldiğı zaman Hacı Müftü'yü vurdular burda. Hacı Müftü vuruldu, öldü. Celal Bayar bunun çocuklarını, karısını himayesi altına aldı. Hacı Müftü de bacanağı tarafından vuruluyo. Bi gece dedemile beraber oturmuşlar biraz. Kar yağıyomuş. Ben gideyim, demiş. Çıkmasıyla beraber vuruyolar onu. Hacı Müftü'nün efsanesi bu... Hatta türküsü de var. (KK184)

17. EFSANE:

Takmak köyünü düşman işgal eder. Dedemiz Hacı Müftü ve o devirde köyün ileri gelenleri Kuvayı Milliye oluşturarak savaşa giderler. Onlar gidince Hacı

Müftü'nün evine düşman karargâhı kurulur. Kâmil de düşmanla birlikte halka işkence etmişler. Düşman, köyden gitdikden sōra Kâmil, baldızını kaçırmış Hacı Müftü'nün. Araları iyce gerilmiş. Dā sōra Kâmil iş aramaya başlayınca o devrin sözü geçenlerinden Hacı Müftü'nün oğlu -dayımız oluyo, babamın dayısı- Kâmil'e iş verilmesini önlüyo. Hacı Müftü'ye düşman olan Kâmil, Elvanlar'daki evinden çıkıp kâveye giderken vuruyo Hacı Müftü'yü. Cenazesi köye getirilir ve caminin avlusunda gömülü. (KK330)

18. EFSANE:

Şindi bak benim gayınnam yüz dörd yaşında öldü. Çeceli Gara Murad, dağa çekiyo burdan, gayadan tepelere çekiyo. Yunan'ın başbakanı Tiretopuz annayo bizi bu dağa çekiyo déye. O Tiretopuz'u, o Gara Murad'ı öldürüyo. Adam tabi Uşağ'ı öldürmecen, vurdurmacän deye, köyleri yandırmacen déye dağa çekmiş.

Şindi gayınnam deyo ku ben, diyo yeni gelinidim, deyo; Yunan'ın geldiğinde, déyo. Bu evlê yanıyomuşumuş. Hemen çulları ıslamışlā. Yarısı yanıy evleri.

Tiretopuz, Yonan bu garşıya gonuyo. Bak şu garşıya, bek tepeye, bak ışık vā garşıda, oraya Çay Tepe deyo biz, orası dede yavrum. Allah tarafından dede, deriz biz.

O Işk Hasan'da bi Halil Ağa deye bi adam vā. Ödan atına biniyo. Uşağ'a garagola gidiyo. Aşşāgaracağisar'da, deyo; şu anda, deyo Yonan boyna dövüyo, söğüyo gadınarı, erkekleri, deyo. Bizim erkekleri de camiye doldurmuşlā. Tereyağını getirin, tereyağını gızardıyolā tüpün üsünde. Yunan'ın birisi, o cavırın birisi yavrum, ayāna depiveyo. Uleñ p.z.v.nk, deyo; niye adamları döğüyoñuz, yakıyoñuz, deyo. Göbēne dökceklerimiş adamları.

Bak şindi, orda onnarı öyle görüyo, aşşā gidiyo, Uşak garagola varıyo. Len git, deyo; Yunan'ı, deyo Atatürk dökdü Akdeniz'e, deyo; Ege Denizine, deyo. Len beni öldürün, kesin, deyo; şu anda, déyo; Yunan Garacahisar'ı yakıyo boyuna, déyo. Bak sen on iki sıvāri çıkarı ordan, on iki atlı, Allah'dan onnā da aha bu garē, daha bundan az sonra garannıkda geliyolā, Uşak'dan buraya atına gelesiye gadā bakmışımış, gösderiveriyo gāri Halil ā denen adam, onnarın dedeleri Irmızangilin dedeleri. Tiretopuz'u ōda görüşün hemen çocuklā Allah dedirdiyi gāri yavrum “Silah yereeeeeh!” deye bi çığırıyo on iki sıvāri. Ōda dedelerin (dede kabul edilen, kutsal

sayılan ağaçların) hepisi sarıklı dede oluyo, hepisi süngülü. Hep cavıra deyiriyolā, kaç cavır varısa ōda. Ōda biñ cavır varısa bin dene de dede oluyo, sakallı bôle sarı sakallı. Gerçek olan bi şey. Añadı gayınnam bunnarı. Niyise. Silah yere... Nası biliyon mu? Hana köy yēlerinde haşaş ekēlē sapı gāli yēde bôle silah yere bôle hasır gibi silah yere tabiğ dökülüyö. Tiretopus’u ōda teslim alıyo on iki sıvāri.

Sabāla Tiretopus deyo ku yā, deyo hana siziñ sarı sarı, déyo sakallı sakallı dedelē, deyo. Annayo ordan bura dede mi, deyo; soruyo oña. “Dede.” Onnā, deyo yatıyo, şindi gelceg, deyo; on iki sıvāri gāli. Şôle, deyo on iki sıvāri “Ankara’nıñ daşına bak deyo. Gözlerimiñ yaşına bak. Biz Yonan’ı yāsir aldıg, şu Mevlā’mıñ işine bak deyo. ôle deyişleme söyleyo orda. Gayınnam deyveridi bunnarı yavrım. “Ankara’da mıhır iyleşir. Öter guşları dıñır dıñır dilişir.” deyo. “Tiretopus Yonan’ı yāsir aldı Atatürk’ün asgerleri.” deyo. Bôle burdan rap rap rap rap, bôle sıvāriyinen geçiyolā. Onnā Yonan’a deyişleme atıyo gāli yavrım. (KK117) ve (KK169)

19. EFSANE:

Yonan gelişin (geldiğinde, gelince) duyuşuma göre buraya üç kilometre yēde yatıyo Yonan. Ebem ırāmedlig akıllıymış. Açdır bunā, deyo. Herkeze ekmeğ ediyö. Birē fırın ekmeğ, deyo dedem. Sabāleyin günnen barabā köyün üs yandan eniyolā buraya. Millet de eliniñ ekmeğinen garşılayo. Aşşāda evden birisi, birisiniñ evini, aha burda para vādır deye bu evde deye orıya hücüm ediyolā asgerlē. Komutan bi bağıryi bunnara. Ordan üç tāne gulağuz alıyo. Gulağuz, gulağuz, yol tarif etceg. Paltalı’ya varıyolā. Bizim köyden götdükleri gulağuzları soruyo. Orman yolu, diyo Alma Dağı’na; Mingırap yolu, diyo; Kusura yolu, deyo; bunnarın hangısı yarayışlı, diyo. Bizim gılağuzuñ birisi orman yolunu tarif ediyö, māsuz. Elinde gılıç varmış, bi fırladıyo Tirekopis. Gılıç dea orda galıyo, heh, eniverişin bizim köyden dāa oraya saplanıyo. Ondan sonra Mingırap yoluna soruyo. Öteki yol deredir, deyo. Mingırap yoluna devam ediyolā. Aşşāgaracısar denen köye varıkana ora hataşlamışlā, onnā vāmadan, köy yanıyo cayır cayır. Bizim köylülē ediyolā, şey ediyolā... Ordan bizim köylülē kaçıp geliyo, birē Yonan dabancası alıyolā, kaçıp geliyolā. Aşşāgaracısar cayır cayır yanıyo. Ondan sonra garşıdan birisi silah patladılıyo, hatdā Çeceli o, Gara Mirad denen. Orda teslim bayrānı çekiyo Tirekopis. (KK111)

20. EFSANE:

Şimdi bu Kara Murat savaş zamanında köyde sayılı kişiymiş yâni. O anda Yunan geliyo. Diyo burdaki asgerler, vatandaş, îsan nereye gitdi? O ters istikâmet gösderiyo. Diyelim ki ormanı kaçdıysa vatandaş kendini gurtarmak için o diyo “Bu tarafa kaçdı, Uşak tarafına kaçdı.” Zaman gaybetdiriyo onnara, yâni orduyu zaman gaybetdiriyo, Yunan’a. Diyo “Bu tarafa kaçdı.” Onlar o tarafa git git git git... Beliki bu Mesude’ye gader geldiler. Esgi adı buranın Mesudeye köyünün Gâvırân’dır. Belki buraya gadâ geldiler, Gâvırân ya. Ve bakıyolar kimse yok. Ordan geri dönüyolar, onu buluyolar. O anda şehit ediyolar işde onu, Gara Murad’ı. Sen bize yalan söyledin, neden yalan söyledin, deye öldürüyolar. (KK11)

21. EFSANE:

Bu olay şöyle: Yunan ordusu Dumlupınar’da bozulduktan sonra kaçarken, bizim köyün yanından işde teyet geçiyo, beş yüz metre falan yakınından, üsden. Uşağ’a doğru hareket ederken şu ovada, Uşağ’ın üçüncü büyüğü ovasıdır bu Comburd Ovası, tam bozulup kaçarken kilağuz olarak birini yakalayo orda Çamsu köyünden, burdan yâni Çece esgi adı. Burdan Kara Murad’ı alarak Uşağ’a doğru hareket ediyolar. Ona diyolar ki “Sen bize yolu gösder, Uşağ’a gidicez.” O da tam ii Uşağ’ın şu üzerinde bi dağ var, Elma Dağı, Uşağ’ı görüsün ordan, bu tarafı da görürsünüz. Tam o Elma Dağı’na yaklaşıırken bildiği halde sağa çeviriyo orduyu, çıkmaz yola doğru götürüyo. Diyo ki nasıl olsa bunnar beni öldürecekler ben de, deyo hiç olmazsa bunnarı gecikdireyim. Bu bi gerçeg ama yâni.

Dağa çekiyo. Tahminen on - on beş kilometre gitdikden sonra... Orman yolları sonsuzdur biliyosunuz. Bakıyo ordu, gideceg yer yok. Annayo çıkmaz yolda olduğunu, dokzan derece sapıyo çünkü. Uşağ’a gitse, doğru... Tam sağa çeviriyo, dokzan derece gitdigden sonra tahminen on on beş kilometre gidiyo ordu. Ve Atatürk’ün süvâri birliği bu arada yetişiyo. Şeyden Dumlu’dan, Banaz’dan, Ovacığ’ın altından geçiyo. Tam Yunan ordusunun önüne o canlı, diri şey Türk ordusu atlı süvâri birliği şeyde Elma Dağı’nda önüne geçiyo Yunan ordusunun. Tam Uşağ’ın o yakınında Göğem tarafında süvâri birliği, Türk asgeri Yunan ordusunun önüne geçerek orda Tırakopis’i yakalanıyo, Atatürk onları teslim alarag savaşıñ en büyüğü oyunu orda bitiyolar.

Yalnız şöyle bi şey var. Kara Murad bilinçli bi îsanmış hocaanım. Asgerden izine gelmiş. Tebdil-i havā dediğimiz hasdalıktan dolayı. Yunan üniformasını, Türk üniformasını bilen birisi. Bilinçli olarak Yunan ordusunu şaşırtmış. (KK27)

22. EFSANE:

Zāten Yunan bozuluyo Dumlu'dan. Burdan... Ayrılıyolā zāten o yanna. Şurda Garağış deriz. Ordan bu yanni, yarısı bu yanni çıkıyo, yarısı Gediz yanna eniyo. Biliyon mu? O aslında Tirakopis. Aslında Tirakopis burdan şey yapıyo. Burdan bi alan vadır, orda yatıyolā gece. Orda yatıyo gece. Ordan kakıyo. Şurda Küçükler va. Oriya iniyo. Birkaç gariyi tecavüz ediyolā, eğziyet ediyolā. Ölmüş yāni bir kisiniñ, ölmüş. Ebem deyiveridi bōle. Ordan Çece'ye eniyo. Çece'den, ordan bi gariyan bi adam alıyolā Tirakopis yāni. Gadınıñ çocuğu varımış gucaanda. Kadın bakıyo. Çeçe Gaşı deriz, ordan çıkınca. Neyse ordan çocuğu atıyo kadın, bakdı götüremeceg atıyo. Kadınnan adamı götürüyolā. Şurda Aşşāgarsar (Aşağı Karacahisar) deriz. Aşşāgarsar'ın orda öti yandan yanda Tirakopis'i silah yeğd etdiriyolā sekiz asger. Arkamız çok, silağı yeğd ediñ, deyo. Asger o zıman atıyolā silahlara, orda teslim alıyolā Aşşāgarsar'da. Ama burdan aldıkları adama götürüyola oraya gadā. Sen bizi, diyolā; Uşāğ'ı gösdēmeden geçir, deyolā. Uşāğ'dan geçir deyolā. Onu da orda teslim olunca sen, deyolā bizi aldatdın, deyolā; adamı öldürüyolā orda. (KK180)

23. EFSANE:

Tırokopis'in yakalanış şekli... Burdan aldığı adama bize demiryoluna ulaştır, deyolā, demiryoluna. Trene gāli. Şindi gödüğün şu zirveniñ Uşāğ'a varmadan edrāfını dolaşdırmış. Adam uyanıkmiş, bu Çeceli. Yunan'a bi tur atdırmış. Yunanların kavası çalışmamış. İkinci turu atdırınca aynı yere geldik biz deye orda garşıda bunu vuruyolā, Aşşā Garacisar'ın üzerinde, sen bizi oyalayon deye. O onnari oyalayasıya gadā Türk asgeri yetişiyo. Ordan telgıraf çekiyoo. Yunanistan'a bak telgıraf çekiyoo, Uşak'dan beride misiñ geride misiñ, diyo Tırokopis'e asıl Yunan komutanı. Uşāğ'a ulaşamadım deyo. O zıman teslim ol, deyo. Bizim ordu dağıldı. Sen teslim ol, çāreñ bu, deyo. Uşak'dan geşdiyseñ devam et, Uşak'dan gerideyseñ teslim ol, deyo. Canı pağasına... (KK315)

24. EFSANE:

Uzun Hasan, kellesini goltünüñ altına guyuvermiş, üç adımda tepeyi çıkmış. Orda da düşmüş. Kopan kellesini daşımış bak. (KK364)

25. EFSANE:

Mîmar Sinan için bi annatılan duydum bakıñ. Süleymāniye Camii var. Kanunu Sultan Süleyman'ıñ yaptırdığı, Mîmar Sinan'a. Bu caminiñ şeyini, plan projesini Peygamberimiz sallallahu aleyi vessellem çizmiştir. Gazıklarını, ha. İyi dinneyiñ bakıñ. Kanunu Sultan Süleyman rüyasında görür Peygamberimiz sallallahu aleyi vessellemi. Der Kanuni, şurıya cami yap. Yerini gösderi, gazıklarını çakar. Ve mimberi de, der şurıya yapıcaksıñ. Tamam, der, ondan sōna uyanır. Sabāleyin o zamanıñ en kaliteli şeyi usdası Mîmar Sinan. Ve Mîmar Sinan'a der ki mimar, burıya bi cami yapacaaz, bak, yerini gösderiyim, işde diyi, nokdalar şu. Mîmar Sinan da diyi ki mimberi de diyi burıya yapıcaaz, diyi Kanuni'ye. Kanuni şaşırıyi tabii bu defa. "Nasıl olur diyi, señ nerdeydiñ?" diyi. Peygamberimiz diyi bunu annadırken ben siziñ yanınızdaydım. Bak Mîmar Sinan da nası önemli bi kişilig. (KK331)

26. EFSANE:

On sene sōna, on beş sene sōna mı Turgut Özal'ıñ mezarını aşdılar da hiş dā cesetinden hiç etinden erime... Bozulmamış bilene. Sāde sırtına gelen yer, suya deymiş accık, orası yıpramış, dediler. Geri yeri aynı ôle duruyi disdiri, dediler. O da ulu bi zat. Bozulmaz ceseti. Şeyit gibi. (KK364)

27. EFSANE:

Sadece bizim en önemli geçen, Akmonya'da yaşanmış bi tâne, halk dilinde geçen bi hikaye var. İsderseniz onu ben size anlatayım. Şimdî Akmonya, milatdan önce üçüncü yüzyıl ve milattan sonra üçüncü yüzyıllā arasında baya bi yérleşim yeri olmuş. Hatdā demir devrinde Anadolu'nun en büyük şehri. Atmış bin nüfûs olduğı söyleniyor buranın.

Akmon Kralının o zaman çok güzel bi tâne kızı varmış. Tabi evlenicek; ama iki tâne beylik var bu tarafda, hemen hemen ne yapıyor doğu bölgesine düşen iki tâne o tarafda yaşayan iki tâne beyliğ olduğı, bu beylikle de Akmonya Kralının çok samimi olduğı ve ticaretlerle yaptığının... Bi tānesinin hayvanla ticaret yaptığının,

bi tãnesinin de değişik bi ticaret yaptığı söyleniliyor. Tabi bu ticaret esnasında... Akmonya'da yaşıyan kralın bi tãne kızı var. Bunu o beyliğin bi tãnesinin ölu isdiyo, yetişen. Aynı zamanda öbür beylik de isdiyo. Tabi Akmonya kralı, bu da ne yapması gerekiyo? İkisini de sevdiği için hangi birisine verse öbürkü kızacak, darılacak, ilişiler bozulacak, belki aralarında hüsümet olcak, olaylar çıkacak hesabıyla diyo ki “Ben birinize versem biriniz kızcak. Onun için ben size.” diyor. “Bi tãne yarışma yapıyım adãetli bi şekilde. Bunu hanginiz kazanırsa kızımı ona vereyim. Ben sözünde duran birisiyim.” diyo. “Tamam, ne yapcaz?” Diyo ki “Benim buraya, Akmonya'ya iki tãne kanal yapıcınız. Bi tãneniz hayvancılık yapıyo burdan saraya süd akıtacağınız, bi tãneniz su akıtacak. Hanginiz en kısa zamanda ve en çabuk şekilde buraya suyu ve südü akıdırsa ben kızımı ona vericem.” diyo. Kabul ediyolar.

Tabi hepsi gidiyo, çalışmaya başlıyolar. Ve tabi uzun bir zaman sonra herkes toplanıyor, artık her şey yapıldı, sütle su gelicek artık, beklemedeler. Neyse yarışma tabi başlıyor ve sütle su aynı anda ikisi de saraya damlıyor. şimdi kral ne yapıcak sizce, kime vermesi gerekir? Diyo ki kral ben sözümde duruyorum, diyo; kızımı vericem, diyo. Tabi öbürkü diyo “Acaba hangimize verecek?” Öbürkü diyo “Hangimize verecek?” Tabii kralın güzeller güzeli kızını getiriyolar tabi neyse. Kral ben şimdiye kadar hiş bi zaman, diyo sözümde durmamazlık yapmadım. Onun için yarışmayı ikiniz de kazandınız. Kızımı, diyo; ikinize de verécem, diyo. Tabi herkez tereddüt, nası vercek bir kızı iki kişiye. Neyse kral kılıcı çıkarıyor. Kızı ikisine de yarısı, yarısı. Böyle bi bu Akmonya'da yaşanılmış veya yaşanılmamış bi deyim. Ve böyle bi hikayesi var. Tabi bu yaşlı kesimlerden duyduğumuz. (KK321)

28. EFSANE:

Galbırcı Dede varımış. Esgişeir'nen orda bii işey yatır vã, biliyon mu sen onu? Galbırcı Dede diye. Onu savãřda galbırınan su daşımış. Galbırınan su daşımış orda işelere asgerlere, ona Galbırcı Dede, demiřlê. Yalnız bu işeyde, dedilê; KıPıRıs Savaşında ordan gan akdı, dedilê, o gabirden. (KK33)

29. EFSANE:

şindiii... Abdülhamit Han Hazretleri gece Efendimiz Aleyisselatü vesselamı ziyaret için Medine'ye gitdiği söyleniyor. Bunu kim söylüyor? Medine-yi Münevvere'nin bekcisi, yãni gece saat on ikide orayı, o mescidi kapatmakla mükellef

olan kişi. Gece on ikide kapatıyor, sabah üşde yāni teheccüd namazı saatinde tekrar açıyor orıyı. Üşde kapıyı aşmaya geldiğinde kapıyı açık görüyor. Yā, diyor ben bu kapıyı kapatdım. Bi kaç defā böyle kapıyı açık görünce takibe alıyor. Acaba, diyor kim bu kapıyı açıyor. Ben kapatdığımın eminim. E takibe alıyor. Abdülhamit Han Hazretleri'nin orıyı ziyaret ettiğini tesbit ediyor. Dur bakalım, diyor Abdülhamit Hazretleri'ne; sen, diyor, bak ben burıyı kilitliyorum, geldiğimde açık buluyorum. Sen, diyor; kimsin, bi tanışalım. Tabii önce söylemek isdemiyor. Sonra söylüyor. Beni fazla tutma, diyor; ben sabah namazına, diyor; şeye yetişecem, Eyüp Sultan'a, İsdanbul'a yetişecem, diyor. Efsane çok derin de aklımda kalan... Ben kulakdan dolma bu kadar hatırladığım için... (KK260)

30. EFSANE:

Kılıç Ali Paşa efsanesini annatabilirim size. Kılıç Ali Paşa denilen, hangi padişah dönemiydi bilmiyorum. Kılıç Ali Paşa yiğiiit, gözü gara, mert, yenilmez, cömert, yardımsever... Devşirme, kaptan-ı deryada. He. Şimdi bi tāne cami yapıdırcaak oluyo. Çok başarılı da bi paşa. Kimse ona yer vermek isdeméyo filan. Padişaha söylüyo. Yā, diyo sen yapıcaksan denizcisin, denizi doldur yap, diyo. Orda bi doldurma yapıyo hani Dolmabahçe'nin olduğu gibi. Cami yaptırtıyo. Cami yapan da Mimar Sinan... Cami yapılıyo. Açılışı yapılacak caminin. Açılışında padişah var, halk toplanıyo. O anda deli kılığında birisi geliyo. Olmaz efendim, açılışı ben yapacağım. Yā, kimdir bu böyle yā? Şunun olacak hāline bak. Len, bi öte git filan. Hayır, ben yapacam. Orda Kılıç Ali Paşa fark ediyo onun kim olduğunu. Tamam, deyo, sen yap açılışı. Fakat sana bi şartım var, diyo. Burda namaz kılacaksın, diyo. Yā her vakit kılamam da, diyo; günün, diyo bir vakidinde, deyo burda namaz kılıcam, diyo. Söz veriyorum, diyo. O gelen de Hızır'mış. (KK311)

3.1.3.3.SIRADAN KİŞİLER İLE İLGİLİ EFSANELER:

31. EFSANE:

Kahraman... Dedem rāmetlik köyün hocasıymış. Bu Yunan işgal ettiğinde burları, aşşā geçēkene tabii o zaman imamları, köyün hem imamıymış hem muhdarıymış. Bekir Hoca derlermiş kendisine. Yunan aşşā geçēkene yakmış yıkmış her tarafı, dedemi de kılavuz olarak götürüyolā. Dedem de bunu, Yunanları böyle

sarp derenin içine māsus orāya götürüyo, düz yola götürmüyo da derenin içine, congura derenin içine götürüyo. Yunanlılā orda ağırlıklarını şunlarını bunlarını her şeylerini, tasını tabağını neyse orda bırakıyolā. Ordan çıkamayolā kolay kolay. Ben, diyo burayı biliyodum, diyo efendim, diyo. Gâvur komutanı falan soruyo neden bizi buraya getirdin falan, diyo. Ben, diyo; burları bilmiyon, diyo; ben anca bu yolu biliyodum falan, diyo.

Kâat yazmışlā eline vemişlē, bu senin berātın demişlē. Geri gönderiyolā. Eskisaray'a geliyo. Bu şeyi, diyoilk gördüğün komutana, diyo... Bu arada yunan birlikleri aşşaya geçiyola. Bu şeyi diyo ilk rastladığın birliğin komutanına gösder bu kādı, diyo. Saña, diyo ellemezlē, diyo. Kâğda yazmışlā ki bu adamı ilk gördüğünüzde hemen vurun diye, öldürün diye. Anlıyola onun şey olduğunu yani. Onlara göre hain, Yunanlara göre hain; ama bize göre kahraman. Çok güzel bi şey yapmış orda yāni. Bu adamı vurun, diye yazıyo. Saray'da demişlē Eskisaray'da işde hoca bak her taraf Yunan gaynıyo, Yunan asgeri gaynıyo, gitme falan, demişlē. Benim elimde beratım vā, diyo; başa, diyo bi şey yapmazlā, diyo. Nitekim Eskisaray'ın tam garşısında, yolun köşede, orāya gelince Yunanlılā dur bakam, diyolā buna. Kâadı gösderiyō. Hemen orda dabancayı çıkarıyo. Tak alnı gabağından vuruyo dedemi, rametlik dedemi.

Orda onun mezarı vā. Orda geceleri ışık yanarımış. Onun şehit olduğu yerde, vurulduğu yerde. Saraylılā görürümüş bizzat bunu. Geceleri bōle ışık yanarımış, nur gibi ışık inermiş orda. Görenlē vā bunu bōle Türkân Hanım. İşde bu hadise ôle olmuş yāni. İşiñize yararsa yazabilirsiniz. Bekir Hoca isminde birisi yāni... (KK416)

32. EFSANE:

Benim dedemiñ ilk geldiği yer Emirdağ, Afyon Emirdağ'dan on iki yaşında geliyo. Veli Amcalar vardı, bu köyün esgi zenginlerinden, onnara deve çobannığı yapıyo, sığır çobannığı yapıyo bu köyde. Çok uzun boylu, iri yarı birisi...

Ve dā sonra hanımı ölüyo, iki tāne çocuğu... Birine kesiyolar. Bu su deposu var, Atapark'ın orda, esgiden orda bii mezar vardı. Bi de acı vardı onun, herkez bez bağılıyodu ona, dede diye. O, on iki yaşında kesilmiş benim amcam idi. Galiba gan davasından. Bi tānesi de Balkan Harbi'nden gelip ölüyo, yirmi yaşında. On dört

yaşında gidiyo, yirmi yaşında geliyo, verem olmuş Balkan Harbi'nde. Aç, susuz... Ölüyo.

Dedem de bu köyden evleniyo, ikinci hanımından da bobamgil, dört tane çocuğu oluyo. Mēmed Amcam koşucu... Yāni koşucu derken bōle rasgele, söylenti bi şey deyil, gerçeg olan, at bile daa yetişemeyen bi adam. Meselā şurda bi Bekdemir köyü var, beş kilometre veyat on kilometre, sekiz kilometre deyem. İşde iddalaşıyolar, burdan atnan çıkıyo birisi, o da yaya, koşarak. Atdan çog önce geri geliyo. Gidiyo, aynı adamdan tesbiğini alıp geri geliyo. Öbürkü de ağızdan alıp geliyo, yetişéméyo. Ve Atatürk'ün yanına girerken dāhi kapıyı çalmadan giren birisi, asgerde, koşucu ve madalyalı. Ali ölu Mēmed. Şimdik Amarıkalı bi Tarzan vardı, dünya şampiyonu, maraton şampiyonu, meşur, o dāyi onun yarısı gadar koşabiliyomuş. Amcam oraya gidecekmiş, pasaportları vardı bizde. Bobam annatmışdı bunnarı, bobamdan dinnedim. Hanımı ölüyo tam gideceği zaman, gidemeyo yarışmalara.

Ve daha sōnra da taş sökerken bağarsağı kopuyo. Çok güçlü kuvvetli birisi... Toprakdan sökdükleri taşları buraya getirip duvar yapıyolar o zaman. Ve bağarsağı kopuyo, ölüyo. Çok zorlayınca kopuyo. Otuz yaşında falan ölüyo.

Fakat benim en çog üzüldüğüm bu televizyon programlarında, sipor programlarında hiç, tabi atletizim de pek az konu ediliyo da, hiç ben duymadım, geçmedi konusu. Hālbüku bunun geçmesi lâzım. Yāni ôle sıradan birisi değil bakıñ. Bi atı düşünün, bi îsandan çok daha güçlü bi hayvan; ama o dāhi yetişemiyomuş.

Bi sürü buna benzer örnekleri de var amcamıñ yaşadığı. Bizim burada ağaç yokdu esgiden, hiç orman aacı yokdu. Yakıcağ ihtiyacımızı biz ya bu Eşme'niñ köylerinden veyatda Garaboyalık denen bu Banaz tarafınıñ köylerinden temin ederdik. Şeye gidiyollar. Af buyur hayvanna gidiyollar, satın alıyolar, daa sonra arabalarla gidip kağnılarla kesip getiriyolar meşe aaçlarını. Burdan çıkıyolar Garaboyalık köyüne, aşşā yukarı üç saat falan gidiyolar. Beliki daha fazla. Orda tabi üzerini değışdiriken, silahı varmış, silahı bakıyo ki yok üzerinde. Çok erken gitdikleri için güneş doğmag üzereyken varıyolar oraya. Diyo ben, diyo; bi silahımı düşürmüşüm, bakıp geleyim diyo. Ordan çıkıyo, gün doğarken buraya geliyo. Gün orda doğmaya başlayo, doğmadan, bitmeden buraya geliyo. O kadar hızlı geliyo. Aynı yoldan geliyo. Tākib ede ede, çok kısa, yarım saat, kırk beş dakkada geliyo

veyat bi saatde geliyo, diyelim. Burda silağını bulup aldığını, döndüğünü görenner büssürü, bunu ben annatmıyorum, onnardan duyduğum için söylüyorum. Böyle bi adammiş amcam.

Sonraaa bu köyde hırsızlık olayı hiç olmamış. Çünkü uyumazmış, gece gezermiş köyü. Kim yaptı, hemen yakalamış onu.

Buuu amcamın öldüğünde babaannem ôle diyo, bağarsağı kopmuş artık onuu sonradan biliniyo, dokdor mu var o zaman. Taş söküyolar, babam ne dediye dinnemeyo, kimseyi dinnemezmiş zaten amcam. Bôle ottoriter birisi. Çok büyük bi gaya parçasını bunu sökecem deyo nām olsun köye, deyor. Artık son defa gidiyolar. Bi îsanın kaldıramaycağı büyüklükde taş. Onu söküyo. Burda tabi bağarsaa kopunca hasdalanıyo. Bobaannem diyo ki ölüm diyo sen öleceğiñe ben öleydim. Artık dayanılmaz oluyo. Hemen kalkıb oturuyo. Şindik, diyo; deyirmene buğday götürelim, diyor un yapmaya, sıra kimiñ bakalım, diyor; görelim, diyor amcam; yāni sırası gelen ölecek anlamında söylüyo, sıra benim, diyor yāni ve o gün ölüyo zāten. Bilmiş öleceeni ve o şekilde ölüyo. (KK349)

33. EFSANE:

Şimdi Zurnacı Mēmed dediğimiz kekeme, yāni konuşurken kekeleyo, ne dediğini anlayamāyosunuz. Fakat türkü, kazel, şarkı söylerse hiç kekeleme olmazdı. Şimdi bu rahmetlik... Şimdi mahkemeye gidiyolar. Bunu ormanda ağaç katliyamı yaparken yakalayo ormancılar. Nacānı alıyolar. Mahkemeye veriyolar.

Fakat Gediz'den, Uşak'dan... Gediz buraya otuz kilometre, Banaz da otuz kilometre, Uşak da otuz kilometre. Cibe binerler, gelirler, sırf ona küfür etdirmeg için dokunurlar. Kimisi deve resmi yapar. Deveden çok korkar, küfür eder. Millet güler buna. Veyā köylüler hep kasget şapka geyer, iki kasget şapkayı biraraya getirirler, deve geviş alıyomuş gibi. O da din iman küfür ederdi.

Şimdi mahkeme çağırıyo bunu. Hākim deyo ki “Mēmed Aydın, şu kadar çam katliyamı yapmışsın. Alma Dağı'nda ormancı yakalamış. O çam katliyamını neden yaptın?” Şimdi annatamayo ya “Oğlum çıkar şunu dışarı, düzeltsiñ gelsin.” deyo hākim. Başkātıp deyo ki “Efendim, buna Baltalı Zurnacı, derler. Bu adam konuşamaz. Ancak türkü söylerse, türküyle ifāde verirse ancag o zaman bunun ifādesini alabilir.” “Ulan burası sahne mi?” “Valla efendim, başka türlü bunun

kellesini alsanız... Ben bunu biliyorum. Yıllardan beri konuşamaz.” İyi hadi mâdem, Allah cezanı versin, daha dosyalar var, deyo. “Otur bakalım.”

Oturuyo sobanın başına. O zıman kalüfer falan yok. Elini gulâna atıyo. “Ey hâkim bey vallâhi ben bir tek çam kesmedim amaaan, amaaaaaan, aman.” Bi tek kesmemiş; ama onnarca kesmiş falan. Öyle beraat, demiş. Ondan sonra o da alışmış. Hep bu köye gelir, ona konuşdurur, küfür etdirirlermiş. (KK344)

34. EFSANE:

Şimdi Kurtuluş Savaşı döneminde bildiğimiz bi adam bizim amcamız... Yâni nasıl bir zihniyet? Ben onun hikayesini... O günkü hafızayla bugünkü şeyi düşünemiyoruz. Kişinin adı Giliz Dede, lağabı. Bizim soyadımızdan. Dedemin öz amcoğlususu. Şimdi torunları burlarda. Giliz biraz zayıf annamında heralda.

Giliz Dede, Çece gaşına, ordan Dumlupınar’dan kaçan ordu geliyo bizim köye doğru. Geçiyo Yâni hareket hâlinde. Uşag’a incek en kesdirme yoldan, gidiyo artık, kaçıyo. Bizim köyün burlardan, Aşşâagaracahisar’ın sırtlardan, Mastüde’nin sırtlarından, burdan bööle Gılcan’ın altından Uşak’dan geçicek. İzmir’e gidecek yâni. Öle bi güzergâh... Bizim buraya Comburt Ovası denir. Herkes işinde kaydında, eylül ayı zamanları... şindi hanımı çırpınıyo. Bunnar öküzleriyle şey yapıyolâ. “Ya Giliz!” Adı heralda Mēmet. “Ya Mēmet!” deyo Giliz Dede’ye “Hadiy! Öküzleri goyverelim.” Teze çocuk da var. Cavır geliyor, gaşdan göründü.

Göründüğü yer de üç kilometre falan. Herkesde bi panik... Köyüne kaçıyo. Köyüne kaçannar da ormana giryola. Ormana gâvur girméyo. Yâni hani ordu ormana girméyo. Çıblak yerden gidiyo da orman güvenli değil yâni, ormana girméyo. Köylü ormandan onnarı görebiliyo, nereye girdiklerini. Kadın yakınnarındaki komşulardan, atını sürennerden, hareket edennerden deyo. “Yāv!” dermiş adam “Öseñ başlarında bi komutan vâdir. Nâpcak bize?” dermiş yâni Giliz Dede. “Yâ adam hadi gidem, edem.” Çocuğunu gucâna almış gadın, öküzünü... “Len! Nâpcak bize başında komutan vâdir, şu vâdir, sorumlusu vâdir.” Öseñ asgerde ôle mi zannediyor, cavır asgeri... Gitmemiş yâ, gitmemiş adam, gitmemiiiş. Gadın da “İyi, gitmezsen gitme.” Çocuğunu gucağına aldığı gibi, milletinen bir köyüne gitmiş.

Giliz Dede... Geliyolar gâvurun ordusu. Onnarın aradığı bi göz, Allah vëdi iki göz. Giliz Dede'ye bi bakıyolâ. "Nâpıyon sen burda?" Öseñ annatmışdır, Türkçe bilennë vâdır. İşde öküz, tarlada çalışıyo, ediyo filan. Giliz Dede'ye "Goş bakam öküzleri." diyolâ. Öküzleri goşuyolâ, gağniya yüklerini atıyolar. Yet bakam önünđen. Tam onnara göre bi düzen yâni. Keşke on tâne gağnılı adam galsa ya. Adam hareket hâlinde, bi tüfeğini taşıyacak insana ihtiyacı var ya da kesip yiyecek öküze ihtiyacı var. Seni öldürse nâpacak da. Giliz Dede dediklerini yapıyo tabi. Öküzleri goşuyo, bunnar biniyolar kimisi, kimisi yüklerini sarıyolar. Onnarın ordusuyla bir Aşşāagaracahisar'a gadar geliyo. On beş kilometre aramız. Kağniyla bir... Tabi goca ordu, o da ağır ağır gidiyo. Tıngır tıngır tıngır Giliz Dede bizim Aşşāagaracahisar'a gadâ geliyo, Aşşāagaracahisar'ın içerisinde artık bin pişman oluyo, aklı başına geliyo; ama iş işden geçiyo.

Mola veriliyo. Mola verince bi yere ayrılma, demişlerdir de kim Giliz Dede'yi takip edecek ya? Goca ordu, binlerce asger... Mola veriliyo, bi saat burdayız mı deyolâ Aşşāagaracahisar'ın içinde, o gadâ yol gelince... O mola esnēsında hemen bu öküzlerim de dinnensin deye zeyvlelerini çekiyo. Öküz bu, serin bulduğu bi odanın damına öküzlê gaçıyo. Kendisi de bakıyo orlâdan bakıyo... bennen ilginenen, eden yok bi yere, köyün evin altına saklanıyo. E kim Giliz Dede'yi arasın? Bakıyolâ öküz yok, Giliz Dede yok. Ordu yürüyo yâni, gidiyo. Ondan sonra daha ertesi gün... Orda galiyo gâri, orda geceleyo meceleyo. Gece oluyo. Orda tanıdıkları da vâdır, başına geleni de annatmışdır. Sabâleyin gağniyı çekiyo. Ertesi gün, akşama gadar boş gağniylan köye gadar geliyo yav. Yav efsane gibi bi şey. Yâni hiçiç goca bi Yunan ordusu gelir de çift tarlasından adam, taze çocuğu olan bi kadınnâ "İyi bakam, gelsinner." der mi yav? (KK7)

35. EFSANE:

Kadının biri dulmuş. Mesela toplantılara falan gidemiş, Yasin okumaya falan. O gitdi mi ev tertemiz olurmuş, gıcır gıcır olurmuş. Geldi mi tertemiz bulurmuş. Peri kızları tertemiz edermiş evi. Bir gün, iki gün, üç gün... Dördüncü gün birine söylemiş. Ondan sonra aynı işlemi bulamamış. Kadın da kalbi temizmiş, iyi yürekliymiş de ondan böyle periler yardım ediyomuş, hep Kuran okuyomuş, namazını geçirmiyomuş. Herkese koşarmış, ondan herkese dillere desdanmış kadın.

Ama annatmaması gerekiyomuş, annatılmıcakmış ya o annatmış. Ondan sonra olmamış. Peri kızları gelmemiş. (KK48)

36. EFSANE:

Eveli bi tane kadın varımış. Bunun bi ineği varımış. Günneriñ birinde bi buzaası doğmuş, ineenin bi buzaası doğmuş. İneenin yeri darmış. Buzağısını bi yükseltiden bu tarafa geçirirmiş, gucaanda. Sonra ertesi gün gucaklarımış, bu tarafa geçiririmiş. Anasını emziririmiş, tekrā yerine geçiririmiş, gucaanda. Altı ay boyunca bunu tekrarlamış. Altı aylık olmuş buzağı, iki yüz kiloya ulāşmış. O zamana gadā kaldırabilmiş. (KK264)

37. EFSANE:

Eveli bi ağa varımış Türkan. Birceezi çoban durmuş. Eviñ ablası ekmek gatarımış torbasına. Bi tane de yanına sovan gatarımış. Çoban sovanı yimezimiş, atarımış. Günün birinde onun çok güzel bi de gızı varımış ağanıñ. Çoban onu severimiş. Bunu, bu kızı çoban severimiş. Ağa demiş ki bu sürüyü burdan gucaklā geririseñ gızımı sana vēcen, demiş. Yıl dolmuş. Goyunnarı o yükseltiden geçirememiş. Bir iki tanesini geçirmiş, yorulmuş, galmış, geçirememiş hepsini. Bi sene daha başlamışlā. O sene o soğannarı hep yimiş, atmamış hepsini yimiş. O yıl dolduğunda sürüyü o yükseltiden geçirmiş gucaanda. Ve de ağanıñ gızını almış. Muradına ermiiiş. Soğanıñ mucizesi... (KK264)

38. EFSANE:

Bizim amcamız varımışmış, babamgilin gardaşı. Āmāymışmış doğuşdan. On beş yaşında filan ölmüş. Galp gözü çoğ açığımış. Guran-ı Kerimi hoca yüzünden okūverimiş, o arkasından bantdan okur gibi hemen ezberden okurumuş, o gıdak güşlüymüş. Okuma yazma da yok. Yok, yok.

Ondan sōna otuz, kırk kişi olurmuş caminiñ mescidinde, herkez tesbihini ona verirlermiş, sıraynan, bu Āmad'ıñ, Mēmed'ıñ, herkeziñ... Alıkana Āmad'ıñ, ellerimiş, gorklāmış, on beş, yirmi tene teşbihi. Ordan da geri alır, dağıdırmışmış, bu bunun, bu bunun hiç gōmeden. Eveli alıkana bi deyverilermiş işde şunun şunun şunun deye isimne. Geri herkezinkini dağıdırmış. Ondan sōna yaprağı, üzümün

yaprāndan gara üzüm, ak üzümün yaprağı bilirmişmiş. Ondan sōna goyunnā varımışmış eveli, birkaç dene başgasınıñ gatıntı goyunnarı varımışmış, güdüveriyolāmış. Onnarı ellērimiş girēkene, goyunnāñ hepsini ellēmiş. Bi tānesi fazla bi gonşudan garışdı mı onu tüyünden bilirmiş, bu eliñ goyun, bunu ayırñ, çıkarñ derimışmiş. On beş yaşında ölmüş. (KK430)

39. EFSANE:

Babam ikinciyle evleniyo da genc alıyo, o da hemen doğuyo, malları bölcek, hemen ölsün deye beni göle gömmüşlē köyde. Ağbem yapıyomuş bunu. Oraya atılınca annemi kendi köyüne götürmüşlē. Babam almış, sarmış sarmalamış beni. Babamın bi akrabası varmış. Onlā da köklü bi aileydi. Oraya getirmiş. Aba bu öldürcek bu çocuğu, mal derdine, bunu burda birine verem, demiş.

Beni böyüden babam da bi rağatsızlık geçirmiş, çocukları olmuyomuş. Bi çocuk almışlā, gızamıkdan ölmüş; bi çocuk almışlā, bi şey olmuş, ölmüş... Beni böyüden annem eve-dama giremeyomuş. Babamın akrabası olan, ge gızım, déyo, bunun sevabuna gir. Bi bakıyo annem, kaç gız, ben bunu neyneyen, déyo. Böyle parmağımı emiyomuşum. Çocuğa benzemiyorum ben. Gıda olmayınca n'olcak? Babam, gel böğüdem, demiş, yaşarsa da sevaba gireriz, ölürse de... (KK365)

40. EFSANE:

Ebengil rāmetlik çadırdalarmış. Köyde de bi gız varmış. Gızı onlā gelin alıyolar. Yörüklere gelin gidiyā. Onu dā ihtiyar ebe çok şeyimiş Yāni cimri deyveriz gāli biz, cimriyimiş. Ordan gızın yanına gideñken -artık gızı gelin etmişlē ya- oraya gideken ne götürüverem, derleñmiş. Ekmek vermiyomuş en azından ekmekce ekmek de vermiyomuş. Gayınna ekmeği de sakınıyomuş, az veriyomuş. Oña ekmek götürüveriyolarmış; ama nası vēcez bu ekmeği, déyolarmış, bu ekmeği nası vēcez. Ekmeği, azat deriz biz palamut aacı. Azadın tepesine goñlarımış. Oriya vardı mı gayınnadan ayrı bulamazlarımış gızlarını. “Ayşe azat.” derlerimiş. Gayınna da gızım, derimış bunlā her geldiklerinde azat déyolā, neden sana azat déyolā, derimış. Anne, beni azada benzediyolā da ondan déyolā, derimış. Gayınvalidem rāmetlik annadırdı bunu. (KK439)

41. EFSANE:

Laleli Baba'yı anlatabilirim. Laleli Baba deye bi adam, bi ermiş... Sürekli yakasında lale taşırmiş. Namazını filan Kâbe'de kılar gelirmiş filan, öyle rivâyet edilirmiş. Şindi orda diyo ki padişah bi gün sohbetlerinde "Eyy Laleli Baba!" deyo dünyada en büyük nîmet nedir? O da diyo ki dünyada en büyük nîmet diyo yiyip içip hacet gidermekdir diyo. Padişah bozuluyor onuñ o sözüne ve gidiyo. Sancılar içinde kıvranırmış, şey yapamıyo. Karnı şişmiş filan. Aklına geliyo sonra, yâ ben bugün Laleli Baba'yı kırdım. Beni çabuk onuñ yanına götürüñ. Allah'ın aşkına bütün her şeyimi, ne isdeyosan verebilirim, beni bu dertten kurtar. O da ben bi şey isdemiyorum, deyo. Beni kurtar diyo, şu özen gösderdiğim caminin adını, senin adını vereceğim diyo. Ve o cami de Laleli Camisi olarak kalıyo. Padişah o gadâ özen gösderiyo ku o camiyi yapıırken. Her gün gelip gidiyo. İşte Laleli Baba çok anlatılan bi kişi (KK311)

42. EFSANE:

Hekimoğlu dedikleri dağlara çıkâ, ot falan toplâ... Ama ne tür ot topladığımı bilméyorum. Bi ilaçlâ yapâdı. Çok hasdası gelirdi. Meselâ kanserli yere onu sarâdı. Tabii iyleşdiridi. (KK217)

43. EFSANE:

Davılcı Ebe varıdı ya bizim köyde, tefciydi de Davılcı Ebe, derlêdi. Ona rüyasında şerbet içirmişlê. Ondan sona o kadın... Aslında câyil bi şey. He. Ama hep türküleri ezberleyo ve kendi yakışdırıyo. İki kişi oyuna çıkıyo, hemen ona bir türkü yakıyo orda. Kına gecelerinde, düğünnêde... (KK264)

44. EFSANE:

Eşme'nin Köylüölu diyoğlar, Köylüölu köyünden Çeşmeci Abdullâ Dede, burdan su çıkâ diyomuş, kazıyomuş ve de su çıkıyomuş oñdan. (KK376)

3.1.4. HAYVANLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:

45. EFSANE:

Gövercini furan oldu mu Peygamberimiz, naha bene kakan elleriñ gırılıñ, derimiş. İntizar ederimiş.

Bizim Payamlı'dan bi gomşu varıdı. Beş yaşında bi oğlum varıdı, derdi. Benim adam gitdi, gövercini vurdu geldi, derdi. Beş yaşında çocuk öldü bizim, derdi. Zâten gövercini vurduñ mu, derdi; kendi göñsüne dayarımış ayaklarını, derdi. İntizar ederimiş, derdi. Gövercin, derdi; künah vurması, derdi. Gövercini vurdu geldi, benim çocuk öldü, derdi.

Peygamberimizi de gövercin gurtardıña Peygamberimiz doā etmiş oña. Seni, demiş vuran eller gırılıñ, demiş. Peygamberimiz'in doālı gövercini, derlê. Vurması künah, beslemesi sevap, derlê. (KK261)

46. EFSANE:

Onun hekâyesi ne biliyoñ mu? Peygamberimiz namaz gılıyomuş. Namaz gılâken bi yılan gelmiş, yâni onu sokcêmişimiş. Bi kedi onu dutuyo. Bi bakıyo ku yâni yılanı dutmuş. Yâni sırtını zıvazlayo, hadi, deyo yâni seniñ sırtıñ yere gelmesiñ. Nêden düşêse güşüñ dörd ayâ üsdüne düşerimiş kedi. (KK319)

47. EFSANE:

Yılannn, Peygamber Efendimiziñ öñüne dõru gelmiş. Yokardan da kedi hoplamış, onu çarpmış. Peygamber Efendimiz sırtını sığamış kediniñ. Ömür billah, kıyamet gününe gadar sırtıñ yere gelmesiñ, demiş. Ne gadar kedi yüksekden atsañ ayaanıñ üsdüne düşüyo. (KK133)

48. EFSANE:

Benim duyduğuum... Gızımız bõle ilan iki elliğñ ara yerine girmiş. Geline ayırcañ gocañdan seni demiş, korkutmuş. Onu da gocası sen bizi ne ayırıyoñ deye ilana sen hadi yaralamış, sen bõle yaralı gezceñ dünyâda demiş ilana. İkisi de ayrılmışlâ, garı goca. Ôle biğ hekaye vâ. (KK115)

49. EFSANE:

Cennet'in kapısının bekciyiymişimiş yılan. Oraya içeriye şeytanı alma, demiş oña. O da alcan... İlla ki alma demiş. alcan, almacañ... O da ille beni içeri al. O da alısam işde ben şôle olurun. Almacan, alırım; almacan, alırım... Şeytan onu gandırmış, içeriye girmiş. Cenābir Allah da ona ömür boyu sürün, demiş. Ben de demiş seniñ gullarını sokā sokā öldürün, sen beni süründürüsen, demiş. Seniñ sokduğun gulları, demiş; ben cennetime alırım, demiş. Ama sen dā dünyāda ömür boyu sürünürsün, demiş. O şimdi gullarını sokup da ödürememiş yāni. Hiç ilan sokdu da öldü deyen vā mı? (KK142)

50. EFSANE:

Yılan bekciyimiş Cennet'in kapısında. Şeytan giremezimiş Cennet'e. İşde secer ağacını yidirdi Havva Anamızınan Âdem Peygamber'e de secer ağacını yidirdi. Yiyven n'olcak canım derkene derkene Cennet'den atıldı Şeytan, Cennet'e de giremeyomuş. Bu Şeytan da deve gibi Cennet'in bekciyiymişimiş. Cennet'in bekçisi olduğuna göre deyo ku yılan - Şeytan ya şeytanlığını ille yapcak.- deyo ku seniñ, deyo; dişlerin, deyo; pek güzelimiş, deyo. Bi āzını aş da görüven dişlēni, deyo yılan. Yılan da āzını açınca yılanın azından giriyor, guyrūndan Cennet'e giriveriyor Şeytan. Yılan deyo ku Cenab-ı Allah, sen, deyo işallah gıyamete gadā yerlède sürün, deyo. Bu Şeytan'ı Cennet'e guydūn için deyo Cenab-ı Allah. O da deyo ku ben senin âdemoğullarını sokarıñ, deyo; zarar verin, deyo. Cenab-ı Allah da deyo ku ben onlara akıl verin de senden kendilerini gorurlā, deyo yāni. (KK375)

51. EFSANE:

Birisi gızın neyse ayın oyunumuş. Gelirimiş adam, ona çerez veririmiş. Küpe doldurmuş onu gız. O küpde o çerez ilan olmuş, ilan olmuş. Bôle duydum ben, ilan olmuş. (KK83)

52. EFSANE:

Yılan çatıya eniklemiş sepediñ içine. Ev sābı da oooğ sepedi almış, saklıyemiş. Sōna da yılan gelmiş, bakmış orda enikleri yok. Dolapda süt vāmışmış, süt tenciresi. Süt tenciresiniñ içini işmiş işmiş tekrā kusmuş, işmiş işmiş kusmuş. Zeyirlemiş südü. Sōna da ev sābı bunu gōmuş, zeyirlediini. Gitmiş, sepedi yerine

goyyemiş çatıdan. Yılan da gitmiş tekrā bakmış. Eniklēniñ yerine geldiini... Tekirā gelmiş, eveli şöööle şeysi oluyodu tencirelēñ, gulpu. Oriya girmiş, o südü dökmüş işde ev sāyibi zeyirlenmesin gāli deye, benim enikleri oriya goyyemiş diye yılan. (KK192)

53. EFSANE:

Kınalı keklik vā ya o bi şeyit ganı yimiş. Gagası, ayaklarının hani dırnagları gana deydiyi için burları gırmızı olmuş. O yüzden onun eti yinmezmiş. Günah sayılırmış. Kınalı keklik de hani gırmızı olmasından, beliki de eveli gannı keklığıdi. Şindi kınalı keklik... (KK264)

54. EFSANE:

Şeytan, Ādem'le Havva'yı aldadmış ya, cenned'den govduurtmuş. Allah da gızmış Şeytan'a da tükürmüş. Tükürüğü Şeytan'ın göbēne gelmiş. Hee. Yok, yok Ādem'in göbēne gelmiş. Göbēniñ orayı çıkarmışlā, o da köpeğ olmuş. Göbek, köpeğ olmuş. İsdenmez pek ya köpek. Aslında eve çoğ iyidir, korur da hep horlanır köpeg, ondan horlanır. Tükürüğüden türeme deye. (KK432)

55. EFSANE:

Davşan, Hazreti Ali'niñ kedisiymiş, derlē. Kekliğin etini yasaklamamış; amaağ şeyin etini derlē davşanın etini Alevilere yasaklamış, derlē Peygamberimiz, derlē. Hazreti Ali'niñ kedisiymiş davşan eveli. Ondan onnā, onu yimezimiş kedi eti, diye. (KK261)

56. EFSANE:

Davşan da derimiş meselā yokuşa çıkāken afedesin kakamı yeñ, enişe enēken de etimi yeñ. Gonuşurumuş davşan da yāni. (KK217)

57. EFSANE:

Şindi anam rāmetlig dēveriyo. O zaman Somaklık'da, orda saklanmışlā. Yonan da geçiyo. İki asger atın önünü alamamışlā, onnarın saklandığı yere. Onnā da başlamışlā korkmaya cavır geliyo deye. El etmişlē. Biz Türk'üz, Türk'üz! O iki asger geçince Demirlē Çeşmesine gelmişlē anamgil. Anamgil orda ıığ gelince Türk asgeri de gelmiş oraya.

Bi bölük mü bi tabur mu öñünde iki tilki, tilki. Türk asgerlerinin öñünde iki tilki varmış. Asgeri, tilki yönetmiş yāni. Bak seen. Çeşmenin yanında mola vemiş bölük komutanı. Bak sen. İki tilki önnerinde. Asger dinnenince onnā da yatmış. Yatmış. Ellemen, bunnā ta Afyon'da bozulduğu yēden beri takib ediyolā. Bunnā canı olmuş (yaşanmış), canı olmuş şeylē bunnā. (KK281)

58. EFSANE:

Diğer biri de hanımı demiş ki “Sen garıncadan file kadar hökmediyorsun niye hasırlıkda hasırlık tüyle yatıyor?” “Ni yapalım hanım?” demiş. “Her birinden tük alsan guş tüyünde, üsdünde yatarız.” Bu sefer guşları toplamış, duguk gelmemiş. Gine haber yolluyo, gine gelmiyo. O gelesiye kadar da yarasa guşunun tüylerini silkdirmiş. Mālūm şimdi hiş tüsüzdür yarasa guşları.

Bu sefer geliyo duguk. Neye gelmediñ, deyo. O da gelmedim, deyo. Saña gazāb ederiñ. Kim kime gazāb etceg gösderiñ saña, demiş. Gider yetimiñ tarlasında anlanır gelir, sarayını başına yıkarın. Sen garıncadan file kadar hökmediyoñ, bizim tüyüñ üsdünde yatceñ, biz yazda gışda ne yapcaz? O zaman hadi tüyüñüzü alıñ, deyo. Alın deyince yarasa guşu gızmış, almamış, darıldığı için. Ona da hadi sen gece guşu ol, üşüme diye talimat vermiş, derler. Yāni Süleyman Peygamber ben, demiş Allah'a söyliyiyim. Sana da gece guşu desinner.

Ben size dā onun devamını annadayım. Hana tüyünü, dedim yarasa guşu almamış falan. Duguk bu hekâyede soruya çekmiş Süleyman Peygamber'i. Er mi çok, avrat mı çok, demiş. Süleyman Peygamber er çok, demiş. O da er çok değil, avrat çok. Yok yā, demiş. Er çok olsāydi sen bu toplumun sözüne bakādıñ, bi hanımının sözüne bakdıñ, yarasa guşunun tüyünü ben gelmeden sırtından almışıñ, demiş. Er mi çok, avrat mı çok? Hindi bazı bii deyimde kullanırlā yāni. (KK271)

59. EFSANE:

Gırlangıc ôle derimiş. Er kazanmış, avrat yimiş; ere yazzıg, cızzıg, derimiş. Civil civil ôtē ya. O da esgiden insanımış, guş olmuş. (KK156)

60. EFSANE:

Yalnız zikir eden guş vādır. Bôle ibikli. Hir zaman şunnariñ saraya gonā, bizim saraya gonā. Hu, hu, hu, hu... Bôle edē. Başını sallā, sağdan alı, sola veri. Hu,

hu, hu, hu diye diye. Huma guşu işde dēdi gayıntam, zikir ediyo, huma guşu bu, zikir guşu, dēdi oña da. (KK136)

61. EFSANE:

Bizim Mirat Dağı'ndaydı. Yaylaya gidēdik biz. Orda derdi ki “Guzu guzu guzu guzuuuuuğv! Vamu vamu vamu vamuuuuuğ!” derdi. Ebe ne güzel ötüyo derdim. “Guzu guzu guzu guzuuuuuuuğv!” deye bağırdı bôle. “Vamuuuu vamuuuuuğ!” derdi. Vallā ebe, derdim; ne güzel ötüyo, derdim gızıkana, çocuğukan. Baya bağırdı, ötēdi. O da yuuuuk, yuuuuk, yuuuuk, yuuuuk derdi. İki gardaşımıñ onnā da derlēdi. Ne bilen anası mı var derlēdi. O da guzuları gaybedişin guzuları buluñ da geliñ, deyesilēmiş. Onnā da gidesiymiş ne bileym dağlara Allaaaaa bizleri guş et Allaaaaaam demişlē. Allah onnarı bi guş etmiş. Biri bi yēde, biri bi yēde ötēlerimiş. Emme duyādım seslerini; yalnız guşları gômedim yavrım. Dağda çamın tepesinde ötēlēdi. Gız bubaanne bunnā niden bôle gız, dēdim. Yavrım bôle bôle olmuş, derdi. (KK52)

62. EFSANE:

Rāmetlik benim ilk hanım annadırdı. Ala gabak deriz biz, ala gabak kuşu. Hindi buragidi ben şu kuşu uycan, bu kuşu uycan, her türlü dili çalā o ala gabak. Şimdi amcası gāli çift sürēmiş, o da aşşā yandan daldan vayyık vuyyuk edēken “Süleymaan, Süleyman!” demeye durmuş, başlamış ötmeye. Amcanıñ adı Süleyman... Süleyman deyince “Doovvvvha!” demiş. O, biri ünnüyo deye şey etmiş. Bi bakıyo. Veyk déyo, ondan sōna gaçıyo gidiyo. Ordan tabi küfür ediyo arkazından gāri. Vay bilmem ne etdimin ala gabağı deye.

Ala gabak, kekliğñ sekişini sekcen, onu örgencen derken kendi yürüyüşünü unutmuş. Ala gabak şindi tūngüye tūngüye gider. Ala gabak, kekliğñ sekişini özenirken hana keklik bi sekelē gidēke bôle, bi yürüyüş çıkartdırır. Ben bunu sekcen derken kendi yürüyüşünü unutmuş. (KK336)

63. EFSANE:

Bülbülü altın kafese goymuşlē da onu bilene “Ah vatan, vah vatan!” demiş. O da goyverem bakam, deyince bunuñ vatani nere bakam demişlē. Salmışlarımıñ bi

tikenin başı, meselâ kenger Tikenine gonmuş. Heee, bunun şeysi bu demişlê yâni, vatani bu demişlê. Her zıman buu süregelme lafdır yâni. (KK97)

64. EFSANE:

Nemrut'un hikayesi... Sivrisinek Allah'tan bir şey isdiyo. “Yâ Rabb'i! Şu küçücük halimde bana da bi görev ver.” diyo yâ. “Bi görev ver. Bi işe yarıyayım.” diyo Yâni. Tabi Nemrut'un ölmesi döneminde artık... O da Nemrut'a musallat ediyo sivrisineği, Nemrut'un ölmesine o sebeptir yâni. Nemrud'un da tabi köleleri çok... Nemrut'a musallat edince bu sivrisinek, Nemrut'un burnundan giriyor, beynine yerleşiyö. E, o teknolojiye göre ameliyat yook, hiş bi şey yok. Beyninde oynadığı zaman artık Nemrut çıldırarak hale geliyo. En son ağaçdan bir tokmak yapıdırıyo, ağaçdan. Ve topmaan edrafına bez bālatdırıyo. Keçe deriz ya biz, keçe. Onunla şey tutuyo artık köleler, sıra tutuyolar. Vur, dediğı zaman beyninin oraya belli bi ölçüde yavaaşca vuruyo, sivrisinek duruyo o zaman. Şimdi bu aylarca vur, dur; vur, dur, deyince eeeh, deyo; yâni kölenin bi tãnesi goca tokmaı bi gün Nemrud'un kafaya bi geçiriyo. Nemrut bitiyo yâni. Yâni bi sivrisinek yeter yâni, gocca bi caniye. Dünyada iki büyük şey vardır yâni Firavun ve Nemrut... O Hazreti Musa'ya musallât oldu, o da Halil İbrahim Peygamberimize. E, bunlar şimdi birine bi sivrisinek yetdi yâni. Öteki de Kızıldeniz'de boğuldu. (KK7)

65. EFSANE:

Ebem anlatırdı benim. İki gardaş övey anadan... Yağ dökmüşlê, derdi, şeyin üsdüne, halının üsdüne. silmişlê , silmişlê çıkaramamışlâ. “Allah'ım bize guş et. övey anam geldi mi bize döver, şey edê.” Allah tarafından onnâ biri olan, biri gızımış; guş olmuşlâ, uşmuşlâ. Şindi sen onnâ öterken dinne. Aynısını sôlêler. “Gız dööküdü, gız dööküdü.” demiş. Öbürü de “Oğlan dööküdü.” deyo o da. (KK231)

66. EFSANE:

Enkini, enki ôle eşim annatmışdı. Yusuf yağ dökmüş de analığından -nene derdik biz- korkmuş, ondan guşa dönmüş déye. Benim kendi hayatım da zaten bi efsane. Benim annem babam da ayrıydı. (KK158)

67. EFSANE:

Bizim bildiimiz bi guzuları gaybediyo iki çocuk ya... İki tâne çocuk guzu gaybetmiş. Korkulāna eve gidememişlē. Nası olduysa guş oluyo bunnā. Guş olunca işde sürekli ötermiş unnā. Anne, baba guzu guzu yok, deye gezerlermiş o iki tâne guş. Şu an bile ötüyümüŝ unnā “Guzu, guzu yok.” deye. Dudu guzu guşu... Bazı kimselē duyarımış. Ben hani tam duymadım da... (KK318)

68. EFSANE:

Guzu guşu onnā. Esgilēden o seniñ hikāye iki gardaşımış. Babası... Anneleri ölmüş. Övey anne elindi galmışlē çocuklā da. Guzu güdüyolāmış. Guzulara gaybetmişlē çocuklā. Geliyolā çadıra. Eee? Guzuları biz gaybetdik, bulamadık. Övey anne dē mi, çocukları dövüyo. Gidiñ deyo, guzuları buluñ. Çıkıyolā. Biri bi taraftan, biri bi taraftan. Ulamayolā. Alla’ya dua ediyolā. Cenāb-ı Alā’m bizi kuş et de biz şu guzuları bulam. Allah tarafından onnā guş oluyo. Şindi dağlāda ötēlē. Biri guzu guzu guzu guzu deye çağırır. Heee. Aynı uyduruyolā bak. Biri yok yok yok yok... Heee. Biz duyduk, duyuyoz. Aha şindi günde devam ediyi dā guşlē meselā. Biri “Guzu, guzu guuuk!” der. Öteki “Yok, youuuk!” der. Guzu guzu guşu. Bunnar biri bi dağa gonā, yakın dağa, biri bi dağa gonālā. Guzu arıyilē. Dā bulamamışlē. Gündüz berabā geze, gece ayrılırlā. Guzu arıyilē gāli. Dā bulamamışlē. (KK265)

69. EFSANE:

Bi kırılıñ kuşu ıı deye. Kırılıñ, kırılıñ deye öterlē ya. Gerçekden bizim burlāda vā. Hiş duyduñuz mu hiç? Kırılıñ, kırılıñ geceleri ötēlē onnā kırılıñ, kırılıñ deye.

Övey anası varımış. İşde eşeyi güit deye, sözüm burdan dışarı, yollayo çucuğu, gız çucuğuymuş. Neyiseee o da oyuna dalmış. Eşşeği gayıb olmuş. Aman aramış kırılıñ, kırılıñ aramış aramış, bulamamış eşşeği. Yaradan’ıma yalvarıyo övey ana gāli dövceg ya eve vāsa. Yā Rabb’im deyo bana nolursuñ deyo bir guş et de uçur beni deyo. Ben eve vādım mı öldürü, dövē beni, ben bi guş olan, eve vāmayan deyo. Yaradan’ım da gabıl ediyō doğāsını. O anda gāli guş oluyo. Ama o guş bizim burlāda ötēlē devamlı. Kırılıñññ, kırılıñññ... Ā bu garēlē başlālā, gece ötēlē. (KK57)

70. EFSANE:

Hindik neneleri varımış yalım onnañ. O burda yok, o guş gızım. O Gızılhisar yanda, orlâda ötüyomış. Kelek mi karpuz mu kopāmışlâ. E neneleri neye kopardınız demiş. o gâli o şey etmiş hana neyise. “Siltan Süliymaaaaan! Guzu guzu vâ mı, vâ mı? Yok, yok, yok, yok. Vah, vah, vah, vah!” derimiş. Biri Sülüyman’ımış, biri Sultan’ımış. Hah. “Sultan Süliymaaaaan! Guzu guzu vâ mı, vâ mı? Yok, yok, yok, yok. Vah, vah, vah, vah!” iki gardaş biribirlêne. Onarı ôle esgi gālâ anjâdı. Onnâ şu yanda dağdalāmış gızım, bôle derlêdi goca gālâ. (KK402)

71. EFSANE:

“Gugukguk yağ dökdüm, ben korkdum.” derdik bôle çocuğukan; “Gugukguk yağ dökdük, ben korkdum.” demiş, bu şekilde sôlêdik yalnız çocuğuka. Büyüklêden bôle duyduk.

Hikâyesi benim duyduğuma göre şôle: yağ dökmüş, beyinden korkarak gız saklayo, gizleyo. Sôra ben korkdum, yağ dökdüm deye bu aynısı ôtêdi ôle gine, ôtêdi. Allah tarafından gız guş olmuş. Beyinin dayağından gurtulmuş. (KK227) ve (KK435)

72. EFSANE:

Ali gulü gulü guşu... Eveli, dôru mu bilmoon. Adamıñ övey garınıñ yanda iki çocuğu, bi ôlan, bi gız... çocuklânı geçindirememiş övey garınıñ yanda. Bizim çama götümüş, çamıñ yanna çocukları gomuş, gabak bağlamış çama. Gabak tañ tañ deye ôda... Buvam geliyo dêlerimiş onnâ, sora bağlamış da. İki çocuğu oroo gomuş da gelmiş. A benim tañ tañ gabacığım, goyup giden bubacım, Ali gulü gulüüüğ demiş. Yok... Onnara Allah tarafından bi ganat dakılmış, onnâ guş olmuş. Onnarı şindi gôdük mü korkarız biz. Ali gulü gulüüüğ vâ mı, vâ mı buvam, demiş. Yok, yok derimiş. Arayolâ gâli, Allah ganat dakmış, guş olmuşlâ bôle. Onnarı gôseñ ödün kopâ. Bizim o dağlâda vâ onnâ, ileri dağda. Bunnarı bôle deyverilêdi atalâmız. (KK115)

73. EFSANE:

Şimdi bir gün ormanda kuşlarla hayvanlar arasında bir anlaşmazlık çıkar. Herkes safını belli etmiş. Hayvanlar bi tarafı almış, kuşlar bi tarafa... Savaşa

girişecekler. Yarasa hiçbirine yaklaşmıyor. Önce hayvanlar gitmiş yalnız. Diyolar ki “Gel sen de bizden ol.” demiş ki “Ya, siz gibi miyim ben? Uçuyom.” Sonra kuşlar gitmiş, belli bi müddet sonra. “Ya, bizim safımızda yer al, gel.” demiş “Ya, hayvanım ben. Kuş değilim.” Her iki tarafa da safını belli edememiş. Ne ondan tarafa olmuş, hayvandan tarafa ne kuşdan tarafa olmuş. Sen hayvan mısın kuş mu? Orta yerde kalmış.

Daha sonra kuşlarla hayvanlar şey yapmışlar, sulh ilan etmişler, barış. Eee, onnar barışınca nōlcak şimdi? Yarasa hayvan mı kuş mu şeyine girince... Sizden mi bizden mi tartışmalarına girince demişler ki yarasaya “Sen ne kuşsun ne şey. Senin bu ormanda yaşamaya hakkın yok. Yoksa... Sana bu orman yasak.” Yarasa ondan sonra gece uçmaya başlamış gızımız. Çünkü ne hayvan, ne kuş... Hiç bi tarafda yer almıyor. Sana bu orman yasak, diyolar. Sulhtan bu tarafa yarasa geceleri uçmaya başlamış. Ben bunu babamdan dinnedim. Çok şeyler vardı babamda. Bunlar sözlü kültür, zamanla kaybolup gidicek; ama babamı kaybedince şimdi esas ana kaynak yok oldu. (KK354)

74. EFSANE:

Sultan Süleyman zamanında işde bu gece kuşu, yarasa, tüysüz. Peygamberimiz Sultan Süleyman efendimiz biliyosun hayvanların padişahı, pîri. O ne derse o oluyo. Onlar onun dilinden anlıyo, o da onların dilinden anlıyo. O zaman hanımı diyo ki “İşde bana kuş tüyünden bi yatak isdiyorum.” Bütün kuşlara emrediyo. “Buraya silkinin.” O, biraz daha yağcı diyolar şeye, yarasaya, hemen bütün tüyleri döküyo. Diğerleri de şey yapıyo. Ondan sonra şey serçe karşı geliyo, dökümüyo. Baykuş gelmiyo, emrine uymuyo. Bayguşa haber salıyo, gelsin bakalım. O da diyo ki sen çok yaşıyosun, sana bir soru, diyo bayguşa Peygamberimiz. Diyo ki “Dünyada kadın mı çok erkek mi çok?” deyo. O da baykuş hiç tereddüt etmeden kadın çok, deyo. “Nerden bildin? İsdatistik mi yaptın yāni? Hani neyin var da bildin hemen?” “Biz bu tüylerimizi Cenab-ı Allah bize yalçın kayalıklarda, kışlarda yaşasın diye verdi. Seniñ gibi garınınñ sözüne bakan...” Yāni biraz kaba oluyo ama... “Garı gılıklılā daha çok olduğu için yeryüzünde. Hanım kuş tüyünden yatak isdedi. Herkezin tüylerini döküdün. Bunnarın vebālini nası kaldıracaksın biz üşürsek, yanarsak, edersek?” O da “Doğru söyleyoñ.” deyo yāni bayguşa. Herkes tüylerini alsın, deyo. Tüyleri karışık renkli olmaları da ondan deyolar. Yarasa tüysüz kalıyo.

galmayo tüy. Herkes tüyleri alıyo. Yarasa da hepsini dökmüş gitmiş. O da tüy galmayınca o yağcılığından dolayı geceleri...

Burlarda iki rivāyet ıkıyo. Bir hanım sözüne bakılır padişah da olsa. Yeryüzünde dişi daha çokdur erkeklerin de dişiliğe benzediğinden deyo. İkincisi Şey de karşi geliyo, serçe de karşi geliyo. Diyo ki haberciye “Kafamı bozmasın. Söyle Sultan Süleyman’a sarayını başına yıkarım.” diyo serçe. O da ona diyo ki git bakam o k uc k halinden benim sarayımı nası yıkcakmış?” diyo. “Serçe neyine g veniyomuş?” deyo. Gidiyo. “Napcan?” deyo, “Nası etcen de yıkcان?” “Giderim bir vakıf toprağında anlanırım. O vakıf toprānı onun sarayın üsdüne saarım. O toprak bile onun yerinen yeksan olmasına yeter.” deyo yāni. Ve Sultan Süleyman efendimiz “Doğru söyleyo.” deyo. “Yāni vakıfdan bu kadarlık hak geçmesi bile insanların yāni vakıfın bir kısım toprānının bile sarayına düşmesi yerinen yeksan olmasına yeterlidir. Kul hakkı yāni bunlar. Tabi bunlar dünya genelindeki efsaneler. Kayınpeder bunları bilir, çoğunu annatır da bizde onnardan kalanlar var yāni. (KK7)

75. EFSANE:

Bi keyiği cavırlā bi gün tuzā d ş rm şl , yakalamıřlā, bađlamıřlā. Keyik de beni bırakın, yavrılarımı emziren gelen, demiş. Olmaz, demişl . Keyik ağlamış. Peygamberimiz de goyverin keyiği, demiş. Olmaz, oğ uğraşdık onu yakalayasıyacık, goyv meyiz. Keyiği bırakıņ, yarınacag (yarına kadar) gelmezse beni yakalaņ, demiş Peygamberimiz de. Cavırlān işine gelmiş. Oldu, tamam, demişl . Yalnız keyik yarınacag gelmezse seni bağlacaz, demişl .

Keyik yavrılarınını gıyına gitmiş, onlara başına geleni annatmış. Onnā da sen acala git ana, Peygamberimizi gurtā, biz seni emmeyiz, demişl . Keyik ayrılmış yavrılarından. Cavırlā da tuzak gurmışumuş keyik dönüp gelise deye. Keyik, Peygamberimizinı gıyına gelike tuzaa düşmüş. Cavırlā keyiği bađlamıřlā. M ylet (mühlet, süre) bitmek  zereyiken cavırlā Peygamberimizi halkın garşısına ıkāmiřlā, Peygamberimizi tam bağlacakları sırada keyik tuzakdan kurtulmuuuş, gelmiş. Cavırlān tuzaa d ş rd kl ni deyv miş. Cavırlā da korkmuş gařmıřlā. Keyik Peygamberimizi gurtādıđı içün eti yinmez. Mubareg hayvandır, yini de hani helaldır da biz yimeyiz Peygamberimizi gurtādı deye. (KK90)

76. EFSANE:

Burları hôle gara ya övey ananın yanındāmiş dā övey anadan o galan bôle gara edmiş Cenābı Allah o guşları. Gumuru dēlē oña. He o övey anadan olmış. İki tāneymiş övey ananın yanında. Övey ana da ekmek yaparımış. Ekmek yapāka onlā da gelir gelir alır giderimiş ekmeği. Ben size ekmeği yetişdiremeyon deye, elinde ekmek şişi varımış. Hee. Ekmek şişini burıya eņsesine bi vurmuş. O gara ondan galmış, onun şeyisi. Ötdüü zaman ôle deyo: Gugukcuk, deyo. Vurdü yıgdı, vurdü bükdü deyo. Ötdüü zaman, bi deng geldiñ zaman bi diñle bile. (KK202)

77. EFSANE:

Ninemle ebelerim, annelerim öyle söylerdi. İki tāne dēdî gumru gızmış. Bunlā ekmek yapıyolāmış. Ondan sōna ekmek yapākana övey anneleri demiş ki siz, demiş güzel bişirmiyonuz ekmeği, demiş. Sācayı almış da boynuna geçirivēmiş. O zaman şimdi gumru ötēmiş ki: Bir büyük gız, bir büyük gız, / Vurdü yıkdı, vurdü yıkdı, / Ben korkdu, ben korkdu / Kumru oldu, kumru oldu. Bak böyle söyliceğmişin sen, o da aynısını söylüyo. (KK350)

78. EFSANE:

Şôle derlē bizde: Bi övey anne varımış, övey anne. Bu ekmeğ ediyomuş hana saçda, saçda. O da bu meselā gelmiş gelmiş çocuk, gitmiş. Buna sayıncag dediimiz üşlü sayıncag var. Bunun boynına atmış. Gumrunun boyun şeyi, siyahlı ordan kalmış. Ama övey anne atıyo, kendi annesi değıl yāni, övey anne. Olaydan sonra çocuk guş olmuş. (KK250)

79. EFSANE:

Gızılhisar'da gerçekteşmiş bu olay ya, tā yıllar önce. İki tāne çocuk, aralarında bir yaş vā. Enneleri vefat ediñce tabii bi tāne üvey anne alıyo babası. O da kadın çocukları sevmemiş. İşgence yapıyo, çuvala guymuş, bālamış, bi şeylē yapmış. Dağa gidiyolā bunnā. Dağa gidince babasına hanı gidēkene götüren, diyo at arabasında. Dağda da çocuklā gaşmış babasının yanından. Çakal sesi duymaya başlayınca çocuklā Allah'a dua ediyolā Allah'ım bizi guş et, deye. Yāni bu yusufçuk guşunun hikāyesi ôle, benim bildiğim kadarıyla. (KK149)

80. EFSANE:

Gızılhisar köyü var şurda. O köyde Gulü Gulü Dağı deye bi dağ var. Şimdi o dağda annesi, babası işe gidiyo. İki çocuk, iki gardeş... Köyde bırakıyolā. O çocuklā anneyi, babayı bulcaz tarlada deye köyden doğruluveyolā, o dağın içine giryolā. Dağın içinde çocuklar guş olmuş, guş, guş. Sona arayolā, arayolā... Çocuklar yok, yok Allah'ım, yok. Fakat çocukların kaybolduu yere iki tâne guş gelirmiş her gün. Ağaca gonuyo. Guş bôle gulü gulü gulü gulü, deye ötermiş. O dağa Gulü Gulü Dağı derlē. (KK218)

81. EFSANE:

Anacāzım deyveridi. Övey anası varımış, derdi. Onu da, derdi, yağı dökmüş, derdi. Ondan bu guş, derdi. Övey anadan korkusuna, derdi “Allā'm beni ya daş et, ya guş et.” demiş, derdi. Eveli dileklē geçermiş, derdi. Allah da o çocu guş etmiş, derdi. Hindi ben yağ dökdüm, ben korkdum, deyen o guş derdi. (KK93)

82. EFSANE:

İki çocuk varımış. Bi olan, bi gız. Anneleri öldükten sōna babaları bi üvey anne alıyo. Ki onlar tarlaya çalışmaya gidince çocuklar evde oynarken -çok küçüklerimmiş ama- yağ şişesini dökmüşler. Ki bunnar ôle korkmuşlar ki bu üvey annelerinden, o kadar... Onlar geldiğinde bu yağı dökük gördüğü zaman bizi ne yapar acaba, döverken öldürü diyerekden dua etmişler. Yarabbi bizi ya daş et, ya guş et. Allah-u Taala'nın -tabii ki masal bu ya- Allah tarafından onnar da guş olmuş. Ki öbürkü anası-babası eve geldikten sōna eviñ yamacına bi dala bi armut ağacına, palamurt ağcına konmuşlar oraya. He, üvey anneniñ ismi de Sedef'immiş. “Sedefcik / Yağ dökdük.” derimmiş. Ölüm deridi, iyi dinñle deridi ebem. Gumru o şekil diyo, derdi. Hani kumrunuñ ötüşünü inceden inceye dinlediğın zaman bi nevi ôle. (KK207)

83. EFSANE:

Meselā bizde şöyle derler kumru kuşu vardır. Bu her yēde söylenen bi şeydir. Anası yuka edēken şişi boynuna vurasıymış. O tizgi hurdan meydana geldi, déyolā. O dā, ötüşü dē vurdü yıkdı, vurdü yıkdı déye öter derlē yāni. (KK229)

84. EFSANE:

Kumru masalı... Kumru guşları niye guguuukcuk, Yusuufcuk deyolâmiş? Néden? E bi Yusuf'unan Fatma varımış. Onnân da övey anası varımış. Ocaan başında oturulâkan, ateşin başında onnâ ısınırlâkan, övey anaları da oraya getirmiş yağ gomuş. Yağı da o dışarı gidince çocuklâ dökmüüüş. Şindi annemiz gelise, bizi dövöse, bizi öldürüşe, şöyle şöyle yapâsa ne yapam Allah'ım, ne yapam Allah'ım? Allah'ım bizi daş et de uçam, gidem demişlê. guş olmuş ocaklıktan uşmuşlâ gitmişlê. Bi yo da tabi biri bi yere, biri bi yere gidince kardeşleri birbirini gayıbetmişlê. guguuukcuk, Yusuufcuk, Fatmeecik! Yağ dööküdüm, uçuvêdim derlêmiş onnâ gezdiği yêde onnâ, onu söylêmiş derlê. Gumrunuñ masalı. (KK409)

85. EFSANE:

Bi de şey var benim bi duyduğum. Hangi kuş bilmeyorum. Vak vak deye ötdüğünde însanlar şunu der: Hasan, Hüseyin, Peygamberimizin torunları o zâman, halbüki şeyit oldu, naracak? Gavakda saklanmış da, diyo lâ, yâni o öterken işaretle ordan ipucu vemiş. "Hasan, Hüseyin, gavvakda gavvakda gavvakda!" demiş, deyolar yâni. Gavakda olduğunun işaretini vermiş. Onu da yakalamış öldürmüşler. Guşun biri. Böyle öten guşlâ da var, vak vak deye ötenler de var ya. (KK7)

86. EFSANE:

Mağallenin bi beyi varımış. Bey bi suç işlemiş. Ala keklik gak gobakda gavvak, gak gavakda gavakda demiş. Suç işlemiş, arayomuş jandarma, polis her zaman neyse. Çil keklik de demiş sus cıvık, sus cıvık demiş yâni. Çil keklik hani şey öte cıvıscak cıvıscak öte o. Çil keklik de sus cıvık derimış, o da onu susdurmaya çalışmış. Gelmiş, o suçluyu yapan adam gavağın tepesine çıkmış. O gavağı da çıkâken açıl gavağım açıl, eğil gavağım eğil, demiş. O gavak açılınca gadâ o gavağın başına öyle çıkmış, o suçlu yâni. Ala keklil gammaz edince gadâ polis, jandarma gelmiş, gavağın dibine bakarımış, şeyine bakarımış. Çil keklik de demiş araman, bulamazsınız, demiş. gavaan içinde bi govuk yê varımış, oraya girmiş. Söna gelmişlê, açıl gavağım açıl, eğil gavağım eğil, suçluyu ordan almışlâ, götürmüşlê yâni. (KK66)

87. EFSANE:

Bi övey ana varımış. Övey ana demiş ki... Neyse oynayırlarık ikisi, iki gardeşimiş övey ana gelmiş. Yağ ıbrığı devirmişlê. Yağ ıbrığı devirince bunnâ biri gaşmış, övey ana girêke içere. Biri gaçıyo, biri galiyo içêde. O oña çağırıyo “Yusuuuf çık, Yusuuuf çık! övey ana geldi. Şindi döycek bizi.” deyo. Bu hikâye ondan galmış gızım. Yusuf çık deyrimiş, çağırımış. Guş olmuşlâ, ikisi de guş olmuş. (KK292)

88. EFSANE:

Guşların hepsinin de Cenâb-ı Allah tarafından bi gonuşma... Serçelê bilene devamlı cim, cim, cim... Yanî esgi yazınıñ cim harfîni, devamlı cim harfîni söyleyo.

Bi ikâyesi bunnâ, şu ikâyesi vâ. Eveli sâbelêden iki kişi arkadec olmuş. Çıkıyolâ iki arkadeş, nereye gidiyolâsa. İşde ôşeñ bu mēsimdeymişimişdir. Bi dut dalınıñ dibine varyolâ, guyunuñ dibine. Yemek yimeye oturuyolâ. Yemek yimeye oturuşunn yiyolâ, içiyolâ. Guşlâ da bu serçe guşları buu şeye de çok gonuyo ya duta, dud ağecına. civil civil civil civil... demiş ki arkadaşına bu guşlâ ne deyoo, demiş. Dikene rahmet okuyo, dikene rahmet okuyo demiş, bu dut ağacını dikene rahmet okuyo. O zaman demiş ee ben bu dut ağacını alcan. E sâybini bilmooz ku nasıl alcañ? Bulcan, sâybini bulcan, bu dut ağacını alcan, deyo. Sorup sorâkene ağacın sâybini buluyo, dikenini buluyo. Dikeni, sâybini buldunek parasını ödeyo, alıyo.

Senelê geçiyoo, şeylê geçiyoo. O dud ağacını alan gine geliyo. Bakam guşlâ ney ediyoo? Alana rahmet, alana rahmet okumuş guşlâ. Alana rahmet, civil civil bôle.

Gitmiş, tekirâ gine geliyo bi dâ. Üçüncü gelişinde deyolâ kî gine “Dikene rahmet, dikene rahmet...” O arkadecini buluyoo, bôle bôle, señ guşlaan dilinden anlayoñ. Gidem. Geliyolâ. deyo seniñ vëdiğın paranıñ deyo günü bitdi. Ama dikenini, Allah rızası için dikenini günü bitmedi. Paranıñ günü bitdi. Bitdiği için “Dikene rahmet.” deyo. O zaman ben ölünce (ölünceye kadar anlamında) deyo ağaç dikerin deyo. Soñ demine gadâ ağaç dikmiş, soñ demine gadâ. Dikemezse parasınnan dikdirmiş, parasınnan. (KK285)

89. EFSANE:

İki kardeş varmış; biribiñ adı Fatma, biribiñ Yusuf. Bunlarıñ anneleri yokmuş. Babaları evlenmiş, ikinci bi eş getirmiş. O kadın da bunları sürekli kuzu gütmesi için dağā gönderiyomuş işde. Onlar da orda güderlerken hani kuzularını kaybetmişler duydūma göre. Onlar kaybolunca işde onlar biz evé gitmeyem demişler. Keşke kuş olup uçsak, biz o evi dönmesek demişler. Biri işde Yusufcuk olmuş, biri Fatmacık olmuş. Onun efsanesini o şekil biliyon hani. (KK103)

90. EFSANE:

İki kız dağda gavga etmiş. Guş olmuşlā. Birisi güccük kız dēlē, biri büyük kız dēlē oña. Lağapları vādır. Onnā dağda filan şey edēlē güccük kız döydü, büyük kız sövdü bi şeylē derlē. Bōle derlē atalā yāni. (KK135)

91. EFSANE:

Eşini aradığı için gumru guşu denmiş. Onuñ eşini vurduñ ya öldürdüñ mü yedi yıl o birleşmezimiş başga guşuna. Erkek olsun, dişi olsun. Öyle duydum ben atalarımızdan. Da onuñ için öldürmesi çok künahdır derlē burda gumru guşuna. (KK113)

92. EFSANE:

Güvercin habercidir derlē. Yāni bunnā mekdup getirip götürdüğü, haberci olduğı için, İsa Aleyisselam da guş dilinden annadığı için bunnā onnan çok gonuşmuş diye babam rāmetlik bōle bi hikāye annadırdı. Zeki olur, hisli olur bi de. (KK199)

93. EFSANE:

İki kardeşin üvey annesi eziyet ediyo. Kardeşini, oğlan kardeşini, Yusuf'u döverek bi şekilde kazayla ölüyo. Ondan sōna ne olduğunu bilemiyo. Gız uyuyyo. Ondan sōna ne olduğunu bilemiyo. Yıllardır uşduu yerlerde devamlı kardeşini arıyo “Yusuuuf! Yusuf!” deye. (KK145)

94. EFSANE:

İşde iki kardeş varmış, onlar üvey anne elinde kalmışlar. İşde kardeşin birini üvey anne bi yere koymuş. Yusuf'u bi yere vermiş heralde üvey annesi. Ablası da hep onu "Yusufcuk! Yusufcuk!" deye ararken kuş olmuş, uçmuş, diye duydum. Annem öyle anlatmışdı, bilmiyorum hani. (KK155)

95. EFSANE:

Gayınnamdan dinnedim. Üvey analığı isdemezmiş çocukları, bu çocukları savarsañ sennen ôle geçinirin demiş. Bubaları almış gitmiş bi daaň başına. Siz burda oynañ demiş. bi guzu indirivemiş, bi de bii sıpa indirivemiş. Siz bunnarınañ oynañ demiş. Ben demiş horda ağaş keseceen, demiş. Hee. Onu da bi diñnerlerimiş. Bubam ağaş kesiyi, ses gelirmiş. Ôle ôle garannık çökmüş. Bubası gelmemiş. O da tobaayı asmış da takırdaan da oyumuş. Aramış aramış, susamışlar. O Yusuf derimş gardaşım şeyi guş iziñden su işme, içersek şu oluruz, şundan içersek bu oluruz. Derken derken gız dayanamamış. Guşuñ izinden su işmiş. Gız da kuş olmuş. Guş olunca öteki o gardaşı Yusuf'unan guzuyu, sıpayı gaybetmiş. O ötermiş gāri "Kiri giri giri! Yusuuf, giri guzu guzu!" Bi guşdur o devamlı öter, hiş fazlalaşmaz, ak bi guşdur. (KK221)

96. EFSANE:

Murat Dağında guzu guşu sabağa garşı oldu mu ötēdi. İşde onnā guzu güdēkene çocuklā guzuları gaybetmişlē. Çocukların birisi guzu arıyo gāli işde onun şeyinde. Ben duydum seslerini hana. "Guzu guzu guuuk!" deye öterdi yāni. O şekil biliyoz biz. (KK269)

97. EFSANE:

Esgilerden hani iki çocuk varmış, anneleri vefat etmiş. Annesi vefat edince babası tekrar evleniyo, üvey anne geliyo. Üvey anne de çocuklara çok kötü davranıyo. Bi oğlan, bi kız... Onlara şunu yapın, bunu yapın... Hizmetci gibi kullanıyo, çok kötülük yapıyo çocuklara. Sonra bana deyo gāvaltı hazırlañ bi, deyo. Çocuklar da yumurta kırcaz deye ocağı yakıyolar, odun ateşini yakıyolar. O yağ katıyo. O ben pişircen, o ben pişircen, deyo. Assılırken çocuklar, sen pişiremezsin, ben pişiririm... Assılırken yağ döküyolā. Yağ dökünce üvey annesi geliyo. Deyo

naptınız siz buraya, deyo. Çocuklara bāriyo, çāriyo, gızıyo. O da bizi dövcek, gızcak deye şey yapıyo böyle sarılarak Allah'dan dilek isdiyola yāni. Allah'ım nolur bizi kuş ol da uçur. Bizi bu hani bundan kurtar deye dua ediyola. Dua edince ikisi beraber uçup gidiyola ondan sonra.

Esgiler annadır. Şimdi şey hālen köyde ötüşüyola. Kız dōkdü, kız dōkdü. Ben dökmedim, olan dōkdü, deye o da ona karşılık veriyö. O ben dökmedim, O ben dökmedim, deye gāli korkusuna şey yapıyolā. Uçup gidince de aynı o şekil ötüyola. gugukcuk deye. Garşıdaki gugukcuk, gugukcuk, yağ dōkdü, yağ dōkdü, diyo. Ben dökmedim, kız dōkdü, kız dōkdü. Bōle ötüşüyola. Sabah bōle kakdım, oturdum balkona. İki beraber ötüşüyola karşılıklı. O diyo, öbürkü de aynı şekilde karşılık veriyö. Ben dökmedim, olan dōkdü, olan dōkdü. Çok güzel ötüşüyola. (KK437)

98. EFSANE:

Duydum böyüklēden. O şindiii övey annesi varımış benim duyuşuma göre. Onu da övey annesi ekmek yapıyomuş. Ekmek yaparkanaaa o Yusuf, Yusuf'umuş adı, Yusuf'cuk yāni. Sunāmiş. Övey annesi duuur! Elleme onu, bozma. Övey anne diye niye demişlē, has ana deselē ya. Ötekini elleyomuş. Elleme! Oña vādım elleme, ötekine vādım böyüük, şuna vādım güçcük, baña yime yok. Hep böyüük, hep böyüük demiş. Yusufcuklāñ hep böyüük, hep böyüük demeniñ mânâsı bu. Bildiğim gadā. İşey duā etmiş. İşey duā etmiş. “Yā Allah'ım!” demiş. “Oraya varıp bi şey yimeyip, buraya gelip içmeyince... Şu havada uçan guşlā ne mutlu... Beni bi guş etseñ.” demiş. Allah onu da guş etmiş. Şindi hep böyüük, hep böyüük... Ta guşlā da deyo dē mi bunu? Övey anne böldürmediği ekmeğiniñ mânâsı işde. (KK379)

99. EFSANE:

Eveli adamın biri davşan vurmuş, gelmiş gāri. Da o davşanı, şurası datlı, burası datlı, yimiş. Şindi adama geldinen ne dicen ben deye beşikdeyi çocuğu kesmiş. Çocuun etini vurmuş, bişirmiş. Çocuklā iki gardaş, gardaşımızın etini yimeyem biz, demişlē, iki gardaş. Onu da yimemişlē, gardaşlānın etini, öte yanna gitmişlē. Adam, garı, demiş. Bu et çok datlı, demiş. Gāri ben demiş eti dadına bakıp duzuna bakākaYusuf'u kesdim, vurdum, demiş garı. Ödan yarın Fatma'yı kesem, demiş, birgün Eşe'yi kesem, demiş bobası. Çocuklā da duyuyo. Çocuklā goyup gidiyo.

Çocuk deyo ku yola varıyo da susadım ben, deyo, aba deyo, susadım deyo güççük. A yavrimız, deyo guş izlenden işseñ guş olursuñ deyo, öküz izlenden işseñ öküz olursuñ deyo, beygir izlenden işseñ beygir olursuñ deyo. Neyden ben sana su içircen deyo çocuğa. Neyise guş iziñden işmiş, çocuğ uşmuş. Gavāñ tepesine gonmuş çocuğ. Onu da ōdan adamın biri beygir sulamaya gelmiş. ay parlā gibi parlamış ōdan suyun içine çucuk. Ya Rabb'im, bu ney ki, bu ney ki... Tepeye bakmış. En bi, en bi. Enmemiş. Bak, oraya çıkmış, ōda gız olmuş, enmemiş. Neyse enmedinen... Adam gidiyo, bunu tekrā geri gidiyo, endirip geliyo onu. Öteyi çocuk da bubası aramaya gidiyo unnarı. Bubasının önneri, gitdiği yelē tāra, palta olmuş, geçememiş adam. Bubaları... Öñü gerilmiş, geçememiş. Ondan bunnā guş oluyo. Ā bu yusuflā ondan oluyo yavrum. (KK45)

100. EFSANE:

Orta Asya'dan gelen olsun, bizim desdanlarımız var. Bunların birçoğu da birbirine benziyo. Ziya Gökalp'ın kitabındaki "Ülker Kız ve Kardeşi", onun benzerleri burda da masal ve efsane olarak anlatılıyor. Bu Kızılhisar köyü'ndeki anlatılan bu Alikuzu olayı bana o Ülker Kız'ın desdanını biraz hatırlatdı.

Şimdi iki kardeş; kız, erkek... Anneleri vefat ediyor, üvē bi ana geliyor. Üvey anne bunnara o gadar eziyed ediyo ki bu çocukları daha küçük yaşlarda koyuna, kuzuya gönderiyor. Kızılhisar'ın olduğu ortam da akli başında bi insanın bile ormanda gezemeycē şegilde ormanlık alan... Günümüzde dāhi hāla toprağın güneş görmeyen yerleri var, o derece ağaşlık yerler. Bu çocuklar yine kuzuya gittikleri bi gün kuzunun biri kayboluyo. Eve gelince fark ediyolar. Analarına söylüyolar. Anaları bunnarı dövüyo. Gidin, kuzuları bulmadan gelmeyin, diyor.

Çocuklar biraz dā dolaşıyolar. Hava kararıyor, yatsı vakdi oluyo, her neyse. Çocuklar tekrā geri geliyolar. Bu sefer babaları dövüyo, anaları dolduruyo, işde senin çocuklar guzuları gaybetdi falan diye. Gidin, diyo çocuklara, bulmadan gelmeyin. O karanlıkda çocuklar gidiyolar ormana. İşde sabañ oluyor, bir gün daha geçiyor. Bu arada çocuklar birbirine sesleniyor. Kız diyo ki "Ali, kuzuyu buldun mu?" diyo. O da "Yok, yok!" diyo. Zamanı geçiyo. On dakika, yarım saat neyse "Ali, kuzuyu buldun mu?" "Yok, yok!" falan ve o gün bu gündür çocuklardan eser yok; ama ilginç olan şey toy kuşu büyüklüğünde, turna kuşu büyüklüğünde köylü görüyo kuşları. Şu anda, günümüzde görüyolar. Bu kuşlar günümüzde var. Hatta diyolar ki bize ikinci

vakdi ile akşam ezanı arasında, falan yere gidicez, orda oturcaz, muhakkak bu kuşu görücez, en azından sesini duycaz, diyolar. Kuşlar “Ali, kuzu kuzu!” deye bağırıyor. İki tâne bu kuşlar, ne üç oluyo bu kuş ne bir ötüşüyo. (KK251)

101. EFSANE:

Huma guşu gökde yaşar, uzayda yaşar. Ne gadā mesafede yaşar, bilinmiyo. Nēden biliniyo gökde yaşadığı? Huma guşu gökyüzünde yumurtlayo, yumurta yere düşmeden civcisi çıkıyo. Düşün artık onun mesāfesini, onun uzaklığını. Esgiden duydum da... Onu çocukluumdan böle bilirim ben. (KK229)

102. EFSANE:

Keklik bu savaşıda... Bi çil keklik vādır, bi de ala keklik vādır. Biri gak guburak deye öter, birisi de çıffiyt çıffit deye öter. Demiş savaşı zamanında zātıñ birisi kendini gizlemeg için gavvāñ govuğu varımış, gavvāğa sokulmuş, gavvāñ govuğuna sokulmuş. Sokulunca kavakda, kavakda, kavakda derimiş, öterimiş keklik öle. kavakda, kavakda derimiş. O çil keklik de susss çıfit, sus çıffit derimiş. Hani saklarımış çil keklik. Beriki de deyveriyimiş. (KK226)

103. EFSANE:

O zımaniiii yaşayannarı... Burlāda ekmeğ bulamadıklānı... Yidi sene yağmır düşmemiş burlara da. Kuraklığ geçmiş. Anam, ben çocuğukene ebem annatırdı, der.

Çekirge de basmış bi ara köyü. O işde bizim Kel Ali Amca varıdı. Heee. Kavasında kel, saç yokdu. Onuñ efsānesi işde çekirgeler... Çekirgelē yimiş kavasını. Kafasına hücum etmiş, işde sarmış köyüñ her tarafını. Çekirgeler kavasını, işeysini etini yiyince kel olmuş, çocukken kel olmuş yāni, bebekgen. (KK100) ve (KK10)

104. EFSANE:

Hazreti İbrayim’iñ... Başgası çekmiyor da gatırlā çekiyo onu. Deyolā ya gatır yavrı yapmaz, deye. (KK43)

105. EFSANE:

Anlattıklarına göre, tabii biz onu dedelerimizden, ebelerimizden öğrendiğimize göre katırın soyu üremediği; ama ürememe sebebi de Hazreti İbrahim

ateşe atılınca onun ateşine odun taşıdığından dolayı... Hazreti İbrahim'in ateşine odun taşıdığı için Allah onun cezasını böyle soyu ürememekle vermiş. Bizim Bozlar köyünün efsanesidir. (KK354)

106. EFSANE:

Uşak, gaymakamlığıdı. Uşak Kütāya'ya bağlıydı benim çocuklumda. Uşak, gaymakamlık olunca bizim Hacı Hasan Dede, Kütāya'ya gidiyomuş atınan. Kütāya'ya gidēkene ayı, ālad endiriyomuş. Ayının yavrısı varımış. Ayı, āladı endiririmiş, yavrıları yirimiş. Ayı, āladı endiririmiş, yavrıları yirimiş. Aman, bakmışımış endirdiği ālatlā hep yiniyo. Ayı, enmiş gelmiş, bi daş bi yavrısının, bi daş bi yavrısının üsdüne gomuş. Ondan sona aman bi bakmışımış o daşınan basdırdığı yavrıları ölmüş bu yo da. Daşınan basdırdığına bu yo da pişman olmuş. Ulumuş da dağa dōru bi gitmiş bu ayı. Bu yaşanmış. (KK375)

107. EFSANE:

Eskiden yünler olunca bōle dağ hâline getirilirmiş. Yünleri dağ hâline getirmişler. Karşidan biriniğ geldiğini görüyo yünün sahibi. Diyo ki “Ben buraya saklanıyım.” diyo. Yanındaki hizmetçisine de, çalışan îpsana diyo ki “Sahibi yok burda, de.” diyo. “Şimdi ben burda olursam vermek zorunda kalırım. Vermezsem de günaha girerim. Ben buraya saklanıyım.” diyo. Geliyo bu. Gelen Hızır aleyhisselam. Diyo ki “Yünün sahibi sen misin?” “Ben değilim.” diyo. “Sahibi yok.” diyo. “Ben işçiyim.” diyo. “Çalışıyorum.” diyo. O zaman işde kılıcını saplıyo Hızır aleyhisselam. Peki, diyo, burdaki aynısı kim diyo, sahibinin aynısı ne diyo. İnsan ayı hâline dönüyo. İnsanoğlu ayı oluyo. Ayı da ordan üremiş. Demek ki Hızır aleyhisselam olduğunu bilmemiş. (KK242)

108. EFSANE:

Arıya ne biliyon, demişlē. Kaç saatlik yol, yedi saatlik yola giderin demiş, kimse sıırımı bilmez, demiş. (KK31)

109. EFSANE:

Devee de sormuşlā. Sayibime dos görünürün; ama demiş bir yudum suyuñ içinde boğarın, demiş deve. O da sayibine düşmanımış. Anam ôle derdi, deve derdi sayibine düşmanımış, derdi. Ôle, derdi; eveli, derdi; devee hurmuş, kepeneğni hôle

atmış, derdi; devesi gitmiş ihdirmiş bi dağın başına kendi kepeneğini atmış, dedi anam; başka yere geçmiş, derdi. Gece, derdi; kakıvemiş deve, derdi; o kepenen üsdüne, dedi; sürtünmüş sürtünmüş, sayibi olmayışın gitmiş yerine yatmış, dedi. (KK31)

110. EFSANE:

Bi sene ebemin nohüduna tosbâ gelmiş. Bi gelmişlê bi gelmişlê... Her kökenin dibinde sanki birê ikişê dene vâ déyo. Kaplumbâları çuvallara doldurmuş, sırtlanmış, götürmüş dâ bilmem nereye dağa atmış gelmiş. Çuval çuval taşımış. Ertesi gün vâmiş, gene ordalâ. Ya bunlâ burda nêden ürüyolâ, büyüymüyo bi gecede dedim, dedi. Boya getirmiş, boya çaldım hepîsine, dedi; bilen deye, dedi. Çuvala doldurmuş, gene götürmüş. Ertesi gün vâdim, işaretlilê gene gelmiş, dedi. Bi gecede gelemez buraya. Nası geldi? Demek ki Allah bana bunları elleme, yicek, dedilê; ellemeyen, demiş. Ellememiş. (KK264)

3.1.5. BİTKİLER İLE İLGİLİ EFSANELER:

111. EFSANE:

Takmak'da bi ağaç vâ. Râmetlik Atatürk, Yonan giderken oraya dibine gelmiş, oturmuş. O dal... Kesme filan yoğudu, kimse dokunmaz ona, ööle muhteber o, saygı duyarız, burda herkez gutlu ağaç bilir o dalı. Dokunmayız gatiyen. Niye? E Atatürk, Ata'mız oturmuş ya dibine, ondan. Edrafı çevrilidir. Tabelesi felan vâ. Gorunur. O da dura dura gurudu, gocadı şindi. (KK291)

112. EFSANE:

Buldeyin ikâyesi şööle biliriz: garnı yarık ya, buldayın garnı yarığ olduğu için bi ortağa girilen bi kimse garnının yarıklığından yarısı o ortâan, yarısı o ortâan deye ebelêmiş, dedelêmiş bôle annadırdı buldayın. Buldayın şeysi ortadan yarıkmışmış. Yarık gibidir bak. Biri ekeniñ, bi tarafı da tâla sayibinin deyim. Yarı yarıya üleşirlerimişmiş. İki ortak yarı yarıya bi dene galsa da o bi deneyi bölêlerimiş yâni. İkâye, ta esgi ikâye. (KK285)

113. EFSANE:

İşde o un yağıyomuş esgiden. Nasıllı, belli bi kavimlerin aç galdığında gökden tavık geliyo, bi şeyler geliyo da yiyolar ya açlığını basdırıyolar, o gibi un yağıyomuş. Benim duyduğum gadarıyla. Sōra da bu paşalı gadınının biri bu paşalı dediğimiz mütemelen cāyil bi köylü gadını. Tarlada çalışırken küçük çocuğu varmış heralda. Altını pisletmiş. Onuñ altını unla temizlediği için bōle bi helāka uğruyo. Buldaylar ta orasına gadā galyo. Sadece onnar da kedi köpeklerin hakkı olarak galyo. (KK302)

114. EFSANE:

Esgi... Bu buldaylar olduğu vakitte ta dabandan yukarıya gadar dānesi varmış. Gökden hamur olarak, beze olarak gelirmiş şey derlē, ekmek derlē; ama dōru mu bilmiyom. Ama sonradan çocuğu... O da çocuğun altını hamurla temizleyince, öyle yapınca o da bulday daneleri döküle döküle tepeye gadā çıkmış. Kedilerle hayvanlar inlemişlē yāni çığrıışmışlē “Yapma! Ekmeğimiz gidiyo. Yapma!” diyerekden... Ondan sonra o kadarı galmış yāni. Hep hayvanların rıskı kaldı, denir, bize denir. Çoluğun, bōle küçük çocukların... Onlar ôle bārişınca kalmış o da yāni. O da olmasa gitcekmişimiş yāni. Bunu duydūmuzda biz baya küçüktük. Babannemgil anlatırlardı da... Baya bi küçük yaşdaydık, onlar anladırđı. Ekmek yere döküldüğü vakit de bize derlēdi hani gızım onları çiğneneir, toplayıñ, bōle bōle olmuş de bu hekeyeyi anlatırlardı. Bereketimiz azalır deye anlatırlardı. (KK116)

115. EFSANE:

Halil’le İbrayim iki kardeşmiş. Bunun biri bekâr, biri evliymiş. Sürekli biri ābimin çocukları var, çocuklarına bakcak, diyerekden onun ambarına bi teneke buğday katarmış, ondan habersiz. Kendinden alır, onun hakkına katarmış. O da tutar ondan habersiz onunkine katarmış. Gardeşim bekâr, evlencek diyerekden, o da onun ambarına boşaltırmış. Sonra bu buğday işde ortadan hak olarakdan ayrılmış, hani ikisine de... Buğdayın ortası iki gardeş hakkı olmuş hani. (KK436)

116. EFSANE:

Valla İteciğ’iñ işeyisi bizim gız buuu ne diyem saña harp zamānında gabıl edem veya çete zamānında, iki gardeşi vurmuşlē orda. Biri beride galmış, biri de

sürüne sürüne ta tepéye gadā çıkmış. Orda bizim bi lālemiz vādır, gırmızı. Bu lāleniñ yāni anlamı, ta aşşādan yukarıya gadar bu lāle vardır. O ganından meydana gelme derlē, annadannā bu şekilde annadır yāni. Belirli meselā bu tepe diyem, standart bunun süründüğü yerde, yāni bi cepede vādır. Başga bu dağıñ hir tarafını ara, bulamañ. Yok, sādēce onuñ geldiği yerde, orıya gadā yāni. Dağ lālesi, muazzam bi çiçekdir yāni. Ben orda bekçiyim. Çok güzel bi lāle yāni. (KK208)

117. EFSANE:

Bizim köyde Güllü Dere diye bi dere vağdır. Güllü Dere'niñ ismi de şurdan geliyō Top lale, diyolā bi çiçek yetişir bu dağda. Sadece bizim köyde, bu dağda oluyomuş. Güllü dere, dediğimiz İtecik'in bizim köyden tarafının tam karşısına geliyo.

Orda şöle olmuş: Yunan aşşağa geçerkene yakıp yıkmış ortalığı. Babam rāmetlik anladırđı bunu. Saray köyünde İtecik tarafına geçmişlē. Biz ordan bakıyoz, diyo. Orda bi çoban varımış, dā 17-18 yaşlarında genç bi çocuk. Bu Yunanlılā yatırmışlā onu. Oranın da beyaz bi topraktır bōle. Kesmişlē çocuğu orda. Boynunu koparmışlā. O vaziyetdeyken çocuk gaşmış. Ölmemiş, gaçıyo. Başı olmadığı halde gidiyo. Ganlā ôle ôdan devam ediyo arkasından çocuğun. Nihayet bi yerde yakalıyola bunu, orda bi dā şey yapıyolā . Ondan sonra o sene baharın orda bu top lale güllē bitiyō. Gırmızı gırmızı güller bitiyō, kıpkırmızıdır, kan rengindedir. O çocuğun ganını dökdüğü yerden, belirli bi güzergâhda çıkmış o güller, o şekilde çıkmış. Baharda yemyeşil bitē. Mayıs, haziran aylarında da gıpgırmızı güllē... Ordan ismi Güllü Dere galmış oranın. (KK416)

118. EFSANE:

Tepe gülü derlē, İtecik gülü derlē, top lāle denir, onun ismi çokdur yāni. Bi kişiyi orda vurmuşlā. Vurunca orda tabi ki denenmiş bi kişi demek ki. Vuruñca onuñ goşduğı yeden bōle ganınıñ damladığı yerden o lale çıkmış, ganınıñ damladığı yerden o lale çıkmış ordan goşa goşa. Şindi goruma altına alındı ora. İşde ora dede oldu şindi, dedeyi gömdülē oraya. Yāni o ganı damlayan dedeyi oraya gömdülē. İtecik Dedesi denir oraya. Bayanlā felan oraya şey balanmaya gidēlē bazıları yāni niyet bālanmaya gidēlē. (KK351)

119. EFSANE:

Esgi zamānın bir adamı, yāni ilim adamlarından birisi vuruluyo. O tepeye (İtecik) gadā çıkıyo ölüsü ve kanını akıdaragdan. İtecik gülü ondan meydana gelmiş, deniliyo. Orda bi yatır vādır. (KK234)

120. EFSANE:

Top laleyi biz şöyle duyarız: O İtecik Dağında yetişir. Gene şehit kanıyla çıktığı söylenir. Ülkenin hiçbi yerinde o tip bi lale yok. Bi de sadece o bölgede yetişiyo. Ordan kökleyip gazıp geliniz, burda yetiştiremezsiniz o laleyi. (KK255)

121. EFSANE:

Olabilir tabii. Meselā zümbül vā, derlē Peygamber Efendimiziñ burnunun sümüğü. Ondan sōnacāzım şey vādır bōle ulfar vādır, o da Peygamber Efendimiziñ nefesi. Gül kokusu, dā başga güzel kokan çiçeklē vādır, onnara da teri denir. Onu duydum büyüklēden. (KK188)

122. EFSANE:

Nergis çiçee, Peygamberimiz traş olurka suyu damlamış yere, ordan çıkmış bu çiçek. (KK374)

123. EFSANE:

Tafāriye Peygamberimiziñ kansırığdır deyolā. (KK156)

124. EFSANE:

Çiğirdik Peygamberimiziñ tükürüğümüş. Pek dayı kokā o da. Martda açā, sümbül gibi bi çiçek. (KK90)

125. EFSANE:

Sümbül, Peygamber Efendimiziñ teri kokusu derlē, naneye de anne kokusu denir. (KK356)

126. EFSANE:

Lele Peygamberimiziñ burnunuñ ganıymış, gül alnının teriymiş, tünbek (tömbeki de denen bir kır çiçeği) kansırcağıymış, sümbül, garafil sümüğüymüş. (KK53)

127. EFSANE:

Biz ulfarı (mor zambak) derdik, ulfarı kokunca Peygamberimiziñ terinden olmuş bu, derlê. Ôle de güzel de kokadı. (KK369)

128. EFSANE:

Urfâr Peygamberimizin goltünüñ altının teri dëlê, sümbül de burnunuñ akışı dëlê. (KK285)

129. EFSANE:

Gülün hani kokusunu kokduğun zaman selavat getir üç kere, denir. Kırmızı gülü kokladıgın zaman, déyo. Onuñ gül kokusu Peygamber kokusu, derlê, onu derlê. (KK350)

130. EFSANE:

Nâne ana kokusu dëlê, urfâ hovarda kokusu, feslekan gardeş kokusu dëlêdi. (KK157)

131. EFSANE:

Ağaç varımış, çınar ağacı da gan akāmış orda, de yolā. Şeyidimiş heralda. İşde gömü félan aramışlā orlara. Ôle bi genşlê anladıyo bunnarı da. (KK263)

132. EFSANE:

Esas burda bi tâne endemik kesdānemiz var. Dört yüz yaşında olduğu söyleniyo. Biz onu biliyoruz. Ama dā esgilerin, daha büyüklerimiziñ annatdığına göre esas kesdāne ağacınıñ şurda olduğu, insannarıñ içinden eşşekle dāyi geçebildiği... Gövdesiniñ arası delikmiş ve o aradan, govuğundan eşşek geçiyomuş. En azından çapı dört, beş metre... Belki bin yıllık... Çocukluumuzda karaağaçlarıñ

köklerinden balık yakaladık. Şu kayaların olduğu yerde, işde burların tekin olmadığı söylenir. Köylüler akşam burdan korkarak geçer. (KK105)

133. EFSANE:

Oluyomuş peyamber çiçeği, şeyitlê olduundan. Peyamberimizin şefağtine eriyo ya şeyitlê, ondan. Asgerin birceezi annesine “Anne, peyamber çiçeklerinin içinde sene mekdüp yazıyon.” demiş. Orda, Çanakkale’de bi yangın çıkmış yalnız, doguzannâda orman yangını çıkmış. O çiçek gaybolmuş, küsmüş ormanı yakdılâ deye o peyamber çiçeği. Bi dâ bitmemiş, küsdü ya. (KK435)

134. EFSANE:

Çörek otunun olduğu yere şeytan gelmiyo, diyolar. Hatda govalıyomuş heralde şeytan, çörek otu olan tarlaya girmiş de oraya girememiş yâni kovalayan şeytan, diyolar. Her evde bi çörek otu bulunmalı, diyolar. Ben bunu köyde duydum ama nerde olduğunu bilmiyom. Hani bu efsane olarak... Dediler adamı govalıyomuş, insanı daha dorusu. (KK46)

135. EFSANE:

Hatta bize ne derler öyle bi ilaç bulmuş da (Lokman Hekim) son anda onu vazgeçmiş de insanları ölmezse ne olur? Ölmezse nüfus yığılır, yaşlı yaşlı bu insanlar ne olur? Sonra da varıvemiş, dökmüş işde çam ağacı gibi yaprânı kışın dökmeyen ağaçların üzerine gelmiş o dökdüğü sudan. Efendim, gelmeyenler kışın yaprak dökmüş falan rivâyetdir bunnar da... (KK73)

136. EFSANE:

Arpa, buğday Cennet’den gelme; hurma, ayva Cennet devamıdır, derdi anam. (KK264)

137. EFSANE:

Eveli bi ağanın güzel bi gızı varımış. Bi de çobanları varımış. Gızla çoban birbirini sevêlerimış. Her gün el yatdıktan sōna dut ağacının dibinde buluşurlarımış. Bunları birileri görmüş, ağaya söylemiş. Ağa da bi gün bunları gözletmiş, orda ikisini yakalamış. Öldürmüş ikisini de. Ganın üsdüne dut dökülmüş. Gırmızı dut ordan meydana gelmiş. (KK264)

3.1.6. GÖKYÜZÜ VE GÖK CİSİMLERİ İLE İLGİLİ EFSANELER:

138. EFSANE:

Bi de bôle samanyolu gibi bembeyaz bi yol gibi gidē. Bu da derlēdi Nasreddin Hoca saman çalmış da gerisini arkasını çözmüş, kimse benim izimi bulmasıñ deye gitmiş. O da saman döküle döküle gitmiş. Gine izinden buluncak. Onu da ona yorumlālādı. (KK188)

139. EFSANE:

Adam saman çalmış, seniñ dama giriyor. Çuvala dolduruyo samanı. Çuval da acık deliğimiş. Evine varınca gadā acık dökülmüş samanıñ işēsi. O Samanyoluna da Adam saman çalmış da gidēken de götürüken de dökülmüş gitmiş, derlē. Samanyoluna da ôle derler yāni. (KK229)

140. EFSANE:

Meselā iii kervangıran déye bi yıldız vā. Bu sabah yıldızınan aldatır. Sabahyıldızı vādır, bi de kervan yıldızı vādır, kervangıran. Yāni esgiden taşıma develernen, kervan denir onnara, sıralara. Diyelim ki Erzurum'dan İsdanbul'a mal getiriyo deve kervanı. Yollarda hannarda konaklıyolā, yatıyolā. Yāni o yapılan hannarıñ şeyleri kemerleri, kapıları çok yüksekdir, deve yükünneñ girsiniñ deye.

Şindi ôle bi konaklama yerinde gidērken birisi kalkmış, yıldızı gômüş, aha sabahyıldızı doğdu, demiş. Hâlbuki kervangıranımış o. Yāni sabah olmamış. Hemen kalkıyolar, yolda bi fihtınaya yakalanıyo. Yāni o develer, îsanlar ölüyo. Kervangıran déye o yıldız ondan galıyo. Kervangıran yıldızının hikayesi budur yāni.

Yāni sabah yıldızınan kervangıran aldatır îsanları. Sabah oldu sanırsın. Saat on bir, on ikiye dōru görünür o kervangıran. E, adam kalkmış, ohoo sabah oldu, hadi bakam, hadi bakam. Çıkıyolā yola kervan. Dediğim gibi fihdına, kar, tūfan, soğuk... Develē de ölüyo, îsanlā da ölüyo. Yıldızın adı da kervangıran galıyo. (KK229)

141. EFSANE:

Guyruklu yıldızı... Benim hacı bilir. Şu yandan işey doğuyu ya yıldız doğuyu da şöööööle arkasından bulut yağıp, bulud olup gidiyi ya böööle dā harp devam edecek, der o. Bak, Gıbile yandan doğdu da bayāya dōru gitdi mi dā harp olurmuş.

Gidēke arkasından bööle işey gökğuşağı gibii bööle bulut doğup gidiyo. O gidiyo, gidiyo, orda gayboluyo. Bak, deyo bana, harp devam etcek, deyo. (KK175)

142. EFSANE:

Yıldız kaydı mı biri ölürümüş mü né derlê dē mi? Ôle derlê. Aynı işey gibi ôle kaydı mı ışıklı kayar o. Baya da oldu o. Ben gördüm, kaydı yıldız. Bizim ebe öldü o gece sabā garşı. Baya da oluyo dē mi? (KK369)

143. EFSANE:

Günahlāñ çekiliyomuş, terazide günahlāñ çekiliyomuş. Terazi yıldızında dartılıyomuş. (KK134)

144. EFSANE:

Abla, ben şindi şunu duymuşdum köydeyken çocukluumda, anlatayım onu da. Şindiii ayla güneş kardeşmiş. Sabah kim doğcak diye tartışmışlar. Kim sabah, kim akşam doğcak, diye. Biri kız, biri oğlan. Güneş de ekmeğ ediyomuş. Unlu ellerini ayın yüzüne sürmüş sinirlenmiş de. Ben doğcam gündüz, diye. Hani ayın yüzünde böyle bi leke gibi bi şey var ya, ha işde ondanmış. Kız, oğlan kardeşinin yüzüne unlu ellerini sürdüğü içinmiş. (KK39)

145. EFSANE:

Çocuğkana bôle babam irametlik bunnā da yedi gardaşmış, derdi. Bi yıldızlā vādır, onnā biraz dā şavklı. Bunnā yedi gardaşmış, derdi. Babam ôle annadırdı. (KK188)

146. EFSANE:

Yedi gardeş yıldızları, yedi gardeş çoğ günah işlediini düşünmüş de bi gayadan atlayam, demişlê, atlamışlā; ama ölmemişlê, göğe yükselmişlê, hepsi birê yıldız olmuş, diyolar. Yedi gardeş yıldızları adı ordan gelmeymiş. (KK353)

147. EFSANE:

Ay olanımuş, güneş gızımış. Dövüşmüşlê, dēlê. Çarpışmışlā bôle bi, dēlê. İkişi çatışmışlā. Bazı ay dutuluyo ya. Ondan dutuluyomuş. Ay olanımuş, güneş gızımış. Davıl çalıyolā, bağrışiyolā, bir şey tüfeg atıyolā da gövëyo, deolā. O işde

gövemezimiş bazı, epeý uğraşırımış. Hana bunnarı felan duydum ben gızım. (KK203)

148. EFSANE:

Ay oğlanımış. Bak gece geziyo, oğlanımış. Gün de gızımış. Korkā deye gündüz doğurmuş Allah. Gündüz doğā gün de. (KK83)

149. EFSANE:

Ayla güneş birbirinne yarış şeysindeymiş. O yérden toprag alıp veya çamır alıp ayıñ yüzüné fırlatınca orda bi leke galmış. Hālā da leke vardır derlē, o leke görünür dā, fark ederseniz. (KK341)

150. EFSANE:

Annam annadırdı bôle. Aha ölüm, işde ay dede şunu, demiş, güneş bunu, demiş. İkisi iddaya gitmişlē. Hatdâ ayıñ yüzü bôle bi şey gibidir, yaralı gibidir. İşde güneş almış sığır b.kunu bi çarpmış, o leke ordan galmış. Sığır b.kunu almış sōna bôle cıvık sığır b.kunu çarpıncı o leke ordan galmış, derdi. Len anā? Nēden? Ayınan güneş bi iddaya gitmişle, sen çok aydınnantcañ, ben çok aydınnantcan... Bunun başında iddaya gidēke. Amma demiş şey etcen bi çarpıyo, çarpıncı o leke ordan galmış, derlē. (KK336)

151. EFSANE:

Eveli ayla güneş demiş: “Ben sendeñ gözelim, ben sendeñ gözelim...” Sonra ay güzel olmuş. Eeğ Türkiye, her yaka ay güzel ediyi ya. Nerē gitsen ay canım, nerē gitsen ay. (KK175)

152. EFSANE:

O cızgı olmasa, Ay’ıñ ortasında o cızgı olmasa Güneç’inen farkı olmicāmış, gündüzünen gecenin farkı olmicāmış. O cızgı işde ondan cızılmış Allah tarafından, geceynen gündüz ayırd olsun deye. (KK53)

153. EFSANE:

Babannem annatırdı, eveli bi dev varımış. Dev, gece ekmek edenin yanına varırımış, sacığacıñ üstüne gonarımış. Dev “Gece ekmek etmek yasak!” derimiş.

Gadının biri bi gün ekmek yapāken sacıĝacı devin boĝazına geirivēmiř. O da baĝıra baĝıra gōĝun yarı gatına çıkmış. Ay'ı, Gūneř'i dutan o devimiş. Gōvde de bi gır eşşek varımış. O gır eşşek anırısı Ay'ı, Gūneř'i goyveririmiş, anırmazsa goyvēmezimiř. Eřeĝin anırması için tūfek atılır. Topula tūfēle bırakdırılā, derdi. (KK264)

154. EFSANE:

Cadı garı Ay'ı gerdi, ıřıĝı gerdi, derlē. Yıceemiş ay'ı o cadı garı. Gurtarmaya hani... Tūfek atālā. Cadılā dutarımiş ay'ı da... (KK159)

155. EFSANE:

Gōkkuřa çıkınca bizim kōyümüzde bolluk olcak, denir. Genelde uç reng olur. U reng oldu mu bolluk olcak, denir. Essahdan yāmur çok yāĝā, gōkkuřa çok ıkā, o yıl bereketli geē tabi. Ama uç reng oldu, daha bi bi bollug olur. Bi sene gene ben gōrdüm uç renli... Bi harman oldu, bi harman oldu... Bi sene de hiş gōrmedim, o yıl gurak geşdi, zor geindik. Bi de denirdi ki o uç reng gutluymuş, uç gadının kuřaĝıymıř da gōĝe aĝmıř onnā. Gutluguşak denirmiş gōkkuřana. (KK125)

156. EFSANE:

Ay'ı dutan bi cad'ı gāısı varımış, derlē esgilē. Cad'ı gāsının da bi asgerleri varımış, onnā ay'ı dōrt bi yandan dutuyolarımış, derlē. Ona silah atarlā. Vurulcomuş, ay'ı goyvēcemiř onnā. Ondan sona ay açılır, gelirdi. (KK234)

157. EFSANE:

Ebemiņ annanesi varımış. Derimiř ki ebeme uř tāne gız varımış, obanımiş bunnā. Bunnā mal gūdüyomuř daĝda. Birden bi gōk gūrūldemiř. şakır şakır şakır verivēmiř yāmur, verivēmiř yāmur... Yāmurdan soona bi gūneř doĝmuř. Gızlādan biriniņ ekmeg torbası gırmızıymış, biriniņ öynüyü yeşilimiş, biriniņ yazması sarıymış. Gōĝden yere bi ıřıĝ gelmiş. Bunnā... Gōkkuřa bu ulu obannarıņ elbiseleriymiş. Bunuņ arkası varıdı da hatırlayamayon gerisini. Ebem, biz ta ocuĝuka annatdıydı. (KK264)

158. EFSANE:

Ay'a tüfek atma işi... Orda ay'ı cadının tutduğunu anlatır büyükler. Tüfek atıldığı zaman tamam, kurtardık ay'ı. Gece ay dutuldu, garannıg oldu, ay gurtulmazsa dünya yıkılcek derlê. (KK66) ve (KK89)

159. EFSANE:

Şimdi ay bizim bu çevrelede kutsal sayılır, kutsal. Meselâ ay tutulmasında bizim köylêde ezan okunur, tüfek atılır. Bak. Herkezin tüFeyi varısâ tark tark tark tark atâlâ. Caminiñ minaresine selâ verilê. Ay'ı ôle kutsal sayâlar yâni. Cinner tutdu deye. Ezan ondan okunuyo. Cinneri govmag için de silağ atıyolâ. Teneke de çalâlâ. Ay'ı cinner tutdu deye. (KK229)

160. EFSANE:

Bi sarı gız varımış, o tutuyomuş ay'ı, derlêdi. Onuuğ tüveyi atdıñ mı salıveriymiş, derlêdi. Ne gadâ gerçek bilmiyon yalınız. Sarı gız, sırma saşlıymış, çok güzelmış, ayın güzelliğini kısganırmiş da tutuyomuş. (KK261)

161. EFSANE:

Şeytannâ ay'ı dutdu, yakaladı deyolâ. Eveliki kafa gâli bu ya. Şeytannâ dutdu onu, goyveymeyolâ, gerdilê deyolâ. Tañ tañ goca köyün adamı bôle aya tüvek atıyo, goca köyün adamı. Ordan onu gurtâcaz deye. Halbusem masalımış bunnâ. (KK115)

162. EFSANE:

Ay'ı kötü niyetli bi dev tutuyo, denirdi benim çocukluğumda, ay tutulmasında. Dev göğde yaşıyomuş, Ay'a düşmanmış, goyvermezmiş de ondan ay tutuldu, denirdi. (KK385)

163. EFSANE:

Önceden meselâ bizim büyüklerimiz işde afedēsiniñ gadın da değıl de cazı garı dutâmış, ay ôle dutuluyomuş, derlêdi. (KK258)

164. EFSANE:

Ay, öküzün sırtındaymış, işde sallandınañ düşüyomuş filan dēlēdi ôle. Hee, ay, öküzün sırtındaymış. TüFeg atdınañ gaçarımış da ay o zıman aydınniğa çıkarımış dēlēdi, öküz kaçınca. (KK373)

165. EFSANE:

Çatırık (Ay'ın evrelerinden biri olan Yeni Ay evresi) vādır. Üş gün anasının goynunda yatar ay, dēlē. Çatırık, dēlē işde. Üş gün anasının yanına giderimış o. Anasına misafir olurumuş. Ondan sonra dünyaya gelirimış. Üş gün işte görünmeyo, anasının koynunda yatıyomuş üç gün. Ondan sonra hilal olarak çıkıyo. (KK264)

166. EFSANE:

Dünya oluşurken Güneş olmuş önce, yangın... Ondan soona o yuvarlanırken parçalanmış, Dünya olmuş, işde Ay olmuş. Yıldızlā küçük küçük yavrılarıymış Güneş'in. Ben bunu duydum. Ebem laf etdi. (KK34)

167. EFSANE:

Bi arkadaşım gökkuşānın eee tam bitdiği yeri bulursan ucunda altın olcānı falan söylemişti. Bulan olmuş, demişti. Çok da zengin olmuş o kişi, diye anlatılırmış. Öyle bii hikāye varmış sanırım; ama hani bu bilimsel olarak... (KK239)

168. EFSANE:

Bizim burda da gudulu guşak derlē. He. Ordan neyse yāmır yağdı yağdı da işde ôle görünür ya dağlañ dibinde yeşilli, allı... Onuñ altından geçersenñ dileenñ gabıl olur, işde zengin olusuñ, derlē. Gökkuşānıñ altından geçince doğa edince doğan gabıl olu, dēlē. Geçenner olmuş da zenginemişlē. (KK391) ve (KK398)

169. EFSANE:

Birisi, bi zaman dede azadını yapmış da evine şimşeg atmış. Ebem de derdi ki dede azadına zarā veren insan oñmaz gızım, derdi. Dedelere saygısızlığdan atarımış şimşeg, ondan olurmuş yāni. (KK264)

170. EFSANE:

Şimşeg attı mı keşgek gazanī devriliyō, deni burda. Keşgek gazanı yuvālandı, dēriz. (KK393)

171. EFSANE:

Bōle hava gürleyince “Aha, gaya kopdu da gaya geliyo!” deyolā. Hana yuvarlanıyo gibi ses çıkarıyo ya. “Gaya kopdu da gaya geliyo.” deyolā yıldırım atınca. (KK343)

3.1.7. DOĞA OLAYLARI VE AFETLER İLE İLGİLİ EFSANELER:**172. EFSANE:**

Yüce Mevlā’ma duvā ediyo Nuh Aleyisselam. Yā Rabb’i ben bu azgın milleti islah edemedim. Sen islah et deyo. O zımana gadak “Yā Nuh bir gemi yap.” deyo. O da ben geminiñ nasıl yapılcaını ne bilen Yā Rabb’i deyo. Cebrayil aleyisselamı gönderiyo. Onnan gemiyi yapmaya başlayolar.

Geminiñ ağacını da Nemrud’a getirtirdiyo. Nemrut o zaman da varımış. Nemrut’a sen demiş garnıñı doyurcak, yemek yapcak başa çam getirivē demiş. Nemrut dediğın adam da o gadak böyük bi adammış yāni. Sırtına sarınmış çam tomruklarını, gucāna almış, başlarına sokmuş bak sen çiçek gibii. Getiriyomuş. Şeytan önüne geçiyo. Yā Nemrut deyo Nuh’uñ bişirdiğı aş seniñ garnıñı doyurmeycek deyo. Neye götürüyoñ bu gıdak zāmetlen bu ağaçları deyo. O zımana gadak gandırıyo, gucāndakını ativeriyo. Cenāb-ı Alla’m başındakınnan sırtındakını unutturuyo. Varıyo. aaa endir endir endir o unutmuş, Nemrud unutmuş. Endir endir endir... Mürdüg aşı bişirmiş. Mürdügden aş yapalā. Mürdügü çekēlē, aş yapalā. Mürdüg, çilli çilli, hōle toparlak toparlak, mercimekden iri, topalak topalakdır. mürdüg aşından aş bişiriyo bi dığanıñ içersinde. Bu benim garnımı doyurmaz, deyo. Sen, deyo Bismillah de, başla, deyo. Demam, deyo. De. Demam. Dēkene ben, deyo; Bismillah, demem, deyo. Ha, o zaman ye, deyo. Dığanıñ aşını yēye yēye garnı doymuş, hiç eğisilmemiş aş. Mürdüg aşı peygamber aşıdır dēlē, şimdii ööle añālā yāni atalarımız, şeylerimiz.

Velâsılı gemiyi yapmaya başlayolar. Nasıl yapcez? Bir kuş kes deyo, etini çek deyo, o kuşun gövdesine göre... Kuşun gövdesi aynı gemi gibi sivridir ön yanı. Oña göre yapıñ deyo. oña göre yapmışlar gemiyi. Hrisdiyannar yâ Nuh peyamberliğı bıraktıñ da dülgerliğı mi başladıñ deye alay edelerimiş. O da tufan olcag, Nuh Tufanı olcag, bütünn dünyâdaki insannâ, cannılâ ölüceg, biz buu gemide gurtulcaz deyo, inanannâ gurtulcaz deyo.

Velâsılı gemiyi yapıyolar. Hrisdiyannar bu gemiyi, içersine pisleyolâ. Pislighinen, gelen oturup gelen oturup doldurmuşlâ gemiyi dübedüz. Yâ Rabb'i deyo. bunnar deyo bizim yapıdımız gemiyi pislighinen doldurdu. Sen bilirsin, bunnarığ sen islah et deye duğa ediyo. Cenâb-ı Alla'm o Hrisdiyannara bi uyuz veriyo. Haldır haldır haldır bôle gaşınırlarımış. Goca cavırıñ birceezi sabâleyin gene su tökmeye geliyo geminiñ üsdünee. Onu da ayaa kayiveriyo. Hadi içersine gidiyo. İçinden çıkıyo. O hasdalığı iyi olmuş. Len sen nası iyi olduñ? Aha geminiñ içersine gaşdıydım deyo. O pislighi yaykayınca deyo benim hasdalıg, üyüz geşdi, deyo. Ha duyan seyidiyoo, çal bakam. seyidiyoo, çal bakam. Hep şifâ, hep şifâ verirmiş yâni Allah. Ve o pislighi, gemiyi temizledikten sōna yedi sefê de yaykamışlâ, suyunu çalmışlâ. Onnâ da şifâ bulmuşlar. Böylelikle gemiyi temizlemişler.

Bi erkek, bi dişi inanannâdan gemiye al deyo. Gemiye yapıkan da bi yaşlı gadın varımış, süt getiriveriymiş Nuh Aleyisselama. Yâ Nuh! Ne yapıcañ sen bunna, ne olcag derimiş. Bu da Nuh Tufanı olcag, bu gemiye bincez, gurtulcaz, gerisi ölüceg tufanda deyo. Beni de al, unutma bakam deyo. gadın her gün süt getiri, getiriveriymiş oña, iç deye. Allah tarafından o gadını unutturuvēmiş.

Derya oluyo. Derya olmadan da o Hrisdiyannarıñ başkanı varımış. Yâ, demiş şu Nuh Aleyisselamı öldüren gelen, demiş. Her gün Nuh Tufanı olcag, Nuh Tufanı olcag milletin kavasını garişdirıyo, demiş. Bunu öldüren gelen... Atına biniyoo, alıyo silâni kuşanıyo, Nuh Aleyisselamı öldürmeye geliyo. Yüce Mevla'm fırsat veri mi oña? Dâ yaklaşmadan yarı yolda bi tufan oluyoo. Hem yerden gaynarımış, hem gövden bôle. O zımana gadak batcağı aklına gelince geri gaçıyo; ama gaçsaa gurtulamayo, gâli gaynayıp gidiyo.

Velâsılı o gemiye binenner aşıkları da almışlar, yeyceklerini. O gadını unutmuş. Alla'm unutturmuş. Gemii kaç ay gezdiyse suyuñ üzerinde gezmiş. Sonra bii gövercini yollayo. Bi açık yer var mı deye. O da bi çırpı kıstırıp geliyo kekecine

(gagasına). Kimi deyo Ağrı Dağı deyo, kimi deyo Cudo Dağı deyo, gāri hangi dağ olduğunu Allah biliyo. Oraya eniyolar.

Bir gün gine varyo o gadın Nuh'un yanna. Yā Nuh! Ne zaman olcag tufan? Allah Allah deyo. Yā Nuh Tufanı oldu geşdi ebe deyo. Seni unutmuşuz biz deyo. Allah Allah deyo. evelde bi gün deyo ineğimin sırtı ıslak geldi deyo. “o gün mü olduy ku? Deyo. Bak, bir günceez. Altı aylık tufanı ona bir gün gibi gösdermiş. Alla'm onun olduğu yeri gorumuş, su varmamış oraya. Hiş tufanın olduğunu bilmemiş, annamamış.

Ondan sonra gelen aşıkları toplayolar, gazanda bişiriyolar. Aşüre yapıyolar. Aşüre ismi goyolar oña. Ondan beri de, Nuh Tufanı'ndan beri de bütüüün insannar aşüre aşı bişiriler. (KK230)

173. EFSANE:

Noh aleyhisselam zamanında, bi gadınıñ bi ineği varımış. Her gün süt verimiş işeye, Noh aleyhisselam'a. Derimiş ki “Aman Noh! Beni tufanıñda unutma.” derimiş Noh aleyhisselam'a o gadıñ. İneği gebe olmuş, südü olmamış gadınıñ. Bu sefē de... Şey deseymişimiş “Allah rızası için beni unutma Ya Noh!” Noh onu unutmazmışımış. Allah rızası için, demediği için... Noh aleyhisselam'a süt de vēmemiş, ineği hamile olunca. Noh aleyhisselam işeyi, gadını unutmuş. Noh'un tufanı dağlādan kırk arşın daha yokarı çıkmış. Ondan sora Noh aleyhisselam'ın tufanıñda... Ama işey söylerimiş: “Hālisem muklūsem la İlahe İllallah Muhammeder Resulullah.” derimiş gadın, hep bu salavat-ı şerifeyi derimiş.

Bi gün ineğniñ ayakları dağdan çamırlı gelmiş Noh aleyhisselam'ın işeysinde, tufanıñda. Evde kendini gorumuş Cenab-ı Allah, o işeyin salavat-ı şerifenin işeysine, dağda da ineğini gorumuş. Bi ayakları acıcık çamırlı gelmiş, o gadıcık. Soñra Noh aleyhisselam'ın tufanı bitmiş, tufan olmuş geşmiş. O zaman kim bili kaç gün geşdi, kaç ay geşdiyse soñra ineği buzālamış gāli. Noh aleyhisselam'a gine süt vēmeye başlamış bu gadın. Derimiş ki “YaNoh! Beni tufanıñda unutma.” “ Ya gadın, sen nedeydin? Ben seni unuttum.” deyo Noh aleyhisselam. “Ne okuyoduñ da Allah seni sakladı?” deyo. “Hālisem muklūsem la İlahe İllallah Muhammeder Resulullah.” derimiş gadın. (KK375)

174. EFSANE:

Nuh Tufanı'nda işde gemiye biniyolar ya, inananları alıyo. Guşlardan çivter çivter alıyo Nuh Peygamber gemiye. İnanamaannar galıyo. Ondan sōnra bi yāmır , bi yāmır... Ebeniñ biri de bi ceez inee varmış ebeniñ biriniñ. O ineğin sūdünü sağar, gonu gonşuya veriyomuş hep. O şeyden, tufandan ebeniñ hiç habarı olmamış. Bi soñra inek şeye gitmiş, yayılmağa gitmiş. İneğn ayāna çamır gelmiş. Heralda yāmır yāmış, demiş ebe. Ebeniñ habarı yokmuş. Ebe iyi bir şeymiş. Ondan sōnra Nuh'un gemisi şeyde galıyo işde Cudi Dağı mı, Nuh Dağı, Nuh Dağı... Ordan... Şeye deliyo bak, fare şeyi deliyo, gemiyi deliyo. Gemi su almaa duruyo. Ondan sōnra balıgıñ biri de gelio, o deliği dıkao. Ondan sōnra gurtuluyolar. İşde bōlē. (KK32)

175. EFSANE:

Hıdırellez mayısta oluyi, nisanla mayısın arasında. Aylardan cemile çıkcam, dermiş; diğeri giricem, derimiş. Biri gitcem diye biri çıkcam, ayrılık diye ağlarmış da yāmır yağarmış. (KK364)

176. EFSANE:

Bōle her şeye bağılı bi taş, meselā bitkilere bağılı bi taş, yer çekimine bağılı bi taş öyle taşlar varmış. Onlardan birinin dengesi bozulduğunda ya deprem oluyo, ya bi şey oluyo. Öyle felanmış. (KK300)

177. EFSANE:

Önceden deprem oldu mu “Zelzele oldu mu, sarı öküz kılını bi cımbıldatdı mı her yē sallanıyomuş. Bi sarı öküzün sırtında duruyomuş bu dünya. Gıynaşıvēdi mi deprem oluyomuş.” Bizim çocukluğumuzda ôle derdi yaşlılā. Kafasında ôle galıyo insannāñ. (KK240)

178. EFSANE:

Şey dēlē bizde de hana deprem oluyo ya sarr öküz dēlēdi bōle sallanıveriyomuş da deprem undan oluyo dēlēdi. Sarr öküz sallandı gene, deprem oldu derlē. U zaman. Bizim çocukluğumuzda ben bunu çok duyādım. (KK369)

179. EFSANE:

Esgiden garr un olarak kullanılıyomuş, ôle duydum ben. Onu da gadınn işde çocu varmış ufak, altını batırmış tâbi normel. Onu da yığkamak için yıkağcak bi türlü bi şey bulamamış. O gar da su yerine de kullanılıyomuş. Onu da çocu da silmiş kadın hani olmayaraktan. Allah ü Teala bakmış ki bu bôle suya dönüşsün, îsanlar temizliğini yapsın. Unu da ekmek olaraktan vermiş hani. (KK221)

180. EFSANE:

İlkokuldaydım ben. Bizim köye bi afat geldî. Ama çok büyük geldi. Bi ucu camideydi, bi ucu bizim garşı yakadaydı. Ebem rāmetlik ben, dedi doksan yaşımdayım, böyle bi şey görmedim, dedi yāni. Eski köyün olduğu yer “Yılanların Öcü”nün çevrildii yer. Köyün ortasından dere akıyo, selden köy ikiye ayrıldı. Adı “Goca Afat”... Hayvanları götürdü, evleri götürdü. Onun adı “Goca Afat” galdı gāri. (KK439)

181. EFSANE:

Ebemin anlatdığına göre eskiden şey olurmuş meselā biraz köyde bi düzensizlik, bi sapma gibi bi şey olduğunda bi şey olurmuş. Çekirge bile yağmış gökden, çekirge yağmış bütün şeylerini yemiş. Aç galmışlā, gıtlık olmuş. Hiçbi şey galmamış. Çekirge yiyip geçivemiş hepsini. Bizim komşu vardır Ayten Yenge, onun eşi öldü. Kadın süpürgenin tohumları var ya. Çocukları var, aç, ekmek bulamıyolar. Süpürgenin tohumlarını sirtüp onlan ekmek yapıp çocuklarına yedirmiş. Öyle bi şey de anlatıldılar. Bu da gerçekden olmuş. (KK39)

3.1.8. YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ İLE İLGİLİ EFSANELER:**182. EFSANE:**

Bu kövün şu tarafında Banaz Çayı’nda bir Sarı Gaya derler in vardır. Tepesi gubbeli, bura gibi geniş. Dört - beş tâne girişleri var. Hatda vaktiyle söylerlerdi Hacım ağalarından Mēmet Bey’iñ tazısı gaşmış, Hacım köyünün kuzeyinde gabirlikde Çille derlēmış, tūnel gibi Çille’den çıkmış, derler. Biz üç arkadaş gitdik. Garşı taraf duvar gibi, geçme imkânı yok. Onuñ üçün sonuç alamadık. İşde Hacım

ağalarından Mēmet Bey'ın Banaz Çayı kenarına Samatlar ve Sazak arasındaki Banaz Çayı arasında ava gittiği zaman tazısı kaçmış, Sarı Gayā'ya girmiş, Hacım köyündeki Çille'den çıkmış. (KK271)

183. EFSANE:

Sivaslı'daki Bulkaz Dağları, Sıra Kayalar diye biliniyo. İnsan şeklinde taşlar. Benim bildiğim kadarıyla Sivaslı'daki taşlar, evlenmek isdemeyen bi gelin, düğün esnāsında giderken Allah taş yapıyo diyolar, işde öyle anlatılıyo. Ve orda kalıyo, hālā orda yerinde duruyo taşlar. (KK233)

184. EFSANE:

O, Sivaslı kazāsının Bulkaz Dağı dediğimiz dağda orda bi gayalā görünüyö. Amma aslı vā, yok bi deyim... İşde kız, bi sevdiği vāmış, onnan birleşmiş. Ona da vēmemeşlē, bizim duyuşumuz, başgasına vēmemeşlē. Oraya da utancına vāmamag için veyaad efendim meydana çıkmaması için Allah'a düā ediyö. Seyman dolaşırken derlē biliyon mu orda da öyle bi sıra gayalā vādır. Bizim burda Gız Gayaları deye geçē. Allah da daş etmiş diyolā. Amma aslı vā, yok bilmiyon. Bāzısı baya hakikat olmuuş, bāzısı da masala garmış. (KK178)

185. EFSANE:

Boşumuş da kız. Ben ne diyen de varan köve. Tabi vādıñ mı adam boş çıkdıñ deye geri yollā deye. Allā'm... Dâ bak Gız Daşları derler onnara. Dâ bak, dâ dâ... Yalınız orda gar vā bak. Aha o kövünj üsdünde sıradır o. Yedi dāne daş. Seyman, seyman... Gelin gidēkene Allā'm beni daş et, ben ne diye eliñ yüzüne çıkam demiş. Orda, olduğu gibi seymanınnan, davılınnan gelin galmış, daş olmuş. Bizim burlā garşı gāli, yüksek ya. Ben büyüklēden böyle duydum. (KK137)

186. EFSANE:

Şindiii... Burda önceden ıığ Yunannılar yaşark... Barabar yaşarkanağ... Atatürk gelip de burda bunnarı savaşıda götümeden evelisiğ, daha önceleri... Bunnaağğ burda bi düyün oluyomuşumuş. Gelin gidiyomuş. Tam o esnāde işey gelmiş... Asgelē savaşırkana burıya gelince... Bizim şurdaaa, şindi ısscak su çıkdı ya. Şu dağda vā. Bizim şu Garagırañ, dēriz. Baraş filan yapıldı şindi burıyaaa. O

baracın gıyında Garaaş tarafında bi gaya... Gelin Gayaları, deriz biz oraya, Gelin Gayaları.

Ordan geçēkeneğ o düşman geliverince, gelin atınnan gidēkene seymanı varımış gıyında. Davıllarınnan, zurnasınlan hepisi bir dolaşyolarımış, atınnan. “Allā’ım.” demiş, biziğğ... Düşman geliverince üslēne “Ya daş et, ya guş et.” demiş. O zaman ilk defaa daş et, demiş. Ānında daş olmuşlā, diyolā bizim esgi... Duyduğuma göree. Annemgillē söylē, ebemgillē söylēdi burda. Ben daa goyuna gidēkene filan davılcınıñ filan tokmağı şöole elinde duruyodu da bizim oğlan arkıdaşlā varıdı... Ben çıkamıyon orıya da... Gırdık biz, dedilē o zıman, elindeki tokmaanı filan. Gözüküyodu. Gayalar... Bööole allı yeşilli gelin... Atıñ üsdünde görünüyo. Guş et, deseymiş guş olup uşcağmış. Gidēdik. Şındık gitmeyon da... (KK99)

187. EFSANE:

Kayağıl köyü üzerinde bir kız vardır. Kendi sevdiği de vardır. Ama babası sevmediği birine verir bunu, zorla, maalesef. Düğün alayı oluşturulur, eskiler seyman derler. Bu gelin alayının etrafında atı tutanlar, efendim, çalgıcılar veyahut düğünün yakınları. Giderken kız için için ağlar ve dua eder. Der ki “Allah’ım! Beni bu sevmediğim adama verme. Beni taş et.” der. Ve duası kabul olur. İnanışa göre gelinlerin etdiği dua geçer. Bu gelin alayı ve seymannarla birlikte hepsi taş olurlar. Şu anda Kayağıl sınırları içersinde bu Gelin Kayası adı verilen bu yer durmaktadır. Gelin atın üzerinde, yanındaki seymanlar filan... Akşamüstü, ikinci zamanı bôle şey vurduğu zaman, güneşin batma hâlinde ordaki kırmızı toprakla birlikte çok güzel bi manzarası vardır. (KK255)

188. EFSANE:

Böyüklerimizden duyduumuzu söyleyem. Bi Gelincik Kaya efsānesi var. Biliyosunuzdur şurda gelirken kayalıklarıñ üzerinde. Geliniñ isdemediği biriyle evlendirmek zorunda galdığı, bunun üzerine işde düğün hazırlıklarının yapıldığı şuğ bu, en son gelin ata binmiş, yā nasip demiş. İsdemediği için Alla’ım beni ya daş et, ya kuş et demiş. Önce taş et dediği için dileği gerçekleşmiş, taş olmuş işte. İlkokul öğretmenim Yaşar Mehmet Kağan’dan dinledim, onunla ziyaret etdik. Meselā davulcu vardın, zurnacı vardın, devesi vardın, atı vardın figür olarak. Ama bize öyle

geliyodu ama o şeydi yāni. Seymen şeklinde. Ama hazinecilē aha tokmaan̄ uyduğu yēde altın vā, gır bakam tokmağı, işde atıñ başında altın vā... (KK105)

189. EFSANE:

Gayağıl'da biiiğ düğün ediyolarımışmış. Bobamgil annatırladı. Gız da kim tarafından basdırdıysa gızın şeyliğini hani gız değliymiş. Düğün oluyo deye Allah derlē o seymanı orda daş etmiş derlē. Atıñ üsünde gelin. Oğlana nāsib olmadan Allah daş etmiş orda derlē. Gız, o duvāñ altına dul olarak girdiği için Allah daş etmiş, derlē. (KK261)

190. EFSANE:

Gelin eveli hep ata biniyomuş ya. Bôle gelin önde atda, seyman arkada gidiyomuş. Geliniñ de düğün sādeci dutar bi tarafını. O düğün sādeci gelini ellemiş, art niyet olarak ellemiş. Allah'ım beni burda taş et, demiş. Biz onu güçcükülüğümüzden ôle duyarız. Gelin önünde, seyman ardında, davul zurnaynan herkez daş olmuş deye annatırlar yāni. Gelin taşı. O ondan öyle olmuş. (KK119)

191. EFSANE:

Sevmediği ôlana vemişlē de gidēkene doloydan Allā'm, demiş, beni ya daş edive, ya guş edive, demiş. Olduğu gibi, davılınnan, zurnasınnan, atınnan, seymanınnan hepsi daş olmuş orda. İresimi vā, derlēdi. Gelincik Gayası, derlē ona. (KK93)

192. EFSANE:

Kervan giderken gelini götürüyolarmış. Gelin de isteksizmiş gāliba. Kayağıl tarafında. Kervan giderken Allāh'ım ya beni daş et, ya guş et demiş. İşde bôle... Hālen daş galmış seymanınnan yāni. (KK48)

193. EFSANE:

Gelin Gayaları... Sevmedîni verimişlē gıza. "Eeey Allah'ım!" demiş. "Sevmiyon. Nası sevmiyon. Sevmiyon Allah, sevmiyon." demiş gız. Zornan vermişlē. Gelin götürürlēken "Allah'ım! Burda beni gaya et." demiş. seymanınnan bir gaya olmuşlā. (KK231)

194. EFSANE:

Bizim duyşumuza göre bi gelin gidiyomuş. Ne olmuş? İsdemediğine vemişlē. Dua etmiş de daş olmuş. Ordan Gelin Kayası olarak isim kalmış orda. (KK43)

195. EFSANE:

Ben duydum. Bi tâne kadın yufka mı bi şey yapıyomuşmuş sanırım. Tuvaleti gelmiş, tuvaletini yapmış. Ondan sonra yaptığı yufgalarla tuvaletini örtmüş, yāni kapatmış üsdünü. Ondan sonra kadın orda ağlayan kaya olarak heykele dönüşmüş diye duymuştum. Ben Ulubey Kanyon'da duydum. Bilmiyom ben öle duydum. (KK59)

196. EFSANE:

Bizim Asar'da var. Onun böyle şey etmişlē... Hamur yağuruyomuş annesi. Çocuk da Yāni şey altına yapmış. Onu temizlerkene elini yıkamadan temizlemeye kalkmış. O yüzden ikisi bir taş olmuş. Çocuk kucaanda böle, karşıdan görünüyö. Yāni böle dikkatli bakdığın zaman. Öyle biliyom ben yāni, büyüklerimden öle duydum. (KK332)

197. EFSANE:

Ekşi suyumuz var. Dā şu Dumlupınar'ın yanında Gızılcaköy vardır. Gızılcaköy'de bi su varımış. Göya orda kadının birisi çocuk bezi yıkamış, pis çocuk bezini. Ordan küsmüş, burdan çıkmış su. Şimdi o köyden de bi kadın buraya gocaya gelmiş. O kadını, o kadından olan çocukları görünce su burda bulanırmış, onları görünce. (KK54)

198. EFSANE:

Evelde gadının birisi ekmeg ediyomuş. Çocuk tuFaletini yapmış gızım. Kadın da ekmek ediyö, ocāan başında. Bu da üşenmiş çocün altını yıkamaya. Hamurla altını silivemiş çocün. Ondan sōna gārī Allah daş etmiş onnarı gızım. (KK44)

199. EFSANE:

Yuka yaparlar köylerde. Yufka yaparlarken kadının da taze bebeği varmış. Altını değiştirmesi, bezini değiştirmesi gerekiyo. O anda da bez bulamıyor efsaneye göre. Hemen şey yapıyo, ordan yukanın birini alıyo, altına bağıyo. O anda anne ve kız, taşa dönüşüyo. (KK415)

200. EFSANE:

Ulubey'in kanyonlarında olan bi şey bu. Kanyonların alt taraflarında bi anne ve çocuğu var. Bunlar normal hayatlarına devam ederken bi gün çocuğun tuvaleti geliyo, tuvaletini yaptırıyo; ama temizlicecek suyu veya havlusunu, peçetesi olmadığı için bunu yufkayla taharetlendirmeye çalışıyo, çocuğu temizlemeye çalışıyo. Ekmeğin de dinimizdeki nimet şeyini bilirsiniz. Ve o anda da Allah tarafından taşa çevriliyo hem çocuk hem annesi. Ben gitmedim, görmedim; ama Ulubey'de oraya kadar inen kişiler ordaki evin varlığını görmüşler ve anne ve kıza benzeyen taşın olduğunu söylüyolar. Yâni görmüşler. (KK427)

201. EFSANE:

Şurda bizim Çamdere deye bi... Eveli biri oğlu, biri gızı, biri anasıymış bölge gayada, birbirini dutā onnā. Aha şurda, hee şurda. Öte yakada yalnız. Neyise o gāri şibidinen ekmeğ ediyomuş. Çocuğu gāri işey etmiş, kaka etmiş. Silivemiş g.tünü, neyse g.çını onna. Siliverince Allah onu daş etmiş. Orda daş olmuşlā onna gāri, birbirine dutuşuyolā. (KK83)

202. EFSANE:

Şindi bi dağın başında Çaldere vādır burda. Çaldere derlē. Orda bi gadının biri yoka ediyomuş. Bi çocuğu varımış. Benim atalādan duyuşuma göre... Onlā da toaletleri gelmiş -sölemesi ayıp- yukaynan taharetlenmişle, silmişle. Sen bunu yaptın emme, demiş o anaları, daş oluñ, demiş çocuklara. Ondan sōna o çocuklā daş olmuş. Laf yeri geldi mi Çaldere'dekinlē gibi bakışı mıyonuz, derlē. Ôle bi hekāye vādır. (KK418)

203. EFSANE:

Eveli davıl çalınmazımışımış Gabaklâ'da, şindi çalınıyo gâli, çaldırmazlarımışımış. Şindi çalıyolâ, niden oluyo bilmön been. Yasağımışımış. Bir şey oluyomuşumuş da çaldırmōlamış. Gorguşluğumuşumuş. Gabaklâ'da olmuş aynı. Daş oluvēmiş. Şindi gine gorguşluk vā dēlē orda. Onnān yeri ayrıdır bōle, bizim dede gibi dışda. Davıl çaldıklāndan daş oluvēmiş. (KK203)

204. EFSANE:

Belkaya'da, Belkaya köyünde nefes darlığı için su içilen bir taş var. O taş mermer, mezarlığın içinde. Bu suyu size içiren bir, köyde yaşlılar var, ebe var, görevli. Biri gitdiyse biri kalmışdır.

Belkaya'da o taşı çalmışlar bi zamanlar. Götürmüşler, işde yāni taş dē mi biz götürelim... Belli bi zaman sonra taş yāni geri gelmiş hemen, ertesi gün gelmiş yāni, yüz kilometre nereye çaldılarsa geri gelmiş. Öyle bi efsanesi var taşın. (KK7)

205. EFSANE:

Ya, iiiğ. Hatırladığım kadarıyla namazdan çıkan, camiden çıkan topluluk eeğ bōle dere gibi bi yer varmış ve yolda giderken bi kaya görmüşler. Bu kayayı hani iiğ insanlar yoldan geçerken hani şey olmasın, raatsız olmasınlar diye itdirmek isdemiş, aşşağa yuvarlamışlar o kayayı. Sonra ertesi gün geri döndüğünde ordaymış tekrar, aynı dereeden geri çıkmış. Annayamamışlar bunun sebebini. Bōyle bi efsane var. (KK328)

206. EFSANE:

Şurda, da şurda bi daş varmış. Şōle, köyün kıyısında. O daşa bi köylümüzün birisi götürüymüş. Gündüz götürüymüş, gece daş oldū yere gelirmiş. Hee, gündüz götürürmüş, gece daş oldū yere gelirmiş. Adam eñ sonunda daşı kaldırmış. Bōle iki bükümdü adam, öldü. Götürüp götürüp daş geri geliyo ya yerine, eñ sonunda götürmesin deye adamı gambırlaşdırmış. Yāni, beline zarar vēmış. Gambırdı yāni Halil Ağa işde. Bildiğın daş, ôle bi şekil yok yāni. (KK231)

207. EFSANE:

Gannı Gaya'nın hekâyası ordan bi gelinciğ atmış kendini. O da ôse gâri gannarı munnarı ôle ya. He. De ona Gannı Gaya derlê. (KK83)

208. EFSANE:

Bi de şey var... İii bunlar da yaşanmış şeyler yalnız tabi. Omā Pelfan déye de bi eşkiyâ var. Köyde rahatsız ediyô, işde milletden haraç toplamaya filan geliyo. Köyden birileri tabi iyi atıcı insanlar. Adamın yüz metreden yanındaki sigara kâdı diyolar atıyolar. Adam sigara kâdını vuruyo. O zamana kadar şey yapıyolar... Yâni o bölgeyi de terk ediyô adam. Diyo ki haa bize buralarda şey yok Omā Pelvan, ekmek yok, diyo yâni. Eşkiyâlık... Bu silahı atan yerlerde durulmaz, diyo. Çekip gidiyo eşkiya, Omā Pelfan diye. Hâlâ sığındığı kaya bizim Baltalı Göleti'nin üst taraflarında "Omā Pelfan'ın Kaya" derler, orlarda bi barındıkları yerler oluyolar. (KK7)

209. EFSANE:

Burda bizim Dikilidaş denen daş vâ, Dikilidaş, Ayrancı'ynan bizim sınırimızda hudüt. Bi yanı bizim, bi yanı onnarın. Daş, yıllardan beri duruyomuş. Daşa gazamayolâ. Daşa gazdılâ, ordan galdıram deye götüremedilê. Daş duruyo orda. O gadar gocaman daş. (KK111)

210. EFSANE:

Bizim köyde de bii daş vâdır. Daşın üstünde bu derlêdi, Köfülen'in, eveli peygammarımızın hangisinin iziyse, dâ hâlâ durâ. Gocca bi lasdik ayakgabı gibi bôle onu Köfülen'in izi derlerdi. Ne demek Köfülen bilmeyon, burdan geçmiş peygammarımız mı neyse bi Köfülen varmış, onun iziymiş, duruyo orda. (KK76)

211. EFSANE:

Gızıñ birine bubası sevmiyerekden vêrmiş. Bubası da bakmış ayrılmayınca vêrmiş. Neha demiş, birleşmeden demiş daş olusuñuz, demiş. Seymeninnen gız gidêken davılınnan, zurnasınnan, seymanınnan çaydan geçerkene Allah daş etmiş. Alma Dağı'nda... Ben görmedim ya. (KK102)

212. EFSANE:

Gelin giderkene gayınbubası cimcirivirmiş derdi ebem oña gelini. O da Allah'ım demiş beni bunnara gösdermeden, beni buraa varmadan beni burda daş ediver deyince seymanınnan daş olmuş, olduğu yerde. (KK120)

213. EFSANE:

Şindi bizde şey var, bizim Baltalı'yla Eylence köyü arasında Garadoña Gölü var. Hālā var. Bizde bir çift dombay yutdu bu göl derler, yāni gitdi. Bataklığından da olabilir. Filançanın dombayları Garadoña Gölü'ne gitdi, derler bizde. Köyden birilerinin bir çift dombayının bi daha hiç, ne ölüsü ne dirisi... Eğlence Köylüler de bilir bunu. (KK7)

214. EFSANE:

Meselā bizim köyde bi tāne ee bii yer vādı, “Gadın Kesilen Yer” derlē. Ā o şeye gidēke işde Hacıbekir Çeşmesi'ne gidēke. Ne olmuş, ne etmiş? Vāmış, bi adam kadını, garısını işde... Seniñ garıñ felançayla şunu yapıyo, felançayla şunu yapıyo... Hiç bi şeyde bi şey yoğuka bindirmiş eşeğe kadını “Hade evine gidem.” demiş. Ora vāmış, senden osandım demiş, bıçānı çekmiş, kavasını ora dakmış, bırakmış da gelmiş. Ya bu beliki bin dokuz yüzlēde veya beliki bin dokuz yüz ellilēde, esgilēde. (KK381)

215. EFSANE:

Meselā adamın bi tānesi bizim köyde “Buñā Deresi” derlē, eroyin üretyōmuşumuş, bizim köyde yaşlı bi amca o işeyden haşaşdan. Onu da gayada bizim burda gayalā vādır, bōle büyüük. O gayada eroin üretirke yapmış yapmış, gazannarınan bi yol da hepsi su gibi olmuş, bi şey olmamış, dökmüş. Orda bi künk varıdı, Buñā Deresi deye ööle galmış. Adam Buñā Deresi'ne dökmüş. Bütün orda bütün balıklā, şeylē hepsi ölmüş. Yāni... (KK381)

216. EFSANE:

Alma Dağı deye onu bu... Şeydennnn, Bağbaşı'ndan de yörükden galmış biléyoñ mu? Bu dağı Bayıkcılā derlē bi adamlā varımış. Bu adamnaan sanağti erkeş

yetişdirmek. Bu dağı Baltalıla'dan almış onnā. Alma Dağı deye oraya gonmuş.
(KK65)

217. EFSANE:

Bizim burda Uyuz Gölü diye bi yer var. Cilt hasdalıklarına iyi gelir. Soğuk bi su; yalnız karbonatlı bi su, ôle dışarı çıkdığı zaman işey yapar, mineralli su. Bôle Pamukkale gibi beyaz bi işey bırakır. Kireç tabakası bırakır. Kaşıntıya, efendime selam söyleyem, bu romatizmal hastalıklara filan, kısmî bôle kas sıkışmalarına filan iyi gelen bi su. Hatta benim Hoca Dayım rāmetli, ayaklarım tutuldu benim, derdi yāni hep anlatırdı. Eřēēe bindim gitdim oraya, zorla gitdim. Bi gün kaldım orda, geri geldim, yürüyerek geldim, derdi yāni. (KK316)

218. EFSANE:

Çataldeğirmeni dediim yerde ora bi dōřeme dirler yollāda bôle daş dōřenmiř Allah tarafından. Bôle merdiban gibi daşlar var bôle. (KK94)

219. EFSANE:

Bi de şu şeytli köyü Hamamı vardır, Gula'nın üsdünde, esgi Selendi yolunun üzerinde. O zamanki gāvur, ta esgiden galmış bu, gaç gavim önce galdıysa... Adamın oğlu yüz on yaşındaymış. Bak, oğlu yüz on yaşındaymış. Adam kendi gaç yaşında? O zamanki nesile bak. Oğlum varıdı yüz on yaşında ham tırış, ölümün vardığını bilmezdim, bilseydim gomazdım daş üsdüne daş, demiş. Eline bôle sıgazlamış daşa. Eliniñ yeri bellidir derlē. Bunnar gerçek emme. Bii efsāne veya annatılma değil bunnar. Gören arkadařlā şey ediyu bunu. (KK336)

220. EFSANE:

Bal guyusu vardır, dā kayalarda felan olduğu söylenir. şu Böyük Erice köyünde "Ballık Gayası" derlē. Kimse yanaşamazımış da bal damlā durumuş Banaz Çayı gıyında. Oraya kimse tırmanıp da o Ballık Gayası'na yanaşamazımış, alamazımış. (KK271)

221. EFSANE:

Blaundus hakkında anlatmak istiyorum. Kaç yılında yerleşme olduğunu bilmiyorum; ama üç tarafi adayla kaplı olan Blaundus, eskiden çoban koyunlarını

güderken kavalını kaybetmiş. Suyun içine düşmüş ve üç tarafı sularla kaplı olan, yarımada olan Blaundus... Çobanın kavalı bi baştan öbür başta bulunduğu söylentisi var. Köylüden duydum. Bi bey anlatmıştı. (KK129)

222. EFSANE:

Şurda Gezberi' nin arkasında bi guyu vā, oraya girilmez, daş atdın mı gümbür gümbür denizden çıkā dēlē. Bağbaşı'nda o gızım, Gezberi'nin arkasında. Oraya bi gelin gitmiş de tepeliği denizden çıkmış, dēlē. Gelin hani guyuya düşmüş, kaybolmuş. Tepelik denizden çıkmış, dēlē. (KK128)

223. EFSANE:

Köyüm Bekişli, efsanesi Harmandalı aşireti yürüğünden gelme bir dağ köyüdür. Yazın yaylaya çıkarlardı, kışın köye inerlerdi. Tabii köyümüz yörük, aşiret... Aşiret ismi Harmandalı, yāni Harmandalı yürüğü... Dağlarımıza çok aşiret yörüklerj gelirdi, çadır dutarlardı, bir ay iki ay eğlenirlerdi. Benim çok dikkatımı çeken iki aşiret bizim köyün dağına geliyür. Güzel çeşmesi sulu bi yer var. İki aşiretin birinin gızı, birinin oğlu nişanlı. Orda düğün yapacaklar. Çızıñ adı Balaban, oğlanın adı Murat... Ama düğüne diyelim ki beş on gün galarak gız çook ağır bi rahatsızlık oluyü, hasta oluyü. Oğlana şöyle söylüyü: “Murat, eğer ben bu yurtda ölürsem düğün olmadan şu gördüğümüz çimenlik yere benim mezārımı kazdırıve, ora deFnet. Buradan Şapané Dağına seyredeyim diyür gız. Gız orda ölür. Oğlan gızın aynı dedii yere mezarını kazdırır ve oraya defnetdirir. Şimdi o mezarın olduğu yerden bakdığın zaman Şapané Dağı tam karşınızda olüyü ve Murat Dağı tam karşınızda olüyü. (KK166)

3.1.9. MİMARİ YAPILAR İLE İLGİLİ EFSANELER:

224. EFSANE:

Ali Ağa Camisi'nin yapılışını anlatıverem. Torunlarından duyduğumuz... Şindi Alaklar çok zengin bi aile. Bunların bir uçtan bir uca hanları var. Bi gün Alaklar'ın hanı yanmış. Bu arada Alaklar gene de zengin, varlıklı bi aile. Amcamız Uşak'a su getirtmek isdiyo hayır için. Maalesef suyu getirtceği zaman parası bitiyo.

Hasan isminde bi oğlu var bu ağamızın. Bu da bu arada yangın sırasında ölüyor. O devirde yolculuk yapan bi kervan Arabistan'dan gelme bir çocuğu “İşde sana Hasan!” diye evlatlık veriyolar. Bu dedemiz önce çeşme yaptırmaya karar veriyö. Suyu Aybey Mahallesiine yāni Eybek'e kadar getirir; ama parası biter. Herkes kâvehanede bu büyüğümüzle eğlenirler. “Sen tepsi tut. Para toplu.” demişler yāni. Para bitti, çeşme yapılacak. Bu da “Ben Allah'a ısmarladım. Allah yaparsa güzel yapar.” der. Tevekkül sahibi...

Dedemize hizmet eden o Hasan, bir sabah namaz için abdes alırken “Ağa! Bahçe kapısı açıldı.” der. Dedemiz “Sen karışma, işine bak.” demiş. “Ağa deve girdi, başında bi adam var.” deo. Ağa da Ali Ağa yāni bu Ali Ağa Camisi'ni ve Ali Ağa Çeşmesini yaptıran Ali Ağa. Sen sus, karışma, dior. Ondan sonra apdestini alıp namaza çıkarken devenin yükü iki çuval olarak bahçeye iniyor. Birinde altın para, diğesinde pirinç var. Pirincin içinde de iki altın oluk var, su oluğu. Ama deveci ve deve o anda kayboluyor. Ali Ağa Allah'a şükrediyor. Çeşmeyi yapıyor. Şu anda Ali Ağa Çeşmesi onun eseridir. Ve artan parayla da cami yaptırmaya başlayo. Önce çeşmeyi şimdiki Hebil Çeşmesi'nin olduğu yere yapıyo. Ama işçiler gece işi bıraktıklarında çapa, kazma, kürek yer değışdiriyo. Bir gün böle, iki gün böle, üç gün böle... Üçüncü gün artık diyo ki heralda benim çeşmeyi buraya yapmam isdenmeyö. Ben o küreklerin olduğu yere yapem. Yāni şu anda yapılı olan yer, Ali Ağa Çeşmesinin olduğu yer. Üş gün boyunca böle olunca bunu, Ali Ağa Çeşmesini oraya yapıyor. Artan para ile de cami yaptırmaya karar verir ve yapıdır.

Bundan sōra herkes bu çeşmeye sahip olmak isdeyo. O çeşmede bizim de hakkımız var, gibi. Ve iş kadıya intikal ediyo. Bu, yaşanmış bi hadisedir. Aybey Eybek Mahallesi, bu sudan hak iddā ediyola. Diyola ki efendim, bizim topraklarımızdan geçiyo. Bu sudan bizim de hakkımız var. Kadı da deyo ki efendim “Siz buraya para verdiniz mi?” “Hayır.” “İşçi verdiniz mi?” “Hayır.” Ama o zımap kadının biri çıkıyo, bayan, diyo ki “Efendim, hâkim bey, kadı bey, ben yalnız bunların küreğı kırıldı, ben onnara kürek sapı verdim.” deyo. O zāman kadı da hüküm veriyö, déyo ki Aybey Mahallesi'ne bir kürek sapı büyüklüğünde su verilsin. Diğere su da Ali Ağa Çeşmesinde akmaktadır henüz. Böyle bi hikâyesi vardır oranın. (KK255)

225. EFSANE:

Camiyi ilk yapan adam, Curazāde Āmed Efendi. Bu, derebey. Bunun gonakları vā. Bunların soyu işeyden gelme Buldan'dan gelme. Buriya gelmişlē, yerleşmişlē. Derebey, asgeri vā.

Şindi bu Āmed Efendi'niñ asgeri vā, kāyası vā. Bu kāya değerli. Bu Āmed Efendi'nin gız gardeşi vāmış, Zeyneb. Gız gardeşi bu kāyayı sevmiş. Onla sevişirken yakalayo ikisini. Kāyayı sürgün ediyö. O da Ulubey'e gidiyo. Aradan bi müddet sōna dörd asger yollayo Āmed Efendi. Gidiñ, gözünü çıkarıñ geliñ, deyo kāyanın. Şini varyolā, dörd asger yakalayolā bunu. Yatırıyolā, gözünüñ birini çıkarıyolā. Birine varınca "O bi gözümü ellemen. Allā'nızı seviyosañız." deyo. Adı Selim kāyanın. Gözü çıkınca Kōr Selim oldu lağabı gāli. Şindi mēremete geliyolā, o bi gözü ellemiyö dörd asger. O bi gözün yanına –sürüye bak, goyunların né gadā gözü vāsa hep îsan gözüne benzē- goyunuñ birinden... Goyunuñ gözünün birini alıyolā. İkisini de çıkardık, deye Āmed Bey'e veriyolā. O da gabıl ediyö. Tamam, deyo.

Fagat Kōr Selim, asgerleniyö, guvetleniyö. Mükdüp atıyo Curazāde'ye. O da derebey... Asgeriñi tēneye çek, senlen harbim vā, deyo. Benim çiftlik vādır Giran Köy'ün altında. Dere Köy'nen benim çiftliğin arası Salāmatlā Mevkî. Salāmatlā adı ordan galmış. Selāmete çek, dedi ya Salāmatlā adı ordan galmış. Şindi çarpışıyo bunlā. Kōr Selim esir alıyo Āmed Efendi'yi, çizmeniñ altına yatırıyo. Fagat dā evlenmemiş. Zeyneb'i alcag, niyeti vā. O niyetine öldürmeyö. Çizmeniñ altında esir alıyo. Esiriñ, tamam, deyo. Ne isdeyon, deyo. Gözüñ bi diğeriñi, deyo. Ôle ya! Fagat goyveriyö. Yalnız vādesinnen ölüyo Āmed Efendi gine. Amma cami filan yapıdıyo, vādesinnen ölüyo.

Fagat Zeyneb, Deñizli yanna gocıya gitmiş. Bak sen şindi. Zeyneb hamile oluyö. Hasdaneye yatırıyolā. Doğum yakın, hemen olcak. Bi de bi gadın dā gelmiş doğuma. Şindi deyo ku Zeyneb: "Benim bi ābem vā, çok cani. Benim çocuk olan olusa kesē, deyo. Sene rica ediyön, deyo, o gadına. Seninki gız olu da benimki olan olusa üş gün bi değıšem, deyo. Ölan olmuş Zeyneb'in. U gadına veriyö. U gadının da gız olmuş. Allah etcek ya! Onu o alıyo, gızı. Ābesi bi yoklayo hasdanede Curazāde Āmed Efendi. Gız. Geri geliyo.

Amma olan büyüyo, yerışıyo, efe oluyo. Mekdüp atıyo dayısına. Dayı, deyo, anamıñ hisselerini çıkar, deyo. Vēmeyo bi middet. Fagat zaman geçıyo. Curazāde Āmed Efendi vādesinnen ölüyo. Ne gadā sülalesi vāsa burda, gece geliyo o olan, hepsini kesıyo. Şurda Güccük Mezarı vādır. Mezerin bu yandan yanda, köşede, on bir tāne... Hepsinin kaFası, mezar taşınıñ ucu sivri, îsan kaFası gibi oyuk... Keydiri keydirivēmişlē. On bir tāne... Aha Curazāde'nin sülaleleri gāri. Hepsinin kafasını kesıyo olan. (KK290)

226. EFSANE:

Gediz Çayı'nıñ üzerinde Sarıgız Köprüsü deye tarihî... Hiç bunu bilen yokdur. Şindi gāri şey etdiler ya, resdore etdiler, esgi düzenini bozdular ya... Niyse onu gāli yapılrkana bōle bi Sarıgız déye, gardeşi Nurullā Efendi varımış. İki gardeş bunlar yapıdırıyolarımış şeyi, köprüyü; fakaT bunlar sır hani kendileri şey etmezimiş. Māzemelerini gorlar oraya, kendileri görünmezlermiş. UsTalar yaparlarımış. Süt, gazanlara doldurularımış āşamdan. Sōna düzgün daşlar olurmuş. Harcı, gāri kirecinen, sütten garılıyomuş.

Bi yo usdalar dermiş ya biz bunu her gün āşama gadar tükediyo. Biz yaptık mı bu gazannar doluyo südüneen. Bu daşlar, Tükenen daşlar yen gatdan buraya geliyo, işde şōle oluyo, biz bunu görmōz. Biri demiş usdanıñ ben demiş böğün uyumācan demiş. bakem, bakıcan demiş bu, kimdir bunu getiren, n'oluyo bakıcan be demiş. Gecenıñ yarısında gāli tam gece yarısı, onnar usdalar uyuduğu zaman bi sarı gız, uzun boylu, sarı saçlı, sarı gız gelmiş. İnē varımış bi, sarı inē varımış, çekmiş gelmiş. Gazanıñ üsdüne durdurmuş, gazanıñ üsdüne sağmış, gazanı doldurmuş. Tabii gız onuñ uyumōdunu tanımış zaten, bilmiş. Ordan daşlar da bütün şeyden uçaraktan kekgelerden şeylerden yaveş yaveş gelir oraya inerimiş. Ha, adam beklemiş gāli. He, sağmış giderkene o gız ôle demiş, beni demiş, gören demiş, aňarsa iki gözü kör olsun demiş. Anmazsa dünya şeyine yaşasın, demiş.

Sabāleyi kakmış. Ben demiş bekledim böğn gördüm demiş. bi sarı saçlı gız geldi demiş. bi sarı inē var demiş, aldı geldi demiş gazanıñ üsdüne diñeltdi demiş, gazan dolasıya sağdı, demiş. Bak daşlar da demiş hiş şey olmadan kendi éniyo éniyo geliyo ordan burdan demiş. Hep ben demiş, gördüm bunu demiş. Hadi adamıñ gözleri kör olmuş, o usdanıñ iki gözleri de āmā olmuş. İşde aňma demiş gız, beni

gören anmasın demiş, eğer anarsa iki gözü kör olsun demiş, derler hani. Şindi orā şeydir, secrelidir, derler hani. Orda görünür derler, bôle.

Daha şindi şu günde meselā çocū yaşamayan, çocū olmayan veyahut da malı yürüemeyen orāya gelirler. Orda dallar vardır, orāya şey bağlarlar başörtüsü... Bi şeyler adarlar. Eđer isdedimiz burā bi gurban kescez, derler. Orda eđer çocukları olursa gelir, dā şu günde gurban keserler. Kız olursa adına Fadimā veriler. Őlan olusa Nortdin, Nurullah veriler. (KK243)

227. EFSANE:

O Sarıgız'ın köprü yapılırkana bi Topcu Dayı derdik bi Ali Dede varıdı, o annatırdı. O derdi köprü yapılırkan, inşaat hālindeyken yapālarımız, yapālarımız dört beş usda, o köprüyü yapālarımız. Āşam gidēlerimiz, harcı āşamdan garālarımız bôle. Gelirlerimiz, inek sūdünnen üsdü dolarımız harcın. Allah Allah demişlē. bi gün gāli usdanın biri merak etmiş, yapıdıksıra yapıdıksıra.

Bi ağlat dalı vādır onun dibinde, ekseri o ağlat dalı bağlanırlā. O ağlat dalının tepesine çıkmış, o usdanın biri orda galmış o gün. Ötekinnē gidiyo eve. Orda gözledirken, gözledirken, altında da Kemāllerin Mezerliđi vādır orda. O mezerlikden beri o Kārun Hazīnesi'niñ olduğu yerden o gāli o üş tepeniñ, sacı ayā üş tepedir orası, o tepeden beri inekleri govalamış. Bi goca sürüüğ inek, bi sarı başlı gadın, govalamış inekleri getiriyimiş orıya gece. Çay da altından geçiyo, Gediz Çayı ya. Orda o inekleri sağā sağā o harcın üsdüne dökerimiş. Oooğ adam orda gāliiii usda ordan seyretmiş. Öteden beri bi sarı gadın gelmiş eliniñ bakırınnan govalamış gelmiş inekleri. Adam da ordan bakdığının gāli mālım oluyo, onnarın gözüüüğ açık ya. O inek o sarı gadının govasına bi depme vurmuş, süt dökülmüş. Süt dökülünce gadā naha demiş sarı gızıma bakan iki gözü kör olsun, demiş o gadın sağākana. Öseñ baya da depinmeyomuşdur. O, iki gözü kör olsun deyince gadā o adam ağladın tepesinden enememiş ordan. İki gözleri kör olmuş orda, enememiş daldan.

Sabāle öteki usdalā geliyo. Diyolā ne oldu, sen böyün beklemede galdıydın, burda ne oldu deyolā, ne gördün annat deyolā. O da bôle oldu, bôle oldu diyo. O köprünün sıvası sapsarıdır, harcı. Sapsarı, aynın altın renginde sapsarıdır o harcı. O ineklerin sūdünne yapıldığına derlē o harç ondan sarı derlē. O ineğın sūdünne yapıldığına Sarıgız Köprüsü ordan galmış.

Sarıgız biiii aynı erişmiş şeklinde bi îsanımış. Îsannarıñ zamırını, şeysini biliyomuş yāni. Îsannarıñ hani galbindeki geçeni biliyomuş.

Sarıgızın sūdünnen yapılmış işde o köprü. Bak dā hālā ayakdadır o köprü. (KK261) ve (KK5)

228. EFSANE:

Ummaan Ebe derlēdi, Adalı Dayı derdik, gonşumuz varıdı, onnar annatırlādi. O, işde Sarıgız'ın köprüsünün işeyisi o Kārun denen gāvur yapmış orayı ya. O Kārun orayı yapıyo. Ora gāli Köprübaşı. Ordan geşdiñ mi bizim köyün içinden enerdi o tekkeniñ şeysi, eren geçerimiş eveli. Şafağ atmadan, dēdi Garaman Dayı. Onnarın evi de tam o eren geçen yolun üsdüne. Toptepe, deriz; o Toptepe'den unnā ezenden eveli ellerinde biiiğ tefinen, cümbüş ede ede ede ede ordan köprüyü aşşā gidēlerimiş. O köprü, eren köprüsüymüş. Hatdā benim Āşa Abamın çocuğu da yaşamadı, orıya bağlandı. Gızı oldu, Fadime verdi adına. Oğlan olusa Nurullah verilē, gız olusa Fadime verilē. İşde o Sarıgız'ın şeysi, hocalara bakdırdıñ zaman, o bi tekkeymiş.

Erişmişlē de orıya gelip gidiyo. O tekkeden geçenleri hep gözü açık olannā görü, sabah namazından eveli. Ezen okunmadan geçerimiş onnā. Ezen okundu mu gıynaşemezimiş çünkü. Onnā ta köprüye eniyo, derlēdi. Çok görülē. Bizim Hemidecik vardı. O görüdü. Bi piynar dalı varıdı, gocaman, kesidirmezleridi, tekkeye deñk geliyo deye. Dibinde filan yatdıñın zaman hasdalanıyo îsan, derdi. O Garaman Dayı dediimiz adam orda bi gün daş gazıyomuş daşı gazmış, gazmış. Öğlenneyi orıya yatmışımış. Orda bi hasdalanıyo adam, bi bayılıyo orda, hasdalanıyo. Epey bi hasdalık çekdi adam. Hani o tekkeye, diplerine, tekkeye deñk gelen yerlere oturma derlē, eren geçiyo deye. Ordan o eren bizim o Gıran Köy'ün içinde de vādır bi piynar tekgesi, ordan o eren o tekgeden Sarıgız'a iniyo derlēdi. Vallā gülüm beter dayı görünüyolā derdi ak fisdannı, fisdannı derdi Ayten Aba. Bi dayı zümbüşleri vā, derdi, ellerinde tefleri vā, seyman olmuşlē da, derdi düğün etdilē, gitdilē köprüye aşşā, derdi. görülēdi. Garaman Dayı da çok görüdü, Ayten Aba da görüdü, o Hemidecik de görüdü.

Ben görmedim. Yalınız bōle gece goyun arayoduk. Bōöööole g.tünde bi alev varımış gibi bi bakır şeklinde bi şey böööle bizzzzt geşdi, dōru tekgeye. Gayboluvedi. Işık saçıyo. gısgırmızı bōle, kızılıcım savrılıyo gibi gidiyo. Moturuñ

üsdüneydik. Ben “Allaaaah!” dedim. Bizim adam rēmetlik bakma bakma dedi, eren geçiyo dedi. bi anda gaybetdim gözümün önünde. O şekil şekil görünürmüş îsana. Îsan şeklinde de görünürmüş, alev şeklinde de görünürmüş, îsannarıñ galbiniñ şeysine göre görünürmüş. Öyle derlê.

Gayınnamıñ da oğlu olmamış. Dēzesi varıdı. Demiş gel de seni köprüye bağleyveren. Gitdim der, bağlandım. Benim adam ondan sōna oluyo. Yedi senede, der yedi dene gurban kesdim, der. (KK261)

229. EFSANE:

Şu köprüğ, Kemellê Köprüsü Sarıgız’ıñ ineğniñ südünnen garılmış derlê. Sarıgız’ıñ ineğiniñ südünnen, yumurtanıñ beyazınan, kılınan... Bi de geçi kılı gatmışlâ içine, bi de şey kireç gatmışlâ. Sarıgız Köprüsü ya da Kemellê Köprüsü denir, Köprübaşı’nda. Dilden dilden değışiyoy. Kimi geyik südünden der, kimi inek südünden.

Bi de o Sarıgız Köprüsü, bi gün akşama gadak edrafında korkuluk yapıyolâ, o korkuluğu o da sabâ gadak atarımış. Gine yapmışlâ, gine olmuş. Gine yapmışlâ, gine olmuş. Eñ iyisi mi bırakam biz bunu, demişlê. Böyle deveniñ beli gibidir o, biraz şeydir. Develê gelip geçcek ya da deviye benzetdi gadın. Bi gadınımıñ onu yapan, yapıran, yapan, Sarıgız dedikleri. O ebeniñ neyse tekkeniñ adı. O köprü iki yanda korkuluğu gabıl etmez o, hâlâ da yokdur.

Biri gazmak isdemiş de hazine aramak için orda ona bile rahat vēmemiş. Hatdâ dibini insan sığcak şekilde gazmışlâ. Ama gine de o hâlde o köprü duruyo. (KK113) ve (KK199)

230. EFSANE:

Sarıgız Köprüsü, Gıran Kövün altındaki köprü Sarıgız Köprüsü dēler. O köprüü yapıdınannar hakigat bi erişmiş adam, deyolâ yāni. Ben ôle duyuyon. O Sarıgız, geçi çobannarı o yanna geldiği zaman o geçilēden süt sağar, harç karālarımıñ onnan. Şey keçi de keyik de sağarımış. Keçi de keyik de sağarımış, harca gatarımış, harç karālarımıñ onnan. Harcı usdalâ, amelelê yapıyo. Sarıgız erişmiş bi gadın. O çobannarıñ geçilerini sağarımış oraya geldiği zaman. Evde geçileriñ südü gāyet bol olurmuş. Yā nēde gütdünüz siz, anası bubası sorarımış. Geçileriñ südü böyün bol

oluyo. İşde o keremetli o gadın. Yâne geçileri sağdığı için. Cenāb-ı Allah da o geçilere daa fazla süt veriyimiş. Sarıgız'ınan Nurullah Efendi erişmiş adamlarımı. Onnar köprüyü yaptırmışlar. Hiç o gıdak şeyler gelmiş, üsdünden daşmış. Bak, köprüye bi şey olmamış. (KK230)

231. EFSANE:

Bi alay keyik gelirmiş. Asgerleri yere yatırıymış derdi Nurullah Efendi, annem annatırdı da. Nurullah Efendi, köprüyü yapıran, Sarıgız da gardeşiymiş. Onnā o ameleleri, usdaları yüz aşā yatırıymış, görmesiñlē deye. O geyiklē dağdan geldi mi südünü, derdi, annem annatırdı. Geyiklē gelirken Nurullah Efendi yatıñ dermiş işçilere yüz aşşā. Nurullah Efendi köprüyü yapıran adam. Şindi Gazıklı'daymış onuñ mezeri, Manisa Gazıklı'da. Sarıgız da sağarımı. Şindi sağlam oluşu geyik südünden yapılmış, onuñ için sağlamış diyolā. Köprü hālâ duruyo ya, yıkılmadı. O geyikleri Sarıgız sağarımı. usdalā, amelelē gitdi mi Bi gün birceezi şôle hafif kaldırmış kavasını, bakmış adam. Hemen bellemiş o Nurullah Efendi, bağırmış. Yat aşşarı demiş. O gömüş geyiklerin gelip Sarıgız'ın sağdığını. (KK162)

232. EFSANE:

“Eren geçiyo burdan, Sarıgız Köprüsü'nden.” Bu Güre Köprüsü yapılyomu. “Oraa süt gidiyo burdan.” derdi rēmetlik. De burları gazdıñ mı şôle şôle küñklē var. Burdan o südü dökerlerimiş, ta orıya varımı. O küñk burdan gazdıñ mı bu yoluñ üsdünden nēden gazarsan gaz şôle şôle çıkar, ekli ekli. Harcı gararlarımı orda o köprüñün başında sabaadiyin, o burdan gidince o peri kızları usdalar gelmeden harcı gararlarımı, usdalar cimicik harcı āşamadiyin ha bakam ha bakam ha bakam o harcı tükedemezlerimi. Tam saatları geldi mi harç tükenirmiş. “Allah, Allah!” derlerimi. O zaman o yanna eşşeklerinen gidip gelenler laf ederlerdi. Bizim gulāmızda galannar bu. (KK286)

233. EFSANE:

Sarıgız Köprüsünden Garaguyu'dan birisi daş götürmüş. Sökülmüş. Bizim Gediz Çayındaki köprü... Ezi daşı yapmış, daşı götürmüş köprüden gağnyınan. Üryāsında her gün o daşı geri götür, yerine götür... Bir havta her gün aynı rüyayı görmüş, Gāvur Ali derdik ya biz. Geri daşı eviñ şeylerinden gene sökmüş, geri

köprüye götürmüş. O rüyadan gurtulmuş. Her gün üryasında daşı geri götür, derimiş ak sakallı dede. Ôle duydum ben. (KK435)

234. EFSANE:

Sarıgız Köprüsü vā ya. Güre'den bi adam geldiği bize, o annatıydı da. Yāmır yağarkan bi afat gelmiş. Sél köprüyü alıp gitcemişimiş. Şindi büyü bu köprü gidē, demişlē. Güreli bi adam annatdı. Bôle bi sarı gız, köprünün suyu içine dikelmiş, bôle elini dayamış. O sél gidesiyecik bôle köprüyü o gız tutmuş, köprü yıkılmamış. Millet bakarımış geriden, şindi köprüyü sél alcak, şindi köprüyü... O gadar aşarı gelmiş sél... Sarıgız Köprüsü deye... Güreli bi adam annatıydı. (KK142)

235. EFSANE:

Hüriler diyo tekkeden çıkıp tef çala çala, muğabbet ede ede Sarıgız Köprüsü'ne gidip, orda yardımcı olup şafak atmadan geri dönüyolarımış, kimse görmesin diye. Bu eviñ arasından geçdikleri için de buraları temiz tutarız, deniyodu bizim çocukluğumuzda. (KK366)

236. EFSANE:

Sarı inek sütünden yapılmış diye köprü, inek sütünden yapılmış diye... Esgiden öyleymiş yāni, rivayet yāni. Bizim duyğumuz o yāni dedelerimizden. (KK147)

237. EFSANE:

Clandıras Köprüsü binlerce yıl önce yapılmış diye duydum ben. Ama hālā ayakta köprü. O kadar sağlam yapılmış demek ki. (KK372)

238. EFSANE:

Orası tarihî Ayın Çeşmesi diye geçiyo. Takmak'da bilinen bi yer. Ayın Çeşmesi olmasının sebebi de bi tâne yörük geliyo. Geldiğinde bi tâne küçük bi su kaynağı varmışmış. Adam ordan keçilerini suluyo, koyunlarını suluyo. Karısı da koyunları sağiyo, kazana dolduruyo sütü. Bi tâne yılan geliyo. Kazandan süt içiyo. Yılanın yavrusuna zarar veriyo yörük. O balçık suyun olduğu yerde de kız su dolduruyomuşmuş. Kızını yılan sokuyo. Orda kız öluyo o yörügün. İsmi Ayni'ymiş

kızın. Ondan sonra olduğu yere bi tâne çeşme yaptııyo. Adı... Aynı Çeşmesi koyuyo. Zamanla o, milletin ağzıyla deđiše deđiše Ayın Çeşmesi olarak kalmış. Ama efsane bu... (KK330)

239. EFSANE:

Balca Çeşmesi vā. Bu memleketde her yē gurumuş, hana guraklığ olmuş, ora gurumamış. Hiç yāmır yāmamıř, ekinnē filan çıkmamış bi sene. Önceden her yē gurumuş, ora gurumamış. Yalnız on beş senedir falan yok, ora da gurudu. (KK253)

240. EFSANE:

Çıvgın demiřlē oraya. İşde orda bi çeşme vā. O çıvarımış bōle, bilēyon mu? Gayadan çıkıyo o da. Ona Cıvgın / Çıvgın Çeşmesi demiřlē. Annadığ mı? (KK65)

241. EFSANE:

Çobançeşmesi derlē orlara ya işde orda çoban goyun güdēke güdēke orda su çıkmış, o da ordan evel bōle saflık varıdı ya su çıkāka çıkāka Gayallı'dakı hamam gibi... Hindi orayı da çeşme etmiřlē o zaman gāri, hayvan sulayomuşumuş. Hayvan sulāka sulāka sonra çeşme olmuş gāri. Hindi o Çobançeşmesi'nin edrafi epey olmuş ya nēde duruyon? Çobançeşmesi'nde duruyom. Çeşmeden sonra hindi adını Çobançeşmesi goyuřlā gāri, çoban olduğu için. Hindi orayı da bōōle havz almıřlā, bōōle fişgırıyomuş. Uşak'da o... Masallā Diyarı deye şey vā, park vā ya onun bu tarafından gitdiğiğ zaman orda Çobançeşmesi. (KK175)

242. EFSANE:

Bi de Hacıbekir Çeşmesi varmış bizim köyde. Ordakı Çılandırız'ın giden suyu ordan gidiyomuş. Gidēke... Orda iki gardeş oyun oynoyolāmıř. Oyun oynāka bi kurşun bulmuşla, büyük bi kurşun. Annesi de, oņnarın annesi de kurşun dōküyomuř. Demiřlē ki biz bunu eridem, anneme götürem, o da kurşun dōksün, demiřlē. Bi ateş yakmıřlā. İki de çocuğumuş, onā yaşında, sekizē yaşında... Yakmıřlā bōōle, yakmıřlā, onu da ortasına goyuřlā. O da başlamış fasıl fasıl... O da top mermiseymiş tā Yunan'dan galma... Bi patlāyo. Biri acık böyüğümüş, daşın arkasına siņnenmiř, ona bi şey olmamış. Biriniğ her yerini patlatmış.

Goşmuş gelmiş köve, köyün arası da beş-altı kilometre var “Gardeşim öldü! Gardeşim öldü!” demiş. O zaman eşşeklerle iniliyodu. Eşşegi getirmişlê, gâri yüklemişlê, gelmişlê, köye gömmüşlê. Çılandırız’ın tam beri yanda suyun dutulduğu bi yer vâdir o barajdan giden, hemen onun üst tarafındadır. Su varımışımış sâten de ordaki çocuklâ ordaki bağları, bâçeleri sulayolâmışımış. Küçük bi su, bôle gayanın altında. Patlamadan sora çoğalmış su. E sōna o suyu büyötmüşlê, büyötmüşlê öldükden sonra gâri çocuk. Adı da Hacıbekir Çeşmesi galmiş. Çocuğun adı ôsen Bekir heralde. O çocuğun adını orda goymuşlâ. Ondan sonra baraj yapmışlar. O su hâlâ bööüle akıyo, yüz senelik su aynı su akıyo. (KK381)

243. EFSANE:

“Yedi Oluklu Çeşme” dâ önce derenin içindemiş. Bundan artık kaç yıl oldü belli değıl. Derenin içinde, derenin içinde, sürekli sel geliyo. Bunu şey ediyolar, yokarı çıkarıyolar. Yokarda bizim hemen caminin arasında kuyu var. Kuyuda su çok yüksek... Bunu sağmak için kompile büyük, bu şekil boruynan oraya vermişler. Hani burdaki bi şey yok. Su çok, aşırı su var. Onun da, o suyun yoluna da bütün bura, işte tarihî İpek Yolu burası ya. Tarihî İpek Yolu olduğundan gelen develê burda konaklayo. (KK395)

244. EFSANE:

O kervanlar burdan geçerken burda han var. Bak burda şindi han, resdore oluyo. Şimdi buraya develê bôle şey etdiği zaman kervan yolu ya, buraya kervan durdū zaman hırsızlık olayı oluyomuş yağmacılar tarafından. İn var yukarda, bak. Ordan orayı gözleyomuş, gözetleyolâmış yâni. (KK26)

245. EFSANE:

Yağmacılar çalıyolar, çalıyolar... En sonunda akıllâna bu işey geliyo, bu hanı yapmak geliyo. O hanı yapıyolâ. İlerde de bi meydan, alanlık vâ. Deveyi oraya bağlayolar. Develer orda galıyo. Vatandaş burda, kendi burda galıyo. Burda hatta göz göz işey var, dört tâne göz var, bölümü. Bacası falan var. Vatandaş orda kalıyo yâni. Tekrar işey sarıyolar, yükünü sarıyolar. Burdan basıp yokarı gidiyolâ, artık aşşağı veya yokarı. Hatta benim çocukluğumda 75’li yıllarda çok iyi hatırlıyom, develerin geldiğini çok iyi bilirim. Ondan sonraki yıllarda görmedik. (KK395)

246. EFSANE:

O zamanlā bu köprü yapılmış bu sudan gelip... Kervan yoluymuş burası. Soygunculā gelip soyuyolarımış bunu. Sōna han yapılmış. Hana içeri koymuşlā. Bi de kapıyı beklemişlē. Gine soymāya başlamışlā. Dā sonra jandarma gelmiş buraya. Karşıda jandarma karakolu vardı, şimdî şahıs duruyo. (KK293)

247. EFSANE:

Döner taş çok eski medeniyetlerden kalma. Terazi görevi görüyo. Herhangi bi sıkıntı oldu mu, deprem filan oldu mu bi sene duruyo. Direkt durması var. Ben çocukluğum burda geçdi çünkü. Durmuşluğu var. Meselā çivi çakdılā, denediler, tekrar durdu. Zamanla tekrar esgi hâline gelir, oturursa şeysi, tekrar dönmeye başlıyo. Genelde dilek filan tutan oluyo döndürürken. Oluyo da dileği, biri oldu benim dileğim, dediyo. İçinde bilye yok, direk o beton yāni. Taklidini yaptılar, bilye koyarak yaptılar; ama aynı düzeni oturturamadılar. Şu iki boşluğu oturturamadılā yāni. (KK362)

3.1.10. YERLEŞİM YERLERİ İLE İLGİLİ EFSANELER:**248. EFSANE:**

Comburt'da İlyas Paşa oturuyo. Bu zātı, burdakı Garacāmat'ı merak ediyo o paşa. Vezirlerine deyo gidiñ, deyo o zātı buraya getiriñ. Geliyo buraya onnā da. O da ben gelceğim günü kendim tayin ederiñ, deyo burdakı zat. Bir gün gaş, deyo şurayı bi ziyāret eden. Gidiyo oraya. Bu ovaya çıkınca aslannarını salmış paşa. Ordan dürbünnen bakıyo. O zat geliyo. Onnara parçalatacak burdakı zātı. O da deyo ku yā gullarım deyo, neye geldiniz? Sırtlarını sıgazlamış.

Onuñ yanına gidiyo. Varıyo. Beni, deyo çağırtmışıñ, ben geldim, deyo. Ne deyoñ sen bana? O, demiş bi şekilde seni, deyo afederin, deyo paşaya. Benim, deyo hudutlarımı cizēseñ, deyo; tãpularımı burdan buradan, deyo cizēseñ; ben sizi afetdim, deyo. Değilse seni afetmecem, deyo. Ondan sōna o da isdediği yēden bizim toprakları ordan cizdiriyo, ondan sōna dönüp geliyo. (KK14)

249. EFSANE:

Paşa varımış Comburt'da, İlyas Paşa. Garacāmed, İlyas Paşa'ya deyo ku "Gözün neden sakat?" deyo. Harpde oldu, deyo Garacāmed'e. Ben okucan, sen āmin deceñ, deyo. Okuyyo, bi siliyo gözünü, ayna gibi. "Dile benden ne dilerseñ." O da köyün sınırını çizmiş işde. Comburt'dan, Çiftlik'den. Ondan sonra geliyo. (KK232)

250. EFSANE:

Aslında bu köyün olduğu yerde esgi Selçuklu, Osmanlı dönemlerinde olduğu gibi kervansaray varmış. Yāni Denizli ile Kütahya arasındaki güzēgāhın üzerinde... Bu köyün, o hanıñ sahibi Samet isminde birisiymiş. Hatdā gabri şu Hacım çıkışındadır. Bak şuu geldiğiniz yerden kuzeye giriş var ya, girişden elli metre gidince tırafa çıkar, tırafadan ileri yüz metre gitdiğiniz zaman orada Samet diye gabri yapıldı. Şimdi burası... O Samet ismindaki şey han, aslında üşlü bi hanmış. Geldiğiniz Salmanlar köyünün olduğu yerde Sālim, burada Samet, bi de bu iki köyün batıkuzayında Murat'mış. Üç kardeş, üç han yaptırmış. Fakat bunnar her nedense dağılmışlar. Murad'ın esaredi galmamış, sāde yerinde bi su deposu var şimdi. Burasının da sāyibi öldü mü işgal mi oldu buranın da sāyibi de ölünce... Hatda buraya şu Karahallı'nın Paşalar köyünden buraya göç etmişler, gabarık sayıda. Fakat bu Hacım köyünden beyler vardır.

Daha ilerisi bunnar Kütahya'nın hükümtannığını üslenen İbrahim Kāhya adında birisi varmış. İbrahim Kāhya da nerden almış. Birinci Abdūlaziz döneminde yeniçeri subayıymış. Bağdat valisi bağımsızlık isdemiş, başkaldırmış. Padişah Abdūlaziz demiş ki "Bunu kim öldürürse, bana kellesini getirirse şu gadar mükāfat vereceğim." Ve o İbrahim adındaki asger çıkmış. Benim dilediğimi verirsen ben zaman tanımamaksızın Bağdat valisini öldürür, getiririm. Ne isdeyosuñ, demiş. Baña, demiş işde kırk tāne atlı ver, iyi süvari, her biri birer sanatdan olacak ayrı -o gün için ne geçerliyse işde- efendim şu demirci, şu nalbant, şu berber... Dilediğim kadar da parayı ver. Ama bana zaman tanıma, işde bir ay sonra, bi sene sonra, demiyceksin. Veriyor.

Bağdat'a varmış. Her biri, her bir yere bi dükkān açmışlar. Tabii fakirleri doyurmuşlar, giydirmişler. Dügünlerde, bayramlarda bol ziyafet... Vali bunnarı çağırmiş, bun adamlar kimdir? Karşılıklı iade-yi ziyaret gibi onnar da valiyi

çağırıyolar. Tam fırsat, İbrahim Kâhya demiş ki “Ben valiniñ eline su dökecem, yimeği yidirdikden sōna. Siz de her biriñiz birercik hançerleriñiz hazır vaziyetde... Tā ki yemek yiyip ellerini yıkarkan ben işaret vercem, bıyığıñı sığazlıycam. Ben başda olmak üzere herkes kellesini koparacak adamların.” Aynı durumu yapıyorlar. İki ayda Bağdāt’dan buraya geliyorlar. Abdülaziz, bunu görünce “Ne diliyorsuñ İbrahim Kâhya?” Kütahya’niñ hökümranlığıñı bana ver, demiş. Yāni oranın aşarını ben toplıyım. Ve alıyo. Hatdā bugün Sandıklı’niñ, Hocalar’ıñ yanında İbrahimkâhya Kövü, Gediz’iñ Alikâhya, İbrahimkâhya kövleri olduğunu biliyoruz. Kendisi de burayı yazlık... Esgi adı Galiysa Şükranıye köyünde hālâ daha sarayı duruyormuş, ben görme özürlü olduğum için gidemedim. Şimdi Hacım kövündeki Ali Bey adındaki ağa, İbrahim Kâhya’niñ kızını almış.

Burayı Paşalar köyü işgal edince demişler ki İbrahim Kâhya’ya Samet Han’ıñ yerine Paşalarlılar işgal etdiler, demişler. O da vāsıñ işgal etsiñler, demiş, bu Hacımlılar dedelerine. Sen, demişler buna seslenmiceñ; ama yarın burası ormannıkmış, açarlar, istimplāk ederler, deyince ferman çıkarmış o İbrahim Kâhya, çekilsiñ Paşalar köyünden gelenner Samat Han’ı boşaltsıñ. Boşaltıyolar. O köyde de hālâ soyları vardır, soyadı Duscı olannar... Paşalar köyünde Garakaya Mahallesi deye bi mahalle... Onnarıñ dedelerine demişler ki, Gara Kâhya isminde, amca sen git, iyi gonuşuyosuñ İbrahim Kâhya’ynañ, biz konaklıycak yer, nerde gonaklayăcaz Afyon’a Kütahya’ya giderken? O da gitmiş, yā durumu annatınca sen mādem müsafirperversin, git Samet Han’a orıya ev yap. Diğeri gidiyolar, o Gara Kâhya burıya yerleşmiş. (KK271)

251. EFSANE:

Bizim köy ilk eveli Çılgannā’daymış. Çılgannā Mevkisi varımışımış. Orda garıncadan, sivrisinekden duramamışlā.

Şindi orda benim böyüklēden duyduğum orda bii hane varmış. Orayı bii diyelim ki eşgiyā, orayı basıyo. Neñ varısa vē, diyo. O da diyo ku “Yā ben garip bi insanım. Saña vericeg bi şeyim yok.” diyo. Önceden buu toprak evle varıdı ya. Mādem sende yoğusa çeken giden, deyo. Gidiyo gibi ediyo da hemen bacaniñ yāni ocak bacasınıñ dibine yatıyo. Bakam, deyo benim aleyhime ne gonuşcak? O da ben işde şerefsizi gandırdım da... Yāni kötü bi şeylē, onuñ aleyhine... Yāni sövüyo. O da hemen ordan eniyo. Onu orda dōramış, kesmiş, dediler. Adı Çığırgan galmış oranıñ.

Ordan gelennē buraya yerleşilmiş. Adam orda çığırmiş tabi. Şindi normal Çılgannā, deyo o mevkiye. Ama esas Çığırğan'ımış.

Eşgiyādan duramamışlā. Üş köyün arasına gelmişlē, oturmuşlā buraya. (KK110) ve (KK163)

252. EFSANE:

Mıdıklar ilk geldikleri yer Selendi'nin bi köyünde yaşıyorlar. İlk beylik verildiğinde, Anadolu'nun bu bölgesi fethedildikten sonra şeyden gelme asıl, Arap kökenli. Şam'dan gelme... Yāni Suriye tarafında yerleşik yaşamı varken yāni Orta Asya'dan gelip Suriye tarafına yerleşdikden sonra, uzun bi süre orda kaldıktan sonra Anadolu'nun da fetedilişinden sonra buraya geliniyo, sancak veriliyo, Manisa'ya bağlı bi sancakta. Mıdık beylerine de siz de buraya yerleşin deniliyor. Gelenler yerleşdiriliyo ya hep. Mıdıklar işde o Selendi tarafına yerleşdiriliyo.

Ordaki bi beyin, işde buraya gelen asıl beyin, Mıdık beyinin evinde bi kız var. Çarta köyün adı, orda Mıdık beyi yalnızdır. Evde bi kız, kız yalnız. İşde asgerlik, sürekli yetişenler gidiyo ya bi yerlere, eline silah tutan gidiyo, atına binen gidiyo yāni. Ve orda başka bi bey bu kıza tālip oluyo. Veriyolar kız. Kız gidiyo. Sonra iii kız, evlendikten sonra geri gelip gitmeler sırasında kendi ailesine der ki ben gitdim, bilmeyoduk, beni verdiğiz; ama sakın ha sülāleden başka kimseyi bu sülāleye gelin vermeyin, diyo kız, Mıdık Beyinin kızı.

O kız orda ölüyo. O bey, ben baldızımı da alıcam, diyo, onun yerine küçük kardeşini alacam, diyo. Ağa da evde yok, o kızın babası da yok. Kız evde bi de o evde ne denir esgiden çoban denirdi, o evin işlerine bakan genç bi erkek, kâhya, o var kızla birlikde. Ama Mıdık beyi de kâhyaya söz veriyö daha önce kızımı sana vericem diye. Kırk civarında atla o kıza kaçırılmaya geliyolar. Onlar da hazırlanıyo. O kâhya olan bi... Dolma tüfek var iki tāne evde. İki dolma tüfek, paçavra denir bez yırtılır, barutun üzerine bez sıkıştırılır paçavra sıkıştırılır, patlama gerçekleşsin diye, paçavra hazırlāyo kız. Tüfeği sıkılıyo. Öbürkü, elinde tüfek... Gelen atlıları, eve yaklaşanı vuruyo, düşürüyo. Yirmi tānesini falan öldürüyo. Ama paçavra bitiyo. Kız başlāyo elbisesini parçalamāya. Üzerindeki elbiseyi parçalıyo, tüfeğin içini doldurcak, paçavra yapıyo. Beş altı kişi kalıncaya kadar hepsini vuruyo o kahya, gerisi de bakıyo olucağı yok. Biniyolar ata, kaçıyolar geri.

Ondan sonra aile toplanıyo. Bu olaydan sonra burda yaşamamız mümkün değil déyolar, Selendi'de. Bizi yaşatmazlar burda. Aile bu bölgeye göç ediyö. İlk geldikleri yer Beylerhan köyü, oraya yerleşiyolar. Beylerhan'da yeniden çoğalmaya başlayolar. Yedi tâne oğlan var. Asıl beşi yetişiyö. Beş oğlandan birisi Mıdıklı'ya yerleşiyö. Tabi bu bölgenin hepsini de ona veriyolar. Yâni bi yerden bi yere göç ettiğinde yer veriyolar, burda yerleş, Türkler burda çoğalsın ki şurası seniñ olsun. Mıdıklı'ya bi oğlan yerleşiyö, birisi Akbulak, köyüne yerleşiyö, iki; birisi buraya yerleşiyö, üç; biri de Beylerhan'da kalıyo, dört; beşinci oğlan da Kütahya'nın bi yerine gidiyo. Asgerdeyken Kütahya'daki oğlan vuruluyo. O gelemiyö geri. Beylerhan, Emirfakı, Mıdıklı, Akbulak esgi adı Hopuş yâni... (KK385)

253. EFSANE:

Beylerhan köyünü kuran aşiret Halep'in yakınlarında daha doğrusu Hama ilinin yakınlarında Roma dönemindeki ismi Efemiye olan Mıdık Kalesi ya da Suriyelilerin söylediği şekliyle Madik Kalesinde yaşarlarmış. Madik ismi de Nurettin Zengi, Haşlılara karşı kan kusduran Selçuklu komutanının bir uç beyinin ismi olmasından geliyo, Madik. Ve bunlar kalenin koruyucuları o dönemde, o aşiret. O aşiret koruyucuları. O bölgeye Osmanlı, bir Alevî vali atıyo. Alevî vali yaşlı, yaşlı geçgin, elli küsur yaşında. Tamam mı? Ve bu aşiretin ağasının kızına göz koyuyo. Bu kızı alıcam, diyo. Ve ondan sonra gelişen hadiseler var. Onlar, o kızı oraya vermiyolar. O vali öldürülüyö. Bunlar can havliyle göçe başlayolar. Çok büyük bi göç başlıyo. İlk durakları Maraş... Maraş'da barınamıyolar, Adana'ya geçiyolar. Şu anda Adana'da zaten en büyük mällelerden bir tânesinin adı Mıdık Mällesi. Adana'dan sonra Konya civarına geliyolar ve en son durakları Uşak. Beylerhan, Güneli... Aşiret ikiye bölünüyo. Karadeniz civarına çıkan bi kolu da var. Evet. Yâni...

Ve o komutanın alamadığı, uğruna cinayetler işlenen kadın dâ sonra Aktaş köyüne gelin geliyor. Ve benim de dip ebemdir. (KK251) ve (KK317)

254. EFSANE:

Bizim köyün bin beş yüzlü yıllarda seyitler tarafından kurulduğu, köydeki Mahmut Paşa Türbesini kuran şahsın seyit olduğu ve yirmi altı tâne seyidin oluşturduğu, köye gelen yirmi altı seyidin burda bir medrese açtığı söylenir. Bu

seyitler yerleşiyolar bizim köyün olduğu yerde. Bir pîr-i fani ve yirmi altı seyitden oluşan bir topluluk diyorlar. Bu pîr-i fani ya da o seyitlerin babası olan Mahmut Paşa adındaki şahıs daha sonra orda defnoluyo. Ölen kişi seyit... Onların da sülalesinden, o kalan seyitlerden de bi şekilde devredilip köyde isim olanlar var seyit olarak. Temettü defderlerinde açtığımında ben buldum orda. Bu kenardaki köylerin de bu kişinin çocuklarının olduğu söyleniyo. Meselâ Karahallı denen yerin Kara Halil, Alfaklar köyünün Ali Fâkih, Karayakuplu köyünün Kara Yâkup, Delihıdırlı diye bahsedilenin de Deli Hıdır'dan geldiği, o şekilde bi isimlendirmeye ifade edildiği söyleniyo. Uşak'ta o dönemde otuz beşe yakın seyit yaşamış. Bunnardan bu şey kayıtlarında, eşraf kayıtlarında yirmi altı ya da yirmi dokuzunun Paşalar'da olduğu söyleniyo. Kayıtlarda bin beş yüz otuzlarda Mahmut Paşa Zâviyesi var. (KK204) ve (KK225)

255. EFSANE:

Azizler'in kuruluşu da bizim kövden Azizler'e giderken sağ elde gum ocâ vardır. Onuñ gıyında Kôr Guyu derlê. Batı tarafında Gargılık derlê, onuñ batısında Gaylañ derlê üç yerde üç kövümüş Azizler. O zıman şindiki terörisler gibi delibaş eşkiyâları varımış.

Hatdâ delibaş nacağı derdi ebem râmetlik, hööole küçük, tek gözlü, nacak, şindi piyasada var ya. Bellerinde taşırarımış. Onnar o delibaş basgınından duramamışlar. Üçü de birarıya toplanıp nihâyetinde toplanıp bugünkü... İçlerinde biriniñ adına Aziz Baba, derlerimış. O Aziz Baba'nıñ mâyetinde toplanmışlar, bugünkü Azizler'in olduğu yere kurulmuşlar diye duymuştum. (KK271)

256. EFSANE:

Zaten yürüğümüş, bizim köyün tarihi 200 senelik falan. Dağdan toparlanma yörüklerin hepsi öle toparlanmışlâ da. Garakeçeli yörükleri, bizim köyün yörükleri. Bunlar Türkmen... Tâ şeyimiz, kökümüz Orta Asya'ya dayanıyo yâni. Türkmen, gezici de Nayhalık Damları deye bi damlâ vardır, gene İtecik'in karşısında. Orda birleşmişlê bunlâ. Kimisi de Dübecik diye bi yer var, Dübecik. Ordan gelmişlê. Etrafdaki yörüklê yâni, bi tânesi gonmuş orıya. İtenlê derlêdi, İten tarlası diye bi tarla vâdır hatta. Onlâ ilk defa geliyor. Köye yerleşiyolar. Dübecik'den gelenler vâ. Onlara da Çopurlâ diyo. İtenlê bizim sülale, Çopurlâ da bunların sülale yâni. İki oymak

geliyolā orda... Derenin içindedir bizim köy, eski köy. Hayvanlarını düşünüyolā tabi. Arkalarını dağa veriyolā, oraya yerleşiyolā. (KK416)

257. EFSANE:

O dedeler işde gelmiş, oraya gonmuş. Biri Āmet, biri Sultan... Hee. Kimisi gardeş diyo, kimisi gāri goca... Ama gāri goca değilmiş, anasıyla oğluymuş. Hacı Bekdaş'dan gelmeymiş, gonusuyola beyim filan öle. (KK438)

258. EFSANE:

Eşme'de Takmak Beyi, Emet Beyi... Emet Beyi, o Takmak Beyi'nin kafasını kesdiriyo berbere. Altın veriyö, para veriyö. Şindi o Emet Beyi'niñ vurulduğunu olduğu gibi dağıtıyolar, ferman geliyo. Şindi o İsdanbul'da okuyan o medrese öğrencisi Kara İmam, Emet Beyinin oğlu. Daha Kara İmam ulaşmadan Emet'e yāni Emet'e uğramamasını söylüyo, hepinizi dağıtdılar ordan, kaç. O şekilde gelmiş oluyo o Kara İmam. Köyün Karakuyu'nun şive olarak diğer köylere göre farklılığı ordan kaynaklanıyo bi yerde, İsdanbul dilinin kullanımı. Köye, grubun birinin yerleşmesi bu şekilde... (KK311)

259. EFSANE:

Söylentilere göre Eşmelilerin ilk geldiği yer Takmak köyü. Orta Asya'dan mı geldiler artık bilmiyorum. Elvan Yörüğünün geldiği söyleniyo. Gelip yerleştikleri... O sırada da Eşme'nin değişik yerlerinde su kaynaklarının olduğu söyleniyor. Eşme'de eşerek su buluyorlar ve Eşme'ye yerleşiyorlar. (KK146)

260. EFSANE:

Bi rivāyete göre dıyı şindi orda bi Harmandalı Aşireti varımış Adana'da, neresindeyse bunlar öle genişimiş, öle çoğalmış ki o aşiret o günün hükümetine, padşahına ne vergi verilerimiş ne şey. Kendi kendine bi devletçik oluşturmuşlar orda. O zaman o padşah onnarı –bak, hakkatan da burası çok dōru heralda, bak Garadeniz'e git bu Harmandalı Aşireti var. Biz Harmandalıyız. Yāni biz de Harmandalı Aşireti'ndeniz.- Türkiye'nin her tarafına üçer beşer, üçer beşer padşah... Son padşahlar gāri, hangi padşahsa... Bunu benim bacanak araşdırıyo. (KK278)

3.1.11. ADLANDIRMA İLE İLGİLİ EFSANELER:

3.1.11.1. YERLEŞİM YERİ ADI İLE İLGİLİ EFSANELER:

261. EFSANE:

Anadolu adı şöyle... İlk Türk akıncıları, şeyden daha önce bu ııı Malazgirt'den önce. Anadolu'ya gelen Orta Asya Türklerinin akıncıları geldiklerinde, İç Anadolu Bölgesi'nde meselâ Çorummm, efendimm o havâlîde Tokat falan... Daha önce gelen Türk asıllı, yerleşen aileler varmış orda. Orda yaşlı bir Türk anası, o kadın o akıncı Türk asgerlerine devamlı ayran ikrâm etmiş ve ayran ikrâm edēken bi taraftan doldurduğu sūrāyi kendiliğinden doluyomuş, yāni bitmiyomuş yāni. Anlatabildim mi? Ana bi de dolu. Dolduruyor ya. Doldur ana, ana doldur, doldur. O doldurur, asgerler içermiş. Anadolu işeyi ordan kalıyo. Anadolu... O ordan kalmış. (KK22)

262. EFSANE:

Uşak'taki en büyük efsane, Uşak ili ismi üzerine söylenen efsane... Dedelerimizden falan duyduğumuz bi efsane. Uşak'ta, Türk iskanı ile yāni başladığında, Selçuklu buraları fethettiğinde ilk yerleşdikleri yer Mende köyü civarı. Mende köyü civarında yerleşiyor. Ve Kara Ali isminde bir şahıs, buraya yerleşen aşiretin lideri. Uşak ve civarında Kara Ali'nin hayvanlarını otlatdığı bir mevki... O dönemde Horasan civarından dervişler geliyolar. Yāni Horasan dervişleri, buraya geldiğinde bu Kara Ali Bey'den biz dergâh yapıcaz, tekke yapıcaz, bize bir yer verin, diyolar. Diyo ki benim diyo çobanlarım var, Doğala muhitinde hayvanlarını otlatırlar. Doğala, Kargacı ve Mutaf camilerinin olduğu muhitdir. Diyo ki orda benim çobanlarım var. Bu çobanlardan ben çok memnun değilim. Benim hem hayvanlarıma bakın hem de zaviye mi gurcanız tekke mi gurcanız, gidin orda Yāni isdediğinizi yapın. Ve ordaki çobanları alıyo, başka bi işe veriyo ve bu yedi tâne dervişe Doğala muhitinde bir zaviye yapması için hem de hayvanlarına bakması için yetgi veriyo.

Gel zaman git zaman önceki çobanlardan atıyorum on kilo süt geliyosa bu dervişler bu ağaya tamam mı yüz elli kilo süt getirmeye ve süt ürünü getirmeye başlıyo. Tabii Kara Ali Bey ya diyo nöluyo diyo ya. Öbürküler ya çalıyodu... Yāni öbürkü çobanlar benden çalıyodu veya... Yāni şüpelemeye başlıyo. Nöldüğünü anlamak isdiyo ve kahyasına diyo ki "Kahya hazırla, atımı hazırla, gidicez." Ve

Doğala'ya varıyo. Doğala Tepesinde Bulduk Dede vardır. Bulduk Dede'nin olduğu muhitde bi zaviye kurulmuş. Bu zaviyede dervişler hu çekerlermiş. Gittiğinde selam veriyo. Selamını yâni alma şeyinden uzaklar. Tam konsantrasyon halindeler ve “Lâ ilâhe illallah.” zikri çekiyolar. Ve diyo ki “Bunlar o kadar âşık ki beni dâhi duymadılar.” Ve sohbetden sonra anlıyo ki işde bu zikrin o hayvanlar üzerindeki etkisinden dolayı bu verim artışına ulaşıldığı ve bu muhitin o dervişlerin Allah'a olan aşkından dolayı “âşıklar muhiti” diye anılmaya başlıyor. Ondan sonra oradaki bu dervişlerin etrafına Mende'deki Kara Ali Bey'in de gelip yerleşerek büyük bir şehir, Uşak şehri kurulduğu rivayet edilir.

Tabii Doğala muhitinde bu zaviye var. Zaviye ve etrafındaki topraklar bu zaviyeye vakıf olarak kaydedilmiş o dönemde. Tabii buraya yerleşecek; ama vakıf toprağı üzerine Kara Ali Bey yerleşmek isdeiyor. Kara Ali Camisinin olduğu yere yerleşiyor ve bir cami kuruyor. Kara Ali Camisinin o dönemde kurulduğu rivayet edilir. Tamam mı? Dokuzsele Çayını geçdiğin anda Doğala muhiti başlar. Doğala muhiti de bu zaviyenin kurulduğu yer olarak geçer. (KK317)

263. EFSANE:

Selçuk Devleti burda gurulmuş 1071'de. Adamın bi tene şeyi varımış, gâtibi, uşak diyolâ. Garadeñiz tarafına mal satmaya giderimiş. “Ağanın uşağı geldi. Uşak, uşak, uşak, uşak...” Ağanın çocuğı yokmuş bak. Esgiden vekâletnâme, tapu senedi gibiymiş. Ölükene işde felan yere çeşme yaptırdı, şunu yaptırdı... Vasiyetnâme aynı tapu gibiymiş. Uşağın ağası sekârete varınca demişlê ki Fâsiyetini söyle. Bu gıdak arâzi... Uşağıma bırakıyon, demiş. Bak, uşağına bırakıyo o gadak serveti. Belirli bi işeyden sōna uşak da sekârete varıyo. Vekâlet mecbur. İşde fâsiyetnâmeñi söyle, diyolâ uşağa. O da diyo ku “Burası Uşak oluvēsiñ.” (KK183)

264. EFSANE:

Öğrenebildiğim kadarıyla Uşağ'ın asıl merkezi Kaşbelen, Mende. Mende'de yerleşik yaşam varken Şeker Fabrikası ve çevresi çiftlik. Uşak'da hiç yerleşik yaşam yok, tarla olduğu gibi ve tamamen ekilebilen, sulanabilen araziğ, Banaz Çayı ve Dokuzsele aracılığıyla.

Büyük bi ağa var yine, esgiden öyle, Kaşbelen'de yaşıyor. Uşak bölgesi de ağanın hayvanlarının otlatıldığı yer. Ordaki hayvanlara bakan kişi uşak, yâni

hizmetçi anlamında. Hizmetçilerin bulunduğu yer mânâsına uşakların yeri... Bi çok uşağı var adamın ve o uşakların yaşadığı yer orası. Hayvanların başında yaşayolar, çoluğu çocuğu da orda. Uşakların yaşadığı yer olduğu için Uşak denmiş. O şekilde de büyümüş, çoğalmış. Böyle anlatıldı. (KK385)

265. EFSANE:

Hocam işey diyolâ...Uşak denmesi âşıklar diyârındanmış, Uşşak âşıklar diyârı demekmiş yalım (galiba). Uşa'an olduğu yer ağaçlık bôle yeşillik, dere işey... Esgiden baharın (bahar geldiğinde) gızlâ, olannâ bôle deligannılâ burda hani toplanıyo. Bôle bôle her bahar... Ordan galmış âşıklar diyârı. İşde burda tanışıyolâ, işde görüşüyolâ genşlê, evleniyolâ. Söna da buraya yerleşim oluyo, hani hep mutlu işey olunsun diyeregden. İlk zaten bizim köye yerleşmişlê, Mende'ye. Şindi işey oldu, Gaşbelen oldu da hocam, esgiden Mende... (KK141)

266. EFSANE:

Uşşak'ın âşıklar şehri manasına geldiğini biliyorum. Çift “şe”yile olduğunu biliyorum. Zamanla tek şeye kadar düştüğünü biliyorum. O da işde evliyalor, bu türbeler falan çok olduğu için... Allah âşkıyla yananların şeyinden âşıklar şehri... Ya da hani sevip de kavuşamayanlar çok olmuş. Her iki manayı da taşıyo aslında. (KK303)

267. EFSANE:

Bohem hayat varmış Uşak'ta. Kadın – erkek ilişkileri, aşk – meşk meseleleri çok üst düzeydeymiş. Dolayısıyla âşıklar civârı deye Uşşak adı geçmiş. Yâni bôle. (KK316)

268. EFSANE:

Biliyosun Uşşak, şairler demek. Şimdi Uşak'da ozanlar, şairler varmış. ordan geldi, diyolar. Farkındaysanız saz işeyisi vardır belediye ambleminde. Yârenler, şairler diyârı, diyolar Uşak için. (KK184)

269. EFSANE:

Uşağ'ın ilk yerleşimi Mende'ymiş. Uşak ovaymış, boş. O Mende'niñ yörükleri birê çoban dutmuşlar. Çadırınarınan buraya şerîni olduğu yere, ovaya

goyunnarı yazın yayla gāli yayla deriz biz ya çıkarıyolar, goyunnarı gütdürüyolar. İkide bi ağalar hadi bakam bizim uşaklarıñ yanna gidem. O çobannara uşak dēlerimiş. İkide bi oraya gezmeye geliyolā. Hadi bizim uşaklarıñ yanna gezmeye gidem. Bôle bôle o çobannarıñ Uşag isminden bôle de galıyo. (KK227)

270. EFSANE:

Uşak adı, āşıklar diyāri olduğu için, āşıklar burda kalmışlar, yaşamışlar burda yıllar öncesi. Uşak adı ordan geliyo, Uşşak aslında, Uşag’a dönüyo yāni. (KK412)

271. EFSANE:

Ulügbey’de, Ulübey’de ulu varımış orda bi ulu. Ulu işiylē varımış. Yümseg insannā ora gonmuş, aynı biz gibi, gaymakam, vāli varımış... Ondan kerı Emekse’den geldineg bizimkinnē ni diyem ni diyem demişlē. Küçük İmam, Goca İmam demişlē. Gele gele burağa yérleşmişlē. (KK80)

272. EFSANE:

Ulubey’iñ adı Göbeğ’idi gızım. Göbek dēlēdi. Öyle duydum. Ortada, göbekte olduğundan. Göbek’den eveli de Köpek’miş. O denen bilmiyom. Sōna Ulubey oldu. (KK363)

273. EFSANE:

Ulubey’in ilk adı Göbek aslında. Göbek de köylerin merkezinde, göbeğinde olduğü için Göbek’mişmiş adı sonradan Ulubey oluyo. (KK415)

274. EFSANE:

Bu Eşme’de bizim... Elvanlar’iñ orıya gelmiş, bir oba gelmiş. Bakmış orada bir dere akıyo orta yerden. Ondan sōra bir kuyu var. Bu kuyunun suyu hiç bitmiyor diye şey bôle şey yapmışlar. Sular kaynıyomuş orda. Bôle eşiverdiñ mi su çıkıyomuş o zamanlar. Şimdi nerde, su yok, şey yok; ama eşince su çıkıyomuş o zamanlar. A, eşme, eşme, Eşme diye ordan kalmış, diye bir rivayet bu. (KK184)

275. EFSANE:

Ya mahsül ya da arazi paylaşdırırkana iki kardeş şu şekil üleşirken orda baba evlatlarına üleştirikene bi tānesine, küçük kardeşine az düşdüğü için o demiş vere

bana az, bana az veriyonuz. Ondan sōna o da o Banaz bölgesine yerleştiği için onun için oranın ismi Banaz olarak geçmiş. (KK321)

276. EFSANE:

Esgiden sulak alanmış Banaz'ın şey manası. Paşaoğulları bu sulak alanları paylaşıyorlarmış, paylaşmışlar, paylaşmışlar. Bi kişiye az düşmüş, güççük çocuğa az dağıtılmış. güççük çocuk demiş ki bana az demiş, bana az geldi diye. Ondan sonra Banaz denmiş. Banaz ismi ordan gelmiş. (KK358)

277. EFSANE:

Aslında büyük yerleşim merkezi olan esgi adı Sabästiya olan bugünkü Selcuklular'ın eline geçince Sivas'dan birisi gelmiş. O adam da iyi bi kahveciymiş. Selcuklular'de bu adam horlanmış, işde bu, bu köve yabancı, dıkma derler, gatılma derler, hatda çeşitli lâkap dakarlarmışmış. Adam bi horlanır. Şimdi orıya gitmiş, Sivaslı'nın olduğu yere, kahve yapmış. Bu sefer bu mēşur kâveci olunca Selcuklular'ın insanları Hadeş bizim Sivaslı'nın kâveye kahve içmeye gidelim, Sivaslı'nın kâveye derken üç beş... Sivaslı ismi ordan kalmış. (KK271)

278. EFSANE:

Sivas'dan biri gelmiş, yerleşmiş. Sivaslı adı da ordan galmış, dēlē. (KK305)

279. EFSANE:

Karahallı'nınkini biliyom. Beyim Karahallılı. Karahallı'nın kadınları hallı olduğu için Karahallı deniyomuş. Erkekeler çok içki, kumar varımış. Kadınlar undan dertli olduğundan Karahallılı, kadınlar hallı, Karahallılı ondan gelmiş. (KK170)

280. EFSANE:

Garahallı'yı Gara Halil deye bi yörük beyi gürmüş. Ondan işde Garahallı adı diye duyarım ben büyüklēden. (KK372)

281. EFSANE:

Burda Garacāmat vā, Garacāmat Dede, bu köyün guruluşu. Şimdi önceden burda çec, harmannā buğdāy toplanıy ya buğdāy toplandıği zaman, yığıldığı zaman

çec denir. Garacāmat de burdan geçerkene yoldan yolculā geçiyomuş. Demişlē çece bak, çeçe. Yıgımış adam. Çece annamı bu yāni. Bizim köyün ismi Çece olarak bundan olmuş. (KK68)

282. EFSANE:

Bi de bu şeyde Çamsu'nun esgi adı Çece. O şeyden kaynaklanıyo yāni. Bizde buğdaya çec denir. Yāni buğday samandan ayrıldığı zaman ii düvenin altından savurdun mu çec bi tarafa, saman bi tarafa ayrılır. İşde ādam demiş yāni bi yoldan geçen birileri hani ādamın amma da çec olmuş, çeçi varmış deye. Çece'nin isminde de ôle bi çec hikāyesinin geçtiği anlatılıyo. (KK7)

283. EFSANE:

Esgi adı Çece a yavrım. Burda çec harmanı varımışımış. Çeci görüşün çece bak, çece demişlē. (KK52)

284. EFSANE:

Çece'niñ adı... Adam seç yapıyomuş, buldaya seç yapıyomuş adam. İleşbēlig yapıyo ya erişmiş adam keyiğinen felan. O zımana gadā seç decēne çec deyo yāni. Ordan galıyo Çece adı. Ordan galıyo. (KK180)

285. EFSANE:

Esgi adı Çiftliğ'idi bu köyün, Garol (Kahri oğlu) Çiftliği derlē. Muhdarıñ dedesiydi Kahri Dede. (KK181)

286. EFSANE:

Çece de buldayı, yāni şeysi çoğ olduğundan çec. Ondan ileri geliyo. (KK191)

287. EFSANE:

Vallā... Esgiden, esgi tarihlēde... Bildiğim kadarıyla, duyduğum kadarıyla buranın ilk gurucularından. Zāten köy olarak değil de iki gardeş gelmiş buraya, iki yörük, ilk gurucu olarak. Biriniñ adı Can, biriniñ adı Kurt'muş. Can ile Kurt. Cankurt. Şindi nası millet Mehmed'e Mēmet diyo köylü, Ahmed'e Āmet deyosa Cankurt decēne adam Comburt deyo yāni. (KK315)

288. EFSANE:

Bu Memed Ali Çavuş dediimiz adam, dedi; esgiden Hayta Dede deye bi avcu varmış, dedi. O ava gidiyo ve yaralı bi geyik görüyo. Tâbi köpeğe de var avcının. Köpekler de bunu govuyo. Yaralı geyik önünden koşa koşa, koşa koşa ve gölü düşüyo. Gölü düşünce “Comburt!” deye düşüyü ya, bôle sular fişgırıyo havāya. Bu köyün adı, deyo, Comburt olsun soñradan Ayrancı oluyo da. Ôle duyduk, dörudur inşallah. (KK11)

289. EFSANE:

Bizde Comburt... Suyun içerisine taş atılınca “Comburt!” dedi, derler eskiler. Cumburlop gibi bi ses... Ondan kaynaklanmış. (KK7)

290. EFSANE:

Comburt buranın esgi adı, buranın Comburt deye bizim şurda çay geçiyo Çokāran Çayı deye. Tamam mı? O çaya birisi bi taş atıyo. Daş atınca comb diye, Comburt demişlê. Aha bu. Bizim duyuşumuz bu. (KK82)

291. EFSANE:

Benim babannemiñ söylediini deyom ben. Comburt, gızım yoğurt yirken millet, yakasına mı batırmış, biriiiğ ağzından çıkmış, yoğurt demişlê, Comburt demişlê. Köyün adına ôle bırakmışlâ. (KK194)

292. EFSANE:

E, Yaşamışlar, şimdi... Bu köyün yerleşmeden önce hayvancı kişiler geliyo buraya. Önce biraz dā yokarlara geçip hayvannarını otlatıyolar. Gışın geldiğinde, artık göç zamanı geldiğinde yörelerine bi tānesi ben burda galcam deyo, köyde galcam diyo. Deyolā ki yürüğe burda gışşş çog olur, burda sen yaşayamazsın, barınamazsın, burda ölürsün deyolar. O da vallā şansımı denecen deyo, yāni galcam, ben gidemecen deyo. Ve galıyo burda. Ertesi sene tekrā öbür yürüklerin geldiğinde bakıyolar ki orda bi ateş tütüyor. O zaman kimse yok. Her taraf bomboş... Ateşi görüyolā. Yav bizim arkadaş ölmemiş deyolā, yaşamış burda. Yaşamışlar adını burdan alıyo, yāni benim bildiğim, atalarımızdan duyduğumuza göre. (KK258)

293. EFSANE:

Dā önceden sürekli zāten Uşak'da meşur bu gāliler, yāhular, de gāliler... Burdaki dā önce yaşayannar da heralde sürekli yāhu dediğinden dolayı olsa gerek deye duyduk biz de. Ne kadar doğrudur bilmeyiz. Yāhu, Yavı olmuş. (KK268)

294. EFSANE:

Heralda bi fedākellik yapmış da iyi mānā o Yavı demek. Heralda bi eyilik gösdemiş köylüye. (KK167)

295. EFSANE:

Bizim çocukluğumuzda Susuzviran'dı. Su olmadığı için. Burda akarsu yok, içme suyumuz yokdu. Her evin bi guyusu vardır. Susuz veren, suyu olmadığı halde verimli... Susuz olmasına rağmen çok düzgün... Gerçekden doğrudur buu. Şindi bak, burda altı ay yāmur yāmasın hocam altı ay burda bitgi olur, ekin olur. (KK64)

296. EFSANE:

Bize çocukluğumuzda anlatılan burası Baltacıoğulları'ndan kaldı deye duydum, onun için tarihî bir isim olduğ için değiştirilmedi deye biliyorum. (KK344)

297. EFSANE:

Avgan'da, Avgan köyünde su olmadığı için. Yāmur sularının biriktiği yerlere Avgan denir. Onun için Avgan denmiş. (KK283)

298. EFSANE:

Beylerin hanıymış işde beyler... Beyli han diyolar. Bu İlyaslının... Eee bikaç beymiş, İlyas Bey, bi şey beylerden geliyomuş. İşde İlyas Bey, bikaç tāne beyleri toplamış da ondan sonra Beylerhan galmış. Babam bilir esas, o anlatır. Beylik sisdemi sürüyodu hālen. Bu Mıdık soyadı işde. Batdal Bey diyolā kurucusuna. Beylik sisdemini sürdürüyümüş. (KK48)

299. EFSANE:

Burasına Karacahisar denmesinin sebebi hisar, iki kaya, birbirine bakıyo. Esgiden Yunannılar zamānında veyatda Yunannıdan önce kimler yaşadıysa bunnar

kale olarak kullanıyolā bu kayaları. Kale olarak kullandığı için ii hisar adını alıyo. Karacahisar deye de burası... Gayaların siyah olmasından dolayı karayı alıyo, hisarınan birleşdirip Karacahisar diyerekden cannandırıyolā. (KK223)

300. EFSANE:

Bunnā üş gardaşımışımış. Hacı Ali, Hacı Memiş biri de Hacı İsmeel. Gayağıl'dan göşmüş o bizim dedemiz. Gayağıl'da bi suy çıkmış. Suy varımış. Erkek, gadın otuz beş dedi mi küt giderimiş. O zaman dokdur mokdur yok. İçme suyu. Sōnadan kerı bu teknik ilerleyince gadā ölen adamı amaliyat etmiřlē bunnā. Niden ölüyo bakam deyi, aletlerine bakam. Bi bakmiřlā, alende iki tāne bōle çakılmış daş. Bıçak kesmezimiş bōle. Ondan ölüyümüş gāli. o suyu batırmıřlā.

O zaman İsmeel deñilen adam, āyilesini almış, ondan sōna af et bi merkebe yorgan dōřşeg sarmış. Köy firar etmiş, o suy öle oluyo deye. Buraya gelmiş, göşmüş. İki de o gardaşı yörüklē varımış. Bunnanı evi yukādaymıř. Dā orda mezē var bizim. Köy ordaymışımış. Orda bi gayalık yē vā řōle, çeşme, çok bol akıyo, çeşme. Emme o gıřlā olmayo. Anam dörd ay biz toprak yüzü gōmezdik, gardan hee. İki metire oldu günnē oldu burda, biléyoñ mu? Orda bunnā garıncadan duramamıřlā. Burya göřmüřlē. biléyoñ mu? O zamana gadā buraya Göçer demişlerimiş, sōnadan kerı Gücer demiřlē. Tamam mı? (KK65)

301. EFSANE:

Buranıñ asıl ismi Göçer'imişmiş. Esgiden bizim köyümüz şurda ta ilerde bađıñ karşısında Yıkık deye bir yē varımış. Ordaymış. Orda karıncadan duramamışlar. Ordan buraya göçmüşler. Göçer'i inceltmiş, Gücer olarak gelmiş. Ha. (KK345)

302. EFSANE:

Bizim Dere Köy, ortasıñdan büyük bi dere geşdiği için Eşme Dere Köy olarak... (KK331)

303. EFSANE:

Gırk can deye geçiyomuşmuş önceden. Gırk tāne yatır vā burda. Dağlarda vā, burda vā. Gırk şeyit varımış. Gırkcan'ımış esas ismi köyün. Sōna kesdirimden

Gılcan demişlê. Cami'nin içinde de yatır var, Gırk candan birinin mezeri camide, 1300'lêden galmaymış o cami. Yâmir duasına çıkdıkları zaman kırkını da gezêlê. Akse'den geliyolâ buraya, burda toplanıyolâ. Hepsi geziyolâ yâmir duasına çıkdıkları zaman. (KK197)

304. EFSANE:

Bizim kövüüñ adı daşlardan, diş daşlar varmış yüksek yüksek ordan gelmiş. Daşlardan gelmiş ismi. Diş daşı, ince ince... Şeydir bence yâ, yağmurlarla, sellerle olan bi şeydir. Bimoom ki... Gayalıklar işde. (KK62)

305. EFSANE:

Dee hurda iki tene diş gibi kaya vardır, sivri sivri. Ondan Dişkaya, demişler. Hotorafını çekin. Hee. Garşıda bak. (KK245)

306. EFSANE:

Topraamız ak, dağlarımız ak, biraz da gıraç olduğu için mi kireçli gibi ya bôle toprağı dağların, ondan Akçaköy, demişler. (KK133)

307. EFSANE:

Bak, şurda bi tepe var. Şu... Yâni gabacası Asar. Şindi o tepe zamânında Romalılar oturmuş heralda orda. O tepede mağara var. Bak o tepenin aldığı hiir tarafı mağara. Çok para bulundu bu tepenin üsündü. Asar Tepe derler oraya. Gabacası Asar da Hisar, deniliyo köye. (KK422)

308. EFSANE:

Güre adı... Buranın daha önce Güre'niñ Gürşehir olduğu ve bu mevki değıl, şu arka tarafda olduğu... Gürşehir, çevreye göre yeşilliğimiş. Onuñ adıymış bura.

Ve orda yaşlı bi adama böyle eziyet mi olmuş ne olmuş. Bilemiyom, onu böyle annatırlardı. Diyo ki meselâ Güre iğşallah hiç kimse oñmaz burda, ömür boyu bu köy bu şekilde kalır, hiçbi şekilde ilerlemez diyo o yaşlı adam beddua etmiş Güre'ye. Şu anda buraya Güre'niñ yerlisi hiç ilerlemez. Ama dışda biri, sen buraya yerleş, bikaç sene sonra eviñ de olur, arabañ da olur, her şeyiñ olur. Ama bizim kendi yerlimiz hiç ilerlemez. Aynı yerinde durur, aynı yerinde durur. Ve Güre bile

ilerlemez bak. Bak, bi tarafı su, dere, orman, anayol geçiyo. Büyümesi lazım, büyümez. Yâni bu bedduadan. (KK145)

309. EFSANE:

Bi de inşannara pek burası... Herkeze... Sene hoş geldiñ derimiş; ama yanındakine hoş geldiñ demezmiş. Ben öyle duyādım. Ama öteki de derimiş ki oña hoş geldiñ dediñ de bene neye demediñ, dediği zaman ben seni gômedim, ben seni bilmeyon ku bildiğime hoş geldiñ derin. Güre olduğu için derdi ebem rāmetlik. Çok güreymiş yâni, ürkek, korkak. Haşarı diyen bôle yâni. Güre demek çok hızlı, tez cannı demek yâni. Bene hoş geldiñ demedi, ne güre bu köyün insanı deye.

Bi de şey yeriymiş hocānım bura, ben öyle duydum, hana develerinen hep kervan geçtiği için, gelen giden çoğ olduğu için, yabancı çok girdiği çıktığı için yabancı çok girdiği, çıktığı için hoş geldiñ denmezmiş fazla. Şimdi İllaslı'dan birisi Uşag'a gitceg olsun bi gün burda konakleyomuş. (KK199) ve (KK352)

310. EFSANE:

Salmanlar... Yörüklē gelmiş, dēlē. İkiye ayrılmış, dēlē: biri Samatlar, biri Salmanlar deye. Yörük beylerinin adı Salman'la, Samat'mış, dēlē. (KK305)

311. EFSANE:

Avgan adını şeyden alıyo: İki dağ arasında kuraklık, çukur, bi kuraklıktan alıyo. İlk yerleşim yeri olduğu yér, o şekilde bi yermiş. Ordan geliyo Avgan adı. Çukur, kuraklık, çukur... (KK415)

312. EFSANE:

Şöyle deyolā hana: Köse yörüğü, he, buraya ilk yerleşen. İşde ordan galıyo Köseler. (KK143)

313. EFSANE:

Köylerin mesela isimleri atıyom şimdi Güzel Köy, Kötü Köy diye anılıyodu; o Kötü Köy diyince kötü anlama giriyo, Güzel Köy oldu. Hani değışdirildi. Bizim köye de Hameli diye anılırmışımış. Hameli diyince hani ha-me-li... Hani hamaylı (muska) dakılır ya mesela şey falan ıığ korkudunannara hamaylı yazılır ya. O anamı

veriyi diye Kocabey diye... Dört maalle mesela bi muğtarlığa, bi camiye, bi okula... Dört maalle Kocabey diyince yāni dört maalle bir olunca Kocabey adını vermişler. Evelden Hameli deniyodu. Ne biliyim ben, Yörükler o zaman ığğ. Hama'dan gelmişler. Hama yürüğüymüş. Ondan Hameli olmuş. Hama yürüğü... Mesela Fakılılar Fakı yürüğü, bilmam ne öyle haniiii isimler goymuşlar. (KK299) ve (KK70)

314. EFSANE:

Şindi yürüğüñ birisi bu dağa çıkıyo, yaylaya. Gabadayı bi gızı varımış, gızıñ adı da Elif'imiş. Ağaymış adam, yörük beyi ağaymış. Adam deyo ku "Eliiif!" déyo ey baba deyo, hade gızım deyo develer, bu gab develeri var, yirmi otuz kırk elli yürüğüñ. Ben aklım erē, bizim köy yörük. Şindi Elif de bôle babadayı, yörük gızı, dağlāda temiz hava aldığından. Orda gız çocuğu galıyo. Develer de ileyeniñ içine duz gatāsın, bôle garışdırıvırısın öle içer suyu, öle olmadı mı işmez gatiyen deve kısmı. Ben dağlāda çok gütdüm goyun, guzu, biliyon. Elif oraya varıyo. Tam bôle suyu garışdırıverığkene azılı deve maya derlē, mayaların biri dutuyo, dutuyo gızıñ golunu koparıyo, bu golunu koparıyo. Garşısında amcasınıñ oğlu varımış Elif'i seven bi oğlan. Emmiiiiiiiiiii! Elif'i deve yiyo, deyo. Ödan bi kakıyo adam, baksay kı deve ağzına almış gızı, öldürmüş sāten, yarısını yimiş gızıñ. Adam ordan silā alıyo, deveyi öldürüyo.

Şindi atalar, ana kısmı çok ata olu yavrım. İşde düşdün mü anam deyon. Anası ertesı sene oraya yaylaya çıkıyo, aynı yere. Bôle gayada Elif'in ganını görüyo. Dağlara yüzünü sürüyo gadın. Elif, Elif dedim ay Elif'im, deyo duymadı gulağın, Elif'imini çekdiği on yedi mayadır deyo, mayalı develeri çekiyo gāli. Dönmüş Elif'iminiñ gaşları deyo al kannar içinde, üç günnük aya deyo. Sallaşaş saçlı, top zülüflü Elif'im. Yine geldi gayaların zamanı deyo, yaylanın zamanı deyo gāli. O gan orlāda gayalāda... Ora öle Garacahisar öle gitdi buranıñ ismi bu hikāyeden. Yunan'da burda durduğundan, gayadaki hisarda durduğundan, Garacahisar deye öle geçiyo köyün ismi yavrım. (KK169)

315. EFSANE:

Bi hasdalık varımış, dēlē. Buranıñ suyundan içilmiş neyise yāni o hasdalık akmış, gitmiş. Buranıñ Akarca olarak deye duyuluyo. Şifalıymış demek. Bilmeyoz o

su hangisi olduğunu. Çevrede yāni çeşmelē vardı, onnāndan mı gāli yoğusa bi akarsu var mıdı? (KK430)

316. EFSANE:

Yaşlılar, Emirfakı emr-i vākiden dönüſme derler. Emir Dede deye bi adam, ondan bahsedilir, bu köye ilk tek başına gelip burda yerleşik yaşama geçen îsan. Hurēfe midir gerçek midir bilemem. Bana anlatılan o. Emir Dede deye birisi gelir, ermiş bi insandır. Ve o ermiş îsan burda yerleşik yaşamı başlatır. Ermiş îsanın söyledikleri, ermiş îsana emredilen git orda yerleş, orda çoğal... O îsana emredilen olay, vākî oldu. Yerleş ve çoğal. emr-i vākî, sonra dönüſerek Emirfakı olmuş. Köyün yerlileri de Mıdıklar. Yedi ayrı köyde vardır Mıdık. (KK385)

317. EFSANE:

Şurda yığıntı vā ya bizim, höyük deyolā. Orda işde Yonannā zamānında onu vā ya oraya bir gecede yığıyolā. Bir gecede bôleee değerli eşyālāni tabi yığmışlā. Orayı bir gecede vā ya Türklē bir gecede değerli eşyālāni goyolā, Yonan'dan korkularına canım. Nasıl yığdılarısa oraya yığıyolā değerli eşyālāni. İşde ora yüksek ya Gedik Hüyüğü deye ſetmişler. Bunu bôle şey ede ede Kedyünü'ne dönmüş gitmiş. (KK171)

318. EFSANE:

Şurda höyük vā, gördünüz mü geliken? Şu tepe... Yığma toprak. Ora Kedihöyüğü aslında yāni, ismini ordan alıyo, köyün ismi. Kedihöyüğü, Kedyünü olmuş. Çamur fırın... Yāni yığma toprak deye geçiyo burası. Kedi tepesi anlamında... Burası Acem beyliğı deye geçiyo, yetmiş sekiz hāne. Yığma topraan adı da Kedi tepesi geçiyo. Höyük zāten yığma toprak olduğı için. (KK357) ve (KK429)

319. EFSANE:

Şindi kırsal... O zıman daha esgi, bu köylēn gurulma zamanında bura ormannıkmış. Ondan dolayı burasının adını Budaklā denmiş. Bu civarda en esgi köy, ufag olmasına rāmen. (KK413)

320. EFSANE:

İsmi Dutluhacı aslında. Ben öyle biliyon. Burda bi hacı varımış. Ordan gelme bu köyün ismi. Dutlu Hacı, Dutluca olmuş. (KK279)

321. EFSANE:

Şimdi şôle burası Alevi kültüründen gelme. Yāni şıhlā, padişah... Gabaklā Dedesi, Muğarremşa Dedesi, şurda Kalfa'da Sarıkız, Hacım Sultan. Bu bölge Alevi kültüründen gelme, yāni dede. Burası Uşak Kütāya'nın kazāsiydi. Orda Germiyanogulları vā, yāni Kütāya'nın önde gelen eşrafları. O Germiyan beyinin yeğeni varımış, kız gardaşının oğlu. Bu köy de onnara āyit. Oğlanın ismi de Muharrem. Bu köy ona sūnetlik hediye yapıyo. Evet. O zaman da şahlıg, padişahlıg vā ya oooğ Muharremşah deye burda isim burda galıyo. (KK211)

322. EFSANE:

Şimdi aha onu biliyoz, şindi bak Kötāya'dan Muğarrem isminde biri gelmiş, buraya inmiş. Sazlıgımış bura. Altı ay sonra biri dā gelmiş, şurda Balamıtlık vā, yūgsek bi tepe, oraya inmiş. Onun adı da Şah'ımış. Burdakı oraya vāmış, sen demiş şahsın. Niden? Şahlā demiş tepelere inē. Ge, demiş suyuñ başına gidem, benim çadıra gidem. Buraya çadıra gelmişlē, ikisi çadırdı oturukan yaaav buraya bi isim goyam. Goyam. Seniñ adın ne Şah, benimki ne? Muğarrem. Muğarremşah ordan galmış. (KK281)

323. EFSANE:

Oña esgilē bi şey yakışdırmışlē. Neyise bi şah gelmiş, yörük varımış. Yörük oraya gelmiş, gonmuş. Yörügün adı da Muharrem'miş. Şah da onun yanına gelmiş, oturmuş. İşde seniñ adın ne Muharrem, benim adım ne? Şah. Ah, o zaman bu köyün adı Muharremşah galsın, demişlē. (KK277)

324. EFSANE:

Köyün adı... Ebemgillēden duyuşumuz bizim köy evelādan şu Noğudova dediğimiz yerlēdeymiş. Hatdā o muhitiñ adına Yıkık İçi derlē şindi, Yıkık İçi derlē. Şindi gece orda ışık yandı mı Delibaşı diye bi teşkilat vāmış. Meselā ad değışiyō şindi de anarşig deyelā, çete, çeteeee. Sonra efendim işey olmuş köyü çok ıraatsız

etmişlê. İkide bi basgın yapālâmış. Çoluğu, çocuğu ıraatsız etmişlê, ebemiñ annatışına. Orda köy huzur bulamayo. Şindiki köyün olduğu yere yerleşiyolâ. Dereniñ gıyında bi guyu vâmiş. Emme guyu bakımsız... Soñıra efendim gelelim şindi köyün adına... Guyunuñ yanında bi söğüd ağacı vâdı. Söğüt acık gızılcaydı. O söğüdün adından Gızılcasöğüt denmiş. (KK178)

325. EFSANE:

Bizim derenin içinde, şu karşıdaki çamın eteğinde bu köyün yıllarca içme suyu olarak kullandığı kazma kuyumuz var. O kuyunun yanında da kızıl renge çalan bir söğüt bitmiş. İşde nerden geliyosun? Kızıl söğütten sudan geliyon, kızıl söğütten sudan geliyorum derken Kızılcasöğüt olmuş. (KK22)

326. EFSANE:

Çıtlık vâ ya neden Çıtlık biliyon mu? Őda da seyl gıyısı varımış. Hööole seyl gelmiş yokâdan. Sel gelince gadâ bura Çıtlık diyem demişlê. O Çıtlık kaç yıllı biliyon mu? Sekizen- doguzan yıllıg. Bôle cembê yapıdılâ dibine, ne güzel. Biz doğmadan büyümüş, büyümüş, büyümüş de küçcelmiş şindiğ. Yeñiden bi dâ büyüsün diye yavrısını goyuyolâ ora. Ulu, ulu, dedelêden, ulu ağaç. Çıtlık maallede heng olusa, gızlâ olana bakâsa, ondan kerim para çevirişe ordağ görüsün. Çeşmeye gidêsün, nişannını ordağ görüsün. (KK80)

327. EFSANE:

Şurda Salmannâ, Samatlâ denir. Onnâ işde evliyalariñ adı. Birinde Salman Dede varımış, birinde Samat Dede. Her yeriñ bi bekçisi olurmuş. (KK409)

328. EFSANE:

Bizim ihtiyarlamızın, yaşlılarımızın dediğine göre şindi burda Bağbaşı var, bak karşıda. O köyle bu köy yörük. Yâni yerleşimi yörükden galma, göçerler. Dağyenice ile Dağdemirlê biri elekci, biri demirci... Elekçi Dağyenice olmuş zamanna, demirci Dağdemirlê olmuş. Beliki beliki yâni Dağyenice, Dağdemirlê bizden sōna yerleşmişlê, bu köyden sōna. (KK258)

329. EFSANE:

Demir Çağında kurulmuş burası ondan Dağdemirler denmiş bu köye. Şey var canım tã yukarda Demir Çağından değerli olmayan eşyalar. (KK212)

330. EFSANE:

Bozkuş deye bi olây var. Bozkuş Çayırı'na bi boz kuş gelmiş, oturmuş. Kuşuñ uzun süre orda kalmasından dolayı Bozkuş adını almış orası. (KK22)

331. EFSANE:

Muzip olduğu için, şakacı olduğu için Eğvence demişlê. Bizim köyün şakasına her adam... Bizim köye gelen, çoğu, düğünde felan geldiği fakit bu şakaları bu şeyleri gôdü mü bi dağ dã bu köye gelmesin yemin edê, gidêr. Gağnı tekeri deriz bilir misiñ hocam? Yãni odaya gelmeyene ceza kesiyô. Gış günü buzu, buzu gırıp āara basıp gağnı tekerine sarıp aşşã dõru atıyo. Yãni çok ağırmış. Yãni, bizim köyüñ şakası çok ağır... (KK419)

332. EFSANE:

Yã şimdi şöyle üş tãne yatır var bu köyüñ edrãfında. Sovtalı ondan sõna... Sovtalı Dağı, Kalkannı, bi tãne dã dağ var ya, onu tam bilmiyom da. Üş dede birleşmişlê, köye inmişlê. Benim yengem öyle annatdı. Bu köyüñ adı Kırkyaren olsun demiş bu dedeler. (KK372)

333. EFSANE:

Hatta Gara Halil'in oğlarını da Garahallı'nın buuuğ birkaç köyüne yerleşmiş. Yãni o köyleri, Garahallı'nın bu köylerini gurmuşlã. Garip Hasan'ın gurduğu köye Karbasan denmiş. Aslı Garip Hasan'mış. (KK372)

334. EFSANE:

Kırk tãne yãren, kırğ arkadaş, yörüg āsı... Şimdi yörükler Aydın Ovası'ndan kalkar, eee baharda Murat Dağı'na göçer. Bir ay sürer bu yaylãya geçmeleri. Çünkü bir sürüg şeyleri var, küçükbaş, büyükbaş sürüleri var. Bizim orda da molar vermiş. Orda dönüşde veyã giderken... Bizim ora da yayla zatan, Murat Dağı diyil de.

Demişler, buranın havası iyi, burda konaklıyalım, burayı köy edinelim, bizim köyümüz olsun. Kırk tâne yâren yâni Kırkyâren meydana gelmiş oluyo. (KK260)

335. EFSANE:

Kırk tâne yâren geliyo köye. Onnar orda biraz şey yaşamışlar heralde. Ondan sōna orası Kırkyaren deye kalmış. (KK412)

336. EFSANE:

Kırkyaren köyüyle bizim aramızda 2 kilomeTre yokdur. Oraya da “Kırkyalan” derlê. Néye “Kırkyalan” demişlê? Kırk dene kişi, heBiciğimiz birê yalan söyliycez, hangımızinkî inanılacak? Hangımızın inanılsa, hangımızinkî geçerliyse o başgan olacak demişlê. (KK337)

337. EFSANE:

Çaygışla köyü. Bizimm önceden Davala’yımış. Burayı demişler bizim elimizden alsa alsa deve ala, yâni deveynen ala. O zaman demek ki bi şeymiz. Demek ki o zaman en guvvetli şey deveymiş. Deveala demiş. Ondân sōnra deve ala deyil, Davala olmuş. Sonra bayâ otuz senedir filan da Çaygışla olarak değışdi. (KK69)

338. EFSANE:

Külçen’iñ anlamı “külçe”ymiş aslında. Bizim burası çok bölê önceden cavırlâ çok durmuş yâni. mezarlâ falan çok Asar’da. Orda altın, hazîne genelde. Külçe adı ordan gelmiş, sonra Külçen olmuş. (KK332)

339. EFSANE:

Bi işeye göre yâni külçe, külçeden geldiği söyleniyo. Ama ne gadar aslı vâ bilmeyon. Öseñ külçe mi buldulâ, ne buldulâsa. Buraya Külçen, demişlê. (KK319)

340. EFSANE:

Çukural’iñ adı da sizin köyün adı meselâ İlyaslı... İllas’la Musa deye iki yörük gonmuş ya, onnâ iki gardeşmiş biriniñ adı Musa, biriniñ adı Musa İllas. Hindi Çukural’iñ adı da onnarıñ bi gardaşı varımış, adı Alı’yımış. O da buraya... Siz demiş buraya gonuñ, biz sizden uzak durcan. Ora çukur demiş, poyrazı duymacak. Buraya

goncan, demiş. Onuñ adı da Alı'yımış. Buranıñ adı da Çukural, Alı olduğı içi Çukural galmış bak. Çukural'ın adı ordan galma. (KK173)

341. EFSANE:

Üç dene guyu vā, sēcā ayağı. Üç dene guyu gazmıslā. Birinden çıkmamış, bi dā gazmıslā, birini dā gazmıslā. Üç dene guyu bōle biri orda, biri orda bōle sēcā ayağı... Üşguyular ordan, o guyuların ismi ordan galmış. Bi de Bescilē derlē bi ismine de. Bes yapālar onnar devamlı, öteden beri. Hayvannarı beslēlē, ondan Besciler ismi de ôle galmış, hayvan beslediklerinden. (KK230)

342. EFSANE:

Burda üç tāne bi guyu var, bir arada. Orada iyyy, gyunuñ başında su almıslā, üç guyudan. Yāni yörük de esgiden bu Kütāya yanna burdan yol geçēdi, yolda bi tānesi demiş yaa burda üç tāne yol vā. Bu köyüñ ismi ordan ôle galmış yāni, Üçkuyular. (KK66)

343. EFSANE:

Esgiden hepşi hoceymışımış bizim köyüñ. Buranıñ hepşi hocaymışımış, hiç cāyil insan yoğumuş burda. Onuñ için Hocalā demişlē. (KK343)

344. EFSANE:

Şimdii Sirge'niñ neden dendiini biz ııı... Bu işeyde Sirge Öreni varımış, tāriyi. Ulucan'nan bizim köyüñ sınırında Sirge Öreni varımış. Oriya "Sirge Öreni" derler Oriya Yörükler yerleşmiş. Sirge çok tāriyi bi işey. Yalnız orası guraklıkda şey olunca o zaman burıya gelmişler, Yörükler burıya yerleşmiş. Ondan sōna da adı Sirge galmış. (KK273)

345. EFSANE:

Bağbaşı demeniñ sebebi şu oluyo üzüm bol oluyo. He... Üzüm ağacı, bütün yāni bu gidende çok yüksek, tarihe dayanan üzüm ağaşları oluyo. Bu üzüm ağaşlarından dolayı birinci ismi, Bağbaşı ismini üzümden alıyo.

İkinci ismini, ikinci ismi var, bi dakga onu da annatañ. Çanakgale Savāşı'nda Yonan'ın buraya gelmesinde, Yonan'ın burları işgāl etmesinde, burda noluyo biliyon

mu? Evlerini terk edip çıkāyolā, Şu çamıñ içine, orlara. Orda o Şekil mīsāl edem ôle bi sene gışın dağda duruyo, gışın ordan eniyo, evleri boşaltdırıyo, buraya geliyo. O savaş bitdikden sōna çok asgerimiz gidiyo. Bak, dört dene amcam galiyo Çanakgale’de, dört dene Şeyidimiz oluyor orda. Dēke bizim duruma geldi, dayandı. İkinci ismi köyüñ o Yonan’ıñ başınıñ burda bağlanması, burdan bu yanna... Trekopis deneniñ Şu abide mabide bi Şey yapıdlā. Orda yakalanıp, UŞağ’a getirilip, orda Atatürk’üñ yanına getirdikleri ta o tarihten dikkat ediñ, ta o zamandan. Yonan’ıñ başı bağlanma kelimesi de burdan alıyo. Yāni dikkat ediñ, nereye dayandı bak. Aklımıñ érdiđi benim bunnā. (KK216)

346. EFSANE:

Bu köy eeeğ... Esgiden bōle bu arazi kompile bu arazi bađmıŐımıŐ, hee üzüm bađıymıŐ. Yāni Şu arazi bağ olduğu için Bağbaşı denmiş. (KK384)

347. EFSANE:

Sorkun, sorgu... Sorgu yeriymiŐ burası. Őindi burda ađalā varımıŐımıŐ. Benim sūlalem de ağaların yardımcıyımiŐ. BaŐka kimse yođumuŐumuŐ. İŐeyde Abdullah Çiftliđi vādır. Orda geleni sorguya çekēlerimiŐimiŐ. Sen nēden geliyoñ, nereye gidiyoñ, götürdüđüñ ne? Eliñden alılarımıŐ. Meselā o dađlāda... Ađalar gāri... Asdığı asdığ, kesdiği kesdik. Fakat benim bii dayım varımıŐ, o Őeyi, tūfeyi sırtından eksiltmezmiŐ, oduna da gitse. Babam da galender. Öñüne geçēlerimiŐ, bi de yık bakam odunnarı. O da tūfeyinen Őōle bi çıkdı mı ordan, bırakıñ onnarı dedi mi tamam saña laf yok. bōle bōle orda sorguya çekēlerimiŐ o Abdullah dediimiz yēde, çiftlikdir yāni. Orda sorguya çekēlerimiŐ işde. Eyer onnara layık bi Őeylē varısa eve yıkdırılarımıŐ. AkŐama gadar çalıŐdırırlarmıŐ. Eziyet edēlēmiŐ daha dōrusu bu köylüye. Osandıriyolā milleti.

Köylü birlik oluyo, beraberlik oluyo. “Leen bunnarı eñ iyisi burdan sürem.” Oraya bi gün bi basgın yapıyolā burdan. İlk sopayı benim anam vuruyo yāni. Yeter gāli diyo, yeter deyo be. Señ bizi burdan Şeysiz bile geçirmeceñ. Veriveriyolā zopayı, veriveriyolā zopayı. Yirmi dört saat zarfında ter ediyolā orayı. Sōra éyi oluyolā, bi de o çiftliği bizim köylülē alıyo onnādan. Alıyo... Ondan sōna bi kısmını da Belkaya almaya kalkıyo. Senelerce bizim köyle iki köy arasında kavga... (KK272) ve (KK370)

348. EFSANE:

Bu köyün adını deęışdirmekolā. Değışdirmekdikleri şu, dinne, kelim gademe bağlı olarak Ahat dediğin zaman. Ahat, kelim gademe bağlı yāni. Ben hocalādan duyduğumu diyon hā! Kelim gadimden geliyo bu köyn adı. (KK307)

349. EFSANE:

Bizim köyümüzün ismini... Şeyde biliyorum, Evliya Çelebi'nin Seyahatnāmesinde, bura doğa olarak çok güzel olduğu için Arapça Ehat kelimesi var tek, benzersiz demek. ordan Ehat Yāni benzersiz güzellikte bi yer, Ahat şeklinde kaldığını biliyorum. Bunu Evliya Çelebi'nin Seyahatnāmesinde gördüm. Uzun uzun anlatıyo. (KK312)

350. EFSANE:

Ahat köyünün adı "Kulhuvallahu ahat"da geçen ahattan gelmekteymiş. Kuran'dan gelmekteymiş. Asar diye bi mevki varmış köyün içinde. Asar'da taşlar bulunuyomuş. Ordaki bulunan taşlara normal suyu dökdüğün zaman ebizemzem olduğu rivayeti varmış. Orda normal suyu döküp ebizemzem olarak alıyolarmış. Kayınpederim Ahatlı. O anlattı. (KK303)

351. EFSANE:

Şindi Guran'dan alınma dediler bizim çocukluğumuzda, duyarız biz. Gulhuvallahu ahat, Allahüs samet... ôle derlēdi, köyün ismi Guran'dan alınma Ahat. (KK222)

352. EFSANE:

Şimdi Evliya Çelebi'nin geldiğinde burda, şurda bi tāne kaya var, o gayanın orda mola veriyollar. O esnāda tabi, köylüler diyalog kuruyo. İlk geldiği esnāda bakıyo ki oraya oturduğunda aha at, aha su... At ve ordan da bi tāne su geşdiği için Ahad kelimesi ordan geliyo. Tabi Arapça'da bu ulu anlamına gelir, Arapça'da o şekil, ulu olarak anlatılır. Ama Evliya Çelebi'nin yaşadığı dönemde onun Ahat olarak verdiği, sözden söze geçen kelime budur. Bu, çok esgiden beri böyle konuşulur. (KK321)

353. EFSANE:

Birileri, düşman, esgi işgalciler filan geldiğinde düşmanları baltayla kovalamışlar, en çok kullandıkları âlet o. Yâ burası baltalı bi köy, yâni buraynan uğraşmayalım, gibi bi efsane... hakkaten meselâ benim de gördüğüm bir metre uzunluğundaki tahtaları bile kişi bir santim, bir buçuk santim kalınlığında baltayla kafasına vurdu mu yardırırdı bizde bôle, atardı tık tık tık tık, makine gibi bôle. Yâni bu şeyden kaynaklanıyo işi baltayla yâni, nacakla diğere adıyla. Demek ki kavga ettiği ya da köyünü koruyacağı yerde de en çok baltayı kullanıyo. Ôle bi rivayet dilden dile anlatılıyo. Ama kesin bi kaynak yok. (KK7)

354. EFSANE:

Gelen, ilk gonan yürüğün adı Molla'ymış nellerdense, bi arkadaşın adı da Musa'ymış. Ondan Mollamusa gomuşlâ. (KK40)

355. EFSANE:

Bak biii, esgiden buranın ismi Adana'ydı bak, Adana'ydı bak, Adana'dır. O da deeee Adana'dan biri gelmiş esgi yürük zamanında, burlara yerleşmiş. Adana, Adanalı, Adanalı dirkan Adana galmış gitmiş köyün adı. Beş on sene önce de deşşirdiler Adana Ortabağ oldu amcam, durum bôle be.

Benim çocukluğumda Adana denirdi buraa, Adana köyü. Len bu Adana nēden gelmiş denirdi esgi adamlar. Bunuğ uuğ Adana'da emmē bi gaşdı buraa, adam öldürdü gaşdı. Noolduysa buraa biri gelmiş yerleşmiş yürükçülükde dérlēdi. Neymiş Adanālı, Adana Adanalı, Adanalı Adanalı dérken Adana galmış gitmiş bu köyün adı. Ordan gelmiş kökü dérlē benim çocukluğumdan. Ondan sōna gāri bi dee hükümet deşşirdi köylerin ismini. Sonra Ortabağ oldu.

Şindi Çatalbayır vādır, orā Böyük Adana, güçcük Adana, Çatalbayır bôle dirlerdi. Bura da Orta Adana dendi. Sonradan bi de Ortabağ oldu. Devlet Ortabağ dedi. Ortabağ, Ortabağ gidiyo. (KK164)

356. EFSANE:

Bu köön ismi, esgi ismi Adana. Deli Adanalı derimiş halk arasında. İki gardeş rivayetten ordan gan davālısından gaşmışlar, suç işlemişler esgilēn annatdığına göre.

İki gardeş biri bi yere, biri bi yere yerleşmiş. Diğer köyden gelenler nereye gidiyin iki kişi birbirine sorduğunda Adanalıların yanına gidiyim. (KK367)

357. EFSANE:

Kömüzün ismi Orta Adana'ydı, bizim kömüzün ismi. Şurda da Çatalbayır var, ilerde. Oranın ismi de Böyüg Adana'ydı. Şimdi bizim bu Adana'dan üç gardeş - yâni dedem gâri, bizim dedelerimiz- üç gardeş ordan çıkıyı, geliyi, biri çatırı ā şu eviñ oldū yere çatırlara tutuyı. Güççük olanlan büyüğ olan da ileri geçii. Buranıñ Orta Adana olmasının sebebi ortancıl olan burda galıyı. Hani Ortabağ, bağ değıl o zaman, Adana... Ortabağ sōra oldu. Ortabağ sōra oldu. Orta Adana... (KK278)

358. EFSANE:

Garbasan vā bizim burda Garip Hasan'ımış. Garāllı varımış, Gara Halil'miş. Alfaklā afak diye öle geçmiş, ordan evelden böle bi... Yidi kişilerimiş bunnā. Biri Garbasan'a gonmuş, biri Garāllı'ya gonmuş, biri Delihıdırlı'ya gonmuş, Deli Hırlı, ora gonmuş, Alfaklar'a gonmuş. Böle isim gomuşlā. Bizim ev sābım varıdı da böle annadıveridi. Alfaklar da Alı Fakı déye bi yörük gelmiş. Yedi yörükümüş. (KK175) ve (KK381)

359. EFSANE:

Kökez demeniñ anlamı şurdanımış derlē: şeyden gelmişlē, Kasdamonu'dan gelmişlē. Burası ormannıgımış, biliyo muñ? Çapaynan çok üşürlerimiş. Meşe kökü gaza gaza... Kökden gaz, kökden gaz annamıyale Kökgaz'ımış, Kökez galmış derlē. (KK421)

360. EFSANE:

Bi de kökden almış demiş yâni kök. Şeyiñ ayāna dakılıyo, o kişiniñ ayāna dakılıyo. Düşünce ordan alıyo şeyi. (KK421)

361. EFSANE:

Şindi benim edindiğim bilgiye göre. Tam kesin değıl; ama yakın. Köyün gurucusu Gadirler deye bi sülale, Gadirler derlerdi. Gadir Çavuş isminde bi adam, hayvan sahibi, kömeri, geçi, sığır, deve falan. yörük... Bi rivayete göre bu Kayı boyunun Karakeçeli Aşireti gibi. Üç gardeş bunlar. Birisi Arap Hasan derlermiş,

Esmer Hasan. Biri sert mizaçlı, Bekir'miş ismi. Demir Bekir derlermiş. Demir Bekir, demir gibi, sert... O gitmiş çadırını Bekdemir köyünün olduğu yere gürmüş. Esmer olan Hasan, Garahasan, Garahasan köyünün olduğu yere gürmüş çadırını. Oraya Garahasan, Garahasan köyü denmiş. Öteki Bekdemir devam ediyö. Bizim köye de... Yalnız Gadir Çavuşgilin babasının ismi Selçuk'muş, Selçuk Hoca. Gadir Çavuş yanında galmış ö, babası, öbür olanlar değil. Ordan Selçükler, Selçik Selikler dönüşmüş gitmiş. (KK410)

362. EFSANE:

Ēlence köyü, Uşağ'nan Gediz'ini Kütāya'nın arasında bir yer, dağ köyü. Ha, ortada. Eskiden gağnılarla gidilirmiş. Bizim köye pek kervan geldi mi bilmeyom hoca ben de... Yāni onnarı belki babalarımız, dedelerimiz bilir... Ama yalnız at, bōle gağnı, afedēsini merkep... Onnarınan bi yük daşınırdı. Ondan sōna gelen misafir öle gelirdi. Bi yolcu gelsin bōle hana herankı bi şey aş galan veyatda bi éhtiyacı olan... Bizim köyümüzden her ehtiyacını görür giderdi. Burda eylesiyolar. Ēlence köyünün misafiriñ, gelen şeyi ağırlamasını, oranıñ çok beğenildiğini, onun için, misafiriñ çok galdığı için Ēlence köyü denmiş. Öle gitmiş. (KK188) ve (KK125)

363. EFSANE:

Daha esgilerden meselā bizim burada geşmişde, su kenarlarında özellikle, suyu çok seven bi palambut şeklinde, palamburddan daha biçimsiz toturlu ağaç, şu masa büyüklüğünde, devāsā karaağaç dediğimiz meyvesi olmayan, çok yaprağı olan, dut şeklinde bi ağaç, değişik bi ağaç yāni, o ağaçdan bol miktarda bulunurdu. Reçineli bi ağaç yāni... Çınarıñ bi değışiğı. Çok büyük olurdu. Bizim çocukluğumuzda efsane çok ağaç vardı. Köyün adı o ağaçlardan geliyo. Yāni o ağaçlardan en normali şu masa gibi genişliğı, masanıñ iki katı üç katı olan ağaçlar.

Ama televizyon ve radyonun çıkmasıyla, bu ağaçlar şeyleri çekiyomuş, hepsi gurudu. Radyasyondan, frekansları çekiyomuş duyduğum kadarıyla. Biz öyle deyo. Ben meselā şeye sordum, Orman İşletme Müdürlüğüne sordum ben, onnarıñ da dediğı hasdalık geldi déyo, biiiğ hasdalıktan bahsediyolā. Bizim rivāyetimiz, inancımız köylü olarak televizyonnan radyonun yayılmasıyla, bu ağaçlarıñ çekdiğı, akımı kendilerine çekdiğı... Şu anda var bizim bi kısım; ama küçük, efsāne büyüklükde yok. (KK105)

364. EFSANE:

Geçenlerde Çobanyıldızı Saati, Meğmet Eymür ābimiz geldi. Ben onun gasdeci olduğunu bilmeyodum. Biz çoban iken bizden çok hayvan alırdı kendisi. Bu Karaağaç Baba olayını da ondan öğrendim. Avşar beyiymiş bu Karaağaç Beyi. Çok sevilen, sayılan bu bölgede... Karaağaç Baba deye bi Karaağaç Beyi varmış. Burdaki işde Germiyanoğullarıyla, diğber beyliklerle bayā savaşıdır, çatışmadır, işde isyandır, Şāki Karaağaç de yolā meselā, isyancı Karaağaç deye. Bu bölgelerde de bir sürü Karaağaç köyü, mahallesi, sokağı, şusu busu... Oldukca sevilen bi insanmış muhtemelen ki. Bi hayli bi muhit ismi var, Karaağaç'la ilgili. Tutulan bi insan olduğu için Karaağaç isminiñ ordan geldiği söylenir. O dedeniñ mezarı var, yatır olmuş. Mezara bez bağıyolar. (KK105)

365. EFSANE:

Bekir Köy derlē bizim köye. 3,4 kişiy varımışımış, orda köy guram demişlē. En büyüklere Bekir'imış. Bekir Köy orđan galmış yāni. (KK337)

366. EFSANE:

Bekir dēye bi yörük gonmuş da burıya ondan Bekir Köy demişlē. (KK77)

367. EFSANE:

Dedeler gelmiş, orāya gonmuş, biri Āmet, biri Sultan... Garācāmet köyü denmiş. (KK438)

368. EFSANE:

Samet Dede... Bizim köyün adı verilen dede var işde, Samet'miş onun adı. Ama o... Sōra sōra Samet demişler, Samit demişler. Samit'miş aslında, Samet demişler sonra. Samıtlar da hoş gelmemiş şeye. Köyün ismini koycaklarmış asıl. Samıtlar iyi olmadı, ne koyam? Samit koyam, Samet koyam, Samet de olmécek, Samatlar mı goyam? En sonunda karlaşdırmışla. Onlar iki gardeşmiş. Biri Salmanlar... Salmanlar deyolar ya. İki gardeş geliyo. Biri bizim köye yerleşiyor, biri Salmanlar köyüne yerleşiyö. Salman dēye oraya koyolar, sonra "lar" işeyi eki goyolar. Bizimkine de Samit. Samit Dede'ymış aslında, Samet Dede demişler sora. Samıtlar olarak da onun ismini bizim köye vermişler. (KK116)

369. EFSANE:

Bizim köye yürüg orā bi yerleşîy. Gene yürüg gelirdi, benim gençliğimde de gelirdi. Devenernen gelirlerdi, goyunnarnan, geçinernen... Köyün garşısına gonmuş. İki tâne yürüg çocuğu... Şimdi caminin oldu yerde bi ulu ağaç vardı. Beş kişi bôle golunu aşsa gavuşamazdı, çok büyük ağaçdı. Onuñ dibinde oturmuş iki çocuk. Bôle çiprilerinen bi şey yaparlarımış. O yürüg ağası da gelmiş ki ne yapıyiniz burda çocuklar, demiş. Cami yapıyık buraya demişler. O da haralda buraya demiş cami gerekiyi, Allah deditdi bunnara diyi. Büyük bi cami yapırmış bizim köye. Bizim köyün adı Camili köyü ordan galmış zaten. Edraf köyler hep cumaya bizim köye gelilerdi. Cuma gün biz ādetde yemek bişridik o cumadan çıkanlnara yediricîk diyi. Edrafde hiş cami yokdu. (KK364)

370. EFSANE:

Camili... Hiç cami yoğukene bizim köyde yapılmış cami. Bizim köyün adı başga bi şeymişdi. Cami yapınca Camili köyü goyılmış. (KK392)

371. EFSANE:

Bizim o derenin içinde, yukarda bôle asırlık çınarlā vādır. Şu odanın büyüklüğünde şôle gövdesi olan çınarlā vā. Hattâ bizim bi dēze ölu vādır, o da emekli astsubay da sit alanı yapırdı, korumaya aldirdı o çınarları. Geldilē tā şeyden, Kütahya'dan falan. O dere olduğu gibi çınar... Böyle tā aşşa yukarı bir - bir buçuk kilometre sağlı sollu, derenin edrafında çınar ağaçları... Bizim suyumuz da o dereden gelir. Bi tānesi oyuk bôle mağara gibi gövdesi şeyin, çınarın, beş altı kişi bi sofraya oturu Yāni çınarın gövdesinde. Köyün adı ordan geliyo, o çınarlā vā orda ya, Çınarcık diye, o çınarların varlığından geliyo. (KK416)

372. EFSANE:

Coğuplu köyünde elinde büyük bir sopa olan çoban varmış. Tabii eskiden silah olmadığı için kurtlara, domuzlara karşı kendisini ve hayvanlarını korumak için en fazla sopa kullanılırdı. Bu sopa o kadar büyükmüş ki bu adam ondan sonra "Coplu" diye anılmaya başlamış. Daha sonra yerleşim birimi olunca, olduktan sonra da Coğuplu köyü adını almış. Çobandan dolayı eli sopalı olduğu için. (KK334)

373. EFSANE:

Köyün adı... Köyün adı... Üç kardeşmiş. Biraz konuşkan oldukları için hatip... Bi yere giderken meselâ diyelim ki Bahadır'a gidiyo veyatda Alaba'ya gidiyo... O zaman can güvenliği falan yok heralda. Üç kardeş bi yere giderken üçü giderlermiş. "Hatipler geliyo!" demişler. Yâni "Hatipler geliyo!" (KK54)

374. EFSANE:

Bahadır yâni yiğit yâni manâsında. Alaba, abanıñ ne oldünü biliyoñ. Bôle, olay bu. (KK54)

375. EFSANE:

Yörüklê gelmiş. Sonra Salilli'ye gittilê. Eski zamanda gelenlêden Āmet iki ya da üç deneymiş. Āmet goyam demişlê. Āmet goycaz da nasıl goyalım, demiş biriy. Sen de Āmetsin ben de Āmet... Mecubur Āmet goycaz demişlê. Mal gütmek için oturmuşlâ. (KK209)

376. EFSANE:

Çoğ esgilêden bi... Esgiden göç olayı varımış. Yörüklê falan gezermiş. Yörük gelmiş orıya, Ağa Dede diye bi yörük, Ağa Dede lakabında. Orıya yerleşmiş. Orıya bi saray yapmış. Ama bēm dediim meselâ üç yüz, dört yüz, beş yüzyıl önce. Orıya döşeme yapmış, yolları falan yapmış. Orda oğlu olmuş, gızı olmuş, üremiş gitmiş Yâni. Bizim dedenin dedeleri Ağa Dede'dir. O sarayı da yapındın, saray da biraz esgimiş, sönadan adı Eskisaray galmış. (KK217)

377. EFSANE:

Evelden yörüklê burıya gelmiş. Orıyâ binalâ yapmışla orlara gonmuşlâ, çadırlara şeylere gonmuşlâ. Burlâda gışlamışlâ. Gışın da çadırlarında şeylerinde durmuşlâ. Gışla diyerekden gışı da geçirmişlê burlâdâ. Onun üçün Gışla galmış bura. (KK87)

378. EFSANE:

Esgiden şôle duyarız: Çobanlâ burıya gışlamıya gonmuş, yörüklê yâni, çobanlâ demişlê. Adı Kışla galmış. (KK252)

379. EFSANE:

Duyuşumuza göre: Bi in vâdır şurda. O inden gelmiş köyün adı. (KK86)

380. EFSANE:

Buranın esas İnay olmasının sebebi ne biliyo musun: Nayis Kralı durmuş burda, Nayis Kralı. Nayis yâni su perisi anlamına gelir. Bizim önceden bura bataklıkmiş. Bataklık olduğün burda su kralı Yâni onlar yaşayınca Nais, Nais'den İnay olyo. Yoksa inle, ayla alakası yok buranın. Tepeye çıkarsan bizim köy bôle ay gibi görünür. Mantıken o gibi gözüküyo; fakat o değil. İnle, ayla alakası yok. (KK333)

381. EFSANE:

Kervanlar burda indiinden, konakladığından iney, denmiş. İney sonra İnay olmuş. (KK426)

382. EFSANE:

Şurda inimiz vâ bizim. Oraya çıkmışlâ. Ay şeklinde görünmüş burası. Onun için İnay, denmiş. (KK26)

383. EFSANE:

Bizim köy hilal şeklindedir. İn vâ bi de garşıda. İnlen ooğ hilal şekli ay olarak hilal ayı İnay ordan gelmiş. (KK160)

384. EFSANE:

Köyün adı... Ay, dolunay olana gadâ bizim bu iniş önünü aydınlatır. Ondan İnay... (KK417)

385. EFSANE:

Bu köyün Takmak olması; yörüklê gelmiş buraya, ha. Dêy şey yoğkan, kazâ yoğkan. Balı çok, suyu yok. Burda su olmadığından kakmak eyidir burdan, demişlê. Adı Takmak galmış, köyün adı. (KK290)

386. EFSANE:

Bu köyün asıl yeri Ketenlik tarafında bi yerdeymiş, dağlâda. Orda su yokmuş. Ordan buraya gelmiş bu köy. (KK23)

387. EFSANE:

Bu Susuz Köy'ün de ismi şöle, bi rivayet, bu Orta Asya'dan gelince göçerler, bi kısmı... Kars – Susuz, Malatya – Susuz deye yerlê vâ. Oralâda eylenmişlê. Köyün ismi de buraya getirip koydukları rivâyet ediliyo. (KK316)

388. EFSANE:

Üç Āmetler gelip ilk yerleşeniñ adı Āmet. Esgi Āmetlê deriz bi yöre vâ, tarlalan ilerisi. Āmetler vâ. Onuñçin Āmetlê... İlk gelenlêden birisi, orası Esgi Āmatlâ. İşde yerleşenlên isminden dolayı gelen bi şey. Antalya tarafından mı yörüklê gelmişlê. O zaman Takmak'a, Āmetler'e, İnay'a, Güney'e dağılmışlâ. (KK404)

389. EFSANE:

Poslu Yörüğü, galmış orda yörük. Sonjra yerleşmiş. Ordan Poslu galmış adı. (KK338) ve (KK401)

390. EFSANE:

Orda kuyu vâmiş. Kuyunun başına yörükler oturmuş. Oturuñca köyün adı Poslu galmış. (KK295)

391. EFSANE:

Köyün eşgi adı şey Cızıgdamı. Buriya bî Cızıgolı varımış. O adam buriya şet etmiş, dam yaPmış. Onsan sōna da millet şey gelince Cızıgdamı deye ôle galmış adı. (KK407)

392. EFSANE:

Şimdi bizim beldemizin ismi Bölme. Dâ önce köydü. 1999 yılında belediye oldu. 150 yıl önce takriben ordan insanlar buraya göşmüş. Buraya yerleşmişler. Tabii hatda orda mezarları da var, Sungur denilen bi bölge. Mezarları duruyo orda dâ. Neye göşdüklerini kimse bilmiyo artık. Kayıtları yazılı değil. Tabii çok az, bikaç

sülale göşmüş. Tabii onların içlerinde göçenlere bakıyosunuz; dört, beş tãnesi Çanakkale'ye gitmiş, şehit olmuş filan. İsmi de Bölme ordan kalmış, ordan bölünüp geldiler anlamına geliyo. (KK266)

393. EFSANE:

Bölme denmesi bölünerekden gelmiş. Üş yerden bölünmüş şindi. Şurda şey vā, tepe vā, Elmacık Takazı deriz biz, bilir misiñiz, bilmam. Biraz ordäymış, biraz da şu yandā Yeşildere tarafındaymış. Burası yörükden oluşma. Ben... Atalarım bile yörük. İzmir Harmandalı'dan gelmişlē bizim atalāmız buraya. (KK231)

394. EFSANE:

Bizim Bölme şu Yeşildere'niñ altında Sungur dediğimiz bi mevkide imiş Bölme. Oradan zamanla suları falan heralda kesildi galiba. Ordan bir üş-beş ayile bölünmüş, buraya gelmişler. (KK73)

395. EFSANE:

Üşgışlilā derlēmış buraya. Üşgışlı olma... Adam yörükmüş ya. Hayvanlarının bacakları kopmuş. Hep üç gıçınañ gitmiş, gelmiş. Urda çayırılık var, çeşme... Urda konaklamışlā hacıya gidenlē. Üç ayda gidiyolarımış hacıya. Şindi meyendislerin adı gademliyimiş o zaman, bak gademli. Burda bizim kültürümüzde var bu gademli.

Burda hacılā mefat etmiş yatsı namazını gılınca. Adam yalnız galmış burda. Gidiyo hacıya. Bütün arkadaşlarını ōda zikir edēkene görüyo. Geliyo burāya. Bunu da babamgil sōlēdi meselā. Geliyo burāya. Onları defnetmişlē burda bu köylü. Deyo ku “Ben felan günü felan saatde rufumu Allah'a teslim etcen.” deyo. “Bana vāyi geldi. Bu arkadaşnarınan bir mezerim burda olsun. Tekkeyi ōle yapıyola orıya. Gademli yatıyo onunkinde. Hacıgadem... Bak hacı, gadem... Gademliniñ adı. Hacılā orda ölüyo, Hacıgadem olmuş. Ordan geliyo. (KK183)

396. EFSANE:

Köyün kurucusunun adı olduğı söyleniyo, Emir olduğı söyleniyo. 300 yıl önce falan o bölgeye gelip yerleşiyor Emir Dede. Hatta bunların birkaç kardeş olduğı da rivayet ediliyo. Karacaömer Dede, Karacaahmet Dede gibi. Zaten dedelerle anılıyo köylerin isimlerinin biçoğı. (KK346)

397. EFSANE:

Kütahya tarafından bi kadın, bi erkek yayan geliyolarımış, onnâ da fakirlerimış kendileri. Bi tâne merkepleri varımış. Onnâ yoruldukları zaman o, oña min garip derimış, o, oña min garip derimış. Yoruldukça kadın gocasına, gocası garısına hani teklifde bulunuyomuş. Hani ondan sōna kelime işeysinden dolâyi, çıkarmalarından dolayı min garip Mıngırıp olmuş. Haritada Çamyuva deye görmüşüñdür sen. (KK355)

398. EFSANE:

Bu köyün yerleşim alanından önce Kuduz Sülēman isminde bi yörük, ilerde bizim çeşme vâdır. İsmi Kırk Ahır veya Goca Çeşme. Bu köy yerleşim alanından önce o çeşme yapılmış orâya. İsim ordan Kuduz Köy. 1950'de bi vali Yeşildere yapmış. (KK168)

399. EFSANE:

Derbent iki yükseklik arasında kalan bi düzlük şeklinde bir anlamı var. Bizim de yüksektir yāni. Yāni şu an Derbent köyüne girerken aslında bakınca ova tarafında üç beş ev vardır. Bi de yokuş vardır. Sanki köy çok az gibi görünür. Ama yokuşu çıkınca köy çok büyük. Yokuş çıkmayınca evleri göremiyosun. Asıl köy o çukur kalan kısımda. Hani uzaktan bakınca köy yok gibi. Üç beş ev gibi; ama girince o kadar kalabalık ki. Git git bitmiyor. Git git bitmiyor. (KK39)

400. EFSANE:

Mıdık sülālesi varımış. Ordan dağılmışlā Beyleran'a, buraa. Onuñ için Mıdık demenin... Bura da Mıdıklı galmışımış. Devlet Güneli yaptı, değışdirdi gari. Yāni Mıdık sülālesi Çarta'dan... Çarta'dan üç-dört gardeş, Beyleran'a gidiyolar, Emirfakı'ya, buraa biri burda galıyo, burda. Buranıñ adını gāli ağanın dediğı oluyo ya, gāli ağa ne yaparza o oluyo. Burası Mıdıklı demiş, geldiğı zaman. (KK235)

401. EFSANE:

Selendi'den gelmiş bunnar Mıdık Beyi. Mıdık Ağa, ağanıñ adı Mıdık. Mıdikoğulları. Ondan Mıdıklı denmiş buraa. (KK127) ve (KK124)

402. EFSANE:

O bölgede molaz taşları vâdır. Taşın birinde bôle bi yeşil göverçelê gibi bi şey vâdır. Onu tükürerek, ıslayarak bôle küçük taş parçasını sürtelêdi benim çocukluğumda, ellerine kına yakâlâdı. O şimdiki satılan kınadan daha çok uzun ömürlü olurdu ve yakışırdı. Kız Daşı deye ordan galıyo. O zamannâ kövün adı Kız Daşı... Su yok deye de Susuz denmiş. (KK218)

403. EFSANE:

İşde Siirt'den gelmiş. Efendim şurda Kız Daşı deye bi mevki vâ. Oraya yerleşmişlê. Orda su yok. Şurda bi köy vâ, hangi köy? Len susuz bi köy var orda. Susuz bi köy. Nesil genişledikçe su ihtiyaç, demek ki kafalâ da çalışmaya başladı. Ovaya enmişler. Köv hangi köv? İşde o susuz köy, oraya şeye enmiş. Susuz köy aşşâ, susuz köy yokarı, öylece susuz köyün ismi ôle. (KK218)

404. EFSANE:

Akse köyünün adı Akkilise'dir. Kilise olduğu için Akkilise'dir. Akkilise, Akkilise derken Akse hâline gelmiş yâni günümüzde. Kilisenin bahçesinde bulunan çeşme hâlâ daha akıyor. Mevkiye de Karapınar Mevkii deniyor. (KK255)

405. EFSANE:

Elvan Yörükleri geliyo işde, Elvanlar adı da ordan kalıyo. Yâni boyun adı Elvan Yörükleri imiş. (KK184)

406. EFSANE:

Bu köyü guran adamlâ iki yetim gelmiş bu köve, iki yetim geliyo. Yetim gelince bu köyün adını Öksüz Köy kurmuşla bizim dedelerimiz. (KK306)

407. EFSANE:

Bizim köve heralda gelmiş biri gonmuş. Eveli mallâ gışla, hana dağa gidêdi. Ôle ordan sen gelmişin, unnâdan doğannâ, başga yêleden gelennê falan Gışla deye hôle galmış. İlk gelen burda gışlayalım, demiş. (KK369)

408. EFSANE:

Hamam var köyde, ondan Hamamdere denmiş bu köyün adına. Suyu da şifalıdır hamamın. Hamamdere ordan geliyo. (KK236)

3.1.11.2. KİŞİ ADI / SOYADI / LAKABI İLE İLGİLİ EFSANELER:**409. EFSANE:**

O, tailya çapıya gitmiş. Çapalākana, çapalākana, çapalākana... Demircilē varıdı bizim köyde, demir dövēlēdi. O demircileen arkasından onlaan tailya demir b.ku (atığı) girmiş, ters atākana. Eşelēkene altından demir b.ku çıkmış. Bu néyi ki, bu néyi ki. Ben gāri vurdum, neyniyen çapıyı, demiş. Çapayı falan neynesin gari? Gaç gédim ben, demiş. Heybiye guymuş demir boklaanı. Çapıyı falan bırakmış gelmiş. Gelirkene bizim köyde bi dükkān vā yolun üsdünde. Āmat Dayı! Ben gāri vurdum, demiş. Badem verim sana, ge bi, demiş. Badem benim heybemde, demiş. Bi görüm deyomuş adam, göstermeyomuş. Ya dükkānı verin sana, ge bî. Aa, ben dükkānı neynéyim gari, demiş. Dükkānı felen gabul etmemiş. Ondan bu yana adama “Vurdum” diyolā. (KK77)

410. EFSANE:

Eşgiyalık varmışımış bizim köylerde. Yörüklerden galma hep parça parça her yer de... Orlarda işde gonuşun... Esgiden şey varmış, öşür varmışımış. Buydey galdırdın mı meselā beş ölçek galdırdıysan yarısını devlet alırmışımış. Bi de eşgiyalık çıkmış o arada işde. O köyün meselā ileri gelen artık zenginleri veyavt güçlü olanlar eşgiyalık yapmaya kakmışlar işde. O zaman her yer bozukmuşumuş. E bizim köyden işde bi tānesi gatılmış eşgiyaliye, bi Dūdükcü'den gatılmış, biri Akçaköy'den gatılmış, 3 - 4 köyden gatılmışlar. Bugün meselā o güzel, yarın ben güzelim, canınıñ isdeğini galdırılarmış bunlar dağa, kaçırılarmış.

Bunlar dağlara giderken yoruliyiler, nēse biriniñ atını alıp kaçıyiler. Ata soluk soluk binerlerimişimiş. E bu atıñ arkasından bunlar gelise? Biz ne yaptık? O atı meselā gözlerini sarmışlar, kör bi guyuya atmışlar o atı, gaybetmeg için.

Sōna dağlarda gezerken acıkmış bunlar, bi dağda oturukana, diyi; bi ayı, diyi ayāna mık batmış, topallar gelirmiş. O bizim köylü de galdırmış ayānı, bakmış, mık varımış. Ordan onu çıkartmış. Çıkardışın ayı bārırmış, yörürmüş, bārırmış, yörürmüş. O da arkasından gitmiş. Büyük bôle bi ağaç varmış, içi goğukmuş, içinde arı varımış, bal yapmış. Geriden, diyi aldı, geldi, kendinden büyük -onlā da güçlü olüyi ya- daşı, diyi; getirdi, diyi, boş olduğundan bi vurmuş işeyi ağaç gırılmış, bal, diyi bôle akıyi, diyi, godu da ondan sō, diyi. Bak o oña iyilik yapıyo, o da oña iyilik yapmış. Neyse biz arkadaşlar balı yedik, diyi. Yēseler ne gadar bal yicekler? Geri galan zırf oluyi da...

Ondan sō, diyi akşam oldu, gece oldu, diyi. Korkduk, diyi. Bi, diyi; kıllı bi adam, cıblak adam geldi yanıma, diyi; ataş yakdım, diyi. Ben, diyi ataş yakarkan o da, diyi yakıyi, diyi. Ben, diyi çipri topluyip geliyim, diyi. Odun meselā ateşe goyim, diyi. O da goyiyi, diyi. Ben korkdum adamdan, diyi. Kıl, diyi; her tarafi kıldan görükmiyi, diyi. Ama aynı însan, diyi. Sōna, diyi; ben, diyi; aldım ateşi, diyi gurtulamıyışın, diyi. Kendime dōru şöle edişin, diyi o da kendine dōru dutdu, diyi. Bi yandı, diyi; kıllar, diyi. Bi bağırdı hayvan, diyi. Dağda ne gadar hayvan varsa birikmiş. Emme o, çama çıkmış ta. Çamın, diyi ta ucuna çıkdım, diyi. Dırmaniýler, diyi bôle çamın üsdüne, diyi çıkmag için, diyi. Çıkamiyeler, Furütyler çama diyi. Çam da heralda gencimiş, düşmemiş. Şapgam, diyi yere bi düşdü, diyi vuruşun, diyi. Şapgamı parçaladılar, diyi. Sabah, diyi; güneş, diyi bôle ışık vurasıya gadar, diyi orda bağırdılar, diyi. Sabah ışık vuruşun, diyi güneş doğarken daalmışlar hepsi de. Annadırdı o hep gelirdi de bizim yanımızda bunnarı hep.

Sōna da gene Akçaköy'den dediimiz bi Güzel Hatça diye bi gadın varıdı. Onu gaçırımıış işde o yörügün gardeşi. Onnar dağda bizim u yanda bi orman var onun içinde yatarkana o yörükle annaşımlar vuralım, diye onu. Bôle çizi derler hani ölü öldüğünce de çizgi çekerler ya... Öle bi çizi varımış, akar dere gibi oraya kömelim, demişler. Hepsi yatmışlar. Öteki gāri uyumuyi bizim köylü. Demiş gi o yörüğe “Sen silahını ver baña.” demiş. “Ben gardeşiñi vurusam sen de beni vurusun.” demiş. Silahını almış onun. Ondan sōna tam uykuya dalışın vurmuş onu. Vurduktan sō orıya kömmüşler, ondan bizim köylünün adı Gatil Ōlanı galmış, vurdu diye.

Aslında haklı yere vurmuş adam da. Çünkü herkesin hanımını dağa galdırmış. O zaman kimse bi şey diyemezmişmiş gi. Bunnarı hani gerçekten kendi adam annatırdı bize. Başından geçeleri hep annatırdı. (KK364)

411. EFSANE:

Silānı almış, ava gidiyo, şurda bizim Garaldere mevkisi var, Ördeg Alisi. Orda gadının birisi demiş ki git, vurma o geyiği, ben saña demiş bi dana vereyim, demiş. vurcan deyo, geyiği vuruyo. Aynı o geyiği vurduğu yēden kendi de ameliyat oluyo, gızılıcığ olduğunda, o da aynıy vurduğu yēden de kendi ameliyat oluyo. Lağab olarak Ördeg. (KK232)

412. EFSANE:

Dedem aslında çok iyi bi insanmış. Kimseye zarar vermiyen, inançlı birisiymiş. Bu köyde de çok sevilirmiş. Ve de lakabı Kürd Ali. Türkçesinin bozgu olmasından. O yüzden de bize de Kürtler derler o sebepten. Çocukları hep iri yarı, iri yapılı...

Soyisim verilirken işde o dönemde işde herkeze işde bilmem kim, Gatırcı, Öküzcü, İnekci... Bizim mālûm köylerde lakabı mēşurdur. Buna da Kürd Ali derler diyo ordaki işde köyün yetkilisi, muhtarı. Hayır deyo ben Kürt değilim, Türk'üm, deyo, öz be öz Türk'üm deyince soyadımız Öztürk olarak geçiyo. (KK349)

413. EFSANE:

Bizim hiç arabamız olmamış, dēdi. Babam, dēdi türkü söylerimiş, dēdi. "Arabacı arabanı yellendir, hanımlara şeker yēdir dillendir." diye türkü söylermiş, dēdi. Onun için Arabacı, demişler. (KK311)

414. EFSANE:

Akile'nin bubasına Kōroğlu, dērler. Deynek oynar, at oynadırdı. At oynadana Kōroğlu, dērler. Kōroğlu'nun da gıratı var ya, hani ondan. (KK164)

415. EFSANE:

Koreli Ağam, Kore'ye gitdi esgerde. Sekiz gün ölünün üsdün den gitdik gelin biz Kore'de, dēdi. Bi annadıvēdi mi bōle aġlāsın. Kore'de ölmüşlerin üzerinden geşmişlē. Harbe gitdi Kore'ye. Ondan Koreli galdı adı. Adı Mustava'ydı. (KK196)

416. EFSANE:

Soyadı Yorgun'du. Hocam, dedim, bu Yorgun nerden geldi size falan. Soyadı kanunu başlamış. Soyadı kanunu oluken tabii onun dedesi de soyadı almaya gelmiş. Esgiden yayan geliniyomuş. Köyden gelmiş, yorulmuş. Hızlı gelmiş. Gelmiş ta başlarına, oh yoruldum ya, demiş. Len, seniñ soyadıñ da Yorgun olsun, demişlē. (KK217)

417. EFSANE:

Bu kövde de sekiz köklü aile varmış, o şeyin akrabalarından Samet Han'ın. Kırmızıoġulları, Eyipoġulları, Kâhyaoġulları, Ayrancıoġulları, Kavakoġulları, bir de Alaşehirlioġulları, Cabbaroġulları diye geçer. Bizim dedemiziñ dedesi Cabbaroġul denenner. Bizim soyisim ordan gelme. Netekim dedemiñ dedesi zamanın hekimisi ve veterineriymiş. Yāni hayvannarıñ, îsannarıñ gırılan, çıkan yerlerini, hatdâ bāzı bıçak yaralarını, silah yaralarını tedāvi eden biriymiş. Becerikli diye Cabbar, demişler. Bana intikāl etdi, çıkıġa da bakıyorum şu anda, babaannem öġretmişdi. (KK271)

418. EFSANE:

Dedem var meselā Hotak. Tā soyadı kanunu çıkmadan Hotak derlēmisi buna köydē. Kısa boylu, dipleyiñ bi şeyimiş bōle. Kısa boylu olduundan mı bilmeyorum. Hana sözlüe falan da bakdım Hotak'ın mānāsı yok. Otaġ déye bi şey var. Çadır, padişahın çadırı... Ama Hotak yok, Hotak'ın mānāsı yok. Halk arasında Hotak demişlē ona. Hotak aşşaġı, Hotak yukarı. Aynı dedem de soyadı almaya geliyo. Geliyo, memurlā otumuş, nüfus memurları, soyadı verenlē, beş altı kişi. O da gelmiş. Selām aleyküm, aleyküm selam. Hoş geldin. Ya, ne vēcez buña? Şimşek vēmişlē, Güneş vēmişlē Ay vēmişlē. Hiç bi... Bi soyadı vēcek isim bulamamışlē. Ya, ne

vēcez buna? O ona sorāmıŝ, o ona sorā. Ordan birisi tanıyoöŝ onu, dedemi. Ya, buna köyde demiş Hotak aşşağı, Hotak yukarı. Lakabı bunun Hotak. E, Hotak olsun bunun soyadı, demiş. (KK217)

419. EFSANE:

Bizim köye postacı gelmiş. İşde Şerif diye birine posta gelmiş. Kimse de tanımiyo. Tatar diye biliniyo o da. O da tat bi adam böle. Yāni bunun arı, damarı, kanı tat bu adamın, bu adamı ne yapsan bu adam akıllanmaz gibisinden. Amanın “Şerif kim, Şerif kim?” Muhtara soruyolar. Öyle biri yok, diyo. Postacı gidiyo, öbür hafta... Salı günleri gelir köye postacı haftada bi gün. Bi dā, diyo bu köy Derbent köymüŝ, burasıymıŝ, deye. Bakıyola, arıyola, soruyola, ediyola, tutuyola. En sonunda buluyolā; bu Tatar’mış, Şerif’mış adı. Köyde kimse bilmiyor. (KK39)

420. EFSANE:

Saman Savuran vardır. Normalde saman savrulur mu savrulmaz. Ama Saman Savuran demelerinin nedeni adam çok konuşuyo, atıyo dutuyo. Her böyle olacak şeyi bile söylediği için adama Saman Savuran, denilmiŝ. Normalde saman savrulmaz, zaten uçar gider. (KK39)

421. EFSANE:

Hocanıñ ölu evlencēmiŝ. Onu da yārenbaŝı dikmiŝlē Üseyin Ā’yı. Üseyin Ā, Erkül (Herkül) gibi adam, iki üç adama yetcek. Ona akıtmiŝ, bi şey yapamamış. Yapamaanca Üseyin Ā’ya bi okuyo, bi büyü yapıyo. Üseyin Ā’yı direğe sarālarımıŝ goca urganına, patır patır koparırmıŝ. Davılı çaldırmamıŝ. Adı Deli Üseen galdı bak. Valla iyileşmiş de adı öle galdı. (KK423)

422. EFSANE:

Meselā bu iki köprü arasının çok tēlike olduğunu... Benim teyzmin eşi, lakabı Deli Halil. Orda yaŝayıp çok korkduğu bu hikāyesi var. Alt tarafında o körpü yanda bizim bi dayımın tavuk çiftliği var. Oraya, o tarafına geçmek isdiyo gece. Geçerken, köprüden geçerken bi gürk tavuk çıkıyo. Tavuk çıkınca yer göğ yavru oluyo. Korkuyo bundan. Her taraf yavru olduğunu, işde o korkuyla da beynine bi gan toplanıyo. Deli Halil lakabı ordan geliyo. (KK314)

423. EFSANE:

Deli Bayram arkadaşlarıyla arpa biçmeye gitmiş. Yalama Guyu'nun yanından geçerlerken birbirine sarılmış iki yılan görmüşler. Deli Bayram, turpanın ucuyla yılanın birini ortadan bölmüş. Öbür yılan, adamın goluna yapışmış. O da yılanın gırtlığana yapışmış. O sıkmış, yılan dolanmış. O sıkmış, yılan dolanmış. Sonunda yılanı öldürmüş; ama ordaki korkudan dert edinmiş, o yüzden Deli Bayram, denmiş. (KK353)

424. EFSANE:

Bizim burdan bi zıman, Yunan zamanında Çeceli Bulduk Mēmed. Bulduk Mēmed, Tazolan'ın burnunda Yonannılā atdırmışlā çocuğa, çocuğ ordı galmış. Burdan, Çecelilē de ordan şey ederkeni, geçerkeni çocuğu buluyolā bak. O Bulduk Mēmed'i, alıp gidiyolā. Hacı Āmat buluyo aslında. Alıp gidiyo, evinde besliyo. Gızını veriyo, evlendiriyi bak. Ondan sōna bak iki çocuğu oldu, ikisi de hoca oldu.

On beş yıl sōna “Bana Bulduk Mēmed, dedilē.” deye gitmiş İzmir'de gasdeye veriyo. Gasede anasını buluyo. Bak, kaç sene sōna bak. Beliki atmış sene sōna, yetmiş sene sōna. Annesini buluyo. Tabi annesi çocuğun bi yerinde bi beş vāmış. Bakıyo, tamam, bu benim çocuğum, déyo. Annem annatırdı bana bunu ekseri. (KK140)

425. EFSANE:

Meselā bizim İngiliz Bekir vardı, İngilizlere esir düşmüş. Şaban Ağa vardı. Bunnar Yemen'de İngilizlere esir düşünce kampdan kaçıyorlar. Kampda nöbetçiyi öldürüp kaçıyorlar. Bu adamlar altı ay, yedi ay çöllerde aç susuz burayı buluyo meselā. Buraya geliyolar tabi. Bunnar hep bi efsane işde. (KK349)

3.1.11.3. DİĞER ADLANDIRMALAR İLE İLGİLİ EFSANELER:**426. EFSANE:**

Cinci Değirmeni derler oraya, oranın sahibi cinlerle uğraşırımış. Şimdi adam değirmenciliği bırakıyo, arazisi de vā değirmenciye ayit, değirmen sayibine ayit. Esgiden burçak ekēledi. Burçak bilişin. Burçag ekmiş, değirmenin sayibi, Cinci

Hoca. Yoldurmağ için amale bulamamış. Gecikmiş, burçak gurumuş biraz. İyice gurumadan yolan da, demiş, îsanın eline batmaz, o zaman eldiven de yok. Néyse... Cinci Hoca çaresiz galmış, cinlere başvurmuş. Demiş yoluñ burayı, burçakları yoluñ. Yoldurmuş, guruduğu hâlde yoldurmuş.

Aradañ bi sene geçmiş. Tekrar géne burçak ekmiş Cinci Hoca. Bu sefer cinler şindi burçak yeşilken, daha yeşilken yolmuşlā, yolmuşlā. Adama da Cinci Hoca, derlerdi. Daha yakın zamana gadar o değirmen çalışırdı. (KK410)

427. EFSANE:

Meselā benim atmış yaşlarında enişdem vā. Şurda Araplā Deresi deriz. Yāni şu termalin ordan, Kayağıl Mezarı vā ya, ordan girdiiniz zaman bizim su kaynaamız vā, sıcak suyumuz vā. Onuñ bi doğal bi kayalık böyle füğürü vādır. Haşım Döndü Kayası. Gençken o kayanıñ edrāfında cesaret örneği gösdemiş veya delilik yapmış dicen gāli, ne derseniñ deyiñ yāni. Onuğ hiç korumasız, şeysiz çıkıb oraya, dönmüş meselā. Onuñ ismini vermişler. Meselā şu kaya, yirmi-otuz metre aşığda uçurum var, yar var. Şu kayanıñ bi de blok şeklinde geliyo. Atıyom, şu şekilde bi de yuvarlak şeysi var, mināre şeklinde, yarım ay şeklinde diyelim. Ordan dönmüş meselā. Haşım Döndü Gayası dēlēdi. Hiç bi koruma altına almadan, dağcılar gibi edrāfında dönmüş yāni. (KK105)

428. EFSANE:

Dikilitaş mevkiinde daha öncelerden bi tāne kadın orda yufka açıyomuş işte, ekmek yapmak için. Bebeği ağlamaya başlamış. Ağlamaya başlayınca eli hamurlu olduğu için bi şey bulamamış etrafta. Altını buğday tāneleriyle –bir rivayete göre de yufkayla- temizlediği için orda bebek de annesi de taş olmuş. O yüzden Dikilitaş orasının adı. Hālā Dikilitaş diye geçiyo. (KK19)

429. EFSANE:

Bu ekşi suyu şeyi de diyo ki Evliya Çelebi, o Seyahatnāmesinde orda, déyo Banaz'ın, déyo ıı işde güneydoğusunda bir şey vardır, déyo köy vardır, hepsi yörükdür, déyo. Hayvancılıkla uğraşırlar, déyo; genelde keçi üzerinedir, déyo yaptıkları hayvancılık déyo; ama déyo orda uyuz hasdalığı çok fazladır, déyo; görünür, déyo. Orda Allah tarafından öyle bi su vardır ki, diyo; bu suyun bağlantısı,

diyo. Gedikler köyünü tarif ediyö, güneybatısını olarak tarif ediyö. Güneybatısında bi su ile kuzeydoğusunda bi suyla bağlantılı olduğu, üçgen olarak bağlantılı olduğu söyleniyö. O da Hamamboğazi'nin ve şeyin Gedikler üsdündeki suyun bağlantılı olduğunu...

İsrailliler de keşvetmiş bunu. O ovayı alırken İsrailliler yeraltı sularının şeylerinden keşvetmişler. Diyo ki o su déyo öyle bi mikrop öldürücü sudur ki diyo şeyleri keçileri uyuz olan keçileri diyo keçi kırkımı mevsimi götürürler, déyo, o suya atarlar. Ondan sonra o suyu... Önce insanlar girer suya diyo, su temizlenir, insanlar girer. Sonra diyo hayvanları ordan diyo her ilkbahar ve sonbaharda déyo hayvanları ordan geçirirler diyo, atarlar o göle diyo. Ve diyo o uyuz hasdalığı diyo hiç görülmez diyo. Yâni bu şekilde tedavisi yapılır, diyo.

Deri yâni aynı zamanda deri hasdalıklarını da tedavi etdiği şey yapılıyo. Kilinin, ordan kaynıyan suyun kilinin... Yâni temizlendikten sonra alınırsa poşetlenirse cilt güzelleşdirdiğini, sivilcelere ordan sonra aknelere her şeye iyi geldiği söyleniyö. Bu ekşi suya işde Uyuz Gölü denmesinin nedeni bu yüzden. (KK296) ve (KK107)

430. EFSANE:

Uyuz Hamamı falan var bizim orda. Daha önce, bi zamnanar keçi düşmüş Uyuz Hamamı'na. Keçi ordan çıktığında hasdalığı iyleşmiş. Ondan dolayı oraya Uyuz Hamamı, diyolar meselâ. Çok küçük bi yer, bi oda içi büyüklünde. Mese bi insan girdiğinde yani bel seviyesine kadar. Yazın sıcaanda girin, hamamdan çıktınızda aşırı derecede titreme oluyo. Üşüyorsunuz yâni, on – on beş dakga üşürsünüz yâni. (KK55)

431. EFSANE:

İşde bu Çokaran suyu. Çok çıktığı için çok akan su deye Çokaran denmiş. Bu su da bizim dedeyi böyle defnediyölâ. Gardeşinin rüyasına giriyo dede. Gardeşine demiş ki ben burda çok susuz kaldım, içmeye suyum yok demiş. Ondan sōna bu su çıkıyo. Bu su çıktığı için, biraz da çok aşırı çıktığı için, esgiden çok aşırıydı bu su, ordan Çok Akan deye, köylü dilinde Çokrağan deye galmış. (KK223)

432. EFSANE:

Şô “Garadaş” deriz bi yer var, deyirivirmişler ataşı, yakmışlar cavırlar. Gararmış galmış. Benim dedemiñ evi varımış, Yanık Göl denir hindi oraya. Dedemiñ evini filan yakmış cavırlar. Yanık Göl denir hindi. (KK152)

433. EFSANE:

Şöyle bi şey var yine Yonannarın geldiğinde. Yonannarın bi kısmı burda galıyo bak. Şu tepe değil de onuñ bi üsündü. Çamlara doğru bak. Orda Cepe deriz biz oraya zâten. Yonan cepesi ordaymış yâni, o tepede. Yonan subayları, asgerleri orda galmış. Köye gelirlē, giderlē, basgı gurâlarımış. O tepeyi, ilerdeki tepeyi, bu tepeyi hep dutmuşlar.

Yonan komutanı geliyo, afedēsiñ yâni deyo ku o gün için bu gadını ben bugün götsem, deyo. Burda böyüklē toplanıyo, köyün o gün için böyükleri. E biz bunnan ne yapcaz? Olmaz, gelmez. Yonan komutanına tuzak kurıyolā. Yonan komutanıñ birini orda, biz meselā köyün odası, dēriz. O odada birini öldürüyolā, biri gaçıyo. Gaçarkana ilēde, derede yine köyün halkından biri çelmeyi dakarak onu da öldürüyo. Yâni çelmeyi dakıyo, düşürüyo. “Solāñ Öldürdüğü Dere” deriz biz oraya. Solakmış adam. (KK258)

434. EFSANE:

Vırıbık Uşdu Deresi deyolā. İşde adam bi gün eşşeğennen gidiyomuş, o dereden uşmuş. Vırıbık adamın lakabı. Ne demek onu ben de bilmeyon. (KK105)

435. EFSANE:

Gediz Çayı’nnan bizim Güre Çayı’nıñ birleşdiği yere Çay Gavuşluğu deriz orıya, iki çay gavuşuyo deye. (KK327)

436. EFSANE:

Murat Dağı’nda Murat Dede var. Murat Dede bi ermiş. Bu civarda çocuğu olmıyan gadınnā gider bağlanır oraya. Murat Dedeğil dört gardeşimiş. Murat Dede orda yaralanıyo, galıyo orda Murat Dağı’nda, Murat Dağı Hamamı’nda galıyo.

Ordan beri yaka vā, burdan Şu dağ gibi yāni, öbür garşadi orda yaralanıyo. Yaralanıyo Murat Dede'niñ yanına seyidip geliyo. Geliyo, oraya geliyo. Murat Dede deyo ku nēde yaralandıñ? İŞde felan yēde. Git fikirsiz diyo, git, nerde yaralandıysañ oraya git deyo, orda öl gal. Gidiyo ordan. Orası Fikirsiz olarak galmış. Orda mezeri var, orda. Gediz'e bağlı.

Öbür gardaşı Hasan Dede, Hasan'ımış adı. O da bu gine bu muhitde ayrı bi yēde galıyo, orda ölüyo. O da Hasan Dede galıyo, orası da. Hasan Dede Mezarı deriz, gene Gediz'e bağlı. Gine de pek uzak da değil bize. Bi de Kābi Dede vā, aha dā ormanda. Orda galıyo, o da orda galıyo. İsimleri galıyo orlāda. (KK380)

437. EFSANE:

Çakmak Dede denmesi ora Çakmak dediimiz yē, taŐlık, çakmak daŐlarının olduğu bi yē... Çakmak daŐlarının olduğu bi yere, yüksekde. O mubarek oraya gelmiş. Zāti bunnā Horasan Őehrinden gelmiŐlē ilk geliken. Her memliketiñ bunnā bekcisiymiş gızım. (KK409)

438. EFSANE:

Ben bunu babamdan duydum. Çece'de vadır bi dede, Garacāmat, ondan sōna Şurda bi dā vadır dede, bak goca çamla vadır, Alı Dede derlē. Ondan sōna İyib Asar. Mırat Dağı, Mırat Dede. Ondan sōna bi de Fikirsiz vadır. Onu da neden Fikirsiz demişler? Kimler ölüyo, kimler galıyo, demiŐlē. GardaŐcık, çık bakam, bak, deyolar. Yedi gardaşımış bunnā. O Fikirsiz dediğim de dede bōle pusurak gitmemiş de yörüye yörüye gitmiş. Alnından vuruyolar, galıyo. Yonannā vuruyo. Ben vuruldum, deyo. Neden pusarakdan gitmediñ deyolar, fikirsiz deyolar. Fikirsiz Dede galıyo. Haa, Hasan Dede var bi de. Bunnar yedi gardaŐlarımıŐ yedi gardaŐlarımıŐ yāni. Anasını babası çöyenner (küfür eden) ölüyo demişler. Dinnediñ mi? O Fikirsiz Dede'yi de bundan yörüyerekden gidiyo, onuñ da alnından vuruyolar. Ben bunu babamdan duydum. Herkez Şeyid olduğu yēde galmış. (KK386)

439. EFSANE:

Şindi hep ölen Őehitlē gurbet... Ondan Gurbet Mezarı... Afyon'dan, Antalya'dan, dāa Erzurum'dan. Çoğu Erzurum'dan gelmiş. Asger bunlā. (KK290)

440. EFSANE:

Hep yabanda, yadda ölen, gurbetde ölen şahıslarımız hep geliyo, oraya gonuyo. Yolun gıyısı... Bi dua etselē geçcek. Ondan Gurbet Mezarı, deyołā. (KK118)

441. EFSANE:

Gālā Mezarı yavrım, iki gız çocuğu cavır galmış. Bizim köyde de Çolak Dayı deriz, adam vā. Bizim gidenimizi yakdı deye gızlaaη āzından vurmuş, gayadan aşşā atmış. O zaman gāri cavır bozgunnuğunda. Da onnarı oraya gömmüşlē. Bi yanna Gālā Mezarı derlē, bi yanna Cavır Mezarı derlē. (KK387)

442. EFSANE:

Tek Mezar derler. Tek Mezar denmenin sebebi de orda Yunan zamanında burdan Yunan giderken tabii Müslümanları, köylümüzü falan öldürmüş geşmişlē. Orda da birini şehit ediyolā, köylü bi vatandaşı şehit ediyolā. Onun mezarını da orıya yapıyolā. Hatta mezarı yıkılmış falan da daşları falan duruyo. Ondan Tek Mezar demişlē orıya. (KK217)

443. EFSANE:

Samanlı demişlē, orda esgiden saman çıkarıyolāmışmış. Onun adı Samanlı galmış. (KK223)

444. EFSANE:

Keyikcioğlu da esgiden orası yüksek bizim tağ ya Mırat Dağı'nın eteği, dibi. Keyik alayı geşmiş ordan, buluşmuşlē. Öylece keyiklē bakmışla, yol yapmış. Oraya Keyik Yolu, deyołā. Arkasından da köylülē yol açıyo yāni geyiğin geşdiği yere. (KK174)

445. EFSANE:

Şey varımış mesela develeri varımış yörüklerin. Develer de seriη yeri bi de ağlat olur bili miη? O ağlatları falan severimış develer. Hindi bizim köyler... Bizim köyün yerlisi onar ooğ kimisi Saray'dan gelme, kimisi ordan buradan gelme... Da orlarda da sulag olduğ için develeri ıssırırmiş o şeyler, ıgğ ne diyim at sinekleri falan

olur ya. Onnardan da develer raatsız olurmuş. Bizim köy taraflarında da o ağlatdan şey çokmuş. Demişler deveer nereye iharda rağat ederse orıya yerleşem, diye bizim köyün yerleşmesi ondan. O şekilde o ağlatları yiyince develer huysuzluk yapmamış hiç. Ağlat boldur bizim orlada. Bu demişler bunun yeri bura. Ora mekan dutmuşlar.

Düdükçü... Maalle olarak Düdükçü maallesi. İşte Hameli'nin Düdükçü Maallesi... Hee. İşte o deve güden bi çoban da işey yapmış bizde bi Aldadan diye bi mevki vardır, orlarda bu hani kenger var ya. Yenilen kengeri bili miş? O kengerden düdük yaparmış, kengeri düzer düzer yirimiş. Düdük yapağğ.... Ondan sonra çocuuna demiş “Develeri al gel”. Anne nerde “Nerde develer?” demiş. Düdüklü yerde, demiş. Düdüklü yerde, deyince bizim köyün (Aslında mahalle anlatılmak isteniyor.) adı Düdükçü galmış. (KK299) ve (KK70)

446. EFSANE:

Bizim kendi maallemiz Abacılar Maallesi. Rāmetli dedemiş babası, biz onnarı tanımıyız tabi gızım da söylentiye göre bu gazak örermiş. Şimdi gazak diyillar, o zıman aba derlermiş ona. O gazaan adı abaymış, örerlermiş o zıman kirmanna eğirirler, örerler, ona aba derlermiş. Maallenin adı ordan kalıyo. (KK331)

447. EFSANE:

Burda Emekse Maallesi vā, Çalışkannar oldu. Beter çalışıyo heriflē. Bizim gibi yatı mıyo? Onnā çoğ emeğinen gelmiş, ora zāten şey yā hep derleme toplama. Kimi Çuvaşşıdan gelmiş, kimisi de Bekili'den bilmem nēden. Buranın maallesiydi, Avgan'a geçdi. (KK319)

448. EFSANE:

Bizim bu yanda Buğran Çamı vādır. Buğran deye bi adam varımış, harp zamānında gaşmış, çetelerden gaşmış. O derenin içine ev yapmış, orda yörükçülük yapmış. Orıya Buğran Çamı, deniyo. Bi de çeşme yaptırmış. Hatdâ evinin yıkığı vādır orda. Bizim gıyında gezdiimiz yaşlılā öyle, derdi. (KK261)

449. EFSANE:

Goca Asar diyiler bu tepeye. Bura cavır yatāymışmış esgiden burlar, cavır yatā. Esgiden biz ôle duyardık da... Yonanisdan, Goca Asar Tepesi'ne bubamgil

sôlerdi gümüş pulluk, gümüş saban yerleşdirmişler bu dağa. Emme biz bilmiyiz. Bôle laf ederdi esgiler. Belki de duruyi, altında topraan. Bu tepede gömülü emme neresiñde? Yonannar bi zaman oturmuş burda. Bi de bu tepe onnarıñ gözetleme yeriymiş esgiden. (KK224)

450. EFSANE:

Yunan işgalinde Yunan geri kaçarken İzmir'e, hani denize dökülcek ya... Köylüler Yunan mezaliminden kaçıyolar dağlara ve bi tâne kız çeyizini saklıyo dağda kayaların arasına. Yunanlılar aşşağı köyden ateş... Yaz günü heralde, büyük ihtimalle. Kuru otlar ateş... Yana yana yana tã bu kızın, yetişkin kızın çeyizi yanıyo işde. O kızın adı, Ayşe'nin çeyiz yanan yer, deniyo. (KK346)

451. EFSANE:

Orası da YonanYeri, derlêdi. Bu YonanYeri demenin manası orda Yonan otumuş, Yonan zamanında. O isim ordan galmış. (KK234)

452. EFSANE:

Duzlu tarlayı mı? Şindi yörükçülükde duz esgiden çok mēşurumuş. Mallar yiye filan dirken. Duz da duz dağından gelirmiş, bir ayda gelirlerimş duzdan. Bunun babası şeyden deveynen... şindii duz çoğ ilâzım. Naapacaz len bu duza para vermeyem, demişler bu köyün adamı. Naapacaz? Tarlaya ekelim duzu. İri duzu verivimişler tarlaya, yirmi dölüm. Hâlâ bunnarda o tarla dâ. Tarla dâ duruyu.

Şindi ne olmuş biliyiñ mı? Bahar gününe bembeyaz bobaçca çiçek verilmiş galmış. Hahh demişler duzu bolatdık. İh, naapacaz len? Len, bii gezelim gelemim. Biri gitmiş, bi gezmiş. Arılar, sinekler... vangıl vangıl yirimiş çiçekleri. Köve gelmiş. Len nooldu? Len beter duzumuz var ya arı, sinek yiye. Naapacaz? Tüfaalan seyirtmiş tarlaya. Tüfaalan seyirtmiş ya hér yaka sinek, arı... Arıyı furacaklar tüfeğne. Biriniñ annına gonmuş sinek. Füyüt demiş sâdaç alnındaanı gösdermiş, ıslık çalmış. Alnı gabāna sinek var ya bôle annına gonunca bakmış, çeneñi yokarı galdır demiş, çeneñi. Çenesini adam yokarı galdırınca sanki ölmeecek. Çeneñi yokarı galdır. Bi göyo adama, yatırıyi adamı. Len naapdın, démiş. Biri cızdan gitdi, biri bizden gitdi demiş. Duzlu tarlayı şindi ben ekiyim. Bu bi söylenti yāni. (KK164) ve (KK367)

453. EFSANE:

Bizim Őurda Gencer Tarlamız vā. Bi gŭn gayınbubama sordum. Gayınbubam da ileri gűrűűlű, műdűr ođluydu, nāhiye műdűrűyműű babası. Yāni rűűdűye mezunu. Gelin dedi dűűűmannarıű dedi harb edib de arpıűdıđı yere gencer denir dedi. Orlāda demek bi arpıűma olmuű dedi. Gencer ismi ordan orıya gelmiű dedi bana. O mevkiye Gencer Mevkisi denir. Yāni genç er olması lazım. (KK327)

454. EFSANE:

űindi bizim bi tarla var. “At İzi” derler o tarlanıű műlkűne. Demek at geűmiű ordan. (KK392)

455. EFSANE:

İűde Gűre’ynen bizim Saray’ın arasında Andık İni dediimiz bi yē vādır. Bayā indir. Orda galıyomuű bu andık denen māluk. Ondan orıya Andık İni, demiűlē. (KK217)

456. EFSANE:

Dođansalađı derlē orda bi in vā. Mazgal amıűlā. Kevran yolu geerimiűimiű ordan. Gelene geçene bakarlarımıű ordan. Dođansalađı denmesi de eveli orda dođan yetiűdirilmesinden, dođan uurulmasından. (KK209)

457. EFSANE:

İlyaslı tarafındaki Yoncalı mevkisinde, orda yonca altı varımıű. Ekin bazarı varımıű oraa, bazar yeriymiű. Őnceden Yonca Altı denirmiű. Orıya Yoncalı diye ondan denilmiű zāten. (KK199)

3.1.12. SAVAűLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:**458. EFSANE:**

Asgerlē geçēken burdan Yonan yollākana... Anam irāmetlik deyveridi. Mezeriű yandan geçēkene guűlā, yeűil baűlı guűlā daűınan bűle hep o dűűmannarıű gűzűnű kűr etmiű. Yunannarıű hep gűzűnű ıkāmiű guűlā. “Yetiű yaaa Gara Gılıç

Buba, yetiş!” demiş, şey etmiş, mezerden geçerkene. “Yetiş yaaa Gara Gılıç Buba, yetiş!” demiş. Yetişcek Gara Gılıç Buba, bi nidâ geliyo mezerden. Meydana havaalanına aşşâ gidiyolâmiş. Yetiş yaaa Gara Gılıç Buba... “Aha gılcımı keyiyo, çizmesini keyiyo, yetişcek.” deyo biri de. Mezēden ôle ses geliyo. Ardınızdan yetişcek, deyo. Yetişcek dediği an, ablamın dediği gibi, guş şekline geliyo, kafalâna, gözlerine kekeci (kekeç: kuş gagası) veriveriyolâ, yürütmeyolâ onnarı, yâni gaçırıyolâ. Guşlâ hep o Yunannarın gözlerini oymuş, kör etmiş hep. Gara Gılıç Buba kırk cannâdan biri işde, bi yatır.

Ôle derdi anam râmetlik. Ben, derdi hiç baba ekmeği yemedim, derdi. Şehit düşmüş dedem Çanakkale’de. Annem annesinin garnındaymış, dedem şehit düşmüş. (KK377)

459. EFSANE:

Yavrum, çok altını varmışmış birilerinin. Nişannılarımımış. Köy odasına saklanıyılar. Yonanlar yaktında o da darı sapı varımış. Darılar eveli yolunurdu, soyulduktan sōna döşenirdi, gışın mallara yedirilidi. Onu arkasına saklanmışlar. Onnan bir onnar da yanmış. İki de yanmış. Hâlâ oraya yeşil ışık ener, derler. Bak oraya gece, bi mübarek gecelerde ora ener, derler ışık. (KK133)

460. EFSANE:

Şindi şöyle... Hepsi bi rivâyet de Ovacı köyünde üs guruluyo, Türk ordusu üs guruyo. Üs gurulunca ordan iki köylü geliyo diyo ku Yunan vâ deyo yâni dibimizde. Yedi sekiz asger yolloyo Türk gomutan, gidin bakın deyo. Yedi kişi bunnarı yakalamış, esir alıyo. En soñ yakalandığında soruyo Atatürk sormuş yâni yedi asgere. Nası yakalandın demiş sen yedi asgere. Ne yedisi demiş en az yedi bin sarıklı varıdı, demiş. Fadime Ebe annadırdı. (KK314)

461. EFSANE:

Şu bizim ablamgilin evi vâ ya goca ev. Onu merdimeni içindeydi eveli biliyon mu? İçinden çıkılırdı. O merdimenin altında biii asger furmuşlâ, dedem sağıka. Orda geceleri gandil yanıyo derlêdi. Emme ben de orda böyüdüm, gômedim hiç. (KK79)

462. EFSANE:

Yonannā ne demiş biliyon mu? Türk asgerlerinin önünde yeşil sarıklılā, dedelē... O zaman onnā yardım etmiş Türk asgerlerine. Anam rāmetlig dēveriyo. (KK281)

463. EFSANE:

Çanakkale Savaşı'nda ossuñ, Kıbrıs Savaşı'nda ossuñ, efendimé söyleyen yāni esgi savaşlāda onnarıñ gözlerine hep meselā diyelim ki bu bölgede çamlar, yeşil başlı İsan görünürmüş yāni düşmana. Asgēr bunnā deye onnā geri kaçarımış. Cenāb-ı Allah'ın bi hikmeti. (KK11)

464. EFSANE:

Peygamberimiz, mezarından kalkıp gitmiş, dediler o zaman Çanakkale Savaşı'nda. (KK48)

465. EFSANE:

Meselā amcamlā yedi sene Yunanistan'da esir galiyo. Yengemle yāni evlenmeden o gece, düğün olmuş mu yoksa olmamış mı orasını tam bilemiyom, yāni evlenmeden şeye gidiyo, o çete oluyo, çeteliğe gidiyo. Ondan sōna amcam yedi sene sōna artık Yunanistan'ın dilini iyce annayo, yāni Yunanistanca öğrenmiş. Demiş ben sizi, çoğumuş ya esir, ben kendimi gurtarın, sizi de gurtarın. Tel örgü... Ondan sōna amcam, tam arkadaşlarını çıkariyo, onnar kaçuyo. Tam amcam telden atlākan yakalayolā. O arada ben geçirmedim falan dediye de bunnara diyo sen yol verdin, bunnar bilmeyodu. Ve amcamıñ ayanın altlarına eşşek mıkı çakıyolar. Bi dā geçmasın, deye. Ve bi dā kaşceñ mi sen deye epey döğüyolar. O zamanıñ en iyi ilācı... Amcamın ayāni soğuk sulara sara sara sara sara iyi oluyo. İyi oluyo. Yedi sene sōna... Yengem kendi kendine eyzelenirdi. Ben şimdi aklıma geliyo da demek ki içerleyomuş gadın. Az gezdim, uz gezdim derdi, yedi sene ben kız gezdim, derdi. Amcam, yedi sene gitmiş, kız olarak onu beklemiş bak.

Ondan sōna amcam geliyo. Diyolar Piskopos Makaryos, Afyon Türkiye aldı, Atatürk Afyon'a koydu Yunan'ı deye. Amcam ağlādı bōle, kurtulduk, diye. Türkiye'miz boşa gurtulmadı yāni, kolay gurtulmadı. (KK11)

466. EFSANE:

Burda benim çok dikkatimi çeken Yunan'a kimdi o, He, Mēmid Ali Çavış deye biri varımış. Yunan ordan dağılınca, gırılınca köylere uğramag isdiyi gāli, ihdiyācını alceg, şunu alceg. Şu gödüğün bak gayanıñ orda beş kişi, garşıda garşıda, şu garşı gayanıñ orda beş kişi mavzeriynen bakıyo, Yunan ordan geliyo, beş kişi bunnara hiç aralıksız ateş edince burda asger vā diye Yunan'ı burdan savıyolā. Orduyu, şeyleri savıyolā bōle. Ama ordu dediimiz de ordudan kopan, beliki elli kişi, beliki yüz kişi. Sonuçda tam donanımlı asger. Elli kişi olsa da yüz kişi olsa da bu köye girse mutlaka zarar verir. (KK219)

467. EFSANE:

Annem rahmetli anlatırdı. Yunan buriya gelince herkes işde “Yunan ordusu geliyo! Yunan ordusu geliyo!” diyo. Herkes işde o zamanlar at arabası olan, kağnısı olan bunları hazırlıyolar. Ulubey'e... Yok orda, şey yok ya. Ulubey'de eşi dosdu olan veyatda akrābası olan, işey olan hadi Ulubey'e gidelim, diyolar. Bütün Elvanlar halkı meydanda toplanıyo. Ondan sōra bunlar... Herkes işde hazırlanıyo falan. Benim dedem rahmetli de evliymiş; iki kızı, bi oğlu varmış. Kızının biri evliymiş. O tabii kocasıyla. Oğlunu almış arabaya gitmiş. Annem kalmış. Bakın, o devrin şartlarına bakın. Çocuğu bırakmışlar, gitmişler. Annem kalmış o ahalinin içinde.

O zamanlar da sıtma şeysi var. Anneme de sıtma tutuyomuş. Akraları varmış. Bi tānesinin eteğinden tutmuş bu, bırakmıyomuş; çünkü yok artık, kimsesi yok. Ondan sōra bunlar demişler ki nereye gidelim, nereye gidelim diye. Burada bi HaFız Nori varmış. Avukatlık yapıyomuş. O zaman tabii Takmak ilçe merkesi. Takmak'da avukatlık yapıyomuş. Elvanlarlı birisiyle evliymiş. Diyolar ki işde gidelim Düriye Abla şey yapar, HaFız Nori bize yol gösderir. Ve bunlar gidiyolar. Yedi km. ama Takmak'la buranın arası. İşde bütün köy ahalisi artık toplanıyo Takmak'a gidiyor. Şimdi Takmak'a gidiyolar. Diyolar ki “Nāpalım, nāpalım?” İşde diyolar ki... Camiye gidiyo bütün herkes, dua etmiye. Gidiyolar, camiye giricekler. O zamanlar “ellik gāvuru” derlerdi Rumlara. Belki duymuşsunuzdur. Komşu olarak yaşamışlar uzun seneler o Rum'la. Rum demiş ki: “Komşular, benden duymuş olmayın. Hemen burayı boşaltın. Şimdi geliyolar. Camiyi yakıcakalar. Siz içinde yanıcaksınız.” demiş. Bunlar tabii çıkıyolar, kaçıyolar. Ve orda TavşanTepe diye bi yer vardır Takmak'da. Orda kayalı bōle, küçük küçük mağaralar falan varmış. Bunlar

gitmişler. O zaman da yine asgerin birisi bunların önüne düşmüş ve orāya, kayaların altına bunların hepsini saklamış. Giriş buraya diye.

Bu arada, diyo rahmetli annem, ben çocuğum, bakıyorum, diyo. Adamın birisi diyo şu kadarcık bi yerden un bulmuş. Çocuğu diyo açlık, bāriyo çocuk diyo. Şu kadar, diyo, bi çukuruñ içinde bi su birikmiş, diyo. Ordan, diyo, yaptı hamuru, diyo. Bakıyoz biz, diyo. Bi orāya ateş yakdı, diyo. Gāri onu pişircek de çocuğunu yidircek. Bi tāne kelli felli birisi geldi, sen ne yapıyosun, demiş. Bu arada, diyo, tepemizde bi uçak, diyo. Gır gır gır gır dönüyo, diyo. Kimiñ uçā oldūnu bilmiyoruz, diyo. Duman çıkınca orda insanların oldūnu şey yapıcak, bombalanıcak orası. Diyo ki seniñ bi çocūn, diyo. Burda bak kaç bi ahāli var, diyo. Hemen geliyo, orayı topraknan kapatıyor, ateşi söndürüyo.

Şakır şakır şakır şakır nal sesleri gelmiye başladı, diyo. “Sakin şey yapmayın, Yunanlılarsa yanımızdan gelsin geçsin, görünmeyin.” diyolarmış. Atlar yamaçdan çıkmāya başlamış yavaş yavaş. Atıñ kulaklarını görüyoruz, diyo. Ay – yıldızları görmüş. Bizimkilerin atlarının altında ay – yıldız varmış. Adam diyo nasıl koştı “Koşun, koşun!” diye diyo. Millet, atın nalını mı öpen diyo, asgerin ayāni mı öpen, diyo. Yāni orası bi ana - baba günü oldu diyo.

Neyse orda asgerler konaklamış. Orda şimdi her sene merasim yaparız biz. O tepede karargāh kurmuşlar. Oraya, o āacın altında oturdular, diyo. Bi rahleyi açmışlar: Atatürk, Fevzi Çakmak, İnönü... Üçü beraber bōle oturuyolar. Ve onların fotorafı var orda, yāni şeyde o āacın altında. O ağaç şimdi bizim için tarihî ağaç olarak kabul edildi ve duruyo. Bi ara yıldırım çarptı. Acığı yandı falan. Şimdi bakıma almışlar zannediyorum. Orda yalnız Atatürk kalkıyor ve diyor ki: “Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!” diyor. Bak bunu kimse bilmiyor. “Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!” sözü burda veriliyo. Orda Atatürk komutu veriyo ve artık taarruzlar başlıyo. İstanbul’da Harbiye Müzesi’nde yazıyomuş. Biz bu belgeyi getirttik. (KK184)

468. EFSANE:

Bi de şey vardı, Yemenli Dayı vardı. O Yemen’de kalıyor. Yemen Savaşında, orda bu kalıyor. Öldü diye... Hatdā gömmüşler falan, bir şeyler olmuş. Neyse... Tam olarak orasını bilmiyoruz. Yāni, hani öldü diye orda bırakmışlar. Neyise... Aradan bi

uzun yıllar geçiyo tabi. O zaman asgerlik döneminde bayā üç yıl, beş yıl, yedi yıl kalıyolar. Yusuf Dedem on iki yıl galmış. Burdan tabi o savaş bitiyor. Ölmüş, tabi haber geliyor. Deyo ki Yemenli Dayı orda ölmüş. Neyiše... Burda eşi var tabi. Bakıyolar tabi olucak yok. Ölmüş ne yapıcak? Bekar, hani bekar demiyelim de genç kadın, hayatı nasıl geçicek? Bunu everelim, evlendirelim. Karısını evlendirmeye geliyolar. Evlendirecek, artık düğün olucak.

Neyiše... Ufak bi tāne çocuk görüyo burdan. Çocuğa soruyo ki sen kimin çocuğusun? Tabi uzun zaman geçmiş, zaten yedi yıl asgerlik yapmış. Belki üç-beş yıl da öyle kaldı. Bakıyo ben diyo felan kişinin oğluyum. Tabi kendi çocuğunu bilemiyor. “Annen nerde?” diyo. “Düğünü oluyor.” Ha... Neyiše... Adam geliyor bi bakıyo ki -tamam mı- orda düğün var. Ondan sonra bu tabi oraya vardıktan sonra bakıyolar ölmemiş. Acaba hortladı mı bu? Neyiše... O şekil düğünü yāni belki saatler kala yāni yetişebiliyor. Belki bir gün, iki gün daha veya o gün gelmemiş olsa eşi ne yapıcakdı? Başga birisiyle evlenecekdi de mi? O esnāda işde Allah’ın takdiri o zamanda yetişebilmiş. Ve günlerce adam meselā düşün Yemen’den buriya neyle geldi? Ve tam zamanında gelmiş. Tabi yaşanmış, yaşanan bi olay bu. (KK321) ve (KK275)

469. EFSANE:

Hocanın, Banaz’ın yine Hasan köyünde kalan Yunanlıların komtanı bi köylü kadına pişirip getirsin diye bi mikdar et veriyo. Amaç et bişirtmek falan diil de kötülük yapmak. Ete zehir gatmış Yunanlı, nasıl olsa kadın da çucukları da etden yiyip ölürler diye. Kadın, uyanık. Eti pişirir de ne kendi ne çocukları etden bi lokma bile yemez. Ama şüpeleir Yunanlılardan, bi lokma ayırır. Ayırmış olduğu o ığğ bi lokmacık eti evdeki kediye verir. Kedi anında ölür, yiyince eti. Türk kadını, böylelikle hem kendi hem çocuklarının hayatını kurtarır. Bi de Hasan köyünden bi çobanın koyunlarını almak isdemişler hocanın, Yunanlılar. Çoban garşı çıkınca alnında kurşunu yer. (KK213)

470. EFSANE:

Ebem cavırlā, derdi. Yannız hocam, Yunan... Bizim köyün mezarınnan hocam Gocabağçe deriz biz, bôle bi yer vā. Orlāda çok galmış. Yāni hana... Hatdā ebem annatdın. Bitlerini, birbirini bitlerini işey etmişlē. Heee ayıklamışlā. Ôle şey

edēdi. Ya Yunanlılar işey ediyo ya, geri çekilip gidiyo ya... Tabi dinnenme saFasında filan ebem de daa güççük falan bi şeyler dedi yalım (galiba). Onnā birbirlenin hana elbiselerini, şeylerini temizleme, hana esgiden bit... Ebem annatırdı, bitlenmiş Yunannar, derdi. Hocam esgiden meselā bitlē pis gannarı emēdi, insannā u gıdā hasda olmazdı. Vallā yā, hakkatden yāni. Heee, hadi bakam. (KK141)

471. EFSANE:

Birisiniñ işde boynunú koparıyolā. Kafası goynuñda gene savaşıyo. Bunu bôle esgilē aņnadırlādı yané. Boyun kopmuş. Boynunú burāya almış. Ene de gılcımı al... Düşmannan savaşıyomuş. (KK252)

472. EFSANE:

Şey vardı meselā Çanakkale Savaşı'ndan anlatılan... Benim dedem Topal Süleyman derler, ee burdan bi de Tel Ayak Dayı derler, bunlar ikisi Çanakkale'ye gidiyolar. Bi tāne de Şaban Köylü var Topal Süleyman, bu üçü aynı birlikdeler. Neyise... İlk taarruzda atılan bombayla bunların üçü de yaralanıyo. Ve üçü de aynı ayaklarından... Tel Ayak Dayı'nın sadece bi ayağı telle bağılı olduğu için ona Tel Ayak Dayı, diyolar. Öbürkü Topal Süleymanlar aynı ayaklar ikisin de ee kalçadan kesiliyor. Ve bi Alman dokdor orda tedavi ediyor bunnarı. Ölmekden kurtuluyor.

Buraya geldikten sonra Tel Ayak Dayı öyle bi kendini oyuna kapdırmış ki oyun oynarkana tamam mı ee hani oyun bozulmasın ayağı adamın kopmuş zaten yaralar içersinde bırakın demiş şeyi ayağımı demiş, düyün bozulmasın, ha oyun bozulmasın diye oyuna devam edin. Adamın ayağı kopacak tamam mı adam dā oyunu şey yapamamış. Öyle bi adamda oyun aşkı varmış.

Neyise... Bizim öbürkü Süleymanlar da şey yapıyor Ahat köylü Süleyman'la Şaban Köylü Süleyman da buraya geldi. Arkadaşlığı şey yapmıyor, bozulmuyor, devam ediyor. Ve ikisi de büyüğ oğluyla büyüğ öbürkü de büyük kızını evlendiriyor. Ve onnar da tabi burda artık dünür olarak evel şeysi, mazisi devam ediyo gidiyor. (KK321)

473. EFSANE:

Cavır bilen bulamamış bizim köyü çamurdan. Üç sene galmış, bizim köyü bulamamış. Şimdi bak, sağdan soldan bak, bura görünmez. Bu Susuzören tarafından geliken meselâ göremezsın bu köyü. (KK246)

474. EFSANE:

Yalnız bunnâ, Yunanlı iki köpek beslêlêmiş bôle. Çolaklâ'n evde yapâlarımızı onu. Biriniñ adını Trekopis gorlarımız köpeeñ, birine de Kemâl. Bunnarı boğuşdurularımız yâni. Tam inadına... Şeye çok bakarlarımız, Trekopis'e, Kemâl olana az bakâlâmış. O da Kemâl de inadına onu yeñemiş. Aradan iki üç gün geçemiş. Yine yapâlâmış, yine yeñemiş. Sinek Dayı çoğ annatırdı onu. (KK64)

475. EFSANE:

Bizimmm Kerim Hoca derdik, bizim çocukluğumuzda, iri bi adamdı. Asgerde çavuşumuş. Harp sırasında bôle bi garagolu yalnız teslim almış, cavır garagolu. Hangısı Yonan veyatda hangı Fransız mı İngiliz mi neyse.

Gine savaşda bi gün bôle ataş ediyo. De bizim Türk asgeri yenilmiş, orda vurulmuş. Bi o galmış, o çavuş galmış, Kerim Hoca dediğim hana. Ben çocuğuka bilirin. Harım gibi bôle hiyybetli bi adamdı. Camide bôle vaaz edêken şindi ôle vaaz eden gômeyon ben hiç, bôle milleti ağlatdırdı bôle. Biz çocuğuduk u zıman. Da eñ sonunda cavır general... Bi o galmış. Hâlâ dâ ataş edemiş. Vâmiş çiğninden dutmuş. Çavuş, demiş bırag. Adama gıyamamış, vuramamış. O gıdâ şey bi insana... Çavuş bırag, demiş; bi sen galdıñ, demiş, teslim ol, demiş. Onu orda esir alıyolâ, götürüyolâ. (KK182)

476. EFSANE:

Babam, akşamdan derdi bôle çarık verilerdi. Gece karnımız aç, o çarığı pişirir yêrdik. Sabâleyi kalkınca yalınayak "Oğlum, çarığın nerde?" "Yidim efendim." E başlarmış başındaki subay da âlamaya. Hayvanların şeysinde, dışkısından arpaları bôle ovcalayıp da... Yâni... (KK54)

477. EFSANE:

Amma gerçek, amma dōru. Hamamboğazi'nda o zaman üç tâne yer vardı. Biri kaynardı, yāni kırk derece falandı. Birisi de otuz derece falandı, aynı Kayağıl'dēyki gibi. Bi tâne de gazoz hamamı varıdı, gazoz. Yāni o soğukdu. O, uyuz gibi şeyleri falan bōle îsanıñ vücudu girdi mi büzütürdü yāni, derileri falan bōle buruşdururdu.

Girdik oraya. Biz de oturuyoz hamamın içerisinde. Çocuğum ben. Şōle sakallı bi adam geldi. Maşallah, dedilē adama, serisiñ, genşsiñ, dedilē. Beygir etini çok yidim, dedi. Onuñ için seriyim, dedi. Gülüşdü millet. “Yav beygir eti yini mi yav?” “Beygir eti yidim ya îsan eti, îsan eti yimedim.” dedi adam. “Yav îsan eti yinir mi?” “Yiyenlerimiz oldu.” dedi. Nasıl yidiñiz diye sordulā. Yanıbaşımızda ölüyo adam, diyo. Ā burasın kesēlēdi de diyo, pişirilēdi, yirlēdi. Yiyenleri görüdüm, diyo. “Ben yimedim.” diyo. Bugünleriñ kıymetini bilmek lazım..! (KK54)

478. EFSANE:

Dedem çok bilirdi. Şeyyy Kurtuluş Savaşı zamānında dokuz, on yaşında mı neymiş. Bize yemek falan yedirirlerdi Yunanlılar diye söylerdi, yāni o yaşlardaymışımış.

Hālen Osman Dede de Dağdemirlē'de, dereniñ içinde... Osman Dede mi o? Duzlama fasillesi (börülce) hana gaynatmışlā, maya teknesine dökmüşlē. Çocuğumuşumuş. Gaşmışlā dağa. O köyde galmışlā hana. Eşşekleñ āzına mendil dıkam demişlē. Añırmasın deye. Ôle derdi. Şindiiiğ burda duzlama fasillesini gaynadiyolā, maya teknesine, hamır teknesine döküyolā. Bū sürü çocuğuduk, deyo. O yemeği yaptık mı ağlādı gaynatam. Duzlama fasillesini bōle kısım kısım yemişlē. Bunun içinden yedik, dēdi. (KK48) ve (KK292)

479. EFSANE:

E, ebeniñ biri de yāni çocuğunu atmış, bu Yeşil Çeşmesi'niñ dereye, savaş vā deye. Gaçālākana çocuğu ihtayo, yatārāyo, ormanıñ dibine goyup gidiyo. Gidiyo, gidiyo, gidiyo, gidiyo, ālayo. Gidiyo, geri dönüyo, geri geliyo, alıp gediyo gāli tekira. Çocuk sağlam geri gidesiye gadā. Gabaşlā'ñ Mēmed Ā'ymiş. Gabaşlā'ñ Mēmed Ā'ymiş o da, ben biliyom onu. (KK292)

480. EFSANE:

Kurtuluş Savaşı'nda dedemgil Uşak'dan İzmir'e giderken dokuz günde varmışlâ. Başlarındaki ne oluyo? Komutannarı oluyo. Beygir kellesi buluyo yolda. Onu imiğini çıkarıyo, sürtüyo. Gurumuş, kelle gurumuş. Bi tabır asger herkez barmānı böle yalarmış, sürtülmüş imiğin üsdüne basarmış. Tayinnarı buyumuş. Asgerin elinde hiş bi şey yokmuş yāni. Ama asgerler, dedemgil yāni meşelerin diplerinde ıscag ıscag ekmek bulurlarımış. Allah tarafından oraya o asgerlerin yiceği ekmek gonuyo bak, bi de ıscacıg. Dedem hep annatırdı bunu. (KK264)

481. EFSANE:

Bi tāne işde isimsiz şeyidimiz var. Onu da burda Yunan işgalinde kaldığı, Yunan'la savaşırkana burda yaralanıp sonra işde şehid olduğu... Sonra kimin olduğunu bilmediğinden mezarı oraya gömüyola. Dağa sonra şehit olduğu, bir asker olduğu... Ama memleketinin de tam olarak neresi olduğunu bilmiyolar. Şu an kimsesiz mezarı olarak geçiyor, şehit mezarı olarak geçiyor.

İsmi bilen olmadığı için isimsiz. Yāni o heralda Konya tarafından falan diye sözü geçiyor; ama tam kimse bilmiyo. Burda bi çatışmada yaralanıyo, orda kalıyor ve orda ölüyor işde. (KK321)

482. EFSANE:

Şindî benim bi halam varımışımış burda, dedemiñ gārdaşı. Evelce cavır burda çok galmış. Her yeri yakmış, yıkmış. Hē, Yunan döneminde. Burda ēleşmiş, bi tānesi galmış. Baña demiş ekmek vē, demiş, ekmek isdemiş gāli. Cavır gitmiş, Susuz'dan aşşā gidiyo gāli, İzmir'e dökülüyo ya. Şu yanda da Susuz Kövü vādır bizim orda. Oraya gidēke işey etmiş bu ekmek isdemiş. Ekmeğ isdeyince dā ciğerinden yanasıcalā siz burda duru muyoñuz deye çamaşır döveci varıdı şôle bi, çamaşır dövēlēdi, eveli, benim çocukluğumda. O çamaşır dövecinnen bi vurmuş kavasına onuñ. Bū Kayrak Körpü deriz aşşāda. Oraya varınca adam ölmüş orda cavır. (KK33)

483. EFSANE:

Ebem varıdı benim. Ebem varıdı, Sarı Dede derdi buraya. Yonan bu köye girmemiş. Buuug dedeniñ olduğu yē asger görünmüş Yonan'ı, derdi. Asger görünmüş. Yonan buraya girmedi, derdi ebem. (KK180)

484. EFSANE:

Yunan Savaşlarında esir olan Yunannılar, esir alınannā, esirlerinden değişik olceg Yunannıla “Biz size görmedig, bize asıl ateş eden sarıklılā nēde?” dermiş. (KK380)

485. EFSANE:

Efsane derkén işde bu şey zamanında Dede Çamından bahsedelim o zaman. Savaş zamanında ee buranın işgale uğradığı dönemde kim birisi gelirmiş orda geceleri Yunan’a ateş edermiş. (KK107)

486. EFSANE:

Gölete giderken orda sol tarafda yolun üzerinde şehit var ya... İşde onun ismi belli değil. O şehit, Yunanlar gelip işgal etdiğinde bu köyü, ondan sonra arkadan da desdek geliyomuş. Bi tâne Türk askeri, bizim askerimiz ilerden geliyo; ama şey Yunan askeri güçlü. Türk askeri de tam toparlanmış durumda değil. Bi tâne önce asker geliyo, ondan sonra bütüünün etrafı çevrilmiş olan tellere teneke bağlıyo. O şey tenekeleri bağlıyo ve o tenekenin bi tānesine -gece bağlıyo- bi tānesine bi kurşun atıyo. O yankı yapıyo, öbür tenekelere sallandıkça öbür... Çift asiyo tenekeleri. Ses yapıyo, şangır şangır şangır... Hepsi birbirine vuruyo. Nerden geliyo? Nerden geliyo? Nerden geliyo? Bilemiyolar ve nihayet burayı söküp taşınırken askerini izini buluyolar ve o askeri öldürüyolar işde. O asger de orda şeyit... Ama şey, o askeri öldürüyolar; ama askerin çoğunluğu da zaten Ankara’ya doğru yolu kat etmiş oluyo, burayı terk etmiş oluyo yāni. (KK296)

487. EFSANE:

Şimdi Yunan işgalinde sabah kalkıyolar annemler. Annem o zaman çocuk... Kalkıyolar, bi bakıyolar ki Asar’ın tepesinde o yüksek olan şey Akmonya şehrinin olduğu yerde Yunan asgeri silahlarını almışlar, köyü şey örgü içine, tel örgü içine almışlar. Bütün köylü bi kalkıyo ki etrafı çevrilmiş, işgāl edilmiş. Sonra yaşlılar... Tabi o zaman toprak evler var. Yaşlılar Kuran-ı Kerim’leri alıyolar ellerine, başlıyolar Kuran okumaya, dua etmiye. Yāni Allah’dan yardım isdiyolar derken. Bi ara Yunan asgerleri köyün içine dalıyo. Ve bütün îsanları toplayolar, biraraya toplayolar. Ondan sonra déyolar ki bu köyü terk edeceksiniz, köyü boşaltacaksınız.

Önce bütün ne kadar tavuk varsa ee işde şey koyun, keçi varsa ihdiyaşları kadarını toplayolar, alıyolar, götürüyolar. Yāni insanların rızasını almadan alıp götürüyolar. Sonra da köylüye diyolar ki “Köyü yarın terk edeceksiniz.” Nereye? Tabi geriye doğru... Susuz’a veya şeye Kızılcasögüd’e. Yāni o tarafa doğru köy boşalacak, déyolar.

Tam boşalırken annemiñ de annemgilin koyunları varmış. Bi tāne de yanında kuzusu varmış. İşde tam Asar’ın şeye, bu köyün çıkışında bi tāne kapı varmış. Sayıyolarmış kaç kişi çıkarıyoruz bu tarafa diye. Ondan sonra hayvanları isderlese veriyolarmış, isdemezlerse kendileri alıyomuş. Derken bi tāne kuzu annesinden ayrılmış. Annem kuzunun peşinden gidiyo. Bi tāne Yunan generali de yatmış izliyo. Keyfi izliyo o şeyleri, köyü boşaltan halkı. Yarı acıyo, yarı keyifle izliyo. Annem kuzunun arkasından giderken babası da déyo ki, kendine zarar gelir diye, gel gızım, deyo gitsin bi guzu, giderse gitsin. Ama, demiş anası ağlıyo, meleyomuş annesi de. Gızım gel, bi şey yapmaz, gel, ağlamaz falan, demiş. Olmaz, ben anasını ağlatmam, demiş. Gel gızım, deye ısrar edince naha demiş, nasıl bu guzunun anası ağlıyosa sizin de analarınız ağlasın, demiş. O general de Türkçe biliyomuş. Ağlıycak, demiş kopil, ağlıycak, demiş. Anlatırdı annem bunu.

Neyse gitmişler burdan, başka köylere gitmişler. Yerli Rumları... Yerli Rumları şey olarak kullanıyolarmış Yunanlar, kılavus olarak. Bir de yerli Rumlar da hangi köyde zengin var, çok zengin, para var onları söyliyolarmış. İşde Kızılcasögüt köyünde bu yerli Rumların bulunduğu binayı köylüler şe yapmışlar, çevirmişler, yerli Rumları almışlar, kaçırmışlar. Ve bütün halkı toplamışlar. Şey sabah olmuş, bakmışlar Rumlar yok. Kim kaçırdı? Kim kaçırdı?

Halkı gene köyün ortasına toplamışlar. Çocuğun bi tānesi ben duydum, demiş. İşde “Susun, susun, yatın. Babañgil Rumları kaçıryo.” dediler, demiş. Ondan sonra “Gel bakalım.” Çocuğun babasını çağarmışlar. Orta yerde döve döve öldürmüşler tabi. Kim kaçırıldı? Nereye kaçırıldı? Sormuşlar adam söylememiş. Söylemeyince döve döve öldürmüşler.

Neyse sonra benim de akrabam oluyo Sinan Amcamız varmış. Onlarda da altın, para çokmuş. O yerli Rumların ihbarı üzerine onu almışlar, kaçırmışlar. Böyle başka köylerden de zenginleri almışlar. İşde fidye isdemişler, şu gadar fidye verirseniz geriye iade ederiz, demişler. Herkes fidye göndermiş, bizimkilerin fidyesi

ulaşmamış. Ulaşmayınca orda şeyi Uşag’a yakın Çavırın Çeşmesi denir, Nohutova’yı geçince orda derede işde amcamı... Odunları şey yapmışlar, yıgmişlar. Amcamı üsdüne ellerini, golunu bağlamışlar. Bi kurşun sıkılmışlar. Gitmişler benzin getirmeye. Orda bi köylüye demiş ki “Ben çok zenginim.” demiş amcam, şey beni kurtarın, demiş. Ben size bi teneke, bi gaz tenekesi altın vericem, demiş. Adam kurtarayım, diye gitmiş. Çalı keseyim, demiş. Bi tâne saplı çalı keseyim. Oña bindireyim ve sürükleyip gidiriyim -yaralı çünkü- götürüyüm, demiş. Ama sürüklerken o izi bulurlar, o izden gelirler, deye korkmuş. Bi şey sırtına bindirse götürmeyecek. O arada da karşidan gelmişler, üsdüne benzin dökmüşler. O adam görmüş onu. Benzin dökmüşler, yakmışlar, bağara bağara yakmışlar. Bi de bu var benim yâni duygum. (KK296)

488. EFSANE:

Benim ebem varımış, Iraz Ebe derlê. Yunan burda işgal ettiği zaman tüm sırayla almış dört-beş asger, bu köyü dolanmaya başlamışlar. Hangi evde güzel gelin var, hangi evde güzel kız var onnarı alıp gidiyolamış. Bizim ev dâ yukardadır, tepede, yukarda. Bizim eve ne gadâ o bizim mâlledede kız, gelin varsa doluyolâ. İki tâne, üç tâne asger elinde süngü, mavzer elinde geliyolâ kapıya. Bizde esgiden esgi döveci deye bi mağzeme vardır. Şöyle uzun, bu cevizden yapılırdı. Şöyle, şu gadar. Sapını şöyle dutâsın, çamaşır dövêsın. Devamlî da bizim kapının önünde böle dikili durur, iş bitdikden sōna, çamaşırdan gelindiği zaman.

Tabi kadınlâ içeri doluyo, ebem de kapının âzında bekleyo. Ebeme şöyle biri yapışıyo burdan, kolundan. Yapışınca ebem de o işeyi alıyo, esgi tokacını. Almasıyan önce öndekine vuruyo. O dönünce arkadaki geliyo, bi ona, üçüne birden... Bunnâ şindik üçü de yere düşüyö, tekrâ kalkıyolâ. . Bizim ev böle aşşâ dōru. Tepeden aşşâ dōru inesin evden. O, aşşâ dōru, yol aşşâ epey bi kovalayo yâni bi beş yüz metre filan. Bi kadın bak, bi kadın bunu yapan. Ondan sōna kadınnar ebeme, ebem geri geliyo ya, Yâni babaanne, büyük babaanne deye biz ebe deriz köyde yâni. Geri gelince bu kadınnar, kızlar ebemi yere koymuyor. Sarılıyolar, öpüyolar, Iraz Ebe sen olmasaydıñ biz ne yapacaktık? Cavırın elinde galcâkdik deye. Bu köv yâni böle şeyleri yaşamış o zaman. (KK2)

489. EFSANE:

O adama gözlerini Yonanlā kör ediyō. Yonanlā tepeye asiyolā adamı, mangala goyolā kavasını, gözü ôle kör oluyo. Yané bizim Türk cepesini biliyomuş o. Bak, duyduğumu deyvēcen ben. O adamı baya ipe vēceklēmiş. Ama Yonan'ın tel örgüsünü bağaları toplamış o adam gece bağaları. Amma tel örgüsünde de bombalā varımış, patlayıcı yané, cavırır yané. Dumlu'ya vāmadan yāni. Bağalā sabālē uyanışır bi cayırta kopuyo. Türk asgeri basdı deye ordan gurtuluyo adam. Hana o adamı mangala atıyolā, gözleri ôle kör oluyo. Bu memlêketde de, şu geldiğiniz memlêketde de o adamı herkez tanır, esgi adamlā. Kör Ali dedilē mi bu köyden en az yirmi dene talebe çıkādı o, yirmi dene talebe çıkādı. Ankara'ya götdüğü kazanır, Ankara'ya götdüğü kazanır. (KK307)

490. EFSANE:

He, burayla yaşanan bi tāne bi olay da şey vardı ya eee, bu Aliefendilerin neydi onun ismi? Kör Ali. Kör Ali'ydi, di mi? O zaman işde öğretmenlik yapıyor. Ve öğretmenlig öncesi asgerde subayın yanında yaveri olduğı ve burda bi tāne Susuz'la Ahat köyü arasında asgerin öldürüldüğü ve topların bu tarafa çevrilip o zamanki en yüksek rütbeli bu köyü bombalatmasını emrediyo. Bu asger niçin öldü, diye. Çayır gavgası... Çayır kavgasında mı oluyo o? Çayır gavgası... Sonra bu kişi yaveri, rütbeli subayın yaveri diyo ki "Paşam! Nāpıyosunuz? O benim köyüm." diyo. Ve ondan sona burayı bombalatdırmayı son anda geçiyo. Yoksa o dönemde burayı bombalayacaklarmış, iki tāne asger öldüğü için.

Çayır kavgasından ötürü ölüyo, di mi asger? Çayır gavgası... Susuz Köyle Ahat köyü... Susuz, bizim çayır deye. Susuz'ın çok çayiri var. Ahat köyünün de toprān içinde çayır. Hayvan otlatcāk ya, çayırın anlamı o. Orda Ahat Köy de bizim, deyo. E onnā tartışırkan gavga çıkıyo. Esgii şimdi cahil ne etcek? Tartışma oluyo. İki köy birbirine giriyo. Silahlı çatışma... Asger geliyo. Asger gelince asgerden biri ölmüş de mi? iki tānesi ölüyo. İki ölüyo. E o nöluyo? Ankara'ya gidiyo, bahsettiği konu. Orda da eee bombalansın, işde ortadan kaldırılsın. Asgeriyeye, devlete garşı gelmiş oluyo köy. Hani havadan uçāğnan bombaynan kaldırır karar çıkıyo. Orda da bu köyde çok duran biri varımış, rütbeli. Burda köyde yaşamış, hani durmuş. Cephe... tanıyomuş bu köyü, biliyomuş. Çok ekmeğini yédim ben onnān, şöyle böyle... Ora yannışdır, demiş. Geri çevirmiş bombalamasını. (KK321) ve (KK56)

491. EFSANE:

Yunan geldiğinde pusuya yatıyolar. O zamanın eşkıyaları bunlar yāni. Ve onları yakalıyolar, Yunan askeri, iki tāne geldiğinde. Bunları köyün aşāsında Ballık dediğimiz o kayalık, çok yüksek kayalar... Ordan aşağıya attıklarını söylerlerdi, kayanın üzerinde. Öyle bi olay yaşamışlar işgal yıllarında. (KK3)

492. EFSANE:

Kurtuluş Savaşı'nda bi yerden bi yere geçerken düşmanı sökdülē, gidiyolā. Çalık Dedemgil... Çog acıkıyolā. Üş gün üş gece... Bi gün dokuz tāne azadın dibinde veya çalının dibinde -çalı, deridi rāmetli- sıcacık ekmek buğulanıpduru, yeni fırından çıkmış şekilde. Onları alıp yiyolā. On kişilig bi manga, atlarıyla geliyolā. O zaman için vasıta at. Bunu Çalık Dedem annatırdı. (KK353)

493. EFSANE:

Dedem Çanakkale'de kalmış. Babam, dedesinin yanında yetim... O zıman yapılcag iş, çobancılık. Babam, şey yapıyomuş, hayvan otlatıyomuş. Yunan'ın da on sekiz tāne falan koyunu varımış. Yunan çobanının... İşlerine geldiği zaman kescekler. Topluyolaşmış köyden. Bugün sen iki koyun véceñ, yarın sen üç guzu véceñ, yarın sen bi sığır véceñ... Bôleymiş Yāni iş. İkimiz diyo Yunan çobanının hayvan otlatıyoduk, diyo. Onun, diyo bi kara koçu var, diyo. Aliko, demiş, seniñ koçla, demiş, benim koçu değışdirelim. Ben bunu tohum yapcan. Olmaz, demiş Yunan çoban. Neye olmasın, demiş, ya. Olmaz, demiş, ya. Küfretmiş babam. Samimiyetleri de varımış. İki çoban arkadaşı ya... Babam küfretmiş. Ne bilsin ki küfürün... Biz küfür deyince iyi bi şey yāni. Biz... Yāni illa ki artikelimizdir bizim o küfür. Süngüyü çıkarmış, tüfeğe dakmış. Ta buraya dayamış. Bak, buraya dayamış. Bir daha, demiş, küfür edersen öldürürüm, demiş. Bu olay da olmuş. Giderken de işpiyon muydu nasıl oldu, casus muydu? Neydini bilen yog. Onların devamlı içine girer, çıkarımışmış. Birisini öldürmüşlē de ôle gitmişlē burdan. (KK54)

494. EFSANE:

Savaşda yaşanmış bi olay... Orda Şehitlē'de, işde bi selvi ağacı vā. Selvi ağacı, savaş zamanında, dereden gelen gan, selvi ağacını bôle buruğ buruğ burmuş kökünü. Şehitlē'de. Dereden gelen şehitlēn ganı selvi ağacını bôle buruğ buruğ

burmuş. Dolanmış dolanmış ağaç kopmamış. Kopmadığı halde de ağaç yeşermiş, duruyo. İlan nasıl burulur öle burulmuş. (KK87)

3.1.13. KAZALAR, BELALAR İLE İLGİLİ EFSANELER:

495. EFSANE:

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı. O adam davar güdüyodu kendisi. Kâvede bikaç kişi... O zaman silah filan selbes. Hem de şey el doldurma yâni, faPrikasyon değil. Okul müdürü gonuşuyodu. Millet bi gallene geldi. Birisi çıkâdı, tak tak tak tak boşaltdı. Dediim çocuk da hemen eve gelmiş, goyunu guyuvemiş davarı, kepeneği atıvemiş eve. Beline o dabancayı sokmuş, toplu, elde doldurma. Koşdu geldi, yokarı çıkıdı. Ecel çekiyo. Öbür adam silahı atınca o da arkasından... Biraz da çalımlı atıyo. Genşlik. Çakıyo, merminiñ biri namlıda galyo. İkinci bi mermiyi çakınca gadar ikincisi tampon yapınca dabancanın topu parçalaniyo. Urdan, beyinden giriyo, urdan çıkıyo. Bu efsane de bôle. Kendi kendini vurdu. (KK218)

496. EFSANE:

Bi de Şeker Fabrikası'nın, genelde işgi içenlerin orda başına gelir, o yolda hep kaza yapar, ölürler. Burda insanların çoğunun söylediği, orda sağda veya solda havâlanı veya şeyde İkisaray köyünün orda ışık peydahlandığı. Tam Şeker Fabrikası istikametinde giderken bi ağacın ordan çıkıyo; ama bu yeri tesbit edilememiş hâlâ. Tabii buna da ne olması lazım? Bi kalbi temiz, bi şey âbimiz lazım onu da orda bulmaya. Geldi mi kaza sürekli orda oluyo. Yâni bunun hikmeti ne, derken; ama sürekli orda Pembe Köşk deye bi gazino var.

Ordan içip gelenlerin hep tabii bu hep olan diyil, gine de âsî olan... Benim kendi dayölum hep şöyle yapardı Cuma günleri: Yav cumaya gidelim, derdik. Gençdi o da derdi ki yav derdi, hızlı yaşa, genç öl, cesedin yakışıklı olsun, derdi sürekli. Hadi gidem falan, gitmezdi. Bi gün işmiş gelirken Man'ın altına giriyor. Düpdüz... Beyni patlayo. Üsdüne yağ da akıyo yâni şakır şakır. Ve aynı şey o sabaha karşı olduğu söyleniyo. Bôle çok âsî olanlar o tarafa gitdiği zaman ışık çıkıyo. Kazadan önce veya o anda orda bi ışık beliriyor. O anda oluyo yâni. Bu insan önünü göremiyo. Genelde olan şeyler bunlar. (KK310)

497. EFSANE:

Â burada, kövde biriniñ düğününde aşşa yokarı cirid atlâni bôle okula dõru biraz getirdi, götürdülē. Birisi de okulun çenesine çarpılıyo, adamın beyni patlâyo. Ama at, başından hiç ayrılmayo sayibinin. (KK93)

498. EFSANE:

Genelde insanlar Menzil'e gider, sofiler. Tamam? Bu sofilerin gitdiği bölgenin tamamı yâni Uşak paralâl olmak üzere yukardan aşşağı şöle çizdiñiz zaman yâni Uşak orada yukardan aşşağı İstanbul bölge Çanakkale... Bu Menzil'e gidenleriñ, sofileriñ tamamınıñl bi kazası vardır ve bunlarıñ darbı da gözükken yerlerindedir. Ya kafasındadır ya yüzündedir. Yâni çizdiğın zaman bu tarafda olan kazalarda bôle bi şey yok. Ama bu Ege Bölgesi'ni Uşak baz alıp çizdiğın zaman yukardan aşşaya batı kısmında tamamı kaza geçiriyor. Bunların da genelde hep kafalarında çukur vardır, bi şey vardır. Yâni yüzde doksan bu şekilde kaza geçiriyor. (KK310)

499. EFSANE:

Bi tâne bôle köyde sevilmeyen bi kadın var. Âbim Uşak'dan geliyo, hızlı geliyo. Ebe diyo ki "Memed Ali dur bi, dur bi!" diyo. O da diyo "Ebe işim vâ, duramacen." diyo. Memed Ali dur, diyo. Araba yavaşladığı anda duruyo, o anda hızlı bi kamyon âbimiñ önüne geliyo. Durmasaymış kafa kafıya... (KK145)

500. EFSANE:

Bi gomşu vâdı, erene gitdik, yemek yaptım, götürdüm. Ondan sõna gidince geldik ordan gız benim tencereleri getirdi, bu mermer masanın üzerine koydu. Gitdi gız. Bu yukarı çıkdık. Ben namazımı gıldım. Aşşağ mutfak duruyo, benim otuz beş senelik ora. Yazın orda duruyoz biz. Şindi aşşağ gitdim. Kapıyı kitlemiş benim oğlan, çarşıya gitmiş. Allah Allah! İçeri gircem ben, giremedim. Geri geldim. Geceliğmi giydım. İlle içimde git orâya diyolâ, git, aşşağ mutfâ git. İçim bôle... Git... Gitdim. Yok anahtar. Aroyom orları aşşalara divanın altına godu mu çocuk? Yok. Gine geldim geriye. Burda içēde çekmecedē yedek anahtar vâ. Aldım, gitdim. Aşdıydım. Yemek yaptım fırında benim gız ben gitdikden sõna silmiş. Silēken düğmeyi çevirsiñ, düğme yansıñ, ceyran yansıñ. Fırın yanıyo. Bak saat on bir, akşam.

Ben yedide gitdim erene. Geldim yatdım, yatsam bizim ev, her yer yancak. İlle git aç orāya, aç orāya, aç orāya... İç duyum bak. (KK350)

3.1.14. HAZİNELER İLE İLGİLİ EFSANELER:

501. EFSANE:

Bizim enişde annatırdı, deniz atı çıkmış, altın. Ganatlı deniz atı çıkdı, deridi abamın gocası. Gārun Hazînesi, işde o zaman gāvur -bu harpden eveli- orda, kaş gavim eveliyse orda oturuyomuş. Gāvırın başı o hazînenin şeysi o tepenin başında oturuyomuşumuş. Gāvırın başı, deylā işde Kārun deye şey, adamın adı Kārun'muş gāvırca. Kārun, gāvuruş popazıymış. Şindiki popazlar oluyo, kilisiyi şey ediyö ya.

Beni, demiş; burıya evime gömün, demiş. Onnā hazînesinenn gömülürmüş zāten, mal varlığınnan gömülürmüş. Hazînesini de içine dizmişlē. Mermerden yapmışlā gabrini. Gāri goca aynı ikisini aynı bii odanın içine defnetmişlē. Burasına da bööööle hazînesini de orıya dizmişlē. Şöyle bi lamba gibi şöyle biii camı varımış. Ben görmedim; ama o camda da o güne gelesiye içinde yanan biii madde varımış. Neyimiş bilmiyom. Böyle diyolā aynı lamba şeklinde böyle diyolā, içi aydınmışıdı, diyolā. Orda yanıyomuş. İçinde oooğ aynen şu dolabın şeklinde biii dolap gibi bi yeri vā içinde, ben bakdım. Burda dedilē, aha burda yanıp duruymuş ,dedilē. Aynı bu flarasyon şeklinde yanıyomuş içinde.

Gārun, işde o köprünün hece daşında biz okuyamayoz, gāvırca ya orıya gāvırlā o hazine çıkdıktan sonra gelmişlē, o köprüyü keşvetmişlē. O köprünün üsdünde yazı vādı da biz okumuyoduk. O yazıyı o gāvırlā gelmiş, okumuşlā. Kārun Hazînesi deye buu şeyi, hazînesi orıya yakın ya bu köprü yıkıldığı zaman buuuğ benim mal varlığım bu köprüyü tekrar yapar diye bunu demiş köprü yıkıldığı zaman bu varlığımınan tekira bu köprüyü ayakda dutsun diye yapılsın deye hazîne gomuş, dedilē. Onnā okumuş orda. Öyle annatdılā.

Zāten haritesinde varımış zāti. Ağamgil rāmetlik haritesini getirdilē de o zaman öyle, demiş. Kārun Hazînesi bu, demiş köprüye bakıyo; yılan şeklinde görüncek, demiş. O kapıdan höööle yılan şeklinde varımış. Korkmaş, demiş; gözlerini çıkarın, derimiş. Korkmaş o gözlēden; yılan şeklinde görüncek, gözleri

eğretidir, çıkar, demiş o haritesinde. Ağamgil okurlardı. O kapının şeyinde de yılan şeklinde zâten varmış. Gözleri yanıyomuşmuş.

Bôle, diyolâ tabakların ayakları vâ, diyolâ altından diyolâ. Önünde bu goç vâ, diyolâ. Goçuñ boğazından dakmış gayışı, asgeriñ biri goçu çekerimiş. O goçuñ alnının ortasında da bi giz iresmi varmış tabakda. Bizim enişdegil annatırlâdı. Onnâ çıkâmışlâ hazîneyi. Tabañ birinde de önünün popazinnan, ardının asgerinnen biri dâ varmış altın tabak. Dakım dakımmış bôle, hazînesini. Amaaaa bi dene gomadılâ, Amarike'ye geçirdilâ yalım o denizatını filan. Gerçeği değilmiş gelen, bilmiyon. Gerçek değil, diyolâ. On tene sırf Gediz desdisi çıkdı içinden de yolâ. Bôle bôle de yolâ külçe altın çıkdı bütün, de yolâ. İki sandık getirdik, diyolâ enişdegil. Onnâ cannı şâyit. Dâ onnâ sağ ya. Bunu annatırlâ ôle. (KK261) ve (KK5)

502. EFSANE:

Karun Hazinesi kazılırken yaşananlar anlatıldı. Denemeler oluyo, tam mezar kısmına yaklaşıldığında felc oluyo. Buna benzer... Meselâ Mıdıklı'dan Kemal Ağa ilk kazanların içinde değil, ikinci bi grubuñ içinde. Meselâ orayı kazıp bi kısım gök boncuk buluyolar, satıyolar bulduklarını. O Kemal'de o boncukdan kalıyo. Bi yere koyuyo, o para etmez, diyo yâni. Aradan yıllar geçiyo, yirmi yıl gibi bi süre duruyo. Seksen civarına kadar duruyo orda. Birisi görüyo, bu iyi para eder, bunu bana ver sen. Veriyo. Onuñla sulanabilir arazide bugünün parasıyla seksen - yüz milyar eder, bi tarla alıyo, bi de traktör alıyo Kemal... O boncuğuñ parasıyla, şu kadarcık bi boncuk. O mezardan çıkma. O alan adam, kaç a sattı kim bilir? (KK385)

503. EFSANE:

Hocanın şurda Aktepe var. Müze şeyinde, ben çalışdım meselâ orda. Temizliğini yapıyoz oranıñ. Ben on yedi yaşındayım o zaman. Taşları görünce yemin ediyorum arasına toplu iğne sığmıcak taşların, temizlediğimiz anda. O gıdâ düzgün yapmışlar. Kilitli daş deniliyomuş onnara. En genç ben varın işlerinde. Müze buldu orıyı. Adamın kireç daşından darağı bile çıkdı. Ben o zıman bilmiyom hocanın. Paranın son günü ödeneen, bitiyo yâni. Bir aydı ödenek. Bulamadık. Dağı orta yerinden yardık, bulamadık. Son gün, beşe geliyo saat gâli, bırakcez. Müze Müdürü Kâzım Bey, yâ Sayım'im, dedi; bi de şuraya vur, dedi; yâ, dedi; Allah sanki burda dedirdiriyo bana, dedi. Kazma vurdum, şu gadar hocanın yâ, toprak aşşâ üyündü

gitdi. Anā! Az dā deşdik İtecik daşları bulunca zāten, onnā biliyo hemen. İtecik daşlarını nası doğrultmuşlā biliyoñ mu? Pürüz dāyi yok daşlāda.

Ertesi gün... Onnā biliyo, hemen. Kapısı işde batıdan geliyo. Yirmi günde filan geldik kapıya. Arkologlā her şeyi inceleyo. Fotorafını çekiyolā. Tabi ağır ağır yāni, hiş bi gırmadan... Kapıya geldig, kapıda goca bi mermer. Kapıya öyle bi yerleşdirmiş ki mermeri, hiç çıkarma şansımız yok. En sonunda kırdık onu. O zıman yok teknoloji, nası çıkāceñ? Nasıl biliyoñ mu bu daşı gırdık. Anam içēeden moloz, moruk gibi moloz yığıldı geldi. Müze Müdürü gine isyan ediyo, yav aldatmaca bu diye. Kimse ellemiyö. Daşları temizledim, temizledim, temizledim biraz, kendim girceg şekilde. İçine giriyom; ama tepe toprak, taş, göçse ölcez. Benden başga giren yok. Boyun gadā gitdim altında. El feneriyle bakdım. Ābi dedim, yā bunun içinde yeşil yeşil bi şeylē görünüyö dedim. Ama onnā girip de bakmıyolā, korkuyolā, göşceg diye. Biraz dā genişlet dedilē. Genişletiyom. Vallā, yeşil yeşil bi şeylē görünüyö, dedim. Ört, dedilē. Jandarmaya haber vēdilē bu seFer. Şüpendi gāli demek ki müze müdürü. Tabi kimse bilmiyo, beni yanında daşıyo beni müze müdürü, söylē deye, çocuk diye. Gece filan sabā gadā yanındaydım ben hep. Dağların edrafına jandarmayı filan yerleşdirmiş.

Ertesi gün yine vādık. Gene ben temizliyom daşları. Tabi taşları açınca o lahit mezar, orta yerde. Belki bir kamyon daş boşaltdık orda, yumuruk gibi. Mezarı bir aşdık hocānım, yimin ediyorum adamıñ toz hālinde kompiled her şeyi belli, barmakları, gulak, ayakları... Yeşil yeşil malzemeler duruyo. Bizi tabi hemen uzaklaşdırıyolā. Tabi ben onların ne olduğunu o an bilmeyom ki. Uzaklaşdırıldā bizi.

Ertesi gün tabi hep müzenin altında temizleniyodu malzemelē, vardım oraya şimdi. O kireç taşından tarağı, gümüş çuvaldız iynesi, diyolā ondan;ondan sōna albastron, o sürayi gibi şeyden, ondan sōna bi tabak vādır bak, hiç unutmam, balık pulu gibi şey döşelidir üzerinde, başka ayna... (KK352)

504. EFSANE:

Kazı yapannarıñ hiş bii iflah olanı olmadı, olmadı. Şindiii, eñ bizim enişde vā bak. Māmir Durmuş çok saklamış, dedilē o zıman. Şikāyet olmuş, nasılısa, biriniñ āzından laf mı gaşdı bilmeyon, bi basdı candırmalā. Elinde olannā orıya godukları.

Eve de getirememişlê. Biii Andıg İni derlêdi, o ine saklıyolâ. Mâmir Durmuşu denen adam çok gurt biriymiş. Saray'daki kızınıñ yanına kaçırılmış en o geçerliğ o tabaklardan mı geçirdi, nenkinneden geçirdiysa o saklı satmış, şey etmiş. O çok geçmedi Uşağ'a göşdü. Çoluğu çocuğu da iflah olmadı. Oğlu da içindeydi o hazineyi çıkaraniñ. Oğlu hanımını da beğenmedi, başga bi hanım aldı, onnan da şey edêken başga birine sarkınçılık ediyö. Bi bayram ilk bayram gün dabancaynan vurdulâ evin önünde, öldü. Babası da hayırlı ölümünen ölmedi. Çoluğu çocuğu da bi dutanak dutmadı. Hep bi dene daşı daşın üsdüne gomadan o gadâ da şey etdilê. Bizim enişde de bak goca selvendi varıdı, hir şeyi satdı savdı bi şey gomadan, gaşdı. Dokuz sene gelmedi. Dokuz sene sōna çıkdı geldi. Niyse bu az durdu, çok durdu bi dâ gaşdı.

Vallâ bilmeyon ooooğ gâvuruñ parasında né varımış bilmiyon, diyolâ; herkez, o parâya eli değen hiç iflah olmadı, diyolâ.

Devlet basınca gadâ kimiñ kapıp götürdüğü belli olmuyo. Onnâ bi de üçer ay da damda yatdılâ geldilê, devlete bildirmedikleri için. (KK261)

505. EFSANE:

Bu gizli kazı yapannarıñ hepisiniñ başına da bi şey gelmiş. Kimi bıçaklanmış ölmüş, kimi... Hiç içinden adam olan olmamış. Şu meselâ Durmuş'un oğlu meselâ gazıdan parıyı gazandı. Hiç hayırını gördü mü, görmedi. Bıçaklandı, gazançları bütün narınan gar oldu. Hiç hayırını gömedi. Ne kendine yaradı ne çoluğuna çocuğuna. Haydan geldiii, huya gitdi hocam. Osman Ā öldü gitdi bak, daha ben şurdan şu gazıyı buldum da şunnan zengin oldum, dediğini duymamışımdır ben.

Zâten hiç belli olmadı. Yasak olduğu için, işde yâni alın teri olmadığı için, hazır para olduğu için, hiçbi zaman hazır para yaramaz hocaanım. Ne yapıdılâ? Sakladılâ, gizledilê, yidilê, işdilê. Aldılâ elleri gôdü, afedêsiñ yidilê ağızları gôdü. Ne galdı? Bi de birbirlerinden bôle sakladılâ. Ne bileñ açık söyleyemedilê.

Birbirini şikâyet etmişlê. Birbirlerine hinayetlik yapıyolâ. Ortak olduğu için. O bende olsun, bende olsun... Bu İkiz Tepe'de otuz kişi filan çalışmışlâ. Bilinen beş kişi... Yanyana dağın altında iki dene bina var. Hiç bi hayırını gören de yok. (KK113) ve (KK352)

506. EFSANE:

Güre’de maden var. Güre’niñ ormanlığında bôle gazı şeyi var, Garun Hazînesi var. Adamıñ biri gazmış gece. Gün indi mi gazmăya giderimiş. Gārı goca gazmaya, gece yarısı sabā gadā gazallarmış. Yakalamışlar altını gazarkana madeniñ, saklı gazarmış işde. Ocakları sönmüş onnarın. (KK392)

507. EFSANE:

Güre’deki Osman denen adam da o hazineyi asıl kazanlardan. Asıl antikacılar onlardan malı alıp götürerler, araçılar, asıl vurgunu araçılar vuruyo. Ve Osman’ın başına gelenler, öyle bi kazıyı yapıdığı için bu başına geldi, denir. Güre’deki Osman’ın. Ölümü falan pek şey olmadı, felç oldu. Orayı kazmasa böyle olmazdı, diye anlatıldı. Kazıdan sonra birden yaşamı bozuldu. (KK385)

508. EFSANE:

Garun’un Hazînesini işde Güre’nin şeyinde, orda buldug. Ātmış yedi, ātmış sekizlerde Garun’un Hazînesini gazdığ. Beş arkadaşdık. Şimdî tabi Āmet Bülbül vardı, ō başımızda, büyüümüz oydu. Yenişeyirli antikeci varıdı Selim, Selim Bey. O demiş “Āmet Ā, seni Salilli Biñtepelere Amārikalılar gazıyo. Orā götürer.” Cünkū şeyden başga giren olmō gazı yerine, antikecilerden. O Āmet Ā’yı gatıyo orā. O da orda bööole tepeleri inceleyo. Geldi burā, ordan gelişin. “Çocuklar,” dedi “Orda, çayın öbür tarafında, işey Güre’nin yerinde yığma bi tepe var. Gazar mısıñız?” dedi. Biz de “Gazarız.” dedik. Neyse gazdık, bulduk. Hindi Uşak Müzede, hâtdā Deniz Atını çaldılar ya, ā onnarı biz bulduk, o Garun’un Hazînesini de. Tābi o zaman şeyde yeri yoğudu, ne deyelim kanunda. Kanunlaşdırdılā sōna. Yasak, dedilē. Biz de sāten bırakdık da... (KK235)

509. EFSANE:

Enişdemgil bôle gençlik zamānı -hazîne arıyolā ya- aha, diyolā şuuuğ Sülüman’ıñ burnunuñ orda varmış hazîne, gazam. Bôle harita gibi bi şey oluyo. Ona gidiyolā, işaretli yeri aşdıkları anda üç harflilē o hazineyi şey etmişlē, götürmüşlē. O küpün şekli boş toprakdaymış meselā. Kendi annatırdı. “Nasıl götürdülē onu?” diyo. Hani gonusdığun, bildiğın anda bekliyen olurmuş ya bāzı hazîneleri. Hazîneleri üç harflilē beklermiş. Tabii. (KK145)

510. EFSANE:

Bu Karun Hazinesinin çıktığı tümülüsün alt tarafında Kenan Kalesi déye bi yer var. Asıl rivayetler orda, asıl hazinenin orda olduğu söyleniyor. Fakat yılanlardan, günümüzde hâlâ dâ yılanlardan kimse oraya giremiyor. (KK251)

511. EFSANE:

Güre'de Karun Hazinesini arayannarıñ beş kişiden biri galmış sağ. Gerisi hep ölmüş, başlarına hazinenin felakati gelmiş hep, dedilē. (KK66)

512. EFSANE:

Bi tepedeki mağarada gömü olduğu, o altınları da bi yılanın beklediği söylenir. Mavi gözlü bi gızı kurban edersen, o hazineyi elde edebilirsin, derler. Ben amcalarımdan, babamdan duydum. (KK323)

513. EFSANE:

Esgiden bi hocanın garısı üryasında bôle şey gômüş, define gômüş, altın. Bu altınnara tabii kendi, hakından gelemeceg ya... Hakından gelemeceğinden hocanın gāsı da en dōru hocayı görüyo. Hocaya demiş ki yav şuraya gidem, demiş; şu altınnara barıbā gazam, alam, gelem, demiş. Hoca ne yapmış biliyon mu? Gadına habā vemedem gitmiş. O altınnarı gazıyo, alıp geliyo. Len açıyı, bakıyı ki yılan olmuş, o küpün içindeğinner, hocaya. Le bu gadın, demiş; yılanlara bana sokdurcag heralda, demiş. Alayın, demiş; ocaklığına boşaldıveren, demiş; gadını soksunnā, demiş. Dökülüyo. Şangır şangır altınnā gadınıñ ayāna geliyo. Hah! Hocaya ôle oluyo, gadına altın oluyo. (KK420)

514. EFSANE:

Öztepe derlē oraya. Oraya bi cavırlā guyu gazmışlā. Öztepe derlē, şindi o annacıñızda o dağ. Oraya cavırlā guyu gazmışlā. Guyu gazdınnek orda para, altın çoğumuş. Çoğ olduüne emme sen varmışın ölmüş, ben vāmışın ona göre ölülē, kokudan eve girememişlē. Öztepe derlē oraya. Ölen kokmuş, ölen kokmuş. Şindi ôle duruyomuş. Eme ben gōmedim. Ôle duyuşum. (KK418)

515. EFSANE:

İtecik denmesinin sebebi Yunan burdan gine giderken falan bu dağa altın miltın saklamış, para pul bi şeylê saklamış. Tabii burda bırakıp gidiyo, götüremez ki yanında. Türklê, asgerlê govalayışın Yunan'ı deñize dökünce bu da gurtuluyo, Yunan'a geçiyo, Yunanistan'a. Aradan epey bi zaman geçdikten sōna o Yunan, ikide bir dermiş hana "İtecik, dünyada bi tecik." dermiş. Ya sen neye böyle diyosun bunu. Parası orda galdı ya. Ondan sır da vermezmiş. "İtecik, dünyada bi tecik." Böyle sayıklaya sayıklaya öldüünü biliyorum. (KK217)

516. EFSANE:

Bizim işde Yoncalı şehirimış ya neydi o Lidyalılâ zamânında, bu Karun Hazinesi de Güre'de bulundu hani. Hazine deye gazıyolâ. Küpleri buluyolâ, hah bulduk deyolâ. Küplêde cin darılâ (ince taneli bir mısır çeşidi) bulunurmuş. Goca goca küplê varmış orda. Onların içinde altın vâdır, deye düşünmüşlê. Bakmışlâ ki cin darı... Ora ôdan çıkmış işde. Cindarı Boğazıyke Cindere Boğazı denmiş oraya. Gerçi sikke, yüssük bulunmuş da müzeeye götürüvemişlê. (KK264)

3.1.15. EDEBÎ TÜRLER İLE İLGİLİ EFSANELER:

3.1.15.1. DEYİM:

517. EFSANE:

Babamdan, dedemden duyduklarımınla eğer, efsane tabii ne kadar değildir, bilmiyorum. Avcılar Kulübü varmış. Zaten Avcılar Kulübünün girişine yazmışlar: "Atış Serbes!" Herkes atıyo. İşde kimisi ya davşanı kaçarken takla atdırıyo vurunca, ya... Tabii biraz tecrübeli, az çok bunu bilen, bunun olup olmaycânı tahmin eden bir tâne ihtiyar hiç konuşmuyor. Konuşmadığı müddetçe böyle "Ya amca! Senin de vardır bi avcılık muhabbetin." diyo. Tabii ordaki insanların hafifliğini gördüğü için amca, kendini konuşmaktan biraz uzak duruyo. Yok, diyo, benim hiçbir anım yok. "Ya, vardır." derken amca bunlara bi efsane anlatıyo.

Bi gün diyo, ava gitmişdik. Durnalar havada uçuyo ya vurup vurmama arasında kararsız kaldım, can taşıyo, dedim. Üzüldüm. Ama nefsimi yenemedim.

İçimden atmak hırsı geldi. Tam o anda, diyor turnanın ayağına nişan almıştım. Öldürmeyem de yaralı sarayım, elde edeyim, diyo. Tam ben nişan aldığım anda olacak ya, diyor; durnanın ayânın kaşıntısı tutmuş, diyor. Ben nişan aldım. Durna gagalamak için ayaklarına doğru gitdi ve ben de tetiğe dokunmak zorunda kaldım. Dokunmamla onun gagasını çevirmesi bir oldu, diyor. O anda, diyor, bi bakdım. Ben ayâni nişan almışdım, onun ayâ kaşınınca, diyor, geri dönüverince çakdım. Allâ! Durnanın gözüne geldi, gözünden vurduk durnayı. Durna yere düştü, diyor. Sonra önden, diyor birkaç grup gidiyolardı, diyor. Arkadaşlarının yere düştüğünü görünce geriye döndüler. Bakdılar, sonra, diyor arkadaşlarını kaldırdılar. Havâda beraberçe uçmaya başladılar. Ve diyor benim o sıkımdan sonra, benim o atışımdan sonra havâda durnalar beraber uçmaya karar verdiler, diyor. Artık o günden sonra durnalar beraber uçar, diyor. Ben onu atmasaydım o durnalar havâda beraber uçmayacaktı, diyor. Ama ben atınca, diyor, birliğ oluşturdular onu götürürken.

Tabii gençler “Lan amca! Durdun durdun, durnayı gözünden vurdun.” diyorlar. O günden sonra bu deyim kalıyo hoca hanım, durnayı gözünden vurmak deyimi. İnsanlar bu deyimi bu olaydan sonra kullanmaya başlamış. Benim bildiğim efsane bu. Deyimin oluşması hikâyesi böyle olmuş işte. (KK354)

518. EFSANE:

Geliş bôle önceden atlâlan gidêlêmiş. “Gelin ata minmiş, yâ nasip...” deyolâ ya onun hikâyesi. E bööoleeeğ gönülsüz gönülsüz gidiyomuşmuş bu. Nasılsa o anda bi bôle hana tolazlâ geliyo ya birbirini görmeyoñ. Bôle gidêken, oğlan evine götürürken gelini tolaz geliyo bôle ortalığı garişdırıyo. Gelin o anda şey oluyo gayıb oluyo. Ama nereye gidiyo biliyoñ mu, at onu nereye götürüyo biliyoñ mu? Sevdiğiniñ evine götürüyo. Oraya gönülsüzmüşmüş ya. Yâ nasip deyolâ ya, ata minmiş de yâ nasip deyolâ ya, onun hikâyesi bu. (KK171)

519. EFSANE:

Halil’le İbrahim evet iki kardeş, öyle bi hikaye de dinnedim. İşde iki kardeş var, biri evli biri bekar; biri Halil biri İbrahim. İşde ikisi de harman yerinde bulday, harman kaldırıyo onnar. Harmanlarını savurduktan sonra o deminki dediğimiz çec olayında oluyo o. İkisi öleşirken derken birisi diyo ki “Yâ benim kardeşim çoluk çocuk besliyo. Ben bekarım.” diyo. O köye bi yük götürdüğünde hemen kendi

buldaylarından tenekeye doldurup onunkine atıyo. Şimdi o giderken o geri geliyo. O evine giderken “ya bu kardeşim benim bekar, evlenecek. Bunun daha çok paraya ihtiyacı var.” o da alıyo, o da onunkine döküyo. O onunkine, o onunkine... Yav ne bitmeyo buğday bitmeyo. İşde Allah Halilibrahim bereketi versin. (KK7)

520. EFSANE:

Bu köyde azat, palamut ağaçları vardı daha yakın tarihte; fakat palamudun palamudundan yararlanacaz diye Erice köyünün dağına oduna giderlermiş, bundan yetmiş, seksen yıl evvel. Bir gün Yeni Erice’niñ îsanları bizim köyden giden odun gağnılarını çevirmişler, niye bizim dağdan odun kesdiniz diye. Onnar da yav bak her zaman kesiliyor, kesdik falan dedilerse biz bu gağnıyı işde parasını alcaz falan demişler. Biri demiş ki benim bu kövde tanıdıklarım var, bak benim annem de bu kövlüdür, Garayığitlê’ dendir. Öyleyse, demişler; dışardan göç gelen Abıd Mēmed denen birisi vardı, Abıd’a soram da sizi bırakam, demişlê. O zaman Ali Onbaşı demiş bu Abıda dabıda galdıysa dök Goca Mustafa gağnıyı. Gağnılarını gayışlarını keserek orıya Erice köyüne devirmiş ve hemen çakmānı çıkararak odunu yakmış, gağnıyan bir yakmış. Hālâ bi var: Abıda, dabıda galdıysa dök Goca Mustafa gağnıyı. Çal çakmağı, yak odunu, demiş. Deyim olarak süregelir. (KK271)

521. EFSANE:

Adamın biri şeydeei sabāleyi ahır temizlemeye énmış. Eşşeğe öte git, demiş; gitmemiş. Ben ineğin altını temizlece, deyo. Öte git, ben burayı temizlece demiş, gitmemiş. Küreği dutmuş, eşşeği mādem dayanıp durma deye bôle altına dayayvēmış, ta ertesi gün sabācak. Gelmiş hālā hālā daha dayanıyo. Yirmi dört saat ona dayanıyo. Elmas’ın eşşek gibi inatlaşıp durma, dēlê. (KK142)

522. EFSANE:

Araplā esgiden furmaya çıkākan gurban şey yaparımış. Çıkāsam demiş furmaya, işde belli bi mikdar firma topladığım zaman sana bi gurban kescen, dermiş. Çıkarımış bu. Firma da -ben gōmedim de- uzun olurmuş. Çıkarımış, toplarımış. Şeye enerimış. Arap firmadan endi, hurma māfış, dermiş. Yāni işim bitdi gāri, dermiş. Unudurmuş. (KK25)

523. EFSANE:

Yörüğüñ biri goyununuñ birini gaybetmiş, hâlâ ararmış orda, her gelip geçdiğinde ararmış orda. Burda guzuyu gapdırıp da arkasından gurda hay etdiği (bağırmaq, kovalamak) gibi, derlê. (KK226)

524. EFSANE:

Adam yörük çadırına müsâfir olmuş. Gece bi sıkışmış adam. Dışarı çıksa gocaman bi köpek... Tamam mı? Dışarı çıkamayo. Çocuğun anası babası heralda gitmiş geçi gütmeye. Çocuk yatıyo. Çocuğun beleğini (kundak) aşmış. Afedesin içine pislemiş, gine kapatmış. Çocuğun anası bi geliyo. Bi açıyo, iş değışik. Şaşırırıy bunnâ, yâ bu çocuk bu gadar nası yapar? Gocası geliyor, başgalarına çağrıyolâ falan. Bi türlü garar veremiyolâ. Müsâfire soruyolar. Yâ böyle böyle bu. Len, diyo; olcag oğlan b.kundan belli olur, deyo. O laf ordan çıkıyo. (KK238)

525. EFSANE:

Bizim köyden birisi Derbend'e gelin gitmiş, o da hiç görmeden gitmiş. Kadın namaz gılmaya başlamış. Adam beklêmiş, beklêmiş, bitmiyo. Beklêmiş, beklêmiş, bitmiyo. Kadın yan gözlen bakıyomuş, adam dâ uyumamış. Adamı uyudunca gadâ namaz gılmış kadın. Adam uyuduktan sôna gomuş da gelmiş gece bizim köye geri. Beyenmemiş adamı. Da ondan namaz uzun sürdüğünde Ümmülü namazı mı gılıyoñ, deyolâ. Kadınıñ adı Ümmü'ymüş. (KK358)

526. EFSANE:

Seniñ yeriñe ben olaydım, demiş zêmeriye; hamsin demiş, ocaktaki tarhana aşını buz dutturun, demiş. (KK209)

3.1.15.2. FIKRA:**527. EFSANE:**

Bu köön hikâyesinde şu Eşme kazamız. Yedi çocu olımıyana yol yapırmışlar. Yedi çocu olan yol yapımından muafımış. Şu Sirge'yle bizim Kösele'ın arasında büyük bi yar var. O yara demişler ki Ulen bu yarı kim yıkar, kim

yıkar, diğér köylüler. Deli Adanalı yıkar, demişler. Bu Adanalıları verelim bu yara. Bu yara bizim köylüyü vermişler. Başlamışlar yarın dolayını yarmıya, yāni yol geçilecek. Bu gérçek olan bi şey, yalnız o şey değıl. Yalnız günnerden de ekim aylarıymış. Bobam kendi cannı şayıdi, annatırdı.

Ya, demişler, biz bu yarı yıkacağz; amma yarın bir gün gelir de çoluğumuz çocuğumuz bu yol yapıldında kaç metreydi, derlerse len metre nereye, demişler ya. Eee? Kaç adam boyu diye ölçülem demişler. Yukarısında bi hayıt varımış. Gara Bacak deye biri var bu köyden, o yokardan dutmuş. Benim bubam da derdi ki oğlum yokardan düşersem hér yanım hana gırılır, acır diye ben iki adam aşşādan, üçüncü kişi benidim. Yokardan say, demişler o elini ilk dutana “Yokardan say.” demişler. O bir, iki, üç, dört, hani asgeri biçim, nizam şeklinde herkes... O onuñ ayāndan dutmuş. Bak, yokardaki hayıtdan dutmuş. Biri onuñ ayāndan dutmuş. O onuñ ayāndan, o onuñ ayāndan... Cizelemişler. Ölçülecekler kaç îsan boyu, diycekler. O en yukardaki saymış aşşādakını. Bubam, derdi; bir, iki, üç, dört... On dört dēdiklerini hatırlıyın oğlum, derdi.

Ondan sōnasını yokardaki adam “Duruñ bi, elim ārıdı.” demiş. “Ben bi tükrukliyen.” demiş. Yav el salınır ordan da... Goyvirmiş ordan elini. Goyvirmiş yokardan elini. Kimi golum acıyı, kimi yüzü yaralanmış. Çok perişan oldum, derdi yāni. (KK367)

528. EFSANE:

Biliyosun Müslüman ve Türk ādetleridir, hoca yemekden kalkınca talebeler de kalkar. Menkībe midir onu tam bilemiyorum ama. Hoca kalkar. Ya bi şey de diyemiyolar, hocaları kalkınca talebeler aç kalıyolar. “Ne yapalım? Ne yapalım?” Karar veriyolar. Tabii utanıyolar da. Yāni hocaya bi şey denmez. Hoca hemen yiyo, yiyo, yiyo, kalkıyo. Çocuklar aç kalıyo. Ne yapalım?

Bi gün diyo ki birisi: “Hocaya bi ders verelim.” “Nası vercez?” kümbet denilen yerler olurdu böle esgiden. Kümbetleriñ ordan geçerken Kümbet Mevkî denir artık. Tümülüs gibi olan yerlere kümbet derlerdi. Orda diyo buna bi ders verelim. Mezarı da hatırlatalım. Neyse... Ordan gelirken hocaya diyolar ki sen... Artık iyice de aç çocuklar. Aç köpek fırın delermiş, derler ya. Diyo ki hocam terbiyesizlik

yapıyoruz; ama bir daha sofrada bizden önce kalkarsan seni buraya gömeriz. İyice tak etmiş canlarına. Hemen neyse tamam, diyo hoca. Dersi alıyo.

Yolda giderken gene misafire çağırıyo gene yemek... Hemen hoca -tabii hürmet olur ya- hemen başlıyo. Çocuklar daha oturmadan kaşıklıyo, kaşıklıyo, kaşıklıyo, hemen doyuyo yine. Bizim çocuklar yine aç kalıyo. O, ders veren en büyüğü hocam diyo, kümbet diyo. Kümbet, diyince hoca hemen aklı başına... “Euzubillahimineşşeytanirracim, bismillahirrahmanirrahim, yeniden niyet.” diyo. Başlıyo çocuklarla beraber yemeye. (KK354)

529. EFSANE:

Mendeliler, güneşi kadıya şikayet etmiş “Hergün Uşak’a işe giderken yüzümüze vuruyo, akşam da işden dönerken gene alnımızın ortasına vuruyo.” diye. Kadı da o zaman “Siz de akşam gidin, sabah geri dönün.” demiş. (KK255)

530. EFSANE:

Bi arkadaş annatdı. Bi gün köyümüze vali geldi, dedi. Onu yemeye buyur eddik, dedi. Yemeyi yiyolā, arkasından karpuz kesiyolā. Vali de diyo ki: Karpuz da çok güzel büyümüş hā. Arkadaş da çok esbirilidir. Vali Bey, demiş, sen bunun yidii b.ku yiseñ sen bu gadā dā olusuñ. Adam esbiriynen bir o valiye de gonduruyo canım. (KK237)

531. EFSANE:

Şimdi bi tâne daha annatayım. Bizim köyün aşşasında 3 kilometre, 4 kilometre aşşasında Susuz köyü var. Yılladır bizim köyle orası husümetlidir. Ve su kavgaları çıkıyor tabi devamlı burlarda. Biz suyumuzu bura bitirmeyince onlara su bölünmek isdenmiyor. Onnar da tabi arazisini sulaması için su ihdiyacı var. Bentler var, bentleri götürüp sulamak isdiyolar. Tabi ii her gün kavga, her gün kavga... Bi gün Susuz’dan vatandaşın bi tânesini yolluyolar buraya. Ben, diyo; şeyi çözeyim, Ahat köyü ile Susuz arasındaki su problemini çözeyim. “Tamam.”

Bu geliyor köye, bizim köye, buraya tabi. O zamânın heyēti veya köylülere. Diyo ki arkadaşlar böyle böyle kavgalar bitsiñ. Gelin bu işi çözelim. Tamam, diyolar, çözelim. Nāpıcaz? Bu suyu diyolar ortak kullanmayı bırakalım. Biz şöyle yapalım. Dokuz ay sizin olsun, üç ay biz sulayalım. Dokuz ay sizin olsun. Tamam. Neyse

burda konuşuyolar, biz diyo zaten bize lazım, biz diyo haziran, temmus, ağusdos ayı gibi suluyalım. Ondan sonra su sizin olsun. Dokuz ay siz sulayın madem. Tamam. Bu “Tamam.” diyor.

Gidiyor, köye varıyor. Ey diyo, köylüm, diyo Ahat Köyle bundan sonra su sorununu ben çözdüm diyo. Nasıl yaptın? Dedim, gitdim, konuştum, rica ettim, çözdük. Nasıl? E dokuz ay bize akacak, üç ay onnara akacak. Ee bi tâne ordan bi tãnesi hemen kalkmış ayaa. O hangi aylar demiş, onnara akacak aylar, sen onnarı bi söyle. Haziran, temmus, ağusdos ayı. Neyse adamı bi güzel dövmüşler. Zaten ondan sonra bize zaten dokuz ay su akıyor kışın demiş. Bize ihtiyaç olan üç ay. Böyle de yaşanmış gerçek bi olay var. Atmışlı yıllarda, bunu ben hatırlıyorum. (KK321) ve (KK275)

532. EFSANE:

Susuz'da, orda su yoğumuş heralda da. Bu evelce bizim şu dā geldiğiniz, geçtiğiniz yerde çayır varıdı. Hindî tarla etdilē o çayırı ya. Gavga etmişlē Susuz'unan. Bunnā alt köyünennen Susuz gavga etmişlē, suyu. Onu da bu yō da adam üç ay bizim olsun demişlē, alt köylülē, dokuz ay sizin olsun demişlē Susuz'a. Hee burdakinnā. Burda annaşmış. Susuz'a varmış adam. Ben demiş, suyu halletdim, demiş. “Ee, nasıl hallettin?” vallā demiş üç ay onnağ olcag, dokuz ay bizim olcag. Adamı dövmüşle gözalcene. Zati bize üç ay ilāzım o su demişlē, dokuz ay neyneyem o suyu? (KK275)

3.1.15.3. TÜRKÜ:

533. EFSANE:

Eveli Nazik Hanım varımış da Nazik Hanım gelin olcēmiş. Gelin olukana gāri neyse kövün ayanı oranıñ gıralına döndürüvēmış Nazik Hanım'ı. Nazik Hanım gitmiş gāri, Atine'ye gitmiş. Oranıñ “Atene'niñ hamamı, dağlar ağdı dumanı, üç çocuumu atdım da balıkların gurbanı.” deye kendine türkü yakmış. Neyse orda yedi sene galmış. Yedi senede üç dene çocuğu olmuş. Neyse gāri sen gelmişin, ben gelmişim. Türk gızı gāri öyle ya. O şeyde deniziñ gıyında bunnā karpız kesmişlē. Neyse... Cavırlā kavasını almazımış da bōle g.t yandan keserimiş. Yok, sen öyle

kesiyon, ben böyle kesiyon... Aha sen Türk'sün, ben Türk'üm neyise orda bunnā gāri.

Öyle ya cavır gāri onu yedi sene dışa çıkāmamış Nazik Hanım'ı. çıkamayınca gāri öyle ya yedi sene oldu, üş de olan çocuğu olmuş, gāri salıvemiş cavır gāri bunun başını. Oraya bi gayıkcı gelmiş. Beni demiş Türkiye'ye geçiri miş, demiş. Geçirin demiş. saña isdemediğin gadā para vēcen demiş Nazik Hanım. Neyise miniyo bu gayıkcıya, hadi bakam Türkiye... Canırın habarı olmuş ya gec olmuş. O gāri “Ben desdimi doldurdum, doldu deye galdırdım demiş. Nazig Hanım gaşdı gitdi, beş dene teyāre galdırdım ardından.” demiş cavır kendine gāri türkü yakmış. Alma atdım deñize, geliyo yüze yüze demiş gāri Nazik Hanım kendi kendine yazzıg türkölē yakmış öle.

Yalınız çocuklā atma ana bizi deñize, demişlē. Dönem biz seniñ diniñize demişlē. Gözlerini yumu yumuvemiş atāka, deñize atı atıvemiş Nazig Hanım'caaz. Sonra gāli Nazig Hanım gelmiş, Türkiye'ye gelmiş gāri, Türk ya. Amcam rāmetlig çok çekēdi onun türküsünü.

“Atene'niñ üzümü, bildirmediğim izimi, üş çocuumu atıverikene yumuvēdim gözümü.” demiş Nazik Hanım gāri neyse. “Atine hamam oldu, dağları da duman oldu, ben Atene'ye varalı yedi yıl tamam oldu.” demiş. (KK83)

534. EFSANE:

Bizim burda İmrez Köyü vā, şimdi Ayvacık oldu. Bu İmrez hekâyesini de sorarsañ: Şadiye türküsünü yazan çocuk, benim gibi bi davulcuymdu. Bağlama çalardı, davul çalardı. Ramazan adında bi arkadaşımdu. Şindi bu Şadiye denilen gızı seviyo. Birbirini seviyolar. Başka bi aile de gız isteyo. Gızı, ama (belki anlamında) vēmeyolar ama (belki anlamında) gız vāmayo falan... Ramazan dedim çocuğula sevişiyolar bunnar.

Sevişirken çocuk verem oluyo, Ramazan dedim. Ama türküyü yazdı tabii. Tabii böle radyoda madyoda değıl o zaman, kendi kendine, işde goyun güdeken dağda çağırıyo. On yedi benli Şadiye'm... TRT'nin falan habarı yok. Sōra gitdi oraya o, yıllar sōra. Çocuk verem hasdası oldu, Uşak Hasdanesi'ne galdırdılā. Uşak Hasdanesi'nde tam tedavi olcağı zaman, olmuş da hatda, belki de bi hafda sona taburcu olcakdı.

Şimdi seven arkadaşlā... Zāten îsan, yüzde seksen arkadaş gurbanı olur, ama iyi ama kötü. Demişlê ki baştabipten bi izin alalım da... İşde Uşak'da oturan bi arkadaş vāmış içlerinde. Benim eve gidelim, güzel bi saz çalalım, bi muhabbet yapalım, kurtuluş muhabbeti hani. Götürüyolā eve. Vāsālā baksalā ki bi masa donatılmış ki o zaman rakıyı, viskiyi bilen yok. Avrupa'dan geldi onlā. Sivash şarabı... Yıllamış şarapları falan açıyolā neyse. Hadi bakalım. İşde “Bi yudum alıve bi, neşeñ gelsin. Bi dā al, bi dā al, bi dā al.” derken şişelē bitiyö. Çocuk, aynı hasdalığa bi yakalanıyo. Bir hafda sona öldü, gitdi yāni.

Bak veremden gurtaran adam 3-5 arkadaşın gurbanı olarak o şey gitdi yāni hayat. Şadiye türküsü ordan galmadır. (KK218)

535. EFSANE:

Umurca'da ufak oğlana gocaman, yerişgin gızı vēmışlê. He. Umurca'da bu gerçeg olmuş bu. O da gāli böyütmüş gāli. Ne bilen mal yoluna verilmiş bu, he mal yoluna verilmiş. Gāri gız kendi kendine orda türkü yakmış. “Şu görünen Umurca'nın gorusu. Hiç yok mudu köyünüzün yeğidi. Ana beni neden vēdiñ çocuğa demiş. Ben ellemedim, kendi gitdi ocağa demiş. Bi de böyütmüş, bayıtmış. Oğlan böyümüş, gızı beyenmemiş. Soñıra gāli öseñ oğlan evlenmişdir. Mal yoluna olmuş bu. Bu esasımış, hee olmuş bu. (KK83)

536. EFSANE:

Birisini nişannamışlā. Her şeyi alınmış. Düğünü olcāmışmış. Önceden de bi gonuşduğı vāmışmış, ona kaçırıyımış. Onu da sen bunu aldırđın, şunu aldırđın da niye kaçırıdıñ, arkası güzel, öñü çikin deye bi türkü sôlêlêdi önceden, çok güzel. Bu köyde işde, anası benim gayınnam. (KK192)

3.2. GELECEK İLE İLGİLİ EFSANELER

3.2.1. KIYAMET / SON / ÖLÜM İLE İLGİLİ EFSANELER

537. EFSANE:

Öldüğün zaman işde sorgu meleyikeleri arkamızdan gelirmişmiş önceden hep, korkudurmuşmuş. Peygamberimiz, Cenab-ı Allah'a düa ediyi. Cenab-ı Allah'a,

benim ümmetimin arkasından gelip korkutmasın, önden gessin, heybetli geliyiler, demiş. Korkusundan ne diyeceklerini bilemiyorlar.

Zebaninin bi dudā göğde bi dudā yerdeymiş Sırat'ın başında. Meselâ ameli iyi olan geçermiş. İyi olmayan Zebanininâzından hadi Cehennem'e giderimiş. Onları annatırdı. Ali'ynen de Peygamberimiz, Kevser Irmağının başında durmuş, su içirmiş Müslümanlara. Onun suyunu içen zaten hiç bi şey görmeden Cennet'e giderimiş.

Ondan sōna bir gün Fatma Anamız, çığlıklardan dayanamamış, âlamış. “Niye ağlıyorsun kızım Fatma?” demiş. Şu, demiş, Müslümanların çığlıklarından hiç duramiyim babacım. Gurtarıyor, demiş. Ali'ynen ikisi de dua ediyorlar Ceennemin kapısının önünde. Ordan bi kül yığını getirip önüne atıyorlar. Al Müslümanlarını, diyor. “Ya Resulallah, bu külleri ben nâpıyım?” diyor. O da diyor, al, git diyor ırmağa at, diyor. Üç ırmak var orda, biri Kevser, diğer ikisinin adını unutuveriyim ben. O ırmân birine atıyordu onu. O su aka aka aka orda onun pembeyaz gar gibi insan olurmuş. Ondaki su diyor bārıcaklarıymış. Tuğba ağacı varmış o Cennet'in kapısının âzında yeni taze ölen çocuklar. Onun her yaprakları o çocuklarıymış. Ondaki sōna o suda yıkanıp da çıkışın, su diyor bağırsın, taze çocukları ölen meselâ benim öldüyse, senin öldüyse sabi çocuklar “Babacım, anacım, iç.” diyor getirilerimiş. Ama Ceyennem'de bārıkana su diye vermezlermiş. Tanımazlarmış babalarını, analarını. O suyu içenler Cennet'e giderimiş.

Cennet'te de meselâ biz burda gōşuluk yapıyoruz gibi herkes gelir orda gōşuluk ne yapmışlar bakam soralım, diye geliplerimiş. Alında Ceyennem ehli, diyor yazılırmış. Onlar da utanırlarmış o yazıdan; ama gardan beyaz olularımış ordan çıkışın, Ceennem'den çıkıp ırmaktan çıktıkdan sōna çok güzel olularımış. Sōna Cenab-ı Allah'a dua ederlermiş. Gökyüzünden, diyor bi bulut gelir, diyor üsdüne, diyor o yâmur hâlinde iner, o yazıları siler, diyor, alında yazıları. Ondaki sōna silinmez bi şey onnarnan bir yaşarlarmış işde Cennet-i Âle'de. Sekiz kapısı var, diyor. Onların işde her basamakları ayrıymış. Dereceleri yüksek olan, düşüğ olan... (KK364)

538. EFSANE:

Şindî Gıyâmet Gününü şöyle anlatırlar. Yâni insanlar işde onu, İsrâfil mi o üfürünce dünya toz duman olacak. Her şey yerle bir olacak. İnsanlar sarı çiydem çıkar

gibi mezardan meydana çıkacak. Mahşer kurulcak. Orda ana babaya, baba anaya, evlat babaya faydası olmayacak. Can cana, can garip başa... Fakat onun sıklatından îsanlar ôle ter içinde galcak ki boğazına gadâ sıcak ter içinde galcak. Bôle annatırlâ yâni. (KK229)

539. EFSANE:

Gıyâmet kopdu mu hir yē dümdüz olcâmiş. Ondan kericezim (ondan sonra) bi boz eşşeg aşırgâmiş, bi canavâ ulucâmiş. Buraya bi yımırta gocâmişîş Uşak'dan gôcêmişîş bunu. Gıyâmet kopuyo gâli o zaman. (KK83)

540. EFSANE:

Ezrayil'e Cenabı Hak demiş ki git şu kişiyle şu kişinin canını al demiş. O da ayakkabı alıyomuş. Sağlamını ver de, demiş; üç-beş sene giyen, demiş. Bi de ebe varımuş, ebenin de oğlu asgerdeymiş. İnek güdüyümüş. Oğlanın da canını al, demiş. O da gıyamamış Ezrayil de asger deye. İnēnin canını alan da onna onu değışdiren, demiş. Az daa gitmiş, bi tâne gadın çocug emziripduru, gucaanda. Oña da gıyamamış. Geri gelmiş, Allah Teâlâ'ya sormaya gelmiş. Demiş "Bi tânesi ayakkabı alıyo, üç-beş sene geyen, deye uğraşıyo. Bi ebeceezin oğlu asger, ineğinne onu değışdircen, demiş. Bi tânesi de gucaanda çocuu vâ, gıyamadım, geldim." demiş. O da sen şindi git, demiş inek yardan atıyomuş. O gadına da ne oluyomuş? Ben de unutmuşun. Gadına da bi şey oluyomuş orasını unutmuşun. Adamın da ayaa burkulmuş. Adam orda düşmüş, Ezrayil gelene gadar. Ebe deyo ku, bak deyo burdan düşdü, deyo. Sen demin de geldiydin benim yanıma, deyo. O da -Ezrayil de- deyo ki ineen öldü; ama oğlun gurtuldu, deyo. (KK34) ve (KK142)

541. EFSANE:

Kıyamet koparken dağlar düz olcak, annesi çocuğundan bile kaçcak, denir. Her taraf düpdüz su olcag, herkez su altında galcag. Kıyamet günü mantar gibi bitcek. Güneş bi adam boyu incegmiş. Her taraf, yerler sac olcagmış, gızgın sac. Onuñ üsdünde namaz gilcâmiş insannar. Dizleri, elleri, ayakları, annı damgalancâmiş. Dünyada vakitlerini geçirmemiş olannâ cennete gidcekmiş doğrudan. (KK41), (KK74) ve (KK264)

542. EFSANE:

Gadınlā Sırat'dan geçēlerike Cennetlik olanlā yıldırım gibi geçceklerimiş. Cehennemlik olanlā Cehennem'i görüp Cehennem'e düşeriz, diye geçmek istemeceklerimiş. Onlar da "Südün daşdı, südün daşdı." deceklerimiş. O da koşcakmış ve Cehennem'e düşcekmiş. (KK264)

543. EFSANE:

Bi köyde bi kadın varımış, rüyasında bi adamıñ ölceeni görmüş. Eve varagomuş, oturmuş. "Ee, hayırdır, sen ne geldin?" Birazdan bi toplantı olcag, demiş. Ve adam ölmüş, cenaze kakmış. Gene rüyasında biriniñ ölceeni görmüş. Gene eve varagomuş, oturmuş. Bi bööle, iki bööle... Sonunda kadını köyden sürmüşlē. Onun govunca da felaket gelmiş köye. Bu sefer kadını geri çağırmışlā. (KK353)

544. EFSANE:

Şimdi Peygamberimiz ıı hasdalandığında gızına demiş ki bi Arap gelmiş, Ezrayil'miş o. Müsāde et de demiş ben babañnan konuşcam, demiş. Gızı da demiş ki kimse kabul etmeyoz, babam rağatsız, hasda demiş. Israr etmiş adam. Gitmiş babasına sormuş gızı. Ne yapeyim, demiş babasına. O da gızım goyvē gelsiñ, demiş. Gelmiş o Arap Ezrayil'miş. O mālimmış zāten, biliyomuş Peygamberimiz. Demiş ki Allah beni görevlendirdi, demiş. Ben seniñ ruhuñu gabz etmeye geldim, demiş. Peygamberimiz de demiş hay hay, demiş, Allā'ñ emrine her zaman hazırız, göreviñi yap, demiş ve Ezrayil Peygamberimiz'iñ ruhuñu gabz etmiş. Ben bunu duydum babamdan. (KK226)

545. EFSANE:

Peygamberimiziñ işde şey yatağa yatıp da ölüm ānında Fatma Anamız'ıñ, yanında ağladığını duydum ben. Babam ölceg déye ağlayomuşmuş. O da "Eyil bi." demiş. gulaana şey etmiş, fisıldamış. Bak, benden sōna sen gelceñ yanıma, demiş. O zıman gülmüş Fatma Anamız gāli, ben babama çabuk gavuşcan deye. (KK192)

546. EFSANE:

Şimdi gelin, damat... Yeni gelin oluyo, geliyo, gerdek gecesine giriyo. O günde Cenāb-ı Allah deyo Ezrāil, git onnarı öldür, canını al, gel. Gidiyo Ezrāil, bi

türlü giyamoyo. O anda Hızır geliyo kapıya. Geline de tavık, baklava falan gatılır, oğlana yisiñ deye. Onnā onu yiceklerimiş, çıkarmışlā gelinne oğlan. Kapı çalınıyo, kapıyı açıyo gelin. Gızım çok acıkdım ben, bene diyo biraz rısk vē. Hemen gelin alıvériyo tavığı, baklavayı, olduğu gibi veriyo. O Hızır'mış; ama gelin bilmiyo kimidiğini, niyse veriyo.

Sabāle Peygamberimiz varıyo oraya. Gāli Allahu Tealā, öldür dedi Ezrāil'e ya ölüsünü galdırmaya varıyo. Galdırırın gelinne oğlanı bakam, galdırırın. Galdırırın geliyolaaa. Gızım nasısınız, iyi misiniz? Bi gelen giden oldu mu? Oldu, deyo. Gece diyo bi musāfir geldi, deyo, garnı çoğ açımış, deyo; bizden, deyo; ekmek, rızık isdedi, deyo. Ben de annem tavık, baklava gatıvēdiydi, deyo; gatmer gatıvēdiydi hepsini vēdim, deyo. Allah Allah, deyo Peygamberimiz. Galdırırın yatānı bakam, galdırırınolā. Goca bi bözürek yılan (büyük yılan) yatağan altında. Ezrāil gāli. Bak, canını almamış. O işey onā vēdiđi tavık, baklava... Sekāvetlik (yardımlaşma, sadaka) ömrü uzatırımış, derlē. (KK79)

547. EFSANE:

Allahü Tealā, Azrayil aleyisselamı görevlendirmiş. Demiş ki ahir zaman günü gelecek, işde şôle olacak, bôle olacak... Allahü Taale, Azrayil aleyisselama git bakam, deyo; gez gel, deyo. Gezip geliyo. Bakıyo ki bi çoban dalın dibinde goyunu eylemiş, yatarmış, tabi köpek de yanında yatarmış, köpek gancıkmiş. Köpek gancık oluncu köpek uyurmuş, başını galdıramamış, garnındaki enikler yolcuyu ürermiş, Azrayil aleyisselama ürermiş. Tabi Allahü Tealā görüyo onu ya. Yā Alî ne gödüñ böyün, diyo. Ya Resul Allah'ım diyo bi bakdım kı diyo çoban goyununu eylemiş, diyo; bakdım, diyo; yanında da köpeği yatıyo, diyo. Garnında enikler, diyo; bene ürüşüyü, diyo. Heee! Ali, ahir zaman günü gelecek ki, diyo; anası babası orda durukan çoluk çocuk sana maslat (maslahat, iş) bitircek, diyo.

Tabi bi gün bi dā yollayo. Bi baksa ki okuyo, bi selvi dalınıñ başına gurulmuş, bülbül çıkmış, Guran okurmuş. Diline kıl dolaşmazmış, ha bakam okurmuş bunuñ dibine inmiş, başlamış îsan pislîği ditmeye. Allahü Talā gine görüyo tabi bunu. Yā Alî ne gördüñ, diyo. Ya, bir bülbül bir Guran okuyodu, diyo; bi bakdım, diyo; o kadar güzel okuyo. Ve dibine indi, diyo; pislik ditmeye durdu, diyo. Bir gün olacak, diyo; bir ālim kendini ālim ilan etcek, yükseğe çıkacak, deyo; ordan çıkdığı, o toplumdan çıkdığı zaman, diyo; en kötü pislîği o yapcek, diyo.

Şindiiiğ, Allağül Aliyyis Selam bi bakıyo ki Allahü Talâ görevlendiriyö. Git, diyo işde falan yēde bi kadın var. Onuñ canını al, gel. E tabi kadın doğum yapıyo, oğlu oluyo. Oğlunuñ bakıyo, yanna almış çöcuğü emziriyö. Cık. Diyo ku Azrayil Aliyyis Selam gıyamıyo, kadın yanına almış, çöcuğünü emziriyö. Nası alan ben bunu, çöcük güççük galcak, anasını emcek. O diyo ki Ya Resul Allah'ım bôle bôle, diyo. Nābem ben bunu? O da diyo ki sen al, dediğimi bak, al sen, diyo. Tabi varıyo, Allahü Tealâ'ya garşı mı gelecek, gidiyo canını alıyo. Kadını neyse alıp gidiyolar, mezara goyolar. Çöcuğü bakcek durumda olmayınca veriyollā zengin birine.

Çöcük okuyo tabi, baksan sen, oluyo bi bölük gomutanı. Asgeriyeye gidiyo, bölük gomutanı yüzbaşı oluyo. Tabii asgerlerine eğitim yapıdıran eğitim bitiyö, şeyde öğlen paydosunda bi isdiraat veriyö, halka çevirtiriyö. Bakıñ çöcüklerim şöyleydi ha böyleydi, ders veriyö onnara. Bakıñ ölüm, siFillig hayātınız şöle olcek, bôle olcek, işde kendiñize şöle sayıp çıkıñ. Her türlüşünü bôle... Allahü Talâ gine görevlendiriyö, Azrayil Aliyyis Selama diyo “Yā Ali, bi gez gel bakam.” Bakıyo niāyetinde bi görsey... Ya Resul Allah'ım, diyo; bugün, diyo; bi yüzbaşı, diyo; asgerini halka olarak çevirmiş, diyi bir ders veriyö, diyo; içim içime gitdi, diyo. Yā Ali, diyo; bir gün anasını emerken, diyo; öñsüz bıraktıđıñ çöcük o işde, diyo. (KK336)

548. EFSANE:

Bôle zengiiin, kendini beğenmiş biri varımış; ama namaz, apdas da yoğumuş. Gine Ezrayil'miş; ama insan şeklinde görünüyömuş. Ata binmiş gāli, havalı havalı gidiyömuş. Selam veriyö. Nēden geliyoñ, nereye gidiyoñ? Aha felan yere gidiyon deyo. Ben deyo Ezrayil'im deyo. Bene canıñı almam emroidu, gün bitiyö deyo. Hiç hazırlıksız ya gāli, hazırlıksız. Oña bi telāşaya kapılanıyo. Hāyır, deyo, ben hiç hazır değilin, diyo. Nolursun. Hāyır, deyo. Alma, canımı alma. Geşdi deyo, bitdiii ömrün gāli deyo. Yapsaydıñ o zaman, deyo.

Biri varımış yaşlı, garip, yoksul biri. Onuñ kapısını çalıyo. Onuñ da tabi aceli gelmiş. Yine oña da insan sūretinde geliyo. Gonuşuyolā. Ben Ezrayil'im. Seniñ şeyiñ bitdi. Var mı bi isdeğiñ, söylecek bi şeyiñ? Canıñı alcan, deyo. Hişbir şeyim yok, deyo. Tek bir isdeğim vā deyo, sadece apdas alan gelen, apdestimle giden. Hazırın deyo. Çünkü hazırlamış kendini. Namazla, apdasla, sevapla hazırlamış. Ölüm ānında bile apdas alan da ölen demiş meselā. (KK171)

549. EFSANE:

Adamın birinnen Azrayil sādac olmuşlā. Sādac! Bak, Azrayil'in, deyon (diyorsun); benim canı almaya geldiğin zaman habarım olsun ha. Eyi, tamam. Tabi bi gün, adamın bi gün başlamış kavası arımaya, bi gün beli arımış, bi gün bacaa arımış, bi gün şeysi arımış... Bi gün demiş "Sādac! Ben geldim ha." Hadi gāli! "Len sādac sen hana habar etcēdiñ bene?" "Ben sene habar etdim sādaç." "Ne zaman len bu?" Len sen, demiş, geçennēde kafan arıdı mı? "Ārıdı." "Felen zaman belin arıdı mı?" "Ārıdı." "Felen zaman bacaañ arıdı mı?" "Ārıdı." Bunnar bi habardır, demiş. Allah Allā! Dur, demiş; burdan bi gaçan, demiş. Azrayil sen sādac, şunu et, bunu et, derken bırakıp gitmiş.

Marangoza demiş bene bi sandık yap. Azrayil'in habarı olmadan, demiş ordan bi gaçan. Sandığın içine gircek, gaşcak. Deyelim ki burdan ne diyelim Ankara'ya gidiyo, Ankara'ya varıyo, orda ölüyo adaaam. Len bôle bôle, deyolā işde... Lāh, demiş ya; ben onu orıya götüresiye nelē çekdim, demiş Azrayil. Ben onun canını orda alcēdim, demiş. Orıya götüresiye nelē çekdim, demiş. (KK336)

550. EFSANE:

Bi adam aynı şekilde bi, demiş, seni görmē geldim, demiş. Bi de dilsiz Selim'i görmē geldīdim; ama göremedim onu, demiş. Seni burda gördüm bak, demiş. Neyse ordan o şey ederkene, suyu verikene gaybolmuş adam. Ama Allah'ımın şeysi de beliki de onlara Ezrail görüldü, dediler. Çok parlak, çok iri bi şeyimiş, çok heybetliymiş. Aynı bak o sene görceñ dedii adam, kışa bôle garlık bi zamanda eşşeğinnen oduna gitmişimiş dağa. Eşşeğin üsdüne odunu sarmış, orda öldü. Onđan sonra aynı gene o gördüü adam da at arabasından aynı gene oduna gidiyo, o çamda da o ölüyo, aynı o sene. Milletın şeysi Ezrail. İki de dağda oduna gitdiği yerde öldü. (KK287)

551. EFSANE:

Eveli biri varımış. Hey Allah'ım demiş, şu dağdan odun çeke çeke bıktım da usandım, gel de şu amānet canımı al benim, demiş. Hemen gelmiş, tepesine biri diñelmiş. E señ kimsiñ demiş. E ben demiş Ezrāil'in gel dedin, geldim demiş. Sen ünnediñ, ben de geldim. Bakmış bakmış sen demiş şu odunu sırtıma galdırıvē benim

de demiş ben bi giden, döncen demiş. Ezrâil odunu sırtıma galdırıvemiş. Gitmiş. O gibi ölüme de göynüñ olmayo. (KK157)

552. EFSANE:

Cenâb-ı Allah Ezrâil'i yollamış, git demiş, filan yerde bi gadın var, çocuğunun canını al gel, demiş. Gelmiş Ezrâil. Bakmış çocuk çimenin üsünde oynayıpduruuu. Gatiyen alamamış. Gitmiş, alamadım, demiş, çok şey etdim alamadım, demiş. Git, demiş hana mânesiz ölüm yok, diyolâ ya anası şimdi inek sağmaya ince, demiş; o ineği sağakan gelip çocuk çığnına düşcek, demiş; o sıra ineg ayâna bascak, demiş. O ee dediğ Fakit al amânetini, demiş. Yollamış. (KK79)

553. EFSANE:

Râmetlik Memiş Dedem vardı. Uşag'a gidiyilermişimiş. Otobüse binceklermiş garı goca ikisi bir. Yolda bekliyilermiş gülüm onu da tam bincekleri zaman iki tâne köpek girmiş. Köpek şeklinde binmiş. O da binmemişler. Binmedikleri otobüs ileri varınca kaza yapmış, içindeğner ölmüğ. Bak görüyün mi, demiş gadın; ben sene binmiyem, köpekler bindi, dedim, demiş. O zaman Ezrâil giriymişimiş. Köpek şeklinde, yılan şeklinde gelirmiş ya hani. Görmüş yâni. (KK206)

554. EFSANE:

Kerimen Dêzem hasdaydı. O gâli ölmüş gidiyo işeyisi, kefeni gidiyo. “Yarıl gara yerlê yarıl demiş, yarın ben de geliyon, hadi güle güle.” demiş Galli’niñ garı. Sonra gece sabaa gadâ gine bekledi ebeen başını. O zıman dâ mefat etmediydi. Ben diken yolmiya gitdim. Geldim, herkez toplanmış huraa. Yarıl gara yerlê yarıl demiş, yarın ben de geliyon dediğinden hemen sabâsı ölüyo gâri o gün. Büyün o deyo, yarın ölüyo. “Merdimandan indirdiler aşığa, ak kefenden guşadırlar guşağı, çıkdım da gidiyom sıladan dışara, yarıl gara yerlê yarıl, hadi galli’niñ Hörü, güle güle git, yarın ben de geliyom.” demiş. (KK53)

555. EFSANE:

Abbaz Dayı ölmeden babam ziyaretine gidiyo da. “Nasısın, sağlığıñ nası dayı?” diyo da “Oğlum,” diyo, “Geçen gün,” diyo, “İki kişi geldi.” diyo. “Gitcez, hazırlan.” dediler, diyo. Ben suratlarını beyenmedim. “Ben sizinen gelmem, dedim.”

diyo. O zaman Cuma günkü ekip gelecek, onnarla gel, dediler, diyo. Sonra, diyo şey geldi, diyo iyi biri temiz geldi, Cuma günü öğleden sonra gidelim, dedi bana, diyo ben yüzünü görünce beyendim onun zaten, demiş. İyi, demiş oğlum ben onnarlan gidicem, demiş. Yā, naapıyon dayı sen, işde sen dā iyisin maşallah, elhamdülillah falan filan derken hakkaten denildiği gibi Cuma gün vefat etti. (KK204) ve (KK225)

556. EFSANE:

Dē şu garşıda tekke de... Has Sarı Tekkesi... Yanız orıya yāni yemekli filan çıkdıñ zāman yāmır yağıyo gızım. Yāmır doāsına gitdiğın zāman yağıyo.

Şindi bi hoca getirdilē. Bizim bi görümce vādı da, hasdalandıydı, onu da Uşak'dan bi hoca getdilē. İki küçük çocuklā, gız çocukları vā, şöyle şöyle, beşer altışar yaşında ancaydı. Unnara bakdırıyolādı, Fadime'ynen Yasemin'e bi su bardāna bakdırılā da şey dedi, beyaz, dedi, birisi, dedi, ölü gibi yatıpduru, dedi, yanında kaşık vā, dedi. Cenaze çıkcağın bildi. Has Sarı Tekkesi diyolā, Sarılā Tekkesi, deyolā. (KK405)

557. EFSANE:

Arif Amca vā ya. Onnā gāvede oturyolāmısmış, aa burda. Tahsin Dayı demiş ki oña “Len kaksan ya. Ne oturyon sen burda?” demiş adama, sapasağlam adama. Oturup durma, kak, demiş. Acık sōna ölceñ sen, demiş. Eve git de boy apdesi al, sen ölceñ, demiş. “Len sapasağlamım ben. Niye ölceñ ben, niye gitcēmişin?” demiş. “Git deyon, git boy apdesi al, sen ölceñ.” demiş. Eve gitmiş Arif Amca, benim şurlaam sıkışdırıyo, demeye başlamış. Dokdoro gitmişlē, doktordan ölüsü gelmiş adamın. Arif Amca kalp krizi geçirmiş. Tahsin Dayı yıldıznāmeye bakıyomuş ya. Bizim burda komşuydu, hocaydı da. (KK358)

558. EFSANE:

Topal Osman'ın Mēmed Ali Dayı vādı. Avdan geliırken orda öñüne dede gibi geçiyo. Sen, diyo bir havtıya ölceñ, diyo. Yalnız tederiñi düz, demiş. Eve geliyo. O deyvidi başa bunu da o Ümmü Yenge. Ondan sōna, dedi benim adam bir avta, on gün arasında öldü, dedi. (KK137)

559. EFSANE:

Mānasız ölüm yok, deyoḻā ya işde Allah birē māna veriyo. Hiş demiş Azrāil'e, sana gızan olmaz, demiş, Cenāb-ı Allah. Ben onnarın mānasını verin, demiş. (KK390)

3.2.2. KEHANET İLE İLGİLİ EFSANELER:

560. EFSANE:

Meselā şindiii benim anamıñ dedesi varımış Keklik Dede deye, hālā dā o sülale Kekliklē diye añılır. Şindi öyle demesiii... Eveli kafes kekliği beslēlēdi. Şindi aha bu mevsimde onu götürülē dağa. Kendileri gizlenmeg için bi güme yapālā çalıdan. O kekliği de çalınıñ üsdüne gorlā. O zıman kekliklēn yımırtlama zamanımış. O keklik ötdü mü keklikle onuñ yanına geliyo, adam da onu vuruyo. O dedécik, Keklik Dede denen adam, kafes mafes götürmezmiş o. Kendi girēmiş bi çamlığıñ içine. Ôle işey yapālādı, kendi gizli, ona güme derlē. Onuñ içine girēmiş. Keklik gibi bi ötdü mü keklikleri getiri, vurā gelirmiş. Adı ordan Keklik Dede galmış.

Amma adamcaaz acık saaaf, akıllıymış, safça gibiyimiiiş filan. Dā burdan tren yolunuñ geşdiği yok. Bak, tren yolu yokgen o Keklik Dede denen, çocukları arkasına bôle dizēmiş de kendi de bôle ellenen düüüt. Noluyo gene Keklik Dede? Bi zaman gelecek de aha bu ovadan düdüğünü çala çala geşcek, dermiş. Adını bilen yok, adını bilen yok. Kendi de gômemiş. Dā Türkiye'de yok. Tren miren gelmeden bôle elinnen işaret edēmiş, hana o kömürlü trennēn bôle işeyşi çalışıyo pisdonnā ya bôle. Bi de düdük çalāmış. Nihayet tren geliyo. O adamcaaz da haklı çıkıyo.

Bi de bizde turpan yoğudu eveli. Goca oraklā varıdı kesgin, onnan ekinneri biçiyolādı. Gine sırığıñ ucuna bi esgi bıçak şeysi çakāmış, sallamış bôle, fişşt, fişşt... Turpan bôle bi ıslık gibi ses çıkarı. Nooluyoğ? Bi gün gelecek de aha bôle bi şey olcag, adam dört beş dönüm yē bişceg derimiş. Sōna ekinneri turpan çıkıyo. Vallayı millet biraz hafifledi iş.

Keklik Dedede, adamda tağsil bile yok, tağsil. Nēde o zaman ileri görüş. heralda bilgisi, görgüsü guvvetliymiş bence. Gadın gızım bu yeni yazı çıkana gadā

esgi yazıyı bilen çok azıdı. Yüzde üç, beş kişi... Herkez cāyil. Keklik Dede nēde tağsil gōceg? Fakat Allah tarafından o. (KK178)

561. EFSANE:

Āşa Ebeñ... O zaman biz çocuğuka bu lambalā yok, sobalā yok. Ben de çeşmeye gitcen. Bi yudummm anam üzüm guysa, cebime guysa, bi işey götürebilsem hem suya gitcen, hem üzüm dutcan. Onu da bāña ıı şey anam döydü, azarladı. Gitmedim, āğladım ben. Āşa Ebe rāmatlık geldi dediy ki “Néye ağlıyo gene bu?” dēdi. “Derdi boğaz,” dēdi “Suya gitceg, üzüm isdeyo benden.” dedi. “Yaz geliyo. Üzümleri hoşaf bişirceeğz.” dedi. “Kak, kak!” dedi. “Bugünlere ağlacañ mı vā? Ağlamaya mı geldiñ bunnara? ” dedi. Ağlancak günnē çooook.” dedi. Orta yerde zoba yancağk, ordan orta yerde ateş yancak, ısıncañız, derdi. Orta yer ışığ olcag, görcēñiz, sora Şeddel Meddel gelceg, oturcag, onnara bakcañız, dēdi. Şeddel Meddel ney, dēdik biz de. Hindi televizonna, oğ teleFonnazımış. Hiş bizim o zaman bunnā, ışıklā yoğudu. Şeddel Meddel neyi, dedik mi hora köşee gelcek dēdi. Ankara’daki gonusduğuş insannarı burda gōceñ dēdi. Şeddel Meddel... bilmam nēde gonusçag, onnarı gōceñiz de Şeddel Meddel oña derlē derdi. Amarıka’da eşşeg anırcag, burda duycāñ, dēdi.

Dedem rāmatlık susuş bi, dēdi yā. Hacı Hala rāmatlık işey getirivēdi oña, iradyo getirivēdi. Gülceñ bi sus dedem yā. Ankara’da gonusuluyo, burda dinnēyoz, dēdi. Anā! Hindi Ankara’dakinnā geldi gözümüzün öñüne oturdu. Şeddel Meddel de buña derlē. Kak, ağlacañız günner duruyo dā. Şeddel Meddel gelceg, dēdi cavırlā gelceg. Señ gōmeñ derdi baña, senden olannā da gōmez ya dēdi, ondan olannā da görü mü görmez mi bilmem, dēdi. (KK175)

562. EFSANE:

Bizim köye bi Corç gelişdi, laylom ayakgabı satardı. Zaman gelcek, derdi binalar çoğalcak, paralar savrulcak gıymatı olmicak, ta İstanbul’da, Ankara’dā gonusulan burda duyulcak, derdi. İñsanların ölümü köpek ölümü gibi olcak, zina çoğalcak, bina çoğalcak, her şeyler kötüyeye gitcek, derdi. Biz de nerden biliyiñ bunları sen derdik. Biz bunların hisdiyetini anlıyık gızım, derdi. Biz de gülüşüveridik. Néye gülüyünüz, zaman gelcek bunların hepsini anlıycaksınız, derdi. (KK364)

563. EFSANE:

Esgiden Efendiolu deye bi kişi yaşamış İnay'da. O dermiş işde zaman gelecek de haberlê Ankara'dan buraya hemen duyulcak, burdan Ankara görüncek falan dermiş Yāni. İnanmazmış kimse. Bi de ben ölünce kazanımdaki suyu kitaplarımla ısıdın, demiş. Öyle de olmuş, derlê hani. (KK395)

564. EFSANE:

Hee, bobam annatırdı. Gece yürüyüşe çıkıyolâ Peygamberimiz zamânında evliyâlâ. Né görüseniz bana annatın deyo. Geliyolâ, annatıyolâ. Birine soruyo. Sen deyo ne gôdün geçirdin? Goca bi çay deyo, bôle deyo devriliyo. Alt yanda deyo bi tâne ezdarâ oturmuş, suyu içiyo, akmayo deyo. Birine deyo sen ne gôdün? Bi deyo bülbül gôdüm deyo ne güzel diyo gül dalında ötdü, geldi deyo pislik tıkaladı. İşde bunun şeyisini annatıyo bi de. O deyo ezdarâ deyo zaman gelecek, deyo zamanın, deyo hükümdarları, diyo çay gibi geril (gelir) akıcak; ama doymacaklâ. Akmacak. İşareti o. "E peki o bülbül, o neye işaret?" O da, deyo gelceğın imamları, deyo. İşde vaaz etceklê, bülbül gibi annatcaklâ; ama sōna, deyo işde... Gāri bu ne derece doğrudur? Bôle bi hikaye aņnatırdı bobam da hepsi aklımda galmamış.

Hatdâ bi dağa varıyolâ. O dağdan, deyo bu dağın, deyo daşından topraandan, deyo alan da pişman, almayan da pişman, deyo. Kimisi bi kısım alıyo, kimisi bi çuval alıyo, kimisi hiç almayo. Deyo dağdan, deyo kim ne aldı? Biri deyo ben şu gadar aldım, o ben... Meğerse o dağın daşı toprağı altın, inci, mercanımiş. İşde gece yürüdükleri bi dağ. Kimisi neye az aldım deye pişman oluyo, kimi ben neye hiç almadım deye pişman oluyo. Bôle bi efsane... Onnara üç yürüyennê diyolâ. İşde biri ezdahere oluyo, biri hoca oluyo, biri de onnâ, cinner. Üç yürüyen adam, arkadaş, gece. (KK246)

565. EFSANE:

Bunun bi buvası varıdı rāmedlik, ni derse bak çıkıyodu esgiden. Burdan bi yıldız doğcağ, doğdu, gış olcağ yarın, dedi mi oluyodu. Yāmır yācak, dedi mi yağıyodu. (KK87)

566. EFSANE:

Bak, bi böcü vardır, muşdu böcüsü dériz biz. Bôle gelir Allā'm hayra tebdil ét dériz. Meselā bi habar gelir. Ya ölü gelir, ya bi müsāfirin gelir... Gocamandır, vaz vaz vaz gelir. Sargazdır (sarıya çalan renk). Ocakda yağ yakarız, Allah hayırına tebdil étsin deriz. O böcüğü öldürmeyiz biz, hiç öldürmeyiz. Bāzi içeri girer o, girdiği zaman onu dışarı çıkarcaz deye uğraşırız biz. İçerde havasız galmasın diye. (KK177) ve (KK108)

567. EFSANE:

Rāmetlik gayınnamgiliñ de horaz öterimiş, daşın üsdüne çıkarımış da. O Sususören yanna öterimiş, yönünü Sususören tarafına dönē, öterimiş. Bak gızım, ölüm neyise bunnarā, Sususören yandan bugün müsafirimiz gelecek. Bak horaz nası ötüyo derimiş. Horaz enē, tekrā çıkā, bi dā öterimiş. Kaş kişi gelcēse horaz bildiririmiş onu. O gün dēyo, görümcem dēveriyo, o gün o bize müsafirimiz gelidi dayımgilden, deyo. (KK399)

568. EFSANE:

Ala garga habā veriyo. Ala garga dediğim goca garga değil de bi de bôle guyruğu uzūn... saksagan... Şimdi o ala garga Gadir derdi bak, aklıñ eriyo mu bilmeyon. Benim bu gız Trabzon'da hemşire. Şimdi bizim de hura çiti, tātadan. Şimdi o ala garga “Gıgk gıgk gıgıg gıgıg gıgıg gıgıg!” der. Hemen bundan mektup gelirdi bize. Gadir dēdi ki seniñ garga geldi gene. Unutdu mu bilmeyon. “Gıgk gıg!” derdi. O ötdü mü ben goya bi haber... Gadir de dēdi ki ā bak derdi seniñ garga ötüyo, mektup gelecek.

Birinde de şuraya geldi. Amanın aynı dediim garga “Gıgıg gıgıg gıgıg immmmm!” bôle ediyö. Oysa Āşe gengem ölmüş o gün. Sōna çocuklā geldi burıya āşe ebem öldü deye. (KK369)

569. EFSANE:

Garga derlē bi şey muşdulā derlē. Garganın gözü açıkdır derlē. Garga geldi de eviñ önünde alagabak geldi de ötdü mü derlē bi şey muşdulıyodur mutlaka, bi acı haber gelecekdir, derlē. (KK261)

570. EFSANE:

Bizim anam bayguşdan çok korkardı. Bayguş gelsin, benim hôle gitdiim yoluma gonsuñ başıma bi iş gelir, derdi. Ben sınıdım, derdi. (KK214)

571. EFSANE:

Bayguş eviñ çatısına gundu mu o evde cenaze çıkcag derlê, bayguş ötmeye başladı mı bi ölceg vā yalım denir. Hem de bak bu dōru şindi.

Biz ovaya gitdig, genş gızız. Bôle biii goyun ağılında yatıyoz. Şindi guşuñ bi üş güne gadā, töbeler olsuñ size yalan geli bak, o kirişin üsdüne gundu. Şerif Ağa'nın öldüyü gün. Bôle guş geriniyo çırpınıyo çırpınıyo ötüyo. Bak üçüncü günü öldü habarı geldi adamın. Üş güne gadā, o kirişin üsdüne barım barım bağardı. (KK156)

572. EFSANE:

Bu ēsane benim başımı geldi bak. Birisi hasdaydı. Geldi muratdede (baykuş) bizim evimizin üsdünde çırpındı da çırpındı baya. Çırpındı, az sonra mefat etmişdir, deye şeysi geldi. (KK231)

573. EFSANE:

Şeye de biz bayguş deriz meselā; ama murat guşuymış ismi. Bazı yerlerde meselā iyi olmadığını söylerler, bu kuşun ötmesi. Ama bazı yerde de diyo ki haberci diyo, haber alma kuşuymış meselā. Ebelerimiz diyo ki meselā ona, diyo; dokanman, diyo. Bayguş diyil o, diyo; murat guşu, diyo. O, diyo bi haber getirir insana, diyo. Bazı bunlar sınımış. Meselā biri yurt dışına çalışmaya gitmiş. O zıman telefon yok, bilmem ne yok. Mektup gelecek deye evine gonmuş. Mektup da gelmiş. (KK250)

574. EFSANE:

Benim bi çocuğum vardı. Üsd üsde oldu çocuklām da. Onu da biri zayıfladı çocuğuş. Zayıf gālīii, ora buraa götdük, götdük, çāre bulamadık. Sallangaşda yatıyodu, sallangaç gurādıg eve. Yatāka sabā garşı “Kak guuz! Kak guuz!” deyo. Ne bu kak guz, deyen pençirede, dedim. Bak vallayı bôle bak, evime vāmayañ. Gız ne bu, dedim. Murat dede guşu gelmiş, “Kak guuz! Kak guuz!” deyo. Anam, kaktıydım benim çocuk çekinip duruğ, sallangışda ölüyo, çekinip duru çocuk. “Ay anā!”

dedim, “Kak Murat dede kak guuz, deyo.” dedim. Kerāmet vā bak Murat dedede. Murat dede “Kak guz!” demese benim çocuk ölüp gitcek, biz gōmecez. Heee. Kakdik gāli. Çocuğuş ölüyo, kak, başında dur, deyo. (KK115)

575. EFSANE:

Şindi kadınnar; erkekler üç, dörde gadar evleniyo da biz neye iki gocāya varmoyoz, deye Süleyman Peygamber’e şikāyete gitmişler. O da çāre bulamayınca muratdede guşuna demiş ki –guguğa- hadi sen Allah’a soruve ge, demiş. Git de gelme, déye de işaret etmiş. Şimdi guguk muratdede guşu ötdü mü bazı şeylē ellerine biraz yim alırlā, hayra öt hayra hayra, hayra ötdüysen hoş geldiñ, hayra ötmediysen kak ordan, bakışında yok seniñ hayır, dēlē. Aslında onun hekāyesi kadınnā acaba bize haber geticek mi, iyi bi haber geticek mi? (KK271)

576. EFSANE:

Köpöön uluşunu bazı ezen okurkan ulūyo meselā köpek. Kimisi hayra yorumluyo bunu kimisi de şere yorumlar; ama hayraymış o. Şölē... Dinimizce ezen okunduğu zaman şeytan gaçarımış. Şeytan gaçākan köpek ürerimış, onu görümüş, şeytanı. Öyle derler yāni. Mantık gabul ediyo ama. Bak benim köpeklē, şindi başka zaman ulumaz, o av köpekleri, ezen okunmaya başladı mı başlālā ulumāya. Ezen bitdi mi o da bitē, susā. O da Allah tarafından. Her daim ezen okundu mu ulūyo. Ama mesela Gediz depreminde, depremden eveli de üç gün uludu köpeklē. Depremin olcağını da habar veriyo köpeklē. Onnara meleklē görünüyo da söyleyo tabi. Gene bi adam mefat etdi bi zaman köpeğ üç gün dürdü de. Ezrayil’i görürümüş o onun gulaana söylerimış yalım. O zıman da görmüş de köpek üç gün, bak üç gün ulumuş ve adam da ölmüş, ölmüş gerçek baya da. (KK431) ve (KK114)

577. EFSANE:

Mevlid Kandiliydi. Bu yatdı. Ben namaz gılcam. Bir buçug saat. Apdes alcam. Şeftali yidi bu. Çöpünü atdım. Bi ses duydum geriden geri, bene konuşdu. Epey bi zaman konuşdu ses. Dışarı çık, dedilē, dışarı çık. Hemen tabā orāya goydum, yıkamadım bak. Şu kapıyı kapatdım, dışarıya ışık vurmasın diye. Bi aşdım hızımlan. Duvarдан biri lup aşşaya atdı, bahçeye, önüme. Beyaz gömleklı, siyah pantolonlu. “Hiiih!” demişim, sen ne arayon burda, demişim adama. Önüme geldi. Gerişñ geri fırladı. Saat gece iki... Duvarдан öte yanna atladı. Ondan sōna ben goşdum

arkasından, kapıyı aşdım, goca kapıyı. Orlara bakdım. Sen nası girēsın buraya, dedim ben. Sen benim evime giremezsin. O ses bak bana bildirdi hırsızı. Dışarı çık, dedilē ya, duydum. Duydum inan. (KK350)

578. EFSANE:

İlan da hayır etmō gadın gızım. Hurdan geçēkene bizim köylünün biri, üst yanımdağı gonşunun evinden boz ilan çıkmış, yolun bi yandan bi yannı gaplarımıē ilan. O gömüē. Ordan çıkmış, bizim evin arkasına inmiş hurıya. O sene bizim dede öldü. (KK93)

579. EFSANE:

Nuray vādır bizim köyde. Akrabamızdır gadın. Ben ölcen, demiē gadın. Anne ne biliyon, demiē. Beni böyün bi arı sokdu rüyamda, demiē, bütün arılā başıma çokdu, demiē. Ben ölcen, demiē. Ölüyo, diyo. Daha ölüsü İzmir'den gelmeden, diyo; köyün içi yaban köylēden - hatırlı bi gadınıdı – bütün edraF köylēden köyün içi doldu daēdı, diyo. (KK439)

580. EFSANE:

Gulaaη çinnāsa deyołā Cennet'den bi yaprak düşē. Ömrün kısalıyo derlē. Bilmoon hana. Gulak çinnāmasına da ona dēlē bizim burda. (KK399)

581. EFSANE:

Aynı... Anam sol gözüm seyridi mi kötü oliyi, derdi. O sınırdı. Başına da gelirdi kötü şey, gözü seyridi mi. Ya bi ölüm oliyi ya başga... Aha ebem öldüünde sol gözü seyrimiş, seyrimiş. Öliyi ebem o zaman. (KK214)

3.2.3. KADER İLE İLGİLİ EFSANELER:

582. EFSANE:

Alın yazısı Cenāb-ı Alla'm çocuğın doğuşunda ne gelecekse başına, neyнен ölcēni hep yazılırmış, alınının yazısı demek o. Ayşe Vālidemiz, doğum başına giderimiē. Doğum başına gidiñce çocuğ doğarkana neyнен ölcēni gözüne görülmüş, suynan mı ölceg, hataşnan mı ölceg. Perde yoğumuē onnarıñ gözünde.

Yā Resūl Allah deyo beni yollama bi daa deyo ben deyo çok üzülüyön deyo, çocuk neyne ölcēse deyo o görülüyo benim gözüme deyo. Ondan da ben çok üzülüyön deyo, bi daa gitmeyen deyo. O zımana gadak sevgili Peygamberimiz ben sana bi duğa eden deyo. Gözüñ perdelenir, bi daa gômezsiñ deyo. Git deyo. Çünkü ecir sevabı çok, deyo. Ondan sōna bi daa görünmemiş gāri. Doğumlara gitmiş bōle. (KK230)

583. EFSANE:

Fatma Anamız doğuma giderimiş, ebeyimiş kendisi. Gözlēde perde yokmuş o zaman daha. Herkesiñ doğarken alnında yazılıymış çekçeği çille, görceği güzel güñner, her şeyleri annından okunmuş. Bi gün artık, çillesi çokmuşdur ösen, dayanamamış, ağlamamış. Gelince babasına, Peygamberimize ağlamış. Ben artık gitmecen, demiş. Doğuma, demiş gitmecen ben, demiş, dayanamayon, demiş. Bugünkünde çok ağladım, demiş, hiç yüreğim dayanmadı, demiş. Gitmecen artık doğuma, demiş. “Gitceñ gızım.” demiş. şōle yapıvemiş (elini göz kapaklarına sürmüş.) hiç artık okumacañ onarı sen demiş. Ondan sōna gitmiş, hiçbi şey görmemiş. Anamdan duydum. (KK264)

584. EFSANE:

Elinde gelirmiş, neyineñ gitcekse, elinde gelirmiş. Meselā suda ölcekse, ateşde ölçekse elinde gelirmiş. Ama bazısın da alnına yazarmış başına ne gelecekse. Kaza veyağut şu-bu ne gelecekse ôle yazarmış deye annatırlardı evelden de. (KK364)

585. EFSANE:

Eltim çocukken görmüş. Cenazeyi goymuşlā. Artık üç ay durduysa, beş ay durduysa... Yanına da bi cenazenin mezarını dā açmışlā. Onuñ toprā da şōle kaymış. Yenge, der, alnında, der, eti, der, dökülmüş, der. Kafatası galmış, der. Siyah yazı varıdı bōle der, Gur’an yazısı varıdı der. Biz bunu gōdük, der. (KK264)

586. EFSANE:

Gabaklālā’da, Gabaklā köyünde. İki tāne var. Çocukduk biz o zaman. Tokman Çeşmesi’niñ yanında evimiz varıdı, gabiriñ yanında. Oraya Demirciler’iñ evinin yanına gabir gazılmış. Oraya herkez bakmaya gitdi, ben de gitdim. Tabi çocukluk ya... Ben de gidince gadā bōle mevtāniñ bi kemiği galmış, bōle duvarında,

toprağı duvarında. Birinin de kafataslā çıkmış. Kafataslā burasında böyle bi şey var. Şurda bi tâne yazı var, Guran yazısı. Alında bi tâne Guran yazısı var. (KK190)

3.3. DİNÎ / MİSTİK EFSANELER VE MEMORATLAR

3.3.1. PEYGAMBERLER İLE İLGİLİ EFSANELER

587. EFSANE:

Meselâ geçen gün kayınpederim bu Mekke - Medine'deki Peygamberimizin hicretini anlattı bize. Dedi ki dünyada her tarafında bir defa deprem oldu, dedi, dünyanın tamamında. Şimdi Peygamberimiz işde orları herkez biliyo. Sıkıntılara girdikten sonra hijret emri geldi. Yanına Ebubekir'i aldı ve yola çıktı.

Bundan kaç yüzyıl evvel yılan dedi ki dile geldi İsa aleyisselama dedi ki "Bana bu āhir zaman nebisi peygamberin ne zaman geleceğini, nerde geleceğini bana söyle." dedi Hazreti İsa'ya. O da dedi ki "Nerde geleceğini söylesem bile sen nası göreceksin? Altı yüzyıl sonra gelecek." dedi. "Ben ona o kadar āşığım ki onu görmem lazım. Sen yerini söyle. Ona āşık olan birine giderim, Allah'a rica ederim. O da bana altı yüzyıl ömür verir." dedi. O da "Filan yerde doğacak, filan yere hijret edecek, filan yerdeki Sevir Mağarasına muhakkak uğrayacak." dedi. Ve yılan altı yüzyıl evvel gitdi, Sevir Mağarasına yerleşdi. Yetmiş bir tâne delik deldi Sevir Mağarasında. Burda yatarsa burdan görürüm, burayı kapatırlarsa burdan görürüm... Ve Peygamberimize āşıktı, onu görecekti. Allah'a dua etti, rica etti. Cenabı Allah da ona altı yüzyıl ömür verdi, Peygamberimizi görmesi için. Ve hijret emri geldiğinde yılan ordaydı.

Burda iki şey var: Birincisi o kadar yoruldu ki şeye geldiklerinde, mağaraya; Peygamberimiz bitgin düşdü. İşde şey ağını ördü, örümcek. Güvercinler yuva yaptı önüne ve Hazreti Ebubekir'in dizine uzandı Peygamberimiz, başını koydu. Ama o uyumadan, zarar verir diye o delikleri hırkasını yırttı Ebubekir, birer birer, birer birer dıkadı. Bi tānesini göremedi. Ayaklarını uzatdı, Peygamberimiz başını oraya koydu. Ve sonradan orayı da görünce topuğunu dayadı o deliğe de Ebubekir. Yılan geldi, Ebubekir'i o topuğundan sokdu. Ebubekir'in onun acısından, şiddetinden iki damla gözyaşı Peygamberimizin yüzüne düşdü. O da kalkdı, noldu yā

Ebubekir, dedi. Böyle böyle oldu. Ve yılanı sordu. Neye böyle bi şey yaptın? O da bunu annatdı. “Ben sizi görmek için yetmiş bir tâne delik deldim. Allah’dan altı yüzyıl ömür diledim, o bana bunu verdi. Oysa dedi bütün delikleri dıkayarak benim sizin cemalini görmemi engelledi. Artık yapacak bir şey kalmadı deyince... Affet beni, dedi yılan. Şu parmağayla, işaret parmağayla Peygamberimiz hafif bi tükürük yaptı ve Ebubekir’in ayânın orasına şe yaptı. O yılan sokması geçdi. Seni bir şekilde affederim, benim ümmetimi sokmıycaksın, zarar vermiyceksin burda, dedi. O da söz verdi.

Bugün deyo kayınpeder, namaz kılarken ellerin üsdünden geçerler, ayakların yanından şingır şingır şingır... İki rekât namaz kılınır o mağranın içinde, orda ve millete sıra gelsin deye yâni oyalanılmaz diyo yâni. Hâla aynı yılanlar orda şu an bugün de yaşıyorlar, diyo. Ve gelelim şeye Cebrayil aleyisselam dedi ki örümceğe “Seniñ bu incecik ördüğün ağ mı Peygamberimizi koruyacak?” o da dedi ki “Yâ Cebrayil, o Allah’ın bana verdiği bir şey kuvvet, bir fırsat.” dedi. Ve ağır bir şeyini Cebrayil aleyisselam teline dokundu ve çelik bir tel gibi bir milim oynatamadı ve büttün dünyada deprem oldu dedi işde o anda. Dünyanın her yerinde ayrı ayrı deprem olur da dedi her tarafda birden o ağa Cebrayil aleyisselam dokunduğunda deprem oldu dedi bütün dünyada.

Ve Şeytan dedi işde oraya kadar getirdi. Şeytana inanmadılar. Önlerine düşdü. İşde şeyler müşrikler, kapıya gadaş, “Burda însan mı olur? Burda ağ var, kuşlar var, şu var, bu var.” Geri döndüler. Şeytan da dedi ki arkalarından “Ulan ömrümde bir defa doğru söyledim. Hep yalan söyleyodum. Bi defa doğru söyledim, ona da inanmadılar.” dedi. O da gitdi, dedi yâni.

Tabi bizde güvercinin de o yüzden dolayı kesilmez, yenmez, avlanmaz diye şey yapılır. (KK7)

588. EFSANE:

Peygamber efendimiz yoksul, babası önce ölüyo, o doğmadan ölüyo. Fagat annesi de altı yaşındayken ölüyo. Bu, acık gelişdiği zaman yoksulluk içinde. Amcası Ebū Tālîp yanında büyüyo. Bu arada bunu deyo ben deyo şeye götüren deyo Hazreti Ebubekir, ee yurt dışına şey satmaya, kervan. Aman ha, başına bi iş gelmesin deye.

Gelmez, gelmez deyolā. Ordan alıyolā, o sene öle bi alışveriş oluyo ku, çok zengin... Hiş dā öle bi şey görmedikleri halde.

Ordan bi papazın kilisesine varıyolā. Oraya bi bakıyo papaz içerden, üsdünde bi bulut, gatiyen güneş gösdermeyo oña, Peygamber efendimize. Fakat o da Yaradan'ını sevdiğim şöle guru bi ağaca yaslanıyo, Peygamber efendimiz, anında yeşeriyo ağaç, yeşeriyor. Ondan sōna popaz bakıyo ku ağacı görünce annayo. Deyo ku yā siz deyo hani kimse bırakmadık, deyoduñuz. O kim? Yā bi çocuk. Hayır, ben deyo hiş kimse galmasıñ deye sizi dāvet etdim, deyo. Neye onu getirmediniz? Fagat getiriyolā. Yiyo, içiyo. “Ben deyo seniñ deyo merak ediyon deyo sırtını görebilir miyim?” deyo. Şöööle gömlēni sıyrıyo. Bi bakıyo nübüvet mühürü, iki omuzunun arasında, onā bööole yüzünü sürüyo. Ondan sora papaz deyo ku bu çocuğu sakın ha orda burda gezdirmen, gösdēmen. Yāudilē benim gibi farkedelēse bunu öldürülē, deyo.

Neyse dönüyo, sāten de şey bitmişimiş, ticaretleri de bitmişimişmiş. Deyo ku... Bi deveye bindiriyolā bunu, Peygamber efendimizi. Hadi git, deyolā. Hatice validemiz ekmek etsin de getir bize, deyolā. Biniyo deveye, yollayolā. Yā biz bunu neye yolladık? Bi telaşdır kopuyo. Senden oldu, benden oldu, deye başlayo tartışmaya.

O arada Allah tarafından deveniñ üsdünde Allah oña bi uyku veriyö Allah oña, uyuyo. Fakat Cebrāil Aleysselem da devesiniñ yularından arşinnāyō, yeri gatlayo, birden varıyo Hatice annemiziñ evine. O da tesadüf ya bu Allah'ıñ yapcāa işey, o arada ekmek etmiş. Ekmeğini kokusunu alıyo. Hemmen orda ekmeğini hazırlayo. Gerisiñ geri dönüyo. Sankii deyelim ki burdan şū mālleye gadā gitmiş, hemmen geri gelmiş. Yā birisi deyo ki “Yā demedim mi aa bu çocuğ işde yolu şaşırdı, yolu gaybetdi. Buraya geldi.” Halbüki getiren de Allah, yine aynı işey deveniñ yularından çeken de Cebrāil Aleysselem. Birisi de deyo ku bak, deyo Hatice annemiziñ ekmeği kokuyo. Gitmiş, almış gelmi... Yā bu zamanda ne gider ne getirir. Herāzılı geliyo bakıyo ku misss gibi ekmek. Orda yiyolar, içiyolar.

Bundan sorā diyolar ki sakın ha, bunu burda ticaret hālinde, yollarında eğē Yahudiler bilirse bunu öldürüler. Sakın ha, gitmeyin. Ya çok duyduklarımız da hangisiniiii, kafama gelmez. (KK272)

589. EFSANE:

Peygamberimiz çok mucizesi var. Bunu öldürem deye kim öldürüse demişler buğa mukāvāt vercez Mohammed’i öldürüne demiş Abū Cehil. Hazreti Ömer de o zıman cāyılımış. Onnarın içinde en guvatli pehlifanımış. Ben öldürün demiş. silānı, gılıcını guşanıyo, Peygamberi öldürmeye geliyo, gidiyo. Sāyibelerden bircēzi yā Ömer nereye gidiyoñ deyo o da Mohammed’i öldürmeye gidiyon, deyo. Hah, deyo seniñ kerin mi Mohommed’i öldürmek, deyo. Seniñ kerin mi, deyo haddin mi, deyo. Şurda gız gardaşıñ vā, deyo; Guran okuyo, deyo. Bi onun yanına vā bakam bi, deyo.

Gız gardeşiniñ yanına, kapısına varıyo. Guran’ı dinneyo. Cenāb-ı Allah o Guran’ı galbine işletmiş Ömer’iñ. Emmee cahil yānı, zırcāyıl yāni. Gız evladını diri diri guma gömmüş. Gızcaaz ağlamış baba gömme deye. E onnarda o zaman gız evlātine diri diri guma gömēlerimiş. Gömmüş. Neyse giriyo, kapıyı basıp içeriye giriyo. Onnar saklayolar kitabı. Neydi deyo okuduğunuz deyo çıkarın bakam deyo. Bi şey okumadık biz deyo, saklayolā tabi. Omar kuvvetli, dehşetli, bōle çehreli. Çıkarın, çıkarman dēkene enişdesiniñ yüzüne bi tokat vuruyo. gız gardaşı Omar’ın bi elinden dutuyo, neden furuyoñ deye. O zımana gadak ille çıkarın okuduğunuz, bii gören, duyan, deyo. Çıkarıyolar bunnar. Bi dā okuyolar. Cenāb-ı Allā’m onun galbini yumuşatmış, işlemiş galbine. Burda, demiş bi oğlak var. Bunu kesem de yiyem, demiş gız gardeşine. O da seniñ kesdiğin yenmez, demiş. Neden? Sen Müslüman değilsin demiş. Müslüman olursan o zıman kesēsın, yeriz, demiş. E nasıl Müslüman olcaz? Peygamberimiziñ yanına gitceksin, diz çökceksin, şehadet getirceksin, şehadet kelimesi getirceñ Müslüman olcañ, deyo. Nerde Peygamber? Sefir Mağarası’nda. Onnā da gizli gizli orda ibadet yapālarımış. Meydanda dövēlerimiş, yāni Hrisdiyan çok. Müslümanlığı yaidirmamag için her işgenceyi yapmışlā.

Neyse çıkmış, mağaraya varıkana mağaranın içindekinnē Omar’ın geldiğini görüyolar. Yā Resul Allah, Ömer geliyo. Ne yapcaz deyo. Ömer çok guvvetli, güçlü bi adam... Korkman deyo. Ömer bize zarā vēmēcek deyo. Cenāb-ı Allah, onun galbini yumuşatdığını Peygamberimize bildirmiş, Ömer Müslüman olcaz, demiş. Bak, ordaki hadiseyi Peygamberimize Cenāb-ı Allā’m bildiriyo.

Neyse geliyo. Diz çöküyo Peygamberimiziñ önüne, şehadet kelimesi getiriyo, Müslüman oluyo. Müslüman olduktan sōna siz burda neye duruyoñuz deyo mağarada. E biz deyo dövüyolar deyo, orda yapamayoz ibadatımızı. Gizli burda

yapıyoz de yolā. Çıkıñ deyo. Gāri Ömer güşlü adam... Çıkıñ deyo. Buñnarı çıkarıyo, dooru Mekke'ye. gelirkene Mekke'niñ ahālisi görüyo. Ömer önde, öteki... Kırkınıc Müslüman Ömer, otuz dokuz Müslüman varımış, Ömer'len kırkınıc Müslüman oluyo. Ömer önde, onnar arkasında. Ömer deyo onnarı esir almış getiriyo, toplayıp geliyo de yolā. halbusen Müslüman olduğunu bilmeyolā. Sōna geliyo ahāliye söyleyo ben deyo Müslüman oldum deyo, bu Hrisdiyannık'dan vazgeçiñ deyo.

Velāsılı çok işgence yapmışlar. Namaz gılākana Peygamberimiziñ üsdüne deve garınlarını, bağarsıklarını yığmışlar. Duyan Hazreti Ali, Hazreti Abū Bekir, koşuyolar, galdırıyolar. Hee, bi de döymüşler, suratına vurmuşlar. Dişini fian gırmışlar Peygamberimiziñ. Yā Mohommed deyolar bize izin ver, bu adamıñ kavasını uçuram. Hayır deyo, ellemeñ deyo. Bak ne gadar sabırlılık yāni. Ellemeñ deyo onnar cahil olduklarından yapıyolar deyo, belki Müslüman olurlar deyo.

Cenāb-ı Allah'ıñ emirinnen gine Tāif varımış, Tāif deye bi memliket. Orada Hrisdiyan. Oraya hicret ediyo, yanına bi sāyibe alıyo. Tāyıflılar şeyirin içersine guymamışlar, verivemişler daşı, dövmüşler, çıkarmışlar. Cenāb-ı Allah'ım, Cebrayil Aleyisselam'ı gönderiyo, git, deyo Peygamberiñ bi isdeği varısa hemen yerine getir, deyo. Cebrayil Aleyisselam geliyo, selam veriyo. Yā Resul Allah, bi isdeğiñ vā mı? Bu kövü, şehiri batirem, gar edem, deyo. Hayır deyo. Onnar cahil, deyo; belki Müslüman olurlar, deyo. Bilmeyerek yapıyolar, deyo.

Ordan geliyolar geri. Abū Cahil tarafları bunu asgerlerini toplayo, gece basıñ, evde öldürüñ deyo. Asgerler eviñ edrāfını çevirmişlē. Sevgili Peygamberimiz, Hazreti Ali'ynen ikis içerdeymiş. Hrisdiyannar bütün amānetlerini Peygamberimize verilerimiş. Hazreti Ali'ye deyo ku şu amānetleri şu şu şu adamlara dağıt, deyo. Ben deyo gidicen deyo; çünkü öldürceklerini biliyo. O amānetleri verdikten sonra onuñ yatāna Hazreti Ali'yi yatırıyo. Kendisi dışarı çıkıyo, bi dovā okuyo. Yēden toprag alıyo, sepiyo üslerine, hepsi asgerlerin uyumuş galmış. Bak, Peygamberimiz aralarından geçip gidiyo. Biri de görmemiş. Ordan gidiyo, Hazreti Abū Bekir'i de alıyo, hadi Sefir Mağarası'na gaçıyolā gece. Ondan sōna uyanıyolā bunnā, bi basıyolā, evde Peygamber yok. "Nereye gitdi Peygamber?" Bilmeyon, deyo Hazreti Ali, çıkdı gitdi ya bilmeyon, deyo nereye gitdiğini.

Neyise üç gün mağarada durmuşlar. Bi gadın gece gece süt iledirmiş onnara yemeğ için, garınlarını doyuru, gelirmiş. O daşıñ arasında, o dağda o gadın nası

gidip geliyo korkmadan yāni. Cenāb-ı Allah'ın takdir-i ilahiyası. Orda üçüncü gün Mekke'ye hicret ediyolā ođan. Mekke'ye giderkene arkasından suvārelē izini izleyolā yāni. Suvārenin birceezinin atı guvvetliymiş. Ötekinnē geride galmış, o hemen hemen Peygamberimize erişmiş. Baya elli- yüz metre filan galınca Cenāb-ı Allah'ım, yā arz, atı dut deyo, toprag yarılıveriyoy, atın dizine gadak gömülüyo toprağa. O zamana gadak bi daa yā arz, dut atı deyo, döşee gadak gömülüyo. Batcānı annayınca adam Yā Mohommed deyo, beni doğa et gurtar, beñ geri giden, geriden gelen suvārikeri çeviren geri, bu yanna getirmeyen deyo. O da duva ediyoy. Cenāb-ı Allā'm gurtarıveriyoy. Dönüyo geri gerisine, geriden gelenere yok bu yanda deyo, ben deyo soñuna gadā gitdim deyo. Onnarı başga tarafa çeviriyoy.

Bunnar gide gide acıkmışlar. Yā Abū Bekir demiş bi tanıdığın ev yok mu burlāda birez yemek yiyem demiş. O da şurda ilerde bi çadır var demiş, o çadırdaki eyi insannar var, orda yiyebiliriz demiş. Varıyolar çadıra. Kadın bunnarın altına bi yayıg atıyo, çadırın kölgesine. Onnarın peygamber olduğunu, Abū Bekir olduğunu bilmeyoy tabi kadın. Yemek isdeyolā, garmımız aç, yeycek bi şey vā mı? O gün de hişbi yeycek bi şey yoğumuş kadının elinde. Bak sen. Çadırın direende bi goyun bağlanıyomuş, ayağı gırılmış, total. Bu goyun neye bağlanıyo, deyo peygamberimiz. O da ayā total yā amca, sürüyen beraba gidemeyoy, burda bakıyoz, deyo. Al gel onu, deyo onun südünü sağam, deyo. Len amca, deyo bu kısır bi goyun, deyo; bunun südü olur mu? Hem zayıf hem total hem kısır... Al ge, deyo; olur, deyo Peygamberimiz. Yedekleyip geliyo total goyunu. Peygamberimiz bi dovā okuyoy. Üş sefē sırtını sığazlayoy goyunu. Goyunun memelerinden süt akmaya duruyoy. Al ge, deyo çölmee, deyo, bi çölmek süt sağıyo goyundan. Kendileri doydudan sōna onnara da bırağıyolar, bunu da siz yeñ, deye.

O zımana gadak kadın şüpelemiş. Siz kimsiñiz, neciysiñiz? O da ben Peygamberin deyo bu da hālîfem deyo. Biz de Müslüman olcaz deyo. Nēde buluruz sizi biz? Nereye gidiyoñuz siz? Medine'ye gidiyoz. Nēde bulcaz sizi? İşde felen yēde bulursuñuz deyo. Baña deyo bi tutu ver, o tutuyunan seni orda bulalım deyo. Başının sarığından biraz yırtıyo da eline veriyoy, aa bunnan orda buluşuruz deyo. Gocası geldikten sonra gocasına annadıyo. Biz de Müslüman olam deyo. Gidiyolar Mekke'ye, şey Medine'ye. Buluyolā Peygamberimizi. Orda Müslüman oluyolar.

Cenāb-ı Allah'a duvā etmiş Peygamberimiz. Yā Rabb'i Medine'yi Müslüman et, yāni güçlendir bizi deyo. Ordan Müslümanlığı yaymış. Bayaa Medine'niñ hemen hemen tamāmı Müslüman olmuş. (KK230) ve (KK162)

590. EFSANE:

Peygamberimiz zenginimiş. Eh, evini müvünü gomuş, odun çekmiye gitmiş. Ebem aḥnadıviridi yavrım. Odun çekerkene oğlu arıyı buvasını. Gelmiş. Odundan geliyomuş buvası. Hana gāli başga köyde odun çekiyimiş, evini damını gomuş gelmiş, fakir olcan diye. Eh ordan gelikene oğlu görüyo bunu. Nacağı belinde, urganı elinde, odun çeken bubacığım, yurdunu yuvasını goyup da gelen bubacığım, déye oğlan yas etmiş. (KK402)

591. EFSANE:

Peygamberimiz namaz gılarkan Hasan'nan Hüseinn şey ederimiş, namaz gılarkan boynuna binerimiş. Gızı Fatma derimiş dedeniziñ namazını şey etceñiz, binmeñ derimiş. Peygamberimiz de derimiş elleme gızım Fatma, hiş benim namazıma zararı olmaz onuñ derimiş o çocuklā onuñ boynunda olsa da gılarkan. (KK261)

592. EFSANE:

Bi yarışma programında, yāni konuşma programında Amerikalı bi kadın Peygamberimize küfür ettiğı için binā başına yıkılıyo o anda, bütün binā. (KK104)

593. EFSANE:

Şindi İsmail Peygamber dünyaya gelmeden önce İbrahim Peygamber'in hanımınıñ çocuğı olmayomuş, Asiye Anamızıñ. Eee, çocuğı olmayınca evlenmesine razı olmuş. Hācer Anamızı almış. Hācer Anamızı alınca da onuñ çocuğı olmuş. Hamile, doğurcak gāli ya... Esgilē birbirine çok saygılığmış. Hele ilk hanımı gāli ya o nerse onu yapmak zorundaymış beylē. Bu gerçek, masal değil de. İşde Kābe'deki Zemzem Guyusu'nuñ olduğı yér, o zaman orlā Arabıdan çölleri bi ıssız ova, ne bi ot bitiyö ne bi gova. Eee, bi türlüüü onu içine sindirememiş, ta o zāmandan kıskanşlık varımış. İbrahim bunu al, dağlara at ki ben bunu isdemeyon, hanımı. Hamile, dā garnında. Nasıl éderin dediye de hāyır hakkımı helal etmem sen bunu atıp gelmezseñ.

Sōna götürüyo onu İbrāhim Aleyisselam, Zemzem Guyusu'nun olduğu dağa götürüyo, gōyo oraya. Ondan sōna tabi yiyceklēni az çok yanına alıyo, deveye gōyo, götürüyo, kaş gün gadā yiyceklerise. Allah'a güveniyo ya. Rabb'im ona deyo gāli sen götür onu, filan yere bırak, dēyo. Onnāñ imtaanı daha ağır, Peygamberlēñ imtaanı. Kim goyabilir? Onnā biliyo imtaanda olduğunu, Allah'ın emrettiğini, götürüyo oraya. Bırakırkana onun da inancına bak, gadının da itaatına bak. Nereye gidiyoñ yā İbrāyim deyyo. Önden tabii gezmeye götürüyon deyyo. E, ben sizi burda bırakıb gitcen deyo. İyi de biz burda çölde, dağın başında ne yaparız? Hiş kimse yok. Korkmaz mıyız, ne ederiz burda deyo. E, ben sizi Allah'a amānet etdim deyo. heee tamam. E, Allah'a amānet etdiyseñ gidebilirsiñ deyo bak hanımı görüyo musuñ Hācer Anamız, Allah bize baka, vekildir, kefildir deyo.

Ordan ayrılınca bu sefē sancılanmış. Tabi çocuk doğmuuş. Doğunca da anası susamış. Çocuk doğunca îsan bi terlē, zorlanır. Ondan sōna susuz galır ana, bi gurur ağzı. E su arayyo iki yanna goşdura goşdura. Őda yatākana İsmāil Aleyisselam. Bi oraya goşuyomuş, İsmāil Aleyisselam ağlayınca bi yanına goşup geliyomuş, gurtlā, guşlā yidi mi dağın başında. Acık bi epey gidiyomuş. Su bulamayınca geri geliyomuş çocuğun yanına. Bi dā gidēkene onu halbuğsa o topuğundan çıkdı sanıyomuş çocuk tepinirkene, oraya Cebrāil Aleyisselam geliyo, kanadını vuruyo çocuğun topuğunu depdiği yere. ordan Zemzem Guyusu çıkıyo. O zaman çocuk sesi kesiyo, su çıkınca, ağlamayo. Aman çocuğumu gurlā, guşlā yidi yalım deye goşup geliyo mubārek. Bi geliyo, bakıyo ku sulañ içinde çocuk yatıpduru. Hemen önünü geriyo akmasıñ, bitmesiñ deye. Arapca dur demekmiş zemzem. Yā zemzem, yā zemzem deye bōle geriyo edrafını. Dur demekmiş, bitmesiñ deye. İşde onun için o kıymetlimiş orda. Ondan sōna Rabb'imden bi nida geliyo. Yā Hācer, bunu aşlık yerine içeseñ doycan, susuzluk yerine içeseñ gancan, deyo. O da aynısını yapıyo. Aşlık yerine içese doyuyo, susuzluk yerine içese ganiyo.

Bu sefer de bi bakıp geleyim, deyo İbrāyim Aleyisselam. Onnarı oraya godum geldidim ya deyo, hanımdan izin alıyo da. Noldu, olmadı, gurt guş yidi mi bi baken gelen deyo. bi gidiyo, bakıyo, tabiibi yo da bırakıp gelemeyo. Ondan önce de bi çocuğum olusa Allah'a gurban etcen deye söz vériyo ya. Tabi, gidem deyince de geliyo. Mubāreklē, arka arka düşüp geliyolā.

Beş, altı yaşına gelince durmadan Rabb'imden nida geliyo: Yâ İbrâyim sözünü yerine getir. Yâ İbrâyim sözünü yerine getir. O da gıyamayo tabi. Nasıl getircem? Bi tecik şey zâten. Allah onu kesdirir mi? Zâti Peygamber'in nesli üreceğ ondan da onun sözünü getirtcek yerine. Nasıl yapan? Yâ Rabb'i nasıl yapcem? Deyo ku Hâcer Anamıza "Böyün İsmail'i yıka, İsmail'in saçını tara, güzel elbiselerini giydir. Ben onu gezmeye götürcen, deyo. Tamam, Hâcer Anamız öyle yapıyo. Götürüyo gâri gurban kesilen yere, Mina'ya. şindik Mina orlâ.

Oraya gidēkene Şeytan o zaman kör oluyo işde, önden Şeytan gözlüyümüşmüş. İkisiniñ arasında goşduruyo. Bi goşup gidiyo İsmail, babañ seni kesmeye götürüyo deyo. git hey mel'un, baba evladını kesē mi deyo o. Bi goşup geliyo Hâcer Anamıza, babası İsmail'i kesmeye götürdü. Néye vēdiñ deyo. İşde şeytannık yapıyo. İkisiniñ arasında goşuyo orda. İşde şeytan taşlanan yēde koşuyo. Bir ediyö, iki ediyö, üçüncüde gine geliyo. İsmail, nereye gidiyoñ? Babañ seni kesmeye götürüyo. Ordan almış da İsmail Aleyisselam, işde nohut gadâ bi daş bi fırlatıyo, şeytanıñ gözü çıkıyo. İşde kör şeytan ordan geliyo.

Sonra götürüyo İsmail Aleyisselam'ı orda siyah bi daşın üsdüne yatıracak da kescek ya oraya varınca söyleyyo. Oğlum ben Allah'a bôle bôle söz verdiğim. Şindi de o başa sözünü yerine getir deyyo. Ben seni buraya gurban etmeye getirdim. Deyince mubârek deyo ku hee baba ôle mi tamam, sen sözünü yerine getir Allah'a verdiğin sözü de yalnız ben de seni can datlıdır, kesiliken beliki incidiriñ, bi tarafını acıdırın deyyo. ayaklâmı, elemi bağla, gözlēmi de ger. şindi gurban kesiliken goyunnañ bi ayâni boş bırakırlâ, tepinsin, ganı aksın deye; üçünü bağlâlâ. Gözünü şöyle gulaandan gerelē, bıçağı gōmesin deye. O da gözünü bağlamış, bıçağı sürüyömuş sürüyömuş tabi onu Cebrâil Aleyisselam dutuyömuş. Hiş ôle sürüldüğü gibi değıl. İki kere, üç kere sürmüş. Yâ mubârek bıçak... Sonra o yatırdığı daşa bi sürüyo daş iki parça... Yâ mubârek bıçak yumuşşacığ eti kesmeyöñ da daşı nası kesiyöñ? Deyince hemen goç geliyo. O zaman İbrâhim Aleyisselam, goçu kesiyö.

O goç da nēden göve çekiliyo biliyoñ mu? Mūsâ Aleyisselam goyun güdüyömuş da. Hangi peygamberdi? Peygamberlēñ birisiniñ çobanıymış. Mūsâ Aleyisselam onun goyunlarını güdēkene gurt şeklinde Cebrâil Aleyisselam, Mikâil Aleyisselam, İsrâfil Aleyisselam geliyölâ, goyuna saldırıyölâ. O da goşuyo gidiyo. Tabi saldırdıklânı önnemek için, çoban ya o. onnâ üçü bir inip gelip saldırınca o da

gidiyo ben bunnarın çobanıyn deyo. Birisini alcaz goyunuñ deyo. Ben sayibi değılin deyyo, benim sayibim bana gızā deyo. İşey deyo “Rızasız lokma helal görölmez. Ben sayibi değılim, bu yenilmez. Ben veremem, Muhammed aşkına ellemeñ, deyo.

Onnā da gurtlā da ne deyo bilioñ mu? Mūsā, biz Allah’ın yolunda gideriz. Sen git de goyunnarı biz güderiz. Çabuk ağaña danış da gel, deyo. Goşuyo gāli Mūsā Peygamber. Ağasına deyyo ku bōle bōle üş gurt geldi, ille de goyundan birini alcaz deyo. Ben de vemedim, izin almaya geldim saña deyo. O peygamberimize de gāli hemen malım oluyo ya... Bi zaman gelceg, seniñ goyunuñdan İsmail’e gurban olcag goç göve çekilceg, demişlē. O mubārek bilioñmuş, heralda Yākub Aleyisselam. Neyse gidiyo gāli ona soruyo Mūsā Peygamber. Biz Muhammed’in yolunda gideriz. Sen git de goyunnarı biz güderiz, gid ağaña danış da gel dedilē, deyo. O da şey deyo bu dūnyā dönen bir çarkıfelektir, bilmez misiñ Mūsā onnā melektir, çabık git de onnañ isdediği goyunu vē, deyo.

Mūsā Aleyisselam gidiyo gāli, şey deyo gurtlā ağlatmayın beni güldürün, sırıñız neyse baña bildiriñ. Çabık isdediğiz goyunu seçiñ deyo. Hemen o zaman melek şekline geliyolā, bi goyun seçiyolā. O goyun hemen sancılanıyor, guzu doğuyo, erkek guzu. Goyun dile geliyo. Guzuñ gurban olarag İsmail’e inceg deyyo goyun. O zaman meleklē alıp göve götürüyolā onu. Meleklē büyüdüyö onu, İsmail Aleyisselam’a inen gurbanı. (KK409)

594. EFSANE:

Gadınları şey oluyumuşmuş, kesiliyimiş. İsmayil Alehselam o çocuğu yatırmış hani gurban için. Yatırmış. E onu da çocuk benim, demiş; gözümü sar baba, demiş; ben, demiş; çarpınırın, seniñ bi yeriñi acıdırın, demiş. Hee o da şey, demiş; ölüm, demiş; beñ gāri bōle hani niyetimde yāni keseceen seni gurban yerine. Tam onu bōle şey etmiş de gözünü sarınca kescee zaman onuñ yerine bi goç gelmiş, yatmış oraya. He, furuyumuş furuyumuş, çocu kesmezimiş, daşı keserimiş, furuyumuş bıçak çocu kesmezimiş. Bi de baksa eli ayaa bālı bi goç yatırmış önüne. Bundan sonra, demiş; gurban bōle olcak, demiş. Ondan ôle olmuş. (KK102)

595. EFSANE:

Şindii İbrayim aleyiselam, o çocuğu olmamış. Bi oğlum olusa demiş, kurban edicem, demiş İbrayim aleyiselam. Çocuk da büyüü, altı yedi yaşına geliyi. İbrayim aleyiselam, çocuğunu kurban etmeye gidiyo. O anda Hācer Annemize şeytan lanet diyi ki yıllarca beklediñ diyi bi tâne diyi oğluñ oldu, neden kesdiriyiñ, yazık diyi mi oğluñu diyo şeytan. Benim oğlumu İbrayim aleyiselam kesecekse Allah rızası için kesiyoz diyi. Ordan didiyi İsmail aleyiselama “İsmail, İsmail!” diyo. Seni baban kurban edecek diyo. Kurban edecekse Allah rızası için edicekdir diyi.

İşde Hācer Annemiz, iki dağın arasında o bebekkene yatırıy. İbrayim aleyiselam savaşı a gidiyo. Giderkene diyo ki gene şeytan nere gidiyo, çoluğu çocuğu galdı diyo Hācer Annemize. Gitsiñ diyo, bizi Allah’a emānet etmişdir, İbrayim aleyiselam diyo çocuğunu goyo. Çocuk susuyu. Çocuğunu yatırıy. Bi tepeden bi tepeye goşup giderkene Hācer Annemiz, çocuk yatdığı yerde depinirkene depinirken, çocuk tepindiği yerden zezem çıkıy.

Ondan sona çocuk yetiyi, büyüü... İbrayim aleyiselamm gurban edece zaman da şeytan öyle diyo. Sōna git şeytan başımdan diyo Hācer Annemiz. Taşı atıyo, gözüne geliyo şeytanıñ. Kōr şeytan deye ondan deniyo şindi. Bi daa geliyo. İlla kesdirme diyo, şeytan vesvese veriyo. Bi daa diyo git şeytan benim eşim yapacaksa Allah rızası için yapacak diyo. Üçüncü şeytan daşladığında gāri İbrayim aleyiselam yatırıy, tam bıçaa biliyo, kesecaa zaman İsmail aleyiselamı kesecaa zaman yokardan Rabb’im bi goç endiriyo. Hani Allah’a teslim oluyosun ya evladını kesme, bunu kes diyo. Gurban ordan icad oluyo. (KK133)

596. EFSANE:

İbrāyim Aleyisselāmımız var meselā. Bi eytiyardan dinnedim. Duymuşunuzdur Kıbrız’da Makaroz Türkleré ayırdı da üsdüne ıscag su vēdi. Bu aynı Urfa’da da Memurt deñilen bi adam varmış. O da kâfirimiş yāni. Gızım, o zamanıñ gününde ayırmış bōle. İbrāyim Aleyisselāmımız dünyāya geliyor. Korkucundan kadın gundaklamış, barmāni da ağzına veriyor. Mağaraya yatırıveriyor. O ölmemiş. Yörüyo, çocukların içine garişiyor. Ne derler çocuğun bileendedir guvvat derler. Memurt’uñ bileğeni değneğinnen vurmuş İbrāyim Aleyisselāmımız, iki yaşındaykene.

Diyor ku ben bunu, diyor; öldürcen, diyor Memurd denilen deyüs. Garısı da deyo ku adam, deyo; şuraya altın goyam, şuraya hataş goyam, diyo. Hataşı bırakıyo da, diyoru; altına sunuyosa akli eriyodur, diyoru. Altını bırakır da diyoru, hataşa sunuyosa diyor, akli eriyodur diyo. Dinnediñ mi? Hah. O zamana gadar ni olusa olsun, diyo; ben bunu yakcan, diyoru o Memurt denilen deyüs, İbraam Aleyisselāmımız'a. Neyse o zamana gadā Yüce Allah'ım da deyo ku Yā İbrām ben sene yakmam deyoru, ben sene yakmam, deyor. Yukādan hataşın içine atıyolar. Hataş su oluyoru, odunnā balıg oluyo yavrım. İbraam Aleyisselāmımız'ın akli başına geliyoru, kaçıyor.

Meselā kör şeytan deyo biz, kendi kafamızdan. İbraam Aleyisselāmımız kaçıyor, Nur Dağı'nda mağaraya giriyor. Kör şeytan da deyo ku -yavrım bak- kör şeytan da deyo ku her dediğim yalan oluyo, diyo; İbraam buraya girdi, diyo. Unnar, kâfirler örümceğinen güvercini sevmezler. Örümce kapıyı bağlayo, güvercin de geliyor kapının önüne, yavru yapıyor, oraya oturuyor. Kâfirler geliyo. Get yā kör şeytan, deyolar; sen yalan söylüyön, diyolar. (KK386)

597. EFSANE:

Tabii şey dönemi o zaman Nemrut dönemi. Urfa'da, orda bi tepe var. Bizim burdan Eybek Tepesi gibi, üç-dört kilometrelik bi alan. Nemrut... Burda yemeği pişerdi. Burdan o tepeye kadar aradaki köleler vardı. Elden ele yemek götürürlermiş oraya kadar, Nemrut'un yemeği taşınırmış. Bin tâne köle var belki. Öyle bi kölelik dönemi var. İşde artık hiçbir şey alt edemeyince Peygamberimizi. O havza büyük bi yer, bir mahalle kadar diyelim yāni şeyin Balıklı Göl'ün olduğu alan, çukur hafif, düzlük. Uşağ'ın bir mahallesi kadar bir alan... Buraya odun çekdiriyo yāni. Her hayvan da çekméyo bunu, gatrı filan diyolar yāni inançlara göre. O çekiyo, işde eşek çekiyo... Başga hayvanlar ona da karşı geliyolar. Oraya aylarca odun çekdiriyo. O tepede de bir mancılık kurdurarak ateş yakacak... Ateş tam harlandığında mancılıkla ortaya Hazreti İbrahim'i atacak. Öyle bi hazırlık yapıdırıyo. Tabi bu aylarca, yıllarca süren bi şey.

Odun dolduktan sonra ateşi yakıyor oraya. Mancılığın başına varıyolar. Hazreti İbrahim'i atacaklar. Mancılık çalışmıyor, atamıyolar yāni orda. Tabi o zamanın müneccimlerine göre, yorumcularına göre nolur diyolar ki "Burda meylekler bunu koruyor." Ya bunu mümkün değil atamayacak. Nolacak?"

“Meleykelerin burdan uzaklaşması lazım.” Nası uzaklaşacak? İşde bu cinci hocaların Kuran’a hakaret ettikleri gibi yāni. O zaman cinler toplanabiliyo. Yoksa normal hocaysa toplanmıyo zaten. Hāşā dinden çıkarsa öyle geliyo cinler. Bu da bunun gibi bi şey. Nolacak? Enn tesirli bi olay yaşanacak ki burda, burdan meleyke diye bi şey kalmayacak Yāni, şeytan dolacak burası. En son gönüllü iki kardeş buluyolar Cin ve Gen. Cingenlerin üremesi, bir kız ve bir oğlan kardeş. Cin ve Gen buluyolar, onları iki kardeş orda zina yapmalarını sağlıyolar. Ondan sonra mancılık çalışıyo.

Tabi Allah’a göre güşlük yok. Cebrayil aleyisselam vasıtasıyla ateşe emrediyo yāni “Benim Halil’imi ne yakacaksın ne üşüteceksin.” Halil sevgili demek... Yāni su ol diyo ateş; ama bi de üşütmıyeceksin, déye emrediyo. İşde ordaki odunların balık olduğunu, ateşin de su olduğunu görüyolar. Peygamberimiz oraya düşüyo, ordan bi şey olmıyo.

Aynı olayın içerisinde karınca ağzına su almış, yola düşmüş. Nereye gidiyon, demişler. İşde İbrahim’i ateşe atacaklar. Onu, demiş söndürmeye gidiyom. Yav küçücük ağzından ne yapacaksın da bi yudum suyla onu... Yav en azından o yolda olduğumu, onun yanında olduğumu gösteririm. Amaç belli olur, derler. (KK7)

598. EFSANE:

Keyiğin emzirdiği vā. O zaman Nemrud hepsini öldürüyodu ya, hamile gadınnağ garnını bıçaklayodu, çocukları öldürüyodu, doğan çocukları öldürüyodu da. Bi de daha bôle hamileyken elleyince ta garıları mayne ediyomuşmuş cavır dokdorları hep kâfirlē. Allah tarafından İbirāyim Aleyisselam burayı ellēken dokdur bu yanna geçiyomuş Rabb’im, bu yanı ellēken bu yanna geçiyomuş, hiç hamileydiini bilememişlē. Sonra işde mağarada günü gelip İbirāyim Aleyisselam dünyāya gelmiş. Anası orda tabi goyup çıkacak gāli, her gün onnara konturol oluyomuş ya. Ordan Rabb’im bi keyik görevlendirmiş. Mağaranıñ üsdünde orda bi delik vā orda. O keyik geliyomuş, ordan İbirāyim Aleyisselam’ı emzirip gidiyomuş. Keyiğin südünnen orda böyümüş ya on iki günde on iki yaşına gelmiş İbirāyim Aleyisselam. Ordan çıkınca bi bakıyo Allaa... Çünküğ o zaman hep puta tapma zamanı vā ya. bi çıkıyo bakıyo, gece yıldızları görüyo. Acaba bunnāğ hangısıykı benim tanrım deyyo. Kimi sönüyo, kimi gidiyo. Yok, bunnarı bi götüren vā. Ay’ı görüyo. Bu mu ku beni yaratan Allah? Bakıyo yörüyo. Yok, yok, yok, bunu da bi götüren vā. Sabah olunca böyüük güneş

doğuyo. Bi bakıyo, güneş de gidiyo, yörüyyo. Heee işde bunnarı kim doğdurup batırıyōsa, yürütüyosa o benim Rabb'im, ben ona, Rabb'ime inandım.

Sōna gāri Nemrut gezmeye gidiyo, putları goyup da. Bu hemen mağaradan çıkıyo. Böyüdü gāli yaon iki yaş, on iki, günde on iki yaşına girdi ya. Puthāneye giriyo, Palta varımış orda. bütüüün putları gırıyo. Hepisini gırmış, gırmış, paltayı büyük putuñ boynuna dakıvēmış. Bi gelip bakıyo onnā, putlā gırılmııııı. Bunnarı kim gırdı? O gāli Halil İbirāyim Aleyisselam'ın da biliyolā dışda olduğunu ya. Kimse yokdu burda, biz hepimiz pikniğe gitdiydik ya deyo Nemrut, bunu gırsa gırsa İbirāyim gırā deyo. O gırmışdır. Yok, ben gırmadım deyo, bak işde dâââ büyük putuñ sözüne bakmamış onnā, sözüü dinnemeyince de onnarı öldürmüş deyo. palta kimiñ elinde bakıñ bi deyo.

O zaman İbirāyim Aleyisselam'ı ataşın içine atıyolā, bi bakıyolā güllerin içinde oturup duruyo. (KK409)

599. EFSANE:

İbrayim aleyhisselam işde bu putlara karşı geliyodu ya. Anası babası da Hrisdiyan'dı onun. Onlara da garşı geliyidi. Anasına babasını vaz geçiremişin halklara dolaşmış bu, beş altı arkadaşı olmuş bunnar. Meselā seniñ kapıya geliyi, benim kapıya geliyi, gece herkesi Müslüman etmiye uğraşiyi. Sōna bi gün çıldırıyi bu, giriye şeylere, putlarıñ içine. Hepsini düşüriyi, gırıyi. Bunnardan ne beклиniz, taşlardan? Bu taşlar size ne yapcak, inekler ne yapcak? Bunnardan size hiç bi ahretde fayda gelmicek diye gırıyi. Onnar da bunu gırdı, diye gızıyiler oña.

Odun topliyiler. Bi yere yığıyer, o odunu yakiyer, yüksek bi yer yapıyer, İbrayim aleyhisselam'ı da ordan içine atcaklarmış. Ordan Cenab-ı Allah'a dua ediyi. "Allah'ım, sen yardımcım ol. Ben bu ateşe atlamak zorundayım." diyi. Dúa ederken meylekeler onu ateşe girmeden orıyı söndüriyi zaten. Halk görmiyi ateşin söndüğünü de. Her yer bōle çiçekler dolarak içinde İbrayim aleyhisselam dikelererek çıkıyi. Ya, deyi biz bunu yakdık; ama bu gül bahçesine döndü, bunun hikmeti nedir diyi sorüyler, o da siziñ tapdınız putlar size bunu yapıy mi, diyi. Benim Allah'ım bunu yaptı, siziñ putlar nāpiyi size diyi. ōle biçok Hrisdiyanları Müslüman yapıyi İbrayim aleyhisselam da. (KK364)

600. EFSANE:

Hazreti İbrām'ın hekayesi... Ne yapmışlar? Ateşe atam, demişler; atam, demişler. Mincırak bi türlü boşanmıyo. Bi gız gardeşinne ciğeni zina etdirem, ataşa ôle atam demişlê. Neyse etmiş, etmemiş. Ondan sonra ataşa atıyo. Düşdüğü yer, göl oluyo. (KK234)

601. EFSANE:

İbrayim aleyhisselam'ın da mancılığa adıldında bi bülbül geliyo, atıyo kendini. İbrayim yancāna ben yanān, deyo. Şe guşuma deyo ne veren, ne derse veren, ne isdeyo benden şu gücücük guşum, deyo Cenab-ı Allah. O da deyo ku “Bin bir ismiñi biliyon da bi ismiñi bilmeyon. Onu da bana ôret.” deyo guş. Zeherlêde seni zikir eden, deyo guş. Ondan sōra “Berden Selāmān.” deyo. Deyo ku şu İbrayim'im yanmasın, deyo Cenab-ı Allah. Cennet'den Selsebir İrmā'ndan alın, akıdıñ, yanmasın benim Halil'im deyo, benim İbrayim'im yanmasın, deyo. Cennet'den melaikelê Selsebir İrmā'nı alıyolā, akıdıyolā İbrayim'e. Durmadan gatıra zürriyetin olmasın... Gatır odun çekerimiş, biri bi şey ederimiş falan... Çok da orası... “Berden Selāmān. Berden Selāmān.” deyo. O hiç ataşı gômemiş. Ataşın içinde yanmamış İbrayim aleyhisselam. Cenab-ı Allah “Ol.” dedi mi olduru. (KK375)

602. EFSANE:

İbrahim Aleyhisselam bir peygamber, büyük peygamberlerden hem de. Halil şeyi de Allah'ın dostu, sevgilisi... İbrahim Aleyhisselam çok cömert bi peygamberdi. Cebrāil Aleyhisselam, Mikāil Aleyhisselam ve diğere büyük melekler “İbrahim Aleyhisselam gerçekden Allah'ın dostudur. Acaba bu dosluğunu nası kazandı? Nası isbat ediyor? Gerçekden bunu hak eden birisi mi? Bi imtān edelim onu.” diyolar kendi aralarında. İbrahim Aleyhisselam aynı zamanda çok zengindi. Cenab-ı Hak ona öyle bi şey vermişdi ki on binlerce koyun, sürüsüyle... Saldığı zaman ovanın yüzü onun koyunlarından adeta görünmezdi Yāni. Öyle bi şey.

Oraya geldiler, ona selam verdiler. Sonra bir dua okudu; ama aklımdan gitdi. Orda bir dua okudu Cebrāil Aleyhisselam. Cebrāil Aleyhisselam'ın okuduğu duayı duyunca İbrahim Aleyhisselam'ın yüreği hopladı, tüyleri diken diken oldu, ayağa fırladı. “Ey kardeşim! Şu etdiğin duayı bi defa dā aynısını yapıver, şu sürünün üçde birisi senin olsun.” dedi. Cebrāil Aleyhisselam aynı duayı bi dā okudu. “Şu sürünün

yarısı senin olsun. Bi dā okuyver.” dedi. Üçüncü defa bir dā okutdu. Ondan sonra “Al bu koyunların tamamı da senin olsun.” dedi. “Bu dua bana yeter.” Öle bi... Sonra onlar kendilerini tanıtdılar. “İşde biz Cebrâil, Mikâil, İsrâfil Aleyhisselamlarız. Seniñ, Allah’ın yüksek derecede bir dosdu olduğunu... Nasıl oldu da, bunu öğrenmek için, seni imtân etmek için ziyarete gelmişdik.” dediler.

İbrahim Aleyhisselam, misafirperver bir peygamberdi. Halil İbrahim sofrası denmesinin şeyi de ordan kaynaklanıyor. Bir duaya sürüyü verdiği göre... Gelen hiçbir misafiri, hiçbir aç kimseyi, hiçbir dilençiyi asla kapısından çevirmemiş. Devamlı olarak ikramlarda bulunmuş. İşde onun için, sofrasından boş dönülmediğinden dolayı onun o sofrası meşur olmuş. Halil İbrahim sofrası diye... (KK73)

603. EFSANE:

Şimdiii benim bildiğim şu kızım: İbrahim Aleyisselam hiç misâfirsiz yemek yememiş. Yâni mutlaka her gün akşamleyn sofrasında bir tâne misâfir bulunurmuş. Cenâb-ı Hak da onun bereketini verirmiş. Halil İbrahim sofrası ordan geliyi.

Bir gün bi yaşlı geliyi, Mecusi. İbrahim Aleyisselam ona söylüyü ki işde Besmele çek de yeme başla, diyi. O da diyo ki ben Allah’a inanmıyorum ki ben Mecusi’yim, ateşe tapıyorum. Ben Besmele çekmem, diyi. Öyleyse soframdan kalk, diyi. Soframdan kalk, yeme diyi. Yeme deyince olur diyi kalkıyı o ihdiyar, yola düşüyü.

Cenâb-ı Hak hemen Cebrâil’ini gönderiyi. İbrahim, Halil İbrahim sofrasından niye kaldırdıñ sen o adamı? Ben seksen yıldır ona rısk veriyidim. Sen nası kesersin, diyi. Gidiyo hemen, koşup geliyi, tutuyo o yaşlıyı. Gel diyi Rabb’im bak bôle bôle, dedi. Sen benim bu yemeemi yine yi, diyi. Ve o gün de misâfirli yemek yemiş oluyo ve o Mecusi de Müslüman oluyo. (KK331)

604. EFSANE:

Firavun’la Hazreti Musa çok sürtüşmeli yaşıyolar tabi. Herkez, Firavun mu üsdün o mu üsdün, herkez üsdünlüğünü kabul ediyö. Beriki peygamberim, o oyum... Bi gün bahse giriyolar, iddaaya giriyolar. Yârin imtaan olacaz, diyolar, sen mi güçlüsün ben mi, Yâni inanşlarına göre. Ve olur... Şindi Hazreti Musa peygamber,

nasusa benim dediğim olacak, Allah'a da güveniyo, vuruyo kafayı, yatıyo. Firavun sakalından tavana bağlayo kendini, uyurum diye. Tavana bağlayo iple, sabaha kadar Allah'a yalvarıyo. "Yā Rabb'i! Beni yārınkı günde mahcub etme." deye sabaha kadar yalvarıyo. Denize varıyolar, ellerinde birer asā. Hadi bakam diyo Hazreti Musa'ya. "Yā mubārek, bu tarafa ak!" akmayo. "Bu tarafa ak!" akmayo. Firavun deyo, bi emrediyor, nehre bu tarafa ak, akıyo Yāni.

Burda şu anlam çıkıyo yāni Allah'a edilen duanın kim olusa olsun boşa gitmiyeceği... Peygamberimiz Allah'a yalvarıyo: "Yā Rabb'i! Ben nerde hata yaptım, ne yaptım?" "Sen, peygamberliğine güvendidin, vurdun kafayı yatdın. Ama Firavun'sa nāpıyım, sabaha kadar yalvardı bana, dua etdi. Dua etdi, onu" deyo "boş çeviremezdim, hiç uyumadı." deyo yāni. "Ama sen yine şu şu şu hareketleri yap." Tekrardan, tekrar tekrar böyle şeyler tertipléyolar. Hazreti Musa'nın da akli başına geliyo. Bi daa Hazreti Musa yenilmiyor tabi.

En son artık gücüyle onun Hazreti Musa, yakınları aynı göç gibi kaçmaya başlayınca, Firavun'la ordusu da kovalayınca Hazreti Musa, elindeki āsāyla Kızıldeniz'e yürüyo. Yürüyünce deniz yarılıyo. Ondan sonra Firavun geldiğinde deniz dürülüyo tabii, bütün ordusuyla, şununla bununla... bilmiyom İtalya'da bi müzede dediler, kaş bin yıl sonra Firavun'un şeysi bulundu, Yāni ceseti. Bozulmamış, mumya halinde gibi. İtalya'da bir müzede, diyolar yāni. (KK7)

605. EFSANE:

Çobanıñ bircēzi goyuñ güdüyomuş. Musā Peygamberimiz yanından geçēkene çobana goyunuñ bircēzini ver, demiş; bana, demiş. Eee ağam var, demiş; sāyibi var, demiş; nasıl verém? Sāyibi demiş nēde gōceg demiş, bircēzini ver. Onu sınağa içün, yāni denemeg içün. Yā oğlum demiş, ağa nerde görcek, demiş. Ver bircēzini goyunuñ, demiş. Yaa amca, demiş; ağa görmezse Allah da mı görmeyo, demiş. Allah görüyo, demiş. Sağ ol, demiş. Arkasını yepeşlemiş çobanıñ. Bōle bi şey var. (KK230)

606. EFSANE:

Hep peygamberlere ayrı ayrı imtaan olmuş. Eyüb Peygamberiñ önce mallarını alıyo. Çok zenginimiş ya. Eyüb seni çok seviyo, Eyüb seni çok seviyo. Şeytan deyo ku Eyüb seni sevmez mi deyo, bu gadā zengin deyo başından. bi mallāni al bakam bi

deyo, seni sevcek mi deyyo. Rabb'im de onu imtaan ediyo. İmtaandaydığnı biliyo Eyüb Peygamber kendiniñ. Hiş gomadan malını alıyo Rabb'im. Gine Allah'ım, varsiñ, birsiñ, büyüksün deyyo. Bak gine zikir ediyo.

Tabi bü sürü çoluğu çocuğu vā, neynesin malı deyo Şeytan. Hiş gomadan çocuklarını alıyo Rabb'im. Gine Allah'ım, varsiñ, birsiñ, büyüksün deyyo.

Şeytan gine geliyo. Saña zikir etmez mi, şükür etmez mi sağlıklı deyo. Bakam bi de sağlığını al, deyo. Sığatini alıyo. Sığatini alınca da Eyüb Peygamberi gurtlā yimiş ya. Düşen, üsdünden gurtları alıp, geri goyyomuş, Allah'a şikâyet edelēse, bu benim imtaanım deye. Yā Rabb'i vicūdumu yidir de galbiminen dilimi yidirme deyyo. Diliminen zikir ederin, galbiminen tasdik ederin.

Ondan sōna aç galıyolā tabi. Aç galınca Rābiā Hatun da onuñ hanımı. Öteki Rābiā Hatun değil de onuñ garısının adı da Rābie'ymişmiş. Ekmeg isdemeye gidiyo müşriklere. Çok güzelimiş; amma böyle saçı varımış, çok da güzelimiş, ekmeg isdemeye gidēkene çikin oluyo, her tarafını böyle sürüyo şey ediyo, gara sürüyo, kötü giyiniyo. Sarık filan edince yaşlı gibi gidiyo. Müşriklēden ekmeg isdiyo. ekmeg isdēkene Şeytan deyo ku oña Rābiā'nıñ bi saçı vā, aha bögle deyo, arkasında deyo, onu kestirmeden ekmeg vēme deyo, saçından biraz al da deyo Şeytan, ondan sōna ekmek vē deyo müşriklere. O da her geldiğinde veriyodu ya hasdam vā deye. Acık isdeyip gidiyo, Eyüb Aleyisselam'a yidiriyo. Ondan sōna bu sefer vēmeme deyyo. Seniñ uzun saçın varımış deyo, bakem bi saçını gören, deyo. O da gösdēmeme, deyo. O zıman hasdañ ölsün acından. hasdam acından ölmesiñ deye saçını çıkarıyo, gösderiyo. O zıman ucundan biraz kesip almadan vēmeme deyo. Hayır, kesmem deyyo. E, ölsün o zıman seniñ hasdañ acından. Azıcık kesiyö, veriyö.

Hemen ondan önce varıyo gene şeytan. Seniñ Rābiā deyo filan yēde kötülüg etdi deyo. aslā yapmaz benim hanım yā Mel'un, git ordan deyo. Bak, geldine isdēse deyo kötülüg etmedi mi deyo saçından bile kesdi de vēdi kötülüg etdiği yēde deyo. O da gelince Eyüb Aleyisselam, Rābiā saçına bi baken dēyo. Niye? bi baken. Bakınca hem de öteki örügünden birisi kısıymış biraz. Ne etdiñ bōle sen? kötülüg mü etdin de saçını vēdin? İyi olur da kakasam sana yüz deynek vurcan deyo Eyüb Aleyisselam. Etmedim dedise de Rābiā Hatun, biliyo etmecēni de gāli gene de o ağzından çıkıveriyo.

Sōna gine ekmeğ isdemeye gidiyo. Eyüp Peygamberiñ imtaanı bitiyö. Ordan o şifâlı su çıkıyo. Hemen ordan yâ Eyyüp, bunu içeseñ iç yaralarıñ geşceg. Yıkanısañ dış yaralarıñ geşceg. Yıkanıyo Eyüb Aleyisselam.

Sōna bi gelip bakıyo Rābiā Hatun, orda güzzeel, deligannı bi adam oturuyo. Kapıdan bi bakıyo, hemen geri çekiliyo. O hasdaydi, yaşlıydı ya gâli. Üş kere bakıyo, üçüncü bakışında deyo ku arkadeş, burda benim hasdam varıdı gödüñ mü deyyo. O zaman o da gel Rābiā benim deyo. Hayır, olamaz. Allah’a göre zorluk yok, işde Allah baña şifâ verdi. Ben Eyüb’ün.

İyi olduktan sōna gâri hiş durmadan Rabb’ımdan nida geliyo. Yâ Eyüb yeminiñi yerine getir. Yemin etdi ya. Yâ Eyüb yeminiñi yerine getir. Yâ Rabb’i Rābiā’nıñ hiş gabâeti yoğudu, ben biliyon, onu Şeytan etdirtdi, deyo. Benim ağzımdan da çıkmış bulundu deyo. O zaman Rabb’im deyo ku gerçekden Rābiā’nıñ hiş gabâeti yoğudu, deyo. Hadi yüz çavdaş sapını getir de deyo, ekin sapını, yüz denesini biraraya bağla, Rābiā’ya şôle bi kere vur, ben yeminiñi yerine getiriveren, deyo. (KK409)

607. EFSANE:

İyib aleyhisselam hani hasda deyilke, iyiykene herkese yardım edermişmiş işde. Fakirleri evlendirirmiş, fakirlerin çocuklarını gözetlirmiş. Kendi çocukları da varmış 6-7 tâne onun. Zenginimiş, ilimce de çok zenginimiş. Bi gün Şeytan buña işde kafa takıyo. Cenab-ı Allah’nan gonusıyo. Seniñ diyi bak diyi en diyi göz bebeğın diyi bu diyi Eyib’i diyi ben diyi yoldan çıkarırım diyi. İzin ver diyi. O da diyi ki ben diyi saña izin veriyim diyi. āzınna kafa tarafına dokunma diyi, geri yerini nāparsan yap, diyi.

O İyib aleyhisselam, biriniñ düğününü yaparmışımış, çocukları hayvan otlatmışımış. Oraya şeytan bi helak getiriyi. Hayvanlarını, çocuklarını öldüriyi, telef ediyi hep. Ordan Eyib aleyhisselam’a bi haber geliyi; hayvanların, çocukların hep öldü, diyi. Gitse baksa ki dediği gibi hepsi ölmüş. Ama hepsini, çocuklarını neyse gömiyi. Ondan sōna gene hiç bōle bi şeyde bulunmiyi, hani Cenab-ı Allah’a bi kötü durumda bulunmiyi. Yāni ben “Hata mı yaptım, kötülük mü yaptım?” demiyi. Allah’a duva ediyi. “Allah’ım sen verdiñ, sen aldıñ. Ben buña ne diyebilirim?” bōle

isyan etmiyi, dua ediyi. Sōna gene buña başga bi galan hayvanlarını da telef ediyi, öldürüyü. Gene bu bir şey bōle kötü durumda bulunmiyi Cenab-ı Allah’a garşı.

Bi gün de bōle çadırdı namaz gılırmışmış. Namaz gılıkan üflüyü oña şeytan. Her yeri yara, çıban oluyi. O da kokuyi. Sıcak havalar, çöl... köylüye hep gidiyi. Siz bunda bulaşıcı hasdalık var, ekmek vermeyin. Ekmek vermiyiler, su vermiyiler. Sōna diyi siz bunu atın, kokuyi, hepinize hasdalık bulaşcak, diyi Şeytan, insan gılığına giriye. Onu alıp gediye, bi çöle atıp geliye. Onu da garısı sürüye sürüye götürüyü. Bi mārada taşın üsdüne yatıriye kölgeye. Aç, günlerce aç... Geliye, fırınlardan ekmek isdiyi. Şeytan, herkeşe o gelmeden haber veriyi. “Vermeñ.” diyi. Sōna bi gün şeytan fırında ekmek yaparmış, gırmızı gırmızı ekmek çıkarırmış. O da güzel kokmuş. Fırıncıdan isdemiş. O da demiş, bi şartla vericem saña ekmā, demiş. Saçını demiş keser de başa verisen demiş, ben saña iki tāne ekmek vericēm demiş. o da çaresiz galiye. Kesiyi saçını, beligini birini veriyi. Dā o şehirden ayrılmadan Şeytan, İyib aleyhisselam’ın yanına varıye. Hanımın zinā yapı, sana ekmek getiriye, diyi. Bak bi saç diyi elimde diyi. gösderiyi. Ordan götürüyü Eyib aleyhisselam’a hanımı ekmā götürüyü. O da diyi ben seni ekmā yimicem, diyi. zinā yapı, getirdin, diyi. O da yapmadım, diyi. “Yapdıñ.” derkene... Dii yapmadım, hiç bi yer ekmek vermeyişin, diyi fırının biri, diyi saçını kes ver, dedi. Mecbur galdım, aşlıktan verdim, diyi. O da diyi keşge ac ölseydik vermeseydiñ, diyi. Eğer diyi ayā kalkarsam diyi saña kırk sopa vurcam diyi. Kadınlara sopa ordan meydana gelmiş zaten. Ondan sōna o, orda yedi sene yatıye.

Yedi sene sōna Cenab-ı Allah’dan nidā geliye. “Eyib, kalk!” diyi. O da “Kalkmam ya Resul Allah” diyi. gurtlar yemiş her yerini. Gene diyi “Eyib, kalk!” diyi. “Kalkmam ya Resul Allah” diyi. Gene bāriye, nāra atıye. “Kalk!” diyi. Üçüncüde silkinip kalkıye. Ayān topūnu diy, yere vur diy. Vuriye, ordan bi su fişkiriye, gir suyun içine diyi, giriye. Ordan traş olmuş, ondan sōna sakal bırakmış, vücudu tertemiz olmuş, aynı esgi haline gelmiş, öle çıkmı o suyun içinden Eyib aleyhisselam. Ondan sōna üryasına giriye. Hanımına, diyeler vaadini yerine getir, diyeler. O da diyi “Ya Resul Allah! Kırk sopayı vursam bu gadın ölür.” diyi. “Ne yapmam lazım? Başa bi yol gösderiñ.” Tekra rüyasına giriye. Kırk diyi çavdar diyi topla diyi belini bağla diyi bi kere vur diyi. Erkeklerin gadını dōmesi ordan galmış işde. Ondan o galiy işde... (KK364)

608. EFSANE:

Eyüp Peygamber'in şeysi çok. Çok zenginmiş. Fakat şeytan ii buña musallat oluyo. Cenāb-ı Allah'a yā Rabbi deyo, bana sabır ve, deyo. Hir şeyini gayıb ediyö. Gine de sabır ediyö. (KK182)

609. EFSANE:

Meyrem Anamız, küçükkene bôle çatı bi gatda hep ibadet ederimişmiş. Ona Zekiriya bakarımışmış. O da yemek getirirmiş. O yemek getirse ki o Meyrem Anamız namaz gılărımışımış. Onun yanına yemekleri melejkeler getirimiş zaten yanibaşına, sağ tarafında. Bakarmış Zekiriya kapıdan, yemekleri gelmiş. Geri gidermiş. Hiş dışarı çıkmazmış. Hep orda ibadetle uğraşırımışımış.

Neyse gelişmiş, büyük kız olmuş. Cenab-ı Allah'dan nidā geliyi ki “Sen bebek yapcan.” O diyi “Ya Resulallah, ben evlenmedim, elim erkeg eline değmedi. Ben nasıl bebek yaparım? Baña ne der halk?” demiş. Onnar da diyi ki sen diyiler... Mecburen biz saña bir şey göndericiyk, meleýke göndericiyk, erkek sen... Bebek olcak.

Neyse bebek oluyi, hamile oluyi bu. Garnı büyüşün herkez diyi Zekiriya'dan diyi. bunnarı... Meyrem Anamız çıkıyi, gidiyi. Ama doğumu yaklaşmış. Zekiriya da gaçıyi. Gaçarkana, köylü arkasından govalarkana bi çoban varımış, goyun sürüsünnen. Güderimiş. Demiş ki “Ben nere saklanıyım? Halk beni öldürcek.” demiş. Bu demiş ağacın govuğna gir demiş. Bu da ağacın govuğna girı ki ağaç kapanıverı. Halk da gelişin soriyi. Urda diy, Zekiriya diy. Saten çoban şekli şeytanmış, goyun sürüsünnen güden şeytanmış. O da diy bu ağacın diy içine girdi diy. Halk onu kesiyi. Keserkene Zekiriya bi kere içini çekmiş. Cenab-ı Allah'dan nidā geliyi ki “Eğer bir daha içini çeker, isyan ederseñ saten peygamberliğı... Da hani ahiretini de öldürürsüñ.” diyi. Hiiç seslenmiyi, kesiyler belinden, gan akıyi, deviriyler aacı, goyup gidiyler.

Meyrem Anamız da bi nehir kenarına varıyi, orda sancısı tutuyi. Cenab-ı Allah'dan nidā geliyi oña ki “Yā Mērem!” diyi. “Furma ācına dayan, hiç acı çekmeden étcen.” diyi. Oraya dayanıyo. Acı çekmeden doğum ediyi. Doğum etdikden sō... Zaten göbağ falan kesik doğuyollar. Ondan sō o furma açlarından şey döküliy, furma döküliy. Meyrem Anamız ondan yiyi. Halk bunu diyi ki “Bu çocuğu

nerden aldın?” diyi. Gene buna isyan ediyiler. Belek dā çocuk, neyse bir aylık oluyiolmiyi, gonuşıyi İsa. Ben diyi Allah tarafından nidā olarak geldim. “Siz, annemden ne isdiyiniz?” diyi. Ondan sōñ halk ellemiyo onu.

Sōña bu Hrisdiyannar bunu büyüdü. Büyüyüşün hep govaliyer. Kesciik, öldürücüik dî, çarmıha gericik, diyi. Hetdā dā bôle Almanya’da filan burlarından çivi çakmışlar, bi adam öle duruyi. İsa aleyhisselam işeye giriken öyle bi eve, iki arkadaş girmiş onnar. Hrisdiyannar başına toplanıyiler. “Ya Resulallah, burdan nası çıkçık?” diyi dua ediyö. Sen, diyi... Onu camdan uçurup gökyüzüne çıkarıyiler İsa’yı. Yedi gat semaya uçuruyiler unu meleykeler. O arkadaşını da suratını İsa suratına geliyi. Dışarı çıkıyî. Onu çarmıha geriyiler. (KK364)

610. EFSANE:

İsa, Şam’a gelecek, onnar çama gelecek, diye çam süslüyo. Onnarın inancı öle. (KK376)

611. EFSANE:

Süleyman Peygamber zamânında birisi dağda su içerken iki kişiniñ gonuşduğunu duymuş. Şimdii diyolar ki bu suyu içen ölümsüzleşir. Adam içiyö, gençleşiyö. Hasdaymış da dinşleşiyö. Her derde devā bulur. Bu sefer Süleyman Peygamber’e tabi mālûm. Soruyolā. Birisi deyolā ab, su bulmuş. Çağırın o adamı. Nerde bulduñ? Buldum. Hakkatan ona da tabi deyveriyolā, peygamber ya.

Süleyman Peygamber bu sudan içmek isdemiş; ama içemeyö. Her guşlarıñ, gurtlarıñ liderlerini toplamış, karıncadan file kadar. Fakat bu baygış gelmemiş. baygışın bayā Süleyman Peygamber’e birkaç olayda maalefeti olmuş. Demiş eee benden memnun musunuz ey İsanar, filler, garıncalar, neyse... Memnunuuuuuz, memnunuz. Ee, memnunsanız benim devamlı burda galmamı isder misiñiz? İderiiiiiz, isderiz. Öyleyse bi su çıkmış demiş, ben bunu içen, Gıyāmet’e kadar siziñ başınızda durmamı isder misiñiz? İderiiiiiz, isderiz. Ee, herkezi bir bir saymış. Duguk yok. Nēde len bu duguk? Çağırın. Duguk, baygış. Baygışı çağırın bakam. Gelmeyö. Bi daha haber. Gelmiş. Neye gelmediñ goca kafa demiş. O da e geş galdım. Bak, su varımış. Önceden de gızıyomuş tabi oña ooo tüy hikâyesinde. Şindi öteki kõnuya gelince gene neye gelmediñ goca kafa demiş. E, gelmedim demiş. . Bak, bi su vā, içen mi? Sen oy veriyon mu başa? Ben gabıl etmeyon, işme demiş.

Benim öldüümü mü isdeyon? Hayır, öldüğünü isdemeyon. e ben o suyu işmezsem ölceñ. Biyo Süleyman Peygamber gazāba gelmek isdemiş. İyi dinne Süleyman, demiş. Tamam, senden memnonuz. Ben derim ki Allah ne gadar ömür verdiyse o zaman kadar yaşa. Bu suyu sen işdiñ mi nesiller değışicek, gavimler değışicek, señ yaşlancañ. Sennen alay etmeye kakarlar. Sen de onnardan intikam alcan deye gazaba kalkāsıñ. Kimini vurduru, kimini gırdırmaya kalkarsıñ. Katil olursuñ. Adaleti şaşırırsıñ. En iyisi sen bu suyu içme. Ömrüñ gelince, Allah ne ömür verdiyse o zaman öl, demiş. Ve Süleyman Peygamber de āb-ı hayat suyunu işmemiş. Tabii o su, gayıbolmuş sonra. (KK271)

3.3.2. HALİFELER VE SAHABELERLE İLE İLGİLİ EFSANELER

612. EFSANE:

Meselā Hazreti Ömer döneminde inanmıyannar buuuğ gelinnik kızları, yaşı gelinnik çağına gelmiş kızı, her sene bi tānesini Nil Nehrine atıyular. Nil Nehri taşıyor, bütün her tarafı su götürüyü. Bu Hazreti Ömer Radiyallahu bunu duyuyo ve mekdup yazıyo. Hazreti Ömer'den Nil Nehrine, sakın bôle bi şey yapma, Rabb'ın bundan razı olmaz diyi. Ve ondan sōna atılan gelinnik kızların hiç birinde taşmıy yāni. Atmıyiler gāri. Bu ādeti, Hazreti Ömer kaldırmış oluy gızım. (KK331)

613. EFSANE:

Hazreti Ömer zamanında gurtlar goyuna saldırmazmış. Bôle goyunuñ içlerinde yayılır, gezerimiş. Gatiyen goyuna saldırmazmış. Bir gün gurt goyuna saldırıyo. Çoban da tābi bunu tecrübesini görüyomuş evelden beri. Eyyyvah demiş, Hazreti Ömer öldü. Bak, ordan annayo yāni Hazreti Ömer'in öldüğünü. Hazreti Ömer çok şehreli, çok ciddi... Şeytannar, Hazreti Ömer'den kaçarımış. Bôle yüzüne garşı geldiği zaman sokağa giderken onu gördülē mi kaçālarımış. O şekil yāni bôle disiplinliymiş. (KK230)

614. EFSANE:

Birinci tarikat Ebübekir Efendimiz. Nakşibent tarikatından. Ebübekir Efendimiz Peygamberimiz'e deyo ku Yā Resul, ben Allah'a biraz daha yakın olmag isdeyon. Ne yapabilirin? E namaz gıl Yā Ebübekir. E namaz gılıyon, namaz yeterli

gelmeyo. E oruç dut, oruç da yeterli gelmeyo. Tabi o zaman dā Kuran okuma yok. Zikret Yā Ebūbekir deyo. Nasıl zikir eden Yā Resul? Allah, Allah, Allah de deyyo. Neyse Ebūbekir Efendimiz mubārek, biraz zayıf bedenniymiş. BaşlamışAllah demeye gāli. Şöyle dilini damaa dayayarak içinden Allah, Allah deyomuş. Gizli zikir...

Hazreti Ali Efendimiz gelmiş. O on ikisini de çekdi ya Hazreti Ali Efendimiz, heybetli, çok guvvetliymiş. O gelmiş, bi bakmış. Yā Resul, Ebūbekir ne yapıyo demiş. O da zikir ediyo Yā Ali. Ne démek zikir etmek? İşde eveli Allah... Niyolcag o? Allah'a yaklaşmak için zikir ediyo. Ne deyo? Allah deyyo. E, ben de deyen onun dediğinden deyo. De Ali, sen de de. O da o gibi demeye başlayo. Derken mubārek çok heybetliymiş. İçinden bi geliyo. Yerinde duramayo. Bôle gaynayo, sanki kalğıyo içinden. Yā Ali sen içinden geldiği gibi çalış, Ebōbekir de içinden geldiği gibi çalışışın deyince Efendimiz, Hazreti Ali Efendimiz Allah dedikçe ağzından çıkan duvara yapışyomuş. O gadā guvvetli, heybetli çalışıyomuş ku...

Efendimiz ikisine bakmış bakmış şey demiş: “Yā Ali sen biraz geri çekil, yā Ebōbekir sen de biraz oña doğru gel. Şöyle ortasını bulun, demiş. Sen biraz dā guvvetli çalış, yā Ali sen de biraz ağır al. (KK409)

615. EFSANE:

Meselā Hazreti Ali Efendimizin ayāna bi savaşda şey batıyo, gılıç batıyo. Çıkaramayo; çünkü çok acıyyo. Nasıl çıkarız? Ben deyo ancag deyo namazda bunu çıkarabilirsiniz deyo. Ben namaza durdum mu bu dünyayla ilişgiyi keserin, hiç kendimde olmam, o zıman çıkarışınız diyo. Namaza duruyo, o ara çıkarıyolā. (KK182)

616. EFSANE:

Bi de Fatma Anamız'ın gocasını deve güdermiş dağda. O deve güdüyo ıscakda, ben burda yumuşag ekmeğ mi yicen déye Fatma Anamız, ekmeği gurudurmuş, ıscakda işey bükemiş goya, çıkırık bükemiş. Bunnarı da ebem aņadı. (KK402)

617. EFSANE:

Fatma Anamız “A gızım, ben seni çok seviyon. Sen kimi seviyon?” demiş. “Ay ana, ben de benden olanları severin.” demiş. Öyle demeyip ben de seni severin, deseymiş herkes ana - babasını sevcemiş. (KK264)

618. EFSANE:

Peygamberimiz sallallahu aleyhi vessellem efendimizin torunnarı Hasan ile Hüseyin var. İkinci torunu Hüseyin... Medîne'den yola çıkarak İrağ'ın bu Kerbelâ kentinde, orada buuu, onnar da Müslüman da Müslüman değil yalnız işde. Peygamberimizin torununu öldürdüler. Buuu koltuk sevdâsı diyelim gâri. Yezid'in koltuk sevdâsı... Bütün ailesini alarak yola çıkıyı.

Fakat yola çıkmadan önce şunu annatıyım önce. Peygamberimiz sallallahu aleyhi vessellem efendimiz, sağlığında yerden bir avuç kum alıy ve sıkıy gan bôle damlamıya başlıyor. İşde bu Hüseyin'in kanı diyor. Bunu yıllar önceden yâni haber veriy Peygamberimiz.

Buuu Fırat kenârına vardığında buu Kerbelâ'nın yakınından geçen, buuu Peygamberimizin torununu aç ve susuz bırakıyiler. yanındaki yiyecek bitiya, su da bitiya. Su almak isdiyi. Yok diyiler. Ya Yezid'e biat etceksiñ ya da su yok diyilar. Vermiyilar yâni. Bunu bôle bayâ on gün, on beş gün devam ediyi. O da tabii hak dâvâ olduğu için, Yezid'e biat etmediği için savaş başlıy sonunda. Öldürüyüler, kellesini kesiyilar ve Hazreti Hüseyin Efendimizin kellesini Medîne'ye gönderiyilar. Ve onun iki kabri vardır. Biri Medîne'de Cennetül Bâkî'de, diğeri de Kerbelâ'da, orda. O şekilde şehid ediyilar gızım. Ve onun soyundan Zeynel Âbidin kalıy. Hazreti Hüseyin Efendimizin oğlu Zeynel Âbidin. Şindi Peygamberimizin soyu hâlâ devam ediyu, bu Zeynel Âbidin'den gelen soy. Hâlâ ülkemizde de var. (KK331)

619. EFSANE:

İşde bu Kerbelâ'ya... Dedesi demiş, Peygamberimiz; gitme, demiş Üseyin'e. “Hüseyin gitme.” demiş. o da gitcem, demiş; çünkü görüküyü başa orlar, gitcem, demiş. Gitme, demiş, orlarda seniñ başına çok felaket gelir. O da gitcem, demiş. Gidişin bôle bi beyaz toprak gomuş pencereye. Hanımına da demiş, bu demiş toprak gırmızıya dönerse bil ki Üseyin şehit düşmüşdür demiş. O da o toprağa her gün

bakarmış. Her gün bakarmış. O zaman bu Araplara gelmişler gâri harbetméye. Orda harbederken Kerbelâ'da bunnarı hiç yenemeyişin bunnar, suyunu kesmişler, su vermemişler üç gün. Susuz oluşun da bunnar yenik düşiyiler, yenik düşüşün Hazreti Hüseyin'in kafasını kesiyiler. O toprak gırmızıya döniyi. Ālamış Peygamberimiz "Hüseyin'im!" demiş, şehit düşdü diye. o zaman intizar vermiş. Dünya demiş Peygamberimiz, bin bir ayak dirilip demiş dünya gurulup da bitesiyeye gadar başınız felaketden gurtulmasın, demiş Arab ülkesinin. Bunu ben anamdan duydum, Kerbelâ'yı. (KK364)

620. EFSANE:

Hazreti Ali'niñ oğlanları var işde Hasan'la Hüseyin. Onlar büyüylä. Büyürken onlā şey, demiş Cebrail aleyhisselam demiş ki sen, demiş, hani onları sevmiş. Bi toprak getirmiş, bak bu demiş, kana döndüğü zaman, demiş bunlar hani şaadet şeyini işcek, demiş. Sōna onlā n'oluyo, elli dört yaşına gelince Hüseyin'i şehit ediyolā ya. Onu bilirim ben. (KK28)

3.3.3. EVLİYALAR / DİNİ KİŞİLER İLE İLGİLİ EFSANELER

621. EFSANE:

Hacım Sultan, Horasan'dan gelme. Ahmed Yesevi'niñ talebesiymiş o, Ahmed Yesevi'niñ. Şimdi Ahmed Yesevi'de bunnā gerekli tālîmi, terbiyeyi, neyise okulunu okuyyolā. Buña deyo ku sen git, Susuz Viran deye burāya, Susuz Viran Hacım köyünün esgi adı, burāya gitceñ deyo. Öbürkünü öbür tarafa, buraya bunu... Buna bi asa veriyö. Biliyo musun? Bi işey olarakdan, çoban olarakdan. O da bakıyo ku tabbi bunu biz atalarımızdan dinnedig. Deyo ku bu şey neye yarā, asa neye yarā? Yoldan bi filcancı gatırları geçiyomuşumuş afedesiñ yükünen. Bi göyo asa ikiye bölüyo. Ahmed Yesevi de goluñ dutulsuñ seniñ deyyo. Neye deyo deneyyon bu şeyi deyo hayvanda deyyo. Bu, gel zaman git zaman ibādet ediyo, bununuñ golu açılıyo. Bununuñ lagābı Golu Açık Hacım Sultan oluyo.

Buraya geliyo. Burda sığır gütmeye başlāyo. Burda dul gadınıñ birisinin de evinde duruyo. Burda işde sohbet edēlēken deyolā kı seniñ anañılan bu afedesiñ zinā yapıyo falan bunu kötölemeye çalışıyollā. Buña mālûm oluyo bu Hacım Sultan'a da.

Burda bu türbe yoluna gidiyo. Ölonuñ elinden yapışıyo. Gel bakam deyyo gış gününde. Sennen deyo şeye gadā, köy dışına gadā gidem deyyo. Ağaca çıkıyo Hacım Sultan. Şu sepedi deyo al deyyo gış günü biliyo musuñ. Meyvêlê oluyo ağaçda, guru ağaçda. Şu elmadan mı alān, şu erikden mi alen, şu armutdan mı alān deyo. Adam bakıyo altdan, bunun erkékliğı yok afedesin. İki tâne gül. biliyo musuñ? Yā Recep Hacım Sultan, deyo, en deyo, ben ôrencēmi ôrendim dēyo. Bi sepet de meyve toplayo. Buraya geliyo, gış günü meyveyi dağıdıyo. Burdakı olan insannā da hayret ediyo, bu gış gününde bu meyve nēden geldi? Ondan sōna anne deyyo sen kim ne derse desin deyyo. Hiç inanma, deyo; o adamda erkeklik naāmına bi şey yok. O eren, érmiş, ondan bize zarar gelmez, dēyo. Bu da sepet, meyvemiz, deyo. Meyve sepetinnen goyveriyo. Yāni değerli bi zat... Bu konularını duydum. Dedem rāmetli ôle derdi Hazireti Ali'niñ torunuymuş bu, peygamberiñ. Peygamber sülālesi yāni. Ôle derlēdi. Savaşda şe etmiş veyatda hurda bi dervişlik yapmış veyatda işe... Değil, dēlēdi dedem rāmetli. Biliyo musuñ? Bu, peygamberiñ torunuymuş. (KK25)

622. EFSANE:

Hacım Sultan efsanesi şöyledir: Bu Hacım Sultan'ı... Afyon'da sığır çobanı olduğı söylenir, üç oğluyula berāber. İhtiyar nenenin birisine der ki nene bugün sen ineğini sığıra katma, sürüye katarsañ sürüye gurt saldırarak, seniñ ineğı yiyecek. O da demiş ki benim ineğı çalcaksın, başa düzenneme yapıyosun, diyerek ve götür benim ineğı, ben nerede otlatacam, diye ineğı katıyor. Katmış; fakat o gün de çobanın söylediğı gibi sürüye gurt saldırmış, o ninenin ineğini yimiş.

Nine bu sefer, bir gün evel söyledi ya, Afyon gadısına davā açmış. Bu bir gün evel benim ineğimiñ gurt yiyeceğini söyledi, demek ki kendi bi düzenneme yaptı. Çaldı mı, aldı mı? Gadı tabi sığır çobanını çağırılmış. Ne yapıñ bu ninenin ineğini? o da "Gurt yidi." E peki bir gün evvel yiyeceğini nerden bildiñ? Bildim, demiş. O zāman sen bu ineğı çaldıñ. E şahitleriñi bul. E şahit dağda yok. Dur demiş gadı efendi, ben şahitlerimi çağırıyım. Dışarı çıkıyor. Dağlar, taşlar geliñ bana şahadetlik yapıñ. Bu sefer bi güldürtü başlamış. Gadı korkuyo, dur de. Ve söylendiğine göre Afyon'uñ üzerinde zincirle bağı gaya vardır. Yāni Allah mahafaza o gaya kopsa Afyon'uñ yarısı batar. Hikmet-i ilāhi bōle insañ beli gibi zincirlerilerle gaya gayaya bağlanmış. Sanki bu tarafā bōle çakılmış, öteki gayaya da çakılmış bağlanmış. Ne

hikmet-i ilâhi ise. Ve kadı, sığır çobanınını haklılığını görünce tamam demiş, sana sözüm yok.

O gece sığır çobanı üç oğlunu alarak batıya doğru yönelmiş, yöneldiği söylenir. Oğlunun birisi Büyük Erice köyünün güneyinde Durasıllı derler adına... Ora da örtü dutmadığı söylenir, edrafi duvarlıymış. Oğlunun biri orda galmış, vefat etmiş, ölmüş yâni. Geliyor, şu bizim köyün dereninı gıyında orda bi gabir vardır, kimi o der. Üçüncü oğlu da bu bizim köyün olduğu yerdeki derler o Samet Dede'yi; ama değil, ama değil. Bu kövü gurtulunca Gızannar Mezarı derlerdi, biz gençliğimizde gazdık. Maalesef gabirinı ölüsü de çıkmadı. Dokuz metre gazdık, çıkmadı. Gızannar Mezarı deye geçer. Yâni gızan güççük evladı anlamına geliyor. Kendisi de gitmiş, Hacım'ın güneyinde, orda vefat etdiği söylenir, sığır çobanının. Hacım Sultan deye anılır. Benim duyduğum bu. (KK271)

623. EFSANE:

Afyon'da sığır güdüyo bu, Recep Hacım Sultan, duyuşumuza. Biii iğtiyar gadınını birisi ineğini gatiyo. Gatma deyo. gurt, guş yirse garişmam dēyo. Niyse... ordan gāri diñnemeyo, ineği gatmış. O çoban ya. Onu da canavar (kurt) yiyo. E ben saña demedim mi deyo. Garı, mākemeye veriyo bunu. Ben buña söyledim deyo. garişmam. E ne biliyon sen bunu? Mādem şāyit bul deyo. dađlā, daşlā şāyidim deyo. Başka kim olcag şāyidim deyo. Benim arkamdan gayalā geliñ deyo. Hālen daha mevcuddur yâni Afyon'da. Dağ bōle Adliye Sarayı'nın üzerine bōle yıkılıverceg gibi. Hemen langır langır başlamışla dađlā, daşlā gelmeye. Dur, dur, dur demişlē. O gadına deyo sen haksızsın, beyefendi haklı deyyo. Yâni bōle de bi rivayeti var. Beraat ediyo gāri. Burda yerleşiyō çoban gibi, yörük gibi. (KK13)

624. EFSANE:

Bi māzisi dā vā bunuñ. Bu Horasan'dan gelme deyo lā; ôle duyuyoz çünkü. Bu Afyon'a geliyo. Afyon'da gine sığır güdüyo. Bi nine sığırını gatiyo sabāleyn. Nine deyo sen sığırını gatma, gurt yiceg deyo, canavar yâni. O da deyo ku... āşamleyn sığır geliyo, bakıyo ninenin inek yok. Bunnā mākemeye düşüyo, gadiya o gün için. Varıyo. Eee? Kadın deyo ku o ninenin yanında bi tâne dā kadın varımış. Vā mı şāyidin deyo nineye. Vā deyo. Aha felançı deyo yanda baña bōle bōle dedi. Benim ineği satdı, yidi deyo. Şunu etdi, bunu etdi. Gadı o zaman bi yo da Hacım

Sultan'a soruyo: "Seniñ vā mı şāyidin?" deyo. Vā, deyo. Dağlā, daşlā, ulu guşlā bütün şāyidimdir deyo. E, dağlā, daşlā şāyid olu mu, deyo. Evet, deyo; olur, deyo. Yörüyüñ yā dağlā, daşlā, ulu guşlā deyo, şāyidliğe deyo. O gayalā da güldür güldür başlamış şey etmeye. Gadı dur deyo, tamam deyo, sen haglısın, deyo. ordakı gayalā da şindi bağlıymış. (KK256)

625. EFSANE:

Hacım Sultan'ın da bir anısını biliyom ben. Şôle: O şurda Çivril'de sığır gütmüş. Çivril'de sığır güdüyo. Kaç sene, dört, beş sene hiç pazarlık falan yapmamış. Orda sığırını güdüyo. Eee dört sene durmuş, beş sene, neyise. Eee gitceg. Ee ben demiş bıragcan gāri. Bırakcañ ya sen bu zımana gadā bizden bi şey talep etmediñ bi şey. Ben sizden bi şey demiyon. Bi de ala danası varımış. Benim ala dananın torlarını veriñ, ben başga sizden bi şey isdemeyon, demiş. onnā tamam demişlē. Akıllarına gelmeyo ku beş altı senede bi dana kellek yapāsa n olur? E ne bilceñ? Ben bilirin onu demiş. Çivril'den yokarı çıkıyo. Orda tepede gāli, rampa ya, ordan kendi dilinnen bağramış. Benim ala dana torunnarı benden yana gelsiñ demiş. Sığır olduğu gibi dönüvemiş ondan yanna. Zāten beş altı senede mal hepsi onuñ torunnarı olmuş. E söz vemiş adamlā. E tamam, demişlē. Sürmüş bu sığırını olduğu gibi, gelmiş.

Geliyo. Bizim de şurda Yayalar'ınan aramızda köprü vādır. Karaosmanođlu Köprüsü derlē şuraya. Oraya da gelmiş. Usdalā yapmış köprüyü, bitirmişlē. Ellerini, ayaklarını yıkayıp o zımanın bērinde beton mu vā, ne varısa atmışlā. E dā ıslak. Geldi sığırınan. E, ben burdan geçcen. Sen nası geçcen burdan? Geçemezsiñ sığırınan, biz dā yeni yaptık, ıslak. Olmaz, geçirmeyiz. O zımana gadā asası gāli, çayıñ orta yerine dikivemiş. Yā çay, yol bana. Çay durmuş. Tabii sığır geçesiye gadā... Gāri köprüden geçmeyo da su olmayınca şeyden geçiyo. Yāni su büyölmüş. Ondan sonra alıvemiş, su büyölünce gadā. Dayan demiş haram paraynan yapılan Garaosmanođlu Köprüsü, yıkıl demiş. Yaptıran da haram paraynan yapıyomuş. Çünkü biliyor o, haram paraynan yapıldı deye. O zımana gadā köprüyü sel almış yörüyüvemiş. (KK182)

626. EFSANE:

Hacım Sultanı zamanında bizim bu... Meselā Yayalā... Bizim aramızda bi köprü varımış. Köprünün inşaatı bitmiş, o gün bitiyo. Hacım Sultanı da sözüm

yabana sığırlarınan geçmeg isdeyo bu köprüden. Deyo ki musāde ediñ, köprüden ben bu sığırlarımı geçiren, deyo. O zımana gadā köprüyü yapannā, biz dā yenice yapıdğ, bu sığırları burdan geçirmeyiz, deyo. E o da ne yapcağ Hacım Sultanı? Hemen meselā biz Banaz Çayı deriz yokarı çıkıyo, āsāsını çayıñ orta yerine dikiyo. Su güğeriyo yokarı doğru, sığırlarını geçiriyo. Ondan sonra deyo ki “Haram paraynan yapılmış Garasuluoğlu Köprüsü dayan bakam.” deyo. Āsāyı çekiveriyor köprüyü möprüyü alıp gidiyo su. (KK304)

627. EFSANE:

Şimdi bizler... Burda Kelekci Deymeni vādır Yayalar'ınan Bıdaklar'ın arasında. Esgiden bizim köylülē falan oraya un üyütmeye gidilirdi. Burdan yakın köyden birisi değirmene gidiyo, un üyüdüyo. Kelekci Deyirmeni. Burdan Kelekci Değirmeni'nden çıkdıñ mı dikdir. Bōle gayalık, dikdir yokuş. Adam yükünü yüklēyo, gağnısını yüklēyo. Rampaya bōle sarıyo. Çıkamayo öküzlē. Yetiş yā Hacım Sultan gāri, deyo. Öküzlē çekmedi deyyo. Ordan ak sakallı birisi, Hacım Sultan dutuyyo. Tepeye, ta başa çıkarıyo. Çekil gāri Hacım Sultan, deyo; öküzün buynuzu, deyo; acıtcak seni, deyo. Biliyo muñ? Şey gülüyo, sakallı gülüyo. Gāri gülmesiniñ mānāsı, ben kendim, bu benim kendi yoruşum. Gāri işiñ bitdi, işiñ bitdi yāni, Arap furmadan endi hurma māfiş, der gibi. Yāni işini gördüm gāri, yokarıya çıkartdırdıñ gağnıyı, dēyo. Biliyo muñ? Yāni yatdığı yēden, burdan adam meselā ordaki adamıñ gağnısını çıkarıyo. Bu meşur yāni, derlē. (KK25)

628. EFSANE:

Hacım Sultan'da da gene bakın erkek çocukların ismi Recep, kız çocukların ismi Sultan'dır. Hacım Sultan, Uşak coğrafyasına geldiğinde, Kökez tarafından geldiğinde orda Kökez civarında bulunan Banaz Çayı'nı geçmek isdediğinde orda bunu bir ejderha karşılar. O ejderha, o bölgeye musallat olmuş, çok zulüm yapan bi yaratık. Tamam mı? Ve elindeki tahta kılıcı çıkartarak Hacım Sultan, o ejderhāyı öldürür ve o muhitin insanını ondan kurtarır. (KK251)

629. EFSANE:

Bu zat, Hacım Sultan, ordan sığırları sürüyo, bizim köye geliyo. Ben buraya sığırları bi yēde zapdeden. Kövlü demiş o zıman için olmaz, demişlē. Sür sığırını git. Bizim sığırı eyleyecek yerimiz yok. Köve guymayınca gadā köyden dışda şöyle Eylek

Gayalā deriz. Gāri orda sıcakda hayvannarını eylemiş orda, isdiraat etmiş. Da köve beddua etmiş. Kel Budaklā demiş, naha ne uzayıñ, ne kısali. Eşşeg guyruğu gibi öylece galiñ, demiş. De bizim köy en esgi olduğuna göre hālā ufağ ufağ kövüdü. Yeni şurda yirmi beş, otuz seneden bu yanna baya bi atlama yaptı, böyüdü. Bizim köye de böyle bi beddua yapmış Hacım Sultan. (KK182)

630. EFSANE:

Hacım Sultan bu Kıbrıs Harbi'nde mi ne... Şey olmuş, bu Hacım Sultan'ın kılıcı varmış, başucunda asılı. Başucunda asılı kendi kılıcı varmışımış. O, Kıbrıs Harbinde yok olmuş başucundan. Harp bitmiş, savaş kazanılmış. Kılıç tekrar aynı yerine asılmış. Kan damlıyomuş ucundan. Heee. Hani Hacım Sultan'ın. O gibi evliyalar o şeylere katılmışlar, savaşlara. Neden ne harbi kazanıldı? O zamanlar erkek, şey azmış, askere katılan insanlar azmış. Ama işde böyle evliyalar da katıldığı için şeyler kazanılmış. (KK116)

631. EFSANE:

Vā, bi şey dā vā. Bizim burdan Kore Harbi'nde çemberde galiyo, Kore Gāzisi. Eee? Çemberde galiyo. Kaputını şey ediyö. Şarampoluñ bi yanda Korelilē, bi yanda bizimkinnē. Yatıyo, canı geçiveriyö. Yā Hacım Sultan, yetiş, deyo. Hacım Sultan ordan yetişiyö. Hüseyin, deyo saña bu harpden bi şey gelmeceg, burnuñ da ganamacag, korkma, devam ediñ, deyo.

Eee? Aldıkları esirleri bizim işeylē... geliyölā, bakınıyölā. Hana deyo sizin deyo pala bıyıklı, fesli, atlı deyo asgerleriñiz vādı deyo, nēde onnā deyo? Yāni o düşmana öle gözüküyo. İşde Hüseyin'e de, oña da bizim köylüye... O gelirdi türbeye her gün, Uşak'da duruyodu, duāsıñı yapadı, işey edēdi, ağıladı başında, gidēdi. Orda yetişiyö bu Hacım Sultan. (KK256)

632. EFSANE:

Hacım Sultanını derlē onu. Hacım Sultanı hālā dā savaşa gidiyo falan, denir. Onuñ gılıcı felan daa başucunda, orda yatırda ya gılıcı. Dā hālā savaşa gidiyo falan, denir. Tabi bunnā bi rivayet, varsayım. (KK413)

633. EFSANE:

Çillehâne vâ, yâmir duasına oraya çıkarız. Orası Hacım Sultan inzivâya çekildiği zaman, orda çekilmiş. Yâni inzivâya çekildiği yer yâni. Çillehâne deriz biz. Geliyo buraya, yurt dutmaya geldiinde. Sığırları varmış. Burda da yörüklê varmış. O yokga oña muzallat oluyo. Tabi buna mâlûm oluyo, onnarıñ kötülüg yabcağı. Geliyolâ pis çoban, seniñ ne işiñ vâ burda? İşde bizim burası deyelâ. Bu Allah'a yakarışda bulunuyo, duğâ ediyö. O yörükleriñ bütün erkekleri ölmeye başlayo. Ondan sōna akılları başlarına geliyo. Çoban, biz etdig, sen etme. Bizi affet. Tamam deyo sizi affedeñ. Yalınız deyo siz deyo gidiñ, şu belin arkasına yurt dutun. Goyunbeli, Goyunbeylilê. O rivâyet de ordan ôle galıyo. (KK397) ve (KK50)

634. EFSANE:

Adı Ercep de şindi o bu tarafa gönderirken buña bi tağta gılc veriyolar. Başında asılı olan değıl, o sembolik, sonradan geri abeyniñ birisi yapıdı da. Bizim duyduğumuza göre... bi tâne âsâsı falan var. Bu, kendi kendine şindi gurt düşüyo. Yâ diyo baña bu tağta gılcı vêdiler; ama bu tağta gılc né işe yarar? O zıman da afedesin eşekle suçkennerere saka derlermiş. Birisi işde su götürüyömuş. Bakam deyo şu gılcı sakaniñ eşeğinde deneyim. Eşşegiñ boynunu bi vuruyo. Eşşegiñ boynunu kesiyö. Ondan sōna gidiyo bu tabi şikât ediyö hocasına saka. Seniñ deyo talêbeñ bôle bôle yapıdı. Heeee, bu daha ermemiş deyo. Ercep deyo elin, goluñ dutulsuñ deyo. Bu bi müddet eli, golu dutuluyo. Ondan sonra dersine çalışıyo. O imtaanı geçiyö. Bundan sonra seniñ adı deyo Kolu Açık Hacım Sultan olsun. Yâni Hacım şeysi, ünvanı ordan geliyo. (KK397)

635. EFSANE:

Bir de aynı işde Hacım Sultanı, ordan çıkıyo, bizim köye geliyo. Bizim köyde sığırları eylemek isdeyo. Hatdâ orda gayalâ vâdır, Eylek Gayalâ geçê. O gayalara sığırları bizim köy eyletdirmeyolâ. Orda deyo ku Hacım Sultanı, hadi deyo bu köy, sözüm yabana eşşeg guyrugu gibi ne uzalsın ne kısalsın deyo bizim köye intizar ediyö. Bunnâ tariyî sözlê. İşde bu gıdâ biliyom. (KK304)

636. EFSANE:

Hacım Sultan... Aha şorda Garaguyu vā. Garapınar'ımış. Şuuu gomşu köyden Goyunbeyli vā. Onnā ırat vēmemişlē buña. Hayvannarını sulatmamışlā. Asayı bi vuruyo. Bura batsıñ deyo. Garapınar, Garaguyu olsun deyo. puñarımışımış burası. Siz gidiñ şu belin arkasına gonuñ, deyo. İki yakañız bir araya gelmesin. İntizar ediyo Goyunbeylilere. Sığır çobanı, Horasan'dan gelme. Adı da Recep, Recep Hacım Sultan. Sultan evliyā demek... (KK301)

637. EFSANE:

Yaşlı bi gadın oraya, türbeye bakım yapmaya gidēdi. Oña gözüdürümüş Hacım Sultan. Bôle bôle, dedi. O devamlı gidēdi, hiiir gün ağşamları gidēdi yāni. Aha bôle bi pala bıyıklı, işeyli, sakallı, esmer, şöle dolgun, sakallı, fesli, demiş. (KK50)

638. EFSANE:

Onuñ bi boğası varımışımış, Hacım Sultan'ın. Boğası bunu tatib ederimiş. Hatdā yokarılada bu boğasının izleri vardır daha hālen, boğasının ayak izleri. Daşın üsdünde. Boğasınna berāber geliyo buraya. Sığır çobanı. Ayrılmazımış zāten boğası. (KK25)

639. EFSANE:

Bunnā 1071 māzisi. yidi talebe bunnā. Toplanıyolā. Bi işey yapıyolā. Yapam deyolā, bôle bi yemek, memek. Bi guzu kesiyolā. Onu toplanıyp yiyolā. Pir Sultan Ahban deyo ku bunu deyo hade deyo tekrā şey ediñ deyo, yerine getiriñ deyo. Hacım Sultan getiriyo okuya okuya. Yerine dirildiyo, guzuyu goğyo. (KK256)

640. EFSANE:

Şey bi de şu Gavazlıdan bi bayannn elleri ve gözleri kapanıyo da buraya gelince açılıyo. Hoca gadın, gözleri falan kapanıyo, elleri birleşdi... Rüyāsında görüyo. Sen Hacım Sultan'a gidēsen, ellerin açılcağ. Bizim toprağa ayak basınca gadag elleri açılıyo. Dā türbeye vāmadan başlayo açılmaya. Gözleri de açılıyo. Musgacı Fatma deye. Onuñ rüyāsında gözüküyo. (KK428)

641. EFSANE:

Mildan Dede'nin diğeri bi hikâyesi vardır. Hanımına ekmek bişiriveriyomuş. O kövden de birisi ee burıya, ta bizim kövden geşmiş, Kökez'den burıya gelmiş. O, kövden odun getiriyomuş. Bizim bu kövden üç kilometre gelince Keycek Deresi derlê, dereye gelir. Ordan öküz çekmemiş. O yanna bu yanna uğraşırkan kerâmetli deyolâ Mildan Dede, yetiş benim gağnıyı gurtâ, baña yardım et demiş derlê adam. Mildan Dede, otduğı yêde duvara parmâni yaslamış; ama kendisi o adama, köylüsüne görünürmüş. Köylüsü orda, Keycek Deresi'nde görüyo. Gağnıyı çıkâmış. Tam düz yere çıkarınca Mildan Dede, öküzlêñ önüne geşmiş. Düzgün yere çekiveren dêkene Mildan Dede, gaş gâli demiş. Öküz buynuzunu sallayveri de gıçını yırtâ demiş. Adam gülmüş, Mildan Dede, hanımına ekmek bişiriverikene. Nooldu adam? Bizim kövlü falanca demiş Erice Çifliğı'ne oduna gitdiydi, getirikene Samatlâ'ñ Keycek Deresi'nden çekemedi. Baña çağırdı. Vādım, öküzün gağnısını çıkarıvedim. öküzlêñ önüne dişdüm, çekeken bi yo da buynuzu bacâñı yırtâ dedi baña da ona gülüyon demiş.

Hakkaten de gelince sormuşlâ. Adam, Mildan Dede olmasa ben gağnıyı gurtaramacâdım... hatdâ hindi birine işi bitirivêdi mi gaş gâli Mildan Dede, öküzün buynuzu bacâñı yırtâ derlê. (KK271)

642. EFSANE:

Budaklar köyünde Mildan Dede deye birisi varımış. Mildan Dede'niñ kerâmet ehli olduğı söylenir. Budaklar'ıñ camii eñ doğru, yönü kibleye, Kâbe'ye doğru olan ora derler. Niye? Yapan usda Rum'umuş. Caminiñ yönünü değışik tarafa çevirmiş. Oğlum, usda efendi! Bunu şurıya yap, bak şöyle yap dediye de tartışmışlar. O zıman derlê "Gel hey kâfirin dölü," demiş. Bas o ayâmiñ üsdüne. Ayâniñ üsdüne basdırıyo Rum usdâya, bôrüne bi sumsak vurmuş. Bak demiş Kâbe derde. Kâbe'yi gösdermiş derlê. O zıman o Rum usda Müslüman olmuş, minarenin, caminiñ yönünü tam oraya denklemiş derlê. Eñ doğru camii Budaklâ köyünün camii derlê. (KK271)

643. EFSANE:

Şurda Budaklar köyü vâdir. Orda bi Vildan Dede varımışımış. O Vildan Dede de onuñ âsası varımış, basdon gibi bi şeymiş o, duruyomuş, geçen sene de bôle bahsi

geşdi onun. Bu Budaklā'nın camisi yapılrkana demiş usdalara, şey demiş bak demiş Mekke'nin yönü bu yanda, kible bu yanda olcag demiş. Usdalā demiş hayır yā demiş orda kible olmaz, bu yanda olur. Yoo demiş burda olcag. Onnā orda olcag, o burda olcag derlerimiş. Ben size gösderen, demiş usdalara, ondan keriii ona göre, demiş; bu, demiş caminin yönünü o yanna yapceñiz, demiş. usdalān başına diñelmiş. Böyle derdi dedem irēmetlik, ayāni bōle dutmuş. Tabi ona gözüğyo. bōle galdırmış, bak demiş Mekke Medine'yi görüñ, demiş; ha, kible ne tarafda, demiş; usdalara, oña göre orayı yapıñ, demiş. Mekke Medine gözüğyo ayaanda, evet. He o işde Vildan Dede; ama bayaa bi o da yerişmiş dede, erenimiş. Bōle ayāni galdırmış, Mekke'yne Medine'yi onnara gösdemiş. De dedem irēmetlik bu derdi bütünnn Uşağ'ın şeylēnin içinde eñ düzgün kibleye bakan Budaklā köyünün camisidir, derdi dedem. (KK424)

644. EFSANE:

De bunun harp, savaş yapıdığı bu gürz, kılıç kullandığı māzemeleri vardı. Fakat ben bunu, kılıcını (Mildan Dede'nin kılıcını) bi evde akrabasının, Duman Gızı Fatma Aba falan derlē, ihdiyar bi kadın. Bōle bi çocuğu korksuñ. Gidelē, gılış suyu yıkatdın mı derlē. O zātın gılıcını suyla yıkayverilē, o içē. Onsan sōna geçiyo. Biri korkdu mu gidiyo, he, o kılıcı yıkayo. Bizim muhdarlık üçüncü dönem bu. İlk dönemde gaymakam tabii bunun şeyisini duyuyo. İlle bunu alive falan. Gürz vā savaş yapıdığı, demir, topuz bōle. Çok māzemesi varımış da, kullandığı māzemelē. O kılıcı gaymakama vēdim. İlle bunu dedi şeye goyan, müzeye.

De burda bi kadın vā, yaşlı, o sülāladan deniliyo, gürz ondaymış. O getirivedi, vēdiydi. O ille benim şeyimi veriñ, topuzumu veriñ. Onu geri vēdik. Müzeye gosun deye gaymakama vēdiydik, ordan geri getirttik.

Yumuruk gibi sapı vā. Onu, onnan hey yannāni, ağrıyan yēlēni döverimiş o. O topuz ôle yumuruk gibi, sapı vā. Hu gdā sapı vā. Burlarını, bōle neresi ağrırsa onnan döverimiş. O geçerimiş o zıman. Bōle çiyimde yel vā deyennere olara vuruyolāmış, geçiyomuş. (KK182) ve (KK340)

645. EFSANE:

Bi de Mildan Dede Köprüsü varımış. Onu da yaparken usda bir türlü üsdüne atdığı ağaçları kısa gelmiş. Bu Mildan Dede gelmiş “Ne oldu?” ağaçlā kısa geliyo. Yere yatırıñ şoraya da hōöole yuvarlañ demiş. Mildan delirdiñ mi sen? Anarız demiş

yuka yaparkene Şu gıdā hamırı gocıman yufka açıyo da bu néye uzamasın? Yapma Mildan! Leen, goņ bakam bi hurıya birini demiş. Kendi ayānnan derlē bütün ağaşları bōle Mildan derlē ayānnan yuvarlamıŐ. Daha o ağacınan durduğu söylenir. Şurda Kökez’le Budaklar arasında Mildan Dede Köprüsü... O köprü heralda duruyodur. (KK271)

646. EFSANE:

Öyle bi hikāye buuu yakın köyde vardın, Mildan Dede deye bi Őağıs. Hā Budaklā’da. O işde u zıman öküz filan oluyodu ya... Odada yatākana “Yetiş Mildan Dede!” demiş, biliyo muņ? Mildan Dede’yimiŐmiŐ onuņ adı. O da Hızır gibi bi şeyimiş demeg ki yetiŐmiŐ onnaņ imdādına. Meselā dağdan desde getiriyo öküzüne. Öküzlē de çekemeyo şeyi ya... O da yetiŐmiŐ onuņ imdādına. O zıman demiş ki... Şey... Mildan Dede kendiliğine gülmüş. Gülünce şey demiş, o dertden gurtulmuş ya “Çekil Mildan Dede, g.tüņe öküzüņ buynuzu gitcek.” demiş. O öyle deyince oņa gülmüş o yatdığı yēde odada. (KK421)

647. EFSANE:

Meselā Mildan Dede ben sana bi hikāyesini anlataym. Öyle derlē onu, hana esgiden Mildan Dede eriŐmiŐlēden derlē ya... Şindi o, esgiden bizm ekmeg biŐirilēdi, yuka. Onu biŐirilēkenē hanımınnan ikisi, eee Şurda da bi Keycek Yokuşu vādır. Sözüm yabana adamıņ öküzü çekmemiş. Orda demiş ki Yetiş Mildan Şıh demiş o. O zamana gadā da demiş hanımına ekmek biŐiriveriyo ya Şöyle elindeki ŐiŐ dēlē oņa, hōle dayamış Şişi. Dayayınca gadā öküzlē çekiyo. O zamana gadā adam demiş “Çekil Mildan Şıh, öküzüņ buynuzu g.tüņe gidē” demiş. Öle deyince de Mildan Şıh gülmüş. Hıh, hıh deye gülüyo. Hanımı deyo neye gülüyoņ? İsrār etmiş. Annatmaması lazımmış onuņ da bunu, bu hikāyeyi. O da işde yav sorma sen güldüümü falan derke isrār ediyo. Dayanamayo söyleyo. Böyle böyle oldu ondan dolayı güldüm diyo, hanımına annatiyo. Biz onu biliriz. (KK304)

648. EFSANE:

Bir de burda Şu Őükrāniye köyü var, Şu tepenin hemen arkasında, görünür hatda. Orda Vildan Amca varmış, galp gözü açık olan. Bayağ da etgiliymiŐ adamcaaz. Bizim burda odamız var Şurda, köy odası. Orda oturuyollarımıŐ. Artık af buyur, esgiden hayvanna çekilirdi arpa, buğday. Biçilir, yolunur. Şimdik adam

gelmiş. Şu tepenin arkası bôle dik, uzun rampa. Burada bak kısadır. Ordan gülmüş adam, elini bôle yapmış, sonra da gülmüş o Vildan Amca. Birini işaret eder gibi. Sormuşlar sen neden elini bôle yaptın, sōra neye güldün? Af buyur adamın öküzleri gağnıyı çekmemiş. Vildan Amca yetiş demiş ordan. Yāni o ordan, dağın, tepenin ardından ôle demiş. Yardım isdeyince uzatmış elini. Tepeden buraya çıkmış. E tabi eniş aşşā geliyo ya, Vildan Amca önünden kaç öküzün boynuzu bi tarafına geçer, demiş. Ona gülmüş adamcaaz. Ve o ôle söylemiş. Derlerdi bôle deye. Yāni ôle birisi var. Babamgil annatdığı için. Onnardan duydum. (KK349)

649. EFSANE:

Gāliba heralde Çanakkale Savaşı'nda bizim asger sıkışıyo. Ona burda Deli Mildan derlerimiş. Harman savuruyo yabayan. Harman savuruyomuş. Tabi tanıyan asger sıkıştığı zaman “Yeriş Mildan Dede” demişlê. Oña da muamma oluyo. Hemen yabayan harman savurukana hemen çıkıveriyor yabadan. Varıyo, tersine yönetine bôle işeyi sallamaya. Bütün başga harman savuran vatandaşlā da bizim dede gene delirdi demişlê. Boşa sallarımiş yabayı bôle. Da orda onun burdakı salladığı yaba orda gılıç olmuş, çok büyük zayıyat vemiş asger kâfirlere. De kâfirlere orda çok büyük darbe vuruyo. Orda sallāka yabanın gırılıyo tabi yaba iki barmaa gırılmış. Tanıyan asger cebine guymuş gelmiş yabanın barmağını. Da geldiğinde biliyo tabi. Mildan Baba, şu yabanın barmaa deyo. getiriyo, ekleyo, tam. Da yā deyo sen olmasaydın biz bayaa zayıyat vercēdig. (KK182)

650. EFSANE:

O zat (Mildan Dede) vefat etdikden sōna bizim köy şurda Alyorañ varmış, o yıkıldı şimdi köv dağılmış da. Oraya taşıyolarımız cenāzaları. Aslında bize üç kilometre falan vā. Demişlê bizim köye yā Ölülü Köylülê geliyo, Ölülü Köylülê geliyo, demeye başlamışlā. Onun da zoruna gitmiş. Şindiki gabirin olduğu yēde tepe boş. Yā demiş bôle bôle ben ölünce beni şurıya tepeye şey yapıñ, defnediñ. Oriya gitmeñ, demiş. O öldükden sōna oriya defnediyolā. Ondan sōna gabir oluyo. Fakat millet tabii onun bi dede deye edrāfını süslemişlê, püslemişlê, bi yē yapmışlā, yatır yapmışlā. Şurda bizim gabirde. Fakat tabii o şatavatı sevmediğinden sabah bi bakıyolā, o yaptıkları şey hiş bi şiy galmamış meydanda. Hepsini Çeşmealtı, deriz biz oriya atmış. Sabah bi kakıyolā, bakıyolā yā bizim yaptığımız buuu o gıdā emeg neriye gitdi? Hiş bi şiy yok orda. (KK182)

651. EFSANE:

İşde Vildan Dede de işeyde Yemen’de asger çarpışırken Vildan Dede de burda harman savuruyomuş, kövünde. Uşā’ñ köylēnden o Vildan Dede. Yalnız o da çok harplere garişmiş. Kerāmet ehliymiş. Yaşlanmış gāli de burda harman savuruyomuş tinasıñ üsdünde. Herkes meselā yetiş filançı denir ya kerāmet ehillēne. O Vildan Dede harman savurukana Yemen’deki asger darda galmış. Yeñilcēmiş Müslümannā Yetiş Mildan Dede demiş. herkez onu dedeyi deli deyyolāmış burda. Hemen başlamış tinasıñ üsdünde şöyle şöyle savırıkalla sallamayı şeyi yabayı. Gine dellendi Deli Mildan deyyolāmış. Çarpınca cavıra bağmāñ biri oraya düşmüş, iki bağmağı, yabanıñ iki bağmağı gırılmış, ta Yemen’e gitmiş.

İnan bunnarı, bu gerçeğimiş. Ebemgil dēlēdin o zaman saveş zamanında. O da himmet isdedi ya asgē de uyanık, dede de. Hemen onu almış, çantasına gomuş yabanıñ barmağını, bu Mildan Dede’niñ galiba demiş. Ona ben himmet et dediydim, ordan geldi. Öyle deyince ötekinnē geriye kışdırmış durmuş. Zaten yeşil sarıklılā olmasa Müslümannāñ biz bi avuc asger onnarı yeñeriz, derimiş. Torbasında asger getirmiş şeyi, yabanıñ bağmağını. Essahdan Mildan Dede’yi aramış bulmuşlāmış, onuñ yabanıñ bağmağımış da burda tekirā çünetlemiş dēlēdi.

Yāni böyle evliyālañ yüzü suyu hōrmetine dünyā ayakda duruyo zāti gızım.
(KK409)

652. EFSANE:

Bi de şu Yayalar köyünde gece, ortalıkda gurt esgiden çok olurmuş. İi şeye hayvan sürüsüne gurt saldırıyo. Gurtaramıyo. “Yā, Mildan Dede Yeriş!” Köpeklē de kövde galmış. Burdan Mildan Dede köpeklerine bağırıyo. Hayvannarıñ başına git, hayvannarı gurt parçalıyo, déyo Budaklar’dan Yayalā’daki köpeklere. Köpeklē, kaş köpeği varısa adamıñ, hemen yetişiyo gurtlarıñ elinden sürüyü gurtarıyo. Bu şekilde... (KK182)

653. EFSANE:

Şuuuğ neydi o Pevril Dāne’ynen Pevril Divāna’yı Abdil Ā annatırdı. Pevril Dāne saf galpliymiş. Pevril Divāna da acık fitne vecirimiş. Kendini gāyet akıllı görürmüş. İki gardeşlerimiş. Kendini çok akıllı götüyümüş. Öteki saf galpli, kendi

hâlindeymiş. Bi de yengesi varımış. Ebem evi oynarımış o Pevril Dâne, bôle ev yaparımış, sürekli oynarımış. Peygamberimiz geçiyomuş. O şeye Pevril Dâne'ye selam vemiş. O Pevril Divâne'ye selam vememiş. Sen demiş o oynuyo, ona selam veriyon da demiş bene néye selam vemiyoñ demiş. Sen demiş oooğ ebem evi de yapsa demiş bi şeylerine meşgul oluyo, sen demiş burda dikiliyoñ bak demiş, Allah aylak durana selam vēmemiş demiş derdi Abdil Ā irāmetllik.

O derdi bi gün derdi bööleee ebem evi yapıp yapıp, cavır damı yıkıl, yıkıl, yengesi de seyrediyomuş derdi. Demiş ābē demiş, o da ey demiş bene de yapıviseñ ya demiş bi ebem evi demiş. yapıvireeen demiş yengesine. Neyse yapmış. Demiş, né demiş dilicen sänä demiş, evi yapıverikene demiş. bii dizi altın ada demiş. bi dizi altını demiş vecen sene demiş ev yapıveriseñ demiş. O galbiniñ köşkünü yapıyomuş, o ebem evi oymuş, galbiymiş. O ebem evini yapıvemmiş.

Neyse o gün yatıyo. Rüyasında gocası hanımını Cennet köşkünde görüyo. Ya diyo ben seni diyo böyün diyo Cennet'iñ köşkünde gördüm diyo nası erişdiñ sen bu mertebeye diyo hanımına. O da bôle bôle diyo. Altınarı védiñ mi diyo. Védim diyo. E diyo neye vediñ sen o altınarı deyo. O da deyo bene köşk yapıvedi diyo.

Ertesi gün varıyo bizim olan deyo bene de yapıve bi ebemevi diyo. Yok deyo sene yapıvemem deyo. Neden deyo. Yengemiñ deyo galbinde al gul yok deyo, seniñ galbiñ fesat deyo, sene yapıvimem deyo ābisine. İşde o galp gözü açığımış, ne gadā da onu saf görüyomuş gardaşı ama o Cennetliğimiş, erişmiş bi insanımış derdi.

Demiş sormuş, derdi ben ticaret yapcen bizim olan, ne aleñ ne sateñ, demiş, derdi. Ābē demir al, demir sat, demiş. Demir alıyo, demir satıyo. Demir alıyo, demir satıyo. Zengin oluyo gāli. Diyo ki ona, diyo Pevril Divâne diyo ne aleñ ne sateñ, diyo. Bene, diyo; deli deme annamına getirdi deye, beni, diyo güççük gördü, zengin dedi ya beni güççük gördü, diyo. Soğan al, soğan sat, diyo. Gidiveriyo soğanı alıyo, alıyo, alıyo... O da dış devletlêde soğan da bi oturuyo. Gemiye yüklüyo soğanı. Dış devletde de soğan ihrâcı bitiveriyo. Dışa ihrâc olmıyışına gadā soğan alan olmuyo. Öte bakıyo, beri bakıyo. Gerisine geri gemiyen getirikene deñize döküveriyor, alıp gidiyo para. O variyet gayboluyo. Aynı esgi şeysine... Sen diyo soğan al, soğan sat dediñ diyo. Ben batırdım her şeyi, diyo. E, sen beni, diyo güççük gördüñ, Pevril Divâne, dediñ bene, diyo. Tabii ki sen de güççük olceñ, diyo. (KK261)

654. EFSANE:

Pevdin Divâne saf ya, saf, deli deli geziyo. O zamanın padişahı ne demiş biliyon mu? E dünyada en iyi nedir demiş. herkeze soruyomuş bi şeylê herkeze de. Sōna sıra Pevril Divâne'ye gelmiş. eeeğ dünyada en iyi nedir demiş. yeyip içmeg, afedēsiñ osd.rub s.çmakdır padişahım, demiş. len ögle mi olu, hey deli, git ordan, demiş. E sen yi iş de osd.rub s.çma o zaman demiş. Allah da onu duā yerine geçirmiş. Padişah yimiş yimiş yimiş yimiş, çıkaramayınca garnı şişmiş, patlacek, ölceg gāli. Gidiñ, bu deli nēdeyse buluñ geliñ deyo. Şişirdiğini o düşürür deyyo, duasını da bilir bunun deyyo.

Pevril Divâne gaytboluyo. E nēde bulcez biz bu deliyi? İşde altından araba yaptırmış, çarşılâda gezdiriyomuş. Altın arabaya baha yok, altın arabaya baha yok. Gezdiriyomuş, gezdiriyomuş. Hacının dediği gibi çiflikte çırak duruyomuş o Pevril Divâne. Ağası da çarşıya gitmiş şeyire. Orda şingır şingır... Oña soruyo. Ağa ne vā ne yok şeerde deyo. Ağası da ne olcag deyo. Padişah inciden altından bi araba yaptırmış, deyyo. Şingır şingır şingır geziyo çarşılâda, buña baha yok, buña baha yok... gocaman araba yaptırmış altından deyyo. Yaaa öyle mi deyo. E, bi de ben gören bakam o arabayı deyo. Çarşıya gidiyo. Tekirā gine altından arabaya baha yok deye onnā gezdirilēkene hemen annacına geçiveriyo da onnara deyo ku martınan mayıs arasında yāmır yağāsa padişahın arabasına baha yok deyo. eğē yāmır yağmazsa dingillēni padişah bimem nesine soksuñ deyo, poposuna soksun, gidiñ başga altın arabaya baha olmaz. Hah, aha bizim aradığımız deli bu deyolā. Çünkü esbirili gonuşuyo ya gāli. O bi lafinnan yakalanıyo.

Tutmuşlā, götümüşlē. Padişahım, biz seniñ aradığın adamı bulduk, geldik. Öyle deyo ya gāli, martınan mayıs arasında yāmır yağāsa arabaya baha olmaz, her şey bolluk olur, insannā zengil olur, arabaya baha biçilmez. Yağmazsa hiş bi şeye yaramaz deyo. Neyse götürüyolā. Geldiñ mi? Geldim. İyi bakam deyo, bu garnımı şişirdiğın gibi düşür deyo. Her yaka seniñidi padişahım, bakam iyi olsañ ya, her yere gumanda ediyoduñ deyo. Ben durduğum yēde ôle düşürmem deyo. isdanbol'u vēceñ mi bana deyyo. Veren, veren, seniñ olsun. Bak, can her şeyden datlı. Bi basdırıyo. Bi yelleniyo. Acık seniyo. Hep böyük şeyirleri isdeyo. Şurayı vēceñ mi bana? Veren, seniñ olsun. Canı gāli her şeyden datlı... Hah, gōdün mü ne gözeliymiş padişahım, deyo. Yiyip içmeg, osd.rub s.çmakdan güzel bişey yokdur dünyada deyo. dünyā

seniñ olsa, bah her yeri baña vēdiñ, deyo. Bütün şeyirleri baña vēdiñ, deyo. Ni geşdi eliñe? (KK277) ve (KK409)

655. EFSANE:

Pevril Divāne gidiyo gidiyo. Gidēkene devrişleen tekgesine denk geliyo. O devrişleen işeyisi de hiç unnan ilgilenmeyo. Kapıda dikeliş dikeliş geliyo, geri gidiyo. Niyse orda dikelirken hiç unnan ilgilenmeyince hemen geçiveriyo oraya. Variyo hocanıñ yanna. Hemen deyo “Araya araya buldum burayı. Yoksa ben mi bozdum sohbet arayı? Aşıklarıñ galbi billor sarayı. Hocam, sen kendiñi zarraf mı sandıñ? Beni değırmeniñ daşı mı sandıñ?” diyo. Ondan sōna “Deryālarda yüzen yēlkenni gemi. Yiyelim, içelim, sürelim demi. Deryālā bekcisi ol Hızır Nebi. Hocam, sen kendiñi zarraf mı sandıñ? Beni değırmeniñ daşı mı sandıñ?” diyo. Adımı sorarsañ Pevril Divāne. Aşıklar içinde ismi bi tāne. Aklıñı başıña devşir divāne deyo. Hana herkez ona deli deyo ya. O da hocaya deyo. herkez araya araya bulamayo, o bulduunu gaçıriyo da “Aklıñı başıña devşir divane.” deyip ordan çıkıp gidiveriyo. Bakıp galıyo arkasından. (KK409)

656. EFSANE:

Pevril Divāne gene bi gün gidiyo gidiyo. Çay kenarından gidēkene çocuklā ebem evi oynalāmış. Gumdan ebem evi yapış, cavır evi yıkıl deye biz oynadıg esgiden. Çaylāñ kenarında ince gum olurdu, çocuklā her zaman onu oynālā. Ebem evi yapıyolāmış.

E, Hāron Reşid’iñ garısı gāli yengesi ya, pādişahıñ garısı. Pādişahıñ garısı da vezirlēñ garılānna gezmeye çıkmışlā çay kenarlāna. Orda çocuklā oyneyyomuş ya Pevril Divāne de onnarınan bir yapıyomuş. vezirlēñ garılāndan birisi ne yapıyoñ Pevril deyo. Yengesi gāli deli oña deye gonaşmaya kelāsınıyo. Ne yapıyoñ Pevril deyyo veziriñ hanımı. Cennet evleri yapıyoş diyo. E, birini baña veri miñ deyo, eyleniyo öteki, veziriñ garısı gāli. Deli deye ona göre gonaşuyo akli sıra. İnandığından deyil de. Hana burda Cennet evi mi olu? Mantıkan onnā öyle görüyolā. Ondan sōna birini baña vēceñ mi deyo. Vēdim gitdi deyo. Al. Öyle deyince yengesi de şöyle dürtüyo bi de ayaannan. Yörü gız deyo, bu deliniñ lafına inanı mıyoñ? burda Cennet evi mi olu gumuñ üsdünde? deyo. Geçiyolā, gidiyolā.

Akşam olup yatınca yengesi rüyāsında görüyo Pevril'i. essahdan Cennet evleri yapmış. Birini de veziriñ hanıma vēmiş. Düşünde gômüş onu gāli. Sabah kakınca goşup gidiyo, şey deyo Pevril dünkü evleen birini de başa vē deyyo. İnaniyo gāli ya, Allah ona gösderivēmiş, gözünü açivēmiş. Dün isdiyeydiñ veridim deyo gene de bak. onnā deyo satıldı hep deyo, günde yapılan günde satılıyo deyo. Dün isdeseydiñ veridim, şindi galmadı yenge, kusura bakma, deyo. (KK409)

657. EFSANE:

Ondan sōna Pevril Divāne'niñ ağası da ibādet ehlimiş, tabi Hāron Reşid de ibādet ehli canım. Yalınız zengin biraz, işdeee konforlu. Öteki sāfi. O yumışak döşşeglere yatmış kuş tüyünden yataklara. O orda Allah, diyomuş neyse. Çıkmış sarayda takır takır takır geziyomuş vere. Kim bi, demiş, vezirlere çıkıñ bakıñ bakam bi deli çıkmış bizim sarayıñ üsdüne, bi takırtı vā sarayda. Ne o? Çıkmışlā, bakmışlā Pevril Divāne geziyomuş orlāda takır takır. İşde hükümdārim, seniñ gardaşıñ Pevril. Ne arayo ku orda, demiş. Çıkmış da “Ne arayoñ ey deli orda?” demiş. Deve gayıb olduydu da onu arayoñ, demiş. Çatlak, hiç sarayıñ tepesinde deve olur mu, demiş. Neye arayoñ? Neye aramayan, demiş; ha seniñ yumışak döşşekde Allah'ı aradığıñ, ha benim burda deve aradığım. İkisiniñ hiş farkı yok, demiş. Eñ sonunda işde ôle ağasını malından terk etdirip gidiyo. (KK409)

658. EFSANE:

Pevril Divāne sōna bi de ėretiñ işeysini yapam deyo. ėretiñ talimatını dünyadaykan yapam ge bi deyyo. nası olcag? Şuraya sacı vuruyo, altına odunnarı goyo goyo ekmek sacınıñ, iyce gıııpgırmızı gızarıyo. Ağa çık bakam bi, hesabıñı vē şunuñ üsdünde deyo, Allah'ıñ hesabıñı. “Len deli onuñ üsdüne çıkılı mı? Sen, çıksañ ya eveli!” deyo o da. E, çıkarım ben. Hadi, çık bakam. Hemen ayāñıñ birini basıyo da yediğim peynir, ekmek; keydiğim yelek, göynek deyo hoooplayveriyo, öteyi ayāni basmayı bile. E hadi ağa bakam, sen de vē. İmkānı mı vā o zamanın goca gāli hem hükümdāri hem zengini. Bôle çok dersle veren birisiymiş. Eñ sonunda ağasını yola getiriyo o da. Pevril Divāne'yi her zıman çok severin. Diñnedim. Herkezden bi bölümünü dinneye dinneye... (KK409)

659. EFSANE:

Pevril Divâne'niñ annesi oğlum, camiye git, āşam namazı gılannarı çağır gel de yemek yidirelim demiş. Pevril Divâne tabi Allah'ın veli guluymuş, hemen varıyo bu. Yemekleri anası gazannāda bişirmiş. Āşam namazçıları gelceg gāli. Cemaati al ge dememiş anası, namazçıları al gel, demiş ya onu gāli Pevril Divâne kafasına göyo, kapıya dikeliyo. Hoca namazda ne okudu deyo çıkana. Bilmiyon. Yörü geç. Hoca namazda ne okudu? Bilmeyon. Namazdan çıkasıya unutmuş herkeezz. İnsannā namaz gılmadımı, dikgatsizliğini annatıyo. Bi tecik bilen vā. Hoca şunu okudu. Hah, sen namazı gilmışın demiş. ge bakam. O bi teciği almış, vāmiş. Oğlum hana namasçılā, hana cemaat? Ana sen başa cemaat demediñ, āşam namazçılānı geti dedin. Bi tecik adam namaz gilmış. Ben de onu aldım, geldim deyyo. Gerisi de hiç öylesine girmiş çıkmış camiye. (KK409)

660. EFSANE:

Lokman Hekim esgiden söylēlēdi. Nası söylēlēdi? E tā insannığın deyem ki altı yüz, beş yüz senelēde Lokman Hekim İsannara çare bulmuş, Yāni hasdalıklarına. Buldukları çareyi, tabi Allah'ın bundan haberi yokmuş. İsannarı iyi ediyomuş Lokman Hekimi. Demiş Allah'ı Tealā “E bu İsannā, çare bulunur da dünyada ihtiyarlā ölmezse noolur? Çoğalır çoğalır...” İhtiyarlık da derlē İsannara zulüm... Öle olunca Allah'ı Tālā şoraya kitabı vurunca biri arpa tarlasına düşmüş yaprağının Lokman Hekimi'nin, birisi turp tarlasına düşmüş, derlē yāni. Böle bi hee... Esgiden arpa böle bişdikleri zaman, savırdıkları zaman çec derlēdi, hani böle elēlēdi, yığālādı. HasTa olan kişilē o arpa çecinin içine girēlēmiş. Ne hasTalığı varısa kişide. Artıg o yaprag ora düşünce orda şey yaparımış onuñ içine girdiği zaman o arpa tozunun içinden şifa bulurumuş, arpanıñ içinden. Turp tarlasında da turp yidiğın zaman bütün mîdedeki şeyleri çıkartdırır bööle, mîdenin asidini veyā işde ne varışa söker.

Adamın biri bahse girerimiş devamlı, tahan helvāsı yirmiş. Tahan helvāsı yidiği zaman dōru turp tarlasına gider turpdan yidiğın zaman o bütün tahan helvāsı o turp onu mäfederimiş böle, söker atarımış turp. Birinde yimiş, ikinde, üçünde, gine bahse girmiş, yimiş, adam goşmuş turp tarlasına gitmiş. Adam da turpu gazmış. Ne varısa toplamış. Eee? Cırmalamış orlāda, yapraklarından yimiş, yimiş. Tam böle delmesine az gala adam ölmüş. Yāni turpuñ... Hani bi tāne turp tarlasına düşmüş, bi

tāne arpa tarlasına düşünce... Yāni turpuñ bôle bi özelliği varmış însan vücūduna.
(KK381)

661. EFSANE:

Lokman Hekim, o kitabı okuya okuya kitapta otlardan bi ot var, onu bulursañ ölüme çāre olcak, deye yazılmış. Alıyo kitabıñ, çıkıyo. Adana dolaylarında olmuş bu hikāye. Gezerken gezerken gezerkene yorulmuş. Bi dalın kölgesine Lokman oturmuş. Oturduğu yēde uyuklayvemiş. Uyuklayınca ben ölüme çāreyin, deye bi ses gelirmiş. O da kakıyo, sesin geldiği yere dōru gidiyo, o otu buluyo. Otu bulduktan sonra kitabın arasına goyo o otu. Bi köprüye geliyo. Cenāb-ı Allā'm, Cebrāil Aleyisselāmı gönderiyo, git Lokman ölüme çāreyi buldu, onun rızkını da bulsun deyo. Köprünün üzerinde rızkını yaratsın deyo Cenāb-ı Allah. Çünkü ölenin rızkı kesiliyo. E sen öldürmediñ mi o zaman rızkını kim vercek? Selam veriyo bi ak sakallı. İnsan suratına giriyo Cebrāil Aleyisselām. “Yā Lokman!” deyo, “ölüme çāreyi bulduñ.” deyo. “Sen benim Lokman olduğu ne biliyosun?” deyo. Ben, deyo; duyuşuma göre Lokman'ın elinde bi gara gabıklı kitap var, deye duydum, deyo. O kitap da sende var, deyo. Ondan biliyon, deyo. O zamana gadak... “Ölüme çāreyi bulduñ mu?” Buldum, deyo. Burda köprünün üsdünde rızkı da yarat bakam, deyo. Eee rızkı yaratmaya kimiñ gücü yeter? Onu yaratamam, deyo. O zamana gadak Cebrāil Aleyisselām kitabı bi çarpıyo elinden, hadi çayıñ içersine düşüyo kitap. Çay alıp gidiyo. Bi arpa tālasına çıkarmış. Arpanın şifalı olduğunu söylēler. Yāni arpa tālasına bi parçasını çıkarmış su, sēl. Arpanın şifalı, dēler.

Arpanın on iki nisanda yaprağına çiy yağā bôle geceleri. O çiyi topladıñ mı bi sene yirkdiñ mi ertesi sene yoğurt çalmaya damızlık olurmuş.

Bôlelikce o otu elinden gaybetdirmiş yüce Mevla'm, Lokman'ın elinden gaybetdiriyo. (KK230)

662. EFSANE:

Lokman Hekim bir dokdor, halk arasında. Bir bilimadamı deye adlandırılır. Ben şöyle duydum. Lokman Hekim hasdalanmış. Oğluna vasiyet ediyo. Yāni kendi araşdırıyo, ilaç, ot, çöp, ni yapıdıysa o hasdalıktan gurtulamamış. Oğluna vasiyet ediyo. Ben deyo ölünce deyo benim garnımı yar. Benim mîdemde ne var, ne yok benim derdimi bil diyo. O ölüyo, oğlu da babasının vasiyetini yerine getiriyo.

Midesini açıyo. Orda bi şôle yumurta büyüklüğünde çor, bi ur... Onu çıkarıyo, goyo burıya. Ebegümeceiniñ suyunu sıkıyo, olmuyo. Limonu sıkıyo, olmuyo. Bilmem neyi... En sonunda turbun suyunu sıkıyo. O eritiyo. Eritince ortasından bi tırnak çıkıyo. Tırnak çıkıyo, o tırnak edrâfında çor, kis bälaya bälaya, büyüye bölē... Tırnak erimez derlē, bir de mîdede çor yapā derlē. (KK229)

663. EFSANE:

Dedelerimiz annadırdı. Loğman Hekim, ölümsüzlüğü arıyo. Ölümsüzlük şeyini buluyo. Ve bi nehriñ üsdünden geçerken Azrayil'le garşılaşıyo. Azrayil'le girdiği herangi bi şeyden sōna elindeki, bulduğı rapırtı atıyo. Ve bunlarıñ hepsi suya atıyo. Sanki Nil Nehri üsdüne, duydūma göre, atıyo. Sōna aramaya goyuluyolā. Ama samsağı Azrayil buluyo. Samsağ, ele veriyo kendini, biri benim, déyo. Sen ölümsüzlük şeyini, rapırtını iyanet etdin déye Allah ona, samsağa üretim cezası veriyo. Bütün bitgiler çiçeg açā, samsak açmaz. Çiçeg açmamakla, çiçegsiz goymakla, nesliniñ devamını sağlamamagla cezalandırıyo. Üç bitgiymiş yannız bu da bi tānesini hatırlayabiliyom. (KK20)

664. EFSANE:

Önceki Lokman Hekimlē çok bilgiliymiş. Meselā Atatürk'ü, hani sirozdan çok sancı çekiyo. Biraz bööle şeylere... Yanındakığ vezîrin annesi de bööle şeyleri çok yaparımış. Çağırıyo. İsmiñi unuttum şimdi, Atatürk'ün arkasından intaar ediyo ya, Atatürk öldükden sonra. Bi gün çağırıyo, diyo ki “Anneğ bana ben bu güne gadā garşıyım; ama o yapığı ilaşdan...” O gün çok rahat şekilde uyuyo, çok duygulanırım. Sabaha gadar uyuyo meselā. Çok iyi gelmiş. (KK406)

665. EFSANE:

Lokman Hekim sanırım ölümsüzlüğü bulmuş normalde. Fakat eee o an Allah tarafından hani bu yine benim büyüklerimden duyduğum. Allah tarafındanböyle bii anda bi rüzgâr çıkmış. Hatta bunun bi tānesinin sarımsāan üzerine düşdüğü söylenir. Bu şekilde söylenir. Daha sonrası Lokman Hekim'e bu bilgi unutturulmuş. Hatta Kur'an'da Lokman Suresi vardır. Onunla bi sanırım bi bağı var, isim olarak. (KK239)

666. EFSANE:

Lokman Aleyisselam ölüme dâhi çâreyi bulan bi peygamber ve araştırmacı, devamlı araştırmış, her çiçeklerden. Bir gün gelirken bi nehir üzerinden geçerken Cenâb-ı Hak diyi ki buuu biraz ileri gitdi diyi. Bunun diyi o toplamış olduğu bilgileri, kitabını o nehre düşür diye Cebrâil'i gönderiyi. Cebrâil Aleyisselam o bilgileri o nehre düşürüyü. O yapraklar nehirde bôle süzerken Lokman Aleyisselam da nehir kenârında koşuy. Ve bugünkü tıpın uyguladığı ilaç şeyi o bulduğu beş, on sayfalık ilaç tedavisidir. (KK331)

667. EFSANE:

Birisi hastaymış. Tedavi etmiş, iyileşmiş falan. Ölür falan demişler. Ama Lokman Hekim, işde bitkilerle otlarla falan şey yapmış tedavi etmiş. Ama işde şeyden geçerken köprüden geçerken reçeteyi neyire düşürmüş diye ben duydum. Yoksa ölümsüzlüğün sırrını bulmuş. (KK138)

668. EFSANE:

Lokman Hekim, büyük hekim, dōru, her derde deva bulurumuşmuş, derlê. Geşdiği yerde bitün bitgiler hangi derde çâreyse söylerimiş. (KK349)

669. EFSANE:

Biriniñ adı Zayid, biriniñ adı Seyid. İki olanmış bunnar. Onnar, ikisi de âlim adamlarımız hani. Seyid atamaz baba, Zayid atar diyi, geliyi, kendini atiyi, kırklara garişiyi işde gayanın üsdünde. O öteki dedigoducuymuş, ötekini çok şikâyet edermişimiş, öteki gardeşini. Şunu yaptı, bunu yaptı diyé hep babasına. Hem de âlim adammış hem de ona öteki gardeşini çekişdirirmişimiş. Onu da babası bi gün kırklara garişdiriyim diyi, o ölunu gayanın ucuna götürüyü, ordan gelen guşlarla uçurcak onu. Öte yandan beri koşmuş gelmiş öteki olan. “Baba Seyid uçamaz, Zayid uçar.” demiş. Geliyi, bi uçiyi... O öteki olan galiyi, o uçiyi. Kötü dedikleri olan uçiyi gâri. Kırklar varmışımış o zaman bôle, âlim adamlar bôle. Kırkinci da o olcâmışımış, Seyid. (KK364)

670. EFSANE:

Duydum, babam rāmetlik Karahallı'dan Āsım Hoca'dan duyduğunu söylerdi. Yeryüzünde devamlı kırk tâne evliyā, yāni olannarı bilen, bāzıları olcakları da bilir derler; ama Guran'da öyle bi şey yok, gelecekden haber veremez kimse. Üçü bi arkadaş, yedisi bi arkadaş, ii geriye kalan otuzu bi arkadaş diye. Yeryüzündeki kerāmet ehli kişilerin biri öldüğü zaman diğeri onun yerine geçermiş deye duydum yāni. Evet, üçler, yediler, kırklar. Kırk oluyo yāni. (KK271)

671. EFSANE:

Yedi Uyurlar, evet Asāb-ı Keyif. Asāb-ı Keyifler Türkiye'de Tarsus'da... Zamannarında dikdatör biii kıral varmış. Kıralıñ adı hatırımda yok; ama Takyonus diğeri adıyla, Takyonus adında... Bunnar Müslüman oldukları için çağırıyo. Bu Müslümanıñı bırakıñ. Onnar da hayır deyolar, biz inancımız budur, Müslümanıñı bırakmayız. Bunnarıñ öldürülmesi için emir çıkartmış. Bunnar da yedi kişi, bi de köpekleri sekiz kişi dağa gidiyolar, bi mağaranıñ içine giriyolā. Burda isdiraat edelim, uyuyalım deye. Gayanıñ şöle bi yarık varmış. Guşluk vakdiymiş deriz, gün yukarı çıkınca. Öyle bi vakitte yatıyo bunnā, köpekleri de uyumuş.

Tam üç yüz yıl sonra uyanıyolā. Işık bi yo o tarafa vurmaya başlamış. Kendilerince deyolā ki tamam, deyolā. Kapıyı açıp bakıyolā. Biz guşluk yatdık, ikindin uyandıg. E garınnarı acıkmış. Ne edelim? Ellerindeki bulunan paraynan iki kişi çıkıyolā şehire gidiyolā, bakıyolā, oña buña gösderiyolā. Adamlā Allah, Allah! Siz tariyi eser mi bulduñuz? Yok yā. İşde. Bu zamanıñ parası dē mi? Birkaç yere varıyolā. Birisi acık akıllı biriymiş. Bundan şüpelemiş. Bunnarı alıyo, oranıñ belediye başganına götürüyo bugünkü adıyla, şehiri idare eden neyise, adı subāşı mıdır? Neyidise. Adam biraz böyle şey bilginimiş. Haaa! Tamam, nēde yatdınız siz? Götürüyo, gayıya bakıyo falan. Tabii bunnan beraber halk toplanmış gitmiş. İşde bu adamlā parıya bakıyo üç yüz yıllık, soñra ötekinner gördükleri yerin nehirler örtülmüş, ilk girdikleri gibi değıl. Bu sefer bunnā çevrenin etkisinden de annıyolā. Tekrā mağaranıñ içine girip Allah'a dua ediyolā. Yā Rabb'i biz bu insannarıñ içinde duramıycez. Bizim canımızı al. Köpekleriyle beraber ölüyolar.

Tabi aradan bir iki gün geçmiş. O belediye başganı, garınnarını falan doyurmuş da halk bu adamlā nēden geldi, ne oldu falan. Kimi alay etmiş, kimi gırgır

etmiş. Bakıyolā ne kendilerine beñzer insan vā, ne paraları geçer. Ve hālen de o Yedi Uyurlar'ın Tarsus'da mağaranın bulunduğu söylenir. Bunu da babamdan duymuştum. (KK271)

672. EFSANE:

Şindi Garacāmat önceden burda geyik goşuyomuş, adam ermişlēden bi adammış. Geyik bi gün geş gelmiş çift sürerkene. Geş gelince soluya soluya geliyo. Yā mubārek, nerde galdın demiş. Bu üyüğüñ yanda bi köy varımış, Gap köyü deye. “Gap köyün çobannarı govaladı beni. Govalayınca gelemedim demiş, geş galdım.” demiş.

Bu yolda geyik koşduğunu duyunca Comburd'da bi İlyas Paşa deye bi paşa varımış. Demiş Garacāmad'ı biraya çağırın, demiş. O da ben geliyon, gidiñ, demiş. Oraya varınca o neye benim yanıma gelmedi deye gızıyo bu sefer, için için gızıyo. Tabii ayrıntıya girilmiyo. Comburd'un tepeye çıkmıyo. Bakmış Garacāmad geri dönüo. Aslannan gaplanı varımış İlyas Paşa'nın. Git parçala bunu, deyo. Geliyolā, biri bi yanna biri bi yanna hiş bi şey demeden, dutmadan geliyo. O zıman İlyas Paşa deyo ki “Yā mubārek, ben saña hata yapmışım. Özür dilerin, benden ne dilerseñ dile.” deo. Hakgıñ geşdi, demiş. Yāni ôle duydum. (KK68)

673. EFSANE:

Hocaanın, burda Karaca Āmed denilen bi tāne büyüğümüz var, köyün kurucularından. Kurucumuz adı Āmed ya da Murad Āmed deye biliniyo. İşde burda yatırı var, mezarı var. İki yüz ya da iki yüz elli yıl önce... Şimdi Karaca Āmed dediğimiz büyüğümüz bu köve gelmiş ve kövü kurduktan sonra işde efsāne ya da rivāyete göre bi tāne geyikle öküz koşduğı, çift olarak koşduğı ve bununla zaman zaman tarlaları işlediğı... Ayrancı köyünün esgi adı Comburt biliyosunuz. Comburtlular raatsız etmiş bu kişiyi, bizim büyüğümüz diyelim, köyümüzün kurucusu. Ve bu kurucu rağatsız olduğunda... Artık orada bir bey oturuyomuş şeyde, Ayrancı köyünde. Bu bey, déyo ki “Karaca Āmed'i getirin, ben bunu aslanlarıma parçalatayım.” Tabii rivāyet ya aslan ya da kaplanlarını o gelirken ovada, iki köyün arasında salıyo aslanları. Aslanlar onun üzerine doğru gelirken başlayo kuyruk savurmaya, ona yakın davranmaya. Ve bu sefer beyyy korkuyo. Ondan sōna diyo ki artık ben bu adama bi şey demiycem, diyerek öyle bi söylenti, rivāyet oluyo.

Daha sonra bu adam devam ediyo çiftçiliğe öküzüyle, geyiğiyle. Devam ederken artık köy az ama çoğ az yāni, diyelim ki birkaç tāne ev. Daha sonra bu insanın işde burada atının özengisi, kılıcı kalıyo köye miraz olarak. Yedi parça eşyası, yedi köklü ayileye dağıtılmış vefat etdikden sonra. Ama bunun altı tānesi sayib çıkamamış, bi tāne tek kılıç galmış. Hālā kılıç da hocaanın, bi evde saklanıyo. Hatdā hatdā bu kılıç korkan, gece korkan, bi şeyden korkan insannara gidiyolar, kılıcın yıkayolar, suyunu içiriyolar. Devam ediyo o alışgannık. Hatice Yenge'de o kılıç, saklı duruyo. (KK27) ve (KK257)

674. EFSANE:

Banaz'a bağlı Çece köyünde Karacaahmet var. Bu İstanbul'daki Karacaahmet Mezarlığının ismini aldığı şahıs bir dönem Uşak'da yaşamış ve büyük isim yapmış. Ama makam mezarı... Eşme yolu üzerinde de Karacaahmet var. Gene orda da bi türbesi var; ama makam mezarları bunlar, makam yatırları... Bilirsiniz bu tarz ulu şahsiyetlerin bir gerçek mezarı oluyor, bir de makam mezarı oluyor. Makam mezarı bikaç yerde birden olabiliyor. Çece köyündeki şindiki adıyla Çamsu olan köydeki Karacaahmet Dede'nin kabrinde çok şifa bulduğunu söyleyen aileler oldu biz köye gitdiğimizde. İzmir'den gelen aileler buraya bağlanmışlar. Çocuklarının özürü olduğunu, çocuklarını burda dedenin kabri başında yatırdıklarını, çocuklarının şifa bulduğunu bize annatdılar. Hatta her yıl belirli zamanda gelip dedeye kurban kesip tekrar İzmir'e döndüklerini söylediler. Özellikle ruh hastalarına iyi geldiği rivayet edilir. Bu arada şu anda köyde yaşayan bi kadın... Dedenin türbesinin içersinde bi kılıç tavana asılıymış. Bu kılıç şu anda köydeki bu kadında... Dileği olacaksa bi kişinin kılıçtan kan damladığı... Bunu birebir köyde anlatılan bi olay... Eğer dileği gerçekleşmiycēse bu kan man damlamadığı; ama kan izinin kılıçda olmadığı, bu yine bize köylülerce ifade edilen, anlatılan bi olay... (KK317) ve (KK251)

675. EFSANE:

Çece'den erişmişlēden bi adam varımış yāni. Hatdā Garacaāmad Hoca, de yolā yāni, orda dede vā. Adam, tek öküzünen çivte giderimiş. Yāni tarlaya varımış. Murat Dağı'ndan bi keyik gelirmiş. Keyik gelir, öküzün yanı başına girēmiş, yāni boyunduruğu girēmiş. Adam ağşama gadā çivti sürēmiş. Akşamlayı goyverimiş, gidēmiş. Buzāsını emzirmeye gidēmiş temsil, garnını doyurmaya gidiyo neyse. Ertesi gün gine aynı, sabāleyi gelirmiş yāni. Bi gün geş galmış keyik. Geş galınca Üyüğ'ün

annacında köy varmışımış eveli, örende, hah Ören’imiş zâten adı köyün adı Ören’imiş. Neyse ordan... Bene bu Çeceli esgilēden bi adam deyvēdi de. Neyse ordan... Mubaārek demiş, niden geş galdıñ? demiş. Geş galdıñ ya demiş keyiğe adam, hoca. Neyse o zımana gadā bene deyo Ören’iñ köpeklerinden geçemedim deyo keyik deyo keyik. Gark olsun o Ören deyo adam, erişmiş adam. O köy gark olup gidiyo. (KK382)

676. EFSANE:

Bi ağa varımış. Bunun da bi çobanı varımış. Ağa ben deyo haçça gitcēni... Gidiyo. Ağa haçça gidiyo. Orda haçda helvā canı isdeyo, basma helvā canı isdeyo. Çobana māl oluyo bu. Eve geliyo. Hanıma deyo ku, ağanıñ hanımına, ağanıñ deyo helvā canı isdedi, sen deyo gar deyo ben götürüveren. E olmacag bi şey. Hanımı da deyo ku heral deyo bizim çobanıñ deyo helvā canı isdedi, ben deyo buña yapveren helvāyı. Helvāyı gariyo, yidiriyo. Ve o adam, o hacı haçda o helvāyı yiğyo sıcacıkcana. Ve dēyo yandakinnara. Bunu, deyo, benim çoban getirdi helvāyı.

Hacıları garşılamağa gidiyo herkez. Çoban da goyunları süt sağıyo, bi bakır süt. O südünen garşılamağa gidiyo ağayı. Aha çoban geliyo deye çobanı govalayolā. O gaşdıkcı süt dökülüyo, südüñ döküldüğü yēlēden birer puñar gaynap çıkıyo. Bôle puñar oluyo, akıyo yāni. Bôle bi efsane var yāni. (KK246)

677. EFSANE:

Evliyaullahdan da böyle anlatılır. İşde yatsı namazında orda Kâbe’de kılıp sabah namazını geri buraya geldiğini, bulunduğu yere döndüğünü falan anlatılır da tam ben zihnimde tutamıyorum. (KK73)

678. EFSANE:

Bizim pirrimiz Hasan Hüsameddin Uşākî Hazretleri. O mubārek elli sene İsdanbul’da oturmuş, Kasımpaşa’da. Hasan Hüseyin Uşākî Hazretleri, Āmed-i Semergandi Efendi’niñ talebesi. Gabaklā’da yatan Āmed-i Semergandi Efendi vādır. Bi de Aleddin Uşākî, Gabaklā köyünde yatan şindi. Bizim pirimiz Hasan Hüsameddin Uşākî. On ikinci tarikatız biz.

Hasan Hüsameddin Uşākî Hazretleri elli sene İsdanbul’da, Kasımpaşa’da durmuş. Orda durākana, tabi talebeleri çalışdırıkana gonaklāda bu sefer kerāmetleri

belirlemeye başlamış. Meselâ her şey gelmeden şu şöle olcag deyomuş ya da şu şöle olcag derken kerâmetleri âşikâre görünmeye başlamış. İsdanbul’uñ zeñginneri bu sefê onu ıraat vēmemişlê. Biri geliyomuş, benim noolcag, öteki geliyomuş bu noolcak deyomuş. Derken o da buraya, Uşag’a göçmüş. Uşak demesi âşik demesiymiş, Guran âşıkları. Bizim Uşag’ımız o gadar değerli bi şeyimiş ki... Âhir zaman gelince bütün âşıklar Uşag’a cem olcag deye. Bak şindi geliñ Gadirilê, Mevlevilê, Nakşibendilê, Halvetilê, Rıfâilê, Uşag’ıñ, herkezin dergâhı vâdır. Menzil işde Nakşibent tarikatı. Gizli tarikat Menzillê. Onnâ da gurdu buraya dergâh. Onnâ, hepsi bi gün gelip Uşag’a dergâh gurcaklâ ya. İnşallah, Allah hayırlısını vêsın.

Hasan Hüsameddin Uşakî Hazretleri bu sefer durâkene burda da kerâmetleri görünüyomuş. Neyse İsdanbol’da 2. Murat padişahmış. O mubârek de burda işde kerâmetleri belli oluyo ya filan yêde bi hoca vâ, bi şeyi biliyo denir şindi, duyulur. O gibi ona duyulmuş. İşde Uşak’da bi üsdât vâ, işde kerâmet ehli. O kimiñ ne yapcaanı biliyo. 2. Murad’ıñ babası, töbe şeymişimiş. 1. Murad padişahımışımış. O da Deñizli’de hükümdarmış 2. Murad. Orda kafasına bi şey gelmiş Deñizli’de. Şey derimiş Babam ölürken tahta kimi vesiyet etceg ki? İki gardeşimiş onnâ, hankımızı alcag ki? Adını unuttum öteyi gardeşiniñ. Deye Deñizli’den iki adam görevlendirmiş, kendi adamlândan. Hadi Uşag’da bi evliyâ vâmış, bi soruñ geliñ bakam babam tahta kimi alcek?

Neyse onnâ geliyo. Kapıdan girince mubârek deyo ku şey “Hemen koşuñ komutanıñıza haber veriñ, babası vefat etdi.” Hamama gitmiş o da. Hamamda padişah düşmüş, ölmüş. Yerine birisi oturmadana öldüğünü hemen bildirmezlêmiş. Devlet yıkılır deye. Deñizli’deki oğlunu vesiyet etmiş, işde 2. Murat’ı, gelsiñ, tahdima otursuñ, ölmeden önce. Dâ onnâ kapıdan girip sormadan “Hemen gidiñ komutanıñıza haber veriñ, babası vefat etdi. Tahdını onu vesiyet etdi.”

Hemen geri dönmüşlê. İşde komutanım böyle böyle. E, tamam. Kakmış ordan gitmiş oturup tabi devletiñ başına düzeltiñce. Eeee, o kimdi, neyse nasıl birisiydi? Şöyle şöyle... Beni götürüñ bi oña. Sōna geliyo, burda o mubâreğini elini öpüyo işde filan filan. İsdanbul’a şöyle gidem. O da işde ben ordan buraya böyle böyle bi iraaatsız oldum, geldim.

Gidiyo. Gidiyo işey deyo ki bu vefat edince başa habar veriñ. Ben bunu İsdanbul’a götürcen. Kasımpaşa’da yatıyo mubârek şindi.

O gitdikden sōna bizim pir hazretleri yüz yirmi yaşındaymış. Kâbe'ye gidiyo. Kâbe'ye gidēkene o ziman altı ayda gidiliyo. Hanımı da hamileymişmiş hālā. Oğlan olmuş da o gelikene, Gonya'daykene çocuk burda Uşak'da doğmuş. O Gonya'da ölmüş, çocuk burda doğmuş. Neyse gelikene Gonya'ya Mevlāna'da uğramış, orda galınca hasdalanmış. Hak'a yürücēni biliyo ya onnā gāli hemen orda Gadiri tarikatı, Mevlevi tarikatı, Nakşibendî tarikatı, Rıfāi, Gadiri... Hepisi bir toplanarak Uşāki tarikatına cem olmuşlā. Başga bi dā tarikat gelmecek, o son tariket deye. Son tarikat Uşāki tarikatı. On ikinci tarikat.

Sōna bu mubārek orda Hak'a yürüyünce oranıñ valisi deyo ku Gonya'nın valisi hemen bunu gömem, burda kokā deyo. Yāni İsdanbul'a gidene gadā niyinen gitceg o zaman? Atınan, eşeğinen afedesin, gağnıyanan. E bu ordan gelip, yapılıp, niyse herkez birbirine haber verceg, muamelelē yapılcag, bi şeylē olcag, İsdanbul'a gitceg mığ ya da Uşāğ'a gelceg, ilk Uşāğ'a gömmüşlē töbe, buraya Uşāğ'a gömmüşlē. Burma Cami'niñ arkasına gömmüşlē işde. E buraya gelesiyē gadā kokmaz mı? Hayır demiş arkadaşları da. Onnā biliyo ya kerametini. Biz bunu aslā gömdürmeyiz. Birkaç günde işimizi yaptık mı götürüz. Bu kokmaz aslā deye validen izin almışlā. Allah tarafından o da bi türlü işleri on dört gün yapılmamış, orda cenaze galmış. Mevlāna'da cenaze galmış on dört gün. Hiç kokmamış, edīrafa öyle güzel kokular saçmış ki herkez hayran galmış. Değil kokmak, daha bi güzel esans kokuları saçmış. herkez hayran olmuş. Vali de pişman olmuş söylediğine.

E, gine de o Uşāğ'a gelip oraya Burma Cami'niñ arkasına defnedilceg, oraya gömülmesi lazımmış. Neyse o mubāreği getirmişlē, buraya gömünce 2. Murat'ın habarı oluyo. Yā ben onu İsdanbul'a getircēdim. Niye oraya gömdünüz? Hadi gidin onu ordan getirin. Öküz İskelesi nası olmuş İsdanbul'da? Öküz İskelesi işde pir hazretlerini burdan götürükēn olmuş. Şindi bura mergādi. Yalnız ziyārete vādın mı oraya gelirmiş onnā. Uşak'daki mergādi. Onuñ mubārek cesedini İsdanbul'a götürtmüş. Gabiri boş yēlere mergād denir. Burma Cami'niñ arkasındaki durduğı yē ilk gömüldüğü, mergād deye boş yere mergādi denir. Yalnız ziyārete gidene, her gidene musāfir garşılāmaya varılāmış mergatlēne. Ordan padişah adamlāndan gönderiyō, vezir de başlānda. Bu mubāreği burdan gazıyolā, gağnıya ardıyolā. Gağnıyanan götürükēne onnañ hepsi inançlı. İsdanbul'a kaş günde vādıklarını bilmeyolā. Bi gözünü yummuşlādır, bi aşmışlādır, İsdanbul'a vāmışlādır. Denizin kenarına varıyolā. Padişah da salları atdırmış gāli. Öküzlē nereye durāsa oraya dergāh

yapcāmıŝ. gāli. Öküzlê nereye durāsa oraya dergah yapcāmıŝ. Yalnız denizden geçmek gerekiyomuş. Sal dediğimiz ađađlādan, tahdalādan atdırtmıŝ. Ordan öküzlê geşcek deye. Oraya gadā varınca vezir demiş ki mādem sen böyle evliyāŝıñ demiş, buraya gadā getirmesi benden, denizden geçmesi de senden. Hadi bakam geş nası geŝcēseñ deyince öküzlê o sallā durākan yürüđvemiŝ denizden. Gitmiş, gitmiş dergāhıñ önüne diz çökmüş, otmuŝ, önden o çalıŝdıđı yere. Oraya oturmuş. Hah demiŝlê bu buraya goncag. Hemen oraya bi okul yaptırtmıŝ, pir okulu deye de yazdırmıŝ.

Dıdar Vālide deye bi vālidemiz vā. O annatdı. niyise o bakıyo pir hazretlerine, temizliğini yapıyo, gidiyo geliyo. Niyise bu her zaman temizleyo ya yarın bayram olcag, erefe gün temizleceg, bayram günü herkez ziyārete gelceg. Oraya temizlemeye gitmiş mubārek, e yaşlı tabi gözü kesmemiş, gücü yetmemiş. Şöyle kapıya oturdum deyo, himmeti hazır olsun, iki tarafa bakıyomuŝumuŝ bi cingen gızı gelmiş. Neye oturuyoñ abam demiş. işde gızım burayı temizlecēdim de gücüm yetmedi, birilerini bekleyon, bi yardımcı bekleyon deyince ben yapan. Onu kim göndēdi? Allah. Neyse gelivēmiŝ hemen. Bi de hamileymiş gadın. Yapmış, temizlemiŝ, düzeltmiŝ. Tamam ana, iyi mi? İyi. Hadi güle güle. Hakkını helal et. Gitmiş.

Gidince... Dıdar Vālide hep sabah namazını orda gılarınmıŝ. Gitmiş, bakmış. Pir hazretlerinde kasa vā. Hér gün onuñ yiceği gadā o kasaya para gonurmuŝ. Oña bakıyo ya. Başga hiş bi şeyi yok, adamı ölmüş, kimsesi yok. Hér gün orda ona rızık gadā bi para gonurmuŝ kasaya. O da biliyo onu ya. Pir hazretlerinden māneviyatda konuŝup geliyo. Neyse o gün kasa dolmuş. Varınca bi bakıyo pirim, bak bōle konuşuyo. Pirim, bugün neye bu gadā para çok? Bu esgisinden fazla. Dıdar, o gızıma gecelig alıncag. Bak, çingen gızını gız edinmiş, görüyoñ mu? Ne olursa olsun, o görevini Allah için yapmış. Ertesi gün tekira ziyārete gelmiş. Allah onu bi dā gönderiyo. O gızıma gecelig için, gecelig alıncag, geceliğe iytiyācı vā. Doğum etcēmiŝ, geceliği yoğumuş. Dıdar Vālidem, her zamanki gadak alıyo. Galanı da bi gecelig aldı der. Ta bōle. Ben onnan görüŝdüm yüz yüze işde. Neyse gız ertesi gün gelmiş işde. Ona geceliği vermek isdemiş. Hayıır, sevabım gideē, ben sevabıma yaptım demiş cingen gızı. görüyoñ mu? Gızım baaak, bu demiş pirimiñ sana hediyesi deye vēdim, dēdi. (KK409)

679. EFSANE:

Mēmed Emin Tiryakioğlu vardı Uşak'da, imam. Ulucami'niğ imamıydı. O annatmışdı. Eğridir'de bi tâne evliya kişi varmış. Bu da her gitdiğinde ona hediye olarak zeytinyā götürürmüş. Zeytinyāni çok seviyomuş o adam. Bi... Diyelim ki Uşak'da bi mevlüte gidiyo, o zaman vasıta mı var, yemek verilerimiş ona, sıvacık buraya getiririmiş, yāni soğutmadan. Öle birisi. Anında gelmiş oluyo. Hoca burdan giderken zeytinyā alıyo, beş kiloluk tenekeler var ya ondan. Kapınığ kenarına goyo. Kapıyı açınca arkasında galıyo. Unutup gidiyo. Oraya varınca geliyo bu. Hafız deyo benim deyor zeytinyāni kapınığ ardında unutduğ geldiğ, deyo. Bakıyo hakkatan zeytinyā yok. Geliyo bakıyo kı orda oturuyo derviş. O annatdı da işde. (KK349)

680. EFSANE:

Hallac-ı Mansur var, büyük evliyālardan, Rahmetullāhi aliyn. Hallac-ı Mansur Bağdat'da...

İstanbul'da otuz - otuz beş sene medresede okuyollar, mollalık yapıyolar; Farsça, siyer, Kur'an tefsiri vs. En sonunda Molla Hasan diyo ki hocam artık ben sizin bildiğinizi biliyorum. İcāzet alma zamanım geldi. Bana icāzetimi verin, deyo da ben de artık mollalıktan kurtulayım, ben de ulema olayım, deyo. Oğlum sabır, kanaat, mürüvet hakkında ders almadın. Onun için sabır, kanaat, mürüvet hakkında ders almadığın için icāzetini veremem senin. Hocam, nerde alıcaksam, alayım. Sen git Bağdat'a. Hallac-ı Mansur'u bul. O size sabır, kanaat, mürüvet hakkındaki bilgiyi vericek, o zamana ben de sana icāzetini veririm. Peeki.

Günnerce, günnerce konaklıya konaklıya İstanbul'dan Bağdat'a varıyo. Bi hana yerleşıyo. Hancıya soruyo. Ben diyo Hallac-ı Mansur'u ziyārete geldim. "Aaah! O maalesef zındanda." deyo. Şindi iki defa zindana atılmışdır Hallac-ı Mansur. Bir "Enel Hak." demişdir, iki "Sizin tapdığımız Allah benim ayaklarımın altında." demişdir. Ve sonuçda... "Peki, bu zındana gidip ben Hallac-ı Mansur'u ziyāret edemez miyim?" deyo. Edersin, diyo. İşde falan yere gidip izin kağıdı alırsın. Giriyo.

Uzatmıyalım. Tam Hallac-ı Mansur'u zındanda cüzzamlı hasdalar, hasda, hepsi ölüme terk edilmiş... Hallac-ı Mansur çok sevildiği için herkez kebab, börek, baklava niyse bir sürü yiyeceg geliyo; fakat bir tānesini kendine ayırmadan zından fakirlerine dağıtıyo Hallac-ı Mansur. Kendi de gurumuş, küflenmeye yüz dutmuş

guru ekmeğini suya batırıyo, yiyo. O zaman Molla Hasan diyo ki üsdādım, bak bu kadar sevenlerin sana bunnarı gönderdi. zından fakirlerine dağıtmanız çok güzel; ama noolur bir parçasını da kendine alsaydınız... Oğlum, bu kanaat meselesidir diyo. Yāni kanaat dersini almış oluyo orada. Neyse ekmeğini ıslatıyor. Bir iki lokma yidikden sonra Elhamdülüllah diyo, zincirler boşanıyo. Zincir bağlı boynunda, ayaklarında. Zincirler boşanıyo. Duvardan da bi kapı açılıyo. Vapur orda bekliyo, kayık. E diyo üsdādım, işde zincirden boşandınız, kapı da açıldı, kayık da bekliyo, gidelim. Bu da sabırdır evlat diyo. Tekrar zincirler üzerine geçiyo. Artık isdirahat zamanı Molla Hasan diyo. E tabii, cesaret edip de Molla Hasan soramayo. Neyse yarın bi daha gelirim diyo. Ayrılıyo.

Bağdat'ın içinde bir telaş... Bir bağırma, çağırma vs. Hancıya soruyo: Bu ne? Hiç sorma, bugün Hallac-ı Mansur'u asdılar deyo. Hih! Allllah! Deyo, kendinden geçiyo Molla Hasan. Mānā ālemine dalıyo. Hallac-ı Mansur gözünün önende. Kabir suāline cevap vėrmiş, Sıraat Köprüsü'nden geçmiş, mızanda sevabı çok gelmiş, Cennet'e gir berātını almış. Onu görüyo Molla Hasan. Soruyo meleklerle Hallac-ı Mansur, ben bu Cennet'e girmek isdemiyorum. Beni idam eden gadı nerde? O zaman hākimlere gadı deniliyor. Efendim, o seni savunmanı almadan, ideolojisine kapılarak seni idam etdi. Onun için onu Cehennem'e atdık, deyince "Hāyır, benim şehit olmama sebep olan bi kişinin Cehennem'de olmasına benim gönlüm rāzı gelmeyo. O Cehennem'den çıkarılıcak, o da Cennet'e girerse Cennet'inize öyle girerim."

Cehennem'den gadıyı çıkarıyolar. Buyur gadı efendi, diyo, Cennet'e gir. Efendim, şefaatinizle ben Cehennem'den gurtuldum, bāri önce siz girin. Hāyır, siz gireceksiniz. Gadı efendi Cennet'e giriyo. Oğlum, Hasan, buna da mürüvvet denir, diyo. Ve Hasan uyanıyo.

Tabii Yavuz Selim itibarını vermişdir. Yavuz Selim İran'a savaş açtığıında Şah İsmāil'e Muş'da konaklama yapıyo. Muş'da konaklayınca bir aşîret reisinin elinde su. Bir damla askere su vermeyo. Tabii burada sakın ha beni yanniş annamayın. Ben Kürt, Türk, Alevi, Sünni ayrımı asla yapmadım ve yapmam da. Benim karım da Kürt.

Oranın valisini çarıyo Yavuz Selim, diyor ben savaşa gidiyorum. Muş'a öyle bi çeşme yapın ki herkeziñ gözü kamaşsın. Yalnız kitābesini ben yazıcam diyo. Neyse savaş bitiyo. Şah İsmāil kaybediyor. Hanımlarını bile bıragıp kaçıyo, savaşı

kaybetdikden sōna. Yavuz Selim dönüyo. Efendim, çeşme bitdi. Bakıyo, çok güzel. Kitābesini yazıcagsınız, demiştiniz, biz yazmadık. Buyrun. Ve şunu yazıyo: “Kürd’e fırsat verme yā Rab, dehre sultan olmasın, ayağını çarık sıksın, asla iflah olmasın, vur sopayı, al haracı, karnı bile doymasın. Ol çeşmeden gâvur içsin, Rum içsin, Kürd’e nasīb olmasın.” Bu kitābeyi yazıyo.

Ve dönüşde de Bağdat’a uğruyo. Hallac-ı Mansur deyo ne demiş de zındana atıldı? Efendim, Hallac-ı Mansur, birincide enel Hak dedi, ben Allah’ım dedi. Bu Nemrut gibi Allah’lık davāsına soyundu deye bunu halife zındana atdı. Halife öldü, yerine başka bi halife geşdi, onu affetdi. Sonra kürsüde vaaz ederken sizin tapduğınız Allah benim ayaklarımın altındadır dedi. Biz de... Şikâyet etdi o zamânın insannarı. İşde bizim Allah’ımıza hakâret ediyo bu deye. Bak diyo enel Hak, Allah’ım demek değıldir diyo Yavuz Selim Rahmetullāh-i aliğ. enel Hak, ben Allah’a ayidim. Allah neylerse onu eyler.

İkinci nerde “Sizin tapduğunuz Allah benim ayaklarımın altındadır.” Dediği, hangi cami? Emevi Camii efendim. Varıyolar. Emevi Camii’nin kürsüsünü kırın. Efendim, tarihi değeri var. Kürsüyü kırın. Orayı kırıyolar. Orada bi kazan altun var. İşde “Sizin tapduğunuz Allah benim ayaklarımın altındadır.” Dediği. Siz Allah’a değıl, maddeye tapıyosunuz, demek isdemiş. Ve ona büyük bi türbe yaptırmışdır Yavuz Selim ve ona itibarını da vermişdir. (KK344)

681. EFSANE:

Bi de Molla Veli’den bahsedeyim de... Molla Yusuf hocam, diyo artık otuz yıldır ben medresedeyim, sizin bildiğinizi biliyorum. Artık mollalıklardan kurtulayım, ālim olayım, biraz da milleti ben aydınlatayım. Oğlum, usûl dersi okumadın, diyo. Pekii. Bekliyo, bi sene daha geçıyo. Hocam, bir yıl geşdi, hani usûl dersi okutmadınız. Oğlum, sabır et diyo. Bi sene daha geçıyo. Hocaya kızıyo. Bu, bana ne usûl dersi okutacak ne de icāzetimi vericeg. Öfkeyle heybesine bir iki kitap alıyo, yollara düşüyo.

Yollara giderken bi köye uğrayo. Köyde köy imamı sigarayı yakmış, cemaati de toplamış. Sohbet ediyolar falan filan. Hocam, molla geliyo diyo cemaat. Molla, hoş geldiñ bakeyim. Ezen okuya biliñ mi deyo. Okuyamam deyo, ezanını kendiñ oku. Şimdi o isdiyo ki ālim ya, ovvv efendim, hoş geldiniz, sefā geldiniz filan. Hoca

efendi alay eder gibi “Ezen okuya biliş mi molla? Hoş geldiñ.”deyo. O da okuyamam, oku ezanıñı, deyo. Yatsı namazını kılıyolar. Molla, cemaate deyo ki dağalmayın. Cemaat de pek sever iki hocayı birbirine çatışdırmak, seyire bakmayı severler. “Bu imamın ardında kaç yıldır namaz kılıyosunuz?” diyo. On beş yıldır, diyolar. “On beş yıllıg namazınızı kazā edin. Bu adamın ardında kılınan namaz, namaz değıldir.”diyo. “Bütün āyetleri yannış okuyyo.” Hoc efendi bişgin. “Dağalmayın cemaat de bu mollaıyla imtaan olucaz. Eğer imtaanı ben kazanırsam bunu dövüñ, bu kazanırsa beni bi dövüñ.” deyo. Eee, Molla Yusuf güveniyo kendine.

Sor suālini, al cevabını diyo Molla Yusuf. Kendine güveniyo ya. Neyiise bi kâat hocaya veriyolar, bi kâat da mollaya veriyolar. Suāli ben mi sarayım, sen mi sorcagsın, deyo köy imamı. Sor suālini, al cevabını, diyo Molla Yusuf. Bu kâada bi öküz yaz bakeyim, deyo. Tabi hattat usūlü Molla Yusuf “Öküzzz...” yazıyo. Hoca ne yapıyo? Köylü cahil. Boynuzlu, gulaklı, guyruklu bi öküz resmi yapıyo. Cemaat benimki mi öküz bununki mi öküz? Seninki öküz deyolar. Öyleyse dövüñ bu deyusu, deyo. Sağlam bi dayak atıyolar. Ağız, burun... Savāşdan çıkmış gibi.

Ben bi hatā yaptım. Hocamın izinini almadım. Ben döneym tekrar, deyo, dönüyo. Kitapları falan imamda kalıyo, kaçıyo. Aaah oğlum ah! Çok sabırsızlık yaptım, diyo; şu hāline bak, diyo hocası. Sen şimdi şeye gidiceksin, Bağdat’a, Molla Veli’yi bulucaksın. Molla Veli sana usūl dersini okutur, hadi oğlum bakıyım, deyo. Bağdat’a varıyo. Molla Veli’nin evini soruyo, buluyolar. Diyo yeşil kapılı ev Molla Veli’nin. Tak tak kapıyı çalıyo. İçeriden yaşlı bi kadın sesi: “Kim o? Geliyom. Geberiyon muğh?” diyo. Tabi otuz beş yıl, otuz üç yıl medrese kahrı çekmiş insan, ilim sahibi, elini bağlamış, boynu bükük beklıyo. Kapıyı açıyo. Ne isdeyon, deyo. Molla Veli’nin elini öpüp düāsını almak isdiyorum, diyo. Onu da senin gibi misginnē arar zāten, o dağa gitdi deyo. Çat kapıyı kapatıyo. Şimdi komşular kadının huyunu bildiği için diyolar ki “Hocam gel bi şerbet iç. Az kaldı hocam, döner Veli Bey şimdi.” Hayır, ben bir dakika bile kaybetmek isdemiyorum. O zaman dağın yolu ikidir: biri doğu, biri batı. Hoca gider batıya, burdan bu yolu takip et, hoca ile karşılaşırısın.

Ormanın içine giriyo; ama bir aslan kükremesi geliyo; amma elinde bi silahı yok, e çakı bıçağı bile yok. Şu ağacıñ tepesine çıkayım da aslan geçinceye kadar kendimi korumuş olurum diyo ve çıkıyo. Aslan kükremesi yaklaşıyo, yaklaşıyo,

yaklaşıyo. Bi de baksey ki Molla Veli, sanki uyuz eşek gibi afedersin aslana bi yük odun sarmış, üsdüne de binmiş, elinde de o yöreniñ en zehirli yılanını kırbaç olarak kullanıyo. Ağacın tepesinden bāriyo: Molla Veli Hocam, Molla Veli Hocam! Molla Veli hiç başını bile kaldırmıyo. En oğlum Hasan, in, sana zarar vermez, diyo.

Ve éniyo. O da aslandan éniyo. Elini öpüyo. Hâl hatır yaptıktan sonra ben diyo efendim... İsdanbul'dan geliyosun diy mi? Evet. Usûl dersi mi okuyacaksın? Evet efendim. Ben seni şimdi Bağdat Çarşısı'na göndericem. Orada Hulūsi Efendi'yi bulucaksın, o sana usûl dersini okutucak. Peki. Hocam, bi şey sorabilir miyim? Tabii. Dağların kralı olan aslanı uyuz eşek gibi üsdüne odun sarmışsın, bi de üsdüne binmişsin, eline de yöreniñ en zehirli yılanını almışsın, kırbaç olarak, bu kerāmeti neye borçlusun, diyo. Kapıda seni azarlayan hanıma sabretmekden oğlum, deyo.

Neyise çarşıya giriyo. Molla Hulūsi Efendi'yi buluyo. O da tüccar, kumaş tüccarı. “Selāmun aleykum.” “Aleykum selām.” “İsdanbul'dan geliyosun, dē mi?” “Evet.” “Molla Veli mi gönderdi?” “Evet.” “Geç bakalım tezgâhın burasına.” Buraya oturuyo. Siz geliyosunuz on metre basma, biri geliyo bi top basma alıyo, biri geliyo şu oluyo... Birisi geliyo: şapkāyi iğmiş, āziya sigarayı almış, elinde tesbih... “Moruk! Yörük kuşaa var mı?” diyo. “Var evladım.” Öyleyse ver bi tāne, diyo. Şimdi yörük kuşakları çabuk satılmadığı için en üs rafa koymuş, yaşlı o Hulūsi Efendi. Merdiveni kuruyo, bi top indiriyö. Bundan diyil lan, diyo, öbür topu... Ve bütün rafı inditdiriyö. En sonunda ilk inen topdan bi tāne isdeyo. Ama bizim Molla Yusuf patlıyo tezgâan arkasında. Sonuçda “Harman kalkınca parasını vericem. Para deye adam gönderisen çizerim haaa.” deyo. “Tamam, evlādım. Güle güle.” Şimdi Molla Yusuf gan ter içinde galmış. Noldu oğlum, deyo. “Efendim! Hem selam yok, sabah yok, ağızında sigara, moruk deyo, para vermeyö, hakāret ediyö...” “Oğlum, ben onu dükgāndan kovarım. Ama bi kaç tāne arkadaş toplar, beni döydürür,” deyo, “veya dükgānımı talan eder veya dükgānımı ateşe verir. O artık bu dükgānın önünden bile geçmez.” diyo. “Bırak yörük kuşaanın parasını ödemeyi... İşde oğlum buna usûl dersi denir.” diyo. “Hadi yolun açığ olsun.”

Şimdi o köye geliyo, dayak yediğı köye. Aradan iki üç yıl geçince saç, sakal... tanıyamıyolar. Diyolar ki hocam, molla geliyo. Neyse selāmun aleykum. aleykum selām. Molla, hoş geldiñ. Ezen okuya biliñ mi? Aman efendim, sizin yanınızda benim haddime mi ezeni okumak, siz varken? Hoca gubarıyo tabi. Neyse

ordan birisine deyo ezen oku. Yatsı namazı. Tabii molla seferî olduğu için farzları dört rekât gıldırılmaz, iki rekât gıldırır. Neyiŝe namaz bitiyo. Cemaat dağalmayın, deyo. Bu imam efendinin arkasında kaç yıldır namaz gılıyosunuz? İşde on sekiz yıldır. Keşke yüz sekiz yıl kılabilseydiniz. Öyle mubârek bi adam ki bu adam, deyo; bununı sakalının teli sıtmaya şifâ. O zaman da sıtma hasdalığı çok yaygınmiŝ. Hoca gabarıyo, kesiy len bi guzu mollaya, deyo. Guzuyu kebab ediyolar, yiyolar. Ulan, bundan evvel bi âlim geldi, âlimdi amma haaa diyo; ama köylü, diyo öküz yazısını ne bilsin? Öküzün resmini görünce bu öküz, dediler, imtaanı ben kazandım. Bi dayak döŝetdim buna, déyo. Heybesini bıraktı, kaşdı. Onu sana hediye edem, deyo. Halbüğe kendi heybesi.

Ve dolayısıyla hocasına varıyo. Teşekkür ediyo. İcazetini alıyo ve ulemâlığa devam ediyo. (KK344)

682. EFSANE:

Çaylak Dede'miz vardır yine Uşak'da. Çok dedemiz var. Āŝıklar Diyarı, āŝıklardan geliyo. Deliyen velinin arasında bi ince çizgi vardır, derler.

Bu Çaylak Dede'yi bilenler, tanıyanlar var, olayı görenler var. Dokuzsele Çayı içersinde akşama kadar çocuklarla suyun içersinde oynadığı için, yaşı geçgin adamın, dedenin adı Çaylak kalmış. Ābisi haçça gidiyor. Bu da ābilerinde kalıyor. “Ölum, yengen sana emanet.” diyor. Ben gidiyorum, diyor.

Günlerden bir gün Çaylak, yengesine geliyo. “Yenge, ābimin canı çok helvâ isdemiş. Bana getiriveri misin, dedi. Helva götürüvercem ābime.” diyor. Kadın da bakıyor. Diyo “Garibin heralda canı helvâ isdedi.” diyor. yapıyo helvâyı, helvâ basıyor, tasa goyor. Al, deyo, götür, deyo. Akşam geliyo, bakıyo tas yok. Kadın bi şey sormuyo tabii, şindi özörlü adama ne sorarsın?

Bu arada hac dönemi bitip geliyo. Adam diyo ki “Ya hanım! Canım öyle bi helvâ, öyle bi helvâ isdedi. Tam namaz kılıyodum. Bakdım, baŝucumda bi helvâ var. Tas da bizim, biliyorum.” déyo. Ne olur olmaz deye ben tası getirdim buraya, diyor. Heybesinden çıkarıyor. Kadın o zaman anlıyo Çaylak'ın erenlerden olduğunu. (KK251)

683. EFSANE:

Bu köyde Alaaddin Uşaklıgil Hazreti var yāni. Asıl Mevlāna'dan sonra ikinci geliyo. Genelde çocuğu olmayanların çocuğu oluyo. Erkek olursa adını Alaaddin veriyolar. (KK320)

684. EFSANE:

İşde Yunus Emre dā yeni yedişirkene bi -köyünün adını bilmiyim ama ben de- bi köyde yaşarkene demişler ki “Yunus Emre git...” Hani köyde evelden gitlik varımışımış. Köylü aç galmış. Git, demişler, başga bi köyden meselā buydey getir, demişler. Evelden öküzlerle gağnılarnan gidiliydi. Orā gitmiş. Giderken yolda uykusu gelmiş, yol uzun. Ağacın dibinde yatarken rüya görmüş. “Ya Yunus Emre,” demiş, “Himmet mi isdersin, buydey mi isdersin?” “Himmet isdesem halk aç galcak.” demiş. “buydey isdesem himmeti gaybetcem.” demiş. Ne isdesem ki demiş. Gene ben demiş, halk aç galmasıñ, buydey isdiyim. UYāniyi ki bi şey yok. E, ben demiş, şindi himmet alseydim, buydeyi de bulcaktım, ben ne yaptım Allah'ım diyi, ağlıyi. Sōna tekrar geri uyuyi bu, uyuyuşun ben, diyi, himmet isdiyim, diyi, gidiyi, buydeyi doldurup geliyi. Ondan sōna bu köylere çıkıyi gezmāye, o köyden o köye. Zaten hep yürümüş o, hiç binmemiş böyle bi binek atına binmemiş hep yürümüş.

Ordan ora giderkene bu Takduk Emre, diyi bi köye varıyi. Takduk Emre'nin haremine giriye. Orda haremde hep odun taşıtmışlar buña. O da hep doğru getirirmiş odunu, hiç eğri odun getirmezmiş. Ya, demişler, sen kesdiğin ağaçlar hep şey mi doğru mu, demiş. Bu demiş Takduk Emre'nin şeyine eğri odun girmez ki demiş. Büyük bi ālim adam bu demiş. Zaten oña da bu gadar odunu nasıl getiriye demişler, onlara aslanlar yardım idermiş Allah tarafından işde. Ora gadar getirirmiş, şeyiñ haremde içine gadar. Onu ötekinler görmiyi tabi, o görüye de.

O, Takduk Emre'nin az duruyi, çok duruyi neyse kaç sene durduğunu bilmiyim. Gızını seviye bu. Hanımı diyi ki bey, diyi; bizim, diyi; gızı seviye heralda, diyi; Yunus, diyi. Yunus'a, diyi; evlilik yok, diyi. Çağrıye ya sen diyi yarın diyi yolculuksun diyi. Hazırlanıyiler onlar. Hazırlandıktan sōna bi nehiriñ kenarına varıyiler. Āsāsını bi atıye neğire, bunun diyi gitdiği yere gadar koş, diyi. Ondan sōna diyi diyar diyar gez diyi. Āsānın arkasından koşuyu. O varmadan çoban almış. Çobana soruyi, burdan diyi āsā geçdi mi diyi. O da ben aldım, diyi. O āsā benimdi

diy. Seniñdi, benimdi derkene āsāyı alıy elinden o. onuñ zaten omuzunda bi heybe diyar diyar hep gezmiş. Geziyi geziyi...

Gezdikden sō tekrar geri şeyhim küsdü baña diy, geri ora dönüü. Kaş sene sōna, bilmiyim. Ordan geri dönüü. Geri dönüşün onuñ hanımı çeşmeden bakırlardan su doldurmuş. Koşuyi, o da yaşlanmış hāliyle, elinden bakırları aliyi, hareme gadar götürüü. Beni diy şeyhim afetdi mi diy. O da Yunus diy, sen diy eşik dibine yat diy o şindi gelir diy. Gözleri görmezmişmiş zaten. O diy basdına deydiyi zaman diy kim bu der, ben de Yunus dersem diy bizim Yunus mu derse afetmişdir diy. O da geliyi, basıy, basdını deydiyi. Bu kim hanım, diy. O da diy Yunus diy. Bizim Yunus mu diyo. O da hee, diy. Ondan sō kaldırıy onu, içeri götürü. Neyse gonuşiy. Bundan sōna seniñ adın diy Yunus diyil, Yunus Emre olcak diy. Diyar diyar gezcen ömür boyu. Cenazesiniñ nerde olduğu belli diyil onun. Her yerde var. Bi de Mēmmmed Emin Tokadi hazretlerinin mezarı... (KK364)

685. EFSANE:

Tapduk Emre bütün mûritlerine gidiñ, dağdan çiçek toplan gelin, diyo. Hepsi gidiyo, birē tutam çiçek alıp geliyo. Yunus Emre geziyo, bakıyo, geziniyo o taraflara, hiç bi dutam, bi tâne çiçek bulmadan geliyo. Şeyhi Tapduk Emre, sen neden getirmediñ, arkadaşların hep çiçekler toplamış, sen néye toplamadıñ, diyo. Şeyhim, diyo, hangi çiçeğe vârdīsam Allah'a zikertdiğini gördüm, koparamadım, gıyamadım onlara, hangisine vârdīsam bütün zikir halindeydi, diyo. (KK416)

686. EFSANE:

Mevlana'nın ölu, Mevlana'dan yüğsek, büyük olmuş işde. Bu öldükden sōna babasının mezarı ayā kalkmış. Kalkışın o öyle kalkık, ölu da onuñ gıyında mezarda ona hürmetden kakmış. Babası öluna yer vermek için. Öyle kakmış işde. (KK376)

687. EFSANE:

Hābil'le Kābil, Âdem Aleyisselam'ıñ oğlannarından. Cenāb-ı Hak Celle Celalühü, insanı üretmek için ekiz dünyāya getirmiş, birini kız birini oğlan. Şindi bunnar yetişince, tabi evlenme çağına gelince çapraşık gızım yāni. Yāni Hābil, Kābil'in kız kardeşini, Kābil de Hābil'in kız kardeşiyile evlenmek zorunda. Kural bu. Dine göre. Ve o şekilde evlenmelerini uygun görünçe bunu Kābil kabul etmiyo. Ben

kendi kardeşimle evlenecem, diyo. O zıman bunnar tabii kendi aralarında gonusuyo. Cenāb-ı Hakk'a gurban adıyılar. Kurban adayınca Hābil'inki kabul oluyo; çünkü o samîmi, öteki samîmi değil. Onu için Hābil'inki kabul oluyo, Kābil'inki kabul olmuyo. Sonunda yine de Kābil bunu hazmedemiyor. Hazmedemeyince tabi Hābil'i öldürme kararı alıyor kendiyce. Hābil'i öldürüyor ve ii bunu haftalarca, aylarca sırtında taşıyı. O zaman bôle mezar filan yok, bilinmiyor ki. Bilinmediği için Hābil'i sırtında taşıyı haftalarca.

Sırtında taşıyınca Cenāb-ı Hak gene insanlara acıyı. İki karga gönderiyi ona. Karganın biri, birini öldürüyü Kābil'in gözü önünde. Ondan sonra yeri eşeliyo ve karga, öldürdüğü kargayı gömüyo. Kābil de kardeşi Hābil'i bu şekilde toprağa gömmüş oluyı. Mezar ordan çıkmış. (KK331)

688. EFSANE:

Hābil'le Kābil, Âdem aleyhisselam'ın ilk peygamber, Yāni ilk îsanın oğlanları o, çocuk evlatları o. Ânadabildim mi? Hābil gücük, Kābil büyük... İki de gızı oluyo Âdem aleyhisselam'ın. Şindi bu Kābil biraz haset bi îsan, Yāni kötü niyetli. Hābil tam tersine. Neyse evlenme... Gardeş evleniyo onlā orda, yok, îsan yok. İsanların üremesi için birbirine... İki gızı oluyo, iki de oğlan. Babası Âdem aleyhisselam uygun görüyo, Allah tarafından ôle münasip görülüyo filan. Hābil'e varan gızı biraz güzelcemiş. Öteki biraz az... Şindi bunu bi türlü çekememiş, hazmedememiş Kābil, taamül edemiyo. Yāni babam, diyo Yāni güzel gızını ona vēdi, çikini bana, diye. Bôle bôle dēkene, çekemeye çekemeye onu öldürmeye niyetlenmiş ve öldürüyo. Bi gün bi yēde kısıdırıyo, öldürüyo. Ne yapısın şindi? Ceset... Bakıyo bôle şindi. Ne yapcaz, ne yapcaz derkene karşısına bi karga çıkıyo. Bak karga... Karga da birini öldürmüş, bi yer bulmuş, bôle gazıyomuş. Ona bakıyomuş ôle. Gaza gaza gaza o öldürdüğü kargayı orıya itmiş ayānla onu, üsdünü toprakla örtmüş. İsanların da gömülmesi ordan geliyo bak. O da aynı şekilde gardaşını... Açıyo bi çukur, gazıyo, orāya gömüyo. (KK187)

689. EFSANE:

Aziz Mahmut Hüdai hazretleri oluyo şindi o. Şeyci varmış, ayakkabı tamircisi... Yāni, adam yapıyomuş. Demiş ben, demiş hacca gitcem. Parayı bi türlü bulamayomuş, bulamayomuş. Garısına demiş ki: "Eğer bu sene de gidemezsem seni

boşicen.” demiş garısına. Ondan sōna tam bu şey yapıyo, gitcek oluyo, gidemiyor; gitcek oluyo, gidemiyor. Senin derdiñi, demiş, git, demiş filanca kişi, demiş... Ondan sōna onun yanına varıyo. Ben demiş hacca gitceñ, gidemeyon. Gözüñü yum, demiş. Yumuyo. Hacda oluyo.

Hanım adamı bulamıyo. Bulamıyo, bulamıyo. Ondan sōna, üç gün sōna bu adam hacdan dönüyo. Hacdan dönünce diyo ki: “Hanım, hanım! Bak, sana hacdan ne aldım.” demiş bu. Üç günde haça mı gidilir, demiş. Çabuk demiş, onu, demiş, şey, demiş. Ben senne, demiş. Gitmiş gadiya. Gadı Efendi, demiş, bu demiş üç günde hacca gitdi, demiş. Tabii gitdim, demiş. Filan kişi vādı, demiş. Onlā, demiş geliyolā, demiş, yolda, demiş. Hatta demiş hediye aldım ben, demiş, geliyo sana. İyi beklen, demiş, şey gāri gadi.

Yolu, daha gelmeden gadı bekliyomuş, gadının asgerleri. Ondan sōna demiş ki kim filanca hacda mıydı? Neden hacda? Tabii bizim yanımızdaydı, bizle beraber tavaf etdi, gördük. Hediyeleri de bunlā, demiş. Allā nasıl olur bu, bi günde hacca gidilir? Nasıl gidilmez? İşde bōle gidilir. Allah yolunda, demiş gidilir, gelinir. Merak etmiş bu şimdi. Nasıl olur bu, nasıl olur, bi günde nasıl gidilir gelinir? Allah dosdu oldu mu gidilir. İyi tamam.

Ordan geliyo. Ben sana, demiş, dergāhına gircem, demiş oranın gadısı gari. Hayır, yapamazsın, demiş. Sen yapamazsın. Ni yapasın? Benim, demiş şeyime ayak uyduramazsın. Atı felan gitmeyomuş. Gitmeyince demiş ki seniñ atın bile çamura batdı, gelmedi. Sen, demiş kapdanlığınla, demiş Bursa'nıñ şeyinde, demiş, ciğer satcaksın, demiş. Bunu yapmag için, demiş evela nefisiñ gırılcağ. Ondan sōna kabdanlığınlan bu ciğerleri dakıyo. Bi yo saklanıyo. Ciğer vā, ciğer vā... Utanıyo. Anā, Bursa Gadısı delirdi, şey yaptı. Neye bōle yapıyo? Ama yılmamış. Utanıyo, kapdanınnan merdivenleri siliyo, hocanın şeylerini siliyo; ama bi türlü yapamayo şeyini. Gururını gıramıyo. Ta sōna hoca namaza kakıyo, gece onun suyunu ısıdıyo, apdas suyunu. “Ya hocam! Geliyo soğuk suyu ısıtcam.” deye şu bağına şōle bi goyo. Soğuk suyu nasıl dökcem eline ben kar kış günü, ya nası vēcem, nası vēcem dēken... Dök, déyo şeyim, déyo dök, déyo hocası. Döküyor, bi bakıyo ki sıcak su. Bu demiş ateşde ısınmamış, gönül ateşinde ısınmış, demiş. Artık erdiñ demiş.

Pađışahlā arkanca yürüsün, diyo, hocası ölürken. Artık o kendisi büyük evliyadan oluyo. İlle bize bi dua et, bi duanı isdiyoz diyo pađışahlā. Şimdi o Hü dai

Hazretleri diyo ki bizim, diyo buraya gelen ve burda diyo bize bi Fatiya okuyan, déyo suda boğulmasın, ateşde yanmasın, ölürlen imanla ölsün. Hüdai Hazretleri bu. Çok büyük, değerli... (KK350)

690. EFSANE:

Şimdî bizim o yörede hér köyün kutsal saydığı bi dedesi vardır, dede. Meselâ bizim köyün dedesine Emir Dede, yakında Karacaömerli'de Karacaömer Dede, yukarda Karacaahmet'de Karacaahmet Dede... Bunlar evliya sıfatıyla yâni ermiş insanlar. Birbiriyle biraz da rekabet var. Meselâ Emir Dede, Karacaömer'deki Karacaömer Dede'ye mendille ateş gönderiyor. Keramet ehli ya, mendille ateş gönderiyor. Tabii Karacaömer Dede bunun altında kalmıyo. O da ona kalburla su gönderiyo. Böyle bi efsane biliyorum, bu kadar. (KK346)

691. EFSANE:

Aybey Mahallesinde Bulduk Dede vardır. Bunun, Bulduk Dede'nin asıl ismi Hüseyin'dir. Bulduk Dede'nin kerâmetleri, kerâmet olağanüstü yapılabilen şeyler, bir şey kaybolduğu zaman o dedeye bi adakta bulunursanız o şeyi mutlaka bulursunuz. Adak adarsınız yâni işde benim şu kayboldu, bulursam bi koyun kesecem, horoz kesecem gibi. Bulduk Dede'nin adı ordan gelir. Biçok kişi de hakikaten bunu yaşamıştır. (KK255)

692. EFSANE:

Uşak'da gene inanışa göre Burma Cami'nin bahçesinde yatan Hüsameddin Uşşakî Hazretleri, Yörü Dede namıyla anılır. Bir çocuk yürümekte geç kaldığı zaman, Yörü Dede... Yâni Burma Cami'nin eTrafında Cuma günü sela vakdi üç sefer döndürülür ve denir ki: "Salladım selaya / Yürüsün haftaya cumaya." deye dua edilir. Üç sefer o türbenin edrafından döndükden sonra bu çocuğun yürüdüğüne inanılır. (KK255)

693. EFSANE:

Mēmmed Emin Tokadi hazretlerinin, onuñ mezarını bulup da başında döa eden zaten, Cenāb-ı Allah, dōru cennetlik, derimiş. (KK364)

694. EFSANE:

İşde Peygamberimiz zamanında harbe giderkene Neffel isminde bi zat, işde o da âlim bi adammış da... Binmiş atına. Atının adı “Kühela”ymış onuñ. Bek çeviremiyik biz. At bôle altında kişnerimiş harbe giderkene, millet toplancaq ya. Bi tēze de geride ağlarımış. O tēzeye varmış Peygamberimiz (SAV). “teze niye ağlıyıñ sen?” demiş. Elim, gözüm, gulām, demiş, bi teg ölüm var demiş; üç tâne mi dört tâne mi çocuğu var demiş. o demiş şeyde ölüşe harpde, ben o çocukları n’âpıyım demiş. o da Neffel, sen gitme, Neffel. Anneñ bak bôle söylüyü demiş. o da hayır, ben gitcem, demiş. Sen peygambersin, dua ât demiş Allah’a demiş, o demiş annemi bi selbeslik veri demiş ırâtlık veri, o da beni gönderi demiş. Dua ediy. O da hadi güle güle git diy. Ama Peygamberimize diy ki sana amānet diy Neffel’imi geri getir diy.

Neysel harbe giderken en önden gidermiş o. Atı yerinde durmazmış zaten, atı ondan hızlıymış, o da ondan hızlıymış Neffel’in. Peygamberimiz, hepsine dermiş ki Neffel’i gollañ derimiş. Emanet etdi ya gāri ona. Harbe giryiler. Neffel bi vurmada atınnan beraber... Atı çarparmış 3-4 kişiyi, kendi vurumuş 5-6 kişiyi gılıçla. Neysel bir gün, iki gün, üç gün harb ediyiler, gāri soñ gelecekleri, bitcē gün, Neffel, atınnan bir şehit düşiyi. Geliyer Beygamberimize diyler o da çok ağlıyi, benim diy amānetdi o diy.

Sōra geri dönükene annesi gene yolda beklerimiş. Önden Peygamberimiz (SAV) gelirmiş, onuñ ayāna sarılmış, Neffel’im nerde demiş. Elini bôle gösdermiş. Arkasından gelen hep peygamberlere bile eñ son Hazreti Ömer mi Osman mı gelirmiş, onnarın en son o galmış, Osman olcak heralda, şey demiş: Neffel’im nerde? Eñ son sen geliyiñ demiş. o da elini āzına sokuyi bi bāriyi, Allah’ım ben ne sōluyim bu gadına diy, nāra atıyi. Neffel, atını toza dumana gatarak geliyi. Beni isdemişin ya Osman diy. O da diy ki ben deyil, annen isdedi, diy, hemen meccidde Peygamberimize melekeler diy ki: “Yere yat ya Resulallah, yere.” “Ne oldu?” diy. “Neffel geldi.” diy, “Nāra atdı Osman. diy. Eğer bir daha, diy; nāra atsaydı, diy; hep, diy; o şehitleri diri galdırcādı, diy. (KK364)

695. EFSANE:

Şimdii Evrent Dede vardır Banaz’ın kuzeyinde. Şimdii bu köydeki erenlerle Evrent Dede’deki erenler her zaman birleşirmiş, her Perşembe birleşirler. Orda

yerler, içerler, sohbet ederler, sonra hepsi dālirmiş, sabaha karşı. Ama bir gün eee Banaz’a gitmişler, Banaz ayının olduğu yere varmışlar ki fazla yağış nedeniyle çay çok gür akıyo. Erenler geçememiş. Sonra bu Evrent Dede geliyo. Diyo ki yā erenler diyo siz diyo sudan korkdunuz mu? Su bir nūrdur diyo, sudan korkulmaz, diyo. Onlar da diyolar ki çekindik işde, suyu kirletmekden çekindik, falan diyolar. Onun üzerine tamam, diyo, izin vē geçsinler diyo. Vee su duruyo, geçiliyo, o gür su, yā söylentiye göre. Geçiyolar. Sonra onlar geçdikden sonra su tekrar akmıya başlıyo. Ondan sonra da diyolar işde buna Evrent Dede diyelim, Yāni bu da bi evliyadır, Evrent Dede diyelim, deniyo. O şekilde Evrent Dede kalıyo.

Ve bir gün tekrar ziyarete gidiyolar. Ama Evrent Dede... Şey, bāriyolar her yere “Dedē, dedē, Evrent Dede!” diye bāriyolar. Her ağaç, her am yankı yapıyo Evrent Dede, Evrent Dede diye yankı yapıyo; ama arıyolar tarıyolar, dede yok. Aa, canlı veya cansız göremiyolar. Aa ve o şekilde o ormanın olduğu yerde, ağaçların olduğu yerde arıyolar, bulamıyolar. Ve orda, orası Evrent Dede olarak kalıyo. Benim böyle bi duygum var. (KK296)

696. EFSANE:

Evren Dede, bi yörükmüş, böyle saz alarmış. Banaz Köy’de bi kıza âşık olmuş, kızı vermemişler buna. O da dağlara çıkmış. Dağlarda habire saz çalarmış böyle, köye gelmezmiş. Ondan sonra bi gün şey, Evren Dede ölmüş; ama şimdi hālâ dağlarda am ağaçlarının arasında bayā saz sesi duyulurmuş. Ama ben hiç duymadım. Öyle diyolar. (KK39)

697. EFSANE:

Dedem, annatılana göre... obannık yaparken çocukluğunda ya, diyolarmış; yaz günü sinek olur, hayvannar durmaz. Ordan oraya koşdurur, kaçır falan. Ya Ali, deyolarımış sen ölüm nası beceriyoñ bunu yā tek başına? Deyomuş bi tāne Arap geliyo, ikimiz güdüyoz deyomuş. Evet, bi zenci çocuk geliyomuş. Bizde Arap deye zencilere, denir. Şindik onunla berāber otlatıyoz, deyomuş. Onnar da daha çok değer veriyolarmış. Herkez tabi bunu öğrencikce.

Acıkdığı zaman kışın falan şere gidip gelirken tazecik ekmek bulurmuş. Hiç yokdan burda mal varlığı, bi sürü mal sahibi olmuş.

Bi deee bazı kişiler için üzülürmüş, öldüğü zaman. “Vayh! Yandı çok vebâli var.” İşde, bazısı için de sevinirmiş, “Gurtuldu bu dünyadan.” deye. Çok inançlıymış. Çocuklarını okutmuş. (KK349)

698. EFSANE:

İşiy vâ şurda İytiyar Mezarı vâ, türbe. Yakın ā, yakıncacıg. Evliyā vâ, Evliyā Mezarı ya. O mezara şindi işiy etmişlê. Benim belden galın gavaklā vâ. Őda evliyā, adı Topalancı, kör kör de su, yāmir suyu veriyo, onuñ altında. Namaz gılākan sarıgını, sarıgını ona atıvemiş, gavağa. Gavak, o secideye eğildiğine gavak da eğilmiş. O evliyā secidiye eğildiğinen gavak da eğilmiş. Namaza gitirdine bakmışımış gavak kakmış. Sarık orda galmış. Bunu da gayınnamdan duydum. (KK136)

699. EFSANE:

Hani bozuk para var mı diye caddede gezen dilenci var ya ona da böyle ermiş falan diyolar. Bi yere gitmişler, nereye, maça mı, Bozkuş tarafına gitmişler. O orda kalmış. Sonra herkesten önce bi bakmışlar, gelmiş. Araba falan da yokmuş. Böyle bi şey anlatıyolardı. (KK189)

700. EFSANE:

Bizim köyde duydum ben çocukluğumda öyle bi şey. Vēmemiş de hasdalanmış o kişi, yāni vēmeyen kişi hasdalanmış déye duydum. Ak sakallı kişiye isdediğini vēmemiş. Ceviz isdemmiş déye duydum. (KK351)

701. EFSANE:

Erennē biri birine gidiyo yāni. Bôle yekden gürültü... Yāni allı-yeşilli bi gürültüyne gidē, derlê yāni, öyle duyādıg. (KK252)

3.3.4. HIZIR KÜLTÜ LE İLGİLİ EFSANELER:

702. EFSANE:

Hızır dedikleri bi kadın, bi erkeğimiş o. Onlā birleşmiş. Onu laf etdilê. Nası şey bilmiyon. (KK209)

703. EFSANE:

Atalarımızdan duyduğumuz kadarıyla şimdi Hızır'la İlyas ikisi peygambermiş; fakat bunnar her nedense birbirleriyle geçinememişler. Nihayetinde barışmışlar. Bunnara Allah tarafından yılda bi sefer konuşmaları izini verilmiş. Mayısın ilk Cuma günü Cuma namazında birleştiği, hatda avlusunun iki kapısı olan bir camiden, biri bi tarafından biri diğer tarafından girip cami avlusunda birleşerek namazı kılıp çıkarken gine ayrı ayrı ayrıldıkları söylenir. (KK271)

704. EFSANE:

Böle halk arasında Hızır'lan İlyas, benim duyduğum kadarıyla, senede bir defa bir araya gelirmiş ikisi. O da mayısın ilk haftası. Cumaya girerken bunnar karşılaşmış. Cumadan çıkınca görüşelim, derlerimış. O da Allah tarafından kapı iki oluyomuş. Ayrılıyolamış. Cumadan çıkdılā mı birbirini bulamazlarımış. Bunnā böylelikle her sene senede bi sefē bir araya gelirlerimış deye laf edelē esgiler. (KK246)

705. EFSANE:

Hızır aleyhisselam bir gün şeyde gidiyomuş. Deñiz yarılmış. Yörür gidēkene yolcunun biri de orda namaz gilyomuş. Yolcu şey etmiş, Hızır aleyhisselam oldūnu bilmeyo ku. “Yā yolcu!” demiş. “Ben namaz gilyoñ ya, dōru mu yanniş mı? Allah deyip yatıyon, Allah deyip kakıyon.” filan demiş. U da bi yandan denizden gidiyomuşumuş, yolcu da arkasından... Deñiz böle açılmış. O da onnan bir devam ediyomuş. Bakmış o da geliyo. Hızır aleyhisselam érmişlēden... Tamam, tamam, demiş, bildiin gibi yap, sen nası biliyosañ ôle yap, demiş. O da érmişlēden... (KK394)

706. EFSANE:

Annemden dinnedim. İşde harman yerinde böle herkes tınasınnan, şeyinnen buğdäyinnan uğraşıyomuş. Yāmur yağcak deye çuvallayomuş. Çuvallayınca demiş bî Hızır Aleyisselam gelmiş “Bana hana buydäy verin.” Onnā da demiş ki “Yā, şindi ta sen mi galdıñ? Vermicez. Bi git. Yāmur yağcak bak, ekinneri gatcaz.” demiş. “Nahā.” demiş “Yaradan'ım! Bu köye daş yağsın.” demiş. Daş yağsın, deyince höle kadınñ biri de ineğini sağıp sağıp südünü dağıdıyomuş ele, gonşularına, herkeze

veriyomuş. Hani hayırsevermiş. O da demiş ki... Bôle bi çıkmış gadın dışarı, daş yağmış, bôle tapır tapır, herkez daşdan dışarı çıkamamış. Gadının ineği dağdan gelmiş. Gadının ineğine çamır yapışmamış, ayāna çamır dāğil yoğumuş gadının ineğini. İşte Allah vēceg oldu mu hār şeyi bôle ne bilem hayır şetdin mi Allah bi yerde goruyo insanı. (KK289)

707. EFSANE:

Hızır, îsanın ömründe üç defa ziyaret etdiği söylenilir meselā, bir kişiyi muhakkak yāni ömründe en az. Bunu ennn telaşlı, enn can burnunda olduğu zaman Hızır ziyaret eder, derler. O an puanı kaptın, kaptın. Yāni kişiyi bozarsan, işde bu dilenci kılığında, aç bir şey kılığında işde. Bizde yabandan müsafir şu bu geçdi mi ya yavrum her geleni Hızır belliceksin, derler. Onun için ona göre davranıcaksın. Hatda hatda şöyle bi şey vādır: Ellerinde -îsan suretindeyse- kemik yokdur, derler. Hiç kemik yokdur. Yāni onu ellediğinde anlaşılır. (KK7)

708. EFSANE:

Eveli bubamgil laf éderdi bi de... Bi eve musāvir olmuş Hızır. Onu da fu eviñ de bi ceez olan çocuu varımış, başga çocukları yoğumuş. Onu da Hızır “Ölum!” demiş, “Ben merdimandan çıkamaycağm.” demiş. “Beni arkana mindiriseñ eviñ önüne çıkacağm.” demiş. Adam da arkasına mindirmiş, merdimandan çıkarıymış, garısı garşısından gelmiş. Dur adam, demiş. Hep iyiliği sen mi yapacaañ, demiş. Bi de ben yapacam. Amca biñ arkama demiş. garısı da çıkarıyı. Adamı köşeye oturdıyiler.

Niyse bin bir türlü, gadın elinden geldiği yemeği yapmış, önüne gomuş. Yemee görünce demiş ben bunnarı yimem demiş. Adama demiş gāri. Hanımı ziniyi gomuş, dışa çıkmış. Adam buyruñ, demiş; amca yemeñi yi, demiş. O da demiş ben bunnarı yimem, demiş. Né yirsiñ amca sen, demiş. Ben, demiş; bi olan çocuu yirin, demiş. Bi olan çocuu yirin demiş. ordan géri geliñ hanımına yaa hanım diyi bu adam diyi bizim etdiklerimizi yimezimiş diyi, bi olan çocuu yiceğmiş diyi. Bizim de demiş bi ceez çocuumuz var demiş. nası yidireceez, demiş. Gadın yaa adam demiş, Allah gene veri demiş. Allah bôle verdi, bôle gāri ödeyelim demiş. Ağlamışlar sızılamlışlar. olan çocuu goviriñ demiş bi de gazan goviriñ demiş. Gazanı da goyvirmişler, olan çocuuu da goyvirmişler. Ağlamış, sızılamlış, niyse yatmışlar.

Zabāleñ kakıyı erkenden. Kak adam, diyi noldu bizim musafir, diyi bi bak gel, diyi hani. Bi girmiş kapıdan içeri olan çocu bi gazanıñ altında oynayıpduru. Kak adam kak, diyi bizim musafir yok, diyi. Bizim çocuk da, diyi gazanıñ altında oynayıpduru, diyi. Onnarı denemiş. (KK152)

709. EFSANE:

Esgiden bi yaşlı, akli dede gelmiş, eve musāfir olan demiş. Onu da musāfir yemek yemek isdemiş, ev sayibi yimek vermemiş. İşde o da gitmiş beyine demiş ki sen bu eviñ hanımını boşa. Bundan hayırgelmez sana diye... O gelen Hızır'mış. Bunu bôle köyde annatdılar, bunu duydum. (KK17)

710. EFSANE:

Bi marangoz varımış. Marangoz gidē, başka köylēde çalışırımış. Adam çok çalışıyo, parayı çok gazanıyo. Bi çuval para gazanıyo, alıyo sırtına. Gelirkene işde Hızır annacına çıkıyo. Nēden geliyoñ, deyo. İşde şu, şu köyde çalışdım deyo, ben deyo marangozun. “Peki, sırtındaki ne?” deyo. Talāş deyo, para demeyo. “Talaşın bol olsun.” deep geçıyo. Para da talaşa dönüşüyo. (KK246)

711. EFSANE:

Şindiii Hızır'man Ellez onnā şeyimiş, iki gardeş. Biri Hızır, biri Ellez. Onnañ övey anaları varımış. Övey anaları neyse böön su kirmanı eğiriñ geliñ. Neyise gāri Hızır, Ellez bunnā gālii guzu güderimiş. Guzu da gayıbolmuuuuğş. Araya araya iki gardaş guzuyu bulamamışlā, hālā da bulamamışla. Biribirlerine deyēlē geçēlerimiş. İki gardeş bi gavuşamamış oncaazlā. Hee, bunun hikāyesi bu gāri. “Hızır huuuuuu! Hana guzu guzu guzu?” der o. Ta bôle ötē. Ta mart dokuzunda çikalā onnā. Hızır guşu mart dokuzunda öter o, başlā, bahara dōru başlā ötmeye. (KK83)

712. EFSANE:

Hızır'man İllez iki gardeşimiş. Bunnā ikisi birbirlerine çok samimiymiş. Anasını birisi daha çok seviyomuş. Anası da onu apdesli emzirmiş derlē. Birine de bi gün apdezsiz vemiş göğsünü. Sōna eziyet etmişlē. Naha demiş ikiñiz birbiñize haşret galıñ demiş, ikiñizi Rabb'im birbiñize demiş gavuşdurmasın demiş anaları. Birisi Urum'a gitmiş, birisi de Şam'a gitmiş derlē. Orda Şam'da birleşiriz demişlē, gine de birleşememişlē derlē; ama dā hālā da birleşememiş diye duyarım. Birisi camiye

girdiği zaman öñ safa duruğmuş, birisi arka safa duruğmuş. Apdessiz emzirdiği olsa gerek. Arka safa duran érken çıkarımış, öñ safdaki gardeşimi görçen dese de... Çünkü öbürkü babıcını keydi, gidiyooo. Görüşemezlerimiş yāni, ikisi bi türlü Hıdır'ınan Ellez gavuşamamış. Gavuşamadan da geşmişlê dünyāsından derlê. (KK199)

713. EFSANE:

Hıdırellez'de Hıdır'ınan Ellez birleşiy, diyiler. Hıdırellez'de yāmir yağarsa Hıdır'nan Ellez buluşdu, ağliyi, derlerdi. Yāmazsa Hıdır'nan Ellez bu sene buluşamadı birbirine, derlerdi. Yāmir yağarsa iyi geçiy, yāmir yāmazsa kötü çeçcek māsullar iyi olmicak, derler. (KK364)

714. EFSANE:

Hıdır'nan Ellez de bii mayısıñ altında bôle işeyde biribirine çarpışınca Hıdır, Ellez oña da Hıdırellez gomuşlā. (KK33)

715. EFSANE:

Önceden birisi benim gibi yaşlı öküzlerine (öküzlerle) desde çekiyomuş. Hakından da gelemeyomuş. Çocuğu o zaman seferberlik falan vā ya ordaymış. İşde yetiş oğlum demiş, Hızır'a yetiş yā Hızır eleyissellem demiş. Öküzlê çekemediği arabayı almış gitmiş, diyolādı. (KK343)

716. EFSANE:

Hıdır'nan İlyas bi Cuma günü Cuma namazında birleşiyolar. Duydumuza göre amma. Biri arka kapıdan çıkıyo, biri yan kapıdan çıkıyo. Ayrılıyolar. Ta bi dākı seneye gadā. Bu gadarını duydum. (KK272)

717. EFSANE:

Hıdır'ınan İlyas... Hıdırellez günü o tarihte... Biriii Mağrubda, biri Şam'da, yāni biri doğuda biri batıda. Gelip birleşiyolā. O birleşme ānı yılbaşı sayılıyo. (KK211)

718. EFSANE:

Onnarı da duydum ben. Bôle bi Hızır... Bizim şurda odanın birinde bi adam varıdı çoğ esgiden. Gelmiş. Arpa mı bi şey isdemiş. O da yok demiş. Allah buldurmasıñ, demiş, çekmiş gitmiş. Arkasından adam çıkmış, o adam gaybolmuş ordan. Hızır'mış. (KK270)

3.3.5. OLAĞANÜSTÜ VARLIKLAR İLE İLGİLİ EFSANELER:

719. EFSANE:

Padişâhın gızı hasda olmuş da hiş bi şey iyi gelmeyyomuş. O şahmerrânın etini yirse eyi olcâmiş. Her tarafa insannâ salmış. Arayolâmış şahmerânı. Arākana arākana birisi görmüş. Kim görmüş biliyon mu? Lokman Aleyisselam. Uzeyir Lokman vâ ya hana esgi bi dokdur. Lokman Aleyisselam onu görünce bi de padişâh hep sandıkları adamları meydan yerine getirip soyup afedesin çıplag edip bakıyomuş. Onu görenin vicüdu çil çil oluyomuş, yılan gibi çil çil, pul pul oluyomuş işde. Gine çağırtırmış, onun da vicüdu çil çil olmuuş Lokman Aleyisselam'ın, saklasa saklıyamacag. Bunu sen gôdüñ. Nêde ilan? İnsanoğlu demiş, yıllāca gaşmış gaşmış. Eñ önden o gômüş gâli. Dünyāya gelmiiiş. bi gün sōna îsannâ dutup kesip eti yiceklē deyince... O da hep yer altlānda yaşayyomuşumuş, hiş dünyāya çıkmamış. Onu da Lokman Aleyisselam arākana gâli onu görüyo. E tabi onu da padişâh biliyo görüdüğünü. İlle nêde getir. İşde eyvah beni, ömrüm bitdi, kesilcen gâli, deyyo.

Almaye gidiyo, çağırmaya gidiyo ya o gâli. Lokman Aleyisselam'a deyyo ku “Şindi beni kesceklē.” Déyo. “Üş gazanda etimi gaynatcaklā.” deyo. Guyruğnu bi ayrı, kafasını bi ayrı, ortasını bi ayrı kesip gaynatcaklarını, ortası şifalıymış. Guyruğunnan başucu zeherli olurmuş yılanın. Ondan sōna deyo ku “Geceyarısından sōna sen gazannāñ yerini değışdir.” deyo. Geceyarısı başında bekleyomuş Lokman Aleyisselam ya. Orda başka bekcilē de varımışımış. Onā beklēken şey deyo “Geceyarısı bekçileri avsirt.” deyo.

Yerini değışdirmiş. Şey deyo, ne deyo biliyo musun sen? “Yerini değışdirince bişesiye başında bekle.” déyo. “Sabağa yakın yerlē ağāmadana gıyıdağı kazanı al da gaş.” deyyo. Şindi ortadakını gıyıya godu ya öteki bekcilē bilmesin deye onnâ gömeden hemen yerini değışdiriyo. Ortadaki iyi yerini alıp gıyıya goyo. Orta yerim bôle bôle şifalıdır, geri tarafım zehirli. Sana onnâ zehirli yerimi yidireceklē,

öldürceglē. Ama sen ortasını gıyısına değişdirisen gazannañ yerini alıp gaç, goşa goşa hem ye hem git. Elinđden alılāsa yidirtmezlē deyyo. O da ôle ediyo. Biřinci gāli etlē gıyıdaki gazanı alıyo, gaçıyo. ötekinnē arkasından govalāken hem yiyo hem gidiyo, hem yiyo hem gidiyo. Bütün otlā dile geliyo, hepisi baęırıyolā. O ben şu hasdalığa řifāyın, bu derde dermanın, bōle bōle bōle... Bāzı dertlēñ dermanı duyamadığı için belli olmayomuş. Gořarak gitdi ya. Gořarak gidince bāzı dertlēñ dermanı... Ondan sōna Lokman Aleyisselam bōylelikle dokdur oluyo.

Ondan sōna Lokman Aleyisselam dokdur olup oturunca adamıñ biris... Herkez dükgānına geldi mi ilaç dükgānına ilaçlā kıpırdarmış. Saña ne iyi gelcēse ordan kıpırdarmış. Hankı hasdalığa hangi ilaç iyi gelcēse hasda kapıdan girdi mi o hareketlenirmiş. O da onu verirmiş, iyi olurmuş. E, bu adam gelmiş hasda, ondan sōna zehir gıyneşmeye başlamış, kıpırdamaya başlamış. Zehir kıpırdamaya başlayınca vēmemiř, ölceg çüñkü.

Adam da nası ossa ben ölcen, demiş; gitmiş dağlara, aęacınđ dibine oturmuş. Ben burda bālim ölen demiş, çama dayanmış, oturuyomuş. Hemen ordan bi keyik gelmiş, dikelmiş garşısına bi yılan gelmiş keyiği emmiş, emmiş, emmiş südünü çoğ emmiş. Çok emiñce yılan fazlasını afedēsin kusarımış, gitmiş gayanıñ üsdüne kusuvēmiř birazını. Kusmuş da gomuş gitmiş, keyik bi yanna gitmiş, yılan bi yanna gitmiş. O adam da nası olsa ben ölcen, demiş. Ondan sōna nası ossa ben ölcen, demiş; burda niye sürünen duran, yılanıñ kusduğu südü giden içen, ölen, demiş. Südü içince dizlerine fer gelmiş, gözlerine nur gelmiş adamıñ zeerli süt, yılanıñ kusduğu südü içince.

Goşmuş gitmiş şeye Lokman Aleyisselam'ınđ dükgānına vāmiř. şey demiş "Sen baña ölceg dediyoñ ya," demiş, "bak ben sağlamlaşdım, iyleşdim geldim." Nasıl iyi olduñ deye o da soruyo, ne iřdiñ de iyi olduñ? İşde annadıyo bōle bōle. Ah hey ōluuum, nēde bulen o yılanı, nēde bulen o keyiği, deyo. Buldum, nasıl emziren, emzirdim nasıl kUSDUREN? Seni buraya gelince zehir kıpırdadı. Onu da vēsem, zehiri olduğu gibi yiřeñ ölcēdiñ. Bunu düzelden Rabb'im. Allah'a göre. Hiş kimse bunu yapamaz, deyo. Yāni ben yılanı bulsam ezmiremem, emzirsem kusduramam, deyo. E, sāde zehir de vēsem ölcēdiñ. Yılanıñ ağzından çıkan zehir, südünen zehir panzehir olmuş. Onu řifā olmuş. İşde yılanıñ sağ buynuzu panzehir, dēlē her zaman ya. Buynuzlu yılanıñ sağ buynuzu. (KK409)

720. EFSANE:

Şimdi bāzıları Hazreti Ömer'in derler de Hazreti Ömer'in oğlu mu yoğsa torunu Ömer'in oğlu mu? Bi saf oğlu varımış. Okutmuşlar, okutmuşlar, bir türlü aklına siñmemiş. İki merkeb alıvemişler. Odun getir, odun sat. Adı Cāmisaf'ımış, oğlanın adı. Bir gün iki arkadaşı varımış. Onnar demişler ki bugün havā çok soğuk. Biz gitmiycez. Cāmisaf üç, beş gurusu gazanan deye almış merkeplerini gitmiş. Çok üşümüş. Gayanıñ dibine saklanmış, ellerini uflarken... Elindeki sopaynan yere vururken bakmış güzel bi mermer kapak... Bu, köve geliyo. Arkadaşlarına, arkadaşlar siz benne gelmediñiz ya ben bi tarihî orda bi şey gördüm. Üzerinde yazılar var, çiziler var, güzel bi taş gördüm. Çapa, kürek üç arkadaş gitmişler. Daşı gazıp kaldırsalar ne var altında? Bal guyusu... Bu sefer gine kövden gap getirmişler. Doldur çıkar, doldur çıkar... Demişler ki Cāmisaf sen eñ, biz saña govaları sallayı sallayıverem. Eline de lisdır (demir saplı mala) vermişlê. Cāmisaf bitince gadā bitdi arkadaşlâ demiş, temiz bi gova yollañ, çıkan burdan. Arkadaşları demişlê ki bu çıksa bizilen ortag olur. Ne etçez? Biz bu daşı olduğu gibi kapayam, gebēsın burda bu demişler. Daşı kaldırmışlâ, dutmuşlâ, kapatmışlâ.

Cāmisaf tamamen korkmuş. Yapmañ, etmeñ, dutmañ derken, elindeki malayı oraya buraya dürtmeklerken hadi bi yer ordan daşın birisi bi düşmüş öte yanna. Bi baksäy ki ejderhālâ altın tepziniñ, zininiñ üsdünde bi gıralarını bindirmişlê, gezdiriyolâmış. Bu korkmuş. O şahmaran denirmiş. Ejderhaları bağlayo, bunu tenhâ bi yere çekiyo. Nedir oğlum bu hālîñ? O da annatıyo. Tamam oğlum. Yimeñ, içmeñ, giymeñ hepsi burdasıñ. Ben seni isdediğini buldurun, burdan goyvēmam. Birkaç gün duruyo, canı sıkılıyo. İllâ yalvarıyo, n'olur. Oğlum, burda dur. Hāyır. Ve başından geçennerı annatıyo şahmaran. Benim başımdan deyo bi zaman bi hikāye geçdi. Şahmaran o Cāmisaf'a annatıyo.

Süleyman Peygamber deyo öldükden sonra iki kişi karar vermişler. Birisi beni esir alıp ejderhaları emirine almak, biri de Süleyman Peygamber'in parmağındaki yüzüğü çıkarıp dünyāya hākim olmak niyetiyle yola çıkmışlar. Evelâ sen gibi, deyo; o da benim elime düşmüşdü de āzād etmişdim birini, deyo. Ben işde şahmaranı gōdüm, ben onu esir alcam. Geşceem yoluñ üzerine deyo bi sandık gomuşlâ, iki şişe gomuşlâ. Birini aldım, işdim, şerbet. Ötekini aldım, işdim, o da bayıcı. İçinde uyuşdurucu varımış. Bayılmışım. Beni sandığa kapatdılar. Sırtlarına

sarındılar. Kırk gün kırk gece yürüdüler. Deñiziñ kenarına vardılā. Nerden öğrendilerse otlar gonoşdu. Bizi her kim yolar, döver, ayāniñ altına sürerse deñiziñ üsünde yürür dediler. Bunnar da zaten böyle bi fırsat arayolarıdı. Günnerce otları yoldulā, suyunu sıkdılā, guydulā şişelere. Yörü bakam. Süleyman Peygamber'in tahdı yedi deñiz içindeymiş deyo. Tabi bu bi hikāye... Nihāyet Süleyman Peygamber'i buldular. Yedi basamaklı merdiveniniñ soñ ayāna vardılar deyo. soñ ayāna varan orda Allah tarafından bi ateş aldı deyo. o ateş alınca beni sırtıña sarınan onu söndürcen derke sandığı atıvēdi yere, gırıldı, ben gaşdım. Şindi sen de deyo goyverin, gene bi nāne yirsiñ, deyo aynı o gibi. Goyvēmeyen. Hāyır goyvē, anam varıdı, işde anam ađlā, şöyl olu, böyl olu.

İşde bāzıları derlē Hazreti Ömer olduğunu söylerlē, Hazreti Ömer'in dönemindeymiş derler. Bāzıları Hazreti Ömer'in torunu Ömer derlē. Heralde torunu Ömer olsa gerek. O sıra hasdalanmış. Hekimler gurtaramayınca birisi mahallī hekim, bize benzer. Ben bu hasdayı gurtarın, demiş. Nası gurtarıñ? Şahmaran'ın ganından yarım bardag işse gurtulur. Şahmaran denen bi ejderhālāñ gıralı var. E, nası bulcaz Şahmaran'ı? Bu Şahmaran'ı gören vādır demiş. E nası bilcez? Sol bacağının arka tarafında ala vādır. Hep görevlileri gönderiñ, insannarıñ bacaklarına baksın. Kadın, erkek kim varısa. Kimiñ bacağında ala o varısa, avuc ortası gibi, o Şahmaran'ı görmüşdür. Gitsiñ ganını bulsun gelsin. Yoğsa bu ölür demiş.

Tellallar, efendim şindiki gibi görevliler neyse polis miydi jandarma mıydı ararken ararken Cāmisaf'ı bulmuşlā. Sen Şahmaran'ı gördün mü? Görmedim falan dediyse de yürü, goca padişah ölceg seniñ yüzünden. Alıp gidiyolā padişahın huzūruna. Bak, deyvemezseñ seni boğdurun. Tamam deyo giden. Eline bi gab alıyo. Şahmaran'ın bulunduğu yere vāmiş, işaret etmiş. Şahmaran añnadığı için ejderhālara ben yarın gelirin, demiş. Çıkmış, ah oğlum, ben saña söylemedim mi? Hindi benim bi tarafım yaralı olsa bunnā ortalığı orta yere getirilē. Yakālā, yıkālā. Nehirleri yudalā bunnā. Ne yapcaz? Eñ iyisi sen beni kes. İhdiyāciñ gadar ganıñdan götür, o siziñ halife bunu zukkumlansın, demiş. Yatırıveriyo, kesiyö. Cāmisaf götürüyo. Ömer'e içirmiş. Ejderhālā eğer Şahmaran'ın öldüğünü bilseler nehirleri yalayıp gitcekler, gayaları omuzlarında taşıyacaklar deye böyle bi hikāye var. Öñden giden nehirleri yudacak, arkadan geçen de burdan su geşmiş deye toprağı yalayıcak deye... Böyle bi Şahmaran hikāyesi vardır. Babam annadırdı bu hikāyeyi baña, odalarda da annadıveridi böyle. (KK271)

721. EFSANE:

Yılanın meselâ büyüüne şahmâran derlê, yılannara. Aslı nedir bilmooz ku biz. Şahmâran îsan kafalı, yılannarın şâhı. Görennê olmuş, adamın biri gömüş bizim burdan; yalnız ben göömedim. Gelirmiş o gece, görünürümüş îsannara. (KK294)

722. EFSANE:

Bak gızım, bizim Şükranıye köyü ile bizim Susuzören köyü arasında Galfa Dedesi deye bi yatır vâdır, mezar vâdır. Bizim gomşumuz olur bi de Tosunölu İbraam Ağa deye bi râmetlik varıdı. Bu, tabi bobamgiliñ, dedemgiliñ aņnadışı, orda o Galfa Dedesi'nde, onnañ da orda yerleri vâdır. Orda atnañ geliyomuşumuş. O Galfa Dedesi'niñ yanda arkasına bi yılan düşmüş, eee o atnañ gelirken. O atna goşdurup geliken o da arkasında... Köyün altında bi gölet vâdır, çeşme vâdır. Oraya kadâ arkasından gelmiş. govalamış gelmiş o İbraam Ağa'yı. İysan başlı böyük bi yılanmış. Babamgil, dedemgil ôle aņnatırlâdı yâni. Efsane bu. (KK411)

723. EFSANE:

Bizim köyde de ooooğ hana bizim çayır gibi yê vâ ya. Eveli yaşlılâ yılan gömüş. Yılanı görünce o da çift kafalıymış yılan da, nasıl olduysa Allah tarafından çift kafalı olunca adama saldırmış. Adam orda biriiiğ yan yan gaş deyince ondan geri yılan onu bırakmış, gaybolmuş gitmiş. (KK305)

724. EFSANE:

Bi tarlanın yanındaki gürün (gelincik kirazı ağacı) içinde iki kafalı, kafaları çocuk kafasına benzeyen yılan yaşar. Ordaki altınları bekler. Ona tülüce, denir. (KK323)

725. EFSANE:

Bir zamanlar köyün birinde köylüler sadece hani koyunnarı varmış, yâni çiftlik, koyun yetiştirerek geçinirlermiş. O koyunnarı da dağa götürürlermiş, bi çoban varmış, devamlı her gün aynı saatde, aynı yerde dağa götürümüş koyunnarı. Orda da esgi olduğu için esgilerden bi ejderha kalmış. Köyde köylülerin bilmediği bii ejderha varmış. Her gün o çabanın koyununu yiyomuş. O da kurt yiyo sanmış. Farkında olmadan devamlı, her gün bi tâne koyun gidiyomuş.

Sonra aynı gün yine çoban çıkarmış koyunlarını. Koyunlar yine otlarken, yirken o ejderha gine gelmiş. Çoban bu sefer fark etmiş, korkmuş. Sonra yâni korkudan köye gitmiş. Ejderha var, ejderha var. Kimse inanmamış. Düşünmüşler işde köylüler birleşmiş, naapabiliriz, neydebiliriz? Bu ejderha nerden çıktı, nerden geldi deye düşünmüşler. Sonra büyükler bu ejderhayı nasıl öldürelim deye düşünmüşler. Sonra da birisi demiş koyunun birini öldürelim, keselim içine kireş dolduralım demiş. Onu tuzak olarak kullanalım, aynı yere götürelim, demişler. Dedikleri gibi koyunun birini kesmişler, işde içine kireş doldurmuşlar, nasılsa işde sönmemiş kireş mi. Ôle bi tuzak hazırlamışlar kendi bildiklerince. Sonra çoban demiş ben aynı saatde gideyim, bu koyunu koyalım. Sonra aynı yere o koyunu koymuşlar. Ejderha gelmiş yâni o koyunu yesin deye öteki koyunları kurtarmışlar. O ejderha o koyunu yemiş. İçinde işde kireçler sönmüş, zehirlemiş yâni o kireç ejderhayı. Ejderha ölmüş. Gerçek olmuş aslında bu olay. Annem rāmetlik annatıyodu işde. (KK309)

726. EFSANE:

Ezderā, onun ismi de mezerde olur, derlē. Bunlā da hekaye de... Cenabı Allah bilir de... Ezderā, derlē, yâni eziyet ederimş ölüye, derlē. Korkunş bi alametimiş o. Bunlā da mezerde görülürümüş, derlē. (KK234)

727. EFSANE:

Zümrütü ankānı... Babamdan şunu duydum, şöyle bi hikâyesini duydum. Zümrüt ankā, insannara görünmeden gökyüzünde uçar, insannarıñ yeryüzünde yidikleri meyveleriñ buharından faydalanırmış. En çok elmānıñ özü yandığı zaman faydalanırmış, deye. Hatdā babam rāmetlik elmānıñ özünü yidiğı zaman bize ateşe atmamızı söylerdi. Yâni bunun buharından zümrüt anka guşları faydalanıyormuş diye. Faydalansın isderdi. Babam hocaydı kendisi. On bir yıl imamlık yapmış, hatdā yeni yazıyı da ilk defa bu köye öğretenden.

Anka guşlarının gökyüzünde devamlı uşduğunu, iii yeryüzündeki meyveleriñ buharından faydalandığını babamdan duymuşdum. (KK271)

728. EFSANE:

Bizim Gökgöl deye bi şey vardı. Bôle çay... Küçük bi dere akıyordu; Eğlence, Güney Köy, bizim köyün arasında. Orda Gökgöl bi yer vardı. İşde deyodu annem bôle, orda bi şey kız varmış, balık şeymiş, balık kız. Ondan sōna işde bi olan ona āşık olasıymış. Ondan sōna demiş ki hani biz yapamayız, demiş. O da evlenelim, yaparız, olur gider hayatımız, demiş. Bi gün işde anlaşılamamışlar. Diziñdeki devamlı üzerné giydiği şey yırtık mıymış neymiş. O da demiş ki, olan, sen, demiş, hani bi şey olsan burayı dickerdin, demiş. İşde, demiş, her şeyi söyleyecekdin, bana bunu söylemeyecekdin, demiş. Ondan sōna kaybolmuş gitmiş, derdi annem. Bi de böyle bunu annatdıydı yıllar önce. (KK155)

729. EFSANE:

Altın kız deye bi şeylê duyuldu. Surda işey vâdır, Sarıgız Çayı. O Sarıgız gâri orda başını yığkarımış, altın da darağı varımış, bôle daranı dururmuş o altın kız burda. (KK83)

730. EFSANE:

Peri kızları toplantı yapmışlâ. Ora da Erennê aynı Gezböden. Ôdan tefinen demişlê oynıyamıñ demişlê. Tefine oynālâkan öte yandan bii deve gibi bi şey geliviyo bunnañ yanna. Onnañ biri bi yere biri bi yere dağılan dêke her biri bi yêde ölüp galıyolâ. Ora uzag, olsa da deyvêsem, bura gibi orayı da gösdêsem, çoğ uzak ora. Sōna gâli Allah tarafından bi şabık geliyo. Hepsii, korkmayannâ da toplayolâ oraya. Bizim aa o da oldu bu dağda. (KK115)

731. EFSANE:

Sözüm... Gidem hu gocu yüzde Āselên yeri vâ, evi vâ, dē mi? Ôle yerde bôle oyun şey ederlerimiş ferilê, neyise. O da vâmiş orıya. Onun fisdanınıñ eteğni kopâmışlâ. E, gelmiş. Nerde fisdanın eteği? Vâ, sandığımda. Açmışlâ, bakmışlâ. Sandıkda bütünmüş, derledi. Bôle duyādım ben eveli. (KK425)

732. EFSANE:

Göverciniñ hékayesi vâdır. Gövercini avlamak künah dēler bizde. Peygamber efendimiz ikinci namazı gılıyomuş. İkinci namazı gılarkana gövercin gelmiş, diziniñ

üsdüne gonmuş. Doğan da onu... Doğan dediğimiz de şahan guşu yāni çakır kuşu... O da arkasından bi diziniñ üsdüne gonmuş. “Yā Resulullah! Benim iki yavrum vā. Aş galdılā. Beni bekleyo. Beni bu doğanıñ elinden gurtā.” deyo. Dile getiriyo güğercini. Doğan da “Yā Resulullah!” deyo, benim yavrularım aş galdı deyo. Bu benim avım deyo. Gece gündüz bunu govaladım, getirdim buraya deyo, ille benim avımı ver deyo. Bak sen, ikisi dile geliyo.

Peygamber de buñnarın ikisiniñ sözünü dinneyo. Doğana deyo ku saña bir goyun veren, deyo, goyun eti veren, deyo. Hayır deyo, goyun eti yémem ben deyo. İlle gövercini ver, deyo. Gövercin de ille beni gurtā Yā Resulullah, deyo. Peygamberimiz doğanı iknā edemeyince yā doğan, deyo kendi etimden veren, deyo. “Sözümü işit, söz işitmek gutludur. Bu dünyāda ādem eti datlıdır. Benim etim datlıdır. Benim etimden veren.” deyo. Bak, kendii etini kescek, o gövercini gurtāmağ için onu ikna edicek. O zımana gadak güğercin silkiniyo, Cebrāyil oluyo; doğan silkiniyo, Ezrāyil oluyo. Melekmiş yāni ikisi de onnarıñ. Ondan doğalıdır derlē, gövercin furmak künahdır, derlē. (KK230)

733. EFSANE:

Meselā birisiii hasda olmuş. Ama o daa namazında apdesinde bi kişiymiş. Arkadaşı süretinde biri geliyo geçmiş olsun deye. Selam verip giriyo. “Geçmiş olsun. Ne oldu?” Hir tarafım ağrıyo deyo. Yatıyomuş yatakda. O da deyo ku benim dokdor akadaşım vā deyo. Ben onu gönderen sana, deyo. Kaş kişiyi o deyo, elini sürdüğü yēlē deyo hiç ağrı acı galmadan iyi oluyo deyo. O da iyi getir deyo bakam. Getiriyo, dokdur şeklinde geliyo; ama bunnā melék. Dokdur şeklinde geliyo. Bôle sürüyo, burdan, ayaandan başlayo. Ayakdan başlayo can çekilmeye. Bôle sürdüğü yēlē bööööle canıñ çıkdığını hissetmeyo işde. Ondan sōna o öldüğünü hissetmeyo. “Nasıl?” deyo. “Allah razı olsun.” deyo. “Dediğin gadā varımış.” deyo. Eliniñ sürdüğü yēdē, deyo; hiçbir ağrım, acım galmadı, deyo. Annemden nası doğduysam, deyo; aynı ôle oldum, deyo. Canınıñ çıkdığını hissetmeyo. (KK171)

734. EFSANE:

Esgilerden bi gelin - kaynana varmış. Kaynana devamlı geline dermiş ki kızım, demiş; sıcak su kesinlikle dökme, Besmele çek hani dökerken, devamlı Besmele çek, deye uyarırmış. Gelin bi gün çayı dökmüş, Besmele çekmemiş. Onu da

aklına sonradan gelmiş, sıcak dökdüğünün farkına varmış. Ordan şeytan geçiyomuşumuş. Ayāna gelmiş sıcak çay. Sıcak çay gelince bunun ayağı topal olmuş, yanmış ayağı. Geline zulmetmiş benim ayaamı yakdın deye. Gelini hasda etmiş yāni, gelin yataklara düşmüş. Kayınnası da bi hocaya götürmüş gelini. Hoca da demiş ki seni gelin, demiş; sıcak çay dökmüş, şeytanın ayāni yakmış demiş. Ben demiş sana bi yazı yazcem, demiş sen bunu, demiş Uşak'taki Çanlı Köprüsü'ne git demiş. O şeytanın başı gelecek, demiş. Ona bu kağıdı ver sen ona, demiş.

Kadın korka korka Çanlı Köprüsünün oraya varmış. Ordan şeytanlā geçiyomuş asger olarak. Başına geçmiş, benim demiş gelini hasda etdi sizlēden biri, demiş. Bunu demiş hoca verdi bana, demiş. Kâğıdı okumuş, bakmış. Tamam demiş o da. Şeytanbaşı işde geçēkene o değil, sen misin, deyil, sen misin, deyil. Ta arkalādan topallayarak şeytan gelmiş. Sen misin geline eziyet eden, demiş. O da benim demiş, sıcak suyu dökdü Besmelesiz demiş, ayāmi yakdı, topal etdi beni, demiş. Salivē gelini demiş, bırak demiş. Bak bu yazı başa geldi, onu bırakacaksın, gelin demiş şifāya gavuşcak demiş. Hayır demiş, beni topal etdi demiş. Şeytan asger deee kılıncını çıkartmış. Saliveriyon mu salıvemeyon mu demiş. O da salıvermeyom demiş. Kafasını kopartıvermiş kılıncıyla. Tamam demiş, gelinin kayınnasına. Senin gelin şifāya gavuşcak demiş. Sen demiş o hocaya de demiş bi dar geçit vā, biz ordan geçemiyoz, bize ōdan izin vēsin geçmemize demiş. Gelin şifaya kavuşmuş, hoca da izin vermiş ordan geçmelerine. (KK309)

735. EFSANE:

Hacı Āmet Dede rāmatlık anladıveridi. Bi gadını şeytan gandırılmış. Hunu alivicen, bunu alivicen, demiş. Gadını gandırılmış. Gocanın yemēne duz gat, demiş. O gün adamcık, datlı deye yemiş. Bi gün de duzsuz bişir, demiş. Gene datlı bu, deye deye yemiş adam. Ertesi havta demiş ki “Niysi bunun gıymatlı?” Apdas ıbrığı, demiş. Ibrığını sakla, demiş. O zaman adamcık ağlamış. Neden ağladın, diyo. O ıbrıg bi seni görüyodu, bi beni görüyodu, diyo. Başga bi ıbrık alsam gelsem bi de o görceg bizi, diyo. Kadın şeytanın dediine bakmiyen, deyo. Şeytan da gadına vēmiş babışları. Sen adamı gandırın, beni de gandırın, demiş. (KK425)

736. EFSANE:

Şeytan zürāfā gibi büyük olduğu söylenir. İnsannardan evvel yeryüzünde cinniler hüküm sürüyömuş; fakat bunnar kesin Kuran'da bildirimemle beraber bazı ulemālar kırk bin yıl, bazıları on bin yıl yaşadıklarını söylerler. Ama ne kadar yaşadıkları belli değil. Fakat bu, bugünkü büyük Şeytan dediğimiz, orada öyle bir melekmiş. O kadar bi ibadet sever, Allah'a itaat eden kişiymiş ki... Cinnerdenimiş, cinneriñ liderleri. Allah bunu büyük bi vasıf vermiş; Cebrail, Azrail, Mekail, İsrail derecesinde. Hatda Cennet'de meleklerle hocalık yapıyömuş. Âdem Atamız yaratılınca cinnere ve meleklerle ben yeryüzüne bir yaratdım, buna sejde ediñ, demiş. Melekler sejde etmekle beraber cinleriñ bi kısımları sejde etmişler. Ama bu İblis adındaki şeytan, hatda Ezāzil'miş hatda Cennet'de adı, Ezāzil. Ezāzil adındaki, meleklerle hocalık yapan o cin, ben ateşden yaratıldım, Âdem'e sejde etmem diye sejde etmemiş. Etmeyince Cennet'den kovulmuş. Fakat Âdem Atamızla Havvā Annemiz Cennet'de iken yılan bunu, İblis'i diliniñ altında guydugu söylenir. Onuñ için Cenāb-ı Allah onu, bugünkü hāline getirip ebedî sürünmesi gerektiğini, kendisine o hāle getirdiği söylenir. (KK271)

737. EFSANE:

Bir zamanlar bi köy varmış. Köyde önceden, esgilerden yāni çamaşır elde yıkanırılmış. Çamaşır yıkamaya gitmiş kadınlar. Daşpınar derlermiş çamaşır yıkadıkları yere. O Daşpınar'a bütün kadınlar gidermiş. Ellerinde yıkadıkları için kazan vururlarmış. Kadınıñ biri kazanı vurmuş çamaşır yıkamağ için, altına odun atmış. Diğerkadının yıkadığı küller kalmış, yāni yıkamış olduğu kazanın altında küller kalmış. O küllerin arasından sesler gelmiş. Kadın çamaşır yıkayömuş. Bu sesler ne deye baakmış. Bi gelin belirivermiş, güzel giyimli bi gelin belirmiş birden. "Alla Allah!" demiş, "Bu gelin nēden çıktı şimdi?" demiş. Bakmış, gızım sen nēden geldiñ, demiş. Aha, demiş çamaşır yıkamaya geldim ben de, demiş. Çamaşır yıkāken kadın aklına hani Besmele çekmek gelmiş. Alla Allah demiş bizim bōle bi tanıdık bi gelin yok köyde, demiş kadın kendi kendine. Başgakadınlar da varmış. Gelinle sohbet etmeye başlamış bu. "Gelin," demiş "sen nerelisiñ, ben seni dā önce gōmedim." "Niye gōmediñ," demiş, "aha burdaydım ben ya." demiş. Sōna aklına Besmele'yi çekerkene o geline boğazına yapışivermiş hemen, bu şeytan demiş. Korkmuş. Besmele'yi çekince, onuñ boğazına yapışınca birden keçiye dönüşmüş

gelin. Ondan sōna küllerin arasından ôle sesler gelmiş. Onu aldıkları gibi yok etmişlê, küllerin arasındaa sesler keçiyi yok etmiş.

Kadın eve zor varmış yāni. Hasta olmuş, üç ay filan bayaa yatmış yāni. Şeytan olduğu için gelin olarak çıkmış işde karşısına. Onu şokunu atlatamamış kadın. Şeytannar külün arasından “Sana gitme, dedik.” der gibi sesler çıkarmışlar. Hemen onu almışlar, külün arasında kaybolmuş keçi. Bu gerçek olmuş. (KK309)

738. EFSANE:

Eskiden şeytan muhabbeti çok olurmuş. Tamam mı? İşde deyelim ki eren geçiyö, derlêmiş. Yāni arkada eren derken sıralanmış bôle tavuk olabilir, keçi sürüsü olabilir, bilmem ne. Tamam mı? (KK414)

739. EFSANE:

Şeytana demişlê. Seniñ neyin vā demişlê. Bi telli yorganım vā, demişlê. Telli yorganı ne edēsinj demişlê. Namaz gıldırmayan deye demiş örterin üsdüne demiş. Ondan keriii... E, dirgeni ne edēsinj? E böyügsenennēn demiş çeñesini dayānı onu da demiş. Şeytan bi yorganımınan bi dirgenim vā demiş. (KK83)

740. EFSANE:

Ben bilmem de şurda Hepipler var, buranın maallesı. Önceden gadinnā geceleri ekmeğ ederimiş sacda. Gadın on birde, on ikide, birde ekmeğ etmeye başlamış. Şeytan da gelmiş gıyına. O edē edē bazlamayı, atarımış, şeytan yirimiş. Bu edē edē bazlamayı, atarımış, şeytan yirimiş. Gadın usanmış. Almış gızgın sacı, deah demiş şeye, şeytana. Şeytanın boynuna. Şurda gazancı vā. Ta gazancıda bulmuşlā o ekmeğ sacını. Ertesi gün orda bulmuşlā sacı. Annatırlā eytiyarlā da ben onnādan hana... (KK60)

741. EFSANE:

Biri de şeytanı görmeyi isdemiş. O bilmeyon efsāne mi. Allah'ım bana şeytanı gösder, demiş. Pek dememek lāzım... O da çocuklu gadın sıfatında çıkmış. E şeytan ya, taşlatmıcak. Onu da görünce taşlamayı kesmiş, çocuklu gadın ya. Al, sana göründüm, deyo. Yā hılesinnen. Allah'ım demiş, yok bi dā şeytanı görmeyi isdemiyon, demiş. Yā, hıle yapıyo yāni. Diyolar ôle. (KK48)

742. EFSANE:

Eveli şeytannā Cennet’iñ köşgünde oturuyomuşumuş. Ondan kerî... Ne etmişlê onnā orda s.çmaya mı otumuşlā, iş.meye mi otumuşlā, bilmoon. Allah onnarı orlādan yad etmiş. Eveli şeytannā oturuyomuşumuş bu Cennet’iñ köşgünde. (KK83)

743. EFSANE:

Bizim köyde de geçi şeklinde şeytanı görmüş dediler de annem annatırdı. Tam ben bilmiyom. Keçinin boynuzlarına şeyi geçirmişler, meşāleyi. O sürette görünmüşler yāni. (KK48)

744. EFSANE:

Bizim bu İllezî denen mevkide oğlak gibi görürlerimiş şeytanı. İşde ā bôle gelirleriymiş. Sen duten deye varırımışın, giderlerimiş falan, bôle şeytan gibi görünür, derler yāni. Görenler varımış esgiden. (KK132)

745. EFSANE:

Benim çocukluğumda işde Akkafa deye birisi lakapla anılırmış. Af buyur bi köpeği varımış simsiyah. Akşam oldu mu tarlada yatarken... Karagız’mış o köpeğin ismi. Cinler falan toplarlā, gelirlē, onnañ beraber muhabbet yaparlarmış, ālem yaparlarmış. Tef yāni... “Hadi Karagız, sen çal da biz oynıyam.” demişlê. Köpek tef çalmış da onnā da oynamış. (KK54)

746. EFSANE:

Bi aileniñ çocuğu yaşamayomuş. Esgiden dağda, tarlada yatılıyomuşmuş ekin biçilirkene. Genee şey yapmış, çocuk ağlamıya durunca annesi bi kalkıyo ki “Az dā kakmıyeydin, sen o çocuğu arā da bulurdun.” deyo cinni. Çocuğu sıkıp öldürüyomuşmuş cinnilē. (KK329)

747. EFSANE:

Esgiden hani çobanların önüne çıkarmış bôle hayalet gibi, gurg tavuklu çıkarmış. Şeytan olduğı söylenir. Çobanlar koyun otlatır ki gece özellikle. Eğer o yöreden geçiyosa koyunun içine girer. Ve şeytanın koyundan korktuğunu... Koyunlar melek diye anlatılır. Koyunun melekleştirildiğı rivayet ediliyo. Ve

şeytanın oraya yaklaşamayacağından dolayı çoban o yöreyi geçinceyi kadar koyunun içinde... Kendini nerde korunaklı hissedicek, sürünün içinde. (KK241)

748. EFSANE:

Esgiden tohom ekmeğe gidiyomuş. Sabālen varıyomuş, tohom tālaya saçılmış, sürüp geliyomuş. Ertesi gün varıyomuş, gene tohom tālaya saçılmış, gene sürüp geliyomuş. Bi gün bôle iki gün bôle. Bi gün demiş annesi oğlum demiş sen tohom götürüyoñ, geri getiriyoñ. Anne az saçıyon, işde kepir yē, şôle bôle... Bi gün gene demiş. bi gün... Bi gün deyvemiş gāli. Anne demiş bôle bôle oldu demiş, sen benim üsdümde galıyoñ. Tohom tālaya saçılmış, tohom tālaya saçılmış. Ondan sōna tohom tālaya saçılmamış. Köyde anlatıldı. (KK190)

749. EFSANE:

Eşme'niñ Saracık köyü var. Tütüne gelmişlē. Halbîki onnā şeyimiş, Amarikalıymış. Hani şindi bu Eşme'de altın şeyi var ya. Orıya uzaylı diye daşlamışlar o adamları. Sonra bu gel oldu, git oldu... Halbîki gerçek bi Amarikalıymış. Yāni ordakı altını incelemiye gelmiş adam. Daşlamışlar işde. (KK406)

750. EFSANE:

Yeleşen tarafında, Eşme'nin çıkışındaki köylerde, Kula'ya doğru köylerden birinde ufo görmüşler. Hatta taşlamışlar ufoyu köylüler. (KK241)

751. EFSANE:

Şu bölgenin arka tarafında Andık İni diye bi yer var. Onu bi hayvan olarak söylerler. Literatürde andık deye bi hayvan yok. Andık da masal hayvanıdır yāni. Çocukluğumuzda bize annatırlardı. Nedir? Belki bunu korkmasınlā, yaşamı boyunca etkilenebilicee bi olay yaşamasın diye biz başta korkutalım da sonra daha farklı bi korku olmasın diye ne kadar dōruysa artık. Çocuklara o annatılır. Çocuklar meraklıdır meselā. Cenaze gömülüp geldikten sonra acaba ne oldu diye mezarlığa giderler. Daa topraktır mezarıñ üsdü. Böyle şimdiki gibi taşla falan değıl. Önce toprakla örtülür, bir yıl iki yıl bekler. Altına ağaç dikilir, kenarlara. Ağaçlar çürüdükden sonra toprak çöker, betonla taşla üzeri yapılır. Daa toprak haldeyken bazı hayvanlar burda tāze toprak yığılı, mutlaka altında bi şey vardır deye eşerler.

Bakarlar işde bilmem kimin mezarını akşam andık oymuş gördüğüz mü, derler. Halbuki bilirler hayvannarın açdığını; ama bazı yaşlılarımız, buu kültürel durumdan uzak yaşuyan insanlarımız, çocuklar gibi gerçekten onu bi andığını açdığını sanırlar.

Andığı canlandırırken hiçbi hayvanın, hiçbi gücün, silahın, şunun, bunun zarar veremiycee, alt edemiycee bi hayvan olarak annatılır. Çocukların beynine bu yerleştirilir. Aslandan daha güçlü, mânevî açıdan daha güçlü bi hayvan canlandırılır. Öyle bi şey konur çocukların beynine. İnsan andığı yakalayamaz, kimse göremez. (KK385)

752. EFSANE:

O zıman birisi demiş ki ben bu andığı yakalacan. Oraya yatagomuş. Mezara giriyo, gömüyolâ. Mezardan çıkarıyo. Ödan adamı hemen almış omuzuna. Acık giderimiş, şöyle bi diñnerimiş, hööole edrafında bi dolaşırımış, tur atarımış. Cannı mı cansız mı deye bakarımış. Öndan sönra acık dâ giderimiş. Bi daha dinnerimiş.

Eñ sonunda vâcâğı yere vâmadan orda öldürüyo gâli andığı adam. Gayaya diñeldiyo adamı bôle, o da heykel gibi... O da geri gidermiş, ôle gelirmiş, o geliverine gadâ hafif kayıveririmmiş. Küüüt gayaya andığın kavası. Ôle öldürmüş. Tegirâ géne geri giderimiş andık. Onu diñeldiyin bakam diñelcek mi duruyo mu deye o, bôle adam bôle kaykılırmış. Geri giderimiş andık, öyle parçalarımış ölüyü andık. Gelen dēkene bi dâ kayıveririmmiş ôle bi kenara. Küüüt kendini gayaya çarpa çarpa beynini parçalayo da ôle öldürüyo. Adam çok cesaretliymiş.

Bu yaşanmış. Bizimm buu Ege Bölgesinde yakın bi köylēde dedilē. Bu Ege Bölgesinde, bu yakın bi köylēde olmuş. Hekâye deyil bu olmuş şey. Andık zırtlan... (KK285) ve (KK272)

753. EFSANE:

Andık dēlerdi eveli şak şak şak şak edermiş, derdi anam. Şak şak şak şak edermiş. “Ne araon?” demişler. “O da inşan eti kokuyo, demiş.” dediler. İnşan eti kokarmış. Ya ne araon? Da ölüyü, derdi gabirden sırtlanmış, çıkarmış, almış da gitmiş, derdi. Andık sırtlanmış cenazē, almış da gitmiş, derdi. (KK31)

754. EFSANE:

Andık olma mı? Andık çoğumuş eveli bizim köyde de. Çay varmış çay aşşāda. Andık gece, eveli ölen filan o gabre godular mı çıkarılmış, dérlərdi bize çocuğukañ. Dē ebelerimiz, dedelerimiz. Çıkarılmış deye bôle laf oldu. (KK236)

755. EFSANE:

Andık, İtecik Dağı'nda o zamanın zamanında varmış, derlē. Mezeri açarımış, derlē. Ölüyü yerimiş, derlē. Yırtıcı bi hayvanımış; emme burlāda görülmüş değıl. (KK234)

756. EFSANE:

Yalnız o andık denen dörd ayaklı māliket, bi gadın götürmüş. Goca garının evine sokulmuş, o da girememiş. Avcılā geliyo demiş. O zaman gaşmış o andık. (KK167)

757. EFSANE:

Andık yeni defnedilen kabirlere gelir, eşermiş de çıkarırmış da işde onu dikeltirmiş de onnan dans ederimiş de öyle bi şeylē derlē. (KK341)

758. EFSANE:

Andığıñ iii mezarlarda defin edilmiş cesetleri çıkardığı, tekne şeklinde teknesi sırtında teknesi olduğu, sırtının tekne gibi olduğu... Biz büyüklerimizden duyarız. (KK105)

3.3.6. KUTSAL VE MİSTİK MEKÂNLAR İLE İLGİLİ EFSANELER**759. EFSANE:**

Burma Cami... Bu Hasan Hüseyin Uşşakî Hazretleri, burdan işte patika yol varmış, geçerken o caminin olduğu yerde bi ağaçlar varmış. Ağaçların olduğu yerde oturuyo, gölgede. Kible tarafında bi iki katlı binanın penceresinde bi genç kız, on sekiz – yirmi yaşlarında bi kız o tarafa bakıyo. Kızıdan su isdemiş. Kız demiş ki ben size su vermek isderdim; ama belden aşşāğa felçliyim, onun için kusura bakma,

diyor. Bunu duyunca Hasan Hüseyin Uşşakî Hazretleri diyor ki, benim okuduğumu sen benimle birlikte tekrar et, diyor. Okuyor, hişbi şey yokmuş gibi kız kalkıyo, yürümeye başlıyor. Ve onun üzerine onun ana-baba işde Uşak o kişiye sahip çıkıyo. Burda elli gün hizmet etmiş. Ordan 4. Murat döneminde İstanbul'da ilmi bi münazara oluyo. Uşak'ı temsilen o gidiyor. PaTişahın problemini de o çözmüş. Onu için bırakmıyor. Kasımpaşa'da, orda kalmış. Kabri de orda yâni. Ve ona halk arasında da "Yürü Dede" diye isim var. Geç yürüyen çocukları onun eTrafında döndürerek, caminin eTrafında, esgiden dükkânlar filan vardı, ora yıkıldı, park filan var ya, orayı döndürerek çocukların yürüdüğü ifade ediliyor. (KK280)

760. EFSANE:

Köy burda değilimişimiş, Saracık derlê, şu ilêdeymişimiş. Sâde cami varımışımış, bizim bu camimiz. Burdeymişimiş. Orda köy varımış, buraya namaz gelirlerimişimiş esgiden. Ondan kerî bu köve göçmüşlê.

Kimse bilmoo bizim bu eytiyarlâ, bu camiye, işey yapıldığını. Guran yazılı, Arapca yazılâ vâ camide. Önceden bu camiye tamir etmişlê. Bi deee bi kese altın gömmüşlê oraya, olur da yıkılırsa deye bulsuñnâ, yapırsuñnâ onuñ parasınna deye. (KK339)

761. EFSANE:

O zamanlar köylerde, şehirlerde ileri gelen Ayşe Hoca diyorlar, hem hocalık yapıyo hem de doktorluk, ebelik... Babaannemiz. Sarayaltı Camisi ona yaptırılıyo, Sümbüllü Cami diye geçer. Ondan sonra lakabı da Sümbüllü'dür. Camiye yaptırdı işde dedem. Ondan sonra seneler geçiyo. Bu camiye yıkıyolar. Şimdi Sarayaltı Camisi üsdünde küçük cami, Sümbüllü Camisidir. (KK242)

762. EFSANE:

Bi de Derünü Ali Efendi vâdır. Büngüldek Camisinde. Őda mezerlik vâdır. Onun da mucizeleri çoğumuş. Gurşunlu Cami, Büngüldek Camisi, kaş dene adı vâdır. Neyise Őda mermerden oluk varıdı. O olukdan akan sudan o can kakığı olanlâ, su içêlerimiş. Hazreti Ali'nin gılcının resmi varımış o mermer olukda. Öle derledi. Ya Uşak'da pekçok dedelê, işeylê... Pekçok da çoğunu bilmeyoz işde. (KK375)

763. EFSANE:

Gıran'da caminin içinde bile vâdır türbeğ, çok gözeldir. O da namlıdır. Aha, oraya bi apdassız biri ezen okusun, bi yandan sōna bi imam girsin, o hemen korkudur onu. Boğā, boğā. Evelceden bi hoca varıdı ođa, Halil Hoca. Şindi, deyo; ben, deyo; apdası alırıñ, deyo; dedeye düa ederin, girerin içeri, deyo. Bi apdassız girdiñ mi seni boğā, deyo burda. Yarın gelme, dermiş. (KK65)

764. EFSANE:

Kurşunlu Camii var. Orda sürekli hatimle namaz kılınıyor. Meselā burda Hafız Yılmaz diye birisi var, altmış senedir aynı camide hatimle namaz kıldırıyor. Şu anda tadilatta yalnız... (KK280)

765. EFSANE:

Bi adam varımış oturaklı. Baya biz dokuz, on yaşındayka laf ederlerdi. Mıdıklı'dan getirmişler, bi gözüne adamı gatmışlar, bi gözüne da başga... Keleternen getirmişler, o gara bataklı hamamın içine yatırmışlar adamı. Adam orda durmuş kaç saat durdüyse, ordan çıkarıyular, keydiriyular. Dışarı çimeniñ üsdüne yatırıvemişler adamı, adam kendiliğinden dürelenmiş kakmış, iyi olmuş. Hani o zaman laf ederlerdi. (KK286)

766. EFSANE:

Hana Elif Deyze'nin o dolayda... Buvam, deyon; otudu mu bōle şeyin başına deymende durukana annadıveridi, deyon. Ordaaağ bi suu varıdı. İnnere gāli götceklēmiş cavırlā, derdi buvam o zıman. Eeee... O suyuuuğ hana gāli yolaklandırmışlā. Öñünü hazırlamışlā. Afedēsiñ "Buñdan bu yanna gāli eşşek gibi gidē." mi demiş gāli, bōle bi şeylē gonuşmuş hana terbiyesiz olarak. Su akmamış, gerisiñ geri bōle, geri geri gitmiş. Çekilmiş geri, derdi. Heee... Akıdamamış oraya, Mağaralā dediğimiz yere. (KK99) ve (KK100)

767. EFSANE:

Bizimmm Congaran'ın suyu vâdır, Hopuş'un altındaki o buñar vâdır. O buñarda bi dee çoluk çocuk yatmaz. Ora mecirelidir derlē. Çocuk on dakga yatmaz,

belinē, kaka sürekli. Kendiñ de orda bi uykuñ gelsin, hemen belinnēsiñ. Ora mecirelidir, derlē.

Onuñ üsdünde de sürekli tekke derlē orıya, Akyolbaşı derlē, orda ocak yanıyo derlē akşam oldu mu derlē. Aynı bu araba farlarının gızardığı şeklinde bi gızılıcık dalında yanıyo, derlē. (KK261)

768. EFSANE:

Amcamın hanımı varmış. Şimdi basur deniyo hocam o hasdalığa, bizim halk dilinde, köyde mayasıl deye geçiyo. Amcamın hanımını o bizim köyün deresindeki su iyi etmiş. Ebelerimiz anladırđ işde. Hatca Hānım Ebeñizi orda iyleşdirdik derlē, bize anladıverilē Türkān Hocam. Mayasıl hasdalığna o dereniñ suyu iy geliyo, kaplıca, Hamamdere'niñ kaplıcası. (KK228)

769. EFSANE:

Uşak'ın suyunun geldiği Çokrağan Mağarası var Banaz Yukarıkaracahisar köyünün. Bu mağara, Uşak'ın su kaynağını sağlayan mağara... Sonu yok, denir. Ege Üniversitesinden mağaracılık kulübü gelmiş, bikaç tane mağaracılık kulübü daha gelmiş. Dört km. falan gitmişler, daha fazla gitmemişler. Bu mağara, şöyle bi yamaçda. Yamaçdaki mağaradan süzülerek gelen ve Banaz Çayına katılan önceden su varmış. Suyu almışlar, Uşak içme suyu olarak şu anda kullanıyolar. Mağaranın hemen aşşā tarafında Eyüp Hisar diye adlandırılan, köylülerin anlatdığı bir başka rivayetse bu yörede Lîbasar diye Lîbasar Dede diye adlandırılan bi türbe var. Türbe çok tarihi bi türbe değıl. Betonarme... Üsdü kapadılıp, hatta sandukası bile betonla kaplanmış. Yaklaşık altı metre boyunda devasa bir yatır var burda. Burada rivayet edilen şu: Evelden hiçbir tesis yok iken bu su gelir, ikiye ayrılır. Dedeye gelmeden, türbeye varmadan ikiye ayrılır ve türbeyi de içine alacak, adacık oluşturacak şekilde aşşāya akardı. Ama normalde bakdığın zaman bu eğime bu mümkün değıl. (KK317)

770. EFSANE:

Ebi zezem suyu Cennet'den çıkmış. Fatma Ana'mız dırnağıyla gazmış, ordan su çıkmış, Ebi zezem suyu çıkmış. (KK363)

771. EFSANE:

Bizim köyde... Tabii orda kale falan da var. Blandus Antik Kentinde duran kral eşine, çocuuna bakdında orda hamama girdiini görüyomuş çoğ önceden meselâ. Tabii. Orda meselâ yer altından, kalenin içinden bi tane şey gidiyo, yol gidiyo meselâ kale içerisinden. O kale içerisinden çıkdığınızda... Bizim orda Güllü deye bi yer var. Ora da bi kasaba gibi bi yer. O yolun oraya çıkdığını söyleyenler var. Hatta o yolun orada hazine olup da hayvan salıp geri gelmediği bile söyleyeniyo. (KK55) ve (KK298)

772. EFSANE:

Şindiii atıñ guyrığı düğülü Gabaklâ köyüne girilmezdi, o atıñ ayağı gırlırdı. Annadıñ mı? O şekildehydi. Annadıñ mı? (KK63)

773. EFSANE:

Onuuuğ melekâl ziyaret ediyo hocaları, gerçek tekkeleri. Onnâ zandediyo hoca geziyo, öyle bi olay yok. Bakıyoñ Gabaklâ Dedesinden çıkıyo bôle, bu akşam nereye gitceg, Hacım Sultan'ı ziyâret etceg. Hayal meyal geçeken yolda görüyo, işde deyo ku tekkelê geziyo. (KK211)

774. EFSANE:

Banaz'ın İbikli Tepesi'nde İbikli Dedesi... İbikli Dede... Kurtuluş Savaşı sırasında bir kadın (aşşadaki Kuşdemirler köyünden bir kadın) düşman kaçarken camdan bakıyor. Bu arada bir atlı geliyor. Yunan asgerini gılışdan geçiriyor. Kovaloyor. Belli müddet sora tekrar köye geri geliyor. Kadın déyo ki "Yiğit, senin adın ne? Sen kimlerdensin?" diyor. O da déyo ki "Dêze, ben yabancı değilim. Ben burda Fulus köyündenim. Bana İbikli Dede, derlê. Benim evim yukarda." diyor. Tepeyi gösderiyor. Bu arada kadın bunu bi yüzbaşı oğluna anlatıyor. Yüzbaşı oğlan da déyo ki... Fuluslu bi asker buluyo, geliyo, çağırıyo. Diyo "Bu İbikli Dede kimdir?" Asker "Bizim ordaki yatırdır." diyor. İlk defa İbikli Dede'nin adı burda duyuluyor.

Gelelim diğere mevzuya. Kabri orda. Hatta Uşak'da ona bağlananlar var. Gidip orda kabrini yapan insanlar var. Bir torba çimentoyu çıkarmak için, diyor neler çekdik, kamyon felan çıkmadı. Kâh motosiklete yükledik, onlan götürdük kâh

elimizde götürdük, déyor. Mermerleri falan öyle yaptık, diyor. Oranın bekçisi Halil Yüksel'in eşi "Ben bikaç kez ormanda kayboldum. Hep beni bu adam geldi, kurtardı. Orta boylu bi adamdır. İşde benim elimden tutarak bana yol gösterdi. Çocukluğumda da bana yardım etdi. Ben bu dedeyi görüyorum." diyor.

Yine Folus köyüne yakın Küçükoturak sınırları içerisinde Goca Āmet Dede vardır. Goca Āmet Dede'nen bunun kardeş olduğunu, her perşembe günü birbirlerine ziyarete gittiklerini anlatıyorlar. Yemek götürüyolarmış dedeler birbirine. Her perşembe günü biz burda değişik yemek kokularını duyuyoruz, diyor. Hatta bazen öyle zamanlar oluyormuş ki burda çocuk sesleri de geliyor, déyo. Ve dedenin kabrinin altında büyük bi mağara var, bu mağaradan bi yol var. Bu yol da Evren Dede'ye inen bi yol, mağaranın içerisinden Evren Dede'ye ordan çıkıyosun. (KK317) ve (KK251)

775. EFSANE:

Kara Seyde ve Sarı Seyde isimli iki kardeş olduğu söylenen dedeler Uşak Muharremşah köyünde... Ateist demiyelim de ne diyelim, inancı biraz zayıf olan bi arkadaş dāhi bunu bize bizzat annatdı. Ve ondan sonra orayı tesbit ettikten sonra bazı şeylere inanmaya başladığımı yine bize sōledi. Kara Seyde Dedesi... Uşak Tedaş binası var Çamlı'da, Çivril yolu üzerinde. Şindiki hayvan pazarının olduğu yer. Kara Seyde Dedenin kabri orası. Yine Muharremşah köyünde Çakmak Dede vā ayrıca. Meşhur Çakmak Dede... Onun marifetleri de var.

Bu Kara Seyde ile Sarı Seyde birbirine gelip gidiyolar; ama gelip giderken davul zurna yok, defle... Def çalıyolar. Def sesini duyanlar var. Asıl ilginç... Bakın patika yol, günümüzde hālâ mevcut. Günümüzde hālâ bu patika yolun ikişer metre yanında tarlalara ekdiğiniz hiçbir ürün büyümüyor. Orda tarlası olan bi tanıdığımız rivayet etdi. Benim orda tarlalarım var, ekdiğimiz halde üzerinde ot bitmiyo, diyo. Yolun iki metre sağında ve solunda kesinlikle belli bir mikdar ekinlerin büyüdüğü, dā sonra sararmaya başladığı; ama iki metreden sonraki ekinlerin boy atdiğını, başak verdiğini, bunu annatıyolar. Köyde hāla dā annatırlar. (KK251)

776. EFSANE:

Uşak ve civarındaki türbelerin çoğunluğu gidilmesinin sebebi çocuk sahibi olmak için. Eski adı Kudur / Gül Köy olan Yeşildere köyünde Kula Dede... Ordaki

kadınla biz birebir konuştuk, kadın bu olaya şahit. Uşak ve civarından birkaç kişinin geldiğini, çocuklarının durmadığını, yaşamadığını... Kadının bunlara dedi ki Kula Dede'ye bağlanın, çocuğunuz da olacak, çocuğunuz da yaşıycak Allah'ın izniyle, dediğini ve kadının dediği gibi çocuklarının olduğunu, çocuklarının yaşadığını, hatta oğlunun askere gitdiğini; ama bu ailenin hâlâ bu dedeye geldiğini, burda dua ettiğini bize anlatılan olaylar... (KK251)

777. EFSANE:

Bu arada dedik ya dede çamlar vardır, dede ağaçlar vardır diye... Dede taşlar da var. Balcıdamı köyünde -Banaz'a balı- Sarıkaya var. Bu Sarıkaya'yı dede kabul etmişler. Çocuğu olmayan kadınlar bu kayaya bağlanıyor. Fiziki olarak da bağlanıyor. Önce gönül bağı yapıyor. Daha sonra sırtını dayıyor taşla. Birisi etrafından bir iple veya bir bezle bağlıyor. Ve kadının gerçekten hamile kaldığı söyleniyor. Köyde örnekleri de var. Bu arada işin ilginç yanı çocuğun doğmasına yakın kadını tekrar oraya götürüyorlar. Etrafını döndürüyorlar. Karşıdan hangi cinsden olcağına inanıyorlar ve bunu da anlatıyorlar. (KK317) ve (KK251)

778. EFSANE:

Bu köyde bi yer vā. Zayıf bōle çocukları filan yatırıyor bizin komşu, Melek Ebe. Öldü ya o kadın da. Dümenler'e dōru giderken şōle mezarlığı içinde yarım yapılmış ev gibi, üsdü olmayan bi yer vā meselā. Benim oğlum da meselā küçükken çok zayıfıdı. Ôle yiyip içmeyen çocukları oraya götürüp o kadın yatırıyor. O çocuk eğer orda uyursa ondan sonra iyileşiyomuş. Uyumazsa ora değilmış, bi başga yere gtmesi gerekiyomuş. O türbe gibi yer de, üsdü olmayan yer de Hamza Dede'niñ yeriymiş işde. Hatta benim elim dedi ki bunu dedi oraya götürelim, dedi. O kadın da öldü. Ama dediler sōna senin çocuk orāya göre değil. Götürmedik biz. (KK103)

779. EFSANE:

Bi tāne yer vā, Kabasakal diyolā. Orası Dümenler'de. Orda da bi tāne çam vā. Bizim goncu filan ôle bi rātsiz mıydı, yarım mı diyolā. Erkek çocuklarında mı oluyo o? Artık neden oluyo bilmiyon ben. Bi çam varmış işde. O çamıñ oyuğundan geçirdiğın zaman o çocuk iyileşiyomuş. Orda horoz filan kesiyolā. (KK371)

780. EFSANE:

Bi dé bizim şeyiñ altıñda dedé vā. Güççük Dedé derlē. Orası da dedé. Çok dede gibi temiz dutmuyo şindikilē de... Oranıñ hiç ağaçlarından filan kimsé getirib evē yakmaz. O yeré dökülen dallarıñdan çırpı filan... Ordā meselā yagdıñ mı sıkıntı yok. Eve getirip yakdıñ zaman deşik bôle yeşil yeşil yanıyo, dēlē. Bi zaman evé sıçradı, dedilē. (KK247)

781. EFSANE:

Çamsu köyünde Hacı Ahmet Dede, geyik dilini anlarmış, geyiklerle konuşmuş. Her gün bir çift geyik gelir, onunla çift sürermiş. Yāni inek gibi, afedersin öküz gibi... Geyik geliyo. Bu adamla çift sürermiş. Bir gün bu gelen geyiklere köyünüñ çobanları, köpeklerini saldırtmış. Geyikler geç gelince sormuş dede, onlar da böyle böyle, anlatmışlar. O da beddua etmiş. O günden sōra o köyün köpekleri havlamayıp uyuz uyuz dolaşırlarmış. O köyde imamlık yapan Baltalı köyünden Hafız Recep Yüksel, senede bir gün geyiklerin gelip türbeyi ziyaret ettiğini görmüş. (KK255)

782. EFSANE:

Şimdii bizim bu tarafta Çamsu köyünde olan bi olay. O köyde ee artık dedenin ismini bilméyorum. O köydeki yaşlı bir esgilēden Hacāmat Dede mi oluyo, kimse... Sırf geyiklerle, işi geyiklerleymiş. Bütün hizmetini geyikler görüyomuş. Çiftini sürüyolarmış, odununu taşıyolarmış. Sağıyomuş geyikleri. Öyle yaşıyomuş adam.

Sonra bir gün geyikler kuşluk vakti denir saat on olmuş, on bir olmuş gelememişler geyikler. O da demiş ya Mubārekler bizim gelmedi, iş aksadı. Saate bakmış, vakte bakmış. Sonra geyikler kan ter içinde gelmiş. Tabii onlarla konuşuyomuş dede. Sōna “yā Mubārekler ne oldu? Niye gelemediniz?” demiş. Şu karşı köy dediği köy de Çamsu köyüyle Küçükler köyünün, o gitcēniz köyün ikisinin ortasında beş-altı evmiş. Yāni, yörük evleri... Bu köyün çobanları köpeleri kışgırivēdi bize demiş, yāni üsdümüze kovaladı. Köpekler Sahatlerce peşimizi kovaladı. Onları avsıdıp Yāni uzaklaştırıp da Murat Dā'nın arka taraflarından dolanıp gelmemiz çok zaman aldı, çok eziyet çekdik, demişler. Dede beddua etmiş yāni, naha

demiş yāni gark olun gidin. Yerinizlen yeksan olun, demiş yāni o köye. Ôle bi köy kalmamış. Yāni yok orda.

Sonra bunu da ıı o köylülerden déyolar ki o şimdi o dedenin köyde yatırı var yāni dede var köyde, tekke var. Şimdi geyikler belli bi zaman belli bi günnerde ziyarete geliyolarmış. Onu köylüler görmüyolar ama şöle biliyolar o gün köpeklere ölü suyu serpilmiş gibi hiç kalkmıyomuş o gece köyün köpekleri, azgını da hafifi de. Yāni hep uyurmuş köpekler. Böyle köylüler odaya giderken köpekler hep bôle orda orda yatıyosa köylü dermiş ki heralda yéne bugün geyikler dedeyi ziyarete geliyo. Köpekler hepsi küt yatıyo yāni. Hāla dedeyi ziyarete gelen köpekler varmış yāni. Öyle bir onun hikâyesi var. (KK7)

783. EFSANE:

Köyümüzün şu gôdüğün çevre Erennē. Gızlar Erenneri, tikkat et. Delikli Erennē, dikkat et. Ne deyon, sayıyon bak. Erennē dediğimiz zaman, Delikli Erennē dedikleri şuuu... bunnā da köyümüzün aynı Erennē'n olduğu yēde. Beliki asırlardan beri var, çok asırlardan beri var ağaç. Gart ağaçlā... O gayanıñ arasından geçiliyor, orlara tekgeye çıkıyor, yāmır duasına çıkılır. Bazı ordan deyem yemek yeyip dönünceye gadā gazannarı mazannarı da orda bıraktık geldik yāmırdan bazı bunnara da rasladık yāni. Her yere erennere çıkarız, orağa çıkarız, oraa çıkarız. Ya mubārek oraya çıkdık mı yāmır yağā, Delikli Erennere.

Gızlar Erenneri, bizim Erennē aha surda. Birisi varımış evelikinnēden gine o da. Bideleri sôle bi başdan bi başa bideyi sallamış Erennē'de. Hep bunnā evelden. Gudu gudû gudûk derimiş. babaaa demiş. Ey gızım. Ala köpek yok baba demiş. Yaşamışlar'a gitcek demiş, delikden gircek, ağ ineğın garnındağı buzāyı yiyip de gelceg o demiş. nāsıbi ôle onun demiş. Öteyinnere bideleri vemiş. O dediği gibi Yaşamışlar'a gitmiş. Bizim Yaşamışlā goñşu köydür bizim anñaşda. Ôda ağ ineğın bacadan giriyo, samannık bacasından giriyo, ağ ineğın garnındağı buzāyı yep geliyo buraya. Erennē... Dā bizim Gızlar Erenneri aha sura.

Gızlar Erenneri oraya gızlā çıkarımış, beşsig gurā, sallangıç... Bizim gabağaçlā dāh böyüük... Oña sallangaç guruyolā, sallanıyolā gızlā, toplanıp gidiyo. Ôda da ôda da... dāâ annaçda da vādır sorda. Goca urgannarı gurālā. Ben de gidēdim binmeye.

Sura Delikli Erennē’dir bizim. Ora Delikli Erennē de o çok şifālî dede vāmış. Orayı delmişle. Biz şindi Erennē’re gitdik mi o delikten geçeriz, duva ede ede bôle geçeriz delikten, duva ede ede.

Erennē dediğimiz yeriñ tümü şeyit, Erennē dediğimiz yelē şeyit. (KK216) ve (KK115)

784. EFSANE:

Benim yengem varıdı, anamıñ amcasınıñ hanımı. O aňladıveridi. Oondan duydum. Yalnız bizim köyden o erennere biri gatılmış ya geri gelmemiş o kimise, deyveridi Fadime Yenge. Dā şo gaşdann tef çala çala geliyolā. Evelâ işeye varıyolā Ada’ya. Ada’da vā birisi, burda vā birisi, Akse Çamlığında vā birisi. Akse Çamlığındeyki en büyükleriymiş. Ada da şu, şurda, çamlık var orda. Bu köyde. Biri Ada’da, biri Akse Çamlığında, biri de bizimmm Musa Dedesi dēlē buraya. İşde ordan, burdan tef çala çala çala şeyde birleşiyolā, ordan garşıya geçiyolā. Akse Çamlığındann buraya geliyolā, bu dedeye geliyolā. Musa Dede’de birleşiyolā, onnaan evinin önünden geçēkene bii bizim köyden biri gatılıyo tef çalannarıñ içine. Allı yeşilliymiş, bôle gandillerinen bir. Buraya geliyolā. O gatılan geri dönmemiş yāni oo kimise. Onnaan içinde galmış. Annadıverilēdi devamlı. (KK285)

785. EFSANE:

Benim bobannemiñ çocukları olmuyomuşumuş. Dedeye bālanmış. Bobam olmuş. Adını Dede vermişler babamıñ, dedeye bālandığı için. (KK200)

786. EFSANE:

Sirge’de Piynar Dede diye bi, Dışkaya’ya gidēke yolun gıyında gocaman iki tāne piynar var... Yalnız Dışkaya’nıñ yolu yapılırkan o piynarı şey kökledi, dozer kökledi. Sirgeliler orıya adak yapmak için orıya çabıt bağlarlardı. Hatda Sirge’den birinin çocuğu olmuyomuş, git orıya ada dediler yāni. Orıya çabıdı bālamış gadın, hani çocuğum olsun diye. Onu da geri dönüyü ordan kadın. Ya, ya olur, ya olmaz demiş içinden kadın, kendi içinden. Arkadan da o piynarın yanında gülüşmüşler o kadına, ses gelmiş bôle. Ondan sonra o gadının çocuğu oldu. (KK422)

787. EFSANE:

Gızılhisar köyünde, bu Zeytinlik'de şeyde Düden Dedesinden, aman Süleyman Dedesinden çıkıyolā, yatırdan çıkıyolā, tepbidi tepbidi tepbidi tef çalalak keçe şapgalılā, ondan sōna Düden Dedesine geliyolā. Yatırlā hareket ediyo biri birine. Ordan o bōle seytinininen bōle hana şeyde bulunuyo, ikramda bulunuyolā. O dededen alıyolā, bu dedeye geliyolā. Dededen dedeye geliyolā zeytinnen. Ordan soñ işde Düden Dedesinde oturuyolā bōle geldikleri yēde yiyolā. Ora türül türül seytinnik kokuyo yatırda. Burda da bu nokdalanıyo ha. Hee ora dedeye varannā burda sētın türül türül tütüyor, diyolā. Bak hana yatırdan geçiyon ya ordan bōle zeytinnē burca burca koka dedeniñ edrafında, yatırıñ orda. Onuñ içi. Ve burda... O da esgibazar gün olurumuş. Her esgibazar gün birbirine ziyarete gelilēmiş dedelē, erennē. Eren deyeve gāli ha. Ordan oraya gadak gelilēmiş. Zeytininen ikram edēlēmiş. Tepbidi tepbidi tepbidi şey keçe şapgalı, orda yēlemiş işde bunnā yatır olduğu içi türül türül ertesı gün tüterimiş ora. Bu da bōle nokdalanıyo gāli. Sabā ezeninden eveli gidēlēmiş, gün doğmadan bitirilēmiş gezilēni, bak gün doğmadan. Ezenden eveli bitirilēmiş yāni gezilēni. (KK284)

788. EFSANE:

Bizim önceden beri şey etdiğimize göre bi yatır var burda, mezarlık şeklinde, garşıda. Dede, deriz biz. Hemen şu evlerin öbür tarafı bak. Ya çok bi açık efsānesi yok; amma bizim dedelerimiz, ebelerimiz oraya dede, deye ādetā dabarlardı yāni. Birçoklarının rüyasına girip birçoklarının gerçek gibi göründüğü şeyler olmuş yāni. Meselā annem annatırdı benim meselā ordan gelin gibi gelirlē gidēlerimiş meselā, gelin alayı gibi köye gelirlerimiş, geri gidēlerimiş. O şekil gören çok. Şu Dağdemirlē'n üsdünde gine orda bi yer var, oraya da dede meselā... Yāni o dedeyne bu dede arasında gezmeler olmuş yāni. (KK258)

789. EFSANE:

Şu bizim Erennē vā. Biz yāmır düasına oraya çıkarız. Bi de Susuzören su deposunuñ olduğu yér. Ora da Susuzörenlilē eren, onnara erennē, derlē. Bizim yaşlılā bunu görürmüş. Bizim güccüğümüş dede, o büyüğümüş goya onuñ derecesi yükseğimiş, Susuzören'deki ereniñ. Burdakı, onun yanına ziyārete giderimiş. Eliniñ

lambasinnan gitdiğini görëlerimiş. Gidë, gelirimiş. Yaşlılā derdilë yāni. Buvam falan derdi onu. (KK246)

790. EFSANE:

Bizim de şindi Hacad'dan kakarımış o. Ben dē atalarımızın dēvëdiini deyon. Hacad'dan kakınca Edelë'den bôle gitdiini evliyālā gitdi deye laf edëlëdi. evliyā derlëdi onnara. Böyle hani o yatırdan... hatdā biri dedi ya birii Murat Dağı'nın etēnde varımış, Hacım'da vā, Gışla'da vā, bi de Garacāmat'da vā. hē Garacāmat'da birleşiyolarımış unnā. O zaman demek ki bizim Hacad'dan Garacāmad'a gidiyo. Ôle deyolarıdı u zaman. Gômüşlë, ben Gōmedim de Yāni anamgillë ôle laf edëlëdi. evliyālā kakmış bugün, işde felançı gômüş deye laf edëlëdi. bôle deyo onnā ışıklā giderimiş bôle unnā ôle dēyo. anamgillë ôle laf edëlëdi. hana bôle ışık giderimiş. Nası gidiyosa. He, ışık bôle... Hana insan değıl de ışıklā bôle akākana yıldız akā gidë ya... Böön evliyālā kakmış, işde felançı gômüş Edelë'den geşmiş, derlëdi. (KK369) ve (KK229)

791. EFSANE:

Yokarda vā bi dede de. Kız İren Dede. O dedemiz de çevrili. Buraya bağlananın adına Hasan veriyolā oğlan olusa, oraya bağlananın adına Sultan veriyolā gız olusa. Gız isdedi mi gız oluyo, oğlan isdedi mi oğlan oluyo. Hee, oğlan isde oğlan oyuyo. (KK49)

792. EFSANE:

Çakmak Dede türbe dutmaz dede. Bizim dedeyi türbeledirlerimişimiş eveli. O türbeyi, gelirlë, yıkālā gidëlerimişimiş şıhları. Heee. Şindik gine yapıdlā türbe, yıkmoolā. Dedemiz duruyo şindik. Çocuğu olmayannā, bi şey adayyannā... Mum yakılır orda, mum mum. (KK198)

793. EFSANE:

Bizim yaşlılādan ordan bi... Bizim önceden mesëla bu civar kövlerde bu ağaç evler sāten, bu Avgan tarafı, Kökez tarafı, burlā hep ağaç. Bizim burdan, dededen yaşlı bi tane amca, üş tane çatı alıyo. Çatı dedimiz meselā evin eTrafına gonuyo unnā. Tamam mı? O çatıları alıyo, satıyo. Adam geri dönüş yapıyo, köve geliyo. Geldiğı yerde adamı uyutmuyolā. İlle alıp gelceñ, diyolā rüyasında, yatdığı yerde.

Çünkü oranın ağacı, dedenin ağacı meselâ dokunulmayan bi yer. He! Adam bakmış, gômüş yâni bi işiñ içinden çıkamayınca gadâ hocaya soruyo. Hocam durum bôle bôle, diyo. Ya ben buraya ağaç endirdim bu dededen de bura yasag; ama ben bôle yaptım. Unu né yapmam lazım, diyo. Bi camiye, herangi bi yere bunun parasını iyadê et sen oraya, diyo. Adam o zamana gadâ bi camiye parayı, ağaçlân parasını camiye veriyö. Ondan sonacım o işden gurtuluyo. Gece yatdığı yerde rât yatıyo. He. Bizim iki tâne yerimiz vâdır. Şu anda yâni biz dokanmayız. Sâten dokunulmaz. “Erbey Dedesi” deyolâ, bi tanesi de merâda vâ. Köyün kenarında vâ. “Merâ Dedesi” deyolâ oraya da. He. (KK21)

794. EFSANE:

Erbey Dedesinde, orda bi de adam uyumuş. Goyun güdêgen yatmış oraya, ordan gitmiş başga yere gonmuş adam. Bi kakıyo, başga bi yêde. Dedenin yanbaşında, orda yatıyo. Orda gece yatdı yêde çöcuu alıp gidiyolâ. Adam bi kakıyo. Nerdeyim ben, déyo. O olmuş. (KK139)

795. EFSANE:

Çırpı getimişlê bak bôle hani pıynar, Erennê'den. Bu pıynarı getirince gece pıynar aynı yanmış kendi hâlinde (kendiliğinden). Ben bunu da duydum. Ondan sōna bi şey getimemişlê yâni. (KK174)

796. EFSANE:

Bizim burdaki dedenin boyu aşşâ yukarı altı yedi metre, hee türbenin boyu, şu anda yapılış şeklinde. Ama boyu o dönemde bilinmiyo. Esgiden yapmaya varıyolâ türbeye. Normal mezar taşı gibi yapıyolâ, taşınan çeviriyolâ, bırakıp geliyolâ. Tabii gece de rüyaya giriyo biriniñ. Deyo ku taşları deyo gövdemden goyduñuz demiş. Sonra tekrâ bu rüyayı gören kişi gidiyo oraya, mezarını bakmaya. Bakıyo ki taşlâ kırılmış. Gene ayag ucuna gelen taşları fırlatıvemiş, gece. Eyibisar Dede bu. Ôle yapılışın en son fırlayan taşın dibinden mezarını ôle yapıyolâ. Şu anda altı yedi metre var boyu. Esgiden mum yakardık, bizim dedelerimiz. Zâten ordaki su da dede öldükden sonra çıkmış. Yağmur duasına da oraya giderdik. Yağmur yağardı. (KK223)

797. EFSANE:

Bu yannā geliken ōda dede vādır. Millet yatdı mı yemyeşil ōda tef çalālarımıŝ, oynālarımıŝ dede, dede. Şıĝ Hasan işde. işde o... Ōdan girişinde mezālān yanda çevrili dede vā, Şıh Hasan Dedesi. Ōda tef çalālarımıŝımıŝ, yemyeşil yanarımıŝımıŝ lambaları filan. He. Evel zamannā sesini duyuyolā.

Eveli burda ā ōle seyman gibi gelin çıkarımışımış o dedede, teF çalālarımıŝımıŝ. Herkez akşamları sırayna mum yakādık biz oraya, şôle bi daşınan çevrili yer varıdı. (KK49)

798. EFSANE:

Çamlıca'nın, onun ağacını kesiyolā. Goca azat vā, Adil'in Azat dēriz. Orda yatır vādır. Oduşsuz galıyo biri, gidiyo. Kesiyo, kesiyo... O kesēkene daha, eve gelmeden beşşikde çocuk alev alıyo. Beşşikde çocuk... Ev yanıyo. İreme Yenge, İreme Yenge'm Çavıŝlā'ın. Aha o. Onnā eve gelmeden yanıyo. Sınanmıŝdır o ağaç hiç ellenmez. Ev de yanıyo, çocuk da yanıyo. Yāni o Çamlıca'nın ağaçlarını kimse ellemez. Gozaa da düşse, kimse ellemez.

Fırınıydı burda. Āşa Yenge, dēlēdi. Ormandan odun getirdi. Getirdi canım, getirdi, ormandan getirdi. Bunnan fırını yakdı ikinci sonu. Ekmek yapcag. Āşa Yenge fırını yakdı, yeşil yeşil yanıyo fırın. O sırada da hava gürlledi. Aynı o adam ineklē galdı, demiş. “Baba! Galmadı, dön aşşā, yörü ineen ardından!” deyo. “Hayır, ölüm.” deyo, “Sıĝır galdı arkada.” deyo. Varıyo o Azad'in dibine, aynı oroo, çok yāmır yağdı, deye siñiyo. Siñince yıldırım düşüyo. Orda ölüyo, galıyo. Gelmedi, gelmedi, gelmedi. Aramaĝa gitdi goca köylü. Hanımı burda yakmış, adam orda ölmüş. (KK292)

799. EFSANE:

Bu köy üç kere batmış. Şindi bak bizim tüğünnerimizde esgiden silaĝ atılmazdı, davıl çalınmazdı dede var deye. Her davıl çalındığında bu köyde biii işanın başına felāket gelirdi. Meselā burda her davıl çalındığında, esgiden silah milah atıyolarımıŝımıŝ meselā burda. Düĝün sāyibinin veyā gelenlerin başına bi felāket gelmişdir. Çalınmayodu yāni dede İraatsız oluyo deye. Çalınmayodu yāni, sōna sōna gelenek bozuldu.

Şindi bag garşı köy, Çamyuva, bura Şih Hasan, Çamyuva'nın maallesi, burdan bak bizim odunumuz boldur, bir parça götürüb yakmazlâ. Esgiden gağnıyan, öküznerinen, at arabalarinan desdeyi götürdüklerinde bu Şih Hasan'ın toprağı bizim toprağı bulâşmasıñ deye hayvannarınıñ ayâni yıkar, ôle geçirilerimiş Çamyuva tarafına. Yâni o gadar... Bak şindi bizim meselâ saman olur, bulday olur, geliñ götürüñ deriz, ineklerinize götürüñ deriz. Adam der ki aman gardaşım, ben bu köyden bi şey götürmem. Bizim meyvelerimiz çürür dalda. Geliñ toplañ gidiñ yiñ. Adam der aman aman aman! Meselâ garşı köyün adamı burdan bi dal odun götürmüş zamânında, o sene evi yanmış. Bunnar gerçek yâni.

Adam burdan Orman Dairesine ihdiyâc aldı, parasınna. Adam gece yataanda uyuyamamış. Parasını vâdi, odunu getdi, geri buraya yıkdı. Dede var deye uyuyamamış. (KK335)

800. EFSANE:

Benim kendi âbemiñ çocuğı yaşamayodu. Âbem benim biraz inatçıdır yâni. Şindi bu getiremedi, anam getiremedi. Sōna doğan çocug öldü, doğan çocug öldü. Annem buraya dedeye getdi, bağladı, ondan sonra çocuğı yaşadı yâni. Çabıt bağlayo meselâ. O şekil yâni. Türkiye'niñ hêr yerinden gelirler buraya. (KK335)

801. EFSANE:

Fennos Dede vâ â hurda. Hurlâda geziyo, deyo. Şavkını gelip gerçerken gördüm de dede, deyverilê. Bilmooz ku. (KK282)

802. EFSANE:

Patika... O Dede Yolu'na annatdıklarında bizim tarlamızıñ içinden geçiyo. Masüllere bakıyo şindi patika yol gibi orda hayatda mahsül olmayo. Veyatda ekin, arpası, buğdayı ayrılmış bi şegilde Dede Yolu'nda. Tarlayı kesip geçiyo.

Dede Yolu'nuñ geçdiğı yerde bi ev var, çocukları yaşamadı. On sekiz tâne çocuğı doğup doğup ölüyo. Yah, böyle bi söylenti, rivâyet var. Sonra ıñ ışık yakılıyo, besânesinden geçiyo. Işık yakıyo. Ondan sōna iki tâne çocuğı ölmüyor. O çocuklâ da yaşıyo şu anda. Işık yakmaya başladığı için. Bize annatılan bu. (KK8)

803. EFSANE:

Dede gızımın, Ayvaz Dede var. Yāmır yağmadığın oraa duāya gidiyoz ya. Düven sürüyomuşmuş. Düven sürēke, düven sürēkeneli anaaaa Ayvaz delirdi demişlē. Bu Ayvaz'ın adı verilen varımış bi. Ōdan düven sürēke gızım, şöyle düveni tıkladım üvendereynen. Balıklara bak, balıklara demiş Ayvaz. Himen harmanın üsdü balıg olmuş. Anna! Ayvaz yooook. Érmiş, érmış. Devrişmiş. İnsannā da bilmediğinden delirdi Ayvaz yine delirdi, demişlē, akli yok demişlē. Ōdan uçāka uçāka buuuuğ hani Gandag yanı vā ya, çamlık yanı, çamlık yanından...

Ayvaz uşmuş. Onu da sen, ben, beyenmeyennē Ayvaz yine delirdi demişlē. noldu noldu noldu? Akrabacag çokaşmışlā. Şindi bu Erennē Çamı'ndan çıkıyolā. Ōdan gidiyolā, gidiyolā, gidiyolā... İşiye Salma'da tekke vā ya ora gızım ponturunu, babucunu, çorabını buluyolā. Bulduğu yere gömüyolā, bulduğu yere gömüyolā. Ayırmayam diye. Ordan aşşā Salmı'ya gömüyolā.

Érmiş, érmış, gaybolmuş. Kendi hocasına, divrişine çalışıyomuş zāti, kendi hocasına vāmış. Onnā da öldü diye ora mezā yapıyolā. O tekkeye şindi vādın mı dua ediyon. Pātişah Dayı, Şanize'niñ dedesi, o daaaa işey ideriş. O da ôle érmış, orağa gitmiş. Oraya gitdiğın ora gömüyolā, mezar ediyolā. Şindi orağa çıbık basıyolā. Erennē Çamından o kırtıları galdığından gömüyolā orağa. Ōdan iii çıbığı isladılā mı ilan gelirimış, bi ilan gelirimış. İlan işiyimiş érmışlēden. Érmışlēden ilan da. Sen baña görünme ben de sana görünmeyen. Ben korkuyon demiş. āmat, Mısdava; dedesi, bubası öldüğüne onnā basıyolā çıbığı. Çıbığı basılā mı yarın yāmır yağıyo. Ona duā ediyolā, ona bağlanıyolā. Ondan kerı bi dā ilan görünmüyo. Onu deyvēmiyolā. Sakın, çiğ insan gidē, korkuyoz diyolā. Deeeee Salma'da tekke, uzag. (KK80)

804. EFSANE:

Gılcan'ın garşısında Hamza Dede derlē. Garşıda orda gavaklā görünür. Orda bi türbe vādır. Eñ ağır o türbedir bak. O türbeye çıkmadıktan sōna yāmır düvāsı, o yāmır yağmaz. O yāmır çok şeylidir yāni ētibarlıdır. O dede, vādıktan sōna boş çıkāmaz.

Ben getdip gōmedim de görenlē oraya giderimiş, onu ziyaret ederlerimiş. Āşamneyin ne isdeyosa garşısına veririmış Allah. Zenginnig isdesin, derdiyse

derdine derman isdesiñ... Adamıñ adı Hamza'yımıñ. Kerāmet sayibimiñ bunnā. Savañ zamanında bunnā, nēde gal, dediyse orda galmıñlā. Oraya gömülmüñ. Orda adını vēmiñlē. Burası Hamza Dede, burası Çöyür Dede... (KK29)

805. EFSANE:

Hacat Dede işde. Yāmır duasına çıkarız işde. Ondan sōna böyle bi üzeriñde bi gidişik hasdalık bi şeylē olduğı zaman oraya o zaman doaya gitdin de orda doa yaptın -orda su vādır onuñ başında, puñar vādır orda- ordan su aldıñ işdiñ üzeriñde olan hasdalı banyo şey yaptın zaman o geçiyo. Çocuklāda bazı yaşıit diyolā bi yeni doğan bebeklēde gızamık gibi şeylā oluyu ya işde onlara yaşıit derlē, şey edelē. Esgiden orıya gitdin, suyundan getirdiñ orda banyo yaptın, çocuk etdin mi geçē. Yayan çıkılıyo ya. Yan dolay. Bi buşuk saat sürē. Duası kabul olmadığı için, ondan haz etmediğı için... Sen orıya varmadan bi gürültü olur. O gürültü de ya su çekilir ya seni isdiyosā oraya su gelir. Ayāndan böyle akmaya başlar. Bizim burda bi hoca varıdı şey taraftan, doğu tarafından. Onun annesi bubası geldilē buriya. İlle bizi orıya çıkā, bizi orıya çıkā. Gāri yaşı... Ben de bunları çıkardım orıya. Çıkarıñca varıkana, biz burdan beriden varıkana, bu gadā aralıyız, bi gürültü oldu emme... Şansımıza dedim gāri, Allah'dan gāri, dedim. Ya su çekildi ya su geldi, dedim. Vādık biz, anam, su ayāndan akıyo. Bōle akmaya başladı. (KK87)

806. EFSANE:

Hacat Tepesi, Hacat diyoruz oraya. Orda, çıkdık, duamızı yaparken yāmır başladı, sürekli yağdı ama. Hiç bulut yokdu. Orıya dua edēken, duamız bitēken yāmır başladı yani. (KK26)

807. EFSANE:

Çok zaman ôlece sınanmıñdır. Yāmır duasına çıkā da boş döndümüzü zandetmeyon. Hatta ôle anlā oldu, hiş bulut yoğukana sıcak bōle bi havāda dua bitdi, yemek yindi, millet gelikene basdırdı yāmır. Gazanları yīkākana sel aldırayazdıla. O gadak işey oldu. (KK394)

808. EFSANE:

Şimdi esgiden dedeye yāmır duasına çıkılırdı. Birinde yemek yindi, yāmır duası yapıldı. Hiş bulut yok. Şu batıdan bi bulut belirdi. Bulut ne bilem bi şapga

gadar ancaydı. Büyüdükçe büyüdü. Gadınnar da gazan yıykıyo. Büyüdükçe büyüdü. İnanır mısıñ gadınnar gazannarı bitirmeden bi yāmır, bi yāmır... Sel sele gatdı. Deréye su sığmadı. (KK422)

809. EFSANE:

Gabağaç Erenneri vā. Yāmır yağmaz, yağmaz. Oraya çıkdık mı yağā bak, elbet yağā, şaşmaz. Orda erennē yaşamış da ora gāri gutlu bi yerdir. Yāmır duvāsına bak oraya çıkılır. (KK179)

810. EFSANE:

Gızım şindi evelden ta işey edēken meselā erennē ta şuu Gezberi, Gezberi deriz erennē, evliyalā burdan meselā geçē davılla, zurnayla, işeyle debildeyle, dēlēdi. Bôle dēlēdi. Çoğ adama görünürmüş gelip geçēke. (KK165)

811. EFSANE:

Irmızan Amca, dēdi onu da. Hani... Dedeniñ Başı deriz şo tepeye de. Onuñ beri tarafında da onnāñ hayvannarı varıdı, bôle besāneleri varıdı. Orda durālādı da. Ordannnn yakcag odun filan getirilēkene, şey edēke... Gece de üryaāsında bi dā üsdüme gelme demiş, bak melemet ederiñ seni demiş, burda hayvanıñı, şeyiñi çek demiş. Da bôle deyveridi yāni. Biz çocukluğumuzda aklımızda galmış. (KK151)

812. EFSANE:

Eveli halam peğ añnadırdı bizee. Yā burdan ellerinde meşalaylan, bôle meşala dēlerimiş, bôle şavkına bu dededen o dedeye mum gibi bi şeylerine gelirlrimiş, geçēlerimiş. Añnadırdı halam, ebem felan. Erennē dēledin onnara. Erennē gelip geçiyo dededen dedeye dēledi. (KK95)

813. EFSANE:

Bizim Samet Dede'nin olduğı şeyde, yoldan şöyle karşılıklı, denginde... O, gece derdi bizim evin köşesinden bi odada yatamayız biz, derlermiş. Uyuyamayız. Neden uyuyamayoñuz? Gece gelirlē, evden bi de Yusuf Dayıgil vādır, köyün ortasında. Tam o denge geliyo evleri, onlar da uyuyamazlarımış. Onlarıñ işeyi de onlar üç kişi falan geçerlermiş ordan. Ordan geçdiklerini, geçdiklerini görürlermiş

onlar. Oynaya oynaya geçiyolardı, diyomuş gadın. O odada yatdık mı bize rahat vermiyola, derlerdi. (KK116)

814. EFSANE:

Bizim Samet Dede'nin türbesi... Türbe kapalı olarak yapmışlar da bizim köydeki kabul etmemiş kapalı olanı. Yapıyolarmış, yıkılıyomuş sabāsına. Heee. Kapalı olarak. Üsdü açık isdiyomuş yāni. O yüzden şimdi edrafını çevirdilē bahçe duvarı gibi, canlı servi dikdilē. Onnā şimdi büyüdü. Öle duruyo. Ama üsdü kapalı yapılınca birkaç defa yıkmışlā, yıkılmış. Hani neden yıkılıyo bu deye şey yapmışla, sormuşlā hocalara falan. Demiş bazı evliyalar böle üzeri kapalı isdemez, demişle. O yüzden açık. (KK116)

815. EFSANE:

Yusuf Dede vādır. Mum yakālā, bağlanıla işde. Kerāmeti de dededeki daşı almışlā, Hocalar'a camiye götürmüşlē de şurda gağnıları gırılmış da daşı ertesi gün götürem, demişlē. Onu dā gece gitmiş, geri yatmış daş. Sabāle olmuşlā ona "Āşam oldu, gidem." demişlē. Gağnıylan gidiyolāmışımış. Ôle annadiyolā, duydum ben onu. De sabāleyin geliyolā, bakıyolā götürem deye, daş yok. Tekirā yerine gidiyolā. Baksaylā kı yerinde yatıpduru. (KK186)

816. EFSANE:

Dede var orda ilēde. Oraya yatır gelmiş. Ordan galdırmış, Hocalālilā götürmüş. Tekrā gelmiş, gine yatmış oraya. Dede, dede, yatır. Uzun daş, bizce daş, ooğ dede, yatır. (KK167)

817. EFSANE:

Yusuf Dede deyolā bizim bu dedeye de. Önceden mināre yoğudu ya. Hocalar köyü var, şurda ilēde. Hocalar köyü, goyam da demiş yāni üsdünde ezen okunsun bunun deye asdırmışlā gitmişlē bunu, Hocalar'a götürmüşlē. Camiye gomuşlā. Gece geri gelmiş aynı yerine. (KK60)

818. EFSANE:

Bizim dedemiz şenniği çok severimiş. Dümbeği, davılı çok severimiş. Başga dedelē sevmezimiş, memlikatlāda. Bizim köyün dedesi çok severimiş şenniği. Ôle de yolā. (KK198)

819. EFSANE:

Işk Hasan köyüne gitdim, orda gôdüm bi dede, yatır. Orda... Benim torunum bi yarımlik oldu çocuk, tōbalığında acık şişme oldu. Baña dedilē, oraya git, orda tılısım etdir, ge, çocuk orda geçiyo dedilē. Ben galbimi bütün dutdum, gitdim. Orda bi amca varımış, çağırdık, geldi. Bôle sıralık mezer vā, içinde dallā vā. O daşı çocuk öpdü, ben de öpdüm gāli arkasından. Ordan çıkınca da orda bi öküzg.tü dalı denir o varımış bi de onun arasından geçirivēdi. Bi de ordan bize şôle eşdi, bi kısım toprak vēdi. O toprağı suyu içine atdık, biz çocuğa içirdik o suyu. Çocuğun yarımılığı iyi oldu, amalatsız. Hir dokdor amaliyat olcak, dedi. (KK123)

820. EFSANE:

Gızlar Erennēniñ hikayesi vā da uzun sürē mi bilmem. Yāni bizim davarlā dağa gitmeyo mu? Dağa gidiyo. Ordaa ermiş yāni bi dede meydana çıkmış. Demiş ki buvasına. Bi dede varımış bi de gızı varımış. Gızınığ buvasına demiş bobaaa, demiş; o da ne vā, demiş. Hana bizim demiş, hana bizim demiş mor köpek nēde, demiş; mor köpek yok, demiş. Yāni canavara, canavara gürda. O da demiş ki gızım, demiş; o, demiş; başka bi köyde, demiş; bi inek yeyip gelceg, demiş; bugün, demiş. Öteyi köpekleri doyuruyomuş gız da... Ordannnn Gızlar Erenneri ordan galıyo. Ertesi gün sorduklarında aynı o eviñ inēni yemiş, o gün gāli tamamlamış gelmiş gurt. Gızlar Erenneri adı bôle misal... (KK51)

821. EFSANE:

Haşşdere Dedesi... Oriya bi yörük geçisinnen, sığırınnan, devesinnen gelmiş, oriya gonaklamış. Dedeniñ bôle şeyi vā, güne garşı bôle düzlüğü vā, doley şôle, oriya ihmış. Burda demiş geceliyen, yarın demiş yoluma devam eden, demiş. O zımana gadā dede onnañ malından, şeyinden ıraatsız olmuş. Dede onnarı hiç onnarı bôle üzzmedeen, bi hana sakatlık vēmeden devesini, geçisini, çadırını buraya çayıñ üsdüne indirmiş gece. Yörük sabāla bi kakıyo, çayıñ üsdündeēēēē. E bu nedir, nedir, nedir? Geri gidiyo oriya. Baksa ki dede vā orda. Dediye, bizim kövün camisine goca

biii hayvan veriyo. Beni hişbi sakatlık vemedan oriya endirdi diye. Gomşumuz varıdı Hasan Dede, o laf ediveridi bunu. (KK113)

822. EFSANE:

Bir de şu var, benim durduğum yerde bi ağaç vardı meselâ, bizim onu dozer kaktırmış hana genişletmek için. Dede derlê yâni. Bildiğimiz dede. Orda hana afedersin çoluğu çocuğu olmayan ailelê oriya gelir. İtecik Dedesi. Bağlanırlâ, herangi bi yazma bağlâlâ, bi çabıt bağlâlâ. Bi sene sōna, iki sene sōna çıkâ gelirlê, çocuğu olannâ orda gurban keselê. Bilmiyerek ağacı kaktırmış dozer. Geliyo adam, bakıyo bi şey yok. Bulamıyor yâni. (KK208)

823. EFSANE:

Dedeniñ şu gadâ odunuñu getir. Yeşil yeşil yanâ. Mustava Amcam garası işeysinden getimiş. Yeşil yeşil yanmış. Oda Gaşı'na atmış o işeyi, odunu. (KK393)

824. EFSANE:

Bu dedeniñ odununu kesdiñ mi yeşil yanıyo, derlê bak. Bak, hiş kimse ordan bi giymık odun alamaz, ellemez kimse. (KK113)

825. EFSANE:

Erbey Dedesi dediimiz yerde beyaz meselâ ak sakallı dede görünürmüş orda. (KK21)

826. EFSANE:

Yatırın bir ağacını kesmeye kalkdıında, anlatırlardı onu bize. Adamın tam baltayı salladığıında balta havâda el tutulmuş kalmış böle. Yalnız yatırın ağacı. Oraya dokunamayız yalnız biz. Kesinlikle dokunamayız. Ama bize dedikleri o ağaca birisi gitmiş. Kim oldūnu bilmiyoruz. Tam böle kescekmişmiş dalını. Eli havada kalıyo. Ondan sonra o ağaç, kendini o şekilde korumuş. Biz hiç onlara dokunmayız. Hâlâ o ağaçlar duruyo dâ. (KK354)

827. EFSANE:

Beylerhan'ın bu tarafında yatır var, Tekke Çamı derler. Bu köyde de bi tekke var. Burda hemen köyün içinde. Şöyle bi yığma toprak, esgi tarihî bi yapı, üzerinde

bi tāne, iki tāne mezar var. O bölgenin sahibinin olduğu düşünülen bi mezar. Oraya sahip çıkan insanlar, kendi tapulu mülkünün içerisinde bi ailenin. Sadece oraya çaput bağlama... O tekkeye zarar verenlerin başına bi şeyler geldiğiyle ilgili anlatılanlar var.

Meselā orda altın arıyolar. Tekkede, burda hazine vardır, kazmaya başlayolar. Sonra onların hepsi hasdalanıyolar, bi kısmı ölüyo ve orayı kazdığı için böyle olduğu düşünülüyo.

Başka bi şey tekkenin kenarında bi taştan yapma, taş harım vardı. Tekkenin içinde bulunduğu tarlanın sahibi tekkenin bulunduğu yeri sürekli olarak daralttı sürerken. Küçük bi yer hâline geldi tekke. Şu anlatılır tekkeye müdahale etdiyi için bütün çocukları saf oldu, denir. (KK385)

828. EFSANE:

O zaman birisi Gara Dede'den ağaç kesmiş. Buraya geliyo, ölüyo. Gara Dede'den ağaç kesdiğinden ölüyo. Ora dede ya dokunulmaz oranın ağacına. (KK201)

829. EFSANE:

Orası, benim tarlama dönüm başı. Şurası dedenin oldü yer. Şu mevki de bizim tarlamızdır. Orda o dedeniñ edrafında ağaşlā yetişirdi bôle. O odunnarı buwam rāmetlik kesmezdi hiç. Buwam rāmetlik kesmezdi; fakat başka dışādan gelip kesēlē, gidēlēdi. Kesenlēn ölümleri de hep perişan oldu. Hep bôle kafalarını vura vura öldülē. Ne bilen, çok acı şekilde öldülē. (KK9)

830. EFSANE:

Dēe uzakda bir yer vā, Erennē derlē. Orda ölen olmuş. Māallenin adına Erennē demişlē. Yāmır yāmamış. Yāmır yāmayınca yāmır duasına çıkıyo. Erennē dediim yēden gelemedilē. (KK209)

831. EFSANE:

Cin Deresi var. Ama o Cin Deresi'nden geçilmez yannız. Cin Deresi'nden geçerken dedeniñ biri ordan geçiyomuşumuş. Şeytan o zaman gözüküyo. Şeytan, dedeniñ atına binmiş, atına atlamış. Sanki bir oğlak, erkek keçi... Dede o anda –özür

dilerim- yumurtalıklarımı tutuyo. Keçi başlıyo “Bee! Dedē bırak! Dedē bırak!” diye diye; ama bunun sonu n’oluyo bilmem. (KK354)

832. EFSANE:

Üyük’ün bi de şöyle bi ilginç hikâyesi var. Meselâ onu Kamil Dayı daha iyi biliyodur o atlı geleniñ. Meselâ daha önce görünüyomuş bunnar. Şindi bi tâne atlı Banaz’dan geliyo, bakıyo ki Öyük’de kadınıñ birisi çamışır yığkıyo. Artık orda bi biraz o zımanıñ haşari bi genci geçerken atıñ deyneğiyle kadınıñ göyneğini takıyo şöyle, entarisini. Kadın goşmıya başlıyo. “Entârimi ver.” O bi cin olduğı işde... Bizim şurda Körpüyannı dediğimiz bi mevki var. Çay var. Bizim çocukluğumuzdan bu yanna orasınıñ tēlikeli olduğunu, cinden, şeytandan ötürü, orasınıñ tekin olmayan bi yer olduğı söylenirdi. Oraya geldiğinde yav deyo yeter, lanet olsun deyo. Al şu, diyo, entâriini. Atınca orda gadın deyo ku bu köprüyü bi geçeydiñ, deyo; bizim neslimizi sen kesmişdiñ, deyo; biz ciniz, deyo. Kadın cin oluyo yâni. Sabağa garşı oluyo bu. (KK314)

833. EFSANE:

Sarıgız Köprüsü’nden geçerkene gece bilhassa -bazı insanın kendisi de şeytanlı oluyo heralda- geçerkene ayakgabisinin ipi çözüürümüş. Ondan sonra bi geçi sesi duyarımış, yot (veyahut) tavuk sesi duyarımış. (KK287)

834. EFSANE:

Uşak’da Beylerhan köyünde Sarıkız Efsanesi... Evet... Bi türbe var orda. Bir ifadeye göre Sarıkız’ın türbesi, bir ifadeye göre Nurullah Dede deye birinin türbesi. Ama diyorlar ki bu Sarıgız türbesidir, Nurullah Dede’yle alâkası yokdur, deyolar. Bu civarda kabul edilen bi şahıs... Özellikle Uşak, Manisa, hatta İzmir’den gelenler var. Bu zâta adak adarsan çocuğun olacağı kesin gözüyle bakılıyo. Hatta Selendi ve Selendi’nin etrafında Nurullah ismi çok yaygın... Hatta bizim şimdiki başkanımız Selendili malum, biliyosunuz. Oğlu olmamış babasının, oraya adak adayıp Nurullah Bey’in doğduğı rivayet ediliyor. Nurullah Baba’nın bir de karısı var, Fadime. Oraya bağlanıp adak adayıp dilek diledikten sonra çocuğı olursa erkek olursa Nurullah, kız olursa Fadime ismini koyuyolar. Yâni o bölgedeki en yaygın isimlerden bi tânesi... Orda o kadar çok Nurullah ismi vardır ki yâni hayret edersiniz. (KK317) ve (KK251)

835. EFSANE:

Delikdaş deriz bi daş vâdır, o yakada. Goca Çay'ın altından geçerler çıraynan, garşıda şeye Gatıran Tepesine orıya geçerlermiş, çayın altına, goca dağın tepesi... Goca yarık daş vâdır. Ordan girêlêmiş. Bi tutam çıraynan yirin altından öte geçerlermiş. (KK76)

836. EFSANE:

Önceden bi şey olurdu ağıç. Aacın tepesinden beyle ışık yanıyı diylerdi, annatırlardı öyle. O yanarmış, beyle bi de uçar gidermiş. O, urda diyler bi şey görüliyi, derlerdi. (KK392)

837. EFSANE:

Bizim bak Köşeler köyü vâ. Köşeler'in altında çam vâdır bööögle. O Dutlaca gırindeymişmiş o Dutlaca. Dutlaca nâletlemeymiş. Bi gecede o yanna geçmiş o çam. Bööögle denir. Dutlaca'dan Köşeler'e geçmiş bi gecede, derlê. Evelden bôle deniyodu. (KK83)

838. EFSANE:

Goca Çam deriz, şurası bak. Buradan köylü ağaç kesmez, çöp bile almaz. Biz duyarız. Meselâ bizim burda bi dayı varıdı, ordan ağaç kesiyomuş, adam çamdan düşdü, bayaa üç beş yerinde gırık oldu.

Kimisi işde gece işde düğün yaptıkları, çalgı, çengi, işde seymen kurdukları, bi sürü gürültü, patırtı... Ne olduğunu bilen yok. (KK24) ve (KK105)

839. EFSANE:

Köylünün biri, bizim yokarıda çamlumuz vâdır, o çamlığa oduna gitmiş. Oduna gidêke başga köyden de birisi odun getiriyomuş. Köyden çamlığa giden kişinin gitdiği çamlıkda da yatır varımuş. O başga köyden odun getiren kişi, köye gelike bi deligannı gelmiş annâcına "Selâmın aleyküm." demiş. "Aleyküm selâm." Adam "Nêden geliyon genç?" demiş. Genç de "Şu köyde birisinin çocuunu beşşikte yakdım da ordan geliyon." demiş. Adam da olur mu öyle şey yâ, demiş. Adam geçmiş, gitmiş. Köye gelmiş. Köyde bi eve hem odun getirmiş hem misâfir olmuş. Yâ ben gelirkene şu sizi çesme tarafında, çamlık tarafında çok güzel bi deligannı

yokarı gidiyodu. “Nereye gidiyon?” demiş. “Şu köyde biriniñ çocuunu yakdım beşşikde de ora gidiyon.” dedi. “Öyle bi şey vā mı?” demiş. Eviñ hanımları da hayır, öyle bi şey duymadık, demişler. O eviñ hanımlarınıñ biri su dolduren gelen, deye gidiyo. O evde çocuk beşşikde cayır cayır yanıyo, ölüyo. Şimdi o taraFdan bu tarafa bizim köy halkımız bi çöp dahi getirmeyolā, orası yatırlı déye. Gerçek bu yāni. (KK112)

840. EFSANE:

Bi rivāyet var. Şey olarak geçiyo düğün, dernek, çalgı, çengi, olarak görüyo. Bi rivāyet var. İşde ak sakallı, beyaz örtülü, beyaz giyimli üç kardeş oldukları, işde uzun boylu oldukları, efsāne, yāni rūhānî oldukları yönünde görenner var. Kimisi çalgılı, çengili, muğabbetli görüyo o Goca Çam Dedesini. Valla ben görmedim. (KK105)

841. EFSANE:

Bi mağara varımış şurdaki gayaların biriniñ altında, deyolā meselā; önceden, derlē eytiyālā. Adam giderimiş, ileri gidemezimiş mağaraya. Uğraşır uğraşır gidemezimiş. Üç dört tāne hoca toplamış, yāni iyi hocalādan. O hocalā okurumuş, adam arkadan giderimiş; hocalā okurumuş, yāmır yağarımış, rüzgar eserimiş mağaranıñ içinde. En son bōle odalara girmiş. Odalā da boşumuş hep. Hana adam altın vā deye girmiş. Bi odaya dā girmiş eşşek b.ku varımış. Eşşek b.kunuñ üsdünde de yılan yatıyomuş. Yılan bakarımış öööggle adama, hocalā gorumuş. Yılana gösdēmeden adam elini uzatmış. Bi tānesini eşşek b.kunu guymuş cebine. Len deş deye girdik boş boş boş deye çıkmışlā dışarı. Yā hocam ben, demiş; bi tāne eşşek b.ku aldım, demiş. Bi çıkāmış el yarısı gibi şeyy altın. Tegrā girem, demiş, girememişlē. Gelme, demişlē. Tekin değıldir gayanıñ altı. (KK253)

842. EFSANE:

Çoban Çeşmesi Gışla tarafında. Gışla'nıñ bii suyu varımış. Pis vādıñ mı su bööööle gürül gürül öteeee, çekilirimiş. Temiz de vādıñ mı gāli böööle akarımış o. İnaylıları sevmezmiş o su derlē yāni, İnaylı biri vādı mı çekilirimiş. (KK319)

843. EFSANE:

Başı kesik duydum. İşde şey savaş zamanında onun başını kesmişler. Ondan sonra başı kesik diye kalmış. Başı kesik şeyi var yāni. Gitdim ona. Eybek yolunda türbesi var. Oraya gitdim. Bi eviñ içinde, arka tarafda, bahçede şöyle küçük bi kulübeniñ içinde. O da gece gelir böyle tıklar tıklar şeylerinnen, takunyelarınnan apdest alır, gidermiş ordan. Ev sâyibi biliyomuş yāni. (KK161)

844. EFSANE:

Tekke deriz, bizim köyde tekke deyolā. Ta önceden ordaağ yaşıyan bizim yukarkı malle deriz, şu mallede yaşıyan bi amca varımış. Ben ölünce geri geliriñ demiş. O da geri gelmezsiñ demiş, öldükden sonra geri mi gelinir, demiş. O da geri geliyi, öldüğü gün mü oluyo bilmiyan. O da bi korkuyo. Önceden de gelip gidiyomuş aynı o eve zāten. Hanı geceleri mi geliyi? Ruvhu geliyomuş. Patoz yapıyoduk biz önceden de. Patoz gurulunca patoz kendi kendine, işey motur yörümüş ordan. Durup durduğı yerde şey yapmış, motur gitmiş. (KK433)

845. EFSANE:

Yalnız bi de şey olmuş işde birisi de patoz gurmuş. Onu da motoru yörümüş gece o tekkeniñ yanında, Has Sarı Tekkesi'niñ yanında. De korkmuş. Durupduruke yörümüş. (KK405)

846. EFSANE:

Garāc garşıda çamı vādır. Oriya da vadiñ mı ordan saggin bi dene çırpı alma, dedilē bize. Ordan bi odun aldıñ mı bi şey oldu mu ya ölen olurmuş, ya başına bi iş gelirmiş.

Birinde ben de bōle gozağı doldurdum, aha götürüyon yakmağ için. İndir, dedi ebe; sağın gızım, dedi. Bırağıvédim oriya. Oriya çırpı alanıñ evinde mutlaka ya bi ölen olur, ya hasda olur, diyo. Erenmiş ora. (KK76)

847. EFSANE:

Bu gerçek bi şe. Köylünün biri, bizim yokarıda çamlığıımız vādır, o çamlığa oduna gitmiş. Oduna gidēke başga köyden de birisi odun getiriyomuş köye. O köyden oduna giden kişiniñ olduğı yēde de, odun getirdiğı yēde de yatır varımış.

O başga köyden odun getiren kişi köye gelike bi deligannı gelmiş annacına. Selām aleyküm, demiş. Aleyküm selam. Nēden geliyoñ genş demiş. Demiş, şu köyde birisiniñ çocuunu beşşikde yakdım da ôdan geliyon, demiş. Olur, mu hiş ôle şey yaa demiş, adam geşmiş. Köye gelmiş. Köyde bi eve misāfir olmuş, hem odun getirmiş, misāfir olmuş. Yā demiş o evde ben kelirkene, şu siziñ çeşme tarafında, çamlık tarafında bi deligannı, demiş, çok güzel bi deligannı yokarı gidiyodu demiş. Selām aleyküm. Aleyküm selam. Nereye gidiyoñ dedim demiş. Şu köyde çocuun birini yakdım beşşikde de gidiyon dedi demiş. ôle bi şey vā mı demiş eviñ hanımlāna sormuş. Eviñ hanımları da hayır, ôle bi şey duymadık, demişlē. Eviñ hanımınınñ biri bi su dolduran gelen deye gidiyo. O evde çocuk beşşikde yanıyo, cayır cayır yanıyo, ölüyo yāni. Şindi o taraftan bu tarafa da bizim köy halkımız ordan bir çöp dāyi de getirmeyolā. Yatırlı, dede deyo biz, siziñ annaçız yatır, yatırlı deye. Gerçek bu yāni. (KK92)

848. EFSANE:

Gadın çamdan, dede çamdan odunu sarınıyo Tongur'ın Çamı dēlē ona. Sırtındağı odunna gelikene geliyo, odunu boşaldıyo. Çocuğu evde, beşşikde yanıyo. (KK423)

849. EFSANE:

Köyün nüfusuna göre mezarlık çok yāni, esgi büyük yerleşim. Yāni köy yetmiş hāne, iki tene böyüg mezarı vā. Gizli yatır vā. Dedem Çeşmesinde vā derlē, ora esgi mezarla, daşlā vā. O daşlā duruyo, evliyā mezarları denir, ermiş kişilerin... Bi de palamut ağacı vā, ona derlē. İsmi yok. Hana halk arasında kutsal deye. Bi ara çabıt da bağlarlādı.

Meselā Yunannılā ağacını yakmış, onnā gaşmışlā yāni kâbus gibi bi şey görmüşlē, doğā üsdü olaylā görmüşlē. Gaşmışlā yāni. Eveli öyle, derlēdi yāni. (KK75)

850. EFSANE:

Şeyit mezeri vā şurda o şeyit mezeriii, asger bozgunnuğunda, daha esgilēden oraya asgerin biri ufak tufāletini yapmış. Gızıñ birisi de orāya tufālete oturmuş. Ondan hamile galıyo. Hamile galıncag da babası sen neden hamile galdıñ deye gızı

vurub öldürüyolā, gızı oraya gömüyolā. Yāni bizim duyuşumuz o. Bi yo da şindiiii bôle afakanı kakan, bôle sinjirlenip de işey edeni oraya gidiyoñ, orda apdas alıyoñ, namaz gılıyoñ, dilek dilep geliyoñ. Deee şurda annaçda, şurda tarlalāñ ortasında. (KK156)

851. EFSANE:

Bizim burdaki dede dedikleri kabirlerin büyük çoğunluğu devasa yāni abartılı şekilde çok büyük... Bi tānesi Sorkun köyünde. Uşak'ın kuzeyinde. Yaklaşık 12-13 metre uzunluğunda bir kabir. Bu dede hakkında da bi şeyler anlatılıyor. (KK251)

852. EFSANE:

Bi bizim Üyük (tekke) vādır burda. O Üyük şindi uzuuuuuun bôle gocamandır o. Oraya şindi çocuğu olmayannarı bağılālā, dolaşırlā edrāfını, bi şeylē işlālē. Şindi bi Salman Tekkesinde ayağı varımış dedeniñ, ondan Gışla'da neyse golu varımış, burda da göbeenden üs yanna vā deyola. Ne bilen. Uzuuuuuun bi mezer. On iki metre mi vā, on dörd metre mi vā? (KK83) ve (KK319)

853. EFSANE:

Eveli şeytannā davıl çalāmış, efendim eren gelirmiş. Bu laf ediyodu. Öte yanda siziñ geldiğiniz yēde erennē gece davul çalıyomuş. Kakıveriyomuş, gadinnā bakarımış. Çala çala çala çala çala giderimmiş. (KK176) ve (KK400)

854. EFSANE:

Halil Emmi şeyyy, ne o şeytannā önceden hana çaydan geçēkene bi çuval sovan gabıyı varımış. Bu sovan gabıyını çaydan geçiriseñ altın olcek bi çuval, demiş. O sovan gabıyanın ne çıkā demiş o da adamıñ biri de devirivemiş suyuñ içine. Devirivence olduğı gibi, diyo; altın oluvēmiş, deyo. Hanı geçirsēmiş altın olcēmiş. Geçirememiş, döküvemiş o da sovan gabıyını dökünce... Halil Emmi annatdı, o da çok annatırdı. (KK433)

855. EFSANE:

Şeytannā sabā gadā düğün edē, dēdi o hoca bize. Sabā garşı oldu mu dedi hepsi dēdi dalın tepesinden gidēlē dēdi. Dallā bôle eyilirmiş o zaman. Aşarı aşarı eyilir, kākāmış. Onnā o zaman gidermiş. (KK405)

856. EFSANE:

Şimdi bizde bi tãnesini cinlerle ilgili bi sıkıntı oluyo. Yãni köyün girişinde kaybetdiği bi oğlak, keçi tarzına -şeytan diyolar onnar- bürünmüş. O da onu yakalayacam deye... Elma Dağı'nda Şan Kayası var bizim dağda. O kayaya kadar koşuyo yãni. Bu anlatdığım üş-dört kilometrelik bi alan. Adam gidiyo, gidiyo, gidiyo... Onlar bir şafak sökdüğünde bir de horoz ötdüğünde kaybolurmuş diyolar hani cin. Horoz sesi, ezan sesi duyulduğunda... Tam keçi kayaya da tırmanıyo, adam da tırmanıyo, atlayacak artık ardından. Ezan okunuyo işde sabah ezanı. Köyde horozlar ötüyo filan. Bi an önünden kayboluyor, adam irkiliyo. Ya ben nereye geldim, diyo. Bi bakıyo, kendini Elma Dağı'nda Şan Kayasında... Böyle de birisi yaşanıyo yãni. (KK7)

857. EFSANE:

Şöyle bi şey duyarız biz. Bizim şurda Sivrigaya deriz biz, şuuu moturu bıraktığım yoluñ bi kilometre gadar altında. Orda Sivrigaya'da cinni şeklinde geçiniñ, goyunun o zıman için gatırla, gağnıyla, öküz arabasınna geldiği, geçerken îsannara göründüğü, arabalarına bindiği, îsannarla konuşduğu, gorkutduğu. Kimi deyo civcili tavık görmüş, kimi deyo o Sivrigaya'nın olduğu yeden bi minãre boyunda ateş yükseldiini görmüş, geceniñ altında. (KK259)

858. EFSANE:

Babaannemden dinledim hocam. Bizim köyümüzde, Çamyazı köyünde bi tãne tarla gibi bi böyle bi arsa vardır. Bi tãne genç kızla oğlan evleniyolar. Bayã altın takılıyo bunlara, hani düğün hediyesi olarak. Bús sürü ganimetleri oluyo. Bunlar o yoldan -o tarla da kendilerinin- ordan geçerlerken adamın borcu oluyo. Ama borcunu ödemek için gelinden paraları isdiyo. Hani... Eve giderlerken isdiyo hani, ver ben alıyım, diyo. Kız vermek isdemiyo. Evlendiđi gün adam, kızın boynunu, bileklerini, her şeyini keserek o bütün altınları alıyo. Kızı da orda bi yerlere gömüyo. Ondan sonra hani gidiyo, evine gidiyo. Ondan sonra o tarlaya bi ekin bişdikleri zaman hani ekdikleri zaman siyah bi şekilde çıkıyo. Böyle verimsiz toprak gibi hani... Ne ekerlerse verimsiz çıkıyo. Ordan akşam falan geçerlerken de ses geliyo, diyolar. (KK324)

859. EFSANE:

Banaz'da da Perili Ev var. Ben Perili Ev déye bilirin. Orda duran olmuyo. Genelde girenler hep çıkıyor. Camları, çerçeveleri gırılıyormuş. İçerden tuhaf sesler geliyomuş. Şu anda yıkmaya kalkıyolar heralda onu, yıkıyolar. Dört gatlı bi bina. (KK275) ve (KK321)

860. EFSANE:

Banaz'da ben de gördüm, evi gösderdiler de. O eve giren hep korkarmış. Gece kapılar, şakır şakır idermiş her yer. Giren adam kaçmış, o kaçmış... Sōna demişler "Ya sen korkaksın." demişler. Gelin getirmişler o eve bi de. Gelin girmiş, gelin girdiği gün gece, onnar da öyle yatmışlar yatağa. Yatar yatmaz ev bi uğultuyla sallanırmış. Dışarıya kaçmışlar. Ertesi gün gene geliyiler. Bu seFer böyle uğultuynan beraber ses gelirmiş, ses gelirmiş. Ev kökden sallanırmış. Ben de diyim, devrilmedi mi ev diyim, devrilmemiş. Ev dā éyle duruyi ama. Hiç kimse girmezmiş. Uğultu, ses gelirmiş. Ne dediği de annaşılmıy diyi, aynı insan sesinde uğultu geliyi diyi. (KK364)

861. EFSANE:

Banaz'da binā vā. Oraya gireñ çıkıyō. Şeit mezarı... Öleymiş de onun üsdüne yapılmış da ondan, diyolā. Cinni diyolā, işey diyolā. Duran yok, boş orası. Duran olmuyo orda. (KK30)

862. EFSANE:

Çandır Āşa diye Sivaslılı biri vādı. Bunun evi biraz dedeli evlédendi biliyon mu hani. GüPüdük, zıPıdık böle seslē... Bi gün canının acayıp sıkkın olduğu bi zaman kapı çalmış. Gelen bekmez istemiş. Aman yok bekmez, demiş. Hâlbuki odanın biri küp küp bekmez doluymuş. Adama ters gonuşup yok deyince ondan sonra içeri gidiyo bi bakıyo, bekmezin bulaşığī bile yokmuş, küpler tertemiz.

Çandır Āşa'nın evi bereketli bi evmişmiş zamanında, onun evinde devamlı her şey çoğalmışmış, bi şeysi bitmezmiş. Yatağının ucuna cüce cüce böle şeyler inerler inerler gelirlerimmiş. Dedeliydi evi. Ve de bu gerçek yani. Bizim akrabamızdı. Hiç korkmazdı. Ayakucuna hop hop inerlerimmiş. Görürmüş resmen. Bi gün ocakta yemek yaparken biri bi tarafıma geldi, biri bi tarafıma geldi, diyo. Amanın yeterin

gari, bıktım sizden, demiş. Ondan sonra bir daha gelmemişlê, küsdürmüş onları. Yılanlı filan... Evinin ikinci gati vardı, ikinci gatda durmazdı, ikinci gatda yılan yaşarmış. Merdivenden dolana dolana çıkarmış yılan. Bi gün o yılan Hasan enişdenin, gocasının gözüne bi şey atmış. Gözü falan kör oluyomuşmuş. Çok bööle meddah, bilmiş, esbirili bi gadındı. (KK205) ve (KK4)

863. EFSANE:

Çocu olmaları dedeye götürüyoldı, dedeye gidiyoldı hamile olmaları için. Çalıların dibine götürüyoldı. Onların da çocu oluyodu. Biz çocu kan oraya gidiyoduk. (KK158)

864. EFSANE:

Bi de şey var, bizim Selim Babam filan, ebem tekkeye bağlanmış da çocu öle olmuş. Çocu olmuyomuşmuş, eşimin babaannesi, yengemgilin de deyzeleri oluyo. Çocu olmamış. Yedi tâne çocu ölmüş. En son benim kayınpederime hamile kalmadan önce tekkeye bağlanmış. Sarıgız Tekkesine bağlanıyolar. Ondan sonra oluyo çocu. (KK47)

865. EFSANE:

Eveli kızım şeylê vâdı, erenlê vâmışmış, bizim o yanda, Ormandamı'nda. Eren geçiyo, eren geçiyo... Hana akşam oldu mu bôle davıllı zurnalı eren geçiyomuşmuş. Bizim köyde dallar vardır, goca dallar vardır, bôle çok büyük. Hindi o dallar gurudu, birazı var yavrum da... O daldan orıya, orıya bôle eren geçedi geceleri. İşde dallara eren dalı, derlerdi. (KK289)

866. EFSANE:

Uşak'da bi de Arap Sultan vâdır. Eybek'de. Annem annatdı onu da. Oña da Uşak'da bi ablası annatmış. Arap Sultanın gıtlık zamânında kerametleri belli olmuş. Uşak'da bi yedi sene gıtlık olmuş. Gızıñ birisi kül öñsüzümüş. Annesi, babası yok, halasının yanda duruyomuş. Burma Cami filan orda cami varısa bile edrafi mezarlıkmiş caminiñ. Hep o Yandımlāñ dükganlāñ olduğu yē, bu tarafındaki olan dükganlāñ olduğu yē filan hep gabirimişimiş. Pir hazretleri de orda mezarıñ içindeymiş. O kız gâli yazık aç galmış. Halası çocuklāndan artāsa az az oña yicek veriyomuş. O da acıkıyomuş. Herkez ziyārete, dua etmeye geliyomuş. Yörü Dede de

yazā. Herkez bôle ediyo deye çocuk da duymuş ya. O da orda dede bana ekmek veeeeee, dede bana ekmek vē deye depi depivēmiş, depi depivēmiş yatırını. Ağlaya ağlaya orda uyumuş. Uyuyunca işde sağ avcına sarı lira derlē ya reşādiye altın dört beş dene çıkınıñ içinde bağılı sağ avcına goyvēmiş. Uyanmış bi bakmış. O gadın kendi deyveriyomuş anneme altını bulan, anneme annatıverirmişmiş. Bi bakmış. Ben saña ekmeg isdedim, ne eden bu demirleri ben demiş. Çay şindi kapalı akıyo ya o zıman Ganer Çayı ordan açık akıyomuş. Ben bunnarı ne eden demiş. götümüş, atmış oraya. Ben saña ekmeğ isdedim, demiş. Ben demirleri ne eden deye çaya atıvēmiş.

Tekirā gelmiş gine. Ağlamış, ağlamış. depi depivēmiş Pir hazretlēni. Gine bi dā üyümüş. Uyuyunca bu sefē de oña ne demiş biliyoñ mu? Kak gāli, kak depe depe böğrümü deldiñ demiş. saña güzelce ben para vēdim, götüdün atdın demiş. Mādem ille de ekmeğ isdeyyosañ filan eviñ altında orda bi dede vā. Saña ekmek vēcek, git sen oña demiş. Tarif etmiş gāli Arap Sultan'ın olduğu evi. O zaman orlā boşluğumuş, bir iki tene ev varımış. Dedeniñ olduğu yere biriniñ evinden geçip gidiyoñ. Meselā bizim eve giriyoñ, evliyā burda. Eviñ içinden geçiyoñ, gadınıñ mutfaañdan dedeye geçiyoñ.

Neyise o kız gāli goşa goşa oraya vādım deyoymuş, anneme annatıyoymuş. Essahdana bi dede oturmuş, mangala közü gomuş. Şöyyle ısınıpduru dermiş. Arkası kapıya doğruymuş. Geldiñ mi demiş kapıdan girişce. Geldim demiş. Şu dolabı aş bi demiş, orda dolabı varımış. Aşmış. Köy ekmeği varımış. O ekmeği al ge bakam buraya demiş. Bıçak varımış yanında. Oña ôle gözüküyo bak çocuğa gāli. Getirmiş, bi dilim dilmiş evliyā. Orda mangalda ısıdıvēmiş. Orda bi yatık, kâat yatık da halka şekē varımış. Ondan bi yatık da ondan varımış, kâat yırtığıñ içinde. Bi tâne de ondan getir, bi dilim ekmeğinen onu yir, ordan çıkā giderimiş. Hişş kimseye söyleme, her gün gel, burdan bunu ye git, deyyomuş.

Neyise bi gün bôle, iki gün bôle... Onu yédikce, yédikce sapsarıymışımış, toplanmaya başlamış, kıpkırmızı olmuş, biraz dā güçlenmiş. Halası şüpelenmiş. Āmad'a mı bakdın, Mēmed'e mi sevdiñ? Biri bi şey mi etdi? Çocuk da dā küçcügümüş, yedi, sekiz yaşlarında. Gız demiş birisine vāmiş, o da ondan kötü, gız ben buña vēdiğim ekmeğinen daha günde küçcülceken bu günde böğle küp küp oluyo demiş, ben çocuklādan artanı veriyoñ buña. Bi de deyverimiş. Allah'a göre

zorluk mu vā? Sen çocuklādan artanı veriseñ Allah onu doyuruyo. Yetim bi de ya. gız ben onu filan eviñ altından çıkıp geliken gôdüm demiş, hér gün ordan ağzını, yüzünü sığazlayarak çıkıp geliyo demiş. neee? Vay birisi bi şey mi ediyö, kötü yola mı düşdü, biri yidiriyo da bi şey mi ediyö ku? Yaaaaa! Öyle mi?

Eve gız gelince verivēmiş dayağı sen nēden geliyoñ, nereye gitdiñ, neden gitdiñ? Bi dövüvēmiş, bi dövüvēmiş, bi dövüvēmiş. İyi gāli dövüpdurma be, baña dede deyvēme dediydin, sen de ille dedirtircen baña demiş. Filan yēde bi dede vā. Dedeyi canını sanıyomuş. O baña ekmeğinen şeker veriyo. Ben onu yiyip geliyom. Hani nēde baken dede? Düş öñüme, hadi yörü bakam. Vara vara vādığdık derimiş, ne dede vā, ne dede vā, ne mangal vā, ne dolap vā. Hiç bi şey yok. Hana nēde bunnā, hana dede nēde, hana ekmek nēde? Bi gat da bi o zaman iyce bi döydü beni dermiş. Bu Arap Sultan da bôle. (KK409)

867. EFSANE:

Yörü Dede de yazā, bak. Herkez de Pir hazretlēne bizim, bi şeylē duā ediyomuş, sağıkana işde ondan Yörü Dede yazmışlā oraya. Burda bôle bi kerāmet ehli varımış, herkezi iyi ediyomuş, deniyo. Garınıñ biriniñ on sekiz yaşında oğlu yörümeyyomuş. Mādem herkezi iyi ediyon, sen hocasıñ demiş, kak, benim oğlumu da yörüt demiş, götürmüş önüne goyvēmiş. Hadi bakam benim oğlanı da yörüt, demiş. O da şöyle bakmış, gocaman oğlansın len, neye yörüyemoñ, kak yörüseñ ya, demiş. Kakmış oğlan, hocaya doğru yörümüş gitmiş, Pir hazretlerine doğru. Tabi doasınnan. Yaşadığı dönemde. Ondan Yörü Dede yazılmış gāli oña, o yörütmüş neyse. (KK409)

868. EFSANE:

Uşak'da da gene Bulduk Dede, Eybek'de... Yalnız o Bulduk Dede üç gün ölüsü, ağaşda vā içinde, ağaş duruyo. Ağacıñ dibinde sejde hālinde ölmüş de üç gün olmuş öleli, hiş kimse öldüğünü bilmemiş, hiç de kokmamış. Ôle derlē. Garibimiş de, Yūnus'uñ dediği gibi. Bi de Derōni Dede vādır, aşşāda, Büngüldek Camisinde. O da Eybek'de. Hep Eybek'de işde, yüksek yeri severimiş bunnā. (KK409)

869. EFSANE:

Bulduk Dedenin şöyle bi durumu var, bu eski ayakkabıcı Akarcalılardan bi ābi anlatdı. Bu Bulduk Dedenin Bulduk ismini almasının nedeni, sen meselā bi eşyani kaybettin. Dedeye gidip işde adak adıyorsun ve dualarını ediyosun ve o kaybettiğin eşyayı sana bulduruyo. Sana kırk Yasin adıyorum, diyor. Ne kaybetdiysen, diyor ama. Yāni para, pul, eşya vs. neyse... Bu eşyayı, diyor 24 saat içeşinde bulcaksın, diyor, gerektiğinde, diyo, senin kapına kadar gelicek, diyor. Sen diyosun ki Bulduk Dede ben çakmağımı kaybettim. Bunu bana buldurusan sana kırk tāne Yasin adıyorum, diyosun. Oraya gidiyosun. Diyo ki arkadaşım “Ben defalarca yaşadım. Etrafımdan duydum. Herkez bu olayı yapıyor. Ve herkezin gaybetdiği şey bulundu.” diyor. (KK317) ve (KK251)

870. EFSANE:

Ulubey’in -adını vermeyelim- bi köyünde bir dede var. ODTÜ’den bir provesor yüzey arāşdırması için izin alıp geliyo 1960’larda, 50’lerde. Tamam mı? İşde köylü, yüzey arāşdırmasını yaparken orda işde kutsal kabul edilen bir dededen rivayet ediyolar. Bu adam gece yarısı orayı eşeliyo ve papaz mezarı çıkıyo. İçinde haç işaretleri... Senelerce müslümanlar oraya bağlanmış, dua etmiş. (KK317)

871. EFSANE:

Belediye Düğün Salonunun arkasında bi tāne kabir var, Hacı Kemal Dede. Bununla ilgili çok efsane var. Aynı anda bikaç kişinin rüyasına girdiği, illa benim türbemi yapın dediğini, aynı anda bu kişilerin Ulu Camisinin apdes alınan şadırvanın altında buluşdurduğunu, birisi Manisa civarından gelmiş, birisi Çivril tarafından gelmiş, bu üç insanın aynı anda apdes alırken aynı mevzuyu birbirine açdıklarını, aynı rüyayı gördüklerini, bunu annatırlar. Aynı zamanda Hacı Kemal, Yıldırım Beyazıt’ın bacanağıdır, uç beylerinden bi tānesi. Ve beyin ameliyatı yaptığı ve katarak ameliyatı yaptığını hālâ dilden dile bugüne gadar annatılır gelir. (KK251)

872. EFSANE:

Işık yanardı, gece aha şôle yandı mı ataş gibi görünürdü bizim köyde. (KK325)

873. EFSANE:

Oyuk Dede şurda. Oyuk Dede deriz, İrim Dede deriz, Şerifiñ Dede deriz, üçü de şeyit. Kerāmeti şeyit, şeyit dēlē. Onu kesmezlē dede deye. Odun getimezlē, çoğu adam, bize yaramaz deye. Bizim meselā bu Şerifiñ Dede'den getdilē bi tene gece meselā ıldır ıldır pıynālān kökleri yanādı. Biz getimeyiz, ezelden getimeyiz şindi Allah vā. (KK165)

874. EFSANE:

Hemen köyün üs yanda dede mezeri deye bi şey vādır. Onuñ bi işeyi vā dēlē yāni, dede yatırı varımış ōda. Gece gonusug olmuş dēlē, duymuşlā dēlē. Işık yanmış orda dēlē, tek ışık yanmış o mezarıñ olduğu yēde. Gelen geçen ses duymuş orda. Sarı Dede. Yakın, yakın. Yüz metire hemen. (KK373)

875. EFSANE:

Āsuman'narın iğdenin orda, derler, esgiden bōle... Niyse bi yaşlı gadın, ben, derdi gece bōle derdi teFciye kakdım, sabā garşı apdes alıkan, derdi. Bōle ellerinde derdi birer ışık derdi. Köyden ölenleri biliyon, derdi. Çocuklar, iri îsannar... Onun da evi bōle toprak evmiş, yer evmiş. Eviñ önünde apdes alıyon, derdi; bōle önümden geçiyolar, derdi. Nereye gidiyoñuz siz, dedim derdi. Veren'in ōlu Mısdık'ı götürmeye geliyoñ, demişler. Gece sancılaşmışımış adam. O mefat etmiş gāli. Onuñ ben deyo, mefat etdiğini bilmeyon, derdi. Yakın gonşudi bize. Onu gördüm, derdi hani. (KK243)

876. EFSANE:

Erenlere, dedelere ışık inē. Āşam ezeninden sōna acık garannık bōle çökdü mü o zaman ışık inē. (KK195)

877. EFSANE:

İtecik Dağı'nın şehid olan yēde ışık yanā derlē. Hem gören de çok onu. Orda şehid mezeri vā ya ışık yanıyo tabi. Işık inerimiş, bizim burdan bi gadın görmüş de laf ediveridi. Aydınnıg olmuş dağın başı gece, gündüz gibi olmuş pasparlag. Cavırlā geldiinde vurmuşlā da birceezini ora şehid mezeriymiş. Dede de ora, şehid evliya oluyo gāri, ondan ışığ iniyo. İtecik Dedesi, deriz. (KK435)

878. EFSANE:

Dede vā, dedelē vādır. Düden Dedesi vā, Süleyman Dede vā. Ama dedelēden odun filan geti, hiş kimseye yaramaz, kimseye yaramaz. Odun filan geti, mudlaka başına bi şey geli derlē. Ôle bi şeyleri kendiñe āyit gullanamazsıñ. (KK274)

879. EFSANE:

Bizim köyde erenlē, derlē meselā. Bizim kendi evimizin orda köprü vā. Önceden hani görüyolāmiş bôle hani bilmiş insanlā. Köprüden erenlē geçermiş hani tef çala çala, şarkı söyleye söyleye erenlē geçermiş. (KK148)

880. EFSANE:

Buuu Evisevigillēn gardeşleri varımış meselā. Çamı kesmişlē bi gün önce. Ertesi gün varmışlā. Çamıñ üzerinde, kesilen çamıñ üzerinde bi yılan uzalıyomuş. Buñnā yılanı görüşün yılanı öldürmüşlē, iki gardeş. Orda domrug yapıyolā çama. Buriya gelmişlē. İkisi bir havtanıñ içinde ölüyolā, iki gardeş. Birine bi gan boşalıyo, gan diñmemiş, gan zayatinden gitmiş. Eveli bôle doktor mēşur mudu? Doktor mu vādı? İki gardeş bir havtanıñ içinde ölmüşlē. Aa Hasaboğlugillēden. Bunu biz esgilēden duyduğ. (KK420)

881. EFSANE:

Esgiden meselā ağaç yakarlarmışmı. Bāzı ağaçlañ içinden yılan çıkāmı. Bunnarı ellemezlermiş. Meselā bunu dede niyetine sayarakdan. (KK265)

882. EFSANE:

Şindiii Gara Seyde dedelerin birikdiği yér. Ne gadā dede varısa orda birikiyo. (KK63)

883. EFSANE:

Şindi orda mezbāne var. Mezbāneniñ altında yatır vardır orda. Annadıñ mı? Bizim dede eylenceyi severimiş. Heee, heee, heee, tefi, tefi, düğünü sever. (KK63)

884. EFSANE:

Babamın oğlakları varımış. Erennē’de burc olur. Onnādan toplamış gelmiş, bi gış oğlaklara burcuna beslemiş. İrēmetlig bi denesi galmadı deyo, hee, hep oğlaklā ölmüş. Erennē deye bi meğşur, suyuñ başında... Bize fasiyed etdi irēmetlig, oğlum ordan bi çöp dāyi getimeñ dedi, yaramaz dedi. Uşağ’a giden suyuñ başında. Babamdan ôle duydum ben. (KK254)

885. EFSANE:

Ercoğa tarafında Sarı suy vā, adı Sarı suy, daşı döküyo. Çok şifası vā deye götürülē, şişe şişe hep şeer yanna götürülē. (KK115)

886. EFSANE:

Şunları söylerlerdi bizim çocukluğumuzda, tabii rivayet miii dā açık şey mi bilemıyoruz. Esgiden insanların daha saf oldukları, bu televizyonun, telefonun, radyonun, bilmem neyiñ olmadığı zamanlarda... Meselā bu kövde bi adam, hürde yaşar bi adam varımışımış. Adam, kesinlikle radyoya inandıramamışlar. “Yok, ölu Osman’ı arkasınā goydu.” diye radyoya inanmadan ölmüş gitmiş adam dünyadan yāni. Şindi bizde burda Çiyillik Dedesi vardır. Falan yēde şu dede, falan yēde bu dede diye dede adı altında oralara gömülmüş bazı mezarlara bu lākap ile anılır.

Bu dedelerin bazı bôle Ramazan gecelerinde, Kadir Gecesi gibi ēfendim Mevlüt Kandili gibi gecelerde işde ellerinde meşāle, ēfendim bôle darbuka gibi o zaman ona debildek derlerdi işde tef gibi bi şey onları çalarak ihtiyarlar bôle ordan oraya birbirlerini ziyarete gindiklerini babam anlatırdı bunu yāni. Şindi şurda Çiyillik Dedesi deriz, o Çiyillik Dedesinden meselā bu Kurşunluk Dedesine, veyāt ordan şu taraflarda Goca Saka taraflarında mezarlā vardı, o taraflara bôle ziyaretlere gidilirmiş yāni. Onu anlatırlardı. O dedeler yeşil cüpbeli, elleri tefli, yeşil sarıklı, yeşil cüpbeli, ôle gelip geçdikleri anlatırlardı ihtiyarlar. Ben tasavvur edemiyorum. Nasıldı acaba? Bu rivayet hālâ yāni yaşlılarımızın çoğ iyi bildikleri şeyler yāni. (KK73)

887. EFSANE:

Annem bi, derdi bôle yıllar önce, derdi bôle bi değirmen varmış, derdi. Bi kadın oraya hani saklanmış, derdi. Bôle cin alay hālinde geçiyomuş, derdi. Ay, o

kadar korkardık ondan sonra biz bôle. Öddümüz kopardı. Sonra işde kadına bi tekme atmış, geçmiş, derdi. Ôle bi şey anlatırdı. (KK155)

888. EFSANE:

Burda bi Gapıs (iki tarafı kayalık olan dere anlamında) Deresi var. Andık İniniñ ağızına ii ateş yakıldığında bak şu çamın arkasında... Orda da bi delik var, hayvan yuvası gibi. Orda ateş yakıldığında eğer rüzgar öbür taraftan esiyorsa o dumanıñ ordan çıktığı söylenir. (KK385)

889. EFSANE:

Şindiii bu köprü... Çanlı Köprü'nün orta yerinde büyüük bi çan devamlı çalırımış. Annadıñ mı? Soñra da yürüğüñ biri geliyo, üsdüne deveniñ çıkıyo, o çanı düşürüyo. Bizim Çeleñ deriz oraya vâmadan yürüg ölüyo. Heee, heee çanı düşürdüğünden. Yâni o şekilde bi mevzusu vâ. (KK63)

890. EFSANE:

Garacâmat'da vâ. Burda vâ. Bi de Oruçlu'da... Üç dede gardaşımış bunlâ. Akşam oldu mu bunnarıñ ışıklarını görennē vâ, bizim yaşlılâdan. Bunlâ bi o yanna giderimiş, bi o yanna gidē, bi de buriya gelirlerimiş. Işıkları bôle yıldız gibi bôle ışıkları gelir giderimiş. (KK87)

891. EFSANE:

Köy ozanı Āşık Halil'in dediğine göre işde bize Murat Dağından dedenin biri kalkar Emir Baba Dağına gider, Emir Baba Dağından kalkar Murat Dağına gider. Orada işde kendine göre ışık çıkar, bi şeyler... (KK354)

892. EFSANE:

Bi yerden kalkıp ışık, Erenler Mezarlığına indiğini söylerlêdi esgiler. Şindi şindi gören olmuyo onnarı. (KK404)

893. EFSANE:

Şindi Bulkaz Dağı'nda varımış bi dede. Gara Dede burdan, onlâ ordan... Annem anlatırdı, ondan duyuyoz yâni. Ordan ışığınan gelilēmiş, gonuşurlâmiş, geri dönēlē, gidēlēmiş. (KK159)

894. EFSANE:

Yine o köyde köy odasında yaşanmış bi olay Çece'de. Halil Atak, Baltalı köyünde, O bana annatdı, Halil Atak. Açıkbaş Devriş déye bi devriş yaşayomuş. Devriş bi yerde değil o bölgede Açıkbaş Devriş. Şimdi bi gün sofraya katıl demişler. Tabi köylünün en korktuğu kişi tâhsıldar, eski para tâhsilatçısı, köyleri gezen, maliyeci. O da var Müsâfirlerin içerisinde tâhsıldar olunca muhtar biraz kaymak ve bal da ilave etmişler sofraya. Devriş tabi biraz daha pejmurde Yâni köy gorucusunun gözünde tâhsıldar daha önemli. Şindi sini gelinip goyup şöle orta yere goyunca kaymakla bal şeyin önüne denk gelmiş, Devrişin önüne denk gelmiş. Sonra şey bunu köy korucusu bunu çaktırmadan sininin ucundan çevirerek tâhsıldarın önüne doğru getirmiş balı, kaymağı. Devriş buna alınmış tabii, alınmış. Orda iki laf ederek kalkmak isdemiş heralde. Sona demiş ki... Bir kaşık almış şöyle çorbadan “Buna Nuh teknesi derler, ceng eder derya ile.” demiş. Bi kaşık dâ almış “Yıkma mü'minin gönlünü, hoş ol Mevla'yla, demiş. Bôle sofrada beraber olma anası babası belli olmayan biriyle. Demiş, kaşığı göymüş, dışarı çıkmış. Bi dakika sona herkes ayaklanmışlar. Gedeye bi bakıyolar devriş yok. Köyde bulamamışlar adamı bi dâ. Öyle sır olduğu ordan belli yâni. Kalkmış ve gitmiş. (KK7)

895. EFSANE:

Onu bazı kişilē duyuyomuş. O dediñi ben de duydum bag. Meselā geceleri... Geceleri olan bişē. Ses gelirmiş tef çala çala... Onu hiç böyle günahı olmayan, ne bilen sâbi, hiç... Her bir kişi duymazmış kı onu. (KK193)

896. EFSANE:

Esgi îsanlā anlatıyo bunu meselā muapbet ortamında. Erenlē bôle tef çalalarımış bunlā. Işık duta duta gidēlerimiş. Beyaz giyinirlerimiş. Geceleri görülürmüş saten onlā. Onları ôle deye duydum ben yâni. (KK139)

897. EFSANE:

Karaaş'da var ôle meselā. Karaaş'dan... Çamlık var ya, Karaaş Çamlığı. Ordan ağaş getirdiğinde getirdiğın ağaşları geri götürüyomuş, diyolar. Orda şey

var... Karaaş köyünden yāni meselā, ordan odundur şeydir getirdiğinde gece geri gidiyomuş. (KK46)

898. EFSANE:

Yakınımızda var, çok yakınımızda değil de Karacaömerli köyünde var. Bir gecede gelmiş, gonmuş bayanın ismi Helime, ikisi berāber gelmiş, erkeğin de Selim'miş. Karacaömerli'nin mezarlığına bir gecede gonmuş. Ôle onu biliyom sādece türbe. Çocuğu olmayannar gider bağlanırlar. Gız olursa Halime, oğlan olusa Selim korlar adını. Çocuğu olunca yedi gurban keserler. (KK133)

899. EFSANE:

Eşmeli köyünde dağın tepesinde yatırlā vā. Oriya ziyarete gidilirdi esgiden, orlara gidilir yāmur duası için. Né zamandandını Allah biliyo. Çıkınca yāmur yağar. O dağ bizim yüksek bi dağ. Soğuk olur. (KK291)

900. EFSANE:

Yanarımış o işey. Bilmoon yeşil yeşil yanıyo... Atdırmış gelmiş birine. Geriye götürmüş atıvēmış oraya. Birinin de golu gırılmış ordan, dededen odun getirdi deye. (KK378)

901. EFSANE:

Kışla'da dede var; dağın tepesinde, tam zirvede. Hani afedesin insanlar böyle bi pis olduğu an, suyun kesildiğinden bahsetdiler. Kadınların şey hâlinde, ay hâli olduğu zaman falan suyun kesildiğinden bahsetdiler yāni. (KK395)

902. EFSANE:

Vallā benim ii duyduğuma göre hiç gonusamadık bi çocuk, orda bii hamam varmış esgilerden adam dışardan gelmiş, hamama girip çıkdıktan sonra, o sudan çıkdıktan sonra o çocuk dillenmiş. Suyu çok şifalı olduğu söylenir. (KK368)

903. EFSANE:

Hacı Kemal Dede vādır, bizim eve yakın. Guyu vā içinde. O, südü olmayannā, sitma dutannā oraya gidē. (KK375)

904. EFSANE:

Bizim de şindi Hacad'dan kakarımış o. Ben dē atalarımızın dēvēdiini deyon. Hacad'dan kakınca Edelē'den bōle gitdiini evliyālā gitdi deye laf edēlēdi. evliyā derlēdi onnara. Bōyle hani o yatırdan... hatdā biri dedi ya birii Murat Dağı'nın etēnde varımış, Hacım'da vā, Gışla'da vā, bi de Garacāmat'da vā. hē Garacāmat'da birleşiyolarımış unnā. O zaman demek ki bizim Hacad'dan Garacāmad'a gidiyo. Ôle deyolarıdı u zaman. Gômüşlē, ben Gōmedim de Yāni anamgillē ôle laf edēlēdi. evliyālā kakmış bugün, işde felançı gômüş deye laf edēlēdi. bōle deyo onnā ışıklā giderimiş bōle unnā ôle dēyo. anamgillē ôle laf edēlēdi. hana bōle ışık giderimiş. Nası gidiyosa. He, ışık bōle... Hana insan değıl de ışıklā bōle akākana yıldız akā gidē ya... Bōön evliyālā kakmış, işde felançı gômüş Edelē'den geşmiş, derlēdi. (KK369) ve (KK229)

905. EFSANE:

Bizim eve yakın Atatürk Parkı var. Gediz Yolunda. Orda bi tāne okul mu hasdane mi ne yapmaya çalışıyolar o parka. Eskiden de bi tāne türbe varmış. Onu bilmiyolar. Kepçeyi getiriyolar hocam. Kepçeyle kazmaya çalışıyolar. Kepçe bozuluyor. Bi saat sonra kepçeyi tamir ediyolar. Hadi bi dā kazmaya başlıyolar, temelini atacaklar. Yine bozuluyo. Üç dört kere bozuluyor hocam. Sonra başka yere götürüyolar, kepçe yine bozulcak mı diye. Orda çalışıyo. Orayı kazamıyo, ermiş ölüsü var diye. Hacıbaba Türbesi oldu orası. (KK1)

906. EFSANE:

Türbe iki tānedir: Kara Dede ve Sarı Dede olduğı söylenir. Orayı kaz, dediler. Kepçeler yörümedi yāni. Kalkmadı yāni. Türbe hālâ yerinde şu anda. (KK255)

907. EFSANE:

Sivaslı Tatar Kasabasından bi tāne adam fakirmiş bayā durumu. Çocuklarının ısınması için o yatırım etrafındaki odunlardan topluyo. Sonra bunları yakınca hani bu adamın ilk önce evi yanıyo. Sonra çocukları ölüyo. Kendisi yaşıyo, sokağa falan düşüyo işte. O tarz... Sonra adam sanırım şu an sokakta, öyle yāni. Bunu duymuştum. Bi büyüğümüz anlatmıştı. (KK130)

908. EFSANE:

Birisi... Geceleyin yeşil ışığın köyün garşısından geşdiğini söylüyolar ve daha sonra o ışığın işde Emir Dede'den başka bi yerdeki bi dedeye, erene ziyaret şeyi taşıdığını söylüyolardı. (KK346)

909. EFSANE:

Bizim köyde Ormangazi diye bi yer vardır. Orda bayā yüzyılı aşkın bayā kalın, enn eski ağaçlar Ormangazi'dedir. Çünkü ordaki ağaçları kesen hiç kimseye yaramazmış. O yüzden hiç kimse de kesmezmiş. Meselā o gadar odun kaçakçılığı yapanlar oldu eskiden köyde; ama hiç kimse, bizim köyden bir kimse gidip de o Ormangazi'den tek bir dal kesmez. Oranın çünkü hani biraz şey olduğuna inanılır, dede olduğuna inanılır. Kesmezler, kesene de yaramamış. Kadının biri bi gün aman nolcak diye çalı çırpı toplamış ordan. Ondan sonra neyse eve geliyo. O odunları yakıyo. Normalde odun kırmızı yanar ya kadın ordaki odunlar yemyeşil yeşil yeşil yanmış. Kadın ondan sonra aldığı getirdiği odunları topladığı gibi geri goyup gelmiş. Herkes kesmiyor hani bunda bi şey vāmış demek ki, ben bilememişim, diye. Geri bırakıp gelmiş Ormangazi'ye. Ordan tek bi kozak dahi getirip kimse yakmaz. (KK39)

910. EFSANE:

Şindi dede köyümüzde ta esgiden beri bura bi Şih Hasan olarag, aslında Şih Hasan bura, Işık Hasan değil, şih olduğu için Şiğ Hasan olarag burası geçiyo. Bizim dedelerimiz, büyüklerimiz esgiden annatırlardı. Burası o zaman bi şifa kaynağıydı yāni. Meselā gine çocuğu olmayan veyaut yarım olannar esgiden burdan gelir geçerlerdi, buraya adag adarlardı ve bunun da gerçekleri var yāni. Uşak'da bi esgi Uşak o zıman bi Garaallı Hāvız deye bi zengin bi adam varımışımış. Bu adam yetmiş yaşından sonra fitıg olmuş. fitıg olunca bu adama demişler ki ameliyat masasında ölüsün. Ölüsün deyince...

Burdan da Yunan giderken bu meşeniğ üsdünde meşe vardır. Bag orda. He türbede üç dene meşe vardır. Bu meşeniğ içinden ip gibi bembeyaz kelebeg akmış o zaman için. Bu memleket, bu giden bembeyaz kelebeg olduğu için bu adam da buraya inaniyo. Geliyo, dededen geçiyo burdan. Adamda hasdalık masdalık bi şey galmayor. Ondan sōna burda deve kesiyo, tabi durumu iyimişimiş. Bu köyü, civar

köyleri dāvet ediyo. Burda yidiriyo. Ondan sōna buranın adı Şih Hasan Dedesi galıyo. Ama şimdi meselā Gediz'den Kütahya'dan ordan burdan hep buraya iyleşmeye gelirlē, adag adarlā. İşde hasdalığımız iyi olusa adag kescez deye. İyi oluyolā demek ki gelip kesiyolā. Meselā biz geçiriz dededen meselā bizde de annemgile, meselā annem şindi raatsız, bunnar geçiridi. Adam bize getiridi. Biz de ne yapardığ? Burda köyde çoluğa çocuğa kesdiridig. Bi pilavın üsünde o şekilde bi adag. Şindi dedemizin şeyi bu, ordan galıyo yāni. (KK335)

911. EFSANE:

Şurda bi Hācat vādır, hurda. Orıya eğere esgerden birisi savaş olunca orda aksakallı dede allı yeşilli yürüyerekden gider, derlē. Öyle duyardık. (KK252)

912. EFSANE:

İki dağın arasında bōle azatlā vā. Orda dede vā. Oraya yan dolay çıkcañ. Çoluğu çocuğu olmiyanlā bağlanıyo orıya. Oraya çıkcañ, orda namaz gilcañ, doa etceñ, dileğ dileceñ. Bi dede de, dilek dedesi Oruçlu'da vā. Oraya da bağlanıyo çocuğu olmiyanlā. Garacāmat'da vā. (KK114)

913. EFSANE:

Tepede dede mezarı var. Tam o uçta. Yalnız hangisi dede bilmiyorum, bikaç tāne mezar var orda. Yağmur duasına orāya çıkılır. Yemekler yendikten sonra dua edilir. Mezarların çevresinde dönülür. Ben çocukluğumda çok gördüm. İnan ordan indikten sonra daha yemeklerde yağmura yakalandığımızı çok iyi biliyorum. Kaç defasında bu oldu yalnız. Bunu gördüm. (KK3)

914. EFSANE:

Kadir'in dedesi için -adı Kadir zaten rahmetlinin- işte dört tāne beş tāne kızdan sonra bağlanmak için Eşme'nin bi köyünde Oruçbaba Türbesi'ne gidiyolar. İşte sonra oğlan çocuğu oluyo. (KK74)

915. EFSANE:

Karacaahmet var ya, orda tekke var. Çocuğu olmayanlar falan oraya gider bağlanırlar. Çocukları olur. (KK41)

916. EFSANE:

Şu tepenin arkısında, bak gedikte orda su vâdır. Ta yokarda tepenin arasında, şu tarafında. Hacat Dede, orda yatır vâ. Yâmir duasına çıkılıyo. Sevmediği adam gelirse bi gürültü gelir, suyu çekilir, derlêdi. (KK252)

917. EFSANE:

Ayvaz Efsanesi vardı. Bu ermiş bi kişi Ayvaz dedikleri. Harman var, harmanlar olur ya hani, buydayla samanını ayırmak için. Bu, harmanda çalışıyo. Çalışırken bi anda -ermiş kişi olduğu için- göğe yükseliyo. Göğe yükseldiğini bi başka bi vatandaş görüyo, köylü görüyo. Ayvaz yükseldi, diyo. Uçuyo yâni, Ayvaz uçuyo. Ondan sōna Ayvaz yükseldi, dediği anda Ayvaz'ın şapkası düşüyo. Ayvaz yok oluyo, gözden yok oluyo efsaneye göre. Ayvaz'ın şapkasının düştüğü yerde her sene kuraklık olduğunda yağmur duasına çıkarlar. Oraya çubuk gömerler, bağ çubuğu. O bağ çubuğu yeşerirse yağmur yağar, bereket olur efsaneye göre. Yağmur duasından sonra bunu mutlaka yaparlar. Meyri diye bi yerdir bu da. (KK415)

918. EFSANE:

Bizim köyde İlyaslı deye İllezî deyveriyolâ bizim burda. O gün orlâda evler varımış, bizim köyün ilersinde, İllezî denen yerde. Su aldıkları kuyular var. Ordan da sizîş oraya mı gitdiler, İlyaslı'ya mı bilmem. İlyaslı deye mevki vardır. Orda ev temelleri falan var. Bizim bi Şerif Â deyen birisi vardı, yaşlı gadının orda tek olarak kaldığını bilirim, derdi. Gabirleri de ayrı bi uzak yerde. "Mezar Üsdü" derler oraya. Oraya gütürlermiş cenazelerini. (KK18)

919. EFSANE:

Biz "Deymen Üsdü" dēriz, "Çukur Deymen" derlê... Bizim köyde altı-yedi gadâ esgiden deymen varımış. O deymenin üsdünden de bi yol geçē. Orda şeytanlâ belirli bi zamanlâda -öyle derlê yâni, bizim duyduumuza göre- düğün ederlêmiş meselâ saat gece on bir, on ikiden sōna. Sesi tam köye duyulmuş böyle çalgı çengi sesi. Ama sen orıya bakmaya gitdiinde, vâdında bi şey göremezmişîş. Hiç görünmezmiş, ses falan kesilirmiş. (KK217)

920. EFSANE:

Bizim Selikler köyünde iki tane tepe var. Bunların yaklaşık arası 3 km. falan. Bu tepeler yatır olduğu söyleniyo. Ve bu belirli günlerde bir yatırın kalkıp diğerinin yanına tef çalarak gitdiği söyleniyo. (KK434)

921. EFSANE:

Siziñ ünüversdeniñ altında Tağtalı Mezarı denirlirdi. Kimi yörük olduunu idda ediyo, kimisi tağtacı olduunu idda ediyo, kimisi şeyit olduunu idda ediyo. (KK105)

922. EFSANE:

Burası bizim Goca Çam dediimiz mevki. Burdan kimse ağaç kesme, piren dāyi götürmez. Burda işde elinde bakraçla, süt bakracıyla, ayran bakracıyla veya su govasıyla ak sakallı işde beyazlar içersinde dedeniñ diğere dedelere ziyārete gitdiği... Bazısı bi dede görüyo, bazısı iki dede görüyo. Geçdiklerini görenner var. (KK215)

923. EFSANE:

Guyu başına gidēkene ordan ses geliyo, denilirdi baya. Emme doğru, yalan bilmeyon. Bizim Goca Çeşme vādır. O tepede, ordan ses geliyo, derlēdi. (KK234)

924. EFSANE:

Banaz'da yolun üzerinde boş bi ev... Camları var da boş, hâlâ boş... Dört katlı, Banaz'ın lüks sayılabilcek bi yerinde. Perili diye kimse kalmıyo. Periler yaşarmış orda. (KK241)

925. EFSANE:

Bizim annemgilin evi var burda. Hindiki bizim dā duruyiler orda ya. Onun bōle alt yanda şeytannar gece bōle çıkırık бүkerimiş, ip бүkerimiş gırrıñ gırrıñ gırrıñ çıkırığına. (KK94)

926. EFSANE:

Rahmetli anamdan çok duyardım. Cinlerden bahsederdi. Akşam vakti yemekten sonra köyümüzün şimdiki ilkokulun olduğu yerde, oda yeri deye geçer,

köyün ilk yerleşimi ordan. Cinlerin ordan çıkıp davul ve zurnalar çalarak bu köyün ortasındaki yoldan geçtiğini ve Banaz Çayı'na karışır ve Banaz Çayı'ndan sonra kaybolduklarını söylerdi. Ne derece de doğrudu bilmiyorum. Benzer hikâyeyi Eşme'de de duydum, hanımın köyünde. Orda da anlatıyorlardı. (KK3)

927. EFSANE:

Şu an bulunduğumuz binanın yanındaki binada İmren Oteli vardır. Ondan evvel orda Sarıkız Yatırı olduğunu bahsederler. Burda bi türbe var ve Sarıkız Türbesi ismi. Sarıkız orda yaşamış, ölmüş. Ve bu türbeyi bekleyen bi de pijamalı kız varmış. Pijamalı kız bu yatırda yatıp kalkarmış ve kimse de bu kıza zarar vermezmiş, öle pijamasınan filan gezermiş yâni Uşak'ın içinde. Daha sonra bu yatırı bi şekilde kendi insanımız maalesef yok ediyö, yerine İmren Oteli yapılyo. Bu İmren Oteli'nde bekleyen bir amcamız kendisi anlatıyo, oranın bekçisi. Her Cuma gün, gece bir nalın sesi duyarım. Kendini görmedim deo; ama nalın sesini mutlaka duydum, deo her cuma. (KK255)

928. EFSANE:

Deymeden merkeple geliken bi kadın, secireli (tekin olmayan) bii yēden, gayalık bi yēden geçiyomuş akşamleyin, gürk tavık ayaklarına dolaşmış, sōna o gayboluyo, arkasına biri dakılmış. Annatırlādı. Arkama şuraa gadā geldi, dermiş. Sen ne güzelsin, demiş, sırtına minēmiş, sıkdıryımış o. Okuya okuya gaybolmuş, kadın gurtulmuş ondan. Biz de çok korkādık çocukluumuzda. Annatırlādı da. (KK67)

929. EFSANE:

Yakın Deymen derdik, bi Garahasan'da deymen vardı da. Orda cinner varımış. Birisi kalkıyo, gece sıra çok bekliceckmiş. Gidiyo, şöle yatıyo kenar bi yere, ayrı bi yere değirmene. Cinner düğün ediyomuş. Bi bakmış hengâme güzel. Kafayı galdırmadan sessizce deinneyomuş onnarı. İşde felancanın fisdanını alıñ, felancanın ayakgabisını getirin, felancanın gazanını getirin. Toployolarımış evlerden. Besmelesiz ne varısa hepsini.

Şindik adam orda yatākan demiş ki biri yav demiş şu âdemoğlunu da galdıram da o da gelsin aramıza garişsin. Biri de deyomuş decēni der şindik burayı dağıdır, deyomuş. Besmele çekince dağılcag gāri. Bôle uğraşırken cinnerden

Müslümanı var, hem Hrisdiyanı var şindi. Nasıl da bu bi kakıyo yā Allah, Bismillah deye. Tangır tungur deye bi tâne galmayo. (KK349)

930. EFSANE:

Gene bôle Musa Çavuş déye bi adam vardı bizim köyde. Annesi direğe bağlarımış. Direğe bağlarımış, gece şeytanlar ordan çözer gidermiş. Gızılğaya vardı bizim bu Gediz Çayı'nın yanında, Gızılğaya. Orā götürürmüş. Orda peri gızları varmış. Unnarnan evlendirceg olurlarmış onu, o evlenmezmiş, Musa Çavuş. Evlenmezmiş o da oynarlarmış orda. Zabā düğün idellemiş. Zabağ olunca gaybollarmış onnar. O da geri eve gelirmiş sabāleyn. Orda galmış. Annesi bağlarımış örmeynen, götürmesinner deye gece. Ordan geri çözer giderlerimiş urganından. (KK94)

931. EFSANE:

Benim babamın bi kardeşi varılmış. Atı varılmış. Bu Uşak'dan gidēken bizim köyümüze varej derkene bôle bi sarp yēlē vādır. Hamamderesi deriz, hoca. Akşam ezeni zamānında ordan gidēkene amcamıñ öñünü bi ölak çıkarımış. Bôle “Mē, mē...” atınıñ öñüne dolaşırımış, ayaklarınıñ arasına. Bunu amcam kendisi anlatmış, babam anlatırdı. Amcam enerimiş atdan, enmiş, atını bālamış, ben olā dutcan deye ölak geçarımış, yamāçlara geçarımış. Ondan sōna atına binerimiş, ölak gine gelirimış atınıñ öñüne. Hay, insan korkuyo annatırkan ya. Ondan sōna o olā üş sefē öle denemiş. O bôle gaşmış, sarp yēlere geçarımış. Amcamı götürüp orlāda Allah bili ne zıman... O zımanlā çoğ olurmuş eveli bôle şeylē. Eñ son amcamın akli başına geliyo. Okuyyo, atına biniyo ordan “Hahah!” déyo. Okucukca o, ondan uzaklaşıyo, galiyo arkasında. Ôle köye gelmiş. Bi de onu duydum. Felak, Nas surelerini okursañ o senden uzaklaşır, derlē. O, ôle okumuş onnarı, ôle uzaklaşmış. Bunu amcam gerçek yaşamış. (KK188)

932. EFSANE:

Ya, işde bu Yenişeer'in Yıkık denen yerde, orda gece oldu mu şey ederlermiş, çocuk sesleri, bağırlarmış. Orda şeytan, boyunsuz kele (erkek dana) gibi görünürmüş. (KK32) ve (KK289)

933. EFSANE:

Eveli Őoorda derede bizim bi Anırmaz Guyusu vādır. Hee. Eveli bu gidennēde, evlerde filen su yoĖumuŖ. Gadınnar oraa yunaĖa giderimiŖ. Onu da geŖ vakit biri geŖse guyunuŖ baŖında, gećinin altda ćamaŖır yaykayannara uĖrarımıŖ. Onu da ćamaŖırıĖ... Ŗeytan olduunu bilmezlerimiŖ. Anırmaz GuyunuŖ baŖında garınıŖ biri ćamaŖır yaykıyi, dērlerimiŖ. E, o saatde gadınn orda duru mu, dērlerimiŖ. ŖeytanımıŖ o da. (KK16)

934. EFSANE:

ÇeŖme var Ŗurda, Ŗu garŖıda. Orası akıyodu, Ŗura. Bunu yaŖlılā derdi. İŖde gabirden bi adam geliyo, burda apdes alıp gidiyo. Ama ben senelēdir burdadaym, hiŖ gōmedim. Demek herkeze gōrūnmeyo mu gāli... (KK294)

935. EFSANE:

Bizim okulda benim bi arkadaŖım vardı hocam, Üćkuyular kōyünden. Kōylerine giderken bi tāne Ŗehit mezarlıĖı varmıŖ. Gećerken taŖ geliyomuŖ mezarlıktan. TaŖ geliyomuŖ, arabalara da geliyomuŖ; ama sadece gećerken bōle. Yāni taŖ atıyo, diyolarımıŖ, mezardan taŖ atılıyo. (KK61)

936. EFSANE:

Ovademirlē mezeriniŖ ordaŖ gećēdi bizim kōy, mezeriŖ ordaŖ gećēdi yol. Adam birde, ikide ćıkmıŖ. Gece UŖak'dan buraya geliyo. Yāmır da hafif ćileleyomuŖ. Bi oĖlak mee, mee deye baŖlamıŖ melemeye, mezeriŖ ićinde. Len bunu demiŖ ćobannā gomuŖ, gitmiŖ demiŖ. Yanına yaklaŖmıŖ. Ayāni galdırıvēmiŖ. Geći galgımıŖ minmiŖ arkasına. Sōylemesi ayıp olmaŖıŖ, erkek mi diŖi mi dēye Ŗōle bi bakmıŖ adam. Bilmem nesi de vā demiŖ geći. Geći gonuŖuyo gāri. GonuŖa gonuŖa... Adam da hana sertimiŖ, mertimiŖ. GorkmamıŖ hić. AlmıŖ gelmiŖ, Ŗurda BacāĖolu derlē bizim... Adam okuya okuya Ŗeye guymuŖ evine. Aha Ŗurdan, burdan dēkene bu bıćak varmıŖ, bıćaĖı kapadıvēmiŖ Ŗeyi hana normal ćakı bıćāni kapatmıŖ, sapı Ŗeyisini. Bıćak saplı ya aha bak meselā Ŗu bıćak Ŗōle kapadıvēdiŖ mi bıćaa, Ŗeytan gıynaŖamazımıŖ, Ŗeytan gidemezimiŖ. Tılısım yapmıŖ oluyo. Sabā ezeni yaklaŖmıŖ, keći baŖlamıŖ yalvāmaya. Barım barım baĖırırımıŖ. İŖde beni gōve, ne dileŖeŖ vereŖ demiŖ. parayı da peŖin aldıŖ mı soĖan gapcıĖı olurmuŖ o. Ŗurda BaĖcı ÇeŖmesi vādır

bizim. Oraya demiş yarın bi semer altın gorsun demiş şeytana. O da söz vemiş, söz vëdi mi veririmış. Adam sabā ezeni okunurkana gövemiş, bıçağı açıvemiş. Sabāle bulmuş altını. Adam faprika yapmış bi semer altınna, faprika yapmış, Bacaklā. Ben hana eytiyālādan duyduğumu... (KK60) ve (KK167)

937. EFSANE:

Bizim Eşme'nin köyünde, Emirli diye bir köy, mezar buluyolar eski savaşıclara ait bi mezar. Mezardan ölüyü kaldırmak isdiyolar. Başka bi yere defnetcekleri için. İlk önce kılıcını almaya çalışıyolar, alınmıyo. Hoca geliyo, imam. Sadece bi tâne sureyle elinden kılıcı alıp ölüyü başka yere koyuyolar. (KK104)

938. EFSANE:

Sungur Mezerinden dede çıkmış, İtecik Mezerine gitmiş, derlëdi. Işık yanmış gitmiş, derlëdi. Sungur Mezerinden kakmış, yeşil ışığınan. İtecik Dedesi yanına gonusmağa gitmiş derlëdi. (KK43)

939. EFSANE:

Halangilin evi mezara çok yakın ve o mezarla suyun arasında geçen bi sokak deriz biz, orada şeytanın hiç eksig olmadığı, söylenir. Halamın beyi özellikle anlatırdı bunu. Şeytanın orda düğün ettiği, ateş yakıp oynastıklarını, acıkınca da gelip "Süllü! Süllü!" Camın kenarında işde bize yağ ver, bize şunu ver, bunu ver, dediğini anlatırdı bize. Ve biz o bölgeden çok korkardık. Gündüz bile o bölgeden geçerken burda şeytan var, diye insan çekinirdi yāni. (KK346)

940. EFSANE:

Bi de yokarda Köylüölu deriz, mezerlik var. Orda da eveli ordan geçen bazarçıları korkudurlarmış. Bi beygir çıkarımış beyaz bôle. Kimi eşşekden düşmüş o beygir çıkınca, kimi işey olmuş. Onu da ôle laf edellerdi esgiler. O zaman eşşänen beygirneñ gidilmiş bazara. De o zaman mutlag orda geceye galdıñ mı korkarlarmışımış. Bôle bi şey gibi, hayvan gibi beygir çıkarımışımış bundillig. Ôle filan görmüşler orda. Bôle laf etdiler. (KK236)

941. EFSANE:

Çocukluğumuzda hep derlerdi: “Mezarlığın yanlından geçemeyoz, şeytan sesleri geliyor.” deye. Şeytan sesleri gelirmiş. “Ses geliyodu, şeytandı.” diye laf edelēdi bizim çocukluğumuzda da. Ben duymadım kendim. (KK62)

942. EFSANE:

Şurda bi kilise varıdı, kimisi deyo Ermeni kilisesi. Yāni burda varımış ya biz yıkıldını bilmeyiz, bizim babam bile bilmeyi yıkıldını, dedem bile bilmeyi yāni asırlık yāni kaç asır olduğunu bilen yok. O kiliseniñ olduğu yer Ermeni kilisesi yāni. Yāni geliyolā. Hatdā benim goņşum da varıdı yāni define işlerinde. Burdaki şey de yāni gelennē söylüyo, on metre derinnik, ecinni elinde deyolar, cinni elinde deyolar yāni şeytan elinde. Şu anda gelennē de makine dutuyolā. Şindi defnecilē gece geziyo. Biz de nerden belleyoņ, bizim hani af buyurasıñ köpeklē sarıyo, biz de dışarı aletdirek yakıyoz. Onnā ordan gaçıyo. Başında ecinni vā, makineyi dutdu mu burda gözüküyosa bunnā buraya makineyi çekdi mi deee oraya geçerimış. Oraya geçdi mi oraya geçerimış. (KK66)

943. EFSANE:

Tuvalete oturulmıcağ bi yere tuvalete oturmuş da derlēdi, işde o gadın ondan total olmuş ondan sōna. Çalınıñ içine orda bi çıldırtı olmuş da... Tuvalete oturmuş. Çalınıñ içinde bi çıldırtı vā deye daş atmış da derlē o gadın ondan total galdı derlēdi, duyādım yāni. Çıldırtı yāni ses, bu sıklıkda bi ses, hışırtı gibi. Bu neyi ki, diye... Guşusa uşcek, böceğise gaşcek. Neyidiğini bilmediği için atıyo daşı. Ondan total galdı, derlēdi. (KK199)

3.3.7. RİTÜELLER VE İNANMALAR İLE İLGİLİ EFSANELER:**944. EFSANE:**

Bize şey anlatılırdı sürekli: Bi tāne kız varmış. Böyle odasında müzik dinliyomuş yüksek sesle falan. Annesi de içerde Kur’an okuyomuş. Annesi sürekli müziği kısmasını söylemiş. Kız hiçbi seferinde kıs mamış. Daha da açmış, inat etmiş falan böyle. Ondan sonra annesi bi bardak su istemiş, hem müziği kısmasını istemiş.

Gitmiş kız Kur'an'ı yırtmış. Sonra işte gece yatmış. Sabah bi kalkmış, maymunumsu bi şekilde uyanmış. Ama aslında bunun hani orijinali Japonya'da balmumu müzesinde böyle bi heykel oluşturmuşlar. Böyle boy boy heykeller... Ama aslında çok tatlılar. Bunu bize yıllar boyunca Kur'an'ı yırtan kız diye yedirmişlerdi ve biz buna inanmış ve korkmuştuk. Bu, bayā halk arasında geziyordu ya. (KK72)

945. EFSANE:

Bi arkadaştan duymuştum da. Bi tâne kız varmış hocam. Bu kız Kur'an-ı Kerim'i yırtmış, sobada yakmış sayfalarını. Sona Allah, onu bi gün maymuna döndürmüş. Hayatının geri kalanını öyle yaşamış. (KK58)

946. EFSANE:

Böyle hep derlerdi, bi tâne hikâye anlatırlardı. Kız işde Kuran'ı almış, üsdüne çiğnemiş. Sonra kıza kötü şeyler olmuş. (KK262)

947. EFSANE:

Şu hani üfürükçü hocalar oluyi ya... O hocalar meselâ minder goyuyo oturuvi ya, altını delillerimiş, oruya Kur'an'ı bağlarlar, altına da afedesin pislik gorlarımış. Meleyîkelere hani ya söliceysin ya bu Kur'an'ı aşā pisliklere dēdircem, diye öle sallarmış, gonusdurtururumuş. meleyîkelere gonusdurtururumuş. (KK364)

948. EFSANE:

Aynı senin hikâyeni ben de duydum. Bi evde Guran okunuyomuş. Bôle oraya ışıklā, bôle nur yağarımış. (KK231)

949. EFSANE:

Şindi bi evin birinde bôle hırsız gelmiş eve. Kadın yedi kere Ayetel Kürsü'yü okumuş. Hırsız dolanıyo evin eTrafında, giremiyo. Yedi kere okunca hep bôle evi koruyan asgerleriñ kafa yoğmuş. Bôle gelen hırsız eve girememiş. Yedi kere Ayetel Kürsü'yü okunca bôle kaFasız jandarmalādan bôle o hırsız eve girememiş. (KK289)

950. EFSANE:

Meselâ dağda Besmelesiz aslında ateşin üsdüne su dökmicen aslında. Hamile gızı nasıl olduysa sürekli korkuduyolā yāni. Çocuk düşüyo. Hamile galıyo, çocuk

düşüyo. Güssün Teyze okurdu. Bu Yasin'in yedi yerinde Mübin var ya... Gızı korkudan gece sabā gadar Güssün Teyze'nin üsdündelerimiş. Şekerevleri'nde hoca. Anam, kadın ne cebelleşirmiş... Bak iki tâne ölu oldu Yasin okumıyan. Tabii ki oluyo yavrurum. (KK406)

951. EFSANE:

Ben bi tãane dā annatıviren. Bi bayan ölmüş. Ondan önce de biri ölmüş. O bayan hayatında bi sefer Yasin diñnemiş, yāni diñnemeye gitmiş, hayatında bi sefer. Öbürküsi de hiş gitmemiş. Mezara gonulunca onun mezarda hiç ışık yoğumuş. Bağırmış bene gonşular ışık verin déye. Öbürkü gadın da gonşu gel benim ışığım var demiş. O da onuñ yanına varınca ilikmen gadar... Esgiden ilikmen olurmuş. Gaz yaayla yanan ışık, gandil gibi, gandil gandil aynı. Ondan yanarmış. Gonşusu sen bu ışığı nerden buldun demiş. O da demiş ki ben hayatımda candan gönülden bi sefer Yasin'e gitdim, onu diñnedim. Bu ışık da ondan demiş. vallā bak. (KK206)

952. EFSANE:

Akçaköylü bi gelin varıdı. Oña hocanıñ birisi hankı hoca dediyse yetmiş sefē, demiş Yāsin'i oku, demiş. İşde şöyle olu, böyle olu. O da on altı, on yedi işey okumuş. Okuyunca gadā eviñ içinde bi uğultu belirmiş. Korkmuş. Gāri okumadım, dēdi. Soñıra düññyā gözeli, dēdi; ôle bi dayıcanım, gar gibi bi çocuk, gız çocuğumuş yatagoyo yanıma, dēdi. Okuyyon gitmeyo, felan ediyon, gitmeyo. Len, bana bi eziyet etdi. Len, nereye gidēsem yatıveriyo gıyıma, dēdi. Gayınbubası da demiş ki sen ona gāri her şeyi sorcādıñ, demiş; o saña bağlanmış, seniñ guluñ olmuşumuş, demiş. Hee çocukdan ötüre gāri. Gız çocuğumuş o da işde. Düññyā gözeli, deyo canım. Māmud Ağa annadıveriyo. Gız okuya okuya gayıbolmuş. Bismillah çekmiş, okumuş. Hani ya ôle. (KK398)

953. EFSANE:

Bii adam bôle yoldan gelirmiş. Bi kuyunun gıyında bi köpek yatarımış. Ağzını aşmış, bôle solurumuş. Susamış. Bakmış bakmış adam, gaş demiş, şu köpeği sulıyan da ôle giden demiş. Kuyuya enmiş, ayāniñ gabınnan suyu çıkarmış çıkarmış, köpee sulamış. Ôle laf ederlerdi. Bizim aklımızda. O adamıñ o köpee suladığında o adam cennetlik olmuş, der. (KK78)

954. EFSANE:

Gadınıñ bi tãnesiiiiğ çeşmede su dolduruyomuş. Çeşmede su dolduruka orda garıncanıñ birisi suyuñ içine düşüyo, ayakları yukāda bōle dabıldayo. Gadınıñ içi rağat etmemiş. Almış urdan garıncayı o çeşmeniñ başına goymuş da gitmiş gadın. Gadın ölüyo, Huzur-ı Maşar'da o Sırat Köprüsü'nde bi goca deve oluyo. Eşmiş, gelmiş, gadına min sırtıma demiş. Ben niye mineñ seniñ sırtına deyo. Ben deyo suya düşdüüm, sen beni aldın gurtādıñ. Ben de seni gurtācañ demiş. He, o miniyo. O deve sırtında onu Sırat Köprüsü'nden geçiriyo. (KK156)

955. EFSANE:

Namaza gitdim ben, hocası vayiz ediyo. Bir adam varımış, deyo, hiş bi ameli yoğumuş, deyo. Afedesin yatağa da şişeynen girerimiş, ırakı şişesi. Mefat etmiş. Hiş bi hoca onuñ cenazesini kaldırmaya gelmemiş. O zamanıñ bērinde dağda gezen bi evliyā varımış, kimseye görünmeyo, duyulurumuş da kimse göremeyo. Hocanıñ anlatışı bu... Ona mālūm oluyo, geliyo. Gel bura, deyo, geliyo. Seniñ beyin deyo hiş bi ameli yok mu? Yok, hocam deyo. Yā hiş mi bi ameli yok? E yok, deyo. Yā hiş azından bi şey çıkā... Yā, içē içē, sābaleyi erkenden kakā. Elinde şişe, hem içē hem Allah'ım beni bundan gurtā, derdi diyo. Bi bu kelimeyi duyādım. Aha o yetē, diyo. Bunıñ cenazesini evliyā galdırımış dedi, aḡnatıvēdi. (KK294)

956. EFSANE:

Bi davılcı varmış. Davılcı demişlē, sen demişlē Cennet'e gitdiñ, Cennet'de gördük seni, demişlē. Yok demiş ben Cennet'e nerden gircen demiş, hayır etmedim, hesened etmedim. Ben bi fakir bi insanıñ demiş. E demişlē sen bu mertebeye nerden ulaşdıñ demişlē. O da demiş ki olsa olsa demiş bii yetime bakdım, demiş. Hiş demiş donu yoğudu çocuñ demiş, bakdım cırcıblak demiş görünce gadā davılcı basması atdıladı iki metre demiş o davılcı basmasını verdim, gızım bunu üsdüne dik de key dedim demiş. Aha o iki metre çabıt Cendem'de ocanıñ önüne gerilmiş derlē. Hayırıñ büyüğü, güccüğü olmaz. O derlē hacca gitmişden çok gabıl olmuş, derlē. Hacca gitmiş, gelmiş biri. Onuñ hacılığ gabıl olmamış da o iki metre çabıdıñ faydası olmuş, derlē. (KK261)

957. EFSANE:

Bi gelin varmış, gayınnası varmış. Gayınnası da dünyāda o gadar pintiymiş ki hiş kimseye, gelene gidene hiş bi şey verip yédirmezmiş. Nası olduysa tek bi tāne soğan vermiş bi goņşuya. Onu da ölmüş. Mezara gömerlerken o soğan, yuvarlanmış mezara gelmiş. Geline sormuşlar bu soğan neye geldi, demiş. Sormuşlar geline. Gelin de hayatında bi sefer soğan verdiydi, o da geri geldi, demiş. (KK206)

958. EFSANE:

Adamın biri gölbaşına varmış. Gölün yüzünde bi total garınca yüzerimiş. Suyun içinden çıkamamış, o total garınca yüzerimiş. O adam da çöpünen dutmuş, total garıncayı gölden çıkarmış. Ôle o yakıya goyvirmiş. Sırat Köprüsünden o adam geçerkene adamı ordan arkasına bindirmiş total garınca, Sırat Köprüsünden o adamı geçirmiş. Geçirikene sén, demiş; ben sene nerde iyilik yaptım da, demiş; sen bene bu iyiliği yapıyın, demiş. O da sen beni, demiş; gölün yüzünden, demiş; ben bi total garıncaydım, çöpünen çıkardın, demiş. Ordan gurtardın, ben de seni burdan gurturuyum, demiş. (KK152)

959. EFSANE:

Uşak'da hasdānede yatıyodum ben. O sarı saçlı bi filim, dizi varıdı eveli. Ama ben hiş bakmadım o diziyeye, nası dizi bilmeyom. Bizde televizyon yok, saten önceden. Orda aņnatıvēdi. Bôle hastāne ortamında gonusurkan. Bôle okumuş musuņ, dokumuş musuņ? Hoca mısıı, imam mısıı dēken aņnatıvēdi. Bi gadın çok bakıyōmuş. Hapdas alıp geliyomuş gadın, filime bakıyomuş. Hemen namazın iki irketini gılıyomuş, hemen selam veriyomuş, tekrā gene filime bakıyomuş. O filimi çok seviyomuş gadın. Televizyon açık dururumuş saten gadın namaz gılāka.

Gadın bi gün ölmüüüş. Bi dene cenazesi kakmayomuş. Hocalā ileri okumuşlā, geri okumuşlā. Kakmamış. Ünneņ demişlē şu cenāzenin sābına. Bunun demiş cenazesi neden kalkmayo. Ünneņ bayan hocalara, bu gadının cenāzende ne vā bakam, demişlē. Gızı anamın demiş cenāzeni açmaņ, ellē gōmesin, demiş. O dizinin adı neydi bimeyon. İzabel miydii? Ha, ēki işde Manuela, sarı saçlı bi şey bôle. Açıı bakam demişlē, açıı. Hocalā gelmişlē. Gadının salını açmışlā, bakmışlā. Aynı o filmdeki gadın olmuş gadın. Aynı o gadın olmuş bak. (KK142)

960. EFSANE:

Ordaan gene hasdānede bi tānesi annativēdi Uşak'da. O adamın da bi dene salı gitmemiş. Bunun demiş salı neden gitmeyo demişlê. Ezen okunuyomuşumuş salının kakıvēcê zaman. O ezen okunurkan adamın salı bi dene gitmemiş. Şey demiş gızı, bubam demiş işgiciydi, gumācıydı ya demiş yalnız ezen okunurkan oturuyosa da dikiliyosa da yürüyosa da ne yapāsa onu bırakırdı, ezeni diñnēdi, ezen okundukdan sōna gene başlādı, demiş. Gene başlādı bubam, onun için mi bilmeyon, demiş. Ezen bitmiş, adamın salı kakmış. (KK142)

961. EFSANE:

Meselā bizim bi halamız varıdı şurda. Hiiiç bi Allā'n guluna bi maslağat vémezdi. Eveli isdeyici çok gelirdi. Fakirler, eşşeklerinen -sözüm burdan dışarı-harman kakdı mı hayır toplamaa gelirlēdi. O da ordan aşşaadān bi cingen çıksın, isdeyici çıksın, elini bōle edēdi. Hiiiç apdas, namaz almazdı, namaz gılmazdı gadın, elini bōle edēdi. Aa orā bizim eşgi evin daşın üsdüne gelir oturudu, kapıları kilitlēdi. Kapılara ôle ôle kilitleri dakādı. Anahdarı da şuraa beline dakādı. Eveli önnük kuşanırdık biz. Onu şuraa bağlardı. Halaa néye geldiñ gene? İsdeyici geliyo, isdeyici, derdi. Rēmetlik düşdü. Çoluğu çocuğu yok, bi gāri bi gocaydı. Tarlaları Filan iyiydi.

Ölünce soğanın biri tekerlenmiş gitmiş, tekerlenmiş gitmiş, yanı başından geeemiş gitmiş. Bunuğ üryasında görüyo gadının biri. Üryāsında görenner laf ediyö. Soğan demiş sen nereye gidiyon, şurda gıyında dursañ ya demiş, gadının rüyasında. O da senn, bi gomşuya soğan vémediñ ki ben seniñ yanında dursam, demiş soğan. (KK286)

962. EFSANE:

Bi gadın... Çocuğun anası ölmüş, yerine bi gadın gelmiş. Zinide suvanı keserlerimiş. Suvanı yerkene gadın suvanın ince sırnı çocuğun öñüne gormuş da çocuğa yi, derimiş. Çocuk onu yirimiş. Kendi suvan yirimiş. Salı giderken arkasından düşmüş suvanın gabiğı, salın arkasından tıkr tıkr gidermiş. Bu niye bōle oluyı demişler. Bu çocuğa, suvanın içli yerini kendi yedi, sırnı çocuğa yedirdi, ondan galmıyı bu sovan bunun arkasından, demişler. (KK71)

963. EFSANE:

Bii Yohudu varmış. Birisi benim gibi veyatda seniñ gibi bi gomşusu varımış. Yohudu'ya cennetde demiş felen komşu seniñ cennetde gomşuñ olcak demiş. Peygamberimiz zamanında olmuş bu. Düşünmüş, demiş ki ben demiş Müslümanın, cennete gidiyom; ama buuğ demiş “Yoğudu nası oluyo da cennete gidiyo?” demiş. Ben demiş bunu Peygamberimize sorcan, demiş. Peygamberimize sormuş, demiş ki Peygamberimiz, git demiş, o gonşunuñ, Yoğudu'nun hal ve hareketlerine bak demiş. Gitmiş, evini misāvir olmuş, Yoğudu'nun evine. O cennetle müjdelenen gonşu olcek ya gāli, onnan gonşu olcek. Yoğudu'nun evine gitmiş, misāvir olmuş. Demiş ki bene demiş misāvir alır mısıñ? Alırım demiş o da. Bôle iki tāne, üç tāne odası varımış eviniñ. Odanıñ birine müsāvir olmuş. On dakika konşunuñ yanında dururmuş, onu ikramda bulunurmuş, on dakika giderimiş öbür odada dururumuş. Arkasından tēlemiş bu Müslüman olan konşusu. Bu ni yapıyo bakam deye arkasından tēlemiş, bakmış ki iytiyar annesi varımış. İytiyar anneynen ilgileniyomuş yāni. Aş mı susuz mu ni yapıyo, sorarımış annesine. Gelirimiş tekira orıya. Hımmm, demiş o zamana kadar, tamam, demiş. Benim bubam hacıydı, o annatırdı. (KK226)

964. EFSANE:

Unu annem der. Şindi bi kövde... Bu esgileden olmuş. Odalā olur da bizim kövde bizim anamgilin evin gıyında varıdı. Birisii, odaları varımış da unnā bakıyomuş. Unu dā işey o gün dolma doldurmuş. Dolma da gāri esgilerin fasilleylen dolma, etli gibi datlı ekmek ya adam demiş böön demiş dolma doldurdum. Odaya āşam namazı bi musāfir gelmiş. musāfir gelince şey tarnaşı bişirem de onu eletivē de biz kendimiz goya çocuklarınan sen hepimiz dolmayı yiyem, demiş. Adam da demiş ki Adam da şey demiş sen gônünğden ne kopuyosa tarna çorbasınıñ gıyına accık dolmadan gatıve, biz o adamınan yiyem, sen çocuklarınan yi, demiş. Annem bunu bôle derdi.

Ondan sōna hindi ev sahibine Allah'ım gösdemiş. Şimdi tarnayı yimişlē, dolmayı alıyomuş adam, golundan biri düşüyomuş. Yiyolarımış, birini adam yiyomuş, birini... Gine adam golundan dol... Tabak gene dolmuş, çıkmış yimişlē. Eve gelince anā, ana demiş gadın nasıl musāfir bu demiş dolma pek datlīmış demiş, biz yidik, demiş. bu beyenmemiş ya... Bundan sōna en datlı yemeği musāfire

götürem odaya demiş beyi de. Birini alıyo biri düşüyo demiş. Birini yâyo biri düşüyo demiş. Annem bunu pek derdi. (KK369)

965. EFSANE:

Adamın birisi musafir getirmiş. Bôle musafir getiririmiş devamlı gadının adam beyi musafir getiririmiş devamlı. Adam bugün evde yicek hiş bi şey yok, demiş. Sadece dolma sardım demiş, dolma vâ, demiş. o da az demiş, hani yetē yetmez. O da demiş tamam yâ hanım demiş, yetē o dolma bize demiş. Sen demiş sofrayı at, sofrayı atmış. Adam birini yerimiş, dolmanın biri içine düşerimiş goluğdan, dükenmezmiş yâni. Birini yerimiş, birisi içine düşerimiş. doymuşlâ, dolma bitmemiş, kişilē doymuş yâni, dolma bitmemiş. Bak, demiş, hanım gôdün mü? O gelenin şeysi bu, demiş, bereketi yâni. (KK351)

966. EFSANE:

Gayın babam anladırdı. Hiç müsafire gücenmen gızım, derdiñ hana, gelene acı-duru goñ, derdiñ hana. Birinin hanımı müsafiri isdememiş. Beyi misafiri gabul etmiş. Dolma yiyolâmiş. Müsafir yaprak dolmasının birini alırmış, biri yeniğden oraya dökülürümüş, Allah tarafından. Dolma dolmuş daşmış. (KK438)

967. EFSANE:

Birinde de biri... Deyverilē hana esgilē bize. Bi dilenci gelmiş. Üş dolması varımış. Peğ acıkdım, demiş, acık, demiş, bir şey olsa da yisem. O üş dolmayı gövemiş. Hana yengemgillē, böyüklē añađı. Amanın dolmayı yimiş gitmiş o. Dolma bi çencire dolmuş. Dēverilēdi, bi de gülēlēdi. Dolmayı yimiş, yerine dolmuşdolma, yeniden aynı. Bunu bazı dēvēyon ben. (KK203)

968. EFSANE:

Erennē, evliyālâ geçiyo, denirđdi eveli. Bekmez küpleri felan daşarımış, üsdünden gürül gürül geçēlerimiş gâri erennē, evliyālâ. Bekmeziñ üsdünden gürül gürül bôle geçēlerimiş. Havadan mı geçiyolâ, yēden mi... Görünmeyen bi şey. Meselâ bi şey daşdığı zaman eren geşmişdir, denir. Berekatlı olduğunda eren geşmişdir. (KK83)

969. EFSANE:

Gadının biri de zencirinen âretde bâlı duruyımış. Yâ demişler bu gadın néye bâlı duruyı, demişler. O demiş dünyada demiş musâviri sevmiyidi da demiş ondan bağlanıyı demiş. Onu da ya diyi varıyı biri, goyviriyi. Bôle biri de varıyı yanına. Yâ diyi dünyada sevmediğim musâvir diyi burda da mı aradı buldu beni diyi. O zaman çat geri bālamıřlar onu zencirinen. Musâvir çok sevilceemiş. (KK347)

970. EFSANE:

Ablamınđ gayınnası vā. Adamınđ biri gelmiş, perişan bôle. O da esgi el değirmenleri oluyu ya, değirmende hayvanlara yem çekerimiş. Adamınđ biri isdemeye gelmiş. Bana ekmek ver, bi şeyler ver deye. O da ayāņ topal değil, gözünđ kör değil, git çalış da yi, demiş. Yokarı çıkmış. Gadın ooo el değirmenininde ortasında bôle bi çivi vādır, ona basmış. Ôle dedi gālđ adama ya. (KK326)

971. EFSANE:

Adamınđ biri de çok dindar. Ekmek ufağna, gırığna bôle öñüne ekmek yirke mendil dutarımış, bôle ekmeğ ufakını dökmejecen deye. bôle dutarkan onu da āřam ekmek yirkene ufağın biri yere dūřmūř. O adam onu bulacağm deye o ekmeğ ufānı arıya arıya, topraan arasına arıya... āřam garannığı çökmūř, bulamamış. Yarın, demiş; aydınnık olunca, demiş; geri gelen, o zaman bulan, dee topraa ôle bellik etmiş. Zabāleđ adam işde işini dutmuş, namazını gılmış. Gař demiş ortalık aydınnandı, řu dökülen ekmeğiğ urfasını bulam demiş. oraa geliyi de bi garişdırıyi. şangır şangır altın çıkmışmış, topraanđ içi. Biri de bizçileen cayilin biriymiş. Ekmeđiđ ufānı dökmiş, topraa garişdirmış, oraa yığıvırmış de sabāleleđ gelmiş altın bulacaam diye aklı sıra. O da geliyi de bi garişdırıyi topraa. Bozyörüđünđ (yılan) biri içinde yatıp duriyimiş. Bi gaçış gaçmış adam... (KK152)

972. EFSANE:

Gene esgilēden biri, çoğ esgilēden bizim köyde adamınđ biri zurnacılık yapıyōmuř. Adamınđ biri de o sazdan yapālā zurnaları, gamışdan derlē hōöle uzun uzun olur ya hani. Ordan çıkmış, bi tāne gamış kesmiş, zurnasınığ tepesine dakmış. Başlamış ötdürmiye. Ötēke başlamış o zurna “Padiřāın boynuzları vā! Padiřāın boynuzları vā!” deye zurna dile gelmiş. Ne oldu bu, nası oldu deye o padişah da bunu

yakalamış. “Gel bakam. Sen nēden biliyoñ bunu?” O da demiş ki “Ben hiş bi şey bilmeyorum. İşde bu sazi kesdim, bôle bôle oldu.”

O şey eden kişi de onu oraya, saza söyleyen kişi de padişāñ berberiymiş. Padişāñ berberi padişāh çağırmiş. “Ge oğlum, beni bi tıraş et.” deye. Başlamış etmiye. Padişāhda boynuz görmüş. Boynuzları çıkmış bööle, öküz boynuzu gibi. Bak, demiş bunu kimseye sôleşen demiş, seni keserin demiş padişāh. O da “Allağ’ım!” hana derlē ya hani insanın içinde gabādı, gabādı, şişdi, derlē. Bir türlü kimseye sôlemediğinden adamın garnı şişmiş, şişmiş, bôle patlacag hāle gelmiş. Ondan kime söyleyem bunu, kime söyleyem? O kövün bi bilgini varmış. İşde orda. O bilgine söyleyem. Vāmişlā o bilgine demiş ki “Benim bôle bôle başıma bi şey geldi. Bunu birine söylemem lâzım.” demiş. “Ne yapmam lâzım?” o da demiş “Ne vā bunda? Basit yā! Git,” demiş “Bi su olan bi yere, sazlığ olan bi yere, avazın çıktığı gadā bağır.” demiş. O da avazın çıktığı gadā orda bağırmış, o gelen zurnacı da ordan bi saz kesmiş, dakmış zurnasına. Başlamış ötmiye. “Padişāın boynuzları vā! Padişāın boynuzları vā!” ordan padişaha demiş “Ben bunu söylemedim. Ben gitdim, bôle bôle dedim.” O yüzden padişah affetmiş onu. Yāni söylememiş kimseye çünkū yāni. İşde bööle de bi şey oldu. Bizim köyün aşşāsında yaşanmış. Orda Budaklā Deresi vādır. Orda yaşanmış. (KK381)

973. EFSANE:

Bak bii, Vesîle Ebe ataşbāre ocağıydı. Ataşbāre olunca elin yüzün gızarıyi. Bi Eşme’den bi dokdür, hanımını götürmedik dokdur gomamış. Bi üzerinde bi gırmızı yara. Dokdüre götüre, dokdüre götüre... Yusuf ben bunu eyi edemedim, demiş gayınbubiye. O da sen, demiş Asar’da (Hisar köyü) bi hanım var, al gel, demiş. Ona bii yakdıralım ēkini, demiş. Gelmiş gadın buraa, yakdırmış. Yirmi dört saate varmadan gadın iyi olmuş, bôle gurumuş. Gadın mı? Sağ mı olur, çoğ oldu öleli. Hindi burda yok onu yapan. (KK71)

974. EFSANE:

Bi gün dağdan geliyiz. Fatma’nın āzının suyu akıyi. Çocuğun ağzının suyu akardı. Çocuğu al gel gızım, dedi Vesîle Ebe; benim gıyıma, dedi. Getirtti, o turtdu çocuğu. Tātayı aldı, geldi; bôle gazıladı, oraa hazırladı. Çocuğun dilini saçının

ucunnan sildi gadın, kendi saçınıñ ucunnan siliyi. O ufradan da etdi. Çocuğın āzı ertesi gün bi şey galmadı Fatma'nın āzında. Her şeyin bi şeysi var. (KK71)

975. EFSANE:

Garağaç'dan bi şey geldi, bi aile geldi. Bi çocuk getirdilē. Ben de köydeyim. Ondan sonra gayinvalidem bōle aynı okuya okuya bōle ovaladı. Çocuk hiçbi şey yémıyomuş. Yemek yemezimiş. Doktorlara götürmüşle hiç faydası olmamış. Esgiden bōle çay bişmezdi de bizim gençliimizde. Yabandan gelene bi sofraya atılırdı yemek için. Sofrayı atdık, hemen o çocuk sofraya sokuldu. Hayret etdilē yāni bōle, herkes hayret etdi. (KK439)

976. EFSANE:

Şey var hocam bak, Derbent köyünde bi ara çerçi gelmiş. Bi kadın geliyo. O da köy odasını gösdermişler, sen burda gal diye. Onu da oğlanın bi tānesi oturmuş, düşünüyömuş. Seniñ ne derdiñ vā diyo, ge bakam. O da demiş işde bi kız seviyom, o kızı bana vermediler. Seniñ derdiniñ çāresi benin. Kızın diyo saçından bi parça al, ge. Ben derdiniñ çāresini buluvirem. Nerden bilcegler bunu deyo işde yaaa. Aşağıda keçi derisi varımışımış. Keçi derisiniñ kılından kesiyo, götürüyo. Onu da odanın alt tarafında kadın duruyo, üs tarafında da erkekler oturuyömuş, köy odası artık. Kapı bi açılıyo, deri ayaklanıyor, çocuğın üsdüne dōru geliyo bōle. İşde kuru deriyi yörüden hoca deye adı çıkmış yāni ôle. (KK210)

977. EFSANE:

De dedem iremetliğin bilgisi çoğudu. Guru deriyi yörüdürümüşümüş yāni rahmetlik, dedem rahmetlik. Birileri deyveridiii. Derede bizim çeşme vādı, goca çeşme. Oraya gidip götürmüşlē, deriyi ıslatmışlē. O deriyi ēvde bulmuşlē, nasılısa bilmeyon ben. Ôle annadırlādı da ôle bilirin. (KK285)

978. EFSANE:

Bunun gocası varıdı, gabiri cennet olasıca, Veli Dede. Gurşun dökēdi, ocağıdı. İzmir'de oturan Sevim Gelin varıdı. Iraatsız olduğu zaman gelir dōru dedeniñ yanına, buraya. O okur, üflēdi, iki gurşun dökēdi. Gadına bakāsın burdan dört nalıla gidiyo. Bōleydi. Guru deriyi yörüdür, derlēdi. (KK150)

979. EFSANE:

Aynı bôle bi çocuk, ufak bi çocuk... Gurşun dökem deye yatırıyolâ. Tabii dülbent geriyo. Dülbenti denk geremiyor. Bi döküyo. Tabii o suyun içine döküyo. Bi elinde çanakda su var. Bi elinde de tava... Erimiş gurşun... Suyun hana sıcaklığı falan fark etmiyo. Erimiş gurşunu suyun içine dökünce cas diye işey ediyo tabii parlıyo. Tabii gözünü yummuş o dökeken parlacak diye. Dökēken yanlış... Tavanın içine dökümüyo, çocuun gözüne döküyo. Ve çocuun gözü ameliyatla falan iyi oldu da ne deseñ... Ben gördüm bunu gözümle. (KK217)

980. EFSANE:

Bizimm köyde Halil Hoca deye bi hoca varıdı. Tamam mı? Ama bu çoğ esgi, aşşa yokarı yüz elli senelik. Bi Halil Hoca da Gılcan'da varıdı. Gılcan, Uşak'dan eveli gurulmuş. Çarık Köö, Gılcan, burlâ. Bi de Çarık Köö vâ, eñ esgi. Burlâda yatırlâ vâ. Şindi biribiriñne hocalâ tanışık ya Halil Hoca'yıñ yanına dâvat etmiş Gılcannı Halil Hoca'yı. Armit vâ. Armitta da o zaman tavgâne, mugâne gurmüşlâ dibine, kölgede. Dibinde, üsdünde işey varımış seccade varımış hana yataañ üsdünde. Bosdana girēken hemen bi okuyo Halil Hoca. Ordakı seccade fart açılıyo, armıdıñ kölgesine yazılıyo. Varıyolâ oraa, oturiyolâ. Neyse yeep içiyolâ şe ediyolâ. Yeep içdikden sōna zaman geçiyo. Halil Hoca da ona davet ediyo. O hocalâ en derin hocōmiş. Şindii o da ne ediyo, oturiyolâ, sohbet edēkene gāve gelsiñ, deyo, biléyoñ mu? Hiş kimse görükmeden ne getirdiyse ecinnilē mi getirdi ne etdiyse gāveyi getirtiriyo, getitdiriyo. Bu hocalâ...

Bi musga yazıvesiñ ras geliyo. Yörüğün gızı deli olmuş. Deli olmuş. Bunu ben iyi ederin, demiş. Yörük, gızı gomuş gitmiş. Şindiii okuğyo, okuğyo, iyi ediyo gızı. Deliymişmiş. Ondan sōna yörük geliyo. Yörük gelince eline bi işey alıyo, buzālı bi inek getiriyo. Tamam mı? Halil Hoca'ya veriyo. Halil Hoca'ya deyo ku daha deyo ne isdeyoñ benden hoc efendi deyo yörük. O da deyo ku bu, deyo, yeter, deyo, yeter. Gızı apakıllica götürüyo. Bôle hocalâ. (KK423)

981. EFSANE:

Bizim köyde birisi muska yazarmış. Demişlē şunu şöyle yapabili min, bunu böyle yapabili min. Büyükçe bi taş varımış. Bak demiş, yazcan, bu taşı kaldırtcan,

demiş. Yapamazsın, yaparın. İddaya girmişlê. Ne yazdıysa yazmış. Yavaşca bi ucundan oymuşlâ toprağı, onu oraya sokmuşlâ o kâğdı. Havaya kakmış taş. (KK264)

982. EFSANE:

Gızın birisini delirtmiş İmin Hoca. Bi gıza... Kendisiné, seviyomuş onu. Gız da ona yüz vēmemiş. Büyü yapmış buña. Büyü yapmış, gız delirmiş. Geceleri bôle seniñ benim garadabanlâda - köy yerinde garadabanlâ vâdır - orlara çıkar yatarımış gadın. Mecnun gibi gezerimiş. En sonunda ölmüş gadın ondan. (KK416)

983. EFSANE:

Benim bubam cahilimiş. Otuz yedi, otuz sekiz yaşında ölmüş bubam. Asgere gitmiş bubam, asgere gidince bi cüceğe mekdup yazdıracak olmuş. Dünyada mekdubu yazıvırmamış adam. Bi, derdi anam; laf idiveridi rāmetli. Bi Keram kitabı diye bi kitap geçmiş bubamıñ eline. Bubam onu eline almış. Onu okurken okurka okurkana bi mekdüp yazmayı berañarı örgenmiş. Ordan mekdüp yazmış. Mekdüp bura gelmiş. Mekdübü yazan da Mēmet Çakır diye yazmış. Bubamıñ adı Mēmet Çakır gāri. Alla Allah cayilidi bu ya demiş, nası itdi yazdı. Asgerliğini yetirmiş, gelmiş bubam. Ta bôle elinde bi kitap getirmiş. Ben biliyin kitabı berañarı. Onu da bubacağzım burda ölüvirmiiş. Anam her gün derdi, namazını gılar, onu okurdu, derdi. Bu kitapdan hoca oldu bubañ, derdi.

Neysee gāri ipey olmuş, bubam öleli belki on sene olmuş, anam bi hasdalanmış. Āmet Hoca deye bi hoca varıdı, öldü o ya. O hocaya gitmiş anam, abamlan ikisi gitmişlê. Kapıdan girerkene anama hemen hoca eviñde bi mapıs var, demiş, anama hoca. Bak, ne gadar kitabıñ künaa girmiş anam. Kitap okunacağmı. Anama okunacak kitap dimemişler. Anam da bubamıñ kitabını verememiş bi yere, vermek isdememiş. Okunmaacak kitap künāmı. Anacığm rāmetlik hemen, derdi hoca okumuş, vardıñ mı gızım, demiş; namazıñı gıldıñ mı bu kitabı, demiş; bi bilecek hocaya ver, demiş. Anam bi hocaya vermiş, hangı hocaa verdi, orasını bilmiyin. Gızım, derdi benim üsdümdee ağırlık, derdi, üsdümde sankı, derdi bi demir var, derdi. Öyleymiş, kakamazmış anam gāri. Kitap çarpmış seni, demiş hoca, anamıñ üsdüne okumuş. Anama hamaylı edivirmiş. Vardıñ mı demiş bunu bi yere vér, seniñ üsdünden öyle kakar bu, demiş. Anam o kitabı evden virdim, derdi; kafam gide gide düzeldi, derdi. Anam baya bi sene filan sarsalanmış. Āşa Abam irāmetliye

de başında, demiş iki nikah görünüyü, demiş hoca abama. Abam gâri vardı ya elin birine. Abam ağlarımı. Ağlama, demiş; namazını gıl, oku, demiş. (KK152)

984. EFSANE:

Bizim dedeni (Kadın, eşini kastediyor.) galp gözü açılıvêdi. Gelene gidene suçunu söylê, bir bir sayâ. Bi yo biri geldi hepisini suçunu söyledi, tekê tekê. Hayrat etdim ben. Dedemi mezerini başına varıyo. Bak sekzen bej sene olmuş dedem öleli, kemiğini başında sayıyı hep suçlânı. (KK136)

985. EFSANE:

Gundaktan çocuk almıya gidiyomuş. İlanı biri diyi yolu içine çöreklenmiş, diyi. Ben de diy yaklaştım diyi. Kafasını diyi ilan bôle galdırdı bene diyi, dur dër gibi. Ben de iyyyvak, dedim; emme, diyi ilanı da çinnemiş bulundum, diyi. Ondan sonra, diyi benim işim bi tersine gitdi, diyi. Arabam bi bozuluidi, bi bozuluidi... Araba yapıra yapıra usandım, diyi. Bi dâ ôle bi şey çinnemem de ellemem de, diyi. (KK152)

986. EFSANE:

Ûs yanda çam vâdır buvam keyiğe tüfey atmış. O keyiğe tüfey atılışın, bizim Şevket de anamın garnındaymış. Bizim olan burdan çolak doğdu. Keyiğe tüfey atdın deye hurdan golu çolak doğmuş yavrım, ondan dedilê hey. Ôle dedilê. Ta burdan golu yoğudu. Burda da beş dene barmakları varıdı, cimicik cimicik. Ondan dedilê. (KK52)

987. EFSANE:

Cavırkûfûrû gün ebem de erken kakâdı, hepimizi kaldırdı. Bak, hepimizi sabah namazına kaldırdı. Acık gün şôle yokarı çıkdı mı yatın gâli, dēdi. Sağ melâka, dēdi sağ eşikliğe diñelmiş, dēdi. Sol melâka, dēdi sol eşikliğe diñelmiş, dēdi. Şey kör şeytan, dēdi, kör şeytan üyü, demiş, dēdi, sabâleyin, dēdi. Benim, dēdi üyürsün de gün doğunca yatâsan, dēdi, gır boynu, demiş sağ melâkamıza, dēdi. O da, dēdi, erkenden kakâ da namazını gılâsan, dēdi, o da oña demiş, dēdi, gır boynu hadi bakan, benim dediğim oldu, demiş, dēdi. “Kakın, ufacık daşlâ kölgeliykene yatın, uykunuz geldi mi.” dēdi ebem bize. (KK196)

988. EFSANE:

Be sizee şôle bi not daa veriyim gızım. Mayısın beşi gün gece dışarı bi tepsi bırakıllarsa yağın çiği yazmadan süzerek süde atallarsa yoğurt dutā. Mayısın altısı Hıdırellez ya, beşi gün gece. Hızır aleyissellemla İlyas aleyissellemlamın gözyaşı olduğunu söylerler. Mayısın beşinde de yoğurt dutuyu, denedik çünkü biz, maya oluyi yāni. (KK331)

989. EFSANE:

İşde gemiye minmişlê, gidiyolāmış. Onu da bi dağdan éndiriyo ya Yunus Alüyüselam. Hê. Dağdan éndiriyo, onu da bunnā galmışlā bi yerde. İşde bunnā acıkmışlā, ne yapmışla? İşde toplanmışlā. Bi şeylê toplamışlā. Yemek yapmışlā, aşır aşır olmuş bu. He bunu aşır aşır etmişlê. (KK33)

990. EFSANE:

Bi adam ezen okunurken yörürke bôle dikelirmiş biliyoğ mu, olduğu yêde. Neyse adam da kaş sene sōna ölmüş. Cenazesini herkez omuzuna almış, götürülerimış. Ezen de başlamış. Cenazeyi ne arkaya ne öje bi tâne yörüdemezlerimış. Cenazeyi yörüdememişlê. Yā noluyo bize? Ezen okunuyo. Adam sağlığında ezen okundu mu hiç gıynaşmaz, bôle durarımış. Cenāzesi giderike de bôle durmuş. Bir adım bile yörüdememişlê. Aha bak eveliki cayil insannarı bile görüyoğ mu? Ezen okununca duram dediğim, çok sevābı vā. (KK115)

991. EFSANE:

Allah'ın huzūrunda duālā sıraya girerimış. O, öñden etdise onunki önde, benimki arkada, ağır ağır, ağır ağır Allah'ın huzūruna yaklaşımış. Eđer huzūruna yaklaşırken benim duam ne gabıl olmadığ kı deyiverisen alınır, ta arkaya atılmış. O gelesiye gadā da bāzen gıyāmet koparımış. (KK409)

992. EFSANE:

Bi çoban dağda namaz gılākana Musa Aleyisselam mı orasını bilmön Nareddin Hoca mı birisi ordan geçiyomuş. O hoca da işey çoban da bakmış kı dikenlerin işeylerin içinde yatmış, bôle yuvālanırmış. Onu duydum anamdan. Ondan sōna onun yanına varmış. Demiş ki “Evladım, ne āpiyosun bôle?” “Namaz gılıyom,

Allah’a ibadet ediyom.” Ondan sōna demiş ki “Namaz bōle gılınmaz. bōle bōle onnarıñ sureleri vādır, okursuñ. Şōle şōle gılınır.” Tamam, ondan sōna çoban biraz ôreniyo. Ondan sōna o zat gidiyo. Ondan sōna, o gitdikden sōna çoban unuduyo. Tekrā goşuyo arkasından “Heeey, amca, dayı! Dur! Ben onu unuttum. Sen baña tekrā ôret. Ben bilméyom. Unuttum onnarı, ôret.” Tekrā bi daha ôretiyo onu. Gene tamam, deyo. Orda galiyo. Gine o zat gidiyo. Ondan sōna gine bilmiyo. Üçüncü sefere deñize yaklaşıyo. Biz bōle duyduk. Deñize yaklaşıyo. Ondan sōna çoban gene unuttu, gine goşuyo. “Heeey, dur!” diyo. Musa Aleyisselam olması gerek o deñiziñ üsdünden yöriyip gidiyo. O da arkasından bāriyo “Dur! Ben unuttum. Baña bi dā ôret.” Diye yalvarıyo oña. Arkasından bakıp baksa kı o suyuñ üsdünden yürüyo, o da suyuñ üsdünden yürüyüp gelir. “Bildiñ gibi yap. Bildiñ gibi. Señ benden geri değılsiñ.” diyo. Bunu duydum, onu biliyon. (KK188)

993. EFSANE:

Bi çoban Hızır’a sormuş “Ben namaz gılcan, nası, ne okucan?” demiş. O da tarif etmiş. Hızır ayrılırmış, çoban unudurmuş. Bi deā añnadırmış, dönerimış Hızır, çoban gine unudurmuş. Deñiz kenārına varmış. Hızır yürürmüş. Gelme dermiş Hızır çobana. Çoban da arkasından giderimış sormaya, deñizin içinde. Yāni bōle duydum ben hana. Bildiğiy gibi gıl demiş bildiğiyi, yāne aklıña geleni oku demiş. Bunu bubam annadırdı. (KK60)

994. EFSANE:

Çoban işde Allah’ım saña bi süt, yoğurt yédiremedim, saña bi dāvet edemedim, saña goyun kesip yidiremedim, ne olurdu seni görseydim. Duā ederimış, namaz gılarımış. Peygamberim efendimiziñ biri denk gelmiş. Len ôle namaz gılını mı? Nasıl gılcaz hocam? Sen kimsin? Ben Mūsā Peygamberin meselā. E ben bunu biliyon, bilemeyon. Okumuş āşama gadar okumuş, ezberletmiş. Onna ayrılınca gine unuttmuş. Arada da deñiz varımış. Onnā deñiziñ o yandan dolaşırımış. Duruñ, duruñ! Ben unuttum. Çoban başlamış deñizin üsdünden goşmaya. Yanındakı demiş ki bırak demiş nası okursa okusun. Baksan ya deñiziñ üsdünde yürüyüp geliyo, biz dolaşcaz déye çalışıyo. Deñize bakmāyo demiş. Bildiğiy gibi gıl, bildiğiy gibi gıl, demişlē. Onu da ôle bilirim, yāni ôle duydum. (KK84)

995. EFSANE:

Çoban bi şey bimeomuş. “Bismillah de yat. Bismillah de kak.” derlêmiş. Onna yāni namaz gılarımış. Her gün deñizden sürüleri geçiririmiş çoban. O da şaşarımış. Nası geçiyō ku bu? Sen nası geçiyon? E namaz gılıyon, namazdan sōna da Bismillah çekiyon, bu deñizin yüzünden geçiyon oraa. Geçmez yā, dermiş. Ben bu gadā okuğyon geçmez de sen bi Bismillā’yıla nası geçiyon, demiş. E, hadi geçem o zaman. O da gine işde namazını gılmış, Bismillahirrahmenirayim deye deñizden sürülēni almış gitmiş, derlēdi. Öñkünü (onu) o zaman derlēdi. (KK424)

996. EFSANE:

Bizim çocukluğumuzda derlēdi meselā o saf galpliymiş. Hocıya sormuş, ben demiş namaz gılmasını bilmiyon. Nası namaz gılen demiş derlē. O da demiş onu alaya alır gibi yat eşşek, kak sıpa yat eşşek, kak sıpa demiş derlē. Öyle gıl demiş çobana. O da demiş... apdasını almış, yat eşşek, kak sıpa, yat eşşek, kak sıpa gılmış namazı. Öldüğü zamannnn... Hoca da ölmüş, o çoban da ölmüş. Hoca düzgün gılmış, okuyarak gılmış namazı derlē. O hocanıñ gıldığı namaz o çobanıñ olmuş, o çobanıñ gıldığı namaz hocanıñ olmuş derlē. Onu cünküüü o galbini doğru olarak sormuş ona. O düzgün cevap veseymiş o sevabı alcēmiş. Ama doğru cevap vemeyişine gadā o hocanıñ etdiğı ibādet o çobanıñ olmuş derlē. (KK261)

997. EFSANE:

Çoban namaz gılcāmış da ona namaz gıl, demişlē. Gılem, demiş. Gıl. Namaza durmuş. “Kepenēm, deynēm. Kepenēm, deynēm. Kepenēm, deynēm.” Garşıdan biri de benim gibi “olmayo.” demiş, söre oku, demiş. Söreyi bilmeyon ku demiş. Eğilmiş kakmış, eğilmiş kakmış “Allah, Allah!” deye eğilmiş, “Allah!” deye kakmış. Dön bu yanna demiş, söre bilmeyon ya, demiş, bildeen gibi gıl, bildeen gibi gıl, demiş. Tekrar “Kepenēm, deynēm. Kepenēm, deynēm.” deye gılmış da Cennet’e gitmiş derlēdi, çoban derlēdi, bildeen gibi. (KK175)

998. EFSANE:

Çoban bilmiyimiş. Bene de örget de, demiş ben de namaz gılan, demiş hocaya. Hoca da ne demiş biliyiñ mi? Bi dayı (bir güzel, düzgünce) öğretnemiş de “Eşşek s.ki benim g.tüme, eşşek s.ki benim g.tüme, de. Eyil eyil, kak” demiş. Oncaaz da

galbi dōru ya öyle deniyo sanmış, öyle demiş demiş gılmış namazını. Galbi de oña bağlanıy. Öteki hocaninkı gabıl olmamış da derler, öyle diyeninki gabıl olmuş, derler. (KK152)

999. EFSANE:

Çoban varımış. Namaz gıla gıla gıla dizleri yara olmuş. Çoban gıldıgıñ öteki çoban hiş gilmadan, hiş gilmadan geçmiş, geçmiş dünyādan. “Yā Rabb’i, ben nası olcan gāri?” demiş. O da söve söve gılmış. Hayırını da vemiş. O söve söve gılan Cennet’i ālāya gitmiş, deyo anam, öteki çok gılan da deyo Ceendem’e gitmiş, deyo. (KK80)

1000. EFSANE:

Ben namaz gılmasını bilmiyin, demiş. Biri de biliyimiş. Sen biliyi misin? Allah seninkini de gabıl eder, demiş. Eşşek s.k yat, eşşek s.k kak; eşşek s.k yat, eşşek s.k kak... O bileninkini Allah gabıl etmemiş de o çobaninkini gabıl etmiş. Dōru tarif edivirmemiş ya. Tamam? Ayıb oldu ya, özür dilerin gāri. (KK403)

1001. EFSANE:

Biri okuyarak gılıyomuş. Sen namazı, demiş; nası gılıyoñ, demiş. Tövbe yā Rebb’im, yat eşşek ç.kü, kak eşşek ç.kü de, demiş. Bôle gılıyon, demiş. O adam da öle devam etmiş. O okuyaninkı gabul olmamış da o ötekininki gabıl olmuş. (KK123)

1002. EFSANE:

Haca gāri goca niyetleniyi. Parayı birikdiriyılar. Gece adam camiden çıkmış veya gonşusunun oturmadan dağılırkan. O fakir gadınıñ evinin yanından geçerken çocuklar ağlaşırmiş. Ağlaşırmiş gece. Yaa bu çocuk niye ağlıyi diye adam kapıyı vuruyo. İçeri bi giriye ki bi koku var eviñ içinde bi pis koku. Yā bu çocuklar niye ağlaşıyi diyi gadına. Gadınıñ gocası yoomuş. Gine gadın yutguniyi, deyviremiyi de. Deyviremiyi, bu çocuklar diyi açıklıdan... e o koku ne? Gece gitdim de diyi işde köpek ölüsünün etini aldım geldim, bişiriyin çocuklara. Bu hāle düşmüş gadın. Heee diyi, tamam, sen onu dök diyi, dök. Eve geliyi. Oğlu varmış evde, enişdesi varmış. Kakıñ, kakıñ, durma yok. E nooldu? Gomşu aç yatarkan biz burda olmaz demiş. Biz hacıyı bırakalım, hacı işini. Hacıya gitcek parayı ertesi gün meselā yiycek işcek ne

bilem goltuk multuk eviniñ eşyasını almış gadınıñ, o parayı bitirmiş o gadına. O zaman bitirince adam gitmiyi tâbi. Gâri goca gitmiyiler hacıya.

O köydeğki yakın goñşular da meselâ hacıya gitcek birlikde hazırlanıyız ya onu orda görmüşler, hacıda. Geri geliyiler hacıñ gabil olsun diyiler. Len ben hacıya gitmedim. Len git demiş işde filan yerde berâber oturduk, sen bene tesbik verdin ya. Aha bu tesbiyi sen verdin demiş o arkadaşa, gitmiyene, bu tesbiyi sen ikram etdin bene demiş. Yok ya, ben gitmedim. Hacılığı neden bıraktın? İşde gomşum acıdı, parayı oraya harcadık, demiş. Yok, ben sizi, gâri goca orda ikiniz de hacıdaydınız, demiş. Allah nası gabil ediyi adamıñ hacılığımı, ille niyet önemli, niyet. (KK422)

1003. EFSANE:

Gine bubam annatırdı. Bi gomşusu varımıñ biriniñ, çok fakirmiş. Biri de hacca gitmeye davranmış. O fakir goñşusunun evinde et kokusu duymuş. Demiş yâ, bu goñşunun evinde et kokuyo, bi de ben vareyim, ne etiymiş, neymiş bi örgenem demiş. Gitmiş goñşusu et bişiriyo. Çocukları açmış, çocuklarına et bişiriyomuş. Demiş ki gomşu, bu bişirdiğ etden bene de yidiri misiñ, demiş. O da demiş ki “Bize helal, saña haram.” demiş. Neden bene haram? “Ben demiş dağda bii koyun ölmüş veyatda sığır ölmüş. Onun etinden gizlice, kimse gômeden kesdim geldim, çocuklarıma bişiriveriyon, çocuklarıma yidircen. Yiycek işey yok. Onun için bize helal, seniñ varlığıñ var, saña haram.” demiş.

O zamana kadar o hacca gitcek olan zat, ne kadar parası varsa hacca gitmeg için hazırladığı paraya o gomşusuna vermiş. Verince gadar hacca gidememiş; fakat orda seniñ buyurduğun gibi hacda görmüşlê. Haçta görmüşlê. Yav bu adam bizilen berabâ tavaf ediyô, bu bizilen berabâ hacca gelmedi demişlê. Sen demişlê, hacca gitdiñ; ama biznen gitnediñ. Nası oldu bu demişlê. Ben demiş hacca gitmedim; ama ben demiş bu şekil bu şekil oldu. Ben bunu kimseye de söylemedim. Onun için ben hacca gidemedim. Belki Cenâbı Allah beni orda görevlendirmişdir, gitmişimdir demiş, yâni o şekil demiş. (KK226)

1004. EFSANE:

O şey iii, nasıl biliyñ mi sen? Haniiii... Bi gariban birisi varımıñ, birbirini çok severlerimiş. Onu da evlenmeg isderlerimiş. O gadın da hana hayırsever bi kişiymiş. Hacıya hazırlanmış. Hacıya gitcekmiş. Onnar da gelmişler işde böyle bi oturma, bi

ziyarete mi geldiler niye geldilerse... Demiş birbirimizi çok... Siz demiş hani evlendiñiz mi, demiş. O da evlenemedig, demiş. Evlenemiyoz yoksuzlugdan, demiş. “Birbirimizi çok seviyoz; ama...” demiş, “Paramız olmadığ için evlenemiyoz.” O da hacıya gitmeg için hazırlanmış. Ondan soona o ebe dutmuş onnara gıyamamış ben bu sene hacıya gitcekdin ben; ama paramı ilkerim ben, soona gene giderin, demiş. O parayı evlensinler deye onnara veriyo. Başga bi goñşuları da gitceklerimiş. Hep bir gitceklerimişimiş. Öyle gavil etmişler. Ondan soona o gidemiyen ebe... Öbürkünner gitmiş. Ama gidemiyen ebeyi de orda, hajda tuvaf yaparkan, dua ederken, orlarda Peygamber Efendimiz dua ederken o yan başındaki goñşusu hep onu yanında görürmüş.

Soñra ziyaretine gitmişler. Hoş geldiñ, Allah gabıl etsiñe varmış. Demiş goñřu, demiş; ne iyiydi günnerimiz orda de mi, demiş. O da nasıl, demiş. Cenabı Allah ikimize de nasib etdi, demiş. Haa, demiş sayi sen “Ben gidemem.” diyoduñ, demiş. Parayı da, demiş; hayırına vedyidin, demiş. “Nası oldu da?” Ben hacıya gitmedim ki, demiş. “Olamaz. Sen hep benim yanımdaydıñ.” demiş. tuvaf yaparkan, ondan sonra Hira Dağına çıkarkan, şeytan daşlarkan sen hep benim yanımdaydıñ, demiş. Hiş de ayrılmadığ, demiş. Sen nası olu da hani olmazsıñ, demiş. Yanımdaydıñ. Asıl seniñ hacılıđıñ gabıl olsun. Yook, ben gitmedim, dediye de gadını inandıramamış. O onuñ elini öperimiş, o onuñ elini öperimiş. Cenabı Allah oña, o iki gence şey idip de hani hayır, sevāb edip de birbirine gavişdiyo ya, hac sevābı vermiş. (KK299) ve (KK70)

1005. EFSANE:

Uşak’dan bi hoca geliyi Arife Hoca, buraya gadın da. O hacıya gitmemiş kendisi. Başga birileri, arkadaşları hacıya gidiyo. Hacıda onu görüyolā orda. Orda da bi yere hana geçeken eteği dakılyo. şöle yırtılmış parçası, şölemesine. Onu da gelmiřlē ordakı hacılā. Seni demiřlē biz orda gördük, sen bizinen gitmediydiñ, ne zaman gitdiñ hacıya demiřlē. O da ben hacıya gitmedim, demiş. E, gitmediñ de, demiş; aha, demiş; eteđiñ parçası, demiş; bende galdı, demiş; bak, demiş; yırtıldı eteđiñ, demiş. Eteyi alıp geliyi, bi bakıyo. Etek aynısı yırtılmış. Halbüki gitmemiş, gomamış. (KK433)

1006. EFSANE:

Benim ābimiñ arkadaşı hacca gitcek. Ve iki arkadaş gidiyo hacca. Giderken ābim nikâh yüzüğünü o hacca giden arkadaşına veriyo. Bu, diyo... Hani nikâh yüzüğü gezip geldiği zaman efsāneye göre o kendin gitmiş gibi oluyomuşuñ. Orıya gidiyo, dönüyolā geri. Öbür arkadaş da ābimiñ nikâh yüzüğünü gönderdiğini bilmiyo. Diyo ki Memed Ali, diyo sen hacca gitcēni bana niye haber vermediñ, diyo. Ābim de ben hacca gitmedim ki, diyo. Ama ben seni orda gördüm, diyo. Bağurdım diyo, seslendim, beni duymadın. Bakdın, güldün, gitdin, diyo. O nikâh yüzüğünden dolayı gitmiş gibi olmuş. (KK145)

1007. EFSANE:

Garınca Hacıya gidiyomuş ya. Nereye gidiyon? Hacıya gidiyon, demiş. “Nası, bôle?” demişlē. Bôle gidiyon, demiş. “Nası gitcen? Bu hāliñine?” demiş. “Bu hālimine gidiyon.” demiş. “Yoluna çıkdım,” demiş, “haçça varamazsam yolunda da mı ölemem?” demiş. (KK175)

1008. EFSANE:

İşdee hacıya gidiyomuş. Ora gidēkeneli ıığ varmış. Sen arkadeş bizle demiş hacıya gitcen deyoduñ demiş, gitmediñ. Emme sen bizne hacıdeydiñ, demiş. Aynı sen benim önümde gitdiñ, arkamda geldiñ; önümden gitdiñ, arkamdan geldiñ. Hacıdeydin, demiş. Gāri ödüş veriyo ya parayı ondan, heee. (KK175)

1009. EFSANE:

Hacca gitmeyi çok isdēyomuşumuş gene. O da fakir olunca isdiyomuş hep gitmek oraya, gidemiyomuş. Komşuları gidince onu orda görmüşle de hayali görülmüş onun orda kendi gitmemiş burdan, hayali gitmiş oraya çok isdediği için. (KK374)

1010. EFSANE:

Haccı, orayı meselā gidip de isdeyen olunca... Biriii dediler, çok isdemiş orda ölmeyi, Allah orda canını almış, dediler. (KK48)

1011. EFSANE:

Büyük evliya kişilerden kişi, hacca gitmek isdemiş; fakat gidememiş. Ānadabildim mi? Üzülüyo. Ama Cenāb-ı Hak ona bi ilham veriyo. Bi duayla bakıyosun ertesi gün hacca gitmiş adam. (KK187)

1012. EFSANE:

Bi kadın hacıya gitcemiş. Bi gonşunun çocuğu hasdalanmış. Parasını hep ona vermiş. İşde hacıyı gitme şeysinde bizinen hacılık yapıñ, deye iddā etmişlē. (KK231)

1013. EFSANE:

Bizim aa Havız Nevrek deyviriz, hacıya gitdi. Hurda bizim gonşunun ölu var, Mısdafa, derler hani, orda görmüş. Geldi. Mısdafa, demiş gitdi mi hacıya? Ben onu orda gördüm, demiş. (KK91)

1014. EFSANE:

Esgiden bi iplikci varımış. Bi de kral varımış, çok zenginimiş. İplikci de hani ona bakar bakar haveşlenirmiş; aşlık, susuzluk bi yandan. Onu da kral hasdalanmış. İlk geceden çok korkarımış hani sorgusu çoğ oluyi diyerekden. İşde demiş ki benne kim gabirde ilk gece sabahlarsa, demiş mülkümün yarısını ona vercen, demiş. Herkese îlan etdirmiş. Kimse ilk geceden korkusuna grallan girmemiş gabire. O iplikçi de yokluk canına tak etmiş iyice. Ben demiş giren de acık bi zenginlik gören demiş. Onu da söylemişler. Kral ölmüş niyise. Adamı da bir gömmüşler. Melekler durukana... Sorgu meleklerimiz geliyi tābi. Bu ölü bizim hadi de, diyiler; bu canınıñ ne işi var burada, diyiler. Zōra ölü nacab olsa bizim, ni zaman gerek sorguya çekeriz de evela bu canıyı soralım sorguya, diyiler. Sen ne iş yaparsın? “İplikcilik.” Pekii, demiş iplikden kendiñe ne gadar alıyon, garşındakına hak geçiriyon mu, Allah yolunda harcıyon mu? Bi ip sorusundan sabahı etmiş. Sabāle millet geri toplanmış hep, gāli merak ediyi, ilk gece... Gazarlarımız, adamı çıkarmışlar niyise. Adam hiş sōlenmeden düşünürmüş. Millet de bağırırmiş zengin olduñ, zengin olduñ, diye. Né tarafı alcañ diye sorarlarımız. Adam demiş ben bi ip sorusundan sabağı etdim, demiş; bunca mülkü kaç günde veren. Hiş bi şey almıyım ben, demiş adam. (KK221)

1015. EFSANE:

Fatma Anamız ölmüş de Fatma Anamızın mezarını gazmaya varınca toprağı iyilmiş. Ey toprak demiş, en kıymatlımızı sene veriyiz, demiş. O da demiş ki, toprak cannanmış, amali düzgünse, demiş. Hee illā amalin, amal olcag. (KK206)

1016. EFSANE:

Ekmeği etmiş, etmiş, etmiş, tükedememiş geliniñ biri. Biri de gelmiş öte yandan yā demiş, benim hamır tükenmedi, neye tükenmedi? Biri de demiş, kapıyı aş da demiş, gara tavığa demiş kekdirivē (itmek) demiş. Kekdirivēmiş, hamır tükennivēmiş. Öyle derleridi bizde. Nişansız tavık eyi deyildir, derdi anam irāmetlik. (KK76)

1017. EFSANE:

Kırkpınar... Şeyde güreşe tutuşuyolā da Kırkpınar'da yenişemeyolā, yenişemeyolā. Bu Kırk tāne pēlivan, Allah tarafından yok oluyo yāni. Erennere garışiyolā en sonunda. Oraya her sene Kırkpınar güreş tertib edēlē şindi hāli hazırda. Şindi hāli hazırda güreş tertib edēlē, Kırkpınar güreşleri. (KK272)

1018. EFSANE:

Meselā çiçeklē zikir yapāmış. Onu gören görüyo işde. Şeysi, kalp gözü açık olan görüyo. Bizim köyden bi kadın devamlı duyarımış onnarı. Ekseri āşam ezeni vakti duyarımış. Bi de sabağ ezeninde... (KK190)

1019. EFSANE:

Yağmur duasına sürekli çıkıyolar, çıkıyolar; ama yağmur yağmıyo. Sonra bebek Peygamber Efendimizi getiriyolar. Onun üsdünde zāten bulut varmış, hani bulutla gezermiş. Ondan sonra birden çok yağmur yāyo, çok bereket getiriyo. (KK153)

1020. EFSANE:

Salmannālı bi hoca varıdı bizim, yaşlıydı. Esgiden hocalāñ ücretini köylü veridi. E şindi Allah vēcek dē mi yāmır dūasına çıkmış. Onu daa bōle hiç kesilmeden

yāmır yağmış. Len Hocalarlılā demiş eġē acık dā düvā edeydim bu köyü sellen götütürüdüm, demiş. (KK343)

1021. EFSANE:

Bizim bii Hacı Dede rāmetlik, öldü, o annatırdı. Köye bi hoca gelmiş, hiş namaz gılan yokmuş. Esgiden çarık giyēlēdi ya. Millet apdes almaya üşeniyomuş, zor geliyomuş. Yā demiş neye namaz gilmayoñuz siz? İşde apdas almak zor geliyo. E çarıġa demiş mes verilir. Milleti ôle namaza alışdırmış. O hoca deyişmiş, başga hoca gelmiş. Bakmış, yā bôle apdes alınmaz demiş yā, neye camiye giriyoñuz bôle? Bizim giden hoca demiş bôle dedi, biz çarıġa mes veriyoz, onna namaz gılıyoz. Olmaz demiş. O hocaaa esgi hocanıñ yanına gitmiş. Yav sen ne etdiñ bôle? E ben, demiş onnarı çarıġınan namaza alışdırdım, sen de çariksız alışdır, demiş. (KK343)

1022. EFSANE:

Bi de ben diyvēcen. Dévrişlē, aşıklā, dévrişlē, aşıklā saña görünmez. Sen onnara görünüsünj hemen gözünü yumā, gidē. Bi dede varımış burda bizim, o dévrişimiş. Onu da bôle namaza gidēke namaza gidēke bi gün şar şar yāmiş yağmış, gar yāmiş. Sen dede démişlē gitme böyün namaza demişlē şavkıñ yok, şeyiñ yok demişlē. Sakın haaa, öngü lafi baña etmeñ, demiş. Baña şavk şeylē geliyo öñüme, demiş. Ben tesbik çekerereg, namaz gılarag uğraşdım, gazandım. Baña Allah veriy o şavkıñı, öñümden bööööle gidiyo, demiş. Ağzıñızı yumuñ, demiş. Hiş bi daa dimeñ, demiş. (KK80)

1023. EFSANE:

Gadın şindiiğ... Gocası yatıyomuş. Hir gün bakıyomuş gadına gocası, kadın yanında yok, yanında yok. Sabah kakdı mı yanında oluyo. Hatun demiş hiş demiş ben seni yataġağda bulamayon, gece yarısı uyanıyon da, sen nereye gidiyoñ demiş. diyverilmez saña şindiii, beliki gaybederin demiş gocasına. E ben seniñ gocanıñ, ben de dutunan o yola demiş. Ben demiş Mekge'de namaz gılıp geliyon, demiş. Neyinen bulduñ bunu demiş. İsm-İ Āzem duasınna demiş. İsm-İ Āzem duası nēde demiş. diyverilmez o demiş, Guran'ıñ içinde yalnızıñ demiş. Gocasına bile deyvēmemiş. (KK136)

1024. EFSANE:

Bi de birisi varımış. Sāroş bak. O sāroş, durmadan bağırı bağırı bağırı geçermiş. Bu sāroşu tutuklamışlā. Birisi de zatın birisi, o sāroşun sesinnen sabah namazına kaka kaka ibadet ederimş. Onu tutuklamañ, salıverin, deyo, gidiyo da o tutuklayanlara. O sāroşun işeyisi deyo bana éyi geliyodu, deyo. Uyumayodum. “Ah, uh, Allah!” filan deye sokaklāda bağırımış. (KK375)

1025. EFSANE:

Bi tānesi dindarmış, bi tānesi de beynamaz... Fakat o beynamaz olan, o namaza gılıñca onu vahşi hayvanlar rağatsız etmesin déye başını beklēmiş, namaz gılınca gadak. Tābire göre bu atmış - yetmiş sene berabā yaşamışlā. Sādacım, demiş, helallaşam artık, demiş, ben yoluñ soñuna geldim gibi. Benim içün bi irket namaz gıl, demiş o dindar olan. O da gılmış. Tabii ahiretde deyo u namaz gılan adam, bi namazı ēsikmiş. Mahşerde, deyo, goşuyo. Bi namaz, ödüş namaz veriñ, bi ödüş namaz veriñ. Bi tene tamamlasa Cennet’e gitcek. O bi namaz gılanla garşılaşıyolā orđa. “Allāa!” deyo. Lan sādac, beñ şāhidin ya ömürün soñuna gadak namaz gıldın, diyo, u gadak namazınan sen Cennet’e gidemediñ mi, diyo. Gidemedim, diyo. Hani señ bana bi namaz gıldırđın ya, deyo. “He.” “Al onu ben sana hediye, helal etdim.” diyo. Al, doldur namazını da git, diyo. Adam gidiyo. Bakıyo adam ođa oturuyo, bi namaz veren adam. Bu da cōmetliğın simgesinden. Ondan eveli gitmiş orāya. (KK183)

1026. EFSANE:

Nur gāri, nur o. Hana ölen oldu böyün neyse oraya biii fennos gibi nur enerimş iyiseñ, galbiñ iyiyse, niyetin iyiyse. Kötüyseñ bi şey yok. Öyle denir ilk öldüğü gün. Fennos enmiş, derlē; nur endi, derlē. (KK398)

1027. EFSANE:

Hacıdan gelen daş var, anam onna ilancık hasdalığı dutuyı, kavası ağrıyise, dizi ağrıyise onu üşler adam. Meselā hasda adam gider, geri gelir. Üş sefer gelir. Aynı gene dutar o daşı, o daşa ilancık daşı, deriz biz ona. Dutabiliseñ, Besmeleyle gorsañ duruyumuş. Besmelesiz goduñ mu gidip varıyımış. Öyle diyiler gerçekden de. Bāzısı da üermiş, dişisi oluyumuş ürüyümüş. Onu arpa ununun içine goruz, yiyimş

he, onna beslenir. Gömeriz onuñ içine, orda durur, hasdaya dutarız, aynı aldık mı aynı gene gömeriz onuñ içine. İlançık daşı, denir. (KK313)

1028. EFSANE:

Cenāb-ı Allah kullarına deyecek ki ey gulum ben yaşlandım, beni hiş ziyāret etmediñiz. Gul da deyecek ki Yā Rabb'i sen bizi yaradansın. Biz seni nasıl ziyāret ederiz? Dünyāda benim bi yaşlı gulumu ziyāret edeydiñiz beni ziyārat etmişke ecir, sevap gazancādiñiz, deyo. “Ben hasda oldum, beni ziyāret etmediñiz.” “Yā Rabb'i! Biz seni nasıl ziyāret ederiz? Sen hasdalıklara şifā verensin, dirildensin.” “Dünyāda bi hasda gulumu ziyāret edeydiñiz beni ziyārat etmiş gibi olcaktıñız. Benden ecir, sevap gazancaktıñız.” deyo. Onuñ için yaşlıları ziyārat etmeniñ, hasdayı ziyārat etmeniñ çok eciri, sevabı var. (KK230)

1029. EFSANE:

Öte yakadan araba geliyomuşmuş yüklüü, hana gağrı geliyomuşmuş. Şu gağrı, demiş; ne güzel sarmışlā, demiş garşidan. Ecik beri gelmiş, gağrı devrilmiş. Hana göz eriyomuş. (KK81)

1030. EFSANE:

Şindi adam acık apdessiz, namazsız bi şeyimiş tabii, gadın da apdes namāzındeymiş. Bi çıkı altını varımış. O altınları adam gızıyomuş biliyoñ mu? O da añmamış, goyomuş bi yere. Ordan alıyomuş. Öle şey edēkene Bismillah çekmiş gene altınları gomuş. Ordan adam bu altınları ordan almış, götürmüş dağa bi yere nereyeyse össeñ bi yere gömmüş gelmiş. Yā demiş bi gün gadına gāli o altınları alıp getir bakam bi demiş. Gadın gitmiş, aynı goduğu yēden o altınları almış, gelmiş. Aynı duruyomuş. Adam yā demiş, bunu götüren benin, bu nası oldu şindi demiş. Ondan soñra da adam apdasına, namazına inanmıya başlamış. (KK123)

1031. EFSANE:

Deli Mēmed, deymenden geliyomuşmuş, Ulubey deymenlēnden. Ooo şeyde, boğazda geliken. Düyün varımış, düyüne davet ediyolā. Yimek yi de yolā, yimeyi yimeyo dedem, Mēmed Dedem. Yimeyi yimeyo. Bôle bakıyo. Geliniñ gıyına oturmuşlā. Dedem o zaman sığara içiyomuşmuş rāmetlik. Bakmış ebemiñ gömleği, enterisi, onuñ enterisi. Usulcacıg sığarayı şöle onnā göğmeden orayı yakmış. Eve

vādınağ gız ırāmetliğe şu seniñ felan enteriyi bi al, ge. Almış gelmiş, şeye cığarayı şey etdiği... “Göğdün mü?” demiş. Bak, Bismillahsız gomuşuñ bunu buraya, demiş. Bundan geri Bismillah çek, ne gorsan Bismillāyına go, demiş. (KK143)

1032. EFSANE:

Eveli adamıñ birii... Bi yere bi cāmi yapılyomuş, bi köye. Adam hiç hayır aşere yaramamış. Öteden gelirkene yerden bi daş alıyo, cāminiñ köşesine goyo. O adam cennete gidiyo. Bi daş alıp yere goyo, para pul da vēmemiş, bi daş alıp yere goyo. Adam cennete gitmiş, derlē. (KK286)

1033. EFSANE:

Sicimli Guyusu’nuñ orlāda birisi amānet, gelinine para vēmiş. Ben demiş bunu isdicen bi gün demiş. Gelini de o parayı Besmelesiz gomuş goduğu yere. Akşamdan da şeytannā düğün ediyomuş. Adam diyen gāli bi düğüne gatılmış. O kesiyi, gadınıñ sırtındaki elbiséyi Besmelesiz keymiş, gadınıñ sırtındaki elbisiyi, ondan sōna bağlandığı yazmayı hepisi, bakmış benim geliniñ elindekinnē bunnā demiş, para da benim vēdiğim para. Sigara içiyomuş. Benek benek her yerine deyirmiş, yazmanıñ veya elbiseniñ.

Gelinine demiş ki benim sana, demiş; vēdiğim parayı getiri misiñ, demiş. Gitmiş bakmış gelin sandıkda para duruyo; ama para nemnenmiş, ıslanmış para. Gızım, deyo; ben sana bu parayı guru vēdim, nası nemlendi bu, deyo. Ben de bilmeyon, deyo. Seniñ, deyo; akşam sırtında ne varıdı, diyo; bi al gel bakam bi, diyo. Alıp geliyo giydii elbiseleri. Bakıyo ordan ordan yanık. Ben, diyo; akşam bunu birileriniñ sırtında gōdüm, diyo. Ben buna işaret vēdim, diyo. Bak bu elbise seniñimiş, diyo. Bil ki Besmelesiz gomuş, almışın, diyo. (KK199)

1034. EFSANE:

Öteki... Gocası... Vēre gāri besmele çekip “Bismillailirrahmaniram.” Buraya goyomuş, besmele çekip goyomuş. “Gāri seniñ besmeleñden öldüm ben.” demiş. Ne deye sen her zaman besmele, besmele demiş. Pareyi veririmiş o. Götürürmüş, pareyi oraya gor gelirmiş, besmeleyle. Orā gormuş. Būğün adam da bunu ğalmış, kesesinne guyıya atmış da gelmiş. Besmeleyle gö ya. Niyse aradan geşmiş, iki gün geşmiş. “Geti o paraları al ge demiş. Félançaya borcumuz vā, verem.” demiş. gitmiş, “Aaa!

Bu kese ıslak ya!” demiş. “Nêrden aldıñ sen onu?” demiiiş. “Godiğim yerden aldım geldim ya kese ıslak!” demiş. Bak, Besmeleyne goyo, Besmeleyne alıyo ya... O guyıya atmış gelmiş. Cenâb-ı Allah, melekî getirmiş onu, aynı yerine gomuş. “Kesem ıslak yannız, neden ıslandı bilmeon.” demiş.

Adam o zamana gadak eeşeye gâri ... O zaman adam ni hiş bi şey dimemiş gâri ona. Aynı beldieñ gibi yap, demiş. beldieñ gibi et, demiş. bi besmele... Onu, kese ıslak olmasa gâri bilmicemişimiş. (KK175)

1035. EFSANE:

Eğridir’de bi tâne evliya, dedim ya. Tabi onna hep dalga geçiyolarımış. Hep annatıyomuş. Eğridir Gölü deyomuş altın oluyo Hıdırelles günü. Ben dua ediyom, deyomuş. İnanmayolarımış, dalga geçerlerimiş. Gene böyle konuşurken diyolar bu sene, diyolar hoca madem ôle gelelim. Tamam, diyor, gelin. Gidiyolar Eğridir Gölü’ne, Eğridir’de. O dua ediyo, öbürküler âmin deyo. Göl altın oluyo. Yannız deyo ki tamah etmeyin, yâni, saldırmayın. Yavaşca isdediğiniz kadar alın. Bunnar şindi altını görünce bi saldırıyollar. Şakır şukur atarken hepsi su olup geçiyo. Eyvah, diyo; bak, deyo; zengin olcaktınız, deyo; şimdik, deyo sahib olamadınız, tamah etdiñiz, diyo.

Ölüceği zaman da adam bunu demiş, beni demiş falan ağacıñ altına gelin, alıñ, demiş. Gidiyolar ki ölmüş, orda yatıyo. Alıp geliyolar. (KK349)

1036. EFSANE:

Çocuğa bakmaya gitdiğim yêde Ulubeyli çok iyi bi tâne gadın varıdı. Akşamdan o gün, Hızır gecesi gün akşamdan tereyağnı masanıñ üsdüne koymuş. Camı aşmış. O tereyağ onuñ hiş bitmemiş tereyağsı. Hiş tereyağsı bitmemiş. Gardeşine bi gün söylemiş. Ondan sōna tereyağsı bitmiş. (KK190)

1037. EFSANE:

Geçen sene mi ne yengemden maya isdedim. Yengem de gativédi. Sōnra telefon etdi. Abla mayayı kes, dedi. “Nooldu?” dedim ben. Gerçekden zoruma gitdi o anda. Ben ôle şey düşünemedim. Ben mayayı kesmedim. Mayaları dutmuyomuş. Abem yoğurdu mayalayomuş; ama maya dutmuyomuş, bi tâne yoğurd dutmuyomuş. (KK329)

1038. EFSANE:

Üç arkadaşlarımış. Üç arkadaş şē edēken Allah onnara, hepsiné de mal vermiş. Meselā sene, bene, geline; üçümüze de sermāye veriyō. Bir gün de evine müsafir oluyo, hepsinin evine müsafir oluyo. Kim müsafir oluyo? Hızır mı? Gelene Hızır bil, hazır bil, derlē. Meselā ilk önce geliniñ evini gidiyo. Deyo ki “Bene şunu yemeg getir, bunu getir.” Yok ku, déyo. Ne getiren, deyo. Onuu variyo, onuu şey ediyō, deneyyo. Seni geliyo seni de deneyyo. Sonrā beni geleyyo sıra. O deyo ki “Acık bi şey var.” deyo, yemeg birişib geliyo. Goyo önüñe. Adam yicikce onun yemē fazlılaşyō. O yemeg fazlılaşyō. Böle derlēdi, bilmeyon. Ötekinnēn elinden almış, öteki onu doldurmuş. Hiçbi şeysini, malını mülkünü ellememiş. Yeninden mi akdı, nerden akdıysa haFtalarca o yemeg bitmedi, demiş. (KK231)

1039. EFSANE:

Dedem rāmetlik annatıveridi. Sütçününkünü annatıveridi. Sütçü varımış gızım, derdi. Sūdū satmaya gitmiş. Para birikdirmiş, birikdirmiş. Süde derdi hana çok olsun diye hep süde su gatmış. Ondan sonra da hacıya gitmiş. Hacıda vapurdan geçiliyomuş deñize. nēden deñizden geçiliyoduysa ya gāri onu ôle annatıveridi. Deñizden geçiyomuş, dēdi. Sūdün yarı parası düşmüüş. “Paramıñ yarısı düşdü, Paramıñ yarısı düşdü...” diyomuş derdi. Ondan sonra da demişlē işde neden böle demişlē. Seniñ parañ yarısı düşmüş, yarısı duruyo. O zaman akli başına gelmiş adamın. Ben demiş süte demiş çok su gatdıydım, su parası suya düşdü, süt parası cebimde galdı, demiş. (KK15)

1040. EFSANE:

Şimdi o şöyle, derler yāni... Birisiniñ gözü çok ererimiş, yāni insanı hasda etcek şekilde, çatlatcak şekilde gözü çoğ ererimiş. Bi katar geçiyomuş, Deve katarı. Demiş ki, Türkan şu deveyi çatladıveren mi, demiş, gözü eren yāni. O da çatlat, demiş; görelim, demiş. Yāni nazar ercek şekilde bakıyo, deve devam ediyō yoluna. Gidiñ, bakıñ, deyo ya diyo havıdınıñ ağacı diyo çıtlıg ağacıdır ya yükü çöreg otudur, deyo. Bakıyolā yükü çöreg otu veyatda çıtlıg ağacı. Ondan ermemiş gözü. (KK229)

1041. EFSANE:

O Karabol köyünde şimdi hâlâ hayatta Fadime deriz bi kızcâz var. Bi gün nası olduysa nazar gibi, sara geçirir gibi bi durum oldu. Çocuk çıldıracak. Bırakıversek kendini bi yerlerden atacak veya başını daşlara vuracak, kendini öldürecek yav. Ôle bi hâl oldu. E, goşdular, geldiler. “Davut Hoca bôle oldu, nécez bunu?” falan... Hey yâ Rab! O günlerde şey de yo, araba. Nerden bulursun arabayı? 1971 mi neyisene... Benim de bi Alman motorum vardı, Allah-u Ālem. Bindik, arkama da birisi bindi, çocuğu da sarındı. Üş kişi birden motora bindik.

Bunu iyi yapāsa Karabol’un imamı yapā. Hakkatan okur, üfürüveridi. Bi şey almazdı pek. Aldık, götürdük hocaya. Hoca dedi ki “Getirin bakam.” Caminin mihrabının olduğu yere... Çocuğu bi okudu. Dā çocuk okurken bôle hani ne biliyim ben ādetā yumuşadı, serildi, serperdi, olduğu yerde kaldı. İnanır mısınız “Bu,” dedi “Burda birkaç saat uyusun.” Bir müddet sonra çocuk uykudan uyanıyo. Uyandı, hiç bi şeyi yok. Çocuk da sekiz-dokuz yaşlarında... (KK73)

1042. EFSANE:

Elif Eviniñ Durugadın’ıñ bi gızı olmuş. Gız hasdalanmış, hiç ayānın üsdüne basamazmış. Gāri dokdur dokdur gezdirmişlē. İzmirlere mizmirlere... Durugadın sırtına bindirmiş gelmiş çocuğu, rāmetli anama “Aba, bi buna okuyvē.” demiş. Anam da “Okuyveren yavrım.” demiş. O gün anam okuyvēmış. Üç yo gel de okuyveren, demiş. İki yo dā gel, demiş. Gece yatdığı yēde çocug “Anā! Ben tuvālete gitcen. Ben diñelebiliyon.” demiş. Ben bunu anamdan da duydum, Aliguzuların Neslān Yengemden de duydum. Kakmış, tuvāletine gitmiş, gelmiş. O çocuk iyi olmuş bak. (KK37)

1043. EFSANE:

Hazreti Peygamberimiz, bi gızı vāmış. Dereden adam... Bi elma düşmüş, Hazreti Peygamberimizin yerinden düşmüş. Elma dereye aşşā gelmiş. Adamın biri de almış, olanın biri, yimiş. Ta gide geri dönmüş. Geri, nerde bu elmanın deye... Ta Hazreti Peygamberimizin evine vāmış, bi elma için. O da, demiş ki hana bu elmanın sayibi benim, demiş. Bene kaç sene, demiş; çoban durusañ, demiş; ondan sōna gözü gōmiyen gızımı alırsañ... Onnarı hepsini etmiş, derlē. Ondan derlē adam hani şeysi

bitmiş. Gızınıñ yüzünü bi aşmış, hiç gızında ni körlük varımış, ni bi şeylik varımış, derlê. Bir elması... (KK289)

1044. EFSANE:

Bi tâne de şey, der, bizim köyde yaşlı nine vardı. Oğlanıñ biri, derdi gızı çok seviyomuş, derdi. O da seviyomuş da, derdi oğlan hana bôle oğlan, derdi o gızı almadı, o gız da, derdi başkasına varmadı. Sonra demiş, derdi gız, derdi “Naha Yaradan’ım! Allah sana bir çocuk vêmesin.” demiş, derdi. İntisar etmiş olana. Bôle derdi saçını dutunca bôle yolmuş ocā atmış. İntisar yapmış olana. He, büyü gibi intisar etmiş.

Asla sonra o gadınıñ adam sonra garısı hamile olmuş. Hem gadın ölmüş, hem çocuğ ölmüş. Tekrā gıza geri gelmiş. Ben seni alcan, deye. Asla ben sana varmam, demiş. Bôle derdi bir bôle insan içinden gelerekden ah dedi mi, ah diyenin ahı yerde galmaz gızım, derdi yaşlı ebe. Bu, benim kendi köyümde, bizim o yanda olmuş, Ormandamı’nda. (KK289)

1045. EFSANE:

Ayşe Teyzemin canı -Esmā var teyzemin kızı- ona hamileyken canı et istemiş. Et istemiş, et istemiş. Tabii onlar da fakir, et de yok. O zaman dā sürüleri de yokdu galiba. Et alamamışlar. Ondan sonra neyse tam böyle doğurcağına yakın eti almışlar, eti yemiş; ama artık hani canının ta isdediği zamanda alamamışlar. Ondan sonra Esmā doğuyo. Esmā’nın dudağıyla şeyi arasındaki et yok. Çocuğu ameliyat ediyorlar. Burasında yok Yāni, bi deri tabakası yok. O ameliyat yeri var. Şimdi onu İstanbullu biri ameliyat ettiriverdi. Biraz dā konuşması düzelmiş. Konuşması sanki bôle biraz ağzını kapatmış da öyle konuşuyomuş gibi çıkıyordu. Baya çocuk da kendisini şey yapıyordu hani. (KK39)

1046. EFSANE:

Benim bey, Afyon’a maden suyu taşıyo, meşrubat bayisi. Simav’dan yük çekiyo. Eynal’a da giren, bi yıkanan, terleyen deyo. Terli, kirlı giriyo hamama, buraya gelmişken deye. Orda birisi babasını yıkamış, keselemiş, havlu getirmiş, gurulamış. Benim bey bakmış, Allah’ım bana üç dane gız vēdin, oğul evladı

vemedin, böyle bi damat v̄e de sevindir, bak babasını nasıl yüdü yıkadı, demiş. O bize damad oldu. Duası geçdi. (KK365)

1047. EFSANE:

Şindi gine benim babamın... Paşa Halamız varıdı. İşde bu dîni sohbetlêden. Köyde bi gabağaç varımış. Çapıt bālayolarımış. Allā'm olan çocū v̄e, ekiz v̄e işde. Köyde de bi dindar pelFan varımış. dindarımış pelFan. Demiş ki bu köylü şaşırđı. Sāde Allah'a yavlanır. Bunnā ağaca yavlanıyo deye nacağı āmış, onu kesmeye gitmiş oraya. Hızır aleyhisselam garşısına çıkmış. Kesme o ağacı, demiş. Kesceñ, kesmecen deye gucak gucağa gitmişlê. Hızır aleyhisselam yıkmış pelFanı. Din guvvatı varımış onda. Demiş sādaç gel anlaşıam, demiş. Sana ben her gün bi altın getiren, bak şindi, her gün bi altın getiren, bu ağacı kesme. Altını görünce pelFan, peki, demiş.

Yirmi dokuzuncu gün altın gēmemiş. PelFan almış nacağı, gine o azadı kesmeye gitmiş. Hızır garşısına geçmiş, kesme o azadı, demiş. "Kesiyon." Bunu çıtırdativemiş. Ardacıñ içine sokmuş Hızır. Sādaç, demiş, ben seni ilk geldiğinde yendiydım, demiş seni. Beni şindi nası etdiñ böle, demiş. İlk geldiğinde iman gücü varıdı, demiş. Seni yıkamadım, demiş, şindi para gücü v̄a demiş. Para için geldin, güç gāmadı, gırdım gollarıñı. Hadi de eyvallah, demiş. (KK183)

1048. EFSANE:

Bizim amcam Adanalı ya (Ortabağ köyü) o aaynı, bizim abam annatıvırıyi beygiriñ kellesini diyi, ölü kemiğe okudu okudu diy, bak bunu gömün geliñ. Yalnız buluncak yere gömün, sonra bak yāmır açılmaz. Aslı yokdur bunuñ ya. Gömdük diyi dereniñ kenārına, aynı yāmır yādı, yādı, yādı... Gidiñ, çıkarıñ, geliñ onu demiş. Bizim Omar Hoca, bizim emmim olur o Omar Hoca. Öyle okurdu diyi, yāmırı yādırırđı. (KK214)

1049. EFSANE:

Bizden önce şôle biii vaka geçiyo hoca burda yāmur duasında. Ben hatırlamayon onu, bize anlatıyolā yalnız, çok esgi de deyil. İşdee Garbasannı Āsım Hoca, şimdi bunu getiriyolā. Diyollā ki işde bi beygir kafasını gideceğiniñiz, Karağallı Deresine o çaya bi ipe bağlayıp bi yere bağlacañız deyolā, o adam. Götürüyolā bii afedesin at kafasını, götürüyolā, şeye sallayolā, nehire, ırmağa. Çlandıras'ı

biliyoñuz? Oraya sallayolā. Şindi burda bi dua oluyo. Alıyo mu hocam bi yāmur, alıyo mu bi yāmur. Bu sefer afata dönüşıyo yāmur. Şindi Āsım Hoca rāmetlik, diyo ki çabuk deyo işde hızlı olan, birer ata binen iki kişı gitsin, o kafayı ordan çıkasın. Gidip çıkarıyolā, yāmur ağırlaşıyo. (KK64)

1050. EFSANE:

Şindi yāmur duasına çıkıyolarmış köyde. Fakat Gayağıl'dan da Şakir deye bi hoca vā bizim köyde. Hakına oluyo gāli o zaman. Parayla falan şey yok, deyvē, hoca dutulmuyo, maaşlı değil. Harmandan harmana hak veriyoz o zaman, buğdey hesabı ôle. Kuraklık... Millet yāmır duasına çıkıyo, yāmiyo, yāmiyo. Yağmaz sizin duanızına diyo. Ben diyo bi dua eden diyo, bi Cuma günü. Bakın, diyo, yāmır yağıyo mu yāmiyo mu. Bi duaya başlıyo. Daha beş dakika geşmeden bi bulut... Camiyi filan sel alcak nerdēse. Şakır şakır şakır... Milletın ayakkabısını falan sel alıp gidiyo. Millet aman hocam, yaman hocam, elini ayağı öpen, bi dua et de durdur gāli, yoksa köyü sel alcek gitcek, diyo. Ondan sōna bi dua daa ediyo gāli bu Şakir Hoca. Duruyo, yāmır duruyo. İşde böyle bi şeysi vā, hikāyesi vā. 1958-59 senelerinde. (KK416)

1051. EFSANE:

Bunun babası rāmetlik... Omar Hoca vardı. Hatdā bi sene burda imamlık yaptı, bōle bi sandık kitabı vardı hocanın. Yusuf Dede bene git, dedi. Yıl da bi gurak... Yāmır yağmıyı, ekinner hōle galdı. Git, deedi, beygir kafası bul. Esgiden Sirge'de beygir çoğ olurdu. Beygir kafası, érkek beygir kafası... Çemcık Deresi derler, Sirge'niñ öbür yüzünde. Gitdim, ordan bi beygir kafası buldum, bütün. Bunu, dedi Yusuf Dede; götür Omar Hoca'ya. Okur, bi de üsdüne yazı yazar beygiriñ kafasına. Okutdum, beygiriñ kafasının hér yannı esgi yazı yaptı adam. Bilmiyin ne yazdını. Bunu, dedi irāmetli; bi esgi humayın... Humayınlar (beyaz bir kumaş türü) olur ya... Beyaz bi humayına dola, çayın gıyına elet (ilet, ulaştır, götür). Çayın gıyına elet; yalnız çayın içine gömme, suyuñ içine, az kenarına göm. Yāmır yağar da açılmaz. Bak, açılmaz, dedi adam bi de bene. Hani kesin biliyi gibi. Açılmaz, yāmır yağmıya durdu mu, sular akmıya durdu mu onu al. Eyere çaya bi su gelir de o kemiği götürüse yāmır hiç kesilmez, dedi adam bene. Bak dediği gibi de aldım gitdim çayın gıyına, hani bi yaş bii çakılıñ içine gömdüm. Gömdüm len çok geşmedi yāmır bi

başladı, bi başladı. Hemen gitdim, bakdım, derelere su geliyi. Gitdim gâri, onu ordan aldım, kemiği çıkardım. (KK422)

1052. EFSANE:

Biz ekmek yapākana hamırı bezelēyoz. Bôle yazarkana ya burdan kaldırıp da tekneden bôle akdı da kopdu, şôle fırladı mı ona bi müsafir gelecek deriz, yiyici. Muhakkak o gelir yimeye. O çıkā, ha. Ordan onuñ nasibi ufacık bi parça düşē isgıranıñ ucundan. Ordan biliriz biz gelceği musafiriñ. (KK399)

1053. EFSANE:

Yāni esgiden burda biiiğ yaşlı birisi guyuya gidiyomuş, ee dere tarafında guyu varmış. Orda guyunuñ başına vāmış. Eeee yaşlı birisiymiş, devvamlı okuyyomuş. Okurkan orda guyuda ipi yetmemiş. Yā Rabb'im, demiş; bana bi yardımcı gönder, suyumı burdan doldurayım, deye. Da orda bi ak sakallı birisi enmiş, govasını doldurmuş. Yā Rabb'im, demiş; çok şükür, demiş. Adam ıığ gaybolmuş. Bunu bizim çocukluumuzda işiy Hasiiibe Ebe varıdı ya, he, o annatırdı bize. (KK388)

1054. EFSANE:

Orda İtecik Dedesi vā gızım. Nazmiye'yi dedeye götürdüm ben. Ordakı bekçi bana "Kendi de alsın, sen de al." dedi. Bi kısım toprak Nazmiye aldı, bi kısım toprak da ben aldım. Azadın bôle oyuğu vā. Eliñi bôle sok, dedi. Bôle elimiz buraya gadā gidiyo. Ordan birē kısım toprak aldıg. Hiç ardıñıza bakmañ, dedi. Ta dereye endiñiz mi o zaman avcıñızı açın, dedi. İkiñiz de birē böce çıkāsa bi çocuğu olur, iki böce çıkāsa ikiz çocuğu olur, dedi. Ölü çıkāsa olmıcak, dedi. Oldu o zaman çocuğu işde. Nazmiye'nin ilk çocuğu orda oldu. Yalnız çocuğu oldu mu buraya gelcēniz, burda gurban kescēniz, dedi o dede. Gurban orda kesiliyō. Bi çabıt bālayoñ oraya.

Bunnā burda kesdilē gurbanı, şindi deyveren, İtecik'de kesmedilē. Tabii orda kesmediñiz. Öldü o çocuk. Çocuğun olusa ya Selim vēceñ adını ya Selime. (KK37) ve (KK393)

1055. EFSANE:

Şindi biriniñ çocuu olmayomuş biliyoñ mu, çocuu olmayomuş? Dutlacalı Deli Münüb, başına bi gırmızı dolangeç dolamış, şuuu tiren yoluna gitmiiış, orda gāli bilet kesiyolā. O bilet keseniñ de çocuu olmayomuş. Dede, demiş; önkü sarığın neden seniñ önkünce, demiş. O da demiş e gızım demiş, çocuu olmayan gālā ben tekkeyindir de demiş buraya bana bağlanırlā, demiş. Gidivemiş gāli yazzıg bi gad elbise almış gelmiş, adama keydirmiş. Deli Münüb dediği adam, işde deli. Neysene gāli... Ana! Gadınıñ çocuğu olmuş. Bak, ona inanmış gāli. (KK83)

1056. EFSANE:

Murat Amcam irāmetlik muhtarımış o, köyün muhtarı... Ondan sōna o saten atını hiç şey yapmazmış, hana çok severimiş. Ölünce de atı onuñ kendine ālamış. Dağdan goşmuş gelmiş. Çayırda çakıldığı zinciri kopartıyo. Eviñ eTrafında dönüyo dönüyo, bōle geliyo kapınıñ eşiğini ayāanna vuruyo. Eñ sonunda atıyo kendini oraya, ālayo. Babaannem irāmetlik deo ki “Eyvah! Mırad’ım öldü.” dio. Amcam Uşak’da ölüyo o zaman.

O da çok acı bi şey olmuş. Babaannem annatırdı. Amcamıñ dayısı gayınıniñ hanımını kaçırıyo. Amcam da muhtar ya... O zaman köyde polis şu bu yok. Candarma geliyo. Geliyo, muhdara soruluyo. Bu deo hana “Seniñ akrabaları oluyo, köyün de muhdarıñ, bunnarı nereye goduñ? Biliyoñ mu? Sen bilmeñ ilazım.” Babaannem irāmetlik de onu kardeşim geçirdi deye alıp geliyo, afedesiniñ samanlığa saklayo. Amcamı mahkemeye çağırıyolā. Amcam ondan ölüyo benim. Ondan sōna deyo ku “Ana! Ben evden gidiyom. Bak bunnarı eve getirme, evden uzaklaşdır. Baña yemin etdirilē. Evde yok, deye yemin ederim.” deyo amcam. Ondan sōna ebem de yokādan indiriyō da, samanlığa goyo onnarı, saklayo. Goya gardaşına yardım ediyō. Amcam oraya gidiyo. Mahkemedan çıkākana yemin etdiriyō orda hākim. “Benim evimde yok.” deyo o, yemin ediyō. Mahkemeniñ kapısından çıkākana “Gafamdan bi gaynā su devrildi.” demiş. Orda bi baş ārısı... Bi baş ārısınnan geliyo.

Amcam zenginmiş benim, dedem varımış onun babası. Deo “Ne gadā servendim varısa saña şu gadak altın veren. Nōlur beni hana gurtā.” deo dokdura; ama imkân yok. Ondan sōna o atı onun Uşak’da öldünü biliyō. Dağdan geliyo, o eve bōle eşiğe, evin edrafında dönüyo dönüyo bōle ayānnan vuruyo eşiğe. Eñ son atıyo,

bôle gözlerinden yaş dökülüyo. O zaman babaannem deo “Eyvah! Mırad’ım öldü.” deo. O zaman amcam ölüyo. Çok acı bi şey. (KK188)

1057. EFSANE:

Benim başıma geldî. Hindî bu evi yapıdırıyon. Dayıñ Avusdura’dâ. Uğur’um güçcük hôle. Yörük’den iki geçi aldık, geldik. Biri hasda oldü, hu yüzde galmış. ıraz Ebe rāmetlik dediy kî “Hatca, seniñ geçi pıynarıñ dibinde yatıp duru hu yüzde.” dedi. “Uğur’um!” dedim “Hadē al, ge geçimizi. Horda yatıyomuş. Saña beş lera verēñ.” dedim çocuğa bak. Çocuk gitdi, geçiyi aldı, geldi. “Hade len!” dedim. “Eviñ çocuğuna beş lera mı verilirimiş.” dedim. Bôle galdı. Söz vakdında anılı, bu garēlē. Amanıñ ertesi gün bi goşumlug danam varıdı. Esg köyün derece Elime’niñ Hasan bi daş goyuvēmiş, o orda öldü mü; bi goyunumuz varıdı, Cavır Āmat deye bi adam çalışıyodu bu köye orda toklumuzuñ k.tünü bişirdim.

Hocaya baktırdım. Gızım, dedi, sen birine “Bi şey veren.” demişñ, dedi. Vēmemişñ, dedi. O da yemiñ yerine geşmiş, dedi. Ondan sōna da “Allā’m!” dedim “Töbelē töbesi ossuñ bundan sōna.” dedim. (KK196)

1058. EFSANE:

Peygamberimiz mezarden geçiyomuş. Herkez tabi giden gitmiş, giden gitmiş. Bi ceez genç oğlan çönmüş galmış mezēde. Geçerkene o da demiş ki sen burda ne oturuyoñ demiş. E, ben demiş burda herkez Guran’a gitdi, taksim olcag. Yalnız ben demiş öte dünya, yalan dünyada bi iş yapıdım demiş, onuñ işeysine gidemeyom ben demiş. Ne o? Ben demiş işde amcamıñ gızı varıdı bi Āşa demiş, adı Āşa’ydı demiş, oña nişanıñdım, onu da almadım, demiş. Almayınca onuñ intizarını çekiyon burda demiş. E ben gideñ ona demiş, sizi halleşdiren. Neyse e olu mu? Git. Vāmiş, goca gāri olmuş, saşları ağāmiş. Neyise bôle bôle, demiş. Benim demiş esgi güzelliğimi geri getirsiñ demiş, esgi gençliğimi de getirsiñ, o zıman hakgımı hallel ederıñ. Yoğsa etmam, demiş. Yah, yah! Tüylerim ayaa geliyo gızım. (KK83)

1059. EFSANE:

Diiğvamlı üsdümüze üsdümüze dam yapmışlā ya yol gıyısına. Bek günahımız gızım o. Bi karış aldıñ mı diyooo miğzarında zıngır zıngır ötceñ, diyo. Beek günah, diyo. Ōda seniñ, benim hakım varımış bi sürü. (KK80)

1060. EFSANE:

Şeytan dağlāda geziyomuş. dağlāda gezēkene Şeytan'ın yavrısını keçi deye kesiyolā, yiyolā âdemoğlu. Şeytan'ın kaç dene adı vā: Hāris, İblis, bi sürü adı vā. Melaikelerin hocaīmışımış Şeytan. Şeytan'a deyo ku babası gāli Şeytan'a gāli deyo ku "Ölum Vesves nēdesiñ sen?" deyo. "Âdemoğlunun garnındayın." O da deyo ku "Sen içēden vesves ölüm, ben dışādan vesves..." deyo Şeytan. Hana însanın garnına vesvese giriyor ya. Her tarafda şeytanlığını yapıyo bu Şeytan. (KK375)

1061. EFSANE:

Dedem irāmetlik dēdi. Bi adamın dēdi yüz dölüm tālası varımış, dēdi. Öküzün biri garaymış, biri alaymış, dēdi. Bi çift goşmuş tālaya, dēdi. Adamın adı da Alı'ymış, dēdi. "Dāaah! Yürün ölüm bakam. Bu tālaya çift goşan vā mı adı Alı, öküzü ala. Yürün guzum." dēdi. Adam keyfe gelmiş. Toprak da dile gelmiş, dēdi. "Duur beyefendi! Sen dokzan dokuzuncusuñ. Bu tālaya vā mı öküzü ala, adı Alı çift goşan. Bi dā gelise yüz olacak." demiş, dēdi. "Bi sen deyisin." (KK142)

1062. EFSANE:

Def hakkında bilgim var, tef dediğimiz. Süleyman Peygamber'in Belkıs'ıla evlenip Belkıs'ı Müslüman edip de Mısır Kraliçesi Belkıs'ı... Hatdā şey cin, o ciniñ adı, dilimin ucunda. "Söyle Süleyman, isde Süleyman tahdıyla beraber sana getiriyim." dedi, diyo. Ve getirmiş de cin. Belkız, Müslüman olunca evlenmek isdiyo ve onuñ kına gecesinde mahabbet etmek için efendim guzu derilerinden kasnaklara tef gerdirdiği söylenir. (KK271)

1063. EFSANE:

Geceleri gidēlē. Érennē, érennerine gavişırımış. Onnā tef çalarımış. Onnā hindi tef çalması ne biliyoñ mu? Bunu da gayınnamdan duydum. Şindiii çok uşmıya başlamışlā zikir edēke, çok uşmıya başlamışlā. O zıman tef çalmışlā, onna endirmişlē uçannarı. Ondan çalınmış o tef de. İlk tef ondan çalınmış. (KK136)

1064. EFSANE:

İşde bu selamları yayıñ diye Allah'dan emir geliyo. Hızır aleyhisselam geçiyomuş. Biri çift sürüyomuş. Selamün aleyküm, diyo. Bırçak ekiyon bırçak, diyo

adam. Selamı bilmeyo ya. Golay gelsiñ, deyo. Hacı Mēmed'inen ortak ekiyon, deyo. Hadi Allāismarladık, deyo. “Ben ekcen, o yolcak. Ben ekcen, o yolcak.” deyo. (KK183)

1065. EFSANE:

Ahmet Yesevi, Anadolu'nun İslamlaşmasında hizmet ederken Anadolu'nun köylerinde soğuk su isder. Derler ki “Bizim soğuk suyumuz yok.” Tabii o zaman buzdolabı yok. Testilerle filan şey yapar. “Soğuk suyumuz yok da sıcak bir içeceğimiz var. Arzu eder misiniz?” Şimdi sıcak, soğuk... Hava da sıcak... Biraz gönülsüz davranır Ahmet Yesevi; ama çayı demlemiş, getirmişlerdir. Tabii yorgunluğu alır, harāreti de alır. Ya, demiş, bu ne mübarek içecekmiş bu. Çok mübarek... Ve ondan sonra Türk kültürünün arasında çay hızlı bi şekilde revaç bulmuş. Ve çayın insanı güzelleşirdiği... (KK354)

1066. EFSANE:

Bi adam bubasını keletere gatmış, sırtında götürüyomuş. Gülmüş bubası. “Nē gülüyon buba sen?” demiş. “Len ölüm,” demiş “Ben bobamı şeyiñ, öküzün arkasına dakdım, sürülē sürülē götürdüm. Sen beni bi dayı köfeye gatdın, arkañılan götürüyon.” Ona gülüyon. “Heee, demek eden buluyo.” demiş. Ordan geri çevirivemiş bubasını, eve almış gelmiş. Bakmış, nerlere goycānı bilememiş hani benimki de bene eder déye geri getirmiş. Heee. Bakmış gāli bubasına, atmamış dereyi filan. Heee. (KK38)

1067. EFSANE:

Üseyin Aga'mın hanımı varıdı. Gaşdı biliyon mu? Bubası “Nā közlerin kör ossuñ.” demiş. Şindi hiş gözü gômēyo. Gaşmış da... On beş seneyi geşdi şindi yere düşeli. On beş senediir... Atanıñ intizarına af yok. Bize ebemiz, bubanın intizarı peygamber hakkı gibiymiş, dēdi. Ananın intizarına gene sūt gerilirmiş, dēdi. (KK267)

1068. EFSANE:

Meselā gadınıñ birisi demiş “Ne edēse herkes kendi kendine.” Adamıñ biri de gelmiş. “Ne edēse herkes kendi kendine. Ne edēse herkes kendi kendine.” O da, demiş ben saña bi eden de, demiş nası, demiş kendi kendine ediyô bi, demiş.

Ekmek yapıyomuş, ekmeğin içine şeyi gatmış, zeyiri gatmış. Adamın eline vemiş. Adam gidiyomuş. Bi çeşmenin başına vemiş. Orda ekmeği yecemişmiş, yimemiş. Oraya goymuş o ekmeği.

O kadının ölü da asgerden geliyomuş. Orda arabadan enmiş, çeşmenin başına gelmiş. O ekmeği ordan almış, olan yimiş. Ölan zeğirlenmiş. Bu kadın ölüm sen neye hanı eve gelince neden oldu, neden oldu tabi ki ölana şey yapmış. O da demiş ben yolda demiş bi adam oraya ekmek vëdi, godu, ben onu yidim, ondan oldu. Heee demiş adam “Ne edëse herkes kendine. O da kendi kendine.” He. “Ne edëse herkes kendine. O da kendi kendine.” dëyodu burda, demiş. O ekmeği o adama ben vëdim, benim ölüm yidi. Ben kendi kendime etdim, demiş. Bu dëru, demiş; yâni ölüm, demiş adamın dediği doğruymuş deye. Kadının ölü ölmüş gitmiş yâni bundan kendi kendine. (KK172)

1069. EFSANE:

Yalnız bi de şöle oluyo. Burdan birisi ekmeğ he isdiyo. Dağda bi çeşme vadır. Ekmeğ küflü yerini veriyo kadın. O çeşme Öreñçaları Çeşmesi, derlë. Ordan, öti yandan bi asger geliyo. Ekmeğ isdiyen çerçi, gezdirici yâni. Orda adam ekmeği ıslamış. Guruymuş ekmeğ. Ekmeği yimeden o asger geliyo. Asger acıkdım, deye şey yapıyo. Biliyoğ mu? Al ölüm deyo. Mâdem deyo, sen yi bunu, deyo; ekmeğ, deyo. Ekmeğ yiyo asger. Asger de o ekmeği vereniğ öluymuş. Biliyoğ mu? Öluymuş. Ölan geliyo, işde ana ben söle oldum böyle oldum, hasda oldum, bilmem... Ne etdiğ ölüm? Bôle oldu, bôle oldu. Eyvaaah! Deyo garı. Ben vëdiydım ekmeği, diyo. Asger ölüyo. Hah. (KK180)

3.3.8. MEMORATLAR:

1070. EFSANE:

Benim âbim Niğde'deydi. Bana bunu annemler, işde âbimler falan anlattı. Halamların evinde böyle çok canları sıkılmış. Ruh çağırılım, demişler. “Bi tâne şarkıcının ruhunu çağırılım...” Bir sürü böyle hep birlikte toplanmışlar masanın etrafına işte. Herkes birisini çağırıyomuş işte, sohbet ediyomuş. Böyle fincanı falan hareket ettiriyolarmış. Sonra gidiyomuş. Gönderiyolarmış bi şekilde işte. Sonra sıra

ābime gelmiş. Barış Manço'yu çağırmiş. İşte gelmiş böyle hani bikaç soru sormuşlar. Normal böyle gidiyomuş işte. Ondan sonra göndermek isdemişler, gitmemiş. Sonra sabaha kadar böyle beklemişler işte. Hâlen böyle işte fincanlar hareket ediyö, bilmem ne falan işte... En sonunda artık böyle hep birlikte dua okumaya falan başlamışlar. Bu şekilde artık göndermişler; ama kötü olmuş. Geceleri uyuyamıyor ābim. Hâla muska taşıyo. Hani çok kötü bi şey yāni hocam. (KK88)

1071. EFSANE:

Arkadaşımın annesine büyü yapılmış. Büyü yaptıkları için de kadın hani sürekli üç harflileri... Musallat olmuş, rahatsız ediyölmüş kadını. Kadın durup dururken ağlamaya, çığlık atmaya falan başlıyomuş. Ve hani aşırı dindar bi kadınımış. Sürekli Kur'an okuyarak kendini bunlardan kurtarmak için çabalıyomuş. Bi gün annesi namaz kılariken falan kızı, yanında oturan beyaz bi adam görmüş. Böyle sırtı kıllı, yapıyaşlıymış. Kafasını öne eğip yan gözle böyle kadına bakıyomuş namaz kılariken; ama hiçbi şey yapmıyomuş olduğu yerde. Kız ondan sonra işde annesine falan söylüyor. Annesinin haberi var bundan. O da görüyo. Kadın zaten hepsini görüyo, biliyo, musallat oldukları için. Dua okuyarak kurtulmaya çalışıyo ve önemsemiyo. İşde hocaya gidiyolar bunlar. Hoca diyo ki o gördüğünüz adam, diyo size musallat edilen, büyü edilen üç harflinin başı, işde emirleri veren o, diyo. Ama senden utandığı için, diyo, sana zarar vermiyo. Sadece o sana zorla, büyüyle görevlendirilmiş falan, diyo böyle kadına. Sonra kadın işde Kur'an okumaya devam ediyö. O şekilde hâlâ şu an musallat edili. Bi de kadının evinin duvarlarında hep domuz yağı büyüsu bulunmuş. Hoca bulmuş onları. (KK85)

1072. EFSANE:

Efsâne değil, gerçeğini yaşadığım bir olay var. Bundan yirmi sekiz yıl evvel 1988 yılında bir mahkûmiyetim vardı, beş yıl kaldım Uşak Cezâevi'nde. Ben aslında çocukluğumdan sonra arasıra korkutulurdum. Üzerime köpek ve insan sırında bi şeyler görür, bağırarak kalkardım. Uyandıığım zamanda da garşımda görünürdü bazı zaman.

Babam okurdu böyle hasdalara falan, rāmetlik. Benden bilgilerini sakladı daha doğrusu. Bu okuma işleriyle kitaplarını sakladı. Kendişi sapıdırsın, dedi. Fagat ben... Çevrede bulunan hocalardan aldığım bilgileri var gine de.

Korkutma işine gelince... Tā ki otuz beş yaşına kadar, önce köpek sıfatında görünürdü, sonra insan sıfatında gelir, üsdüme oturur, yanımda insan olduğu zamanda bile beni uyarıveñ dediğimi bilirin. Uyanıyon; ama o insan orda oturuyo. Bir türlü kurtulamayon. Bazen siyah, bazen sarı...

Sene seksen sekiz. Mart ayının sonlarına doğru... Hapisānede üst tarafında da ranzanın iki tane polis var. Biri Samsunnu, biri Adanalı. Onnar da mahkûm, pasaport yaptırmışlar birine de, haketmeyen kişiye. Şimdi geldi bi tānesi sol bacağı surdan kopuk, sarı saçlı, ayağımın üsdüne oturdu. Üş kişi yanında, sağında; iki solunda... Nerden girdi. Başucumdan, şurdan girdi. Geldi, oturdu. Dedim ki yā nedir bu seniñ bennen alıp veremediğın. Benim konuştuğumu da o polisler güzelce açığ açığa dinnermiş. Nedir, dedim; yā benden alıp veremediğıniz, intikamınız nedir? Korkmacağsañ gösdereñ dedi. Gösdēceñ; ama korkutucu bi şey yapma. Tamam. Tutuñ bakam. Hemen beni dutuvedilē. Tavan çıkdık. Bi yumruk vurdu. Üş tane tāta şôle, annı annına gelmiş, çivileri bükük. Beni aldı, kövüme getirdi, esgi eviñ hanay tipinde, gara örtü bilirsıniz, oldum ben bir bebek. Asma bi salıncaañ üzerine oturdu beni. Filimlerin kılıbini gösterir gibi. Babam rāmetlik ikindin vakdi hasdanın birine yıldıznāmeye bakıveriyo ocaklık şavkıyle. Ayet yazılı bi parça kopdu, düşdü, babam görmedi. Yanmadı, ocaañ yanına düşdü.

Aynı gün gece yarısı, söylemesi abes olmasın babama su lazım olmuş. Annem sabaha karşı kalkdı, bi tencere, altına iki meşe çalısı, eline bi süpürge aldı, süpürüyo. Ben seyrediyon yāni bebek hālde. O āyet yazılı şey, tencerenin içine gitdi. Yine gören yok. Esgiden şurda odanın içi tātayla bölünür, yüklük derlē. Bi tarafına yatak gonur, bi tarafı gusulāne. Az sonra eviñ içinde bi güldürtü kopdu. Ev sallanıyo. Ben bağırdım var gücümle. Babam ordan bağırdı banyodan alt yanda öküzlē bağı, çift öküzleri. öküzlē kopādı, birbirini gırıyo, goşşş. Annem rāmetlik beni sırtına bindirdi, eviñ altına endi. Bi de acarlığı varıdı. Yav sırtında çocuk bağıriyo, bi bakam aç kapıyı, bak. Hemen bi saman sepeti aldı, goltuğunun altına. Kapıyı aşdık. Vardı sarı dananın fakat ben görüyon. Sarı dananın olduğu yerde, sarı, o benim ayāmin üsdündeki oturan adam orda. Ama sallantıdan ayağı zencirle bağı, ganayo. Annemin gördüğü yok. Annem Euzubillāhimineşşeytānirracim. Bismillahirrāmanirayim aldı sepeti bi vēdi. adam bi daha salladı. Ayağı kopdu. Ben şimdi var gücümle gine bağıriyon. Annem sepeti goydu. Yokarı getirdi beni. Okuma falan... İyi, tamam dedim ben. Tekrā aldılā, geldilē beni hapisāneye, ordan yokardan bi yo yerleşdirdilē.

Gine otudu, üçü bi yanımda, üçü bi yanımda. Gördüñ mü, dedi. Gördüm, dedim ben. Pekiii, babamın āyeti düşürdüğünden, annemın süpürdüğünden veya sepeti vurduğundan benim ne suçum var? Hem senin ne işin varıdı orda, ahırda, dedim ben. Öyle ya. Ben bi şeyden ötüre cezalandım, dedi. Bizim böyüg şeytan, haftada bana salıyı çarşambaya bağlayan, cumayı cumartesine bağlayan akşamları üşden beşe gadar izinim var. Ahır, samanlık, ev nerde gezersem saatini, saniyesini geçirmeden geliyolar, beni bağlayola. O gün dedi salıyı çarşambaya bağlayan bi geceydi, beni oraya ahıra bağladılar. Baban üsdümden āyet yazılı suyu dökünce beni yakdıı, bi fırladım, zincir ayāma batdı dedi. Anneñ de geldi bismillah çekdi bi sepet de o vurdu, ayāımı kopartdı. İşde benim intikāmım bu.

Peki, dedim ben; kapı dururken niye burdan girdiñiz, ordan çıkdıñız? Bu goğuşu, 1952 yılında, dedi; Gızılcasöğütlü Hasan Hüseyin Usda deye biri yaptı, dedi. Bismillahsız gezmezdi. Burda, dedi; bi böyük bi daş var, dış yanda gösderisiñ, goyverilēse gardiyannara sor. Bi metre filan uzunnuğunda duvarın eninde. O daşı gorkan dedi afedesin ossurcağı geldi, ossurdu. Elini daşa kısdırdı bi de günaha girdi. Bi dā da Bismillah çekmeyi unuttu. Burdan onun için giriyom. Ordan niye geldiñ, dedim ben. O tavanı da o çakıyodu, dedi. Çivi bükülüvedi, barmāna bi vurdu. Kendi kendine çiviye, çekice küfür etdi. Uyandıñın zaman bakāsın o tātanın orda iki üç dene tātanın alnında çivi bükük... Hakkaten de büküğümüş bak. Gardiyana sordum, burada, dedim bi daş var mı? Ne etceñ, dedi. Gaşcan ordan, dedim. Git bak. Biri Eşmeliydi, birisi de Bilecikliydi. İki yēden gitdilē, bakdılā. Hakikatan daş varımış.

Sonra o hapisānede sordum, birkaç defa yatannardan. Biri Ketennik kövünden, biri Afyonnu yaşlı bi adam varıdı. Kim yaptı burayı? Hasan Usdamız. Hakkatan soruşdurdum, o köyden o Hasan Hüseyin Usda yapmış.

Haaa gelemim konunun özüne. Ben, dedim ki böyle baş olmaz. Ben giderim dā ağır bi hocaya, ağır āyet okutdurum. Sizi, temelli sakat galırsıñız. “Ne yapcaz?” dedi. Anlaşalım, birbirimize zarar vermiyelim. “Olur, anlaşam.” dedi. Annaşcāsak sen bana bi şeylē öğret, dedim ben. Ne öğreten? Yer altında bi sürü hazîne, defneler var. O defneleri bulduñ mu sen azāsın, dedi. Hāyır, dedim ben. Sapıdırsın gitcēñ, yapcāñ işi. Yā o paranın yarıdan fazlasını, birazını hükümete verin, birazını yurtlara verin, cami yapdırın... Çoğunu kendiñ yirsin, dedi. Olmaz, onu deyvēm. Pekiii, dedim

ben, bana gayıpları deyvē. Gelceği deyvemam, dedi; geçmişi de gösderin, gonuşmam.

Allah vā ben on yıl falan sakladım. Niye sakladım? Yaşımız genç. Köyleri bilirsin, biri evinde gavga edē, gelini çıkā, gidē. Hıııı, bu etdi bize. Bu babam rāmetliğe denmiş de netekim. Bu sebepten...

Yıl dokzan altıya geldi. Şurda gonşu birisi, oğlu varıdı, öldü. Bana derdi “Benim amcaōlunnan benim oğlan bıçānan beni govalayolā. Gece geliyolā, başucuma dikiliyolā.” Merhamete geldim, dedim şuna okuyveren. Okudum. Tavana falan serpiñ. Serpmemişler. Sen okuyalı derdi yüz metre yanıma yaklaşamıyolā.

Sonra bi kadın “Ben Allah’ı görüyom, Peygamber’i görüyom. Baña çağırıyolā.” Kakarımış, gitcen, deye. Geldilē. Yaho, biz gelini zapdedemeyoz. Ben, dedim, okumayon. Biz, dediler; duyduk, okuyomuşuñ. İşte Şevket Dayı gurtulmuş. Gitdim, okudum, geldim. Geldim ya başıma gelen ne geldi? Sabaha kadar bir ganım uyku uyuma yok. Aralığın son günneri, sene doksan sekiz. İki, üç metre boyunda, çapa dişli biri geldi oturdu ayāmın üsdüne. Dırmıgıñ sapını çıkāmış, ortasından da iki üç dişini çıkāmış darak gibi, gırtlāma geçirdi. Ayāmı dutuyo da basdıriveriyo inan ki. Ooooooğ! Bi çıgıyon. Elimi buraya kısdırdım, inanı mısıñ sabağa da elimiñ burası garāmış. Sabaha kadar okuyon, okuyon, okuyon. Acık canım geçiveriyo, gine geliyo basdırıyo.

Sabah namazını gıldım geldim camide. Gine yatdım, gine geldi bu. Ne bennen dedim ya... Hana biz annaşdıydık senne? Ben o annaşan değilin biiir, o geliniñ yidiği naneyi biliyoñ mu sen? Ne bilen ben, dedim. Hapisānede olduğu gibi bne sana gösderen korkmacāsañ dedi. Çocuk gibi beni sırtına bindirivēdi, beni aldı, vādı o eve. Köy fırınlarından fırınları var. Gayınanası ekmek yapıyo. Bu gelin bişiriyo. Az önce de tavandan daş düşmüş, kafası sarılı kadınıñ. Fırın kapısının āzına geldi üş renkli bi kedi: sarı, beyaz, siyah. Ekmek isdedi. Kadın hamırın gıyından koparıvēdi bişiren gelin, atdı. Kedi yidi, yidi, yidi. Galanını ayāna dakdı, bi salladı. Geldi ta burıya yapışdı. Az sonra geliniñ ayak da oraya geldi, elini buraya yaslayvēdi. Eli zaten hamır. Bi de ne? Fırınıñ arka tarafına üç ambar kapağı tātāsından tuvālet yapmışlā, ayakgabınıñ altından da mentişe yapmışlā, bana görünen. Kadın vādı, bi de onu ōdan dutdu. Yarısı da hamırın kapıda galdı, bi de taharatlandı. Godu geldiii. İşte o kadınıñ yidiği nāne dedi bana. Peki, tamam, dedim

ben. Getirdi, yatırdı ya gün doğdu. O gün öğlenneyi gine geldilē. Dedim ki ben gelmeden benim gördüğüm doğruysa gidin o tuFāletinizin kapısını sökün. Üs yanna bakın. Hamur vā mı yok mu? Varımış. Hakikaten de aynen bana gösterildiği gibi üş tātadan hamır zıvalı. sonra vādım bakdım. He, ondan sōra kadın gurtuldu. Ondan oņa, ondan oņa derkene.

Bi de şu ayak kesilme tēlikesiyle karşı karşıya gelince Uşak'da bir iki kadın beni korkuduyolar. Biri dedi benim gızlā birbirini gırtlaklayo, boğuyo. 2010'da bu. Dedim ki okudum, şu suyu dök, iç. Vücūduņa sür. Çocuğuņa içir. İyi olmuş. Bir ay kadar galdım. O oņa, o oņa derken yav gelen gelen... hatdâ sonra bi de dokdor geldi, ruh sinir dokdoru. Şimdi başka hasdaneye geçmiş. Ôle duyuldu yāni.

Ben kimsiye de ben okuyon, yapıyon... hatdâ gelen adama derin dokdora gitdin mi? Gitdim. Geçen gün şu Yapağlar köyünden biri yemin ediyodu İzmir'de hiç hasdāne gomadım deyo. bi türlü... On yedi yaşında gız. Büyü yapılmış gıza. Dedim bu kız gurtulur ya buņa en az bir ay, kırk gün uğraşmam lāzım. Elhamdülillah iyi oldu kız.

Şimdi benim sırrım şu hocānım. İşde o cinniynen bi annaşmam da hasdalara ne yapıldıysa baņa gösderin. Konuşdurmuyorum. Gösderiyo. Klip şeklinde görünüyö baņa. O kişiye nasıl göründüyse cinniler, öyle görünüyö bana. Benim sırrım bu.

Gösderiyo. Yalnız konuşdurmag isdeméyorum. Bir ay eveli bi konuşdurdum, konuşduran deye şurda bi gonşu kadın varıdı, Uşag'a gitdilē. Musdava Dayını! Gece, resmen bağııyor yā. Musdava Dayınıyyy! Ne vā dedim. Kapı açıldı, iki tāne adam genç, girdi geldi biri. Kak dedi. Kak! Doğrudum. Elini bağıırma vuruyo resmen. Bileğimden dutdu, kak gidem deyo. Ne isdeyosaņ gösderen, gidem deyo. isdemeyon, dedim ben. Gerçi ben konuştuğum kâfir cinni değil de gine de insan Müslüman cinni de olsa çekiniyo.

Hatdâ Cübbeli Ahmet Hoca'nın iki tāne yetiştirdiği talebelerinden, Uşak'da bi de tarikat hocasıymış, beş, altı yıl evel geldiler. Bi de İsdanbul'da yakalanmış. Birisi dedi ki hocam sırrın ne? Dur ben saņa sırrımı söyleyen dedim evelā. İnan ki ne duydum, Allah vā, ne gördüm, ne de yaşadım. Zaten tarikatı sevmem. Cübbeli Ahmet Hoca'nın ders verdiği mescidin kapısının né yanna açıldığını, renginin ne olduğunu bir bir bir söyledim. Dondu kaldı. Tamam, hocam dedi. Bir tānesi yanlış

diyil. Peki, bunu bana kim yapmış? Personelde çalışan, dedim. Āmet Hoca size büyü dersi verirken deneyen deye okumuş, içirmiş. Sen de oña āşığı olmuşun. Kendi evli. Doğru hocam, dedi. Adam evli deyo, canım isdemeyo; fakat gönül vazgeçmeyo deyo. Gurtulcan deye bana geldi. (KK271)

1073. EFSANE:

Cinner var mıdır? Vardır. Bakın, bi kız geldi burıya. Hocam, deyo, garşımda altı tâne gız var. “Saña görünmeyo mu, sesi duyulmayo mu?” “Ne yapceñ onnarı gızım?” Onnā benim arkadaş, deyo. “Sen okuma, onnā gitmesin. Biz onnarına çıkcaz, Bolu’ya gitcez, garsonnuk yapcaz.” Ona görünüyolar.

Geçen yıl biri Örencik’den. Geldi burıya. “Ben gitcen.” Otur bakam. Bi sefer okudum. Hoca dedi niye okuduñ? Benim arkadaşla varıdı. Onđan sonra o gitdi. Bu sene biri, okurken hocam gaşdıla, dā orda. Elleme gaşşıñ, dedim yā. Ben onnarınan ava gidiyodum.

Sonra eveli yılıñ bi gece saat iki, üç tanıdık biri aldı geldi genç birini. Nasıl atlayo. Gurtuluvēse ortalığı yıkcaak. Getiren güşlü... Şuraya oturdum. Ben okurkana hoca okuma. Bana ne deyo bilioñ mu deyo. Ayağı topal, gözü kör, bu hocadan ne hayır geli? Ağzına bi yumuruk ver, deyo. Vur, dedim. Bakdı bakdı. Vurmacan dedi. Vur. Okurken, okurken tuvāleti geldi. Hocam içēden bana görünüyolā diye. İçeri girdim, okudum. Gir tuvalete. Buraya geldi. Yine okurken, okurken tam iki sahat... Hocam dedi gölün edrafına vādılā, bir bir tepetakla caminiñ atından ortaya, havuza atdıla kendilerini. Dışda galdı mı? Galmadı. Tamam, kak gid öyleyse. Oña görünüyolā yāni.

Var mıdır? Vardır. Cinner deyo ikidir. Bir cin kısmı rüzgardan yaratılmış, bir kısmı da ateşden... Kısa ömürlü olurlar, ölürler. Hatdā bazı erkekler peri kızı dediğimiz şeyle, bazı kadınnar da erkekleriyle evlenirler. Hatdā biri geldi, ben bākire gızıkan hāmile oldum cinden dedi. nası oldu dedim yā. Dokdor hāmilesin dedi. garnımı yardırdım, utancıma aldırdım dedi. Ağrılıymış. Soñ zaman gine yakalanmış, galdı burıya, bir hafta okundu, gitdi. Gurtuldu. Var yāni böyle olanlar var. (KK271)

1074. EFSANE:

Ya biz, yeñi evliydik de bu da Uşağ'a gitdiydi. Bizim gayınpeder falan - rāmetlik- Uşak'da duruyodu ya. Şindiii ābemgil yer evde yatıyo. Ben de orda yatıyon. Yaa, bi uyandım ben, bi bayan oturupduru. Cıkk... “Yā! Bu,” dedim ben, “Normal îsan değıldir, hana akli başında.” Geyim falan yokdu gadında, zāten ben ona korkdum, çıplak. Îsan yā, bōle çok güzel, sarışın, sarı saçlı çok güzel bi gadın. Neyiše okuduk, dokuduk... Acık eski yazı da okudum ben, esgi hocalādan. Velāsılı yollayasıya gadā biraz eziyet etdi baña. Bunnara da bi şey demedim ben, korkālā deye demedim.

Bir iki ay sōna yine yatıyon, yine yalnızız. Yav şindiii o zıman kendi kendimizi korkutduk gāli biz. Yav gine, dedim o gadın gelise ne yetcen ben? Şindi şōle bi bıçağm vā. Onu, çekmeceyi aşdım, çekmeye godum. Dabanca vā, dabancanın da āzına mermiyi vedim, onu da godum. Gelise vurcam ben gāli. Yalnızız bu arada beliki asgere bile gitmedim ben yaa. Şindi bōle edēkene edēkene ya bi yaşlı dede çıkdı geldi. Yalnızız hana ben, uyanığın, ôle şey yok. Foter şapkalı bi yaşlı adam... Şindi varıvēdi baña. Esgiden şōle dutāsañ (serçe parmağıyla başparmağının arasına) şeytanı, gaynaşamaz derledi, hana bizim çocukluğumuzda, esgi adamlā. Şindiiğ ikimiz boğuşmaya başladık biz. Şindi galdırıyon, bi vuruyon ben, bakıyon gucaamda yorgan. Adam yok. Ondan sōna biz alta geldik, baya, epey uğraşdım. Sōna esgiden bōle şeylē falan yokdu ya banyolā manyolā. Herkeziñ odasında birē dane gusülāne. Oraya girdi adam. Şindi ben zāten bıçağı, dabancayı falan alamadım. Bu, dedim; bi dā çıkāsa vurcan ben bunu, dedim. Dabancayı aldım.

Durukana ilerde bi lamba varıdı, lamba kendi kendine söndü. Amma biz telaşeyne mi söndürdük... Şeyde masanın üsünde gaz lambası, o söñünce bizim şeylē, filan borusu patladı zāten. Kapıyı aşdım ben, ağamın yanına. Vādım, kapıyı aşdım. Bi ışık vā, lamba zannettim, onu aşmaya vādım. Ocaañ içine girmişim ben. Sōra ābem uyandı. “Ne var?” Yav bōle bōle, dedim ben. Hemen o hana îsannā geldi zandediyo da seyitdi. Acık da biz düşmanlı gibiydik. Yaa gel, dedim; seniñ annadığın gibi deyil, benim keçilē gaçıyo heralda, dedim ben oña. De ôle bi şey başımdan geçdi.

Sōna hocaya gitdim ben de. O bizim havız varıdı, çayırdıydı. Esgiden orlā hep gabirimişimiş. Biz orda çayırdı hayvan güdēdik. Gabiriñ üsüne yatmışın ben.

Hoca ôle, dedi baņa. Gabiriņ üsdüne yasdık edēdik biz yā. Hoca bana ôle, dedi. Musga yazıvēdi. (KK343)

1075. EFSANE:

Bi de babam, o dediğim yerde, Daşlık dediğim yerde, Yıkık'da, susam ekerlermiş, hani erken ekiliyo susam ya. Gece dayımınan ikisi öküzler yayılsıñ deye orda salmışlar, yatmışlar gāli erkenden. Bi germeniņ atına yatdık, deyo. Hindi, déyo; yatıyoduk, déyo. Bi şey benim üsdüme, déyo çullandı, déyo. Ya bôle bôle sıkdırıyo bi de, déyo gıı, bi de sıkdırıyo, déyo. Yā Allā'm, Bismillah çekiyom, dio; mismillah çekiyom, déyo. Beni bôle sıkdıra sıkdıra sıkdıra, deo; ondan sōna sıkdıra sıkdıra, deo; bôle ayāma dōru gide gide çıkdı gitdi, diyo; neyise, deo. (KK32)

1076. EFSANE:

Bizim köyde bi Haşım Hoca diye bi hoca vardı. O büyücüydü işde. Ben derdi hanımın ayakgabısını derdi evden meleykelere derdi götürdürüyüm derdi, geri de onu getirtiriyim derdi. Ve dā baņa da büyü yapmış o, ben gızıkana. Valla kim yapırdığını da demiyi. Parayı verdiler, yaptım diyi. Senin diyi korkarlardı diyi saçından diyi elbisenenden alamadılar, basdıgıñ toprakdan aldılar diyi. Hem ölsün diyi yapırdılar, dedi; hemi göyüp gitsin diyi yapırdılar, dedi; hem çeksiñ diyi... Üç türlü yapırdılar, dedi. Boz, dedik; amma bi günde yedi yumurta yedirdi baņa, yazdı. E kendi yapırdığını kendi bozabilir mi? Bozamadı.

Dümenler köyünde bi hoca vardı, Banaz'ın oraya gitdik biz. Onu tavsiye etdiler. Ora gece gidişin... Ben hamileydim değene bôle sıkıntı geldi haralda baņa. Hoca da bôle oturuyidi, biz de eşimnen yatıydık. Orda kakdı bu, bi şey kokutdu, bôle mis gibi kokdu ama. Ondan sona ben uyudum geri, o kokuyu görüşün. Ben bôle uyuklamışım. Eşim de onu çağırmaya gidiyi. Her gün getiriye okumaya. Rüyamda gördüm, Haşım Hoca diyi ki baņa, bi garış uzunluğunda diyi, dört barmak kalınlığında gırmızı bi kitapdan yaptım saņa büyüyü, dedi. Sōna geldi o, ben de Haşım Hoca, dedim; sen beni okuma, dedim. Niye, dedi. Ben, dedim; rüyamda bôle gördüm, dedim. Dosdoğru söyle, dedim. Doğru, dedi. Sen, dedi; gelin geldiğın gün, dedi; gelinlik yatāyın altına mezer toprā atdılar, ölsün diye, dedi. (KK364)

1077. EFSANE:

Halām iremetlik deyveridi. Bu gadālîğını bilirin ben. Halām oraya, Gadir Ālān Mutaf Caminin köşedeki ev, halām oraya gitmiş. Bu Erdoğan Abem mi Muzafver Abem mi hangısıysa çocuk, onu evde yatırmış, gitmiş. Onu evde yatırıp gidiyo. Beşikden almış kapıya öñünde bulmuş. Kapının öñüne yatırıvemişlê, ufak bebeyikene. Ondan o yan başında Mendelilê deyil de Mendelilêden eveli biri varımışımış yanı başında orda, onnâ tarif edivemiş halama. Burdan, demiş; biri balkondan, demiş seniñ çocuğu ta kapıya atdı, demişlê. Ordan Gadir ālādan geliyo, ordan gundakdaki çocu alıyo, çıkıyo yukarı.

Buu, anası oluyo gāli yaa Aladdin Enişdeniñ anası bunu, çocuğu gızım, demiş bu çocuğu, Iraz Halama çocuğa bi bakdır, demiş. Hiç ağlamayo bu çocuk, demiş. Çocuğa bakdırıyolâ işde. Kime bakdırıdıklānı bilmeyon da bôle bi aqnatdıladı. Bu ecinni alâmetineñ bu çocuğu Besmelesiz yatırımişñ senñ gızım, demiş. Bu çocuğu atmışlâ, demiş.

Ondan sōna hankı gāli Muzafver Abem mi yoğsa Erdoğan Abem mi biri... Olmuş bu hekāya da hekāye değıl, olmuş da. Şeytan işini de bilen yok, neyidiğini de bilen yok, ordaki olan yatırlān edeni de bilen yok. Yalnız bunu bi duydum ben. Bu gadālîğını duydum ben. (KK285)

1078. EFSANE:

Bunuñ ebesi rāmetliğıñ parasını, Deli İmam diyi bi hoca varıdı, parası gaybolmuş rāmetlik deyzemiñ. Rāmetlik deyzem ālamış. Cennet, demiş; bi tas su getir, demiş. Ben, demiş; cinneri toplıyım, seniñ parayı buluyım, demiş. Başına, diyi; bi örtü örtdü, diyi. Suya da ora goydu diyi. okuyu, ne okuyu bilmiim ben, diyi. Deynâ da gıyına goydu diyi. Civir civir bi ses toplandı yanına, diyi rāmetlik deyzem. Sōna, diy dalın diyi diyi. deynâ bi urâ vuruyu, bi burâ vuruyu, bi urâ... Para nerde diye, diy. Sōna, diyi dağdasıya gadar deynâ vura vura dâtdı, diyi. Gitdi hayvan gübresini deşdi, diyi. Ordan parayı aldı, geldi, elime verdi, diyi. (KK364)

1079. EFSANE:

Bizim eviñ önünde Garacāmet Dedesi deye bi yē vā. Ama esgi garılān dediine göre orlā perilēn geşdi yolmuş. Garacāmet Dedesi'nde adak dātılır. Orda gurban

kesmek isdeyen orda kesiyo falan... Bizim evle Garacâmet Dedesi'nin arasında da hemen böyle bi acık yē vā. Orıya bāçe gibi bi şey etdim, fidan dikdim. Orda çapa çapalam, çapam yarım galdı. Altıdan sōna, bayā āşam ezeni falan okundu, yaz günü bi vakit. Çapayı vurdum, altın gibi bi şey topraan içine süzülüvēdi. Korkduum. Alla Alla, dedim; gözüm yānış mı görüyo, dedim. Çapayı bi dā vurdum. Gene altın gibi bi şey saçılmış gibi oluvēdi toprān içine. Çapayı atdım gibi pırr gıtdım. Bi daa da o bāçeye ne bi şey ekdim, ne bi şey dikdim. (KK432)

1080. EFSANE:

Annem derdi ki bizim esg evde anamgil bubam asgēdeyke durukana Umar Amcamgil'de Yeni Mēmetleen yanındaki evde, biz de orda durduk ya... Şindi anam gidēkene ayaklarının altından gıvılcım gece kakı, kakıverimiş; kakı, kakıverimiş. Amcamgil'i uyarmaya gidiyo Ramazan'da. Bubā, demiş; ben, demiş; yörürke, demiş; ayağmın altından böyle yörüdüm mü gıvılcımlā çıkıyo, demiş. O dā Dingillēn tersliği, tovaletin suyu orıya geliyo. Bayraklāan da gelir. Unnān da gelir. Dedem de şey, demiş; sen, demiş; o, demiş Bismillah çek, demiş. O tovaletlēen sularından bōle, derlēdi esgiden. Pislikde olurmuş zaten cin, şeytan, derdi bize atalarımız. (KK369)

1081. EFSANE:

Yā öle şey çoğumuş burlāda eveli de tabi bizler bilmiyoz. E, köz yanıyo, diyolar. Meselā benim gayınnanış kōn içinde evi varıdı. Gırmızı bi köz var, derdi. Benim adam dā iyisini bilir onun da... Gıyma... “Közü söndürem, diyon.” diyo. Su götürüyon ben, der Kemal āben. Döküyon, ileri gidiyo; döküyon, ileri gidiyo köz, der hani... Ondan sonra “Gel ölüm, gel.” dedim, der gayınna rāmetlik. “Gel ēki iyi değıl, gel burā.” dedim, der. Goya şeytan, cin, déyo meselā. Köz olarak görünüyomuş onnar. Hee. Eveli öyle şeyler çok görünüyomuş da şindi herkes şeytan. (KK38)

1082. EFSANE:

Hatta babam başına gelen bi şeyi anlatırdı. O çok garibime gider. Ama hakikaten yaşanmış bi şey bu. Bir gün değırmene gıtdık, diyor halamla, rāmetli halam vardı, babamın güççük kız kardeşi... Bunlar ııı, bizim değırmenler vardı ilerde Karabol'un altında... O değırmenlē, evelden biliyosuñ bu çevreniñ bütün un ihdiyacıını karşılayan, suyla çevrilen değırmenlerdi yāni. Oraya değırmene gidiyor babam. Orda sıra gelmiyor kendisine, geç kere geliyor. Geç kere ununu üyütdükden

sonra öküzleri koşuyo gağnısına, üzerine de halamı oturtuyor. Üsdünü geri dedimiz geçi kılından örme çul... Oraya... Karabol'un hemen bu tarafında Cingöz deriz bi mevkî vardır. Cingöz'de çeşme vardır orda, bi çeşme. Gerçekden orda pekçok kişinin bazı rivayetlerde bir şeyler gördüğünü çok kişiden duydum, anlatırlardı yâni.

Şindi babam ordan geçiyordum, diyor. Az üsdünde hemen, yüz metre falan üsdündeki tepenin yamacında oluşan bi yol, ancag öküzlerin gelip gidebileceği gadar... Yoldan geçerken tam, diyor çeşmenin ığ, aharlarının kenârında bir mum ışığı yandı, diyor. Bir mum ışığı... Hemen benim aklım da karışdı, diyor. Zaten “Acaba orda bi şey var mı, yok mu?” onu düşünürken ordan bi mum yandı diyor. “Len bu ney ki ya?” filan derken, diyor mum koskoca meşâle oldu, diyor. Öküzler de gördü, diyor yâni. Kardeşi... Halam da görmüş. “Sen bi yat.” demiş. Onu geriylene örtmüş o da. Hayvanlar, diyor korkusundan başladı, diyor böyle acele acele gitmeye, diyor yâni. Babam da öküzlere başlamış “Dē! Hō!” filan... Hızlı hızlı...

Şindi ateş, olduğu yerden koskoca bi top hâlini aldı, diyor, bu oda büyüklüğünde bi top hâlinde havāya yükseldi, diyor. Bôle gür gür gür gür hem dönüyo, diyor. Bütün o çevre olduğu gibi aydınlandı, diyor yav. Ağaçlar tek tek say, o derece bi şey gelmiş yâni. Ordan geldi tepemize, diyor. Tepemizde bôle dönmiye başladı, diyor. Hayvanlar da zaten bizim şetmemize gerek kalmadan arkalarından oldum olası gidiyolar. Gide gide gide, diyor o da bize takib ediyo ateş, diyor.

Allah-u Ālem, orda bi tepe var, köyle sınıır, dediğimiz Cingöz Tepesiyle oranın arasında... O tepeye geldik, diyor şey o tepede galdı, diyor; ateş, ışık... Hâlâ böyle dönüyor, diyor. Ben hayvanları kovalaya kovalaya köyün yakınına kadar geldim, şu Dört Dönüm deyveriz köyün girişine, oraya geldim. Geri dönüp bakıyorum, diyor. Hâlâ ta orda aynı şegilde böyle dönüyor, diyor.

Babam ordan geldikten sonra bi hasda olmuş. Tam bir ay yatdım, diyor. Ağzı, yüzü patlamış. Her tarafları, korkudan yâni... Ölümünden döndüm, diyor. O, bunu anlatırdı. (KK73)

1083. EFSANE:

Komşumuz... Karacaahmet Dedesi'ne daha yakın bi ev vardı, hemen bitişik. Bunlar taşındılar, taşınma sebepleri bu dedeye yakın olmalarından. Çünkü inekleri sürekli ölüyodu. Sürekli başlarına bi iş geliyodu. Adamlar bu yüzden çok uzak bi

yere ev yaptılar. Kadın, kafayı yîcek dereceye geldi artık. Perşembe günleri oluyomuş genelde, Perşembe öğleden sonra. Çocuğu var. Çocuk sesleri geliyomuş. Aşşaya... Çocuk gülüş sesleri geliyomuş. Kadın aşşa iniyomuş. İki tane aynı boyda ikiz çocuk, biri oğlan biri kız... Bunu görüyomuş, akli tepesin... Çocuklara konuşam acaba kim bunlā, diye konuşmaya yanlarına yaklaşmaya kakıyomuş, çocuklar gayboluveriyomuş. Kadın korkudan ne yatabilmiş ne içebilmiş, ondan sonra sürekli bi şeyleri gaybolmuş, sürekli bi dēşik mēşik şeyler olmuş. İşleri rast gitmemiş. Onlar taşınmışlar. O yüzden Karacaahmet Dedesi'ne hiçbi şey yapılmaz. Orda adak kesilir. Onun kenarında olduundan da biz her sene bi adak kesiyoz mutlaka. Yāni hani dedenin şeyi olmasın diye mutlaka bi adak kesiyoz. O komşu da bunlardan dolayı bu tarz dā bi şeyler yaşadı kadın, gördü etdi falan. Ondan dolayı taşındılar. (KK39)

1084. EFSANE:

Ebemin başına gelen bi olay var. Bu gerçekten yaşanmış. Eskiden ben köydeyken işde gece dışarıya sıcak su dökdürmezlerdi, şeytanın bi yeri yanar, ilişir falan diye. Ya da kül, un bunlarla uğraşılmazdı gece, kalıntısı kalırsa şeytan erişir falan, diye. Eskiden işde ekmek, fırınlar var köyde. Oraya ebem ekmek etmeye gitmiş. Ama geceye galmış bu. Etmiş ekmeği, geceye galmış. Fırının ateşini söndürem, diyo. Bu külün üsdüne gızgın su dökmüş. Neyse gelmiş gece. Ekmeğini falan her şeyi getirmiş. Baya yatsı falan okunmuş yāni baya geceye galmış. Yatmış bu.

Çocuğu da varmışmış Bayram diye. Yumuşak bi şey, hamur gibi üsdüne düğümlenmiş. Ağzı kilitlenmiş birden. Nefes alamıcağ hāle gelmiş. Konuşamamış. “Bis bis bis bis bis”... Artık anlamış yani şeytan erişdiğini. Sıcak küle su dökdü ya gecenin bi vakdi, tek başına bi de. Eskiden de böyle okuma yazma yok. Kur'an bilen yok, insanlar cahil. Besmele ya da bi sure bunları okuma bilmiyor hani. Kitap şu bu da pek yok. O yüzden bu tarz olaylar daha çok oluyodu tahminen. “Bis bis bis”... Dili çözülmüyo. Üsdünde bi ağırlık. Çocuk gıyında. Ondan sonra nasıl olduysa “Bismillahirrahmanirrahim” demiş. Şeytan üzerinden ağırlık çekilmiş gitmiş. Bu, hemen o zaman gitmiş. Şeytan erişmiş ya gene geliyo. Çocuunu emzirirken böyle gene geliyo. Tam emzirike üzerine ağırlık çöküveriyor. “Bis bis bis bis”... Hatta o çocuk -Bayram'mış adı- daha sonradan ölmüş. Ondan sonra ebem hocaya gidiyo. Hocaya muska yazdırıyolar, okutduruyolar. Hālā hani, onun şey olması için muska

yazdırınca... Muska takar hâlâ. Biraz rahatlamış, kurtulmuş. Öbür türlü sürekli çocuğu emziriken ya da yatâkan bir ağırlık çökmüş hamur gibi, dili kilitlenirmiş. Böyle bi olay geldikten sonra ne dışarı gece bi yere gidebilir ne bi ekmek, şu, bu yapamaz yâni. Hâlâ kafasına ağırı girer onun, o ağırıyı geçirmek için sürekli Gripin atar. Bu olaydan sonra kafasında kalıcı bi ağırı oluştu yâni. Hâlâ anlatır. Çocuğu da - Allah gorusun- ondan dolayı ölmüş. Ağırlık çökmüş bi gün. Bunu yaşamış yâni ebem. (KK39)

1085. EFSANE:

Biri de o da canını, aha bizim bu köyden gitme şu garşıda Garaçorlâ deriz. Yatarımış, ünnermiş. Gayımına, abiysi oluyo gâli ya, beyiniğ eşine. Aynı, dermiş abiyim suratında, dermiş. “Ganîme! Ganîme! Ganîme!” diye ünnüyo, dermiş. Dürelenir kakarımış yataktan. “Mal gayboldu, hadi bi araam, gelem.” Onuñ, dermiş ardına düşüveriyon, dermiş gaezmiş bi de hep bu dağları. Geze... Gıyımında o oluyo, dermiş. Giderlerimış, giderlerimış, giderlerimış, nelleri geziyolarsa o, sabah namazı yaklaştı mı görünmezimış o. Sabağ ezeni okundu mu, dağın başında gadın diñelir galırmış yapyannız. Onuñ başına da öyle gelmiş. (KK40)

1086. EFSANE:

Çayın gıyına haranı gurduk, orda çamaşır yıkadık, banyo yaptık, başımızı daradık. Oturduk, kaktık, gülüşdük de yerimize yatdık. Sabâle benim hu yanım ağırlaşmış. Alt çenem oynamayo. Benim olan da yılıkmış âziñ, dedi. Orda cin mi ilişivēdi, şeytan mı ilişivēdi, ilişmişlē çayda.

Burō gelince anacâzım beni aliveriyor burdan Sağır Hoca derlēdi Ėbek’de bi hoca varıdı. O deriñidi. Orā alıp gidiyo beni. Orda hocoya bakıdıyoz. Orōda geşden bi gelin oturuyomuş. Burdoku kakıp giden gelinde bi şey gödüñ mü dedi bana. Ben de bi şey gömedim, dedim. O senden de fenayıdı, yüzü öte yandādı, dedi. İyi etdim ya geçi derisi takır takır geldi içeriye, dedi. Cin mi şeytan mı bilmōn, işde iyi dēlimiş. Okūyo, okūyo da “Emine’yi goyveriñ cinnilē, ferilē! Emine’yi goyveriñ cinnilē, ferilē!” deyo. Ôle ôle hiş bi missem galmadı. Bi hafda filan okutduk. Hâlen dā hamaylısı burda, boğazımdadır. Altının olusa altınıñı gaybet de bu hamaylıyı gaybetme bak, dedi hoca bana. İkinci bi seferde seni yakalarsa goyvēmezlē, dedi. (KK93)

1087. EFSANE:

Bizim köy, iki dağ edrafında ya. Şöyle hani kroki olarak bakınca sanki dedelerin arasında kalmış gibi. Meselâ bi dağda bi dede, bi dağda bi dede, o dağda bi dede, şu dağda bi dede... Dede çok. Bunlar perilerin yolu olduğu söyleniyo. Orlarda yatılmaz. Çocuğun biri hattâ bizim köyde... Daha yeni, yaşıyo bu çocuk da yatıp galyo dedenin altında. Ondan sonra çocuk kafayı gırdı. Hâlâ tedavi görüyo. Uyuyup galmış Sorkun Dedesi'nin orada. Peri yolları var, denildi. Onların şeysi olabilir yani. Onlar geçermiş, onların geçtiği yolmuş. Akşamları, genelde perşembe öğleden sonra, denilir. (KK39)

1088. EFSANE:

Benim bi ebem varımış Hörü. O bôle tuvalete gitdiği yêde, mecireli (tekin olmayan) bi yere oturmuş heralda. Ordan da o şeytannâ uyuyolâ, alıp gidiyolâ. Bizim Dikenni Tarla vâdır. Dikenni Tarlada gece arıyolâ, arıyolâ, arıyolâ, yok gadın. Ta sabâliyiñ gün doğarkana ta Dikenni Tarlada buluyola. Seni, deyo; kim getirdi, deyo. Beni, diyo; aha bilmiyon, diyo; gara gara îsannâ golumdan dutdu beni, diyo. Uğraşdım, uğraşdım, uğraşdım... Eve varamadım ben, diyo. Beni buraya getirdilê, diyo. Ağzı da bi yannıñ üsdüne dönüyo. Tokat mı atıyolâ bilmiyon. Aldık, geldik, derlêdi. Bi hoca getirdik. “Hoca, mecire üsdüne gitmiş, cinni üsdüne gitmiş, dedi.” derdi. Onuuğ okumuş, okumuş, babıcınan vurmuş yüzüne; okumuş, okumuş, babıcınan vurmuş yüzüne. Düzeldi ağzı, derlêdi.

Cin derdirmişlê. Topcu Dayı râmetlik o zıman yedi yaşında filanıymış, akıl bâlig olmamışımış. O Dağdipli hocâya cin derdirmişlê. Cinni üsdüne gitmiş ya, cin derdirmişlê. Gâli o hoca dırnânıñ üsdüne mürekkep dökmüş. Sen bağlandıını gördün mü bene habâ vê derimiş hoca. Okurmuş, okurmuş, okurmuş... Toplanıñ bakan, derimiş. Bôle, derdi; eli silahlı silahlı, derdi; aynı asger gibi, derdi bôle. Diziliñ bakan, derimiş. O derdi mürekkebiñ içinde görüyon ben, derdi. Asger şeklinde dizildilê, derdi. “Bağlan bakan êkini de, dedi.” derdi. Ben de “Bağlan baken êkini.” dedim, derdi. O zıman bağladılar, derdi. İliminen, okumaynen bağliyolar o gadına, ebeme uymasın, deye. Yüzünü şeynen babıcınan dövüyo. Ağzının yılıklığı gidiyo. Düzeliyo ebem, Hörü Ebem. Öyle iyi oldu, derdi Topcu Dayı. Ooo akıl bâlig olmadan on yaşından küçcüg olannara bakdırıyolarımış onu. Akıl bâlig oldu mu

göremezimiş onu. O, sabı oldu mu künahsız olduğundan ona görünürmüş. Hoca göremezimiş, onu āzının iliminnen dāhi o hoca onu göremezimiş. (KK261)

1089. EFSANE:

Noretđin isminde birisi var, bizim köyde çoban. Gece geliyor, goru diyoz biz, saat üç-dört civarında gorunuñ ordan geçēřken Şeytan buna çağırıyo. Noretđiin gel, diyo, salıncak yapam da binem, diyo. Neyne yapcaz, diyo o da. Aha benim saçlarımına salıncak yapam da binem, diyo. Noretđin korkuyo, bi türlü oraya yanaşamıyo. Ondan sōna ordan geçēkene herkes bōle bi ũrperti duyādı Noretđin'e Şeytan gel saçlarımına salıncak yapam da binem, demiş déye. Biz de çocuğūken korkādık yani burda Şeytan vā déye. (KK416)

1090. EFSANE:

İşde bizim şurda gonşunun biri vā. Gadın öle hasda de mi? Hasda işde öle gadın. Gadına bōle gözüküyo. Kendi evinde, durduğu yēde bōle gözüküyolā orda. S.kdirin gidiñ, diyo. Evimi iyce gāri batırdıñız, diyo. Azadıñ tepesine eşyamı götürüyoñuz, diyo. Bağırıyor gece. Elimden sānı filan alıp gidiyolā, diyo; eşyamı alıp gidiyolā, diyo. Çok hocaya filan bağırdılā, dokdora filan gitdilē. Hiş feydesi yok. (KK87)

1091. EFSANE:

Gadının birceezinin çocuğu doğmuş, bi yaşına gitmiş. Çocuk böyümemiş, böyümemiş, böyümemiş. Gözleri dışına dışına diyolā... Sen demiş ēki çocuğu götür demiş, mezerliğe go demiş, arkana bakmadan demiş hoca, gerisine geri gel demiş. Orda gaybolcag o, demiş. Şey efendinin biiğ hanımı vardı, o öyle derdi. Sene demiş şeytan ilişmiş hamileyken, bunda şeytan şeysi vā demiş. Ardına bakāsañ gelceg arkandan, demiş. Bunu annatırlādı, ben bunu iyi biliyon. Hüsem'den biii Fadimē Yenge varıdı. Onnā annatırlādı.

O çocuğu diyo, götürmüş diyo, mezerliğe gomuş deyo, gerisine ardına bakmadan gelmiş diye. Geri diyo gitmişlē, bakmışlē, gelmişlē diyo, çocuk gaybolmuş diyo. Yok işde.

Aha şu gadā yok diyolā çapıtıñ arasında çocuk diyolā. Dışı tüylü gibi de diyolā bi şeydi diyolā görennē. (KK261)

1092. EFSANE:

Akşam ezeni okuncak sırada şu taraftan geliyodum ben. Halamgilin de mezarı vā şurda. Benimki de vā benim yanımda. Halam eteğini böyle arkasına sokmuş, yazmasını da şôle bağlamış. Orda da onun gayın bubasının yatır gibi bi çevrilik mezarı vā. Onun içinde āşam namazı diñeliyo, orda. Zekeriyā, dedim; ey, dedi. Halam vā len bak, dedim; mezarın içinde diñelipduru, dedim. Gız git yandan dedi, halañ narā orda, dedi. Len halam diñelipduru orda, dedim. Görüyom ben gı. Dā eyce şeylik değıli. Halam orda. Āşam garannığında. O görmoo. Değıl, dédi; çoban görüyondur, dedi. Ben bakcan, dedim; halama, dedim. Ben seyitdim, döndü bu yanna, halamgilin dağıñ orda, düzlükde bi ağış vādır, şurdan gelikene. O yanna çıkdım ben çoban vā mı kı? Ben oraya çıkdım. Emme halam orda döndü. Çoban filan yok. (KK390)

1093. EFSANE:

Ben bu evde duruyon. Akşam namazı, çocuğum vā elimde. Dağdan geldim. Aşşarı beygir vā, inek vā, onnarı sulamaya gitcen. Ay doğdu. Ben aşşarı, burdan merdimenden inēkene gardaşım geldi. Şurda, buraya geldiğiniz şu odunnarıñ yığıldığı yēde, orda bi çocuk diñelipduru, örüklü şôle, pargı (duvarın üstündeki çalı, sazlık, saçak) başlı. Ben dedim ki ablammm geliyü yanıma. Bizim de şurda hoca duruyo. Hocanın gızı orda diñeliyo. Hocanın gızına şey dedim gız Sen ne diñeliyon yanda dedim, arayolādır seni, dedim. Kime deyon sen dedi ablam yakınımnda. Kime deycem dedim, hocanın gızı var işde ya dedim. Varıp gitsen ya sen dedim, gine de devam ediyon ben, git deye. O dedi ki iki yanna bakdı. Hocanın gızı filan yok burada, dedi. Bak çocukā, bôle ben şu gıda vāmadan ta bôle bi endi gara yazma şeklinde, orda yok oldu, harıma doğru, ôle varıvēdi. (KK390)

1094. EFSANE:

Benim öbürkü odadā duruyom beñ. Ölen çocuğuma hāmileyin. Āşam, sabah doğurcen. Benim adaam, odun kesmeye gitdi. Beñ yalnız duruyon. Bu evde elim duruyo, o da şeerde. Gece ben gāri bubamgile kūsüvēdim, geldim. Öteki evde (odada) yatıyon. Yatdım saat bire, ikiye geldi. Bir çocuk ağlayo, bi çocuk ağlayo... Eviñ altında, yırtılıyo çocuk yā. Bak eğ üğ üeeee dedi mi çocuk, dili kopcek. Varıvesem çocuğu ordan bulcen. Garannık, ceryan yok. Bi korkuyon, okuyon,

dilime geleni okuyon, gitmoo. Ağlayo, yırtılcek çocuk. Oturdum, gāli ben tıkırtı dinneyon. Ya Esmee Yengegil, ya Fadime Nenemgil bi tıkırtı olursa. Gece bunnā da gezēlē hanı bizim bura şeylik ya bi tıkırtı olsa seyertcen dışarı. Emme bi iki saat sürdü yalım. Cannarım çıkdı. Çok korkdum yā. Bak çocuk nası ağlayo ôle, ara vēmoo çocuk, yılan elinde galmış gibi.

O arada bi tıkırtı oldu. Bi seyitdim ben. O an paçama bi şey dakılssa canım çıkckak. Esmee Yenge'ymiş. Esmee Yenge! Esmee Yenge! Eyy! Ben korkdum. Ne vā gız, ne vā? Aha şurda çocuk ağlayo. Geldi Nene, bakıvedik, çocuk mocuk yok.

O şeytan bana uycēmiş o. Hamile olanlara görünürmüş ôle o. Benim gayınna da gômüş. O da merdimeniñ altında çocuk ağlayo, derdi. (KK79)

1095. EFSANE:

Bak, bak! Anam Aletdin Agam'la bosdana gitmiş eveli. Onu da Aletdin Agam'ı eşşeğe bindirmiş. Gelikene Yeni Kuyu'nun yanında çocuk ālamış. Bi çocuk ālaşiyimiş, bi çocuk ālaşiyimiş. Hee, şeytan bu dimişlē, vızlı vızlı gaşmışlē eve. (KK177)

1096. EFSANE:

Benim de anam derdi Elif Dēzemi gelin etmişler. Oriya eve garışmıya gitmişler gelin etdikden sonra. Anam bôle otururmuş. Dayımgil üçü de bôle yanındaymış. Davıl, diyi; furdu şindi, diyi. Davılı, diyi vurdular, diyi. İñil iñil davıl çalıyiler, diyi. Bi çocuk ālıyi Durukan, diyi. Hee. Atlılar, diyi. O ona atıyi, o ona atıyi, diyi. Çınkı göve çıkıyi, diyi. Bôle bağırsırkan, diyi bi de çocuk ālamıya durdu, diyi. Çocuun sesi kesildi, diyi. Bi de davıl... Davıl da kesildi, diyi. Köpeg eniği mızıklıyi boyna, diyi; emme dayım ikisi bir anama bôle sarılırlarımız. Korkuyular, diyi. Geçi ürkdü, diyi; başı yokarı gitdi geçi, diyi. Bi çocuk āladı galdı, diyi.

Neyse bubam, diyi geldi, derdi. Hani gızım geçi? Burda düğün varıdı buba, demişler. Düğünün, davılıñ, atıñ sesinden geçi gitdi başı yokarı, demişler. Onu da dedemiñ aklı başına gelmiş o zaman. Korkman gızım, korkman, demiş; şeytan deyildir o, demiş. Ben geçiyi alan gelen, demiş. Dedem geçiyi gitmişimiş. Durukan, diyi bi de davıl çalınmıya durdu, diyi, yıkdırıyi davıl, diyi. Davılıñ sesi de kesildi,

diyi. Gene çocuk āliyi, diyi. Çocuğun sesi de kesildi, diyi. Geçi eviñ önüne geldi, diyi; şeytan, davıl, dümbek bi şey galmadı, diyi. (KK71)

1097. EFSANE:

Benim gardeşimin gızı var. Ooo kırklıyka... Uymuş baya şeytan. Hincii çocuğu doğmuş. Gocası asgere gitdi. Her zaman gocası gelirmiş, yatarımış, kakarımış gadınna, giderimış. Aha geldi gene... Geldiği yok, gitdiği, şu bu yok. Yalnız gelirmiş, yatā kakarımış. Banyo ederimış bi de gadın. Ta sonra hocalara okutdurdulā da geşdi. O çocuk da öldü. Eline, deyo; bıçag alıyolā, deyo; eşgere, deyo bizim gız; çocuğun gıyına beni yanıdırmoolā, deyo. Ona ôle görünüyö işde. Bize görünmeyö, ona görünüyö. Cinni, derlē. (KK79)

1098. EFSANE:

Hatca Halama da ben, dedim heç dünyeme geleli şeytan gômedim, dedim. Señ gômedim, deyoñ a gızım, dedi, ben de deyodum ôle, dedi üş türlü (üç renkli) elbisesi vā sırtında, dedi; baña, dedi hamır yağurdum da, dedi; elimi yüyodum, dedi sen görmedim mi deyoduñ, dedi; aha geldim, dedi bana, dedi. “Hele geldin kör şeytan, dedim.” dedi. Okudum, dedi; ondan sōna gayboldu, dedi. (KK53)

1099. EFSANE:

Benim eşimiñ dēzesi varıdı. Bu evde gızken üç gızlarmış gayınnamgil. O da... Bobaları ölmüş. Üş gız galınca esgi insannā, o zıman hocalā ilaç ediyomuş. Benim gayınnama etcekleri yere adamıñ dēzesini ediyolā. O bôle hana ecinni dutuyo, derlerdi. Hana ben vāmadan da çok hasdaymısmış. Kendi bi şey alıp yiyemezdi, çamaşırını deyişdiremezdi. Bu hocalā işde cin dutmuş, denirdi. Kendi kendine ağıladı, sızladı. Ama kim tarafından edildi orasını bilmeyoz. (KK348)

1100. EFSANE:

Meselā bizim gayınpeder annatırdı. Bizde Kaklık Boğazı denen bi yer var. Orda, gelirken, beygiri dutuyo, çekiyo, köye gadar geliyo. Şimdi dedeñ, Hüseyin Dedeñ rāmetli... Yav okuyom, okuyom, gitmeyö adam, deyo. Vallahi, deyo ya. Adam tutdu beygirden, gidiyo, deyo. O anda tabii sabah ezanı falan okunuyor. Demiş ezana dua et, demiş; sonra bırakdı deyo, geldim. (KK353)

1101. EFSANE:

Yalnız şunu biliyoruz. Selcuklilerle Hacım arasında, Hacım'ın kuzeyinde Örtülü denen bi bölge var. Çok esgi, Bizans döneminden, Osmanlı'dan daha evvel, Selçuklu, Bizans'dan kalma. Bu iki şehriñ arasında üst yol geçiyormuş. Bugünkü muhdarın babası söylerdi. Şu ilerde gabirlik vardır. Gabiriñ hemen yüz metre ilerisinde, yoluñ kenârında ben bir gün azat kesince yer oyuldu, korkuma doldurdum, dediğini biliyorum. (KK271)

1102. EFSANE:

Himdi dedemden bahsedêñ. Dedem, tarlada çift sürüyomuş. Talaz evi, deriz biz, bôle döne döne gelir, talaz evi. Talaz eviniñ içersinde kıl yumağı gibi yumaklar bôle dönerimiş. Döne döne dedemin yanına dõru gelmişler. Dedem de övendireyken kıl yumāna şõle dokanıyo. Dedeee, gözümü çıkarıyoñ, demiş kıl yumā. O cinnîymiş yāni cinnilerimiş. O zıman dedem hasdalanmış. Hasdalandıktan sõna okuduyolā birāz. Vere vere iyi oluyo. (KK230)

1103. EFSANE:

Buuuğ Halibrām'ın amcası oluyo gāli Uşak'dan geliyomuşumuş. Bu tağta köprü yolundan geliyomuş. Ordaaaa düğün yapıyomuş şeytannā, toplanmış, düğün yapıyolāmış. Orda bunu çevirmişlē, damat yapmışlā, adamı. Esgı bizim gara yol varıdı burda, tağta köprü vā. Şu yoluñ devamı hocam... Ordannn adammm sabağla bi bakıyo, kimse yok. Eve gelmiş, hanımına demiş “Bana bi su ısıdıvē.” demiş, biiiğ duş almış. Kırk gün sonra delirmiş adam. Bırakmıyolarmış zāten yığkandı mı. Delirmiş de bağlamışlā zencirlerinen, derdi. (KK240)

1104. EFSANE:

Çok eskiden bizim bi komşumuz vardı. Ondaan sonra gece bu uyurken gelmiş bu, giyinmiş, gidiyomuş. Yakalamışlar bu, nereye gidiyon? Eeeğ işde ben gidiyon, demiş. Cinniler bunu götürüyomuşmuş. Carını marını geymiş, esgiden car giyēlēmişmiş, carını marını geymiş, gidiyomuşmuş. Az daa kapıdan çıkıp gidiyomuşmuş. Döndürmüşler. (KK161)

1105. EFSANE:

Bi gün bi arkadaşım, kız arkadaşıyla eski bi eve gidiyolar. Çocuk da sigara içiyö, kız arkadaşı da sigara içiyö. Çocuk sigarasını yakmak için sigarayı alıyo ve o ev karanlık ve terk edilmiş bi yer. Hani bomboş bi ev, Ulubey Avgan Kasabasında. Çocuk sigarasını yakmak için ateşi yakıyo. Ateşi yakdığında etrafında böyle üç dört tâne çift kırmızı göz gördüğünü söylüyo. O korkuyla direk kaçıyolar. Yâni kız arkasında bırakıyo, hiç arkasına bile bakmıyo. Sonra akşam bu konu konuşuluyo ve bir iki kişi, köyün büyükleri falan sorduklarında eski evlere girmeyin, o evler her ne kadar terk edilmiş olsalar da işte bazı ruhî, cinnî varlıklar tarafından korunabileceği söyleniyö. Çocuk apdes alıyo. Ona okuyolar, üflüyolar. O şekilde kalıyo. Ama uzun süre de başından atlatamıyo bu olayı. (KK427)

1106. EFSANE:

Mēri Aba çocuğukana gece yataandan kaldırıyolā onu ecinnilē. Taaaa okulun üsdündeki gayaların tepesine götürüyolā. Ta bak orıya götürmüşlē İğdeliğ'e. Ben Veli Dede'mden duydum, irēmetlik, gabiri Cennet olsun. Ta orıya götürmüşlē gecedem. Sābāle gāri ta o gayanın tepesinden bulmuşlē.

Buvası şeyinde, buvası sırrında çağırışlē. Gel gızım, gel gızım, gel gızım... O da babası olunca korkmadan gidiyomuş onun arkasından. Gel gızım Mēri, gel gızım Mēri... Onu da gayanın başında galmış. Sabāla arayıvēmışlē, bakmışlē orda. Gız Mēri, sen yapıyoñ burada, demişlē. "E, bubam," demiş "Gel Mēri, gel Mēri!" dedi. Geldim, buvam gayboldu demiş. Ayaa topalıdı, ondan olmuş. (KK113) ve (KK327)

1107. EFSANE:

Şeyde, kim birisi Gocadüz tarafında goyun güdüyomuş. O tarafda hani bi goca daş var ya, Iraz Yenge sen biliyiñ ya. O goca daşın olduu yerde gece saat birde - ikide arkadan seslenirlerimiş. Şöyle iki gıyıma bakıyin, dermiş adam; bi şey de yok, dermiş. İçine bi korku gelmiş adamın. Acık gidiyim, gine sesleniyi arkamdan bi şey, bi topukladım, diyi adam. Heralda şeytannar sesleniyimiş. (KK200) ve (KK12)

1108. EFSANE:

Bizim bi dayımız vardı, o annatırdı, gece eve geliyimiş, ondan sōna gece ateş yakmışlar edrāfında düğün ediyiler, oynuyular, demir çalıylar şeytannar, diyi. (KK133)

1109. EFSANE:

Köyün Tepedağan Maallesinde esgilerden eşekli bi adam, gelmiş pazara, alışverişini yapıyo. Geri evine giderken önünde alâkasız bi yerde önde ördek, arkada altı tâne civcisiyle beraber geçiyo. Kiş, diyo; gitmiyo. Kiş, diyo; gitmiyo. Adam sudan geçiyo. Onnar, geçenner üç harfliymiş, grup hâlinde. Akarsuyuñ üsdünden geçdiğiñ zaman o şey bozulurmuş, sevmezmiş, geçemezlermiş üç harfliler. O adam suyuñ üsdüne atlayınca gayboluyolā aynı anda. Ebemle annem annatıveridi, İğdeli Mevkiinde o da. (KK145)

1110. EFSANE:

Benim dedem varımış. Zağman'dan benim anam. Şurda Çiftlik köyü vā. O Çiftlik köyünde durmuş. Gece ordan geç vakit Zağman'a köye gidiyomuş gāli. Gidēkene köyüñ yakınında bii onuñ sarı öküzü varımış, yatıpduruğumuş. Anam añnatırdı bunu. Yatıpduruğumuş. Yā demiş sen naradıñ burda demiş. Öküzü galdırmış. Zorla kakmış. Ordan sürümüş, gide gide varmış, köyün yakınnarında dere var onnarıñ. Oraya varınca öküz geri dönüvemiş de, buraya gadak getirdiñ demiş, daha nereye götürceñ beni, demiş. Adam donmuş galmış arkasında. (KK390)

1111. EFSANE:

Anamıñ buvası da gine Garaguyu yandan geliyomuş, mezardan geçiyomuş. Bi deve, sözüm oña, bōle mezarıñ dalından bōle yiğirmiş akşam garanıñında. Şu demiş bilmemkimceniñ devesi yalım, demiş. Şunu demiş, alen giden de demiş iletiveren demiş. Dutmuş deveniñ ipinden. Tam köyüñ gıyına gelike deve geri assılmış, girmicēmiş köve. Niye geri assılıyoñ, gitceñ işde demiş, götürceñ demiş. “Ay, ha!” demiş, çenemi kopāceñ, demiş. (KK113)

1112. EFSANE:

Ramazan deye bi amcamız varıdı, o rāmetli oldu, Ramazan Dinçer. Bu amcamız su sulamaya -bizde su sulama mēşurdu- gidiyo. Gece gidiliyodu. Esgiden ışık yok, eletdirek yok. Su sulamaya gidiyo. İşde Deymen Üsdü'ne varınca –elinde kürek- karşısından böle pırıl pırıl yanan bi deve geliyo. Çanları falan da var. Deve tek; ama devenin üsdünde de bi tane kişi... Gıyından böle şangır şungur şungur geşmiş. O yol vēmış, kenara gaşmış. Hiç bi şey dememiş. Aşşā dōru geşmiş, sizin İlyashı'ya dōru geşmiş. Adam korkmuş. Kenara gelmiş. Arkasından bi de o yandan bu yanna gelmiş. Gine langır langır langır geliyō. Geçerken geçiyō. Üçüncü sefer garşısından geliyō. Bu arada bu şeytan olduunu far ediyō. Ya bismillahirrahmanirrayim, diyō. Tam geçerkene böle elini bi sallayo, ya Allah bismillah bi sallayo. Sallayışın o deve noluyo biliyo musun? Anlatdına göre kişinin, elinde gurbaa oluyo. Gurbā gibi elinde galiyo. -Tabii biz çocuuz bunları dinlēken korkudan tir tir, annemizin gucāndan inmēyoz.- Gurbā oluyo ve gurbā başlıyo yalvāmiya. Beni salivē, sana işde falan yēde altın vā, onun yerini söyliyem. Veyatda yat, yatdın mı bi çölmek altın getiren, başucuna göviren. Beni salivē. Yalvarırımış böle. Tabii Ramazan Ā da ne oldunu anlayamamış. Okurmuş o, boyna okurmuş. Aklına gelen surelēden... Bu arada köyümüzde sabah ezeni okunmaya başlamış. Derke elindeki gurbā keçe olmuş, keçe. Allahu ekberi duyunca bi bakmış keçe... Ortalık da ağarmış. Onu sāten salsa o, o gece öldürürümüş. Böyle bi şaiya vā bi de. Altın getirivicen falan dedi ya onu saldı zaman tamam, peki diye saldı zaman onu öldürürümüş, kesinlikle öldürürmüş. Şeytana uymuş oluyosun ya. (KK217)

1113. EFSANE:

Şimdi, ebem güççükmüş. Yenişeer'de. Gomsunun biri demiş ebemiñ anasına demiş Henife, ebemin adı Henife, Henife'ylen, demiş, benim gız Dere Malle'de hōle bi dere varımış, garşı köv. Dere Malle'den, haşaş sürtülürdü eveli, ordan daşı getirivēsiñnē, demiş. Korkarlar, demiş. Korkmazlar, demiş, ne var korkcak? Şindi gitmişler, baya hōle bi dere vardır orda. Hu yanda ebenim evi, hu yanda da öteeki, gitdikleri ev. Şimdi, oraa varyolarmış. Orda bi çeşme varmış. Çeşmeniñ dibinde bi deve ıharmış. Şimdi, ebem görüyümüş. Öteki gız görmezmiş. Yaa deve var. Hani deve? Aha deve var. Hani deve? Böle dikelii, hindi deve bi kakmış. Geri ebem gaçarmış. Bağırımış. Öteki gız görmezmiş. Ebem gaçarmış, o gız da gaşmış. Ebem

gaşmış, o gız gaşmış. Evin yakınına varışın “Sınırımı geçdiñiz gâri.” demiş. “Eğere geçmeseydiñiz anañızı ne bilen ne etceedim.” demiş. (KK32) ve (KK289)

1114. EFSANE:

Gene annemin amcası eskiden elektrik yok, çeşmede su yok falan. Annemin yengesine demiş ki bulaşıkları, demiş, akşama goyma, demiş, şeytanlar yalar, demiş. O da Hasibe Yenge diye biri var köyde, ona otumaya gitmiş. Akşamüstü bi vakit. Bulaşık yalaşık gömemiş bu. Annemin amcası da okumuş dokumuş bi insan olduğundan bu tarz şeylere çok hani şahit oluyomuş. Öyle bi inançları da vardır. Gitme, demiş. O, otumaya gitmiş. Hani evini temz dut, bulaşık goma akşama falan, denilir köyde hep, eskiden beri denilir. Sebebini bilmiyorum. Neyse bulaşık yalaşık gören olmamış. Ondan sonra annemin amcası geliyo mutfağa. Kuzu gibi kocaman siyah kedi... Mutfaan önünde, ocağın başında. Dişini hırıldatmış bu. Akli tepesinden gitmiş amcamın. Ne olduunu sapıtmış adam. Yâni heralde böyle bi inancı vardı, ondan dolayı gördü ya da eskiden gerçekten öyle bi şeyler görünüyodu yâni onlara, oarasını bilemiyorum. Ama adamın akli tepesinden çıkmış. Çığırdığı gibi garısına böle böle oldu diye. Ben sana tembeh etmedim mi diye baya kızmış yâni. O kedi de niye göründü neden o gadar büyükdü, neden siyahdı bilmiyoz. (KK39)

1115. EFSANE:

Bizim köylü birisi varıdı da annadıveridi. Şurda Cinci Deymeni varıdı da... Şindi dâ yıkığı duruyo onuñ, orda. Bizim köylü birisi un üyütmeye gitmiş. Değirmenci “Benim düğün vâ.” demiş, “Ben bugün galamam. Üyütcēseñ...” Zâten su değirmeni ya, açıvemiş suyu. “Üyüt.” demiş. Zâten saatde onuñ da yiceği yirmi beş - otuz kilo. İşde üyüdüyodum ben, déyo. O zaman aleddirik, lamba yok. Ocağda bi gandil vâ, deyo. Şôle kepeneñ üsdüne uzandım da, deyo; şôle ediyodum, deyo. Golum ağrımaya başladı, deyo.

Bi kedi geldi, oraya gonmuş, deyo. Yalınız şôle Euzubesmeleyi çekdim, kediyi atdım, deyo; tavuğ oldu onnâ, gürk tavuk, deyo. Üzerimde de, deyo; silâm da vardı, deyo. Kepeneñ üzerine geldi onnâ, deyo. Ben kepeneği alcan, deyo. Gışın bırakıp gitcen, deyo. Yâni bu hakîki, annadıveriyo bunu adam. İşde üş beş el silah sıkıyor oña, kepeneği alıyo, Euzubesmeleyi çekiyo. Deveyle gitmişimiş. Esgiden deve de varımış. Deveniñ de bi gözü körümüş onuñ. Şindiii korkusuna geri geri

giderkene deveye çarpılıyo. Deve de heralda uyuyomuşumuş yalım. Vang, deyo buña, ıssırıyo. Temelli benim keçilē gaşdı, deyo. O aņnadırdı işde, ben gördüm, deye. (KK343)

1116. EFSANE:

Ben hamileyken bayılıyodum. Bi kedi atlıyodu. Şimdi kedileri hiç sevmem. Aksakallı bi dede, baygınken bana yapılan muskaların yerini söylüyodu. Ayılınca dedenin söylediği yerlere bakıyodum, muskayı buluyodum. (KK300) 376) Annemgil şeye gitmiş. Beni uyuyo diye bi yere gitmişlē. Ben artık 7-8 yaşında mın, 9 yaşında mın, orasını bilmiyon. Ben bi uyandım Türkan, ya her ye gara kedi. Evet. Allah'ım ya Rebb'im, ne ter dökdüm o gün Türkan. Evin içi... Ya neriye baksam kara kedi. Şevtan mıdı yavrum, cin mididi? Uzun süre ben gara kedilerden hoşlaşmadım. Anam, ne ter dökdüm o gün ya! Annemgil geldi, kedilē gitdilē. Evet, çok kötüydü. Belki on beş... Neriye baksam, ya her yē... Hiç yataktan kakamadım. Ödüm patladı. Ne ağladım ya! Bir değil, iki değil. Uyanığım canım, uyumuyon. Rüya bile değil. Uyanığım yāni. (KK406)

1117. EFSANE:

Bu Çukural taraflarında, Çukurağıl köyü taraflarına oduna gidiyor. Gece ordan, odundan gelirken hemen bi kedi, diyor. Odun, merkebe sarılı odunlar ya... Miyav, dedi zıp atladı, diyor kedi şeyin üzerine. "Pişt!" falan kovaladım, indi, diyor. Döndüm bi bakdım, diyo arkamda üç, dört tāne geçi, siyah... "Meee!" filan peşimden geliyolar falan derken, diyo zor kaçtım ellerinden, diyo. O da öyle bi şeyler görmüş. Aynı bölgede (Cingöz Tepesi'nde)... (KK73)

1118. EFSANE:

Bi de kedi meselesi var onun, Musa Çavuş'un. Hani kedi, gelirken omuzuna binmiş ya bi yerden geliken. Orda bi çay varmış, ordan geçince dutmuş da gediye, bi yere çarpdım, derdi. O suyu geçince gelmedi arkamdan, derdi. Miyavlarımış, binmiş omuzuna. O Şeytanımış, hē. Onu da laF ederdi o. (KK236)

1119. EFSANE:

Bi köyden bi köye oturmuş gidiyolar. Sözümona merkebe minmiş de şeye gidiyomuş, başka bi köye gidiyomuş. Oturmādan gelikene arkasına bi şey dakılmış,

sözüm burdan dışarı, zagar yâni köpek dakılmış. Huplamış yokarı, eşşegiñ üsdüne hoplamış çıkmış. O da oğlak deye şöle şey ediyö. Etme hâ, demiş, eliñi gabartır, demiş. Bôle de rēmetlik laf ediveridi. O zıman atıvēmış yere. Atıverince gıyında silah varımış, silahına atıyo. Orda da kıl gurumu gibi yığıldı galdı, derdi. (KK76)

1120. EFSANE:

Şimdi dedemin başına gelen ben bir şey anlatacağım. Dedem eskiden çobanmış. Sürmecik'te de Hamamboğazları diye bir yer var köyde. O zaman daha ev yok. Evler toprak ev, işde kerpiç ev, odundan kolonlar falan. Dedem, dört beş goyunu varmış, onları gütmeye gidermiş işde; ama akşama kalmadan geri gelirmiş. O gün nasıl olduysa uykuya dalmış goyunun başında, goyun da başında. İkinci vakdi bi uyanmış bu. Goyunlar gene etrafda. Onlar da sıcakda hareket edemediğinden kösmüşler ağacın altına dedem gibi. Dedem bi uyanmış. Hamamboğazı'nın hamamların yanında uyumuş ta, ikinci vakdini geçmiş, hava kararmak üzere. Karşıda üç dört tane bi köpek yavrusu görmüş küçük küçük. Bu da bu köpek yavruları burda ne işi var, aç ölür diye dedem bunları eve götürerem, diye düşünmüş. Ondan sonra köpeklere doğru yürümüş. Köpek kaybolmuş. Bakmış arkasına, önüne köpekler gene belirmiş, köpekler gene kaybolmuş. Ondan sonra dedem bakmış hamamın yanında. Hamam, eskiden inanışa göre hamamların yanında şeytan bilmem ne çok olur, denirmiş. Oraya Bismillahsız girilmez, Bismillahsız çıkılmazmış, akşamüsdü de girilmezmiş genelde. Anlamış bu. Sure okuya okuya goyunu ordan çekdiği gibi gelmiş. Bu dedemin başına gelen, hacı dedemin... (KK39)

1121. EFSANE:

Benim anam da eveli erkenden evin işini dutar, işe giderimmiş. Suya giderimmiş dağa. Suya gitdi mi ya bi köpee ıraslarımış, ya bi eşşek anıryımış, ya bi andık dakılırmış.

Ezenden önce kakmış tütün etmişler de. Babam da anamı erkenden galdırmış, o da ilk aşamdanımış. Bozburun deriz onuñ dengine gelince anam gidiyımışmış, bi şak şak şak şak bir alay adam, diyi; ağaş gaşyınan, diyi; oyniyi gibi, diyi; bôle bi şakırtı var, diyi. Bakdım, diyi; ala bi şey, diyi. Yalnız, diyi; şakır şakır ötüyi, diyi. Dana gibi bi ala bi şiyimmiş. Ses çıkarıymış. Anacâzım, benim de diyi bi gancık eşşēm vâ, diyi, çok saf diyi. Boğazına sarıldım da, diyi; püfff dedim, diyi. Fazla desem

duyacak zāti benim dediimi diyi, yakın bene diyi. Korkmuş. Eşşēn boğazına sarıldım, derdi. Goyvırmedim, derdi. Şakırdık şakırdık şakırdık şakırdık aynı oynıyı gibi Olcak Düzü'ne, diyi; gitdim ileri, diyi. Ben orda durukan durukan Durukan, diyi; Bozburun'un horazları ötmıye durdu, diyi. Horazlar ötünce yürümüş gāri, okumuş da. Ezen okunmuş, Olcağ'a girmiş. (KK16)

1122. EFSANE:

Yā, arı govannarı varımış biliyon mu? Heee. Yıgın bôle govan varımış on beş-yirmi gadar. Gece benim gayınna dışa çıkmışımış, arı govannarı güldüürt yıkılıvēmış, arı govannarı. “Len ölüm! Kemal!” demiş benim beye. Āmat Dayıñ, demiş o da -agrabası oluyo gāli- beyaz üsdü başı. Demiş arı açıyomuşumuş heralda, demiş. Gecede arı mı açılır? Öseñ (herhalde), demiş hani goñşular görmesin deye mi açıyo gece, demiş. Arının govannarı yıkıldı, demiş. Anın arkasında da bi şey varımış şôle örümce. Sabāli, deyo kakdiydik diyo aynı örümce duruyo diyo irāmetlik, aynı arı yığıldığı gibi durupduru diyo. “Len dayı!” demiş, “Böyün sen arı aşmadın mı gece?” demiş. “Ne déyon Sultan sen?” demiş, “Arı marı aşmadım ben. Gecede arı mı açılır?” demiş. Öle diyo. Şey, diyo; yāni bizim orlā boş deyilidir, deyo; deyodu yāni. (KK38)

1123. EFSANE:

Şimdi guzum, dedem varımış benim, annemin babası. Yenişeer Kövünde, ebem ordanmış, ordaymış. Ordan şimdi bunnar yavıklı olmuş, nişannı. Dedem her gün gece oldu mu ebemiñ gıyına gidermiş görüşmee. Ordan geri gelirken şimdi bi sürü yoluñ üsdünde afedersıñiz eşşek varımış, iki de adam varımış. Şimdi birini, biri birini kakkırıveriyemiş én ben mincen, küfür éderlermiş. O minermiş, öteki onu kakkırıveriyemiş, ben mincen. Öle öle şimdi dedem bakmış, bakmış. Bu demiş bi sürü eşşek... Birbirini kakkıra kakkıra... Eşşeklere birine de öteki binmoo. Bu şeytan, demiş dedem. Bu şeytan... Dedem gaçıyo gāli. Bi daa gitmemiş ondan soñıra. (KK32)

1124. EFSANE:

İşeyiñ buuuğ bizim köylü birileri vāğ da onnān orda görürlerimiş onnā. Beyaz bôle giysili insannar. Çıplak eşşeğe pulluk sarālarımış. Bakar eşşeğın sırtında pulluk vā. Lokum (lokma) bişirilerimiş. Seslerini duyarımış. (KK240)

1125. EFSANE:

Halam evelleri bi yere gitcemişmiş, önüne düşmüşlê, gece elbisesini gatiyen keyememiş. Sıpa gibi bi şey yüklükden hopleyivemiş. Bismillah çekmiş. Bakdım, yatakdayın, deo. Ondan kerî şeytan mı neyise gaybolmuş. Ondan kerî akli başına gelmiş. (KK438)

1126. EFSANE:

Bizim köyünen Akçaköy'ün arası bi kilometredir. Rāmetlik ebem hastaymışmış, felçliyemişmiş. Bizim köyde bi Hacî Emmi déyi bi adam var. Ona ekmek dürümü vermişler, git dayıma çağır gel diyî. Anam ölcek diyî çağırmaya yollamışlar. O da gardeşi dēmi, heycandan elindağ parayı atmış gelmiş evde. Geri gelmiş, bakmış. Rāmetlik ebemin de durumu biraccık, eskisine baka iyiyemişmiş heralda. Ertesi gün ölmüş zaten de. Geri aklına geliyî para, hindi demiş, bu cenaze olsa biz neyinen kaldırıcıyk bunu, parayı da atdım geldim. Gece atınan gediğim aliyim geliyim, demiş. Bizim köyün hemen yakınında mezar varıdı. Orayı çıkışın arkasına bi geçi takılmış bunun. Mēlemiş mēlemiş. Ya Rabb'i demiş, bu geçi de demiş, gece yarısı nerde galmış. Atın önüne almış. Evin önüne gadar varmış. Erkek mi dişi mi, diyî bacağıının arasına bi sokmuş elini. O da o gadar uzun gétme, demiş. O da atıvermiş yere. Keçe gibi bôle yanıverdi, diyî. O da orda atın üsdünden bayılmış düşmüş korkusuna. (KK364)

1127. EFSANE:

Bullarda bi... Neydi o adamın adı? Cevat, Cevat, ha... Cevat Amca geliyomuş Garaguyu yandan. O da atınan geliyomuş akşam namazı sırası. O dérler... Siziñ geldiğiniz derede, Andık Deresi deyveriler oraa, andık varımışmış orda, at öldürmüş. O da atıñ oraa gelmiş. Bi ölak melermiş. Atıñ ayāna ayāna dolanırmış ölak, dolanırmış. Ya, demiş heralda, demiş akşamüzeri, demiş bullarda biriniñ oğlāa galmış. Şunu alıyım, demiş gucaama bu taraFa geliyomuş köye. Götüriyim, belki... Mal çok o zamannar. Gatarız biriniñ malınıñ içine. Almış ölaa, gucaklamış. “Érkek mi dişi mi şu bi bakiyim.” demiş, bi ellemiş. “Dassāam avcuñu doldurdu mu?” demiş, konuşmuş. “Allā, Allā!” demiş bu da cannı yā! Bu da ne diyo ölak. Bi dia kısımliyo. “Daşşāam demiş avcuñu doldurdu mu?” demiş. Adam arkasına bakar mı?

Atmış da ata bi kımçı furuyo. Burayı bulmuş. Bööle bööle demiş, burda annatmış. Ben demiş böyle başıma bi iş geldi. (KK359)

1128. EFSANE:

Benim babamın bi kardeşi varılmış. Atı varılmış. Bu Uşak'dan gidēken bizim köyümüze varej derkene bôle bi sarp yēlē vādır. Hamamderesi deriz, hoca. Akşam ezeni zamānında ordan gidēkene amcamıñ öñünü bi ölak çıkarılmış. Bôle “Mē, mē...” atınıñ öñüne dolaşırılmış, ayaklarınıñ arasına. Bunu amcam kendisi anlatmış, babam anlatırdı. Amcam enerimiş atdan, enmiş, atını bālamış, ben olā dutcan deye ölak geçarımış, yamāçlara geçarımış. Ondan sōna atına binerimiş, ölak gine gelirimış atınıñ öñüne. Hay, insan korkuyo annatırkan ya. Ondan sōna o olā üş sefē öle denemiş. O bôle gaşmış, sarp yēlere geçarımış. Amcamı götürüp orlāda Allah bili ne zıman... O zımanlā çoğ olurmuş eveli bôle şeylē. Eñ son amcamın akli başına geliyo. Okuyyo, atına biniyo ordan “Hahah!” déyo. Okucukca o, ondan uzaklaşıyo, galıyo arkasında. Ôle köye gelmiş. Bi de onu duydu. Felak, Nas surelerini okursañ o senden uzaklaşır, derlē. O, ôle okumuş onnarı, ôle uzaklaşmış. Bunu amcam gerçek yaşamış. (KK188)

1129. EFSANE:

Yine dedem tarlaya gezmeye geliyo. Tarlaya gezmeye gelip de geri köve gidēkene akşam namazınıñ garağısında bi daşın başında bi oğlak meleyipduru. Len, deyo kövün malından galmışdır bu, deyo. Bu oğlaa alan, giden, köve iletivēren, deyo. Gucaklayo oğlağı. Köye yaklaşınca érkek mi dişi mi deye şöle elleyince “Dedee, d.şşāmı patladıyoñ.” demiş. “Ülen kör şeytan sen miñ o?” deyo. O zamana atıyo oğlaa gucaandan. Ve dedem hasdalanmış. İyi etmişlē gāli okuya okuya. Baya iki ay filan hasdalanmış. Böyle onun şeyisini, hikayesini... (KK230)

1130. EFSANE:

Meselā bizim şu ilerde, hemen şurda Halil Amca deye bi kuyu var. Onun başında neymiş bizim rahmetlik ebe akşam dağdan gelirken kuyunun başında şey görmüş, oğlaklar varmış, onu görünce geyunun içine atlamış oğlaklar falan. Şeytan diyolar. Geyunun başında zıplaşırılmış, bizim ebeyi görünce geyunun içine atlamışlar. (KK308)

1131. EFSANE:

Banaz'da çalışan bi Celal Amca vā. O, gençliğinde goyun güderkene buna olmuş. İşde o dedeniñ kenārında yatıyomuş. Orda yatarkene bunu basdırıyolā. Gan terin içinde galmış işde şôle bôle... Neyise bayā bi uğraşmış. Kendine geliyo. Ondan sonra kakıyo işde keğeneğın altından. Keğeneği bilisiñ de mi? Bakıyo, bi dene oğlak... İşde yaşında gibi. O yakalacan deye giderimiş, o koşarımış. O uzaklaşdı mı, hani geride galdığı zaman beklerimiş onu gelsiñ deye. U zaman ecinni ilişmiş falan deye bi şeylē dedilē. Kafayı filan bozmuş biraz. İşde deriñ hocalā okuyo. Okumayla falan dēkene düzelmiş. (KK383)

1132. EFSANE:

Şindi ne zamandan galdığı tam bilinméyen bi kabristan var. Bizim köyle Elmacık'ın arasında; ama bizim köyün arazisi içinde. Hâlen daha mezar taşları var. O mezarın olduğu yakınlarından gece geçmek pek uygun değil derler. Ganlıolu denilen adam, Uşak'dan geliyomuş atınan gece. Atınan geliken ölak görüyo. Yav, deyo bu ölak narayo burlāda bu saatde? Yakında yörük falan da geçmedi, bu saatde bu narayo burda deyo. Attan adam iniyo, alıyo oğlağı alıyo gucāna. Erkek mi dişi mi deye yoklayo, ne bakıyon erkeg erkeg deyo, gonusuyo. Hay oğlak şeytan, diyo, atıyo bu yanna. (KK410)

1133. EFSANE:

Eyē (eğer) benim duyduğum da geçiyi, büyük hayvanı, ya dama gatarlarmış; ama damda durmazımış, çıkarımış. Bu neye böyle yapıyo déye şey yapmış. Bismillah çekmiş. Geçi de bi Bismillah çekmeyeydiñ ben seniñ hakkını veridim şindi, demiş. (KK329)

1134. EFSANE:

Bi zaman benim başımı geldi. Yıldıray'man keçi güdüyo, Fındıklı'nın derede. Annadıñ mı? Aynıu benim bi keçi varıdı, onuñ gibi biri meledi. Meledikçe ben gitdim, o da gitdi. Meledikçe ben gitdim, o da gitdi. Aklım başımı geldi benim. Bismillah çekdim orda. Annadıñ mı? Geldim, bakdım, o keçi keçilēn içinde durup duru. Annadıñ mı? (KK220)

1135. EFSANE:

Oğlak şeklinde görmüş, almış işde bizim şeylerden dayılardan biri. Alıyo gucāna. “Allaah!” deyo. Bizim, deyo; oğlak nereye gitmiş, deyo. Ordan o şey yapıyo, gucāna alıyo, götürüyo. Demiş erkek mi dişi mi bi bakem, demiş. Bi elleyo. Elleme len şeyimi, demiş oğlak. Hee, he. Gālik o şeyimiş, şeytanımış. O nasıl atıvemiş. (KK172)

1136. EFSANE:

Zıddıyka Ebem... Şeyén oğlu seferberlikde galmış. Ona ağılyomuşumuş, yas... Āşam namazını gılmış, kimse yok... Anam, iki geliniñ ikisi de ölmüş... Amcamıñ gızı da gaçıvēdi. Evde yalınışça gadın galıvēdi. Biz güccüğüz. Bobam evlenemedi. Bôle yas edē gibi, hemen çinine (omzuna) oğlak binivemiş. Vay kör şeytan demiş, okumuş. Ondan sona geçmiş ya gursāna ondan sōna ağrı girmeye başladı. (KK53)

1137. EFSANE:

Rāmetlik amcaoğullā varıdı. Un üyütmeye gidiyolāmış. Gece bi oğlak görüyolā. Oğlağı gucaklayolā, arabaya alıyolā bunnā, öküz arabasına. Götürüken, acık ileri dōru varıyolā. “Erkek mi gancık mı bak bakam bi öğkü?” deyo. O da bakan, deyo. Oğlak da “Erkek, erkek.” deyo. O da dāh demiş arabadan. Şeytan o. (KK259)

1138. EFSANE:

Anam rāmetlik, dışarı çıkdım déyo. Şindi bi tāne şey varmış, geçi varmış anamgilin eviniñ önünde geçi, gecede. Bu geçi kimiñmiş, demiş anam. Anam vardıkça o açcık gidermiş. Anam durdu mu o da duruyumuş. Yıkık ev vardı ya, ā o yıkık eve deñ varmış. Oraa bi varmış, orda gaybolmuş geçi. Bôle işde şeytan. (KK32)

1139. EFSANE:

Siz gızım şuraya gitdiñiz mi yaşlılar ağnatır. Annem ordandı benim. Bôle, der, geçi gütmeden gelirke, der olak melerdi geceleri der. Bôle kelime-yi şehadet getirdin mi, der; olaan sesi kesilirdi, der. (KK289)

1140. EFSANE:

Üç harflilerle ilgili annatayım. Bundan yaklaşık iki ay önce filan akşam yatıyom. Eşim gāvede. Ben yalnızım evde. Gözümü açar açmaz bôle şey geldi, kapı açılır ya golu, golu şıkıırt; ama açamıyo tam, tam kapıyı örtemiyo. Şıkırt deyo. Ben Sayım dedim kapıyı iyce ört, nolursuñ dedim. Bana dedi ki... Şöyle gözümü hafif aşdım. Böyle ay iki ayaklı, mor gibi, iri ama çok iri. Bana dedi ıgmmmmmm, dedi bana kapıda. “Sayım, nolur kapıyı ört bi.” dedim. Ben dediğini annamıyon şimdi, dedim. Tekrā yatdım. On dakika geşmedi Sayım geldi. Sayım daha yeni şey etdiydin, napıyon sen ik saatdir, dedim. Ben dā yeni geliyom ya, dedi. Ben o anda çok korkdum. Acaba dedim şey mi var? Yāni böyle üsdü mor gibi, eti mor, iri bi şey. “İhmmmmmm!” yapıyo, kapıyı örtemiyor bi türlü. Besmelesiz mi yatdım, yatdığım yēde ekmek gırığı mı vardı acaba? Dediğini annamıyom, “İhmmmmmm!” diyo. (KK145)

1141. EFSANE:

Anam rāmetlik benim, derdi; amcam varıdın, derdi. O Garaguyu’ya gitmiş. Ordan gece geliyomuş. Sözüüm oña atı varımış. Atınnan geliyomuş. Mezarıñ gıyına gelince gadā bi oğlak çıkmış öñüne. Hah demiş bu oğlak bilmemkimceden galmiş yalım demiş. Şu oğlaa duten, alen giden demiş. Dutmuş oğlaa, gucağna almış, atıñ üsdüne. Getiriyomuş. Aklına gelmiş adamıñ hana afedēsiñiz bakam demiş şu érkek mi dişi mi demiş, bi elleyen bakam demiş. Şöyle bi ellemiş, érkek. Avcıñı doldurdu mu, demiş oğlak. Hee, o da şeytanımış. Atdırıvēmiş oğlaa. (KK113)

1142. EFSANE:

Babam bi gün bôle bu köprüden işde gidmişimiş. Önüne bi öküz gelmiş. Öküz gelmiş ya aynı onnarın öküzüne benzerimiş. Bi de sōra gidmiş, önünden gidmiş, kedi olmuş o. Benim babam ôle görmüş. Dua okurkan okurkan kedi olmuş. Gaybolmuş gitmiş. (KK94)

1143. EFSANE:

Bi dē ben çocuğudum, mal güdüyoz. O zaman bi Celal türküsü çıkdı. Biz gāli Ayvaz’da... Aşamıla mal güde güde geliyoz. Ayvaz harman yerinde bi gürk tavıg oldü. Dört dene, beş dene... Altı civci biriniñ, on iki civci biriniñ, yidi civci biriniñ...

Gurk tavık... Bizim ineklerin tepesine hoplayıp çıkıyolā tavıklā. Keklik gibi gibi de vā civcilē. Gāri şeytan dedilē bize. Norü Hoca da şeytan o, dedi. Biz gāri türkü çeke çeke geliyoduk. Amanıñ ōda gurk tavıklā yığılmış yaa! O gurk tavıklā bizim ineklerin üsdüne çıkıyolā, hoplayıp çıkıyolā. Fāretdin'in ev yapıdığı yere dōru geldiğ. Oraya geldiğ, ben bōle Dōndü'yü dūrtedim, "Bismillah, de." dedim, Dōndü'ye. Bismillahirrahmanirrahmān, bismillahirrahmanirrahmān... Biz gāli bildimiz okumalādan okuyoz. Sapıdıyoz emme. Gızım o gurk tavıklā, inan, geri dōndü gitdi. Bak, tōbeler olsun, geri dōndü gitdi. (KK37)

1144. EFSANE:

Sarındım çırpıyı sırtıma. Bizim Başpuğar Deresi vā ya āşamıla ordan geçiyon. Tam dereñin olduğı yere geldim. Cıyyağ, cıyyağ, cıyyağ, cıyyağ anam bi gurk tavıg geldi, pelezidi çıkdı önüme, arkasında yedi-sekiz dene civci vā. Ben garî eveli de oldum ya aklıma geldi, Bismillah çekdim. Emme ben bi terledim, gan terin içinde galdım. Gurk tavıg gitdi, dereyi aşşā indi, Bismillah deyince. Hemen tam yola çıkıvēcen bi ip yumā düşdü geldi, ip yumā bōle yuvarlandı gitdi. Ben gāri okuma okuyon. Okuma okuya okuya geldim. (KK37) 331) Aynı yerden... Yavı köyünden benim halamın dayısı varıdı. Hacı Bâki derlerdi. Dā öleli çoğ olmadı. Yüz yaşında falandı. Néyse... O da tavık görüyo, gurk tavuk. Çevresinde bōle sekiz on gadak civcivler... Aynı yerlerde. Yav, diyo, gece, diyo, bu saatde tavuk kesinlikle, diyo, civcivlerinden hareket etmez, bi yere toplar, alır goltünun altına, ganadının altına... Euzubesmele çekiyo. Gayboluyo. (KK410)

1145. EFSANE:

Gurk tavuk gibi görmüş demeyi duydum. Uzakdan bizim akırabamız oluyo, Hasan derlēdi, şuuu Yeni Erice köyünde duruyodu. Burdan gitmiş aslında da. O, rüyasında gurk tavuk şeklinde çıkmış. Onu govalacan derken bibisiniñ birini öldürüyo, yavrusunuñ birini öldürüyo, çinneyō da. Şindi sen onu çinnedin déye gurk tavuk onun yüzünü bōle... Gece düzgün yatādı, sabāli kakdı mı yüzü gözü yara içinde kakādı adam. Ya sen neden bōle oluyoñ, dedim mi benim düşümde gurk tavıgıñ yavrusını öldürdüm, o benim yavrımı öldürdün deye benim yüzümü gözümü yara ediyo, derdi, cırmalayo derdi. Sürekli aynı şeyi görüyo yāni, hafdada bi, on beş günde bi. Sürekli o tavık onu rağatsız yapıyodu.

Ben şahidim yāni, pamiğ işine gitdig berāber de, orda gördüm bu adamın yüzünü yāni. Açık açık olan bi şey yāni. Gurk tavuk geldi déye, kendi taviğim déye govalākana yavrınıñ birini çiğneyo, öldürüyo. O da sen benim yavrımı çiğnediñ, diyerekden bunıñ yatdığı yerde yüzünü gözünü cırmaklayo. Sabāli kalkdı mı yüzü gözü yara içinde kalkādı. Yarası geçmezdi. Baya da bi yatākan dedirgin olurdu. Biz meselā pamiğ işine gitdig, yirmi kişi bi goğuşuñ içinde yatarđık, ayrı ayrı oda yok. Seniñ ayāñ benim ayāmdan yanda, seniñ kafañ benim kafamdan yanda. Garişik, gurtaşık yatarđıg. Baya bağırdı, çığırdı gece yatdığı yerde. Uyarıdık. Kakdı mı yüzü gözü yara içinde olurdu. Ona şahidiz. (KK297) ve (KK271)

1146. EFSANE:

Hindi bizim anamızla bubam ölüvirdi. Emmimizin yanında duruyız. Emmim rāmetlik gurk tavı kümese gatın, dedi. Gatdık. Gece tuvalete çıkmış, anması ayıp, ordan gurk tavık delikten bi inmiş, gurk gurk gurk gurk gurk... Amcamın bacānıñ arasından hadi odunuñ arasına... Heee, hadi odunuñ arasına. Dutan demiş, dutamamış. Böyün, dedi taviğı tilki götürmüşdür, dedi sabāleyin. Örtmemişiniz taviğın āzını, dedi. Emmi gatdık. Gatmamışınız, dedi. Sabāleyin gāri taviğın āzını açdık, gurk tavık içinden çıkdı. (KK91)

1147. EFSANE:

Bubam ırāmetlik laf edēdi yalnız benim. Bi gurk tavık görmüş hani. Aa, hakket bak. Anama demiş rāmetli. Gız, demiş; sen o gurk taviğı gatmadıñ mı yerine, demiş. O da gatdım, demiş. Bi diya çıkmış dışa. Gurk tavık gırk gırk gırk gırk orda dönermiş. Bubam ırāmetlik laf ediveridi. Çevirmiye geliyi. Hani gitmiyi gurk tavık, derdi. Bakdıydık gurk tavık yerinde. O gurk tavık nereye gitdiyse gitdi, derdi bubam ırāmetlik. (KK347)

1148. EFSANE:

Bizim hō Başpuñā'dan gece dayım geliyomuş. Ordā... Benim yengem Çardak'dan gelmiş, Çoturlādan. Orda tavıklā, civcili tavıklā felan önüne geçmiş. Beygirdeyimiş, yalnız... Okumuş, okumuş, geçmiş ordan gāli. Beygirdeyimiş. O laf edēdi goya. Hala dēdi ebeme bōle dēdi orda dēdi gurk tavık geçdi önüme dēdi, ben de dēdi okudum öteden beri dēdi okudum, geçdim de geldim, dēdi. (KK196)

1149. EFSANE:

Benim babam gurk tavık görmüş. Eve bi yerden gelmiş. Bi sürü civciyne bi tavık önünden dolaşmış. O da şöyle guyan yerine diye vârmış gurk tavık, kendi gurk tavığı yerinde civcilerilen bir. Onu görüp de geri çıkasıya gadar ötekinnē gaybolmuş. Babam ben gözümne gördüm, dedi. (KK69)

1150. EFSANE:

Emme sizin hurda terslik vâdı. O terslikden, derdi anam, gıcır gıcır gurk tavuk civcisinne kakmış gece. (KK131)

1151. EFSANE:

Bize görenner laf etdi. Bizim bu köyde yolda giderken gurk gurk gurk... İcik sōna ileri varmış, gaybolmuş tavık, gurk tavık. (KK236)

1152. EFSANE:

Ā bōle tavıkları... Bi sürü cürüklü tavık giderimiş gece. Bi de varınca varınca sonra gaybolmuş gitmiş tavuklar. Şeytanımış onnar. (KK94)

1153. EFSANE:

Uşak'dan otelden çıkmışlā, giderlēken horozlā, tavıklā önnerine çıkmış, gecenin yarısında. Korkup kaçmışlā. Cinnermiş onnā. Dayılā annatdı. Bu kadar annativēdi. (KK170)

1154. EFSANE:

Davşan sıratında (suretinde)... Memāti davşan suratında gōmüştü şeytanı işeyde Gılcan'da. (KK53)

1155. EFSANE:

Şurda yakında bi köy vā. Gadın deymene gidiyomuştü. Eşekle Garakuy'a. Bōle aynı hani bi ip çıkırığı vā ya şöyle eveli çevirili, aha o gibi ordan çıkdı, diyi ötü yüze aşdı gitdi, diyi. Orda gören çok... Zağar gibi gören vā, hanı köpek gibi gören vā, ôle ses duyannā vā. (KK405)

1156. EFSANE:

Annem şey anlatmışdı, bayā da bi korkmuştuk biz işde. Benim hani dedem Eğlence köyünden bizim köye gelirken uzun süre beyaz atlı biri takip etmiş, bi süre sonra birden kaybolmuş, diye anlatırdı. (KK155)

1157. EFSANE:

Bi de bi ēsane decen ya aslı vā mı yok mu gızım bilmōn. Bizim bi agrabāmız oluyo. Bārîye Dēze, dēlēdi atalā. Çocukları hep ölmüş gadınıñ, hep ölmüş gadınıñ. Bi ölu da asgerde galmış. Şey, demiş, gece uykudan uyan... Tāa Omurca'ya götürmüş. Aha şurda oluñ, aha burda oluñ... Görceñ, deye tāa oraya, Omurca'ya götürmüş. Valla kim götürdüyse kendisi bile bilemeyomuş. Önüne düşmüş. Ölu suratında mı düşdü, yoğsa birisi suratında mı düşdü? Ôle götürmüş, orda uyanmış, gün doğuvēmiş, Ulubey Omurca'da uyanmış. On beş kilometire Omurca'ya vā... Bi uyanıyo... Eveli köynek keyilirdi. Yayan, ā o dikende, şeyde gadın... (KK231)

1158. EFSANE:

Cin derlēdi bizim köyde bi imam varıdı, Ağ Oğlan derlēdi kendisine. Bu, asgerde babamına beraber askerlik yapmışlā ikisi aynı yerde. Bi gün çarşı izinine çıkıyolā. Bu, çocuğun birisini dutuyo. Ge bakam buraya, diyo. Eline beş guruş veriyo o zamanın bērine. Bak diyo, elime bak diyo. Çocuk, bizim köyde ne oldu, diyo. Çocuğa bak, diyo; elinde gösderiyo. Bizim köyde, diyo; ne vā, diyo. İyi bak, diyo; nelē görüyon orda, diyo. Çocuk bakıyo, aynı onun anası, babasını, hepşini tarif ediyo. Evini tarif ediyo. İşde, dio evin arkasında, diyo; ağıl vā, diyo; ağılda geçilē vā, goyunlā vā, falan filan bōle. Çocuğa envāi çeşit şeylē soruyo. Çocuk burda görüyo bunu. Bunu babam bizzat anladıveridi bize yāni, bōle derdi. Ondan sonra çocuk o şeyleri gördükden sōna birden bire öle bi titreme çocukda. Hemen bi tokat atıyo, kendine gel falan, diyo çocuğa. Çocuk kendisine geliyo. Gāli eline üç beş guruş dā veriyo. Böyle bi cin derme hadisesi vā o imamın. Musgayı da yazādı. (KK416)

1159. EFSANE:

Şindi bizim esgi Şekerevleri'nde bizim gonşulara gelmiş cin. Ama içeri girmemişlē. Merdimende yaşamışlē. İki çocuğu, karı-koca, dört kişilerimiş. İyi cin, kötü değıl. Şimdi meselā şu bardağı goyuyosun ya bunu goyduğun yēde durmuyo.

Ayaggabı meselâ... Saksıyı bu duvarın kenârına goyuyo ya bu biraz sōra gitdiklerinde bu tarafa alınıyo. Ondan sōnra okuyolâ. Geliniñ rüyasında gitmişlê. Yâni bōle mezara dōru çıkıp gitmişlê. (KK406)

1160. EFSANE:

Yeni evliyen beni de korkuttulâ. Basdırıyolâdı. Upuzun bacaklarını görüyodum. Bi hocaya gitdik, o geçirdi. (KK205)

1161. EFSANE:

Bi adamın cinleri varmışımış. Adam isdediği zaman gaşıklâ, çatalâ hareket ediyomuş. Dayımı, dedem dövdürtdürmüş o adamın cinlerine. (KK205)

1162. EFSANE:

Aynı yerden, aynı yerden sene 57 olsa gerek, net hatırlamıyorum. O bölgeye bu âfât oldu. Burda ekinler kökden temizledi, arkasından da bi dolu yāmır, aldı götürdü. Tabii ekin yerlerinden tekrar filiz sürdü; ama tabii evin vermedi, vakit geçdi. O zıman bizde iki gatr var. Ben Uşık'a çeşme inşaatı, boru gelecek. Öküznerinen gelmeyi düşündüm burıya. Néyse... Akşamdan geldim orâya arabaniñ. Arabadan öküzleri goyvēdim, yayılıyo. Ben de mezara yakın yatdım. Başımda bi tıkırtı oldu, bakdım tilkiye benzeméyo, kediye benzeméyo. Kakdım, oturdum. Şôle ileriye doğru biráz kaşdı. Arkasından taş atdım, gitdi. Yatdım. Bi dâ geliyo şôle. Euzubesmele çekdim, Ayetel Kürsi'yi okudum. Yatdım, bi dâ görmedim. Bōle derler oraya. Başka gören de var mı bilemem. (KK410)

1163. EFSANE:

Garadede Mezarını kaldırmaya kalkdılar defâten. Olmadı. Ama beceremediler. Nasıl beceremediler? Kepce çalışmadı, o olmadı, bu olmadı. İşçiler birbirini yidi. Kalkmadı. Néyse sonunda burası yapıldı.

Bi zamanlar da, hatta sağdır yâni, Hoca Nihat Berber. Tam oranın karşısında düğün var. Biz de hasbel kader o davet etdiği için biz de gitdik, güzel yemeğini yédik. Tamam, dua, Mevlid okundu. Arkasından dışarda müzisyenler şangır şungur... Dedim ki ben de ev sahiplerine dedim bak burda yatırım tam karşısındayız. Buranın bōle bi geçmişi var. Bunu burda çalmayın. Canım n'olcak dedi Almancı. Bi

şey olmaz kardeşim ya eğlensinler, dedi. Tam müzik çaldı. Bôle günlük güneşlik yalnız ha. Yaz günü bu hadise. Şakkıdı şukkudu, işde bu bizim oyun havalarından... Daha beş dakika geçmedi, Allah bi fırtına verdi. Yemin ediyorum. Yâni ortalığı bi tārumār etti. Ondan sonra adam koşdura koşdura geldi. Ya dedi biz nāpıyomuşuz hocam diye? Tārumār oldu. Yaşanmış bi gerçektir bu. (KK310)

1164. EFSANE:

Bizim bulunduğumuz evde adamın bôle bi yeteneği varmış arkadaş. Evin bulunduğu... Eski evlerden işde. Arkada bi tâne kulübesi var. İşde şöyle bi şey. Sandukası var, falan filan. Zamanın büyücüsüymüş bu da yâni bayā hocası, öyle diyelim yâni. Ama adam bayā bi yetgiliymiş. İnsanları getirebiliyomuş adam. Akşam 3'de, 5'de sen kalkıp geliyosun uyurgezer, adamın evine geliyosun yâni.

Biz bu evi satın aldık işde. Neyse arka tarafda bi kulübesi var. Bu vasiyet ediyo, kızına vasiyet ediyo yannız. Yanımızda da Hacı Şükrü var. O da bi hacı amcamız. Yâni iyi yâni hocalardan falan, Kur'an-ı Kerim'i ondan da ders aldık. O da bilir iyi kötü. Onun da tanıdığı bi insan. Biz burayı yaşlı olduğu için o zaman o adam... Kapıya, esgi kapıları bili misin, mandallı? Biz orayı açmaya çalışıyoruz da eve giremiyoruz, kapı açılmıyo. Evi yıkmaya kaktık biz. Bekçi Nurettin, yaşar... Defaten ayak kırmalar, ayāna çapa, çapa vurmalar... Ondan sonra netice de o her zaman da Hacı Abi der ki orası vasiyetli, vasiyetli diye. Biz de sormuyoruz ne vasiyeti Hacı abi bu falan. Orası vasiyetli, vasiyetli, vasiyetli... Allah Allah...

Biz bu arada evin her tarafı yıkdık; ama orayı yıkamıyoruz işde yıkamıyoruz arkadaş. Birisi gelse bile adamın başına bi şey geliyo. Elini kesiyö, ayāna çapa vuruyo, bin bir türlü şey geliyo adamın başına. Bi gün dedi annem dedi ki "Bu vasiyetli, vasiyetli. Ne deyo bu Hacı Şükrü?" gitdim. Dedi ki o vasiyet etdi. O geli açar bu kapıyı dedi adam. Arıyoruz kız, yok. İzmir'de Gümrük'de olduğunu öğrendik. Burdan atladık gitdik İzmir'e. Kıza rica minnet ertesi gün aldık geldik. İşde bizim yıllardır açamadımız kapıyı tek bôle hareketle aşdı. Aşdı, trink dedi açıldı. Bôle aşdı girdi, trink diye aşdı girdi. Hepimiz baktık kaldık.

O kadar ihsan bunu kıramadı bile. Bu tahta kapı ya, Allah'ın tahta kapısı kardeşim. Burayı açmaya çalışan herkesin başına bi şey geliyo. Yâni depiyosa adam, ayāna bi şey olmuş. Gelmiyor adam, işçi. Sonunda Bekci Noreddin ayāna çapayı

vurduu gün, dedik ki bunda bi iş var arkadaş. Ben burayı kırarım, dedi. Geldi, bi koydu. Cam, bildiğiniz cam, o esgi cam, şöle kalkanlar var ya... N’olcak işde bu yāni, hepsi bu. Buna vurdu adam, ayāni kırdı. Yav geldi bak, bōle aşdı ya, gözümüzün önünde. İşde vasiyet buymuş. (KK310)

1165. EFSANE:

Çece (Çamsu) köyünde Üyük Tepesi derlê... Kaya değil, elle yığma bi tâne tepe. Rivayete göre bizim rāmetli Gabağın Halil deye birisi awdan geliyomuşumuş. O, awdan gelikene bi tâne çarşaf görmüş. Çarşafı almış. İşde bizim köy yanna yönelikene arkadan anadan uşyan bi tâne gız çocū “Amca, elbisemi vē!” Tam işde o bizim köye girêken dede dedîmiz, o siziñ anlatdığınız yēde oranın içine dōru gidiyo. Gız da dedeniñ sınırında “Amca, çarşafımı vē. Amca, elbisemi vē.” Hadé al, demiş. Ativēmiş. Ativēmeseymiş Yāni o Üyük denilen yerin tam sırrı, şeysi açıkda galcāmışımış. Ora, o atınca ora kapanmış.

Şindi Banaz Belediyesi bi zaman işde orda hazineyi almag için gazmag için oraya kepçe falan yönlendiriyo. Şurası Üyük dediimiz yer, burası da gum ocā. Şöför üzerine bindi, orayı gazmak niyetiyle konta basdı mı çalışmazımış goca kepçe. İşde kamyona gum sarcan déye basarımış. Giderimiş, ordan bi kamyon gumu doldururumuş. Niyeti o tarafa yöneltti mi lap istob ederimiş makine. Oraya da şey diyolā... Yāni definesi vā, tarihî... Ecinni, cinni bi şeylê diyolā Yāni. Çünkü Avrupa’dan bilene kaş kişilê gelmiş oraya. Gazmışlā kaçak veyatda selbes bilmiyom. “Şu tepeyi açam. Bu tepe bizim olsun, Avrupa’nın yarısı sizin olsun.” demişlê, diyolā; ama hiş kimse oraya ulaşamamış. (KK383)

1166. EFSANE:

Define hasdası ābelê vā. Sabā gadā gazdık, diyo. İşde o şatonuñ ayağıymış gāli, merdiveni. Bi merdivenini çıkādık, diyo. Bakdık şafag atdı, diyo. Jandarma da sürekli oraya devriye atā. Çayın içine vurduk kafayı, yatdık, diyo. Akşam oldu mu bi dā gazcaz, diyo. Saat işde 6 -7... Hava gararınca kakıyolā, bakıyolā, sabā gadā gazdıkları yelê tekrā kapanmış. Üş gün üsdüsde gazmışlā bu şekilde. Üş gün üsdüsde ora kendi bildîne, Allah tarafından, dolmuş. İşde o definecilēden duydümüz, gāli bi ziyet... Altın olsun, gümüş olsun, mücevher olsun, ne olusa olsun, yerin altında yüz yıl galısa yāni ecinni eline geçē deye bi söylenti vā. Öyle derlê. (KK383)

1167. EFSANE:

Banaz'da bi ev vā. Ankara Asvaltı'nın üzerinde. Tokman Petrol var. Banaz'dan, merkezden ışıklādan çıkdıñ mı gelikene sağdaki ilk bēzinlik, bēzinliğin yanında 4-5 gatlı bi bina. Boş duruyo. Adam beleş oturuñ, diyo herkese. İşde o anlatdığım Celal Amca o evde de durdu. Doğu'da, diyo, haberlēde Doğu'da çatışma duyuldu mu, diyo, haberlē söyledi mi, diyo, haberlē söyledi mi, diyo, bi şangırtı kopuyo bizim evden, diyo. Ev kophile sallanıyo. Ne cam galıyo, ne bi şey galıyo, diyo. Doğu'da hiçbi sıkıntı yok, olay yoksa, diyo bizim ev iyi, diyo. Hiş kimse... Ne gelen vā ne giden vā, diyo. Şehit yatırı vā, diyolā orda da. Şindi adam ne yıkdırabiliyo orayı, ôle duruyo harābe şeklinde. O olaylādan sōna ev sahibi falan evi terketmiş. Kiracılā, miracılā gitmiş. Ev boş. Askerle bi çatışma oldu mu ev bōle sallanıyo, diyo şakır şakır. Bizim, diyo zobanın, diyo üç dane mi dört dane mi borusu varıdı, diyo. Borulā bi yanda, diyo; guzine bi yanda, diyo. Evin dışında hiçbi şey yok. (KK383)

1168. EFSANE:

Yannız ben, Gediklē'de Iraz Ha'nın... Bizim evin altından bi şey geçiyo, derdi unnā. Ne geçiyo, bilmoon. Sallanıyo bizim ev, dēlēdi de. Onun evinde bi zaman kına oldu da oturuka aklıma geldi. Bizim evlēn, evin altından evliyā mı geçiyo, dedi cin mi geçiyo, bi şey geçiyo, dedi. Çok sallanır Iraz Ha'nın ev, derlē. (KK369)

1169. EFSANE:

Bizim köyde Selendili bi tāne imam arkadaş varıdı. O anlatıyo. Odunu getirince buna... Akşam işde, yatsı namazından geldikten sonra mı ne, diyo. Salona bi girdim, diyo. Salonun kenārında odunlā ya... odunlā yanıyo bōle, yeşil yanıyo odunlā diyo. Aldım bōle -duymuş tabii hikāyeyi de- odunları elledim, diyo. Yanıyo; ama elimi falan yakmayo, diyo. Alıyon, gidiyon, caminiñ köşeye goyuyon, diyo. Yanma munma yok, diyo. Ertesi gün bi tāne horaz aldım birisiñden, déyo. Ta o dedeniñ ortadağı mezara horazı kesdim, orda okudum, işde orda yatan şeyhin ruhuna, diyo. Bundan sōna bi dā bōle bi şey olmadı, diyo. Köyün görevli imamı... Bekardı o zaman. Eş dos hani getiriyo ona ya. (KK383)

1170. EFSANE:

Yāmır duasına İtecik Dedesine çıkmazlā, bizim dedeye çıkālā. Başpuñā'da dede vādı, azadıdı gızım. Kesdilē, geldilē de yakdılā. Yeşil yeşil yanmaya başlamış. Bi de atmışlā ocagdan. E, evrene evrene hep gitdilē (öldüler). Kanser aldı, götüdü hep. Dilberim delikanlılar; iri iri, boylu poslu hepsi... (KK196) ve (KK267)

1171. EFSANE:

Bizim burda sekis tāne musafirhane vā, odamız vā. Sekizi gece gündüz açık... Gelen musafir kesinlikle açıkda galmaz. Gışın odalara odun getiriyoz, musafirhanelere. Yāni bu oda dē mi, dedilē. Ordan getirem dedilē. Ben de dedim ki: “Ben gitmicen uraya.” dedim. Gitcēseñiz gidiñ siz, dédim. Bi arkadaş dedi ki: “İlle gidem.” dedi. “Yalnız bunu getiremeyiz.” dedi. Bak, gitdim ben. Orda ağaç kesdim. Arabaya yükledik, aldık, geldik odaya. Tamam mı? Odaya godug, odunları kesdik dōradıg. Yokarı çıkdıg. Çayımızı, yememizi yidik. Maket vā. makede şôle uzandım ben. Saat dört buçuk – beş civarında oluyo. Bana yatdım yēde ille kak, eve git diyo bak. Meselā içime ôle doğuyo. Kak, eve git diyolā bak.

Ben kaktım, eve vardım. Aferdersiñ bi çift at va bende. Eve vardım. Bizim hanıma dedim ki atlara bakdın mı dedim. Hana yēgisini filan verdiñ mi dedim. Verdim ben onu dedi. Vallahi bak ôle deyilse bak ā. Ben içeri gircem ya bu şekil, bu şekil adım atdım. Tekrañ gerisine geri döndüm ben. Güzel bi gır at vā benim, çok sevimli bi hayvan. Bakdım şôlece yeği yiyip batı. İçeri girdim de dutdum çilbirinden salıvedim, yularından salıvedim. At bi firladı dışarı. U yanna gezdi, bu yanna gezdi, goca asvaltıñ üzerine kendini bi godu oraya. Dört dāne atıñ ayā vā ya bi tānesini gırmış atmış. Bak, o gün işde o dededen odun getirmemizin sebebi bizim. Yaramayo yāni. Ayāni sakatladı hayvan. (KK21)

1172. EFSANE:

Birinin tarlasında bi dikili taş vardı. Dedeydin orası. Dede derlēdi. Taş yığıını vardı. Bu taşı adam kaldırdı ordan. Tarla yapıdı orayı. Onuñ tarlasınıñ içindeydi. Allah gorusuñ cehaletinin yüzünden iki tāne dilsiz çocuğu oldu; bi oğlan, bi kız. Ama halasının kızıyla evli, akrabā evliliğinden kaynaklanan bi şey. Tamam mı? Onđan sonra bir de sonra o dilsiz oğlana Doğu'dan gelin getirdi. Doğu'nuñ îsanı, kadın yarım dilsiz gibi bi şey. Kadın bi şey anlamıyo. Kadını vurunca öldürmüş adam.

Gelinine öldürdü adam, dā buñdan on sene, on beş sene önce. Kadını bi de götürmüş orda, yakmış dağda falan falan bi şeyler.

E, bunu vay efendim dede ordan şey yaptı da başına felaket ôle geldi... Ben bunları şey yapmıyom. Katılmıyom. (KK54)

1173. EFSANE:

Dededen odun getir. Ocağa vurduun zaman alev bôle yaşıl yaşıl yanıyo. Ben kendim bilassa gördüm yāni. Yaşıl yaşıl yanıyo bôlece. Normal bi işey yakdın zaman gıpgırmızı bi ateş. (KK21)

1174. EFSANE:

Bi di köprüden geçēken köprünün bu tarafında kalıyo. Büyük bi şey vā, çınar ağacı. Orda çocukları olmayanlā... Gadınıñ çocuu olmuyo. Kadın orāya bağlanıyo. O çınarıñ etrafında dolanıyolā. Hatda çınar ağacınıñ dallarını, yan tarāfında tarlası olan adam kesdi. O çınar ağacı çok büyüğüdü. “O, dede, dokunmayıñ, zararı olur.” filan dedig. Dinlemedi, kesdi. Ondan sōna gızı, gocasını vurdu. Ölu ayrıldı. İki - üş kez olan evlendi. Yāni bi türlü başı gülmedi. O evden onlā da göç edip gitdilē yāni. Dağıldılā o evden. Ağacıñ dalını, golunu kesdi. Kendiniñ de çoluğunuñ çocunuñ yüzü gülmedi. (KK247)

1175. EFSANE:

Dededen bi şey aldın mı dibine mum yakcañ dēlē, dedeniñ dibine mum yakcañ. Ödan aldın mı kimi îsana yaramaz. Biz, bi zaman odun sardık, geldik. Beygirimiz yolda galdı, öldü. Dede her bi îsana yaramaz yavrum. O, şey gibi bôle pırıl pırıl yanarımış dede, yeşilli, şeyli. Kesdiñ mi ōdan yanarımış o. Onuñ dededen bi şey aldın mı dibine mum yakcāmıñ. Buraya geldilē mi davıl sesini kesē. Dedeyi bôle dolaşdırılā gelini. Buraya geldilē mi burdan kesilir davılıñ sesi. Burayı geçdilē mi çalā. (KK35)

1176. EFSANE:

Sırıklı Tepesi dediğimiz yerde -iki köyün sınırı, Gürlek’le Ovacık- kesim yapıdırıyo. Bu işde dede denilen yerin edrafı meşé. Edrafını kesiyö. Meşeleri elletdirmiyö. İşde Uşak Şefliğı de biz kesdircez, diyo. Banaz Şefliğı biz kesdircez,

diyo. Bizim köylü de kesmeyince başgasını da getiremiyo. Gürlek'den kesimcilē diyo “Biz kescez”. Kesceñ, kesmeceñ. Ortalık iyce bi geriliyo. Birisi fırlamış, çıkmış meşenin üsdüne. İşde, diyo, ben kesen de, diyo, dede bakam bana dokunsun, diyo. Hani o motorla kesdiği dal diyem size 50-60 cm. galınlığında çapı. Buzdolabı gibi... Gövdesi çok galın... Motoru inmeye başlayınca o işde... Aşā inen ağacı Cenabil Allah tarafından bi dönüyo yokarı, çocuğun böle göbeğe. Bu, oğlanı ikiye bölmüş. Ondan sona işde ordaki köylülē dağılıyo. Ondan sona da orlā yatır gibi bi şey oldu. Kesen yok. Kenarlarında çamlıg olan yēleri kesiyolā; ama o tepeye millet öle inanmış. Gerçekden vādır, yokdur bilmeyoz. Ben babamdan duydum. Orda çalışanların içinde babam da varmış. (KK383)

1177. EFSANE:

Dede, çamlık bizim. Çece tarafından geldiniz yoluñ sağında, köye girişde. Nası deyem, kutsal gibi bi şey orası. Meselā oraya köyde herangi bi vatandaş gitsiñ; gozağından, odunundan bi şey yapsın muTlağa başına bi iş gelir. Meselā ābem asgerdeyken annem gozag toplamış. Satan, olana para göndēcen deye. Bizim ceylan gibi bi inēgmiz varıdın, öldü. Sebebi de şuncāz çuvalıñ dibinde bi yēde gübre galmış, onu yalamış. Artık inanşdan mıdır nedendir bilmem. Yāni bizim köyde farklı bakılır oraya. (KK383)

1178. EFSANE:

Sultan deye bi gadın, öle aklına gelise ibadet eden bi kişi... Sabah namazına bi kakıyo kadın. O, Sülēman'ın dediği dededen... Bizim dede üş dānedir. Bôle sacığac ayağı. O dediğim büyük dededen bôle çay kenarı, deriz biz, normal doğal su akan dere yāni. Ordan bôle allı-yeşilli, bôle uzun uzun elbiseli, ellerinde tefinen karşiki dededen bi kāfile, üç kāfile birarada birleşcek şekilde... Kadın baka baka baka baka damüsdenin başında uyumuş galmış, soğukda. Orda uyumuş galmış. İşde n'oluyo falan, deye sabah kaldırınca... O da bôle bôle, deye anlatmış. Bi Şaban Hoca derlerimişimiş, rāmetli birisi varımış “Gızım, sen bunu anlatmasañ direk cennetliğimişimiş.” deye sōlemiş bi de. (KK106)

1179. EFSANE:

Amcam ıı demiş... Peri gızı demiş ki sen benden ne dileyoñ, demiş. O da benden sen ne vēceñ, demiş. Gardaşımıñ sekiz çocuğu vā, demiş. Biz yomsuluz,

demiş. O da isde benden, demiş; bak sana ben, demiş; şey bağışlacan, demiş. “Her gün ezenden eveli,” demiş, “Git. Birē sarı lereye...” Günlük birē sarı lere gormuş gayanın üsdüne. Altın, ā bu altın... O bi gün onu almış gelmiş, altını almış gelmiş. Ertesi gün, ertesi gün sabāleyi birini dā, daha ertesi gün birini dā. Beş güne gadak gidiyo, birē altın alıyo.

Şey amcam sōna demiş yengem -şey gāli hanımı- sen demiş gitmiceñ oraya, demiş. O da ben iyiliñiz için gidiyon, demiş amcam. Tekirā o gün gece bi altın dā goyo. Altı altın oluyo biliyoñ mu? Ondan sōna amcam gidiyo bi top basma alıp geliyo, bi top amaliken alıp geliyo, amaliken hana vezirgān, he bōle. Bi at alıyo altına, bi at alıyo altına. Ondan sōna variyo ertesi gün bōle bōle deyince sarı garınca olmuş da yığılmış galmış. Altın, garınca olmuş, garınca. Ha... Bi dā alamamış amcam. İşde gödüñ mü yapıdın, demiş. Bak, ömür boyunca alcāmışım amcam gidip gidip ordan, ölesiye. İşde ôle deyverince vıñıl vıñıl sarı garınca olmuş, yığılmış galmış. Bak bu bizim, biz keydik, atı da dahā bōle üredi bile amcamın hana. At almaya paramız deñil... Esgēden yeni geldi ydi. Ne işey etdi? (KK284)

1180. EFSANE:

Dēzem demiş bak, demiş Mēmet sen ağaş kesmeye gitme böün, demiş. Her cuma gün gidiyoñ, bi gün başımıza bi felaket gelecek, demiş. Dēzeme diñnememiş. Gine o cuma gün gidiyo, kesip geliyo. Gine peri gızı bōle sarnıca ineği sağıyomuşumuş. Sarnıç bōle hana gova gibi şey ona sağıyomuşumuş. Bōle nasıl şey hana yükünden ağacı endirikene o da onu çarpıyo, peri gızı. Yatışı o olmuş. O da o zamana gadā işde gāli yatalak hasda oluyo. Yidi sene yatıyo döşşekde. Soñunda işde gāli o dinneyveseydi, ağacı kesmeseydi o cuma günde ôle olmacāmışımış. Bu da bōle oldu. Dēzem... Biri bi köşede, biri sedirde yatdılā yidi sene bu. Hee.

Bak iki kere uyāmış onu. Mēmet, demiş; bak bāna gözükdü, demiş dēzem; sakın ha cuma gün gine gitme ağaş kesmeye, demiş. Felakete uğracanız, demiş; bak gocaña tembeñ et, demiş peri gızı. Dēzem görüyomuş. Her gün ineğiñ iki göğsünü sağıp gidiyomuş peri gızı aşşadaki ineklēniñ. Dēzem gödüğü için gocasına da uyarı yapıyo dēzem, dēzemin gocası hana ôle deyince. Gine dinnememiş dēzemi, gitmiş, cuma namazından acıg eveli kesmiş gelmiş çamı. Endirikene peri gızı sen bunu isdediñ, deye nası elinnen bōle çarpıyo, felc oluyo. Yukarı ôle çıkarıyolā. Bu da aynı Garlık’da oluyo. (KK284)

1181. EFSANE:

O ağaç da dede sayılıyı da onu dozer kökledi. Dozer arıza yaptı yalnızız. Hani seksenlerde filan, veyatda dā önce. O zıman biz dā genişdim. O zıman dozer arıza yaptı. Hatdâ halamgiliñ tarlıdaydı. Onu getir gel, yak dediler. Halamgil yakmadı, o ağacı ulama āç diye yakmadı. Dozer de arıza yaptı. Burda sen varsın, sen de evlâtım yerinesin. Şindi bi çocuğu olmıyan gider orıya, yatır olarak çabıt bālardı. O ulama āç galmadı. (KK12)

1182. EFSANE:

Bizim aa şey Hacım Tekkesi, Göğem Tekkesi, Paşalar Tekkesi, bizim bu Gavağ Azat vâdır, kövün annacında, Gavağ Azat'da toplanırlarımız Hıdırellez'de Hıdır'ı Ellez'le ikisi. Eveli ôle ışıklâ mı var? Garannıkda, davıl çala çala, ışıklâna, mumnâna, onnâ ora gidelerimiz. Garşıda, kövün garşısında.

O Gavağ Azat'ının odunu yanmazdı, yansa bile yemyeşil yanadı, hiş dibinin ne gırıgına... Hindi gırılmışdır gâli o, gocadı mı duruyo mu? Duruyo mu?

Orda birleşirlerimiz Gavağ Azat'da. Hıdır'ıla Ellez birleşiyor orda. Hıdırellez deyolâ ya Hıdır'ına Ellez birleşirimiz, o gün düğün edelerimiz şangır şangır. Ondan kerı yatırlâda Paşalar'a bağlâlâ ôle çabıt ne gerek, bi de Hacım'a bağlâlâ, Hacım Tekkesi'ne bağlâlâ. O ağâce bağlamazlâ. Onnâ orda toplanırlarımız Hıdırellez günü. Hıdır'ıla Ellez birleşirmiş de orda.

Ancamın garı deyvériyo. Bigün bizim aa sokakdan enip gidelerike deyo amanın her yē cımbıl cımbıl, deyo. Çıkıvediydim, deyo dā Gavağ Azad'a gidesiye gadâ gömüşlê. O da köyün annacında ya... Bizim Çırkalân evden, deyo. Eveli insannâ bönüdü de görê. Hindi her yaka ışık. Nası görcen? (KK175)

1183. EFSANE:

Bizde şey var şu anda iki meşe ağacı var dede, dede dedikleri. Şimdi burdaki dedenin mezarı gizli, diyolar. Bizde o meşe ağaçlarına yağmur duasına çıkılır. Ve bunun en az üç-beş defa şeyine ben şahit oldum Ağustos ayında. O zaman meteroloji yok kırk yıl evvel dōru dürüs yâni. Net bilgi yok. Ve sel alırdı hakkaten o gün.

Bi kadın, Dudu Teyze deye bi kadın köyde o dedenin edrâfında erenner diyolar bunnar eski işeylere erenner. Erennerin tefle kadının yatdı yerden, kendi evinin ortasından çıkararak bööle gedeğinden geçerek dedeye dōru gitdiklerini görüyo yāni. Yāni işde orda, o bölgede sürekli erennerin tefle yürüdüklerini, dans etdiklerini görüyo yāni. Onu bi gören kadın var da. O dede de yāmur dualarına, bu tür şeylere yarayo. Dā önce bunun mezarı dışda mıymış neymiş. O zaman tekrar kayboluyomuş mezar. Hani taşları yok oluyomuş, şimdi uğraşmamışlar yāni. Dümdüzdür, çayrıklıdır dibi. Yāni bi belirti yok. Ama köylü... İki azat... Hālā şu günde bir dal... Çobanlar geçer dibinden, dalları dökülür, kurur. Bi dal yakılmaz. Yeşil yanıyo diye yakmazlar. Hālā dalları yeşil yanıyo diye çay may herangi bi şey yapmazlar. Dalından bi şey koparmazlar.

Bizde o taraflarında birkaç tâne evin başına iş geldi. Yāni bunnar inaş da olabilir şey de olabilir. Yandı evi adamın birisi, birisi gariban oldu filan... Bizde şunu derler ya “Erenler Yolu üzerine pek bi şey kurmıycaksın.” Yāni bunnarın belli bi yolları var. Onları rahatsız edici bi şeylerde bulunmıycan. (KK7)

1184. EFSANE:

Alı Dede'yle Ali Dede'ymiş. Alı Dede ordan ışığınan ziyārete geliyo, burda Ali Dede'yle gonoşuyo, deye evelkinneden ağızlarından duyarız. Güççük yeşil yeşil yanan gandil gibi, daha bi yeşil şekilde bi ışığınan birbirine gidēken gören vā. Akîle Ebe rāmetlik görmüş, derlē. (KK327)

1185. EFSANE:

Şindi ben... Yiğenimden duydum ben. Bu Alı Dede'niñ aşşāsında tālaları varımış. Sel gıymık getirmiş. Ordan, der odun, gıymık topladım, geldim, der. Gece, der; iliyende, der; bōle ıldız böcesi gibi yandığını gördüm, der. Yakmadım, o ışığı görünce tüylerim ürperdi, der. Geri aldım gitdim, sabāleyin camiye götürdüm, der. Bi de ağlardı annatırken. Dēze, diyo; bōle yeşil yeşil benim odunnarıñ her ucundan yanıyo, diyo. Eşi de gāvedeymiş. Gitdim, diyo; Nurulla'yı çağırdım, diyo. Nurulla geldi, diyo. “Nurulla, bōle bōle...” dedim, diyo. Hakk et yanıyo gız onnā, demiş. Damadıñ dedesine sormuşlā. O da yavrım, demiş, siz onu yakmañ. Demek, demiş; sel yatırlarımızdan galan odunnādan, gırıklādan çay boyu götürdü, demek bu onnādan. Siz bunu yakmañ, camiye götürüveñ, demiş. (KK327)

1186. EFSANE:

Yalınız bi de şeye uğradım ben. Bu evde yatıyız, şurda da goyun āğlımız var. Gece goyuna bakmaya geliyim. Hırsızlık da çoğ oluyü. Hurda garşıda Goca Dağ var. Goca Dağ'dan dede kaktı. Hee dede. Hurda da Emren Mezeri dēriz. İki kere dedeniñ oraya inerkene gördüm ben.

Bura goyunuñ yatıyı mi déye goyuna bakmaya geldim. Dede kakmış. Gözzel şavkları var, bôle gözzel ışıkları... Bura Emren Mezeri dēriz. Ora indi. Aradan birkaç gün geşdi. Aynı bi dā aynı ışığı bi dā gördüm. Aynı Emren'e éndi. Ôle gördüm.

Birinde de zabā ezenine kaktıydım namaz gılmıya. Eviñ üsdünden hani deñizde gayıklar olur ya o şekil gıyları, ışıklı bôle bu yanna akıvırdı, göyün yüzünden. Ben de seyirtdim evden. Bura çıkdım, gören déye, göremedim. Sōñra televizon sōledi, Afyon bölgesinde dedi, Kütāya bölgesinde bôle bôle bi şey görülmüşdür, dedilē. Benim gördüğümü gören de olmuş. Televizonda bunu gonuşdular. (KK16)

1187. EFSANE:

İşeyde duydum, burda duymadım onu da Garallı'nıñ Külköyünde bizimmm, gız gardaşımıñ éltisi varıdı da ôle, derdi. O hocäydı. Guran, işey falan okurdu, Mevlit falan okurdu. Gece oldu mu, derdi Asiye, derdi eviñ altından aşşā yol vā, susa vā. Tef çala çala bôle gidiyolā tımbıdı tımbıdı, dēdi. O bii ölmeden önce, öldü o da geçen sene öldü o gadın da gidiyolā, derdi. Düğün ediyomuş onnā, tef çala çala geçiyolā, derdi. (KK33)

1188. EFSANE:

Eveli bizim dağda bi tekke varıdı. Bi tekke de Émirli Dağı'nın tepesinde varımış. Çobanlar demiş, bu tekke hiç durmadan neye durup duruyı burda, demiş. Bir yakalım, ne yapcak bakalım, demiş. Çalıyı, çıprıyı toplamışlar tekkenin başına, yakmışlar o mezarı. O mezar yanışın ordan diyi anam rāmetlik, ben de gördüm, iki dane diyi böyle ışık yandı, uçdu, ta şeye gondu diyi, o Émirli'nin dağının tepesine gonmuş. Emirbaba Dağı derlerdi oraya. İki de oraya gétđi, derdi anam rāmetlik. (KK364)

1189. EFSANE:

Ebem orda gômüş rüyasında. Rüyada gômüş, sakallı bi dedeydi, deye. Mum yak, demiş. Sarıgız vā, derlē o dedede. Dede, dēlēdi. Hee. Adak etcek oldulā mı oraya gidiyolādı. Adak ediyolādı. Evde kesēlēdi bi tavık. Pilavı pişiridiñ, etini göduñ. Çocuklara dağıtılyodu. Eveli ediliyodu. (KK195) ve (KK36)

1190. EFSANE:

2001-2002 yıllarında geçi güdüyodum. Hilalkentin olduğu yēde ben geçi güdüyodum gece saat bir, bir buçuk gibi. Ufo olayı başıma geldi. Şimdi biz iki çoban geldik biaraya. Sürülē yatcek; ama hayvannarıñ garnı aç, her zaman yatan hayvan yatmayo. Huzursuzluk çıkardı. O benden ıraatsız oldu, benim artık gitmem gerekdi. Ben ordan sürdüm, dağa yukarı. Yorgun argın gidiyodum bōle. Bi anda gökden bi şey belirdi, beyaz, gözleri kör etcek bi şekilde, parlak, apaydınñ. Geldi, geldi, geldi, geldi, geldi, geldi... Bu şekilde geldi. Kare şeklindeydi benim dediğim ışık, arkasını göremeyosuñ. Hafifden sanki uğultu vardı, bildiğimiz bi gürültüye benzemiyodu. Süzüle, süzüle, süzüle, süzüle, süzüle... İki - üç dakkalık bi süzülme şeyi oldu, aşşā dōru iniyo. Dā sonra bi anda gayboldu. Benim uykum bile galmadı. Ateş topu gibi, döner bi şekilde hareket ederek giden... Hem dönüyo, hem ilerleyo. Benden çok yaşlı insannā çok böyüg deprem olcag, deye yordulā, o ışığı görenñē. Gören çok olmuş. Geşmişin cinneri şimdinin ufoları mı acabā? (KK105)

1191. EFSANE:

Aynen muhdarıñ dediği gibi parlak bōle mobilet büyüklüğünde gibi, traktör büyüklüğünde şeklinde gibi o şekil, ışıklı bōle... Bōle süzüle, süzüle gitdi, tam şeyir merkezine dōru çıkdı. Hiş ses yokudu yalnız. Biz, üç kişiydik bunu gördüğümüzde. Tam Uşak tarafına dōru gelince biz gaybetdik, onu göremedik ondan sōnası. Uzaylı bu, dedik biz. Uşag'a giderken kendi kendine beş, altı parçaya bölündüünü gördüm. Hiş bi ses gelmedi. (KK24)

1192. EFSANE:

Davar güdüyodum işde gençliğimde. Yeni de evliydik ebeylen. Goyun güdüyon. Yeni evli olduumuz için hayalimde bu var, yāni bunnan güdüyon ben goyunu. Bayıra saldım davarı afedesin. Saat on bir mi desem, on iki mi? Onu hiç

kimse mi görmedi, yalnız ben mi gôdüm, vallahi bilmeyon. Aynen şöle bi çölmekler varıdı ya o çölmek şeklinde bi ışık. Geldi, beni şöle elli meTre üst darafıma düşdü o ışık, gayboldu. Ertesi gün yerine yurduna bakdım, nereye düşdü, bi iz bıraktı mı, deye. Hiç bi şey de olmadı. Öyle bi parlatdı ki ortalığı... (KK218)

1193. EFSANE:

Erenlê dediim yerde, orda bi türbe vā, dede vā. O dededen bu yannā ellēnin ışıklarınnan bu yanna geşdini gömüş o gadın. (KK185)

1194. EFSANE:

Bizim eviñ gıyında da dede gibi bi yer var ya, yatır dediimiz. Bôle yatdığımız zaman gökyüzünde ışık görüdük, ışık oraya içine inerdi. Aynı yıldız kayar gibi. (KK200)737) Esgiden hani dede uçar derlerdi ışık, guyruklu. Guyruklu... Bizim gabirle yanında bi çukur var oraya iniyi. Birkaç seFer gördük. Şurda birinin evi var, bi de oraya iniyi. Gabirlikde bi de mal kesilen yer vādı hōöle, iki daşın arası gocaman bi piynar aacı var, galın. Allı yeşilli bôle havāda ışık, o piynar aacına iner. (KK422) ve (KK122)

1195. EFSANE:

Yalnız şey bi de o tekkeden çıkarımış, Has Sarı Tekkesi'nden. Burdan geçermiş bizim. Bizim bu eviñ ebesi vādı. O, ben çok küçükdüm, o laf edēdi. Burdan şey gece trampet mi deniyü işde şöle çala çala çala burdan giderimiş. Seymen gibi giderlerimiş erennē. Eren derdi Fatma Ebe. Alayınnan işde. (KK405)

1196. EFSANE:

Emran Dede var. Biribirine musāvır gelirmiş onnar biribirine. İki kere gelip giderkene gördüm ben. Bōyle şavkarıyı ortalık bōyle. Ben iki kere ırasladım ona. (KK152)

1197. EFSANE:

Bizim köyde bi arıcı vardı. Bizim burda dede derler, yatır. “Burdan şey edince ben dedeyi gördüm.” derdi, ışık hâlinde. Bi de bi ağaç vardı. Işık orıya ağaca dōru, o yanna gitmiş. Goyun güderken o görmüş. (KK12)

1198. EFSANE:

Hıdır’ınan Ellez Babadağ’ın tepesinde gece birleşirlermiş, ışık yanıyı derlerdi. Ama nasıl ışık yanıyidi bilmiyim, ben görmedim. Anam derdi, orda buluşiyiler, Hıdırellez gün ışık yanıyı orda, derdi. (KK364)

1199. EFSANE:

Bubamgil bana anmayolādı, korkā deye. Mallara bakmaya iniyon ya. Bizim eviñ altında, samanlığıñ altında dede varımış. Baña anmayolā. Bi gün ā bōle kakdım. Damüsdüye çıkdım. Valla saz çala çala bōle gitdilē. Saz çala çala gitdilē erenlē. Gōdüm. İldır ıldır bōle ışıkları da vā. De ben onsan sōna buba, dédim, bubam iremetyliğe. Āşam, dédim, Saz çala çala, dedim valla burdan dedim bi dakım îsan gitdi dédim. Höle baya vālā, on gadak vālā, gitdilē. Gızım bi şey diğildir o, bi şey yok, dedi, bubam bana. Mallara eniyon ya, korkā da enmez deye. Amcam deyvēdi. Burda yatır vā, dedi. Dedelē vā burda, dedi. Ben de gōdüm onnarı, dedi. Biz saña korka deye anmadık, dedi. Ben āşam gōdüm amca onnarı, dedim. Gōdüm ben. (KK45)

1200. EFSANE:

Amcam benim onu gören. Şindi o Üyücek’deği kalkarımış. Üyücek dediğimiz şurdan geliken tepe vā, o yatırı déyo. Ordan gelirimış. Burda vādır, şu eviñ arkasında Fadimecik dēlē. Ondan kerı caminiñ, caminiñ içinde vā. Yukarıda vā. Hepisi birleşirlēmiş, buluşurlarımış. Bizim o Harım denen yēde, yukarıda, park olan yēde. Amcam onnarı gözledirimiş. Halil sen neye diñeliyon dam üsdü başında? Halam varımış. Diñelme dam üsdüde. “Yā bi diñelen,” derimiş, anmazımış da hiç bak, hiç anmazımış. Perşembe günneri gece biriğirmiş onnā. Bi gözel çalgıları varımışımış. Tembidi tembidi tembidi tembidi tembidi tembidi çalālarımış bi de bōle. Bize deyveridi. Çala çala çala çala toplaşırarımış. Gāli ni yapıyolādı bilmiyon ôle toplaşdınak. İlahi söylē, ôle gezēlerimiş. Ondan kerı bi de gāli sabağ olan dēke,

horazlā öten dēke dağılırlāmıŝmıŝ. Hiip bunu görüyon, derdi. Acık saf gönüllüydü.
(KK292)

1201. EFSANE:

Şimdiii Erennē deye bizim bi köyümüzde yatır vā. O yatır ordan kalkmış. Annem benim Gara Guyu'ya gitmiş, bi guyu var, ordan işme suyu getirmek için. Akşam ezeninden sonra gitmişimiş, acık garannık gavıŝınca. Ordan kakmış doooru Sıralıklar'e gitmiş, orda bi yatır dā varımış, onuñ yanına ziyārete gitmiş gāri, çalgılā çalālāmıŝ, ôle oynaya güle... Oraya vāmıŝlā. Ordan da o ıığ... Orda ziyaret etmiŝlē. Şu Sussüren şeysine erenlerine gelmiŝlē dedelē. Yatır ordan orāya ôle çalālāmıŝ, ıŝıklā, gelirlēmiŝ. Onu gōmüŝ benim annem. İşde o gādā. Başga yok.

Hér mubārek günnerde birbirlēni ziyārete gidēlerimiŝ dedelē. Herkez göremezimiş, bazı kiŝilē görürümüş oñnarı. (KK342)

1202. EFSANE:

Bizim ebeler vardı işde. Cuma akşamları tırapet gibi bi şey çalarak geşdiği söylerlerdi. Hayal meyal bi ses bize de gelirdi. Buuu sesin çıkışında bizim Dede Çamı dediğimiz sonradan kesilmiş çamlar var. Bu erenneriñ işde geliş isdikāmeti doğudan biiii hilal şeklinde tekrar doğuya dönüşüyo Cuma akşamları. Orda bi dede çamı vardı, çam yıkıldı, çam kesildi. Ama burda Gayaldere dediğimiz yerde bi çam var, orda da işde aynı erenlerin çekilip, dilek ağacı dutulduğu bi çam var. Şu anda bez kalıntıları var. Oranın kutsal olduğunu, işde bu erenlerden dolayı kutsal olduğunu...

Şindi onu kesen... Sonradan yıkıldı, denildi; ama yıkıkdı. Bu Veli Dayı dediğimiz bi dede varıdı. O, ben bunun ağacını alırım dedi. Dağdan indirdi. Ve gerçekden de bi periŝannıđ oldu yāni. (KK257)

1203. EFSANE:

Ben onu deyveren bak. Anam rāmetlig sekiz, on yaşında. Bi gün beş altı dene bunnā teF çala çala, çala çala Garaseyde'ye... Bunnarıñ başı Garaseyde'yymiŝ. Garaseyde'ye gidiyolā teF çala çala. Yakıñ güne gadā orda yolları belliydi. Geçdikleri yēde bi şey bitmez, mahsül olmaz yāni. (KK281)

1204. EFSANE:

Görennē oluyomuşmuş eveli, ahaaa bizim gayınnamıñ annesi gômüş, bobannemiz bizim. Dē mi ana gı? Bôle görümcemi uykudan kaldırmış gerçekden geçiyolarımış. Yatıyolarımışımış. Kak, demiş iiğ elleniñ şeyleenne, tefleenne gidiyolā bak bi erennē. Ôle gômüş de ablam bakmış, görümcem işde, o hiç bi şey görememiş. Ebemiz görüyo, babaannemiz. Babaannemiz görüyo, burdan yoluñ üsdünden geçēken tef çala çala, elleniñ şeyleenne, mumlarına. (KK171)

1205. EFSANE:

Hindi benim gaynatam hocoğdu. Garabol'da hoca durmuş. Ordan gece buraya geliyomuş. Ordan geliken Ak Yol'dan çıkākan bi zini gibi ışık hu yandan kakmış, şey yandan Sungur Mezerinden İtecik Dedesine inmiş. Bunu gôdüm gızım, derdi. (KK425)

1206. EFSANE:

Bizim köyümüzün yakınında bi de Sarıgız Çam'ı vardır, Sarıgız Tepesi vardır. Gece olduğı zaman Sarıgız Köprüsü'nden erenler geçerlerimiş. Kimisi görüymiş geceden. Geçenleri gören olurumuş. Bizim ebe anlatırdı. Ebe, ben derdi gördüm, derdi. Gece yarıyı geçdi mi derdi bôle ellerinde meşelelerle sıra olurlarmış. O köprüyñ tepenin arasında gider gelirlerimiş. Bi ses çıkarıyolā, derdi bôle. Onnarı biliyon, hep gördüm, derdi. (KK287)

1207. EFSANE:

Annem anlatırdı da anneme de babaannem söylemiş. Eskilerden iki tane mezar varmış. Ortasından yol geçiyomuş. Gece meselā saat on ikiden sonra mı artık vaktini tam olarak bilmiyorum ben. Bi mezardan diğē mezara işde erenler geçerlermiş bôle tef çalarak. Çok bôle az yanan ışıklar olurmuş, kandil gibi. Benim babaannem hâlâ sağ, onları birebir görmüş yani. (KK249)

1208. EFSANE:

Işık ışık. Ben korkdüm. O, korkmayo ya. Eşşeklēn altına altına sokuluyoz biz. Korkduk. Ordan geldiniz gırdan, Ak Yol'un altından kaktı, Sungur Mezerine gitdi. (KK131)

1209. EFSANE:

Biz ilkokul üçdeydik, bir mezar hocası geldi bizim köye. Mezar hocası diyo biz gâli ona. Adını falan bilen yok. Sakallı bi adamıdı. Bütûn bu yapılmamış mezarların edrafına duvar çevirtirdiyo o adam hayırına. Beylerhan'da, Ürünköy'de, Akdaş köyünde, bizim köyde... Ben bi mezarın yanına gelince bütûn ölmüş olan insanlâ kefenlerini sırtlarına sarınmışlâ, önüme çıkıyola, diyo. Hocam, ne olusun bizim bôle hayvanlâ üzerimizde geziniyo, insanlâ üzerimizde geziniyo, bizim edrafımızı bi korunağa alıvê, diyoğlâ, diyo. Köylüye bôle motive ediyo yani. Köylü hep beraber olduk, kağnılarına daş çekdik, mezarların çevresini yaptık. O hoca bi gece rüyamda, diyo, bi evliya vâ burda, diyo. İsmi falan da söylemiyo yalnız. Tesbit ediyo kendisi, edrafını çevirtirdiyo. Bi evliya vâ burda, bu yatırdır, buraya saygı gösderin, diyo. Çevirtirdi edrafını. Sōna o hoca gayboldu gitdi, firar etdi. Bi daha görünmedi. Adı da Mezarıcı Hoca olarak galdı. Hızır mıdı neyidi bilmiyon gâli Allah vâ. (KK416)

1210. EFSANE:

Bi gün belediyeden ekmek veriyolar. Ben de orıya ekmek almaya gitdim. On bir tane ekmek veriyolarmış. Hemen ordan ayrıldım. Bi Hızır gibi bi adam çıkıdı garşıma. Ekmeğin bi tanesini bana veri misin, dedi. Zırla vermedim ekmeği. Ordan beri Toğru geldim, ordan gene goşdu geldi bi çakır gözlü, uzun boylu bi adam, bi dâ garşıma çıkıdı. Ekmeğin birini vê bana teyzecim, dedi. Gene vermedim ben. Paramınan ver, dedi. Gene vermedim. Ondan sonra goşdu, gitdi. Bunun arasında da selalar veriliyodu, cumaydı. Orda bi dede var ya o dedeydi, diyom ben. Düğün olan yerin (Uşak Belediye Düğün Salonunun) arka tarafında yeşil yeşil örtülü yatırlar var. O tarafa doğru gitdi. Ve o benim aldığım ekmeğin on tanesi yéendi, bi tanesi yinmedi. İnanın siz buna. Hâlâ ben daha o ekmeği bu adama vermediğime pişman olurum, gece gündüz rüyama da girer. Yalnız orda ekmeği çok bekledim ben sırada. Géne de versem o ekmeği, ne gadar iyiydi. (KK439)

1211. EFSANE:

Hızır'ı ben şey etmem de benim gayınnam laf ederdi. Onuñ gençliğinde olmuş. Besciler'de biii şey varımış, gadın varımış. Tarlasına mal girmiş. Gitmiş malı çıkāmış, o malı sayıbınnan gavga ederimış. O gavga edeken biii isdeyici gelmiş,

apdal (abdâl, dervîş) şeklinde gelmiş. İlle kapıyı vurmuş, bene hayır vâ demiş. O da isdeyiciye bakmamış, gitmiş o gadınna gavga etmiş. O isdeyicinin derdi, şey etse derdi, denk gelse derdi... Çocuğu da evde bırakmış da gitmiş, derdi. O çocuk da ocaa gaşmış, yanmış, derdi. Geri dönmüş, derdi, şey etmiş, derdi, vâmişmiş derdi çocuğu yanmış derdi. Ben bu isdeyiciyi geri çevirdim de Allah beni bundan mı yakdı deye derdi seyirtmiş, isdeyiciyi aramış, derdi. Ondan başka da hiç o derdi isdeyiciyi gören olmamış orda derdi. Bunnâ insana bi tecİRübe oluyo. Her gılığa giriyo Hızır meselâ. Öyle annatırdı bizim gayınna. (KK261)

1212. EFSANE:

Yücel anlattı. Annesinin çocuğu olmamış bayâ bi süre. Annesi de gidip bôle hani dedelere bağlanma gibi var ya. Öyle diyo ki orda bi koç kescem çocuğum olursa diyo. Yücel Ablağ dünyaya geliyo. Ondan sonra onlâ İstanbul'a göçüyo. Ama o babaannenin yanında galıyo Yücel. Orda Yücel geceleri hiç uyuyamıyom, diyo. Bana anlattı. Kallıyorum oturuyorum bi koç beni gelip vuruyo, nası vuruyo ama, diyo. Ben bağırarak kalkıyom sürekli diyo. Sabaha gadar hiç uyutmuyor beni diyo. Bu, yedi yaşına girince olmaya başladı, diyo. Sonra babaannesine anlatıyo ertesı gün. Babaanne, diyo, ben kaç gecedir uyuyamıyom, bi koç beni gelip gelip vuruyo. Ondan sonra babaanesi de telefonda annesine söylüyor. Kızım, diyo, bôle bôle Yücel bu sıra diyo hiç uyku uyuyamıyo geceleri, bi koç onu gelip gelip... O sırada annesinin aklına geliyo ki ben koç adamışdım. O koçu kesiyolar. Ondan sonra diyo, ben o rüyayı görmedim, diyo. (KK361)

1213. EFSANE:

Dedem hacıya gitdiğinde... Önceden tabii otobüsle gidilmiyor. Bir ayda varılıyomuş hacıya. Üç ayda ya da iki ayda geliniyomuş. Anam rāmetli çok isdeyomuş ku heralde rüyasında dedemle birlikde burda otobüse binmiş. Onlar o gün hangi yoldan gitdilerse, hangi yerde konakladılarsa, yokuşları nasılsa, inişleri nasılsa hepisini onlarla birlikde oraya varasıya gadaş rüyasında gômüş. Gelince babasınna konuşmuşlâ. Siz demiş şôle bi yoldan gitdiñiz, bi ağacın altında durduñuz, şôle bi taşlı yerden geçdiñiz... Ne varısa tek tek annatmış. O da “Dõru gızım, bütün bunnâ dõru.” demiş. (KK264)

1214. EFSANE:

Rüyayla, bunu bi rüyayla sana bi cevap verebilcem. Bu ev, şu anda benim. Benim doğduğum ev, öbür tarafda esgi ahşab bi ev. O da bi Hızır olabilir meselâ. Hayvanlarımız vardı, öküzlerimiz. Biz de öküzlerin altına çam ağacından bôle döşeme yapadığ. Beton falan yokdu o zaman, toprak üsdüne döşeme yapadığ. Döşeme biraz yüksekdi. Bôle topragdan, zeminden yüksekdi. Öküz, bôle yatcâğı zaman boşluğa yatmış kendisi. Yuları zencir, yuları zencir... kakdırma imkânı olamamış, ayakları bôle dayanmış. Rüyamda babam geldi. “Bākiii!” Aşşagdan “Bāki!” İsmimi üç sefer bağırdı. Kayboldu, gitdi. Kalkdım, oturdum. Gaş, dedim, şu hayvannara bi bakan, gelen. Yāni endîşe girdi içime, fesvese girdi. Gitdiydim, ben on dakika dā dur, gelmesem, yāni aşşā inmesem hayvan ölcekmiş orda. Bu da bi Hızır gibi. Bu da bi Hızır gibi yāni. Hızır dediğimiz olay bunnar yāni, gözle görülmeyen bi şey yāni. (KK54)

1215. EFSANE:

Hâlâ yengeme demişlê ki... Bi gün yatıyomuşumuş. Ali de... Yengeme demişlê ki “Bi dileğñ vā mı seniñ?” demişlê. Şôle esgi urbasinna gelmiş. Korkmuş yengem. Bir şey dilemecen, ne dileyen, demiş. Kimseñ yok mu, demiş. Aha Ali’ m vā, demiş. Çocuk güccük, yatıyomuş. Aha Ali’ m vā, demiş. Gayboluvemiş o. Hızır, dēlê. Ne istecēsēñ, istedîne veririmış. Yengem, gızım, dēdi, Ali’yi dediydim gayboluvēdilê, esgi urbalı bir şeydi, dedi başa, ôle dedi. (KK203)

1216. EFSANE:

Hacca gitcekdik doksan dördte. Bu, şey yaptı “Bu sene gitmeyelim, seneye gidelim.” Ya, ben de “Gidelim.” Yaş elli benim, onun da altmış. Gidelim, gidelim... Şindi bu gitcēmizden evela bi yere baş sağlığına gidiyoduk. Goca kapının... Buzlanmış kasımda. Kayınca düşdü bu. Ayak gırıldı. Ondan sōna ben bakdım. Yatırdık burıya, alçıldık. Ondan sōna şeyi, dekontları yatırdık, parıyı yatırdık. Şindi gitcez, hacca gidilcek. Gitmeyelim, diyo bu, gitmeyelim. “Ya! Gitcem ben. İyi olusuñ sen, daha beş ay vā, gitcez.” Aynı ben bôle oturuyom, şurda oturuyom. O da burda divan açık, yatıyo. Allah’ım, dedim, ben bunu götürüyom ya ne yapcem, orlāda nāparım? Ayak gırık, saten yürüyemeyo, bi de alçılı. İyi olmazsa nāparım, n’ederim? Yatdım içeriye karyolaya, gece dördte rüya görüyom. Hiş korkma, dedilê.

Gel, senin arkadaşın burda, dedi. Lailaheillallah, Muhammeden Resulullah, dedi. Pankard aşdılâ hem bôle. Kâbe... Kâbe'yi görüyom. Korkma, gel, dedi. İyi olacak, hiç korkma, dedi. Galbimde bi şey, kaktım ondan sōna.

Bir ay galdı. Seçimlê vâ. Bu, dedi, gidemem, dedi, ayâm âriyo dedi. Bana bak, dedim. Seniñ orda ölceğni bilsem, ben de orda seni gömcēmi bilsem gine götürcem, gine götürcem, dedim. Korkma. Bizim arkadaşımız orda. Söylemiyom rüyayı. Gitcez, iyi olcaksın. Anam, seçimi yaptık, geldik, atdık, geldik reyi, bizimkiniñ ayâ tık düzeldi. Hiş bak ayânda eser galmadı, o basamayan ayak. Haccını yaptı, tek başına tavaflarını yaptı, burda yürüyemeyen adam. Ondan sōna uçakdan indik. Herkes valiz götürüyo bôle şey yapıyo. Bi Arap gelmiş, araba vâ. “Hacı, bin!” dedi buna. Bi gördüm. Hi, yüreğim ne oldu biliyon mu? Geldilê hani. Bunu bindirdilê. Herkes eşya taşıcaz diye uğraşıyo. Ben elimdeki çantaları bunun gucâna goydum. Goluma da çantamı dakdım. Tık tık tık tık hiç elimde çanta yok. Bir ay orda ben bunun tavaflarını yaptırđım. (KK350)

1217. EFSANE:

Bulduk Dede... Bir arkadaşına bir arkadaşı geliyor. Diyor ki “Burda dede mede yok. Bunun altında hazîne var. Bu hazineyi beraber kazalım.” diyor. Bu arkadaşım da diyor ki ona “Arkadaş, kutsal yerler kazılmaz. Rivayetler duyuyoruz. Burda hakaten Bulduk Dedesi de var.” diyor. Diğer arkadaş çok ısrar ediyor. Diyor ki “Biz 3 - 4 arkadaşız, hazırlandık. Sen madem bu işe karışma. Sen gözcülük yapıver.” diyor. Şimdiki gibi etrafında yerleşim alanı yok orda. Tamam, diyor arkadaş, peki madem kabul etdim, diyor. Ben karışmam, paralar çıkarsa da almam, diyor bu arkadaş. Bu arkadaş akşam evine geliyor, yatağa yatıyor. Yanında eşi... Arkadaşım gecenin bir yarısı bir tokat sesiyle ve acıyılan yatakdan fırlıyor. Eşi korkuyla hemen, panikleñ kalkıyor, ışığı yakıyor ve diyor ki arkadaşına “Sana ne oldu bôle?” diyor. “Nöldü?” diyor. “Aynaya bak.” diyor. Arkadaşımın yüzünde beş parmak izi var. Ve diyor ki arkadaşım “Ben bu izin hiç geçmiyeceğini zannettim. Çok korktum.” diyor. Dede de diyor ki daha tokat atmadan önce “Benimle uğraşmayın. Hazine burda değil, hazîne falan yerde. Çok isdiyosanız orayı kazan.” diyor. Yeri de gösteriyor. Dede konuşuyo rüyasında ve tokadı patlatıyor. Adam panik içinde uyanıyor ve diyor ki “Sabâa tokat izi kalmadı yüzümde.”

Yıllar sonra bu arkadaşım, dönemin Uşak'daki Kültür Müdürüne giderek diyo ki “Yav, ben bôle bôle bi rüya gördüm. Sahih midir, değil midir? Bu olay nedir? Bana bôle bôle bi hazîne var, dediler.” diyor. Dönemin Uşak Kültür Müdürü de diyo ki “Evet, doğrudur, biliyoruz. Şu anda orda kazı yapamıyoruz; ama bilgimiz dāhilinde.” diyor. Aynı yeri Kültür Müdürü de doğruluyor, yāni bu olayı. Bulduk Dede'nin de bôle bi efsanesi var. (KK251)

1218. EFSANE:

Kendi durumumdan annatıvereim birini. Aysel, anam, üçümüz yaşayoduk. Neysēe o sıralarda bũ Beynandüzü yeni açıldı. Ağır gelmeye durdu iş. Malımız varıdı, ufakbaş malımız varıdı, büyükbaş malımız varıdı. Namazlā dokurduk gış günnerine filen, hani aylak galdığımız zamannarda.

Ben, dedim; bu sene, dedim burada, dedim durmicen, dedim anama, gitcen ben, dedim. Oraa sanayiye gircen, giriyin, dedim; yarsıyan, dedim. Artık idare olabilecek gibi olduk mu gidem, dedim. Aysel'inen biz çalışırız, sen evde duruşuñ, bizim yemē, uvırı zıvırı yaparsın. Gitme, dedi bene. Şu, dedi dağa, dedi ekdiğini, dedi saçdığınızı, dedi bi toplañ, dedi, ondan sōnra, dedi. Kendim turpanı filān biçerin ben. Neyse iyi dedim. Darıyı çapaladıg.

O günnēde gāli arpalar eyerdi. Kesik, deyiveriz biz o köyüñ yakınnarına. Arpa tarlasını biçiyoz, biçiyoz dēkene biçiyon yalnızız. Geldim ölenneyin ıscakda uykiyā yatıyon. Yatdım. Rüyamda böle ayaklarımı çekiyin diyon, gatiyen çekemiyon. Sağıma dönēn diyon dönemiyon, soluma dönēn diyon dönemeyon. Yā diyon Allah Allah ne oldu bene diyon. Ben diyon sarsālandım yatdımda. O zımannā da birilerinne acık dargınız. Kéndimi rüyamda onuñ evinde buluyon. Ya diyon bu adamla diyon acık aramız açık diyon, ni işimiz var bunuñ evinde diyon. Neyse uyandım. Yā kimiñ aklına gelir? Rüya ola hayrola. Geçiyon git.

Az oldu çoğ oldu ben dedim bugün bu tarlaları doluşıp gelcen dedim. Gitdim o tarlaları doluşdum geldim. Geldik neysē. Şu dedik tarladaı arpıyı çekem. Bak bişdik, daha çekmeye varmadan, çekerkene tam harmanı yığdı. Soñ araba gız, soñ kasa galdı. Soñ kasada ben kasanıñ üsdünden düşüyon. Aaynı o rüyamda gördüğüm gibi bēl gırılıyo. Bi yandan bi yanna dönemiyon. Dönemiyince ordan gidiyon, burdan Uşağ'a çıkıyoz. Uşak'dan İzmir'e éniyoz, İzmir'de galyom bi zaman. Aynı nitelim

ki o adamın evinde üç ay yatdım, geldim. Bak o gördüğüm rüya aynı aynısına çıktı. Bôle başıma iş geldi. Belden aşağısı hiç dutmuyo. He, omurilik felci... Zedeleniyo işde. Daşıma hatası. Şindi olsa bôle olunmazdı belkim. Taşıma hatası. Ben zâten moturun kasasından düşdüm, beni dedim ellemen, belim gırıldı. Benim belim gırık... Bellédim kendim. Gelen de işdē... Gelen gucakladı, gelen gucakladı. Hemen arabaa atdılar. Şindi olsa bi ambulans çağırısın. Bilen yok. Allah bu gadarlığımızı kesmesin. (KK359)

1219. EFSANE:

Gız çocuğum öldü benim, tam bir aylığıdı. Ölmeden len, dedim bubasına; bizim çocuk bugün -ağması ayıp- emmiyi, dedim. İçeri girdi, yüzünü açmış, çocuk gülüvirmiş. Aha, dedi; sen benim gızıma emmedi, hasda, deyin ya bubasına gülüvirdi, dedi ta bôle. Ordan āşam yatdık. Neyse yatıyız, sabā garşı gāri çocuk vere beni ariyi, ağması ayıp hemen yakamı vérdim. Lıkır lıkır emdi. Geri yatdım ben. Çocuk iyi olacak, dedim. Uyüvirmişin gāri ben zabā garşı. Bene gabirlerin içine bi yer gösderdi Cenābir Mevlam, gāri hiç bi şeye beñzedemedim. O gadar güzellik... Buraa götüreceen evlādını, dedi bene oğ üryamda. Uyanıvırdıydım çocuk vere yalanıp duru, edip duru, gidecem ben, diyi gāri. Bakıvırdıydım, āzını açıvırdi gitdi. O anda gitdi çocuk. (KK152)

1220. EFSANE:

Açık ameliyet oldu benim bey, galpden. O mayne olmaya gitdi. Ben de... Benim çocuğum yok. İçeri girdim. Bana bi fırkat geldi, ağladım. Yasin'den okudum, okudum... Bana bi fırkat geldi, öñünde sonuñda dedim yā Rabb'i yalınışça ben bôle mi galcan? Ağladım, ağladım. Ordan eh, dedim, acık yatan bakam. Yatdım.

Ben yatınca tak, tak, tak... Benim bi gızım oldu. On sene, dedi; olmadı, on bir senede bi gızım oldu. O da üç aya üş gün varıdı, öldü. Nazarınañ ciğerleri kopmuş, öldü. Üryamda çocuk aşşādan zıp zıp zıp çıktı, geldi. Ama ben müsāfir, diyon. Bi çıktı, geldi. Kakdım ben. Hemen bu kapıyı aşdı. Ta bôle diñeldi. Ben de kakmış oluyon. Vaaaa, yavrım hoş geldiñ. Ben bi çay suyu vuran, diyon. Damüsdede de vādı bizim mutvak da. Oriya çay suyu vuran, gelen, dedim. Şöyle etdi bu. Babam, baba, dedi. Baban aşşāda mı ünne, o da işsiñ, diyom ben. Oyısa babası, benim beyim komada yatıyomuş. Onu hatırladıyo bana demek. Beş gün komada galdı. Kendi

çocuğumu gômüşgômüşün ölen çocuğumu. Çay suyu vuran, dediyim. Hasda, hasda dedi bana, dizleer hasda, déyo bana. Vurma, dedi. Aa, a déyon, ben çayı filan bişiriyon, ben çayı vuran, deyon. Davrandım kakıydım, ben döşekdeyin. Bi hoca gadın var. Ona dedim. Anımasaydın ha, dedi. “Niye?” “O, seniñ gızıñ gelmiş, saña habar vemiş.” dedi. Emme sapsarı, civan gibi. Yalnız musâfir sanıyon. Ameliyat mâlum oluyo baña. (KK379)

1221. EFSANE:

Kerâmet gızımız anılmayo, pek anımag eyi olmayo. Hoca anđın mı sen deyo bi daa kerâmete eremeceñ, dedi. Düşümde ayiretde nêde yerim varıdığını bile gösdēdilē, ayiretde. Vallā bôle elmālañ tepeleende, meyvalaañ tepeleende bi guş etdilē beni. Guş gibi pırlayoñ oraya oraya, guş gibi pırlayoñ. Aha bak yeriñi görüyoñ mu dedilē. Cennet, bööööle bu mevki seniñ cennet yeriñ. Vallā gösdēdilē. Elmālañ tepeleende, elmaları oşoyon, yeyon, oşoyon, yeyon guş gibi. Onđan ona, onđan ona pırlayoñ. Çok daa bu da anıma, deyo. (KK115)

1222. EFSANE:

Bu köyde bi cēz (bir tanecik) yatır vādır gızım, Gula Dedesi, denirdi oraya. Oraya bağlanırdı çoluu, çocuğu olmiyan, niyse goyunuñ guzu yaşamiyan... Götürüdü burdan goyununu, guzusunu; oruyu dolandırıldı. Çobanın önüne gatā gelirdi.

Benim gardaşım bağlandı, yaşamadı çocu da. Üryasında kapının ardındağı süpürge dede oldu, geldi de, derdi. “Sen beni çoğ arasıñ, sen köyün yatırını goyoñ da uzağa ne gidiyoñ?” demiş. Aha oraya bağlan, demiş. Yedi gurban kesceñ, demiş, çocuğun yaşamağ için. O da yedi gurbanı kesmemiş de içiğden birini kesmiş. Orda dolayda çalı azatları vādır. Yedi azadıñ dalına parçalācañ, yedi azat daşına goyup geşceñ, demiş hoca. O da yedi parça yetdirmiş, yedi azat tepesine asmış. Hiç arkana bakınmadan eve gelmiş. Ondan kerı çocukları yaşadı. (KK93)

1223. EFSANE:

Ben bi de üriyamda işde o eren dediğim yeriñ öte yanda goca tarla vardı. Üriyamda orda bene çağılıñ dibinde deş deş çağılı, dediler. Deşdim. Kaş sene oluyo. Eliñi sok, dediler. Sokdum. Altın vēdiler ordan bene. Bu seniñ al, dediler.

Uyanıvedim, bi şey yok. Buna deyvēdim bôle bôle. Tarla sayibi, tarlıyı sürerkene altın filen bulunmuş, hakgeten. Gitmiş gāli adam oraa buraa aslı varısa da yoğusa da. Yok, Kemal, demiş; buna yok, demiş. Ertesi gün gece kendi orlāda aramış, bulmuş. El görmüş hani. Bi de ôle şey başıma geldi yavrurum, ā bôle. (KK38)

1224. EFSANE:

O şeyden İsdanbul'a girdik. O gayınım, bizim evde duruyolā onnā. Sokak kapımız vā, demir kapı. Üsdünde buzlu cam var. çocuklā dā güçcük. Hepsi dört çocuğum yanımızda, arabada. Ya bôle giderken gözümün önüne o camın gırıkları bôle hana çatlak çatlak gözümün önüne geliyo. Ondan sonra dedim ki "Eyē, bizim dış kapının camı gırılmış da gırık geliyo gözümün önüne." dedim. çocuklā bana gülüşdü. "Anne fal mı bakıyosun, gözüne ôle mi geldi? Nāpıyosun sen? nēden biliyon cam gırık olduğnu?" Kapının önüne geldik. Aynı gözümün önüne geleni ôle gördüm. Onu geldik o cam ôle gırık. Gayınımla gelinimiz şakalaşırka gırmışlā camı. (KK188)

1225. EFSANE:

Hacca gitmeden önce ama Rabb'im hep gördüğümü rüyamda ben orda gerçeğini gördüm. Bunnā bi mucize... Bak, haçda da gitdiim yēleri, Zemzem Guyusunun olduğu yeri, apdas aldığım yerleri meselā o kapılarına girdiğim yeri, varınca aynı kapıdan girdik. Onnarı gördüm ben, çok şükür Allah'ıma. (KK188)

1226. EFSANE:

Çocuklā şerde okuyo. Ben de başlānda çalışıyon, onlān harşlığını çıkarıyon. Ben de ordoyun. Üryamda bi eli deynekli, kawası sargılı bi kör ebe geliyo. Ben de bu yandan çıkıyon. İkimiz garşılaşıyoz hurda. Ben de ondan korkā gibi ediyon. Korkma benden, dedi bana. Vē sen elini bana, dedi. Ben de vēdim. Ne dileyosañ dile, dedi. Ben de olanlarımın üçünün de mamır olmasını isdeyon, dedim. Onlā da orda okuyolla. Üçü de mamır oldu, devlet mamırı. Ben başga bi şey isdemedime bi de soñura pişman oldum. (KK93)

1227. EFSANE:

Üzüntülüydüm, o üzüntü içinde ben apdes aldım, namazımı gıldım, yatdım. Hep bayrak... Hem omuzuma vemişlē bayrağı hem de elimde bayrak götürüyon.

Nereye gidiyöz, deyon ben. Bi şey gösdercez, dedilē. Sanki ölmüşüm ben de cemaat beni götürüyō. Götürdülē, bura senin, dedilē. Şōle bakdım ben, açık, genişce... İyiymiş, bi giren, dedim rüyamda. Ordan biri arkamdan çekdi. Daha erken, girme, dedi. Sana ihtiyaç var, daha erken, sen sonra gir buraya, dedi. (KK365)

1228. EFSANE:

Benim devamlı musafirim geliyodu Ankara'dan. Musafirlerime hizmet ediyodum. Namazımı da geçirmiyodum. Artık Yavız'a hamile galdım. Doğum yapcam artık. Doğum yapcağım gün gece rüyamda aksakallı bi dede geliyo. Parlağıdı dedenin yüzü, böle aydınlık içindeydi. Aniden olunca ben bi titredim, titreyince korkmadım. Dile gızım benden ne dilersen diyo. Ben de diyorum ki hayırlı evlat isdiyorum. Beni aldı dede, bi binaya götürdü. Binada elime bi oğlan çocu u verdiler. Ertesi gün doğum yaptım. Gülhane'de doğum yaptım ben. Gülhane yeni yapıldıydı. Ben Gülhane'yi görmedim. Büyük binaya aldılā gitdilē beni. O büyük binanın içinde elime oğlan çocu u verdiler. (KK439)

1229. EFSANE:

Büyük görümcemin gelini hasdalandı, evde yatıyodu. Ağırlaşdı gāli iyce. Bōle iyi oluvēdi mi kakıveridi, bi apdes alırdı, Yasin okurdu. Bi gün vardım ben. Üyüyüp duru. Seslenmedik biz. Uykusunda konuşuyo bu. Allah razı olsun, diyo, bene çok iyi bakıyolar, diyo. Gocası da dışardeydi, kapıyı açınca belinledi bu. Neyse Ayşe, dedim, sen, dedim, kiminle konuşuyodun, dedim. Uzun boylu, aksakallı dedi göbēne gadar iniyo sakalı, dedi, bi dede var, dedi. Bene, dedi, soru soruyo, dedi. Sene iyi bakıyolar mı dē, dedi; soruyolar, dedi. O aksakallı dedeynen konuşuyodum ben, dedi. Ne bilen kimleri gördü rāmetlik. (KK287)

1230. EFSANE:

Gızılhisar'da düğün yaptım ben. İki arkadaş... Davulcuyum ben. İki arkadaş birē merkebe bindik, geliyoz. O zaman da buraları cepli, güzel apaletli gömleklē vā, gençlik. Birinci sigarasını buraya sokdum ben, çakmak yanında. 250 lere de kāt parayı ciğaranın yanına sokdum. Tam onların şindi Gazan Fabrikası deye bi fabrika var, orda. Tam ordan, kese yoldan gelirken ciğara yakcaz ya gāli, ciğarayı çekince bizim para çıkmış, düşmüş. Orda galmış.

Eve geldim, bi yoklandım, para yok. Uyku mu dutar? O zaman cıbillik var. Büyük para, 4-5 tâne düğün parası. Yüz lereye çalıyoz, üleşiyoz iki arkadaş. Ebe deyo seniñ bi düşünceñ var. Yok, deyon ben, saklayon. Ama ya bi de bana sor yāni. Yatdık. Bizim hanım bi rüya görüyo. Bi, deyo ak sakallı adam geldi, deyo. “Gızım neye düşünüyon, senin derdin ne?” O da bôle oldu, bôle oldu, dedim, deyo. Hiç gayırma, demiş. Gocan parayı gitdi gitdi aradı, 5-10 meTre galarak geri döndü. Gidin, işde falan noktada, hiş kimse ellemedi, parañızı alıñ geliñ, demiş. Elimizine gomuş gibi parayı bulduk. Yapışvêdik el ele. Her taraf bizim... (KK218)

1231. EFSANE:

Yenişeir’de, deyo ebem rāmetlik, orda bi Fısdannı varımış. Fısdannı’nın da düğünü varımış; ama yazımış bôle. İşey harman zamanıymış. Bi dene bii şeyci gelmiş, isdeyici gılığında biri gelmiş, isdeyici yāni. Şimdi bi de bi yāmir gelirmiş aşşādan Türkan. Herkes ekinini örtemiş, tınasını néyse... İsdemiş. “Bi git gāli senle mi uğrāşcāz.” Meselā kim bunalıyosa ona gelmiş. “Bana şu gadar şunu vē.” “Bi git gāli.” Herkes yāni govmuş. İşşallah demiş, başıñıza daş yağsıñ demiş. Şimdî gitmiş adam néyse āşam olmuş. Bi şakırtı kopdu dio ebem, gız bi şakırtı kopdu dio. Tarlanıñ birine şakır şakır şakır daş yāmış. Sabāla bi varmışlar daş yığılmış tarlada. Yāni işde o Hızır bunaldım zaman gelirmiş. (KK32)

1232. EFSANE:

Hızır’lı bi şey şôle. Bunu da gene benim yaşayan dedem, cannı cannı bu da. Eveli bôle eşşeknerinen köylere hayır toplamağa çıkarlardı. Şindiki gibi tenekéynen filan deeli, çorba çanaannan verilirdi. “Allah beréket vésiñ, Allah beréket vésiñ.” Dedem dérdi beyaz eşşekli, derdi; biri geldi, derdi. Pamuk heybesi var çocuklar üzerinde, derdi; eşşēen, derdi. Şeyiñ arkasıñdaki gördüğüñ ambarlar bizim ambardır. O yannā hayır vêmeğe dolaşmış dedem. Kirdim ambara, dérdi. Bizim de hana gene övünmek gibi olmasıñ da bayā hāli vakdi yerinde insandı dedem. Dolandım, derdi orda. Ambara girmiş. Aş bakan heybeleriñ āzını. Heybesi olup da ne heybesi olcak? Birer tenéke mi aldı, birer ölçek mi aldı? O iki gözünü de dolduruvémiş dedem. Ben geri girdim, derdi. Geri çıkdım derdi. Ambarıñ edrafına aradım, o adamı daha bi dā bulamadım. Bu demiş ambarıñ demiş dibiñden demiş Allah bereketini seniñ eñsig (eksik) etmesıñ, Allah bin bereket vésiñ. Öl, git, sırtıñ yere gelmesıñ seniñ, demiş. Beni, derdi... Biraz yaşadı o, zanki yetmiş - yetmiş beş yaş çok gibi,

çok gelirdi ona o. Beni, derdi o adamın duası yaşadıyo çocuklar, derdi. Bak öldü, gitdi né aylığı vardı né yıllığı vardı. Bir kimseye beş gurus para demeden, Allah ona bir hasdalık da vermeden dünyasından geldi, geçdi. Bu da canı bi yaşanmışdır. Kendi dedem bi de bunu yaşaan. (KK359)

1233. EFSANE:

Bi de bii benim annemiñ işeyi gāri dedesiniñ ee bi gardaşı da varımış. Şindi u yerişmişe gavişmiş. Yerişmiş deye... Çift sürüyomuşum tarlada. O çift sürēke bi yaşlı, îtiyar, böle ak sakallı bi adam gelmiş. Ne dilēyosañ dile benden, demiş. O da ben açılmacak gadā giycek, acıkmacak gadā yiycek, cennet isdeyyon, demiş. Ondan adam gitmiş, çift sürēken o gitmiş, gaybolmuş. Şindi tarlaları üleşmemişlē. Üleşmeyince bunnā beş dölüm ekiyomuş, öteki gardaşı yirmi dölüm ekiyo, elli dölüm ekiyo. Tarla çok. Onun da garısı gāri sen nası yapıyon? Ama beş dölümden onunkından çok veriyomuş Allah. Guycak yē bulamayomuş. Hee. Garısı da sen etmeyon da unnā ediyo, unnā ediyo. Eeh gāri demiş, ben yerişmişe garışdım, demiş, ölmüş. Ölürmüş hemen o insan deyo, anamgil öyle laf edēledi, sırrı ele verince... Sana sır veriyo ya o sırrı açıklamacan, açıklayınca ölürmüş. (KK369)

1234. EFSANE:

Onuñ bii de bii büyük gızı varımış o yerişmişe gavişaniñ gāri. Damüsdüde yatālarımış. Damüsdüde esgiden yatālarımış yazın. Şindi bu anası bunu gözletmiş bi gün. U da gavişmiş yerişmiş. Hacad'a gidēm, derimiş o. Hacad dediimiz işde Hācet gāri o dede. Orda yemeklē yirlē gelirlerimış. Şindi anası da sen bi yere gidiyon, gızıña bi şey olur deye anası korkduğı için o gün gızıñ anası gözletmiş. Aynı yatıolarımış, hana kakā, gidē deye. U da... Annem laf edēdi de ben anamdan duydum. Onda o da gelmiş gidem, deye. Ben gitmecen, demiş. Annem beni gözlediyo anam, demiş. Unnā gitmişlē bembeyaz ekmeğın içine bembeyaz helvā bulmuşlē, gelmişlē; süt bembeyaz. O, unu yirke anası uyanmış. Saña biri bi şey vēdi, yîyon deye, u da ölmüş. Annem ôle derdi, bilmeyon. Gız ölmüş, gız. Gız gavişmiş ya. Sen ni yiyon, saña bunu kim vēdi, demiş. O da biz, demiş; ben, demiş bobam gibi yerişmişe gavişdım. Biz Hacad'a gidiyoz. Orda aşları... Siz nası gidiyonuz? Ora ak çigilli bi toprak, demiş. Hemen bi dakgada varıyoz biz oraya demiş; fagat ölmüş. Bôle helvāsınnan ekmek varımış; bembeyaz ekmek, bembeyaz helvā. Esgiden bu hana. (KK369)

1235. EFSANE:

Benim dedem de dişi ısılı ısılıveririmiş. Anası ölmüş dedemin. Dişi ısılır hana böle, kilitlenir ya. Dedem şimdi çocuğukana oğlak gütmeye yollayol... Dā ufacık çocuklara oğlak gütdürülürdü bizim esgiden. Orda ebesi de unu sık sık yok... Uyudu mu dişi ısılıveriyomuş. O za... Vāmiş işey imm ebesi. “Aman benim öluma da. Uyumamış ölum uyum...” Şey demiş “Uyumadım ebe ya bi dede geldi bana.” demiş “Sen okursañ bu dertden gurtulcañ, dedi.” demiş.

Şindiî işeey dedem burıya bi gardaşını vēmişlē, okumuyomuş. Dedem de bi gün arkasından bubasının ālaya ālaya garadan gelirmiş mezerden falan galmamış, gelmiş. Dedemi burda bubağğğ, dedesi, bubası gomuş. Bir hafta durmuş dedem. Bir hafta-on gün durunca gāli onu almaya gelmiş yalım dedem. Sen bu böyüğü götür, demiş. Böyüg okumacak, bu okucak, demiş.

Anam ôle, deyo. Dedem... Bubamıñ, deyo; ôlemiş, deyo. Ondan kerı bu dişi ısılmamış. Okumuş o hoca oldu. (KK369)

1236. EFSANE:

Bizim o sülälada böle varımış bi şeylē hana böle. Acık ıı işeydir, deyemedim... Bizim Eselē Sülälası pek oyuna, davıla dambıla dumbula gitmezlē, annemin sülälası... Şindi annem deyo ku... U benim satdığım garaş dibinde yolma yoluyomuş anamgil. Yolmayı yolmuşlē, yolmuşlē. Ezen olmuş, geçiye gitcek anam. Yemeği yiyip de ôle gidiyolarımış. E gelin geş galdı, demişlē. Rüzgar esē de ellikleri bozuveriğ, hemen onu top... Biz ellikleri toplayam da yemeği ôle yiyem. Sen git gāli, evden ekmeğ alıve. Vāmiş Çakır Ebem, kapıyı kitlemiş. Anatarı almış, gitmiş. Çömlē dışa göyvemiş. Ya anam aç... Gabire vāmiş. Annem gösderiveridi. Hindi gabiriñ hemen şôle ormanlın, meydanlıktan giriveceñ ya giriverince yanda orman vādır. Bak bu, burasında orman vā... O ormanında bi bide buğulanıpduruyomuş. Anam onu almış. Biri orıya gövēdi sanmış. Yimiş, gitmiş. Gelince dedeme dēvemiş. Dedem unu... Devēmecemiş onu, nasībimiş o. İnsana Allah nasip verirmiş. Dedem de sus, demiş. Dēvēcēdiñ, demiş. Annem der... Bize dēveridi “Aa bu ormanda böle bi ekmek. Biri gövemiş. Ben aldım, yidim.” deye. (KK369)

1237. EFSANE:

Gögem köyü var. Gögem’de biri varımış onuñ, Hacım Sultan’ıñ; biri de Hacım’da varımış; biri de Paşalar’da varımış, üçünde. Ordan çıkan onu benim ebem rāmetlik bôle orlādan gidēke gördüm, deye ben duyduydum. Gögem’den çıkarımış o, Hacım’a gelirimış. Hacım’dan o azadın bu yanda toplanırlā, ordan Paşalar’a doğru... Gelin ıñğ, çocuğu olmāyannā orlara bağlanırmış. (KK381)

1238. EFSANE:

Işık Dedesi’nde vādır. Ben gömedim de benimmm gayınnamıñ görümcesi varıdı. Gız, senden güççük. Gıza demiş İmine hadi eşşemizi çevir ge gızım, demiş. Dediye doğru çıkmış eşek. Gız çocu eşeği çevirmeye gitmiş. Sakallı bi adam el etmiş gıza. Yalınız o gadıñ, daa sağ şindi ya, eşşegi çevirmeye gitmiiiş. Dedeğ burasına gadag sagallığ. Beline gadag sakallı, ak sakallı. Eşşeg çevirmeye gitmiş gız. Gel, demiş, el etmir. Ge buriya dermiş. “Ağaaaa! Ağa!” ağasıña ünnemiş. O da, ağası da çivt sürüyümüş. Burda bi dede vā, baña gel, deyo. Ağası gitcediñ, demiş; sen vacediñ yanına, demiş. Saña bi şey veridi o, demiş. O hemen gaşmış. Korkduundan gaşmış. Çıkmış gitmiş aksakallı adam. Çıkmış gitmiş, oraa dediye. Ağasıña görünmezimiş. Deha, deha çıkıp giden, derimiş. Adama görünmezimiş. (KK101)

1239. EFSANE:

Babānnem, Uşak’ın ileri gelen hocalarından. Babānnemin babası Hacı Hasan Dedem ermiş. Annemin babası da ôledir. O taraf da hepsi hafız, hatıp, şey... Hacı Hasan Dedemiz, duası geçen bi însanmış. Onlar da bi yerden bi yere eşeklerle şeker götürüyölmüş. Bunlar yoldan geçerken... Hacı Hasan Dedem, bu Koyunbel tarafında da Koyunbeli köyü var ya o tarafda da tarlaları falan varmışımış. Orda yaşıyo. Karı koca yoldan geçiyolar. Eşekleri var. Diyo ki “Selam aleyküm. Nasılsınız?” diyo. “Yükünüzde ne var?” diyo. Onlar diyo ki “Şeker dersek şimdi isdiycek. Biz de vermek zorunda kalıcaz. Yükümüzde tuz var.” diyolar. O da “İnşallah tuzdur.” diyo. Bunlar eve gidiyolar. İndiriyolar çuvalları. Bakıyolar ki çuvallardaki şekerler, tuz olmuş. Dönüyolar, geliyolar. Diyo ki “Geşdi artık. Hani siz ôle dediniz. Allah-u Teâla...” Dört çuval şeker, tuz hâline dönüyo. O tarafda bi şey vardır, derlermiş ki şeker tuz yapan Hacı Hasan diye. Benim büyük dedem, anlattığım bu kişi. (KK242)

1240. EFSANE:

Bak, Őu Alı Day'lā deriz. Gaz yā tenekelerine sađıyomuŐ geğiyi. Őle bi aksakallı dede gelmiŐ. Bađa, demiŐ, yoğurt vē mi demiŐ, sūt vē mi demiŐ. Ebem annadıveridi bunu bađa. Yook, demiŐ. Gadın cimiri midi, bilmoon. "Hee, yođ oluđ, gidiğ." demiŐ. Bak, hindı bizim Küssün'ne bi Selim galdı o ocagdan. Hepsi yođ olmuŐ, gitmiŐ gızım. Yavrım, dedi, geleni boŐ dōndürme dēdi bađa. Aaz buz ne varisa eliğde vē, dēdi. Ne vēdiđ eliğine, dedi, o da gidē seniğine, dēdi. (KK196)

1241. EFSANE:

Ordan bi de burā gelin geldim gāli. Aralıkda gelin geldim ben, yaza garŐı, mart ayında filen dūđün etdik néyse burdein (buradayım). Evi badana ediyoduk bizim. Bu evin sayibi de o zaman yer evdi burā, eytiyar bi akli ermedik gadın vardı. Gadınnan bi adam āŐamüsdü gün enerkene bizim o yandan yanda pencerenin önünde diğeliyo. Ben de cam silmee vardım. Őey dedi bana "Gızım," dedi "MusaFir alır mısınız?" dedi. Ben de kendi köyümüzde odamız vardı bizim. Odaa gelen musavirlere bobam gider, ocānı yakardı; yemek yapardım ben, alır giderdi bi suvra yediri, gelirdi. Ordan alışđının. Eee, ben Őindi bi Őey diyemedim. Adamı dā iyce tanımaon bile. Ordan geri çekildim ben. Kemal, dedim; ya isdeyici var, dedim. "MusaFir alır mısınız?" diyo, dedim. Sāten dar Fakitde gelirmiŐ onnar. O da görünmüyüm ya, Őindi neree oturtcaz, nerden Őey etcez, dedi; emme benim sāten iđim gıyıldı, āŐamüsdü gün enerkene. Sođra geri cama vardım. Ebe diđelipdurū, o yok. İsmān Ebe, dedim; yığındeği isdeyici neree gitdi, dedim. Ne isdeyicisi gızım, dedi. İsdeyici filen görmedim ben, dedi. "Gız aha gıyığda, sırtığda heybe var, diğeliyodu ya?" Ben görmedim, dedi. Ordan bi u yanna bakdık, bi bu yanna bakdık. Adam yer yidi, göv çekdi. Ondan sōnra Kemal Amcađ gāri musāviri alır alır, gelir. (KK38)

1242. EFSANE:

Hızır iki kere benim başıma geldi gızım. Ben birinde evdeydim. Emirfakılıyın ben. Dırmık çekiyodum. Bobamınan ābem de Şey desde çekiydi, ekin desdesi. Çekerkene bizim tarlağa yakın gabir vardı bizim. Ordan bi atlı geldi, bene su isdedi. Heybēsi var atında, üsdünde yaşlı biri... Ben de kaktım, hani dırmığı goyvēdim, su vēdim desdiden. Eveli gırmızı desdiler oluyodu. Su vēdim. Adam gitdi.

Bizim Emirfakı'da hamam vardır. Hamama giderken de dere var. Dereden endi adam. Bobamagilin de gıyından geçdi. “Boba” dedim “O atlı adamı gördünüz mü siz?” dedim. “Ne adamı gızım?” dedi. Ya, dedim; ben bi atlıya su verdim burada, dedim. Gördünüz mü, gıyınızdan geçdi. Biz görmedik, dedilē. Dereden de çıkmadı adam. Hee. (KK38)

1243. EFSANE:

Hıdır gelirmiş de, derlēdi; dilenci gibi gelirmiş, derlēdi. Olan bi şeyi isderirmiş evin sahibine. O da vā şeye yok, dedi mi o şey etmezmiş. Vā, der de verise o adama yardım ederirmiş, derlēdi.

Garağaş'da halamız varıdı. Onuñ gocası çift sürēkene torbasında ceviz varımuş. Gelmiş orō bi dilenci gibi, neyse hayırcı gibi. Egmeg isdemiş. Adam da egmēni vēmmiş, cevizden vēmemiş. Ceviz de vā torbañda, ceviz de vē demiş. O zaman bi kısım da ceviz vēmmiş. Ondan kerı zenginledi o adam, derlēdi. (KK93)

1244. EFSANE:

Bizim büyük büyük halamız vādı. Onu... Akşam namazı gelmiş. Garnım aç deye. Garnım aç, demiş. O da bekmez goyuvermiş. Yemiş. Galan, tabakdaki bekmezi küpe goymuş. Küp taşmış, deye duydum. (KK404)

1245. EFSANE:

Yenice köyü vardır şurda. Dosdumuz yāni dosdumuz deyince yidirib içirmekden dolayı dosdumuz. Başına bi olay gelmiş. O anlatmış goyā anneme. Düğünleri varımuş bōle. Gelmiş bi perişan bi kadın. Ekmek isdemiş unnara. Ekmek vermişler eline. Ondan sonra biraz, demiş, kavurma koyve demiş. Kavurmamız yok, demiş. Var kavurmañız da... Yāni kokuyo demiş, Yāni kavurmañız kokuyo. Hayır, yok demiş kavurma. Ciğene gibi yāni, însanı aşığılamağ bizde ya. He... Yāni... O gideşken “Yakın zamanda başıñızā bi felaket gelir.” demiş. Yāni...

Gelin olcek kızın kafayā bi ārı giriyo. “Vay kafam! Vay kafam! Vay kafam!” Düğün erteleniyo, kalıyo. Ölüyo, yāni ölüyo. Yāni misal biz ikimiz kız kardeşiz. Düğün benim meselā. Ben ölüyom. Bu sefer oğlamı seni vermeye teşebbüs ediyolā. Kız da kafayı kırdı yāni. Bu olayı, ben yāni gözümle şahit oldum. (KK54)

1246. EFSANE:

Bi de okuldaykana bi şey gôdüm. Okurkana değil de, okul zamanındaydım ya, evde gôdüm. Bi dede gôdüm. Bubamıla anam bāçaya gitdilē, ben evde galdım. Bizim dağın hemen girişçe şavk olurdu da bu yanı garannıg olurdu. Bi sarı üslüg dartınmış adam, yörük gibi, bi üslüg çelinmiş. Bi gır ata binmiş, geldi adam. Bizim evin önüne geldi. Şôle bizim avlı varıdı ođa. Avlının içine geldi, merdimana yanāşdırdı atı, ođa éndi ama. Eşkäre oluyo, ikindin, tam ikindin zamanı. “Gızım, musafir alı mısıñ?” dedi baña. Ben de “Alırın.” dedim. “Buyur amca.” dedim. Atı, dedi, bālayam dama, dedi. “Bālayam amca.” dedim ben. İndim aşşaya, ben hemen damı aşdım, dam kapısını. Bizim damın içi bôle şamşavk oldu. Sen de sannetceñ her yakada aletdirek yanıyo. Dam şavkarınca ben hôle adama bakdım. “Korkma gızım.” dedi baña. “Korkdun dē mi? Korkma.” dedi. “Ben gāri atı bāladım. Isdırmaz. Bi şey etmez.” dedi. “Korkma.” dedi. Korkmoyon dayı, dedim ben, amca, dedim. Bāladım atı. Ondan sōna saman damına vādım, ora da şamşavk oldu bôle. Samanı doldurdum gözerin içine. Ōdan ben bi saan arpa aldım, onu da dōkdüm. Aferim saña, dedi adam baña. Aferim saña gızım, dedi. “Sağ ol dayı, amca.” dedim. yokarı çıkam, dedim ben. Sen “Yokarı çıkam deyoñ ya. Bubañ çok musafir seviyo ya anañ acıg az seviyo.” dedi. Ben de “Aa amca, bi şey demezlē.” dedim. “Gel sen. Anam da sevē, bubam da sevē musafiri.” dedim. “Acık anañ gıpdı. Amma bubañ çok sevinir.” dedi. “Gel sen. Bi şey olmaz.” dedim.

Ōdan ben gāri folluğa vādım ođan. Üç yımırta aldım, iki tomatiz dōradım, iki-üş bibē dōradım, melemen edivēdim gāli. O da ôle sedirde oturuyo. Hemen melemen etdim, bi saan yuğurt guydum, godum ben ziniye. Saña, dedi, darılmazlē mı, dedi. Bak baña yimek yidirceñ, dedi. Darılmazlē amca, dedim. “Anam da darılmaz, bubam da darılmaz; biz ôle yidiriz.” dedim. yidiriyoñuz da, dedi baña gene, anneñ, dedi, acıg, dedi, saña gızā, dedi baña, neden aldın bu adamı sen deye, dedi. “Gızmaz amca, gızmaz.” dedim ben. “Bubañ çok seviyo seni. Bubañ seni fena seviyo. Bakmaya gıyamayo.” dedi. Emme anañ bazı dövüyo seni, dedi. Hakket (hakikat) bak. Ōdan “Bi şey olmaz amca.” dedim ben. Yidi, işdi. Bi de su vē gızım, dedi. Bi de su guyvēdim amcaya. İşdî, kaktı bu. “Ben giden yavrım, bubañgil gelmecek.” dedi. “Ben, uzak gitcen.” dedi. Çıkādı, baña o günün bērinde beş lereyse de, yalan sōlemeyen on lereyse de bi kayet para vēdi.” “Bunu al.” dedi. “Anaña, bubaña deyvēme.” dedi. Bi şeyci geldi mi bunna al, yi, dedi.

Ben bu parayı durduruvēdim, durduruvēdim, harcandım Allah vā. hee. O zaman üş metîre gırmızı al aldım, dizlig etmeye. O zaman al dizlig oludu. Ödan gāri adam “Hadi gızım, benim atımı çıkarıvē.” dedi. Ben aşşā endim, gene bizim dam şamşavk oldu kapıyı açınca. Adam kapıda bekleyo. “Korkma gızım. Ne vā korkcak?” dedi. Çözdüm geldim ben atı. Korkmayon amca, dedim. Atı hôle merdimana çekdim, yanāşdırdım. Adam bindi merdimanda atına. “Hadi gızım Allağ ısmāladık.” dedi. “Ağ ak günnē gō.” dedi baña. “Hiş anaña, bubaña sôleme benim geldiğimi.” dedi.

Hiş sôlemedim, sôlemedim. Bi gün gāri bubama beliki bir ay, iki ay geşdi, bubama deyvēdim. “Sıs eşşöleşsek.” dedi. “Deyvēcēdiñ.” dedi. Ardından ne gelcēdi Allah bilsin. Ondan sōna hiş gōmedim. (KK37)

1247. EFSANE:

Eveli gızım, çift varıdı. Çift varıkan gece darı dükmē falan gidilirdi. Anam ırāmatlık laf ediveridi bunu da. Saka’ya darı dōkmeye gidiyo. Irāmatlık, yetim galmış. Nenesi galdırmış, darı dōkmeye yollamış. O çeşmenin yanna vāmiş. Ordan kepenekli birisi paltosuna sürünmüş, geşmiş. Sürünüp gelince “Amca, amca, amca, amca!” Gatliyen sōlenmemiş. Dağa vādım, çam dibine oturdum da, derdi, amca deye ünledim, derdi. Seni bu zaman neye yolladı, dedi, derdi. Sabah olmadı, yatdı, derdi. Eveli bôle şeylē görölürdü. (KK425)

1248. EFSANE:

Annem birindeeeğ deyo yāni... Bizim şurda, garşıda besāne varıdı. Orda çok acayıp köpeklerimiz varıdı bizim. O gadā köpeğın içinde eşşekli bi adam çıkmış gelmiş oraya hani. Onu da bi şey isdemiş. Tamam, demiş anam da. Anam içeri girip geri çıkınca gadak o eşşekli ordan gaybolmuş. Annem bunu bana özellikle sōyledi yāni. Ni köpek varıvēedi ona, dedi; né de, dedi gitdiğini gōdum, dedi. Hepisi üş dakika içinde sürmedi, dedi. Annem şāyit. (KK24)

1249. EFSANE:

Bizim babamın ebesi oluyo. Dağda eveli şey çadırda filan gonālarımış, hayvan otladırlā. Bi perişan adam gelmiş. Bôle çok yaramaz bi köpeği varımış ebemgilin de. Hiç o köpek gelivēmemiş ona. Bana biraz ayran veriñ, demiş; çok

susadım, demiş. Onnā da doldurmuş, vemiş. Gelin içeri bardağı gomaya gitmiş. Gaybolmuş adam, gözden gaybolmuş. Ondan sonra hayvanları bi üremiş, bi ilerlemişle. Bôle çok zengin olmuşlā. Dā bak ordaymış çadırlā. (KK326)

1250. EFSANE:

Önceden bî dikiş-nakış hocaânımı vardı. Kadın yāni bazı bôle bi şeyler okurdu. Onların evi de ta garşıdiydi. Orda dede görürmüşümüş o, ak sakallı. Baya sık görürmüş o dedeyi. Annesi annadırdı. (KK406)

1251. EFSANE:

Babamgil annadırdı. Güre'de bi yazın günüymüşümüş. Düven sürülürkene harman yerinde adamın biri düven sürükene yanına bi adam gelmiş. Ama gözleri çok parlāğımış. Bôle gözleri çok parlāğımış. Adam korkmuş ondan. Ben, demiş, köyün içine vardım, demiş. Çeşmeden demiş, su iççēdim, demiş, gadınnardan su içemedim, demiş. Bene bi yudum su veñ, demiş. Adam da hanımına demişkine varivē demiş, dalın dibinden boduşdan acık su gat gel de verem hana adama, dē. Kadın suyu alıp gelesie gadar gaybolmuş adam. (KK287)

1252. EFSANE:

Bi gün ben aşşagdayın, burda, bi kadın geldi bena. Kapıya geldi. Bi şey isdemedi de ben verdim ona. Bayā yirmi beş sene oldu. Ondan sōna geldi. Ay teyse, dedim. Peştembalı var, bôle kırmızı, sırtında arkasında yiceği var heralde. Pırtık pırtık, esgi. Teyze, dedim, seniñ dedim peştembalın çok esgimiş, dedim. Ben sana, dedim hafdaya peştamal alıveren, dedim kadına. Tamam, dedi bu, tamam gelin, dedi, gitdi.

Bir hafda sōna geldi bu. Geliin dedi alıvédiñ mi peştembalı? Yoook, dedim ben; ama yüreğimden bi şey bôle akdı. Hani ona üzöldüm, alamadıma. Uzakda bizim pazar yeri... HafTāya alıveren teyze dedim, gidemedim çarşıya, dedim. Gitdi.

Üç gün sōna benim şu mermer masanın üzerine gasdenin içinde bi şey vā. Geldim ben de bôle gezmeden. A, biri iş getirmiş, dedim. Ben de bôle piko yapıyom. Biri iş getirmiş, dedim. Açdım gasdeyi. Anā, içinde peştembal vā, peştembal duruyo. Ayy, dedim ben, bu dedim peştembal, dedim geldi. Ama ben hani bi yēden geldiğini bildim. Kadın gene geldi. Aldıñ mı peştemalı gelin, dedi. Peştembalın geldi, dedim;

ama, dedim bak burda duruyo, asdım orāya, dedim. Biri gelir, götürür, isder, biri ben goydum, der, bir hafTa sōna, unutulrā deye. On beş gün sōna bi dā geldi ebenj. Vēdim peştembalı? Ne peştembalı arayan oldu, ne sōran oldu, ne de gören oldu. Ebenj peştembal... Bu benim başıma geldi. (KK350)

1253. EFSANE:

O çocuk bōle apdasında, namazında. Yalnız hiç sure falan bilmiyo. Elnе bir yatıyo elne bir kakıyo. Bōle bi oğlanıdı. Bizim kooperatif varıdı bu Garalā camisinin garşısında. Oraya gelirdi devamlı. Oğlanın adını hatırlayamadım bak, dilimiñ ucunda. O çocuk bi gün terlemiş, Garadede Mezarının ordan geliyo. Terlemiş bōle. Sanki ter akıyo. Garşı geldi. Olum nerden geliyoñ sen bōle dedim, ya. Aha, dedi; dedenin atını, dedi; gezdirdim de, dedi; goşdurdum bōle, gezdirdim, dedi; ordan geliyon, dedi; terledim, dedi. Hatta Özal'ın ölümünde de manevi olarak gitmiş. O gün gayıboldu çocuk, yok piyasada. Halbuki her gün orda olurdu. Ölüm nerdeydin? Özal'ın mezarına gitdim, Özal'ın şeysine gitdim mezarına... Şişman şişman, sığmadı mezara diyo. Ôle... Bunu götürmüşlē ta Murat Dağının orda çamın içine arabayna araba gelmeden oraya bırakmışlā olanı. bi bakmışlā gelince orda durup duru gene. Garalā Camisinin önünde durup duru. İşde onu... Ulu Caminin altında bi çilehane varıdı, şeyde. Bazı ordaki cemaatlēden bi kısmı çileye girerimiş orda sabahları. O çocuk da giderimiş orıya. Meleklerine bir (meleklerle birlikte) o da girerimiş orıya. Meleklē arkasından girerimiş çocuun. Her gün tanımadıkları kişilerine girerimiş. Daha on sekiz - yirmi yaşlarındaymış çocuk bōle. O çilehanedekinelē de o çocuğuna bir gelenleri görülerimiş, yabancı yabancı bōle. Da bi gün gelmemiş. O gün o gelmeyince o yabancı çocuklar da gelmemişlē, yāni orıya girmemişle o çilehaneye. O gün melek filan gelmemiş yāni. Sōradan kerі anlıyola gāri. (KK416)

1254. EFSANE:

Ben kendim yāni bi kere oturuyodum aynı Şekerevleri'nde. İşallah iyi bi şeyimişdir. Beniki meleğidi heralde Türkan, övüneyim. Bōle oturuyom Türkan. Bembeyaz bōle... İkimizin iki metre arası vā. Bōle bakışdık meleğinen, uşdu gitdi. Çok güzeldi. Hiç golları bile yokdu. Bembeyazdı. Bi kafası... bōle tepesi aşşā ne ellerini gōdüm, ne ayaklarını. Yüzünnen bōle bakışdık, bakışdık. Oturuyodum balkonda. bōle bakışdık, gitdi. Gayboldu. Çok güzeldi. Epey unudamadım. Örtmüş yanî türbannı, bembeyaz. Uçuyodu. Çok güzeldi ya! Geşdi, gitdi. (KK406)

1255. EFSANE:

Bak Yaşā Nenem oğlunuñ yanna geliyo. O da süpürmemiş heralde. Kadın nasıl, diyo, yatağa yatmamınan, deyo burdan bôle çarşafı, diyo beni geldi bir basdırdı dāyo, sabaha gadar tepemden inmedi benim, dāyo. Sabah ezeninden sonra kendiliğinden gitmiş. (KK406)

1256. EFSANE:

Anam hacıya gitdiğinde Peygamberimizi orda görmüş. Kendisi söylēdi. Nurların içinde Peygamberimizi görmüş. Çok güzel bi kokusu var, dedi. Kendisini gördüm, dedi. Nurun içinde, dedi; parıl parıl parlayo, dedi. (KK264)

1257. EFSANE:

Bu Yunan geldiğinde, Yunan Uşak'ı işgal etdiğinde Uşaklınuñ hepsi orıya topnamışlā. Mezarın içine girmişlē, Garadede mezarının. Yunan asgerleri bôle edrafını dolanırmiş. Halbükü şu gadā bi duvarı vādır onun. Bir türlü girememişlē orıya. Ebem rāmedlik annadırdı yani. O da köyden gelmişmiş o gün. Uşaklı olduğu gibi orıya girmiş. Dolaşırlarımız bôle. Bi türlü giremezlerimiz. Zaten duvar hā bu gadā, başga bi şey yok. İsdese haplayıp gircek. Manevi bi güç onlara duvarı yüksek gösderiyo. Dolaşıyolā edrafında geziniyolā. Bi türlü... Şuncaaz bi duvar yāni bu, daş duvar. Atlayıp da içeri giremiyollā yāni. Milleti gorumuş, Uşak halkını gorumuş. (KK416)

1258. EFSANE:

Şimdi benim sanayide dükkanım vardı, oto tamircisiydim ben. Bi gün şôle, deyem; taksici arkadaşım var, onun yanına bi müşderi geldi. Ben Hacım köyüne gitmek isdiyom, dedi. Hacım köyünde yatır vāmış, dedi yani, ermiş bi adam varmış, dedi. Ben de o gün işim yokdu yani. Beraber, dedi, hadi, dedi, taksici, beraber gidem gelem, dedi. Bindig arabaya. İşde yolda gidēken dedik ki sen dedik neye gidiyosun yatıra, hana o ermiş kişiye. O kişi de İzmirli. Yani bu adam şôle deyem, eşine gece beyaz sakallı biri geliyo. Deyo ki, kapısını çalıyo, bana deyo Allah rızası için bi bardak su, deyo yāni, hani bi yudum su. Tabii korkuyo bu, gadın kapıyı kapadıyo. İkinci gün oluyo. İkinci gün gene geliyo. Gene kapıyı çalıyo aksakallı adam. Gine diyo ki işde Allah rızası için bi su. Bu gene gorkusundan açamıyo kapıyı. Üçüncü

geldiinde gözüne, diziğe, ayağa dursun, diyo. Şindi o bayanın da gözleri körelmiş hocam. Ondan sura ellerini dutmuş, ayakları şey olmuş. Hana bu şekil olunca işde bu Salilli'de bi hoca varmış. Hocaya gidiyo. Hoca demiş ki anca bunu çözdürüse işde Sivaslı'da Hacım köyü var. Hacım köyünde bi yatır var. Ona gidiceğsin, diye. Bu adam da bu köyü bilmedi için işde taksi dutdu, gitdik. İşde adam orda duasını felan yaptı. Ben bu adamı ikinci sefer gördüm hocam, ikinci sefer. Nası oldu, dedim. Gözlerinlen, dedi, şeysi açıldı, dedi, elleri. Şindi yürüyemiyö, dedi. O şekil yāni. Ama bi dā gitdi mi orasını bilmiyon hocam. (KK248)

1259. EFSANE:

Benim Ulubey'de galp gözü bi açık ablam var. Bu bi gün para bozdurmaya gitmiş. İşde bunları da hadi uyduruyo derlê. Böyle şey de söylenmez. Bu, yaşanan bi şey. Bu gerçek, gerçek... Parayı bozuver, demiş bakkala. O da bira, alkol satıyomuş. Paralar soğulcan olu oluvemiş, bôle alkol satan yerde Allah'ım n'oldu bu demiş. tekrâ tanıdıklar va, orıya gidiyo. Onnar da tülbent, yazma satıyolâ. Paralar gül olu oluvemiş orda da, para bozdurukejn. Anlatıvêdi bôle onu da. (KK170)

1260. EFSANE:

Hindî (şimdi), anam irâmetliğine, şō derede geyceg yünürdü o gölün altında su varıdı, orda geyceg yüyoz. Bi Mēmet İmin'imiz varıdı. Orda geyceg yüyoz. Bi gara sinek geliyo, anamın kavasında dönüyo, anama çarpılıyo, gidiyo, çarpılıyo, gidiyo. Bu sinek, dedi başa bi şeylê mücûde ediyo ya, dedi; ne ediyo bilmoon, dedi.

Yüdük (yıkadık) geycēmizi, ordan topladık, geldik. Saray'dan Gırgırölu gelmiş. O İbilleñ damüsdüde adam saz çalâdı, hava çekêdi. Deey o yandan dertli gelmiş adam, Saray'a yerleşmiş. "Gırgırölu gelmiş Āşa." dedi Bacakgızı halam. Ge, dedi; gidem, dedi, Hörü Dēzemgilin damüsdüden dinleyem, dedi. Anam bi niyetlendi. "Aman be!" dedi. "Bi de çocūma bi şey olu da başıma dapanca olu." dedi. Geri sırtına sarındığı çocuğu endirdi, yatırdı. Ben de yatdım, ben de gitmedim. Gece uyandıydım, anam ālayıpduru. "Ana neye ālooñ sen?" dedim. "Çocuğumuz gene öldü gızım." dedi. Anamın altı dene ölu ölmüş. Anama gızıka böyü etdirmişlê de. Alcaz deye. (KK196)

1261. EFSANE:

Bizim dē Havana Halam... Mezar Ardı'nda bizim bi dede varımış, gabirmış. Ōdān özeliğ kopadıg. Onuñ Āşa'yla ben. Hôle birē şey özeliğ kopadıg. Ōdān bi de yāmır yağdı emme, yaz günü... Bi yāmır yağdı, bi yāmır yağdı, bildiğñ gibi yağmadı. Biz hemen Kāmil Emmi'min evine saklandık, yāmırdan. Allā'm, bak eşkāre bir daş geliyo damüsdüden zıpır zıpır, bôle daş atılıyo. Bazı daşlā da bôle düşüyor önünje, damüsdünün. "Götürdüğünüzü getirin." de yolā. Biz bôle dūyoz. "Götürdüğünüzü getirin, yerine goñ." de yolā. Bi yor etmedilē, iki yor etmedilē... Zıpır zıpır... Bazı bôle damüsdüden ön yanna kayıyo daşlā, geliyo. Yāmır, dedi, açılış da, dedi, eletiveren ben yavım, dedi, gidiñ de, dedi. Ondan sōna daş atılmadı. Havana Halam, haden, dedi, gidem de üçümüz bir goyam gelem, dedi. Āşa oldu, Havana Halam oldu irāmetlig, ben yoldūmuz özeliğleri aldık, vādık, yoldūmuz yere goduk. Vallā, bak başıma geldi. (KK37)

1262. EFSANE:

Şeytanlā da illa ki düğün ediyodu. Köylü etcek de onnā edememek mi? O da eder. Ā onnarı ben de duydum. Fındıg Ebe varıdı bizim. O Fındıg Ebē bôle anlatıveridi bize. Hindi geş vakid oldu mu onnā bi tef çalālarımış, sıra sıra olurlarımış bôle, düğün alayı geçıyo gibi. Tefi çalālarımış. "Āmat, Mēmet!" deye ünnelerimış. İlyaslı'da bizim gabire "Āmat! Mēmet! Hadi gāri gitcēz. Gidiyoz ēmize. Yürüyün." dēlerimış. Hôle yedi-sekiz gadā kişi olurumuş. Gabiriñ içine bôle hoplālā, girēlerimış ağ ağ elbiseli. (KK37) ve (KK393)

1263. EFSANE:

Adamın biri almış gelmiş o eren dalı dedîmin... Bi dalın birini deviriyomuşumuş, adam altında galmış. Bunu da annemgil annatır. Ben biliyom adamı da hiç şey etmiyom. Bôle adam altında galınca iki dizlerinin ikisi de ezilmiş gızım. Eren dalı derlē, kesilmez. İnanmadığı için "Yā, nölcek yā, ben keserin." demiş adam. "Hiş bi şey olmaz." Olma mı yā? Allah'a bi inancın olcāk yavrum. (KK289)

1264. EFSANE:

Adak yeri var. Ā şu evin arka yanda da dalın dibinde daş var bir-iki. Ya, hū eviñ sayibi varıdı bizim yaşlı, ihtiyar. O, gece sōlemesi ayıp tuvalete çıkmış, ufak

suyuna çıkmış. Eviniñ öte yandan tuvalete, erkek gâli dikeldiği yerden, sôlemesi ayıp... Adam işerkene ordan “Höst, ayı! Üsdüme işeyoñ.” demiş adama, ne dediyse. Neydiğini bilmoo adam yâni. Adam ondan sônra hasdalandı. Hani öle, diyolar. (KK38)

1265. EFSANE:

Burdan diyolar eveli -ben gelmeden- davılnan, şeyinen çalgıynen eren geçiyo, derlerdi. Eren dalı derler orda bi... Eren geçiyo, derlerdi. Allı, yeşilli geçiyo, derlerdi. Görüyo, derdi benim gayınna. Orā erene geçerlermiş. Heee, ū var. (KK38)

1266. EFSANE:

Eren dalı kesdiği için üsdüne yıkıldı. Ona da eren dalı bu dememişler, tarlanın sahibi, bu tarlanın sahibi eren dalı dememiş. O da keserken üsdüne yıkılıyo. Onun altında galdı adam. Beş gadın çıkaramadık, zor çıkardık. Adamı asdılyoz biz, dalı kaktırsag iyiymişmiş. Adamın belinden aşşa yanı ezildi. Ezildi de kaş sene ôle yer arabasınnan yaşadı. Öldü, iki-üş sene oluyo. (KK38) ve (KK109)

1267. EFSANE:

Siziñ dediñiz eren şey dalı, dağı bizim orda vardır, tekke vardır, Emirfakı’da. Hee, tekke vardır orda. Orda onuñ da vardır hékâyesi Sarı Gız. Hani sarı bi gelin geceleri gelirmiş. O eve yakın olanlarıñ evini filan süpüriyemiş gece. Bu evin sahibi görmüş bunu bir-iki kere. Heee. (KK38)

1268. EFSANE:

Neyse on üç yaşında deyim ne biliyim duruyodum bööle bi hasda oldum Bén. Şu sırtımdan bi işey giriyor bööle soğuk, ocağa basılıyom. Ocağın içine gircem. Ben bööle bir ay yatdım. Yol yordam mı varıdı şeye Uşağ’a götürseñ? Ordan ben bayılı bayılıvemişin. Şu Güre var ya? Güre’yi biliyo musunuz? Orda bi hoca varmış, Gadıölu diyolar. Burdan bi tenee komşunun birine “Hadi bu çocuğa bakdırıvē ge.” demişler. Oraa varıyo. Bööle böle, diyo; o Gadıölu’na soruyō. Bakıyo. Bi şey vēdiler, ölak vēdiler yapırdılar, demiş, bi ölak vēsın de bozuvereñ geri demiş hoca. O zaman o da demiş gi “Yā, fakir adam satı, nerden bulcak bu oğlaa?” demiş. Bana şindi üç dene şey yazıvemiş; bi boynuma takılçäk, biri dal dibine gömülcek, biriniñ de suyun içine atılıp suyu içilcek. O adam ordan gelmeden benim gözüm açıldı Āşa

Gelin. Hişş yimiyodum bak, bi ceez sâde nar, nariş şeyi nar yiyodum. Başka ekmek, aş hiiş bi şey yimiyodum. Ondan sonra yimee durdum. (KK32)

1269. EFSANE:

Zamanında burda o işde zaten Akmonya'nın altında olan bi yer burası Dede Çamı. Burdaki Dede Çamının ee şöyle bi hikayesini de ben duymuştum. O zaman hiç kimse ordan çamın dallarından getirmezdi. Hiç kimse getirmezmiş. Neyiise... Bi tâne cesaretlinin birisi diyo “Yâ ne olacak?” diyo. Ya burda çamların dallarını getirsek ne olacak, diyo. Gidiyor burdan çamların dalını kesiyor, eve getiriyor. Ve eve getirdikten sōra gece sabâ kadar bir şeyler sen bizim ee dalımızı, kanadımızı neye getirdin ordan diye buna sabaha doğru bu dalları tekrar sardırıp götürüp oraya bıraktırıyolar. (KK321)

1270. EFSANE:

Onu işde benim babaannemin annesi oluyo, çok yaşlıydı o. O zâman goyuy güdüyomuş. Onun, derdi ben çok... Hana Külçen'den Avgan Kasabasına gidermiş. Orda ebesi varmış. Onun yanına giderimiş her perşembe gecesı. Fennosuyla giderimiş. Namaz kılıka gördüğü zaman onu namaza dutuverimiş, işeye dutuverimiş, aydınlatıyomuş. Evet, dedeyi de görüyomuş. Işığıyla beraber böyle bi yaşlı, sakallı bi dede deye. Alt kısmı gözükümüyomuş. Altı yokmuş sadece, gövdesinden, göbeğinden üsdü varmış. Çok namaz kıldım ben onun şavkında derdi bi de bōle Yâni, ışığında deme, şavkında derdi. Biz de her Perşembe dışa çıkdık mı bi ışık gördük mü Fennos Dede geliyo deye kaçardık içeriye. O yüzden...

Bi de ee bii benim arkadaşımın dedesi vardı. Mezarın içinden gece geçiyomuş traktörle. Benim traktörüne çarptı da çeşdi, deye anlatırdı, ışıyla. Tam o zaman, geçiş döneminde geçmiş heralde. Böyle yatsı namazından sonra geçermiş o, Avgan Kasabasına. Traktöre çarptı deye annatırdı o dede de. Şimdi öldü o. Ôle annatırdı bize de Yâni, biz küçükkene biz dinnēdik. Ôle biliyom yâni. (KK332)

1271. EFSANE:

Hocam, dâ önceden benim büyükannem de görmüş; ama o da şey olarak, her gece şey alıkan, apdes alıkan görüyomuş şey ak sakallı dedeyi. Bi gün işde şey yengesine gösderceg olmuş. O günden sonra kaybolmuş. Bi dâ görünmemiş yüzü.

Hocam bu şeyden geliyomuş; ama Hācat Dede tarafından geliyomuş ama. Bizim köyde yedi tâne var hocam o dededen. Her dağda bi tâne var. Onun için hangisi olduğunu bilmiyolar. O işey gonusmuyomuş. Sādice gelip o gördü mü geri gidiyomuş gece. (KK6)

1272. EFSANE:

Meselā bizde üş dane dağ vādır, töbe iki, dört... Dört dāne: Edelē Dağı Gışla'nın, Hacet Dağı, Sivri Dağı, Goca Dağ. Bunuñ Hācet Dağında Murat Dede déye bi dede vādır, Hācet Dede diye, Murat değil de Hācet Dede deye. Orda bir su vādır. Dağın tepesi... Ancak bii zayıf yapılı bi insan girebilir, sığabilir. Dokuz tâne yalağı vādır bôle, iç içe bôle. Da in gibi ilerde, görünmüyo, girilmiyo. Āzından akāduru su. Ama oraya varan bi kişi cenābetse o su bi gürleme yapā, su çekilir. Bi dene galmaz, galmaz su. Bi de işey bôle bāzı hana insannā dedigoducu veyautda galbi bazı insannā ifdirā falan çoğ atā biliyoñ mu? Fagat bazısı da bôle apdasında namazında saf galpliye güp deye hemen āzından akmāya başlā. Ama çok temiz, iyi niyetli kişi vādığında bol bol, şarıl şarıl akā.

Hattā bizim bi benim ölümün doğumun yapıran işey Avgan'da Mērem Hoca varıdı. Oraya bi de bôle yarañ yırtıñ olunca gidēsiñ de çocuklarını o sudan suya guyāsıñ. Hôle bi çabıt yırtā, o yatıra bālayverisin. O yatırı dolanıyo. O yatır dediğimiz Hacat Dede diyolā gāri Hācat. U déyo ku biz, deyo Avgan'dan geldik déyo, siziñ de anamlan biz de Tuncer'in, ii Türker'in yaralarını yakdırmaya gitdiydik. Unnara gitmişlē. Unnā unnarı Hacad'a götürmüşlē; fagat çocukları bôle ipilen sarınırdık biz, golan gibi bi şey olur da. Unu unutmuşlē orda, aşşāda. Yol, iz yok. Hôle dağa çıkıyoñ, yolu yok dağıñ. Vādığım, déyo; siyah bi dana, déyo. Yenice endik biz, déyo. Simsiyah, déyo. Pırıl pırıl parlayo, déyo. Yannız hana öküzlē yalā da belli olur ya. Şôle her yanını bôle yalamış belli, déyo. Vādım, şôle sığadım. O dedeyi ben, déyo; dana sırrında gödüm, déyo. Mērem Dēze ôle, derdi. (KK369) ve (KK229)

1273. EFSANE:

Şindi bizim burdaki yatırımız baya da cannıymış. Görennē vā akrabālādan. Benimmm duyuşum eñ halamıñ gızı vādı, Zekiye Halam. O, on dört yaşında evlendiydi o, yetim... Gocası āşgēdeykene onuñ geçileri varıdı. Gayınnasınıñ

geçilēni ŗuraya, yatır ŗurda tepededir. Burdan geŗiyi gŗtmeye gidēkene bi gŗn ōņune geçiyi sakallı dede. İki buŗuk lira veriyo. Gocası āsgēde. O da ben almam, deyo. Benim gocam āsgēde. “Para nēden geldi saņa?” derlē, deyo. Almam, deyo. Al gızım sen, deyo. Bak, deyo ben, deyo seni devamlı gollayon, deyo yāni. Seni çok sevdim, Allah sābisi bi dosun, deyo halama. O parayı veriyo.

O gŗn, deyo o parayı aldım, deyo. Getdim eve, deyo. Gocak bi yēlē bulamadım, deyo. Gayınnam gŗrŗse bu parayı saņa kim vēdi, nēden geldi bu para deye deye bu para benim içerimi deldi, deyo. Parayı ben ŗŗ dŗrt gŗn sŗna mı gāli bi hafta sonra mı geri getdim ta oraya, deyo. Gŗrŗsem guyan. Yok, sağımda yok, solumda yok. Oraya godum da gitdim parayı, deyo. Parayı oraya goop gidiyo. Goduum para duruyo mu deye heral tegira bakı mıyo, gāli nası oluyosa. Bakdığı yēde para, goduğu yēde para yođumuŗ.

O gŗn gŗmedim de ondan sŗra tegirā bi dā, deyo geçileri sŗrdŗm. Gidēkene, deyo gine geŗdi ōnŗme, deyo. Baņa, deyo bi sŗrŗ, bi kısım para vēceg oldu, deyo. Gine almadım ben, deyo. E sen bunu veriyoņ ya, demiŗ; ben bi eveli gayınnama soreņ de ōle, demiŗ. O da hiŗ kimseye sŗleme, demiŗ; beņ burlāņ bekciyiņ, demiŗ. Bu parayı, deyo; ben, deyo almadım, gēne almadım, deyo. “Gayınnama soren de ōle, dedim.” deyo. Vāmiŗ gāli gayınnasına annatmıŗ, durumları annatmıŗ. Amāņ gızım, demiŗ. Öle bi ŗey ben de gŗmedim ya, demiŗ; neydiği belli deyil, demiŗ; kimidiini de bilmioņ, demiŗ. Sakın ōle bi ŗey yapan deme, demiŗ ona. O ōle bi gŗrŗyŗ.

Bi de bunuņ amcasınıņ hanımı varıdı Atike. Atike gŗrŗyŗ. Onuņ evi de ŗurdeydi. Aynı dedeyi, aynı dedeyi gŗrŗyŗ. Evine geliyo. Bubası o gŗn āŗamleyi geŗ gelmiŗ. Bi de o uyumuŗ kakmıŗ da kapınıņ yanna neye çıkdıysa çıkdıydım deyo. Buraya gadā sakallı bi dede deyo kapıyı aŗdı, girdi içeri deyo. O gŗn korkmuŗ bi de. “Gızım, hiŗ korkma.” demiŗ. “Buvanıņ barnında ŗŗ dene tŗf vā. O ŗŗ tŗfŗ kopāmasıņ sakın.” demiŗ. Çok fakiridi onnā o zaman. “O ŗŗ tŗfŗ kopāmasıņ.” demiŗ. Dede ōle dēp gidiyŗ, tekirā gine geliyŗ. Buvasına soruyo o gŗn “Buvā! Bŗle, bŗle. Őŗ tŗy varımıŗ, kopāma.” “Kopādım ben onnarı.” demiŗ. Dede gine gelmiŗ, o dede. Gine o gŗn gŗrŗyo. Buvam demiŗ o tŗyleri kopāmıŗ, demiŗ. İyi, zararı yok gızım, demiŗ. O gāli gelin olduktan sŗna burdāki evi satdı, ŗeyire gitdi, nereydi o Esentepe’ye. Orlādan bi sŗrŗ tāla aldı, zenginledi adam. İki sefē, ŗŗ sefē hacıya gitdii. Adam çok fakiridi. Cenāb-ı Allah...

De bu bizim dedemiz de ôle Yörüyen Dede dēlē. (KK285)

1274. EFSANE:

Evet, nur inē, dōru. Bizim buraya da çoğ enēmişimiş. Ā şurda Ada'dakine. Çam vā ya orda, yıllık bi çam vā ya o yıllık çama inerimiş. O çamın altında, derlē, dede vā, derlē. Gece, aynıığ, nasıl deyen sepet hâlinde, yımırta sepeti gibi bôle ışık döne döne döne inerimiş oraya. Herkese görünmez. Yalnız bizimiğ, bunun ancasının hanımının erkek çocuğu yaşamadı hiç. Hep doğan öldü, gızlā yaşadı, doğan olanlāan hePisi de öldü. Amca gızanına, eltisi oluyo gāli, eltisine görünüyö ordaki dede Ada'daki dede ona deyyo söle deyo oña deyo biii goş kescek, gara goş kescek, ölu yaşecek, olunun adını Mēmet vēcek, demiş ordaki yadır. Ha. Bunu deyvēyo buña, dēverişin siyah bi goş kesiyolā orda. Ōlan çocuğu oluyo, yaşāyo, şindi bi tecik, en güccükleri. Halil Amcanın Mēmed'i, deyon. O bi tecik olan yaşadı bak. (KK285)

1275. EFSANE:

Bi mūcizedir bunnā yavrım. Bak ben kaş sene durdum Ēbek'de orda Muzafver Mert'in üsdünde yadır vādır bizim. Bulduk Dede dēlē oraya. Onun mucizesini goşşularımızda çok gōdük. Hindi annatdığım gadın vā ya o gadının önüne geçiyö gene. İşden gelikene. Bu gadına yatırlā çok görünüyö, Atike'ye. Abamınan ikisi ayrılıyola Çukur Çeşme, deriz biz. O eve gidiyo. Eve gidēkene önüne bu dede geçiyö, bôle sakallı. O dede oña üş dene dōme vericeg oluyo. Bu dōmeleri, deyo ben seniñ üçü hazırladım, seniñ üçü getirdim, al, deyo. Dōme dediği altın, en büyüğü. O da deyo ben, deyo çalışıyon, deyo; ben gabıl etmem. Sen kimsiñ, deyo. Gabıl etmem, deyyo. Buyo gadıñññ, biraz sōna gine önüne geçiyö. Ben deo bu altınarı seniñ üçün hazırladım. Ne almayoñ, deyo. Gine gabıl etmeyö gadın. Üş seFere gadā önüme geşdi, deo. Gene gabıl etmedim, deyo gadın. (KK285)

1276. EFSANE:

Yalnız bizim orda alt yanımızda Kırkalılā birileri varıdı, fakirleridi bunnā, çok fakiridi Dudu Anne, goşşumuz. O sabāle érkenden kakarımış, ezenden eveli katmē, bükme ederimiş. Hemen gor gelimiş oraya, dedeye. O dede o parayı da getirimiş. Yirlerimiş. Para getirimiş, o gadına verirmişmiş. Ōlannarı da bu para ana, bu altın bu fara nēden geldi sana deye sōlemiş. Felançı vēdi, feşmancı vēdi. İşde

bobañ hazırladı, bobañdan varıdı. Bôle bôle zenginledilē, Uşak'da bakırcı oldu yāni. Zengin oldulā, bakırcı oldulā.

Kimseye aña, deye deye de bi gün gāli gören mi oluyo yoğsa añaımyo nasılısa, cici anne dēdik biz ona, o gāli añaıyooo, ondan sōna bi dā görünmeyo o dede oña, gelip gitmeyo. (KK285)

1277. EFSANE:

Akşamleyi eve geldi mi anammm, eveli köylēde şuncaaz bi küp, kerpeç evleri varıdı. Akşamlēyi dāladan geldi mi ya bulgur etcēmiş ya tarna etcēmişmiş. Hemen oraya küp evine girmiş bi gün gāli. Buñalmış o gün anam. Anamıñ yüzünü bôle sığazlayo bizim burdaki ēvdeki. Yumuşacık ellerinne sığazlayo. Buraya gadā sakallı, deyo. Benim yüzümü oşadı, deyyo; sırtımı sığazladı, deyo anam iremetlik.

Anam rahmetlik burdaki dede ôle anamıñ sırtını sığazlayo. Uşak'daki yatır da üş dene deyolā oraya da ya. dipdeki yatan yatır her gün anama on guruş, beş guruş göverirmişimiş. Uşak'da, Bulduk Dede'nin biraz dā aşşasında. Yatır olduu belirsiz, evin altında, ev sayibi biliyo orda yatır olduğunu. Yatır yok şindi orda da anama görünmüş onnā da görünmüş Allāh'ım gāli, üş dene yalnız. Anama üş guruş göverirmiş, beş guruş göverirmiş devamlı. Gızım, benim olduğum yeri temiz dut dērmişimiş anam irēmetliğe. De ileşbēlik yapıyoz o zaman şeyirde sözüm oña öküzü oraya bāladığımız yēde öküzümüz ha ölürdü, ha ölürdü. Bi gün anam çoğ ağlamış gāli, doğā etmiş gece, yıldızlara baka baka duğā edişin anama deyo ku: "Bak gızım," deyo "Benim olduğum yeri temiz dut. Oraya bālama. Bōön sen çoğ ağladın." Demiş anam irēmetliğe. Oraya bi dā öküz bālamadı ya yalnız anam orayı temiz dutādı. (KK285)

1278. EFSANE:

Bizim köyde de çoğumuş dedelē yāni. Gara Dede vā, Gırañ Dede vā, Deñiz Dede vā... Meselā Dedeüsdü Dede'yle Teñiz Dede birbirine gavişirmişmiş evela aynı seniñ dediğın ateş gibi, ateşle yāni. Bi yalangı ōdan çıkarımış, bi yalangı ōdan çıkarımış... O dedeyle o dede bi de Gırañ Dede, üçü birbirine gavişirmiş gece, bôle. Ama ben görmedim. Gara Dede değil, o başga. Şahender'den duydum bunu ben. Şahender vā bizim köyde ya, öyle dēdi, gece betona çıkıyon dēdi. Bi de korkuyon, dēdi. Ordan balk oynayo gibi, ordan balk oynayo gibi... Bi ışık dēdi. Besmele

çekiyon, bi okuyon, hemen içeri giriyon, dēdi. Bi de korkuyon, dēdi. O ışıkları ben görüyon, dēdi. (KK142)

1279. EFSANE:

Evet, bak bize de öyle geldi. Bi adam geldi yazın gününe. Babam sağdı, yirmi beş sene filan oldu. Ben dā küçükdüm, okuldaydım. Bizim evimize gēldi. Bizde adam yatdı. Az sōna çıkdı, biz gāvaltı ediyidik. Adam da oturdu bizinnē. Adam gitdi. Burdan aa şu garşıkagi evler gadar anca gitdi. Anam da bubama dedi “Kaya, dedi kak o adama bak ge.” dedi. Tuvalet filan mı gidiyo diyerekden. Bubam çıkdı arkasından, biz çıkdık. Adam gayboldu. Aha evin önünde adamı gaybetdik. Ôle bize iki tâne geldi, ikisini de gaybetdik adamların. (KK98)

1280. EFSANE:

Bizim ôlana işde bôle Hızır denk gelmiş heralde anlatışına. Ters almaya gitmişlerler bi yere hani mal gübresi, diyeyim. O da gitdikleri yerde kış günüyümüş, arabayı kaydırmişlar. Uçuruma gelmiş araba, kamyon. Uçuruma gelince kardeşim de dā bu aralar on beş on altı anca. Ufaktan kamyon sürmeyi öğrendi. Babam sen, demiş kamyonun başında durago. Ben, demiş köye gideyim, motor getireyim, hanii insanlardan çağırayım, arabayı çıkaralım, diyerekden oraya gitmiş.

Bizim ôlanın yanına da bôle kafasında beyaz şapkalı, bôle beyaz sakallı diyi nur yüzlü diyi elinde goocaman çomaklı diyi büyük boylu diyi bi goyun çobanı sandım ben diyi büyük bi îsan geldi, diyo yanıma, diyi. Ölüm sen naapiyin burda demiş bizim ôlana. O da demiş kamyonu kaydırдық uçuruma, demiş. Babam demiş köye gitdi, demiş. Yardım almaya gitdi, demiş. “Bana arabanın başınağ bekleyegoy, dedi.” demiş. O da sen arabaya çık, arabayı çalışdır. Hiç korkma, demiş. Ben seni burdan çıkarcam, demiş. O zaman Besmele çekdim de diyo kamyonun üsdüne çıkdım, bi çalışdırdım diyü aynada kamyonun aynasında o da arkasındaymış kamyonun. Gel, gel diyerekden bôle işaret yaparmış. İşaret yapmış, şey yapmış bu. Ben, diyi arabayı, diyi çıkardım, diyi. Bôle diyi uçurumdan onun tarifine göre, diyi arabayı nası çıkardım, diyi aşşaa bi indim, diyi bi bakdım, hani adama teşekkür ediyim diyerekden, diyi aşşaa bi indim, diyi arabanın her yanını dolaşdım, diyi o adam, diyi kaybordu, gitdi, diyo. O da diyo Hızır’dır aba, diyo. Deyişine biz de Hızır dedik yāni. (KK360)

1281. EFSANE:

Şindi bak, benim gayınvâlidemiñ kayınnası, enişteniñ babaannesesi... Dedesi Cuma bi günde dağa gitmiş. Bak sen şindi. Çıkmış gelmiş bi ak sakallı adam, çıkmış gelmiş, yokarı gadā gelmiş. Ebeme demiş ki: Hana beyiñ nēde, demiş. O da demiş ki bugün demiş bi işi çıkdı, dağa gitdi, demiş. Cuma gün dağa mı gidilir demiş. Bugün Cuma demiş. biliyoz ya demiş ôle denk geldi, köy yerinde yaşıyoz ya, demiş. Baña demiş bi yudum su vēseñ ya, demiş. Ebem rāmetlik içeri su guymaya gitmiş, adam gaybolmuş. Ha mubārek deyo, “hazır mıydıñ Hızır mıydıñ?” diyo. Gaçırdım elimden, deyo. Pişman oluyo; ama gitdii. Öyle bi rahat rahat belli olcak şekilde gelmezmiş mubārek olasıca. Hızır’ımış işde o. O, bile bile Hızır’ımış yāni. Ak sakallıymış bōle, apappağımış sakalı, çok gabadayı birisi görünmüş. O isdediği gibi görünebilir. Rabb’im nası emredēse ôle görünür; ama oña ôle görünmüş bōle. Her geceyi Gadir bilceñ, her geleni Hızır bilceñ yāni. (KK34)

1282. EFSANE:

Çocuğkene men Hızır’a deñk geldim. Yeni yetişiydım. Geçimiz varıdı. Geçimiz, ērekey yatırıveriyiz, hani bi belli yatā var. O da ordan kakmış, bosdanımıza geliydi. bubam da ata binerdi, atımız varıdı. Bubam bene gızım dedi yayan yetişemēcen, beygire min de seyirt dedi. Beygire ben bindim, gyunuñ başına bağladım. Bosdan tarlasına da giriverēcēn gāri, yakının hani ôle, yaklaştım. Dönüvirecēm yerde öñümde bi iki boz eşşē var. Ak sakallı, gücücük kendinden de biii ak elbisesi var. Eşşek, boz eşşeklerde de acık acık bi denk, değérmen daşı olurdu eveli gücücük gücücük. Öyle bi heybe de sarılı eşşekde. Ordan gızım dedi bene dedi bosdan verseñ ya dedi bene. Geçi de bosdana girdi. Ben de şey dedim bosdan yok amca bizde dedim ben hani. Hızır’ın ben dedi ben hee bosdan vēr bene dedi, ben Hızır’ın dedi. Ben de o zamana gadar bosdan yok, dedim. Yok deme dedi tekrar gene ben Hızır’ın dedi, bene bosdan ver gızım dedi.

Ben o zamana gadak halbüğsem babam hér zaman da deyvéripduru bene. Korkuma bole çamın etēne ağıvırmışiiyn. Hee. Bi daha bakdıydım ne adam vār, ne eşşekli vār... geçiyi bile çıkarmadım ben gāli, bosdana geçi doldu. Ben adam arıyin. Yok, Allah, yok, gaybetdim. geçiyi çıkardım. Beygiri suladım, beygire mindim, geri eve vārdım. Bubam ırāmetlik gızım dedi geçi bosdana girmeden yetişecēdiñ dedi,

niye geçikdin dedi bene. Ben de buba dedim, seniñ sözünü dinnemedim. Böğñ bôle bôle bi Hızır'a uğradım, bôle bôle oldu. Bubam bene çekişdi. (KK16)

1283. EFSANE:

Bu Esmeye Yenge vâdır. Geçileri çoğudu eveli. Onu daa bir ki de köpekleri varmış. Köpeklerinen geçileri eve geliymiş. Onu da, diyi bi yaşlı başlı bi dede çıkdı öñüne, diyi. Gızım, demiş; beni musâfir al, demiş. Ben Hızır'ın, demiş, beni musâfir al demiş. O Esmeye Yenge de düşünmemiş. Benim bak diyyye garşıda geçi geliyi, köpeklerim guvetli. Köpek seni parçalar, ben seni musâfir alamam, git dedim diyi. Git dedim deence Sen beni musâfir almiyin ya demiş seniñ başına demiş çok felaketler gelecek. Onđan sonra da, diyi; çocuk öldü bizim bi olan öldü, diyi; işimiz bi tersine gitdi, diyi. (KK152)

1284. EFSANE:

Halime Ebeme adamın biri, çok dindardı, ona biçok sarı lira vemişlē. Bu hiş tükenmez gızım, demiş adam, harca harca bitmez demiş. O da bi süre anmamış ele. Duruyumuş ôle. gayınvâlidesine söylemiş. Anne bene adamıñ biri para vâdi demiş. Al ge bakam gızım demiş. Vâmiş, kül oluvemiş orda. Halime Ebem çoğ eyi birisiymiş, hiş künah işlemezmiş. Eyi galpliidi, deyo anam. Heralda Hızır'dı adam.

Bi de bôle hasdaymış, göğüsü acımış, hani çocuğu varımış. Çok hasdaymış ebem. El yoğumuş yanında da. Kapıdan birisi girmiş, yeşil üslü başlı, çok güzel birisi. Bôle ebemi sığazlamış bôle. Sen demiş eyi olcañ demiş, ağrıdan acıdan gurtulcan, demiş. O gitmiş, ertesi gün bi şeysi galmamış ebemiñ, eyileşmiş bôle. (KK326)

1285. EFSANE:

Bubam bak, buvam gene bôle apdesli namazlıydı. Birinde biz oturmaya gitmişiiiz gışın. Bunu buvam laf etdi bize. Bubamıñ yanına esgiden minder olurdu. Minderiñ üsdüne oturdum da diyi ôle söykenip duruydım diyi bi adam girdi geldi yanıma diyi. Kapıdan içeri girdi diyo "Var mı benden bi isdeyiñ?" demiş adam, var mı demiş. O da yok demiş, sâlığıñ, geç buyruñ otur şurıya demiş bubam. Ondan sonra gayboldu adam diyi, gitdi vardı diyi. Bulamadım adamı. Dışa çıkdım diyo, taa

bakdım adama diyi, beri bakdım diyi, yok diyi. Bence bu Hızır... Bubamıñ yanına geliyor. (KK422)

1286. EFSANE:

Bobaannem bunu yaşamış. Hıdırelles günü, Hıdırilyas günü burdan şu yoldan atlılar geçiyomuş. Atlılar bôle çok galabalık, başında kumandan. O da tesadüf gece dışarı çıkmış heralde ki o yoldakileri görüyo. Gidiyo yakalayo atı. Ne isdeyoñ gadın, söyle, deyo. Gonuşamayo, tutup galyo bôle, dili tutuluyo yāni heyecandan. Bırakıyo, onnar geçip gidiyo. Şuraya varınca da kayboluyolar gözünün önünde tabi. Daha çok korkuyo o zaman, şaşırıyor ne yaptım ben deye. Ya ôle bi kısa duygum var. Hıdırilyas günü oluyo gece, Hızır olduunu tahmin ediyö veyatda kendince ôle düşünüyö. (KK349)

1287. EFSANE:

Bobannemin gözü görmüyü, doğuşdan kör. Onu da uyurkan gece biri gelmiş. Kak kak gızım, demiş; bak bi galbır altın goyvırıyın sene, demiş. Gerçekden bak, olmuş bu. Onu da bobannem sabāleen kakmış, bi bakmış, galbırıñ içi altın dolıymış. Bunu kimseye söylemecen, demiş. Onuñ da āzı durmamış, deyvemiş. O da hep soğan gapcığı olmuş. Ciddi bak. Bobannem annatırdı. (KK206)

1288. EFSANE:

Bizim Kaleş naapmış? İşgi içiyidi bizimm... O da yemin etmiş bi dā demiş şu işgiyi içmeycen, demiş. Onu da hanımınnan gavga ediyi. İsdambol’a küs gidiyi. Orda meyhananın birine giriyi. Verip içiyi, verip içiyi, verip içiyi... Su dökese geliyi. Su dökese gelince bôle bi yere dolaniymişmiş. Onuñ da altı gazıgımış. Ora bi düşii bu, ora düşünce bacaa gırilii orda. Başına bi ak sakallı dede dinelmiş de “Señ demiş yeminiñi bozduñ.” demiş. Señ, demiş yeminiñi bozduñ, bunu hak étdiñ, demiş. Gayboluvirmiş. (KK152)

1289. EFSANE:

Biz ilkokuldaydık o zaman. Bii adam geldi bizim eve, namaz gılabilir miyim, dedi. Annem de gılabilirsiñ amca, çık yokarı, dedi. Apdesini filan aldırđık, havlusunu verdik, namazlāyı yazdık. Bu gerçekden oldu. Adam namaza durdu. Biz de dedik ki “Buu adam açđır, nēden geliyi, nēden gidiyi bilmiyiz.” Çayı goduk, yemeē yaptık.

Adama seslenelim, dedik; odaya bi girdik, adam yok. Öte amca, beri amca... Araya araya bulamadık, adam gayboldu. Valla gayboldu adam. Bi dā bulamadık. Adamın çıkcaak ayrı kapı yok, pencere yok. Noolduysa oldu o adama. Bilemedik. Şapgāli bi adam. (KK206)

1290. EFSANE:

Nuray, fidan üsdü örtmeye gitdiydi. Öte git gızım, demiş aa (işte) o dede, dede. Öte git gızım, öte git gızım, demiş. Ana, dedi; dede bene bôle bôle dedi, dedi. (KK403)

1291. EFSANE:

Telat Ā'nın o Yağız da köyün içinden gidiyimişimiş. Acık gaba gonaşcan. O da işemeye durmuşumuş. Öte git üsdüme işiyin, öte git üsdüme işiyin, demiş. Yatır, hee. E ben bunu biliyim. (KK403)

1292. EFSANE:

Benim bubam, "Ben," diye "Şeytanı görmedim." Burda bi uzman çavış duriymuş. O, durmadan şeytan görürmüş. Eşme'den geliyız, diye. Köseler'i geçdik, diye; şu Köseler Köönü, diye. Yusuf Ā, görüyün mu candırmaları, eli tüfeklileri? Yaa hani nérde? Hunu görüyün mu, bunu görüyün derken, diye; şura köün yakınına gelince yā Yusuf Ā, şu mısırları da mı görmüyün dedi, diye. Ben de diye yā o mısır kövden gelmişdir. Sus, sus diye bene, diye. Her yaka mısır, diye. Korkuma eve gidemedim, diye. Burıya gelmiş. Ora gāri bi elliğinen gitdin, korkdum, diye. Şeytannarı görüyü adam, diye. Ben de en sonunda mısır gördüm, diye. (KK214)

1293. EFSANE:

Esgiden şeytan da görünürdü. Şu Asar Tepe'nin hu yüzünde bi höyle bi daşlı yer var, çevirmişler. Esgiden gurak avı oluydı ya, keklik avı... Sen bilmezsiñ onu. Esgiden keklik çoğomuşumuş. Orıya daşdan güme yapmışlar, içine saklanmag için. Kekliği de öbür tarafa gıyuyılar. Keklik ötüyü ötüyü... Başga keklik geliyi gıyına. Ona ötüşürken vuruyo. Gurak kekliği budur da ordan ışık yanardı, gandil. Esgiden gandil olurdu biliyın mi? Bôle yanardı. Bunu biz çok gördük. Gece yanardı. Bu şeytan... Bunu şeytan, derlerdi.

Kör Kuyu deriz, bi kuyu var. O kuyunun yanına da gece giderken orda şeytannar başlardı kasnak çalmıya. Takıdıkı tukuduk, takıdık tukuduk... Gece bi yere gidemezdik. Hatdâ birinde de bubam goyunu gütmüş, çayda sulamış. Şurda bi Yıkık Deresi var. Yıkık Deresi'ne yokarı gideken gadınnar, şeytan gadınnarı esgiden tokuşlan yünürdü, babama öyle demişler “Nāzî! Nāzî, gel başını yıkayvırâlim.” demişler. Babam da şeytan olduğunu aklı kesince goyunun içine saklanmış. Hani goyun melâke derler de. Şeytan giremez diye goyunun içinden içinden gitmiş dağa. (KK422)

1294. EFSANE:

Hatdâ biz birinde oğlak güdüyüz, ufağız yâni, babam bize oğlak gütdürüdü. Şurda bi Domalanlı deriz bi tepe var. Onun ötü yüzü ormannık biliyin mı? Orda dere de oğlağı gütdük gütdük, saat on bir sırasında eve getiriyüz. Beri tarlaya çıkdık. Bakdık hөөle şu boy bi böyük piynar var. Bi bakdık içinde gırmızı bi horaz. Dağda... Şeytan. Şeytan gâri belli canım. Gaak gak gak gak, gaaak gak gak, diyi bize. Hemen gaçalım, oğlâ sürdüümüzle gaşdık. (KK422)

1295. EFSANE:

Başçavış varmış Sirge'de. İki bi Sirge'ye gitmişler. Esgiden Sirge'de garagol vardı. Ordan ikisi bir gelirken “Yusuf Ā, beni goyup gitme.” Demiş. “Beni şeytan çeviriyi. Beni goyup gitme dönüşde, yalnız gitme, bennen git.” “Tamam.” O Köseler'i geçince orda kimi sıpa geçermiş, eşşek sıpası kimi şu... Bizim yoldan beri çıkınca Ārif Āgilin yerine çıkınca şunu da mı görmiyin sen, demiş bubama. O mısırı (hindi) gördüm, diyi; gabarıpduru, diyi. Şeytan yâni. Eve eletmiş bubam, gâri ordan dönüvemiş beri. Gece tâbi.

Orda yatarkan adam, az geçmiş aradan. Kak kak, dayıñ çarıyi seni demişler adama rüyasında, oraya életdiği adama, dayıñ çarıyi seni. E nerde bu? Gel sen, arkam sıra gel sen benim, demiş. Arkasından giderkene tâ orda bi gız duşlamış () beygirini. Beygiri yürüyemezmiş. O da yürümeenci bi dabanca çekmiş ona. Orda yığılmış galmış, neyse o. Ta orıya gadar iletmiş beni, dermiş. Bubama laf ediveriyimiş. Oraya varınca ooo bilmem kimce sen hoş geldin, hoş geldin. Geç geç otur hөөle derkene bi de bakdıydım, dermiş benim aklım ereli ölenler orda hep, dermiş. O

zamana gadā adam çıkmış gidivēmiş, korkmuş gāri. Ta ordan kimi elinden dutmuş, kimi arkasından, kimi cebine bi şey gatmış. Bubam ôle laf ediveridi bizé.

Ordan eve varınca bu benim cebime ne gatıldı diye bakmış cebine adam. Bayaa bildiğin kömür, kömür gatmışlar. Kimini orıya çıkarıvırdım yasdığı yanına, kimini cebimde galmış, derimiş. O zamankı şey etdiğim ellik, zabāli altın oldu da harcadım ben onarı, derimiş. O gatdığı kömürler altın oldu da ben harcadım onnarı bi yı da, derimiş. Cesursuñ diye heralda etmişler onu. (KK122)

1296. EFSANE:

Havādan geçiyi erenner, ışıklı geçerdı. Önünden galbır gibi bi şey tekerlenirdi. Arkasından allı yeşil, allı yeşil bi şey geçerdı. Dede akıyı, derdik. Gördüm, hu yanna gitdi. Bizim tekke var ordan kakdı. Bu yanna gidiyi. (KK108)

1297. EFSANE:

Babamdan dinledim. Memorat diye geçiyö ya. Ne kadar olağanüsdüdü bilmem de. Bi kış günü karlı bi hava var Uşak'ta o zaman için. Babam da arabasıyla... Amcam köyden çarıyo. "Diyo ki bi yere gidicez işde." Diyo. Gelir misin, diyo. Babam pek o kadar hesāb etmiyo, yāni karın olabilecēni. Yola çıkdım, diyo; burda, tek başına. Felçli kendisi, belden aşāsı felç babamın, kendisi gāzidir. Bu şeyde Akarca Yokuşunun orda birisini alıyo şeye. Sivaslı'ya kadar götürüyo. Adamın da önemli işi varmış Milli Eğitim'de mi nedir artık. Daha sonra Delihıdırlı'da birini görüyo. El kaldırıyo adam. Onu da alıyo. Ya, iyi ki geldin, diyo adam, saatlerdir araç bekliyorum diyo, cenazemiz var, gitmem, işde birine haber etmem lazım filan, diyo. Babam bu Karāallı yolunda şeye dönerken Sivaslı'ya dönüş yolu var, orda dönerken kafasında artık ne vardı, yāni hesaplar mı vardı, nedir? Bi anda aracın şeyini kaybediyo, yāni araç patinaj atarak, etrafında dönerek yoldan çıkıyo. Babam diyo ki "Direksiyonu bıraktım, ellerimi açdım." diyo "Yā Rabb'i! Sen bilirsin, dedim." diyo. Araç olduğu yerde dönüyo dönüyo dönüyo. Tekrar yola çıkıyo. Kavis alarak dışarı çıkıyo, ormanın içine giriyo araç, kavis alarak, fır dönerek. Dönerek dönerek tekrar yolun üzerine tekrar geri oturuyo. Babam diyo ki "Hiç direksiyona müdahale etmedim, ellerim açıkdı." diyo.

Bu çok ilginç gelmişdi bana o zaman için. Yāni normalde bi aracın... Sonra bahsettiği yere gönderdi bize de o aracın ordan çıkması, o ormanın içersine,

ağaçların içersinden dolanıp çıkması çok ilginç ve enteresan gelmişti bana. Olağanüstü bi hâl olarak babamın başından geçen çokdur da, bunnardan bi tãnesiydi, aklıma geldi. (KK204)

1298. EFSANE:

Dündar diye yurt dışında yaşayan bi çocuk var, bizim köye geldi mi akşamleyin, diyo şeyde, diyo “parlı” deriz yazlık veya dam üstü tabir edilir, evin ön kısmı... Ordan, diyo, sigara içmeye çıkmış da kabre bakıyomuş. Tam da kabre doğrudur evlerinin öntü. Şeye doğru, diyo bi ışık huzmesinin indiğini gördüm, diyo. Öyle diyolar, ben bunu Seyitgilden, Kutlaygilden onların birinden duydum bak. Türbeye inmiyor, orda bi ağaç vardı ya oraya doğru indiğini söylüyo. (KK204)

1299. EFSANE:

Bizimm Ummağanım Halamın Emine’si varıdı, on beş yaşında, bek güzelidi. Ebe, demiş setereli, demiş, ağ örtmeli, demiş iki kadın, demiş; Cuma gün gelcen, dedi, demiş. Ebe, demiş; Cuma ne zaman, demiş. Ebem de yarından kerı, demiş. Geşdi felan dese ne varıdı. Onu bi geçirsem, Cumayı bi geçirsem... Durmadan Cumayı geçirsem deye sayıklamış. O gün sabah od yok, ocak yok, üyüyememiş, kakmış, oturmuş; üyüyememiş, kakmış, oturmuş. Gızım etme, dutma, doñduñ. Ataş yok, ocak yog, demiş. Duramamış gãli, ölcek. Ruhunu teslim etmiş. Sabah olmadan ölüyo gãri Cuma gün. (KK53)

1300. EFSANE:

Şurda bizim tepede bi tekke var, Güre Köprüsü var, şuu Güre’niñ altında bi tãta, o köprü var, o köprü dã hãli duruyomuş. Sarıgız Köprüsü köprünün adı, Sarıgız Köprüsü. Bu evi biz buraa soñra yapırdık. Bu yol burdan işlãdi. Burda da kesiklerin arasından bi ayak yolu vãdı, hemen cimicik, iki kişi geşcek gadar. Şu yol, şurda yol var bak, tepee giden yol var. O tekkeden sabaa garşı oldu mu horoz ötmeden saat üç olmadan, millet yatdı mı ordan o Sarıgız, allanırlar, pullanırlarımış, burdan...

O köprü, inek südünnen yapılmış. Dã hãli yıkılmamış o köprü, tamir de olmamış. Çoğ esgi köprü. Burdan sabaa garşı pullanırlarımış keyinirlerimiş çiçek gibii allı pullu olurlarımış.

Şurda bi Ekiz Ebe deriz, anama derdi ki “Sakınn burlara çocukları tufâlete oturtma. Burları sabâli kakdın mı eveli bu eviñ edrâfını süpür.” “Neden Ekiz Ebe?” “Bak burdan sabaa garşı oldu mu eren geçiyo.” derdi. Eren derlêdi peri kızlarına. Ekiz Ebe dediğim gadın gômüş peri kızlarını. (KK286)

1301. EFSANE:

Burdan bu iki evin arasından... Yatır var derler, şuu tepe var şu tepe, evlerin arkasında tekke var bôle daşınan çevrili. Ordan ağıç kesdirmezlerdi. Oranın sayibi hana gâri goca öldü onnar ya tekkeniñ edrafını sürmüş. O da demiş “Sen,” demiş, “Benim sırtımı ni sürüyoñ?” demiş adama. “Ne sürüyoñ sen benim sırtımı?” demiş, “Sen oñmazsın (iyileşmezsin).” demiş. Oñmadı adam, oñmadı. Soñıra orları sürünce de o evde yaşaamadılar, gece takır takır takır takır bu tavannâda takır takır takır kedi gibi, meselâ davşan gibi sabâdiyin gezerimiş niyse o evde, ôle laf ede laf ede garı goca ikisi de... Hep çocukları sakat... Periler tabii gezen. Onuñ edrafını sürdü meselâ, tarla ekdi galdırdı, dâ hâli ekiyolar, ekenner de bi dene külünü, budaanı bulmuyar. Demek ki var ôle bi şey. (KK286)

1302. EFSANE:

Çocukken maldan gelirken Bekirgilin gara guyusunun yanna geldik. Öseñ arkamıza bakmışızdır. Şôle bakınca da bak, bu ev boyunca kakıyü yâ, bi al yanıyu ateş, bi yeşil yanıyo. Havâya kakıyo. Biz ondan korkduk, ağladık, çığırđık. (KK390)

1303. EFSANE:

Maldan geliyodum. Bi çıkı (kese) buldum, çıkı, düşürmüş biri, gatdım cebime. Malıñ ağılımı süpürüyodum. İsdeyici gibi bi gadın dırmandı çıkıdı eve. Ge guuuyz, ge, dedi başa hôle. Ben de bu ev bizim değıl, dedim; eliñ evine çıkılmaz, en aşarı, dedim. Sen buraya ge, dedi; siziñ bu ev, dedi. Geldim. Yaa kızım, dedi; elimi dut, dedi. Elini dutdum. Aha şu şôle olcak, bu bôle olcak. Ya başa bakma, dedim, êkinleri sôleme, benim saña vëcek bi sermâyem yok, dedim. Ne vereñ ben saña, bi de üsdelik isdësiñ, dedim. Aa dedi, isdemeycen, dedi. Sôleli, sôleli. İki buçuk lira vë başa, dedi. Ben de dedim “Bende narâ iki buçuk lira, para yok bende.” dedim. Vâ, dedi. O cebime gatdığım ne deye hôle bi çıkâdım, bi çıkı. Aşdı, bakdık iki buçuk lireymiş. Aha vâ sende, dedi. E, ben de al mâdem, seniñ olsun, dedim. Oña vëdim.

Ben bunu dedim gelike yolda öyüme ras geldi, ney ki bu dedim, gatdım, dedim. Kadın öyümden endi, ben ardından endim, kadınıñ ne yanna gitdiğini göremedim.

Dedikleri çıkdı. Aha hu babış duşmanıñ vā, aha şu şôle, aha bu bôle... Hep dediği de oldu. Āşama, dedi boğazına bıçak dayancak, dedi. Hiş korkma, dedi; kesemeyceklē, dedi. Āşama şindi sen eve cingen çıkāmışıñ. Çıkāmadım, endirmedim dēken benim adam beni yıkdı, endirdi. Kescen seni, dedi. Ben de kes, dedim. Öteki, bēki de bırak, kesilir mi, olur mu deye bırağıvēdi. (KK96)

1304. EFSANE:

Bizim burda şu mağallede bi ebe vā. O oluvēse... Uşağ'a gitdi şindi de. O ebe hiç uyanmadan üç ay yatmış. Hiş bi şey yimemiş. Sadece yatıyo ya meselā onu meleklē yidiriyo muş ona. Ölenlere filan hepisini görüyomuş. Unutmuyo da meselā, şey etmiyi. (KK433)

1305. EFSANE:

Çocuk hasda oluyo. Gocaman oğlu vā, felç olmuşdu. Neyse hasdānedē yatıyomuş. Beyaz bi dede gelmiş çocuğun, oğlanıñ gıyına. Sen iyi olcañ gāli demiş. Kaç senedir de yatıyodu meselā, kakamıyodu, bobası bakıyodu. Hasdānedē bobası aşşā iniyo. Hana bi şey almaya, çay almaya meselā. Oğlan yukāda galiyo, yatdığı yerde. Dedeniñ biri geliyi, beyaz sarıklı bi dede. Yüzünü sıgazlıyi yüz aşşā. Sen gāri iyi olcañ, kakcañ gāli, demiş oğlana. O gitdikden sōna kakıyo ayā.

O da Hacım Sultan Tekkesi vā ya, oraya gitceñ, demiş. Ordan duā yapcan orda deye. Soñra gidiyolā gene de orda duā yapıyolā da.

Tekirā iniyo o. Bubasını aramaya çıkıyo yatıpduran oğlan. (KK405)

1306. EFSANE:

Benim anam kendi Mollımusalı. Mollımusalı'da bi zaman bi olay oldu, bi kız öldürüldü. Gızı götürēn deye bi tāne deligannı götürcek oluyo. Götüremeyince işde saçını maçıını sürülēkene öldürmüş, kavasını daşınan ezmiş. Yengem varıdı, hana yıldönümü geldi mi derdi bôle derdi ocak yanıyi, yeşil yeşil derdi, o kanınıñ düşdüğü yerlēde, derdi. Kendim görmedim; yalnız ôle duydum gızım. (KK348)

1307. EFSANE:

Vallâ gızımız bizim esgiden bi Sarı Tekkesi derlêdi, Has Sarı Tekkesi, bu garşı mallede. Orda bi yer vâdır. Hatdâ daşılan çevrilidir bôle. Āmed Emmi deye biri harman atıyo üs tarafına. Bizim giden hoca arkadaş vardır, Ulubey Köselê'den. Hindi bu şeye o hoca patozu vâdı, gayışlı patoz. Samanıñ gurusunu oraya veriyu, o daş örgünün üsdüne. O daş örgünün üsdünde bir tâne patoz çalışmadı, samanı oraya veriyu, deye. Bak aldı, giti, Selendi'ye tamirciye götürdü, morara götürüyo, şeye götürüyo, yok. Sonra patozuñ yönünü başga yanna çevirdi, güldür güldür sürdü. Oraya çevirince birden de patoz çalışmadı. Kalkmayo patoz. Şindi o kadına, o kişiye bi ülemâ derlêdi yâni. Baya o ehl-i kerâmet sayibi mi decez gâli bilmiyon.

Hatdâ gardaşları demiş ki orda kızlar var, peri kızları demiş. Bene de gösder. Her gün akşamleyin... Adam evlenmemiş onnarıñ yâni gördükleri şey hiç. Giderimiş oraya, onnara bi yemek götürümüş veyat herangi bi şey götürümüş. Yâni o tekkeniñ olduğı yere götürümüş. Ağa ille bene de gösder. Sen gömesen de olur, ya gerek yok falan, demiş. İlle ağa bene gösdê, demiş; gâli ağası yâni gayını. Éyi, demiş; yollayan ben, demiş.

Ordan tabi yengesi inek sağākan bi geliyo bi baksa ki merkebin üsdünde bi heybe. Bi yannıñ üsdüne baksañ sen. Bu kavasında bi urgan, belleñ gulleñ bi şeylê geliyo. Yengê biz işde şuna geldik. Gidiñ öte yannınıza, Allah cezāñızı vemesiñ. Benim bin bir türlü işim vâ. Ben beri yannı yetişemiyon, diyo. Bi bulunuyo. Tamam, tamam deyollâ. Öte yandan hoop dolaşıyollâ, gidiyolâ. Ondan sonra bir dâ da... “Ee ağa bene gız yollamadıñ ya?” “Ben dün akşam yolladım ya. Bôle bôle... Aha onardı, onnâ yenge.” deyo.

Şindi bak o tekke hakkaten bak şindi kaş sever yāmır duāsına çıkdık. Hiş boş çevirmez. (KK336)

1308. EFSANE:

Ebem rāmetlik derdi zaten. Bizim şorda yokarda, şindi gırıldı o ya, bi ağaş varıdı, Tekke Ağacı derlêdi. Tekke Dağı'nıñ yanından gece saat on iki, bir sırasında bi ışık çıkarmış, ordan garşıdan, bu garşıda caminiñ üs tarafında ev var, yoluñ üsdünde, o evin yanından, ordan inermiş, garşı ta o tekkeniñ yanına varımış. Ordan hoop.

Bi de şeyde varıdı bi, tekke deriz, şu mezarıñ ilersinde. Ora yaşarmış o ışık, mavi bi ışık, hee mavi bi ışık, ora yaşarmış. Ondan sonra bak o şey etdi yāni.

Hatdâ bizim şu garşıda yapılan işey. Bizim şu gomşu vardı Ümmü Ebe deriz. “A Üseyin’iim, a Üseyin’im! Sen yanıña ěki evi yapıdın ya yavrı uçuramazsın sen yanda.” derdi. Beri yoluñ üzerine yapıdın sen evi deye orda yavrı uçuramazsın sen, derdi. Hakkaten dağıldı bak ocak. (KK336)

1309. EFSANE:

Bizim Yeniköy’de bi amca vardır, Ali amca deye, o annadırdı. Bağçe evinde duruyon, diyo. Yok zaten, diyi yāni. Üş goyun vā, üş goyunu sağıyon diyi, yok diyi yāni. Bağca çok diyo, yalnız yoğurt, süt yok diyo. Adam pereperişan geldi beri diyo. Eee ne sağdacım? Sırtında bi kıl torba geldi diyo, geldi diyo. Eee ne sağdacım? Eee ben işde hocayın. Ne yapasın sen? İldızlama güderin (yıldız falına bakarım), şunu yaparın, bunu yaparın. Eee benim ıldızlamayı güdövē. Gütmüş. Sādacım, demiş; seniñ galañ zamanı bırak, Cuma gün, demiş seniñ anañ sığıyo, süpürüyo sabālen, demiş; eviñ pislîni, bereketini dışarı atıyo, demiş. Biraz bi şeylē söylüyo. Yalnız bu galmış aklımda.

İldızlama bitdikden sōna sādacım herangi bi isdediğın vā mı benden, demiş felen. Len sādac, demiş. Bi bardak süd olsa da işsem, demiş. “Ah o olup olası süd aaaah ah!” demiş. “Olsa ben işcen.” demiş o Ali Dayı gāri. Len ne yapıdım ben, demiş sona gāri. İyi sādacım o zaman, demiş, çardakdan hōle dolaşıvēmış adam. Len, ne yapıdım ben, deyo. Bi kakıyo arkasından, seyidiyo; emme yok, adam yok. O yanna koşmuş, bu yanna... Len dayı, hoca! Bağırmış. İşde o yoldan geçennere len burdan hoca geçdi mi, geçmedi. Yooo. Geçdi mi burdan, geçmedi. Bu gerçeg olmuş yalnız. Annatan adam, bu adam dā bir iki sene oldu öleli. (KK336)

1310. EFSANE:

Esgiden bizim babamgil, ebemgil Yenişeyir’e ağılada giderlerdi. Ağılada giderken sabağa garşı oldu mu oraya ağılat silkmeye giderlerdi, oranıñ ağıladı da olurdu. Arkalarına bi orda andık dakılıyo. Onda gelirken mezerlig yandan geçerken başlayo andıg mezer gazmaya. O zaman ölü çıkarıyomuş andık. Yeni de bi îsan ölmüşmüş. Çıkarıyo, başlayo garşına geçip oynamaya andık. Bu andık îsana neden

şey yapā deyolā. Bu andık, hani îsanıñ kokusundan, îsana düşman olduğundan, onuñ için îsanı mezerden çıkarıp o zaman îsanı yiyomuş veyatda oynadıyomuş.

Hani Güre’de ayakgabıcı Bayram vādır, onuñ babasının soyisimleri Andık geçē. Adam, bu andığı inde nası öldürcez? Andığıñ da en gızdığı ateş... En korkduğı da ateş varımış. İçēde andık biri vā, derimiş; biri yok, derimiş. Gıyıñdeki arkadeş, arkadan gelen arkadeş aha burdaymış, demiş. Arkadaşınñ birini öldürmüş yāni andık. İkisiniñ eline de çıra yakmışlā. O zaman bōle aletdirek, şey yok. Çıraynan... Aha yok, aha yok, aha yok. Yānî mağranıñ içine girmişlē. Andığıñ arkasına geçmişlē. Dışādağı bekliyennē de vurcēmiş. Arkadaşınıñ birini öldürüyo. Öbürkü arkadaşı, elinde çıraynen ateş olan çıkariyi dışarı, dışarda vuruyolar, öldürüyolar. Bu memleketiñ andığı buymuş, diyolā. Bitiriyolar, daha da olmuyo. (KK66)

1311. EFSANE:

Benim ebem rāmetlik atmış beşde öldü. Şu eviñ arkasıñdaki ev de gayınnamıñ, gayınbubamıñ evi. Gayınnamıñ çocukları çok ölüyomuş. Üş tāne gız siziñ gibi burdan geliyolā, mağallenin içinden geçēken ebeme deyolā ki bize ekmek vē, yağ vē, tereyağı. Ebem de deyo ki veriyο. Az dā vē, deyo. Siz cingen dey misiñiz, deyo. Yāni af buyurasıñ. Aza şey yapmazsıñız. O da deyo ku “Biz cingen de deyiliz, deşirci (dilenci) de deyiliz, biz erişmişlēden bi şeyiz deyo.” o üç gız. Seniñ deyo başıña ārı gorsam, deyo; yirmi dört saatde, deyo edemezsiñ, deyo. Hani isdediklerinē veriyο.

Çocuklara bakıve, deyo bizim ebem, benim gızım, deyo, gızımıñ çocukları çoğ ölüyo. O da deyo ki şunnarı şunnarı verisen bakıveriz, diyo. Onnara veriyolā, bakıyolā, olmadı biraz dā vē, diyo. Hana teminki dilenci dediğimiz gibi. Gızıñ bi tānesi diyo ki biz deyo dilence de deyiliz, şey de deyiliz, bi erişmişlēden biziz déyo, bak başıña bi ārı girer deyo, bu ağrı seni alır götürü, deyo. Yāni o ağrı çok sürdürmedi. Yāni ebem rāmetlik belki üç ay mı oldu belki beş ay mı o arada öldü yāni. (KK66)

1312. EFSANE:

Bizim bobamgil önceden çok fakirlerimiş. Onu da günüñ birinde annem evde yalıñızımış. Afēdēsiniñ eşşēğinen birisi geliyo. “Bana,” diyo “Eviñden bi hayır veri misiñ?” diyo. O da içeri giriyo, buğday almaya giriyo. Goşuyo o adama buğday

vermek için; ama adam yok evin önünde, gitmiş. Goşuyo amcamgillere goşuyo “İşde böyle birisi geldi mi buraya?” diyo. Kimse, görmedik. Ondan sonra bobamgil, yâni çok fakirlerimiş, yicek ekmeğe muhtaçlarımiş. Ondan sonra işde bobam yurtdışına gidiyolâ. Ondan sonra durumları iyleşiyö. (KK329)

1313. EFSANE:

Dede iniyo derler. Beyaz vistannı bii dede, o dededen bôle dolanırımış, orıya gelirmiş, ordan dolanırımış. Yatır vâ burlâda, dede vâ derlerdi. Dede iniyo derlerdi. Guyuya da inerdi. Ereniñ başından guyuya inerdi. Bôle gördük bizim gayınnayla. Guyuya inerdi aşşâ, giderdi yukarı. Gece yarısı dedi mi inerdi oraya guyuya. Erennē orıya suya gelirlē, derdi irēmetlik. (KK76)

1314. EFSANE:

Benim gayınbuviya da yimek goyvēmişler, yi deye. Yalnız Besmele çekme, demiş. Bi çuval altın getiriyöz seşe, demişlē. O da Bismillahirrahmenirrayim, demişmiş. Bismillah demeden çöz (çöz), demiş. Çuvalı almışlâ, gelmişlē, bi çeziyolâ, soğan gabığı yığılıpduru. Bismillah, demiş de ondan sōna soğan gabığı olmuş. (KK76)

1315. EFSANE:

Aha şurayı da ôle, diyolar. Boru Park oldu ya, bizim dünürün gardeşi var Guyucak'da. Ordan biz, diyo bir ağaç kesdik, diyo çocuklarım bu hâle geldi, diyo. Beş dene çocukları var, hepsi saf bôle, hee zeka özürlü. O sene gocam da, diyo; öldü, diyo. Oranıñ odunu, diyo; hiç yaramaz imnsana, diyo. (KK126)

1316. EFSANE:

Meselâ oranıñ odununu getimezdik yâni. “Dedeniñ Başı” dediğimiz yēden odun getimezdik. Bir iki kere getdiğimizde başımıza nusūbet geldi yâni. Biz ordan orman kesimi vardı ginee o tepede. Bu orman kesiminden ihdiyâc aldığ. O zıman, meselâ bu evleri yapâkana orman işletmesi bize ihtiyac verir domruk, onnarı biz tâta yapdırız, evlēmizde gullanırız. Biz ōdan ihdiyâc aldığımızda, bizim öküzümüz öldü o gün için. Dediğim gibi işde annem, böyügnem “Ben size demedim mi burdan ihdiyâc almañ?”

Ondan sōnaaa yine merkeplēne oduna gitdig biz oraya, merkeb ordan aṣṣāya uṣdu. Burdan da bana dedilē ki gidēkene gittme, dedilē. Biz de yāni başga yere gitseg yaş ağaç kescez. Orda guru ağaç vā. Dedik “Yā yaş kescēmize ordan gidem guru alam gelem.” Yāni merkeb uṣdu şeyden bōle dağdan bōle bi yēden uṣduuu, merkeb öldü. Annem gāli ben size demedim mi... Nelē... (KK258)

1317. EFSANE:

Şıppaṅ Dede vā, dēledi. Orda ekmek bulunurdu, bi şeylē bulunurdu. Āṣa Ebe irāmetlik “Her gitdiğimde ōdan bir ekmeg, su (şu) gadā bi helvā getdim.” dēdi. Her gitdiğimde getirin ōdan, dēdi. Yalnız kendim de gōdüm dedeniṅ, dēdi. “Aṅma gızım, aḥa ölüb ölünce yi bunarı, dedi.” dēdi. Oṅnarı felan aṅnadırdı da. Ōdan... Āṣa Ebe, aha burdadır şimdi torunnarı filan vā. Aṅdıktan sōna gomamış. Aṅmamış o epey bi, almış, toplamış ōdan.

Gadınıṅ gocası demiş “Sen nēden getiriyon bunarı?” demiş. O da “Yā işde...” Aṅmag zorunda galmış gāli. Oṅdan sōna gomamış gāli. Bulamadım, dēdi. Aṅdıktan kerı getimemiş. (KK95)

1318. EFSANE:

Benim bi yeen var, o da eyle diyi, oğlan çocuu. Diyi deyze seniṅ o odada garabasan var, benim üsdüme çıkdı. Gatiyen o odaya girmezdi. Bōle çocuṅuṅ depesine binmiş. Deyze diyi gatiyen gakamadım diyi altından diyi. Gara diyi dede diyi dedemiş dede, gakıyım gakıyım, diyi; geri yatıriyi beni diyi. Bōle okumuş okumuş... Bizim o odaya girmezdi. Deyze sizin evde dede var sakallı, vallā beni bi basdı, diyi. Gatiyen gakamadım altından, diyi. (KK392)

1319. EFSANE:

Hindi ben yeṅi evlendim. Evlenince bu bōyük gız vā ya onuṅ dünyaya geldiğinde bubası öldü, o galdı, hamile galdım. Niyse doğum yapıduğımda tıkırdık tıkırdık resmen bōle çıkıyo. Çıkdı. Söylenemiyom bak. Gayınbuba orda yatıyi, ben orda yatıyım. Ordan geldi bu. Akşamdan da süt çaldım. Südün kapaanı aṣdı. Tıkıırt geri kapatdı. Bakıyım bōle. Bembeyaz çarşafına bürleli bi gadın. Geri geldi, bi de gayınbuba hōle yatıyo. Gayınbubanıṅ üsdüne diṅeldi. Neyse ben bi şey etmedim, sonra dedim a bubaa, dedim. O da ey, dedi. Seṅ gördüṅ mü, dedim seniṅ üsdüne bi

gadin diñeldi böyün ak çarşafli, humayın fısdanı keymiş, dedim. Ha ha hah, dedi. Beni nelesin yâ dedi, kim gelir, gadin mı gelir bene dedi, güldü rēmetlik. Acık şeydi. Tabi gāri hanımı yok ya. Ben dé ben gördüm, dedim.

Neyse o geşdi. Bu aynı bi daa geldi. Çocuğuş arkasından geldi, bôle çocuk kırklı ya, çocuğu sığazladı. Söylenemiyon yalnızız. Söylenemiyon gadına. Gadin aynı vaziyetde gine geldi, göründü. Aynı gene o eve vardı, dolabıñ kapaanı aşdı, oraya bi şeye bakdı. Geri örtüdü. Ordan tıkıdık tıkıdık éndi, gitdi.

Valla tüyüm ayaa kakıyo. Geldi bi gün “Sen,” dedi “Baña,” dedi “Herkeze annatdıñ.” “Seniñ,” dedi “Her şey getirceñ başıña seniñ.” dedi bene. Eşkere geldi bôle. Söylenemiyon gadına. Yine bôle yatdım. Ben ona bakıyon, o bene bakıyo. Ya sen neye geldiñ, sen kimsiñ, deymeyon. Dilim tutuk gibi. Sen, dedi bana; annatdıñ herkeze, dedi. Acık, dedi; dutagosañ aklındekini olmuyo mu, dedi. Seniñ başıña her şeyi getirceñ ben, dedi. Dediği gibi her şey geldi başıma. Ne bilceñ.

Ondan sōna bu adama geldim ben hana. O öldü, ona geldim. İri, yamalıklı bi gadin geldi. Aynı gadin... Aynı gadin gine geldi. Yüzü gözü o da yalnızız üsdünün şeyi yamalıklı bi zıbın gibi. Benim gayınna dediy ki “Aha!” dedi, “Benim olanın getirdiği gelin bu.” dedi. Biliyon, biliyon, dedi. Ta bôle bak. “A guzum,” dedi, “Benim eviñ üsdünü ev yapcañıza...” dedi. O zaman ev yapmışlar, o da ereniñ garşısında idi. Orda bi yatır mı varıdı ne vardı. “Benim eviñ üsdüne ev yapceklerine huruya yukarı galdıriveseler, ev olmoyo mudu?” dedi.

O bi geşdi. Ondan sōna benim bi çocuk vardı, hasda oldu. Hasdalanınca musga yapırdık geldik hocıya. Çocug ölünce anam mezerin boynuna godu, geldi. Bene de, dedi hana; bu musgayı hiç atma gıyınızdı, dedi. Anam da ne olacak, dedi; ölünce çocug, dedi; mezerin govuğuna godu, geldi. Musgayı buluş, dedi aynı gene o gadin, gıyına dakıncan, dedi; musgayı da hiç çıkarmacañ ölesiye, dedi. Gayınna gitdi bulamadı musgayı.

İki üç gün sōna gene geldi. Bizim eviñ altında bi gab ağaş dalı vardı guru, kimse kesmeyodu ulu dal deye. Yıkılmış, ben fark etmedim. A gızım, dedi; o benim, dedi; desdideki suyu alveceñize, dedi; başka yerde su bulamadıñız mı, dedi; beni susuz goduñuz, dedi. O da benim gayınıñ ölünan bizim enişteen ölu kesmiş, dibinde

para var, altın var, yatır vā diye. Onu almışlar, boş desdi, dediler, bilmiyon doluysa da boşusa da. Ha onu da ôle gödüm. Ondan sōna görmedim. (KK76)

1320. EFSANE:

Meselā benim yienim fen bilgisi öğretmeni. Garadeniz’de okudu. Orda rüyasında Peygamber Efendimizi görmüş. Kak gızım, kak, demiş. Okula geç galdıñ, demiş. (KK329)

1321. EFSANE:

Bizim bi tanıdık var, hiç Guran bilmoodu, gece rüyasında Allah tarafından öğrenmiş meselā. Sabāle kakmış, aynısını okumaya başlamış. Hiç bilmeyodum, diyo hiç, diyo bi harfini bilmeyodum, diyo. (KK126)

1322. EFSANE:

Benim başıma geldi. Böyle bizimmm en büyük gelinimiz gitdi evden. Gaçmadan önce bi gün babamın silahını vermiş gece o gelin başkasına, hani vurmasın bizi deyi, yakalarsa deye. Babam da beni bi hocıya götürdü silah nēde diye. O zıman dā küçüktüm. Orıya vardım. Bi bardak su doldurdular. Suyun içine bakdırıyolar bana yāni. Ama hepisi çıkdı. Evinin içi, ailesi her şey görünüyo görünüyo. Bardaan içinde bizim evin içi, annem, babam, her şey, çeket, silahı kime verdiği, herkez gösderiyo. Hoca dedi sana, dedi iki musga vercem, dedi. Musganın birini, dedi o silahın altındaki çiviye sök, sok oraya sıva, dedi. Ondan sonra, dedi birine de ocaklık varsa orda yak, dedi hoca. Bu, dedi silahını o gelin, dedi ya kırk güne gadar getircek geri, ya da o evden çıkıp gitcek, dedi. Ondan sonra babam dedi sen dedi yengeje bakarak ol, dedi. Gerçeksın çiviyle gonusuyo, ben gördüm. Çivi sen yapıñ ne yapıdysañ, diyo. Ondan sonra artık kırk güne gadā gerçeksın silahı da getirmedi, kendi çıkdı gitdi yāni gelinimiz. (KK126)

1323. EFSANE:

Bi de bizim Düneklı bi gomşu varıdı, Selvioğlu’nuñ Dünek köyünden. Ben derdi hocaya inanmıyom, derdi. Aynı bizim bakdırıdığımız hocaymış, o da babamıñ bakdırıdığı hoca. O öldü ama hoca, Gediz yolunda duruyodu. Şey dedi ben inanmadım, dedi. Ben de dedi bi gız seviyom hoca dedim dedi. Vēmiyolā filan demiş olan māsus. Seviyosañ saçının telinden birkaç tel getir demiş, ben o gızı ayāña gadar

getireyim, demiş. Ben de diyo afadesiñ diyo eşek semeriniñ tüyünden götürdüm diyo. İnanmadım hani hocanıñ ôle yapcâne diyo. eşek semeriniñ tüyünden götürdüm diyo, hocaya verdim diyo. Hoca başladı okumaya diyo. Eşek semeri merdivenden, köy merdivenleri tahta olur ya takır takır yokarı çıkmış gelmiş. Semer deyo geldi buraya diyo hocanıñ yanına diyo. Oğlum demiş sevdiğin bu mu demiş.

Hakgaten inanmamış bak Mustafa abi. Eşek semeri de orıya gelince hee demiş, tamam inandım artık. (KK126)

1324. EFSANE:

Ben hasdalandım. Benim gayınna ırâmetlik Paldır Fevzi deyverilēdi hocanıñ adına şişman bi şeyimiş. Orıya aldı, gitdi. Okuyodu, okuyodu adam bôle garnınıñ yukarı adam yatdı, adamı boğarlarımış. Başıma ne geldi ne geşdi hepiciğini bildi yalnız hoca. Derin bi hocaymış. Üç dene atlı geldi, tel gerdim, dedi. Eyere (eğer) dedi teli geçēse dedi gurtaramam gızım, dedi. Üç dene gır atlı, dedi seni korkudan, dedi. Gelmişlē gelmişlē, ne yapıñ demişlē, kaç senelik yurdumuzdan yuvamızdan ayırıyoñ sen bizi, demiş. Çok şükür kurtuldum gitdim. (KK76)

1325. EFSANE:

Burlarında, hiç yüzünde bi şey yokdu. Yüzünde resmen cırmak izi çıkdı gı, gan çıkdı yüzündēñ hocanıñ. Valla ben goyup gaçsam gaşcam, o dereceye geldim ben. Biri çaardı, bene arkadaş oluvér, diyi. Ben de saf gibi getdim, oturdum orıya. (KK391)

1326. EFSANE:

Abimin gelinde yaşadım ben, oldu. Büyü yapılmış, bi hocaya bakdırdık. Tüylerim diken diken oluyo hâlen. Hoca böylee bakıyo. Büyü yapanı gördü, yapıranı gördü, gadınıñ çekdiyi ısırapları annatıyo. Kadın kendinde deyil. Herrr şeyleri meselâ sôletdiriyo ana. Şunu yapıñ mı şunu yidiñ mi, işdiñ mi, her şeyi yapıyo. Seniñ yataan altında Guran yazısı musga bulundu mu? Bôle çığırarak kalkıyo. Boğazında kolyeyi kopardı. Hiş farkında değil bak. Midesinde, dedi okunmuş tere kalıntıları var, kusduruñ, dedi hoca. Üç harflilerinden konuşuyo gâli, duvara bakıp şeynerinen konuşuyo. Bunu yaşadık biz. Kusdurdular, hiç farkında

deyil, kusduğunu falan bilmiyo. Ondan sonra iyileşdi Allah'ıma şükür. Büyüyü bozdu. Abimin gelininde yaşadığı bunu. (KK17)

1327. EFSANE:

Benim babam da mefat etdiğinde Almanya'da mefat etdi kazāda. Cenazesi Almanya'dan geldi. Tam yıkanan yerde böyle bi yeşillik ışık inmiş oraya. Yāniii bizim köyden birkaç kişi görmüş. Alev saçmış bôle babamın yıkandığı yere. (KK133)

1328. EFSANE:

Dedem asgerde şeyid oluyo ya. Şeyid olunca orda görümcesi, annemin halası eñ zengin yēde Yılcılā'da Uşak'da gelinimişimiş. Gelinimiz genş, burda iki dene çocuğan şey edēken ne yapcak bunnarı, elin övey babamın yanda şe etmeyem deye geliyo görümcesi, anamın halası yannarına. Gocasını bırakıp geliniñ yanına geliyo. Hepsi bir duruyolā bi evde. Ekiyolā, kaldırıyolā. Eeh diyo gelin diyo, yiyoz içiyoz ya deyo az galmış gāli küplēde, diyo yecek diyo, azalmış diyo. Allah bize yardım etsiñ napcaz deye şey edēkene...

Bi gün akşamdan şey edēken... Çifte gitceklēmiş gelin, görümce. Gitceñ mi gelceñ mi dēken o gün üryasında iki tānee bi gara çizmeli gıncır gıncır, diyo; gelmiş, diyo. "Onu duymuş halam, deyo." derdi anam rahmetlik. Gelmiş, küplerin āzını açmış, yicekleri bôle sığazlamış. Tarannayı, bulguru, mercimek, nohut ne varışa küplēde eveli. Onnā çifde gitcez, deye hazırlanıyomuş. Gayırıyomuş gāli, ne yidircen ben bu çocuklara, napcan, deye. Çifte gitmeden mi bakıyo, tālaya gidēken mi şunu bişirem, deye. Ordan bakınca küp, demese dā daşcāmış, dibine dökülmüş. Ebem görümcesine burdan, deyo; bak akıyo aşlıklā küpden hep, deyo. "Sus, sus!" deyo ebem irēmetlik de sus, deyo; tamam, deyo. Bi dā gāli görmemişlē. Hiç seslenmeyeymişimiş... Tılsımı bozuluyo yāni. (KK377)

1329. EFSANE:

Benim geldiğim köyde de oldu. Ulubey'in İshaklar köyünde olmuş da. Ben kendim gōmedim gözümünen de yalnız o ebe annadırdı. Orda olmuş yāni, ebe ôle deyo yāni, duvara, asgı varımışmış, duvara girmiş, inilemiş. Keñdi aḡnadıyo ebe, oldu, diyo bu, diyo. Duvara girmiş, inilemiş. Gitmemiş yāni. Onu da biri gelmiş,

tüveğinen şe etmişlê korkudam deye. Duvādan çıkmış gitmiş yāni, erenimiş. Duvā da yarık ha, duruyo dā, duvā hôle yarık duruyo. Bu ondan, dedi yāni hani ebe bôle bi şey oldu, dedi.

Hani o eviñ arkasında tarla vā hani, tarlada ağaçdaymış, ağaçda duruyomuşmuş o, onu kesmişlê, galdırmişlā, galdırınca da o yerinden hani gidiyo yāni. Orıya şey etmiş, yāni eve gelmiş. Ōda da evde de duvara işde dediim gibi girmiş. Duvāda da korkudunca duvādan şey etmiş, duvarı yarmış çıkmış yāni, gaşmış. Bu şekil yāni. (KK144)

1330. EFSANE:

Bi ceez şurda aha şuu trafonuñ olduu yede, orda guyu gazdırıyoz biz. Ben de hasdağdım, yatıyodum. Bunnā o gün şere gitmişlê. Ben de usdalā vā deye ekmeğ hazırlayvēdiydim. Bak hiç o güne gelesiye gadā ôle şeye raslamadığdım. Neyise gelmişlê. Çeşme vā bizim eviñ önünde. Orda yeşil bi hemen araba belirivēdi, çümen yeşili. Hemen bi gençden bi adam endi oraya, taksiden. Ekmeği hazırladıñ mı, dedi. Hazırladım, dedim. Hemen, dedim; tōbaya guycan, dedim. Ben döndüm, aha bôle arkamı döndüm, bakdım, araba gayıboldu. Vallaha bak, gitdi. Nereye gitdiğini bilemedim arabanın. Döndüm, bakdım araba gayıbolmuş. Gençden bôle tiyek gibi bii esmer adam. İki deneleridi, biri içindeydi, bi tānesi endi.

Ordan bunnara o adamnā geldine dedim ki Dileğ'e "Dileek!" dedim gızım, dedim; usda vā, dedim. Geldilê de, dedim; ekmeği hazırladım, guyan dediğdim, godulā, gitdilê, dedim. Ordannn o adam da demiş ki aba, demiş biz, demiş köve, demiş ekmeğe gitmedik, demiş. Ebe yañmış gōmüş onu, demiş. Biz, demiş; ekmeğe gitmedik, ben Uşağ' gitdim, demiş; köve gitmedim ben siziñ, demiş. Aha, bi onu gōdüm. (KK244)

1331. EFSANE:

Bizim hocaa... Benim gayınna varıdı. Tamam mı? Bunuñ olanıñ gız gardeşi varıdı. Başgasına gaçıyo, gaçıyo. Elbise, melbise ediyolā, neyise. Evlendiriyolā. Ne ediyö biliyon mu? Galan elbiseleri benim gayınnaya keydiriyolā. İlan burdan girerimiş, aşşā yandan çıkarımış. Burdan girerimiş, burdan... Anammm! Barım barım bağırırımış. Gömleği çıkardılā mı bi şey yoğumuş, gömleği keydi mi hana berbatımışmış. (KK423)

1332. EFSANE:

Bizde bi Akîle deye bi gadın vardı. Bu gadın çocuğu falan yokdu. Annatıyomuş hep, işde deyomuş Hıdırellez günü, Beş Mayıs günü geliyolar birkaç kişi beni alıyollar. İşde şurayı, şurayı gezdiriyolar. Sayıyomuş işde. “Aşşağıöze gidiyoz. İşde Kepez’e çıkıyoz, yok işde Dede Gırañına gidiyoz.” Ordan dönüyo, bu yatır var, Gayınna Gediği dediğim yerde. “Oraya gidiyoz, işde şunu yapıyoz, bunu...” Annatıyomuş. Heralde cinner gezdiriyor olsa gerek. İşde beyaz donnu, beyaz gömlekli falan. Öyle annatıyomuş. (KK349)

1333. EFSANE:

Ben on dörd - on beş yaşlarındeydim. Şindi bu mezarda o zaman bôle fazla ağaçlık mağaçlık yok. Bi ışık yanıyo, lüks yāni, o zaman elekdirik filan yok. Şindi buuğ zaman zaman yanādı. Bi de korkuyu îsan. Korkumuza gidemezdik. Bu ışık zaman zaman olurdu yalnız, bāzı ay bôle farklı olur, orda bi ışık, bôle çok parlak ama. Ermiş biri olabilir, evliyā olabilir. (KK64)

1334. EFSANE:

Bizim köyde bi gadın varıdı. Orak biçiyolarımış dağda. Yemek bişirmeye geliyo evine zevcesine. Orda hataş yok. Gadın şaşmış. “Yā Rabb’i ben ne yapan? Nēde bulcan bu hataşı?” deye bôle Allah’a duvā ediyomuş. Ak sakallı bi adam, nur yüzlü çıkıp geliyo, kiprit veriyo eline. Kipriti alıyo, adam gayboluveriyo. Yā bi dā göremeyo adamı. Neyîse bunu beyine, çoluğuna, çocuğuna annadıyo. Annatmacediñ, de yolā. Sen erişmişmişin, erişcemişin. O bi erişmiş adam, de yolā; sana yardım eden adam, de yolā. (KK162)

1335. EFSANE:

Bi de kendi başımızdan geçen bi işey annadan. Dört beş dene gız evlāt oldu, oğlan evlāti olmayo. Bu, ne yapcaz? Nurullah Efendi’ye gitsek mi, bağlansag mı? Uzak Nurullah Efendi de Gazıklı’da, uzag. Gidip gelmek mesele...

Bi yaşlı ağlad ağacı var bizim şu dağda. Çamaşırı o dağın arkasında, Çınarcık deriz orda yaykayolā. Çamaşırı yaykadıktan sōna dedim apdas al, iki erket Allah rızası için namaz gıl, o bi çabıdıñdan o ağlat dalına bağla bakam, dedim. Ben,

Cenāb-ı Allah'dan umut kesilmez, belki verir bi oğlan, dedim. Aynen yapmış, iki dene oğlumuz oldu. Allah tarafından.

Başga bi gonşu gadın daa vā. Onuñ da olmayo oğlan çocuğu. Siz nası bulduñuz bunuñ çāresini, deyo. Bu da oña annadiyo. Bôle bôle ben bi kusül apdası aldım, iki reket Allah rızası için namaz gıldım, çabıdımdan ağlat dalına bağladım. Bôle oldı, deyo. O da ôle yapıyo. Oña da veriyö Cenāb-ı Allā'm bi oğlan evlat. (KK230)

1336. EFSANE:

Benim ā gonşum varıdı şurda. Eee, sırtınıñ heybesinne gelmiş yokarı. Ordan gızım demiş seniñ çocuklarıñ yaşamayo, hep ölüyo, hep ölüyo demiş. Dur sen, sabır et de, demiş... Gocaña dövüşüyöñuz her gün, demiş. Sen sabır et de ben seniñ eñ son çocuğunu yaşatdırcan, demiş. O da “Allā'm, gızan (kızan, çevredekileri çağırmaq için kullanılan bir ünlem), dedeciim, nasıl yaşatcañ, nası?” deye bôle ararmış. O da gāli “Ben, sen, sabır et.” demiş. Gayboluvēmiş orda. Dediği gibi soñuna o gadınıñ iki dene çocuğu yaşadı, beş dene çocuğu öldükden sonra yaşadı. Ā dā gonşum benim, kapı bir gonşum. Ölmese yanına çıkarıveridim ben seni. (KK115)

1337. EFSANE:

Gızımız ā bizim garağaş varıdı, yol varıdı surda (şurada). Garağaş da eplet, esgi garağaşlıdan. Yā bura tekin değıl, dēdik. Buraa geldik mi oğlak çıkıyo, adam arkasından... Bıdı bıdı bıdı bıdı dā bizim bura dolaya çıkāmış, oğlak adamı. Dolaya çıkmış. Bıdı bıdı bıdı bıdı bağırkana adamı aramaya çıkmışlā dağa. Adam da oğlak çıkdı, ben de oğlağı dutcan deyen dēke demiş dağa çıkdım demiş. Dağda gāli adamı dutmuşlā, gitmişlē. Adamı korkutmuşlā. Ondan sōna adam baya akli yetirmiş, korkmuş. Oyusa adama ilişmişlē ooğda. Evellēden bunnā.

Bizim ora tekin değıldir. İrim deriz surda. İrim dediğimiz su gadā bi İrim. İrim'de gocca garağaş vā. Garağaşda yatıyo bôle. Garağacın altında oyuk vā. Oraa varan ya düşerimiş, ya hasda olurumuş ordan geçēke, ya bi arabayna gıyısından geçsiñ arabası kazā olurmuş. (KK115)

1338. EFSANE:

İlan da kerāmet de vā. Ercoga'da ben bôle gidiyon. Odun kescen, su odunu da alıviren, dedim. O odunu almaçaŋ, dedi, önüme geşdi. Kirişlê gibi bôle burcoo da burcoyo. Almaçaŋ dedi. Néden? Amansızlanıyoŋ. Bana amansızlanıyoŋ, dedi; bende kerāmet vā ordan amansızlanıyoŋ, dön, dedi. Vallāyi billā, ayāmıŋ gıyısından evelā sen dön, dedim. Ben dönmeceŋ, ben korkdum, evelā sen... Evelā o döndü, bi başdan başa döndü. Bôöle gitdi, dolaşdı geldi. Aa bura yerim benim, dedi ilan. Vallā bak. Ödüm kopdu benim. Ordan gızımız çocukları varımış. Kaş dene çocuğu vā orda ilanıŋ. Aha bak burda kaş dene çocuğum vā benim, dedi. Hiş dokanmadım, ne o bana vallāyi dokanmadı ne ben ona dokanmadım. Aha bi de bôle gôdüm dağda. Kerāmet vā bende. (KK115)

1339. EFSANE:

Eşkere mezeriŋ önünden geçiyon, sözüüm ona eşşekdeyin. Adam, bıyıklı adamıŋ biri önüme dikeldi, mezēden çıkdıŋ. Burdan mezēden çıkdı, önüme dikeldi. Önüme dikelme, benim eşşeg ürküyo, dedim hana. Benim eşşeg korkuyo, önüme dikelme, dedim. Seŋ, dedi gocaŋıŋ sözüüne iyi bakçaŋ, dedi. Gocaŋıŋ sözüüne bazen bakmayoŋ, dedi. Bakmazsaŋ seni ayiretde bôle sürüne sürüne sürüne cennete ôle gitceŋ, dedi, ayiretde. İyē bakasaŋ aha bôle yürüye yürüye gitceŋ, dedi. Tamam, bi daa bakcaŋ, dedim. Ordan gitdi valla çamiŋ içine, mezeriŋ içine girdi. Daa bizim mezerimiz orda. (KK115)

1340. EFSANE:

Ablamgil deee işde goyun güdēken, o Dedeniŋ Başı dediğimiz yēde bi oğlanıla ablam goyun güdüyolāmış gece. O goyun gütdüğü yēde... Gece güdēlēdi hani goyunu. Goyun oraya yatmış gece. Ölan üyümüş tabi, o da çocuk. Ablam da acık büyük. Ablam da şôle yatışiŋ ablam hemen uyuyuvēmiş. Hemen, dēdi ablam, bôle şurlara gadā sakallı, dēdi; hani bi dede geldi, dēdi; yāmurluğu vā, dēdi. Ta şôle etdi başa, dēdi. “Kak burdan çek hayvanıŋı. Ta üsdüme geldiŋ, çökerdiŋ goyunu.” deye. Hemmen ordan nası kaktım, dēdi; o çocuğa da kak, dedim; çekdim goyunu, dēdi hani. Oldu bu, dēdi; gerçek, dēdi. Aa bunnarı biliyon. (KK151)

1341. EFSANE:

Benim kendi başıma geldi bu hekâya, kendi başıma geldi. Şimdi benim gocam Avusdurya'ya gitdi, dört dene çocuğum vâ. Ayıb olmasın, bi yük odun satıyodum, gece odunu da oñnan besleyodum çocuklâımı. Onu da çocuklarım deye ağlâyodum, ağlâyodum. Hani tabii odun satamayınca idare edemeyodum çocuklarımı ya. Ben dedeye gitdim, düşümde gâli, eşgâre gibi. Düşümde dedeye gitdim. O bizim dedeye, hee, bura gitdim. Vâdım o da dede oturupduru. Hir gün de o tâlaniñ gıyısında dede. Dedeniñ gıyısında bizim tâla vâ. Ben onu görünce “Hihhh!” etdim. Gızım dedi né ediyon, dedi. Her gün geliyon da “İh!” demeyoduñ, dedi. Noluyo beni görünce de bôle ediyon, dedi. Ben de dedim “Dede korkdum ben senden.” dedim. Korkma yavrım, dedi. Hem ağlap durma bôle hér gün, çocuklarımı idare edemeyon, çayım, şekerim yok déye, dedi. Beñ saña para goyveren de, dedi; al bûdan yavrı, dedi. Yoldan yanda iki çatal goca dal varıdı. O dallañ arasına baña para goyvêdi üç yō. Üç yō baña para goyvêdi.

Tabi ben u zıman şeere gidip geliyon. Gündüz satıyon, gece satıyon odunu. Benim olan dedi ki -şindik yanımda duran olan- ana bu parayı nêden buluyon sen, dedi. Ben de tabi o zaman gencin, hopa gelin, gız gibiyin. Nêden buluyon sen bu parayı, dedi. Buvama, dedi mekdüp yazcan da buvamı getirtcen, dedi. Ölüm bi yêden bulmayon, dedim. “Anacım, saklama!” dedi, “Señ,” dedi “Kötü yola gidiyon.” dedi. Buvamı getirtcen, dedi. Bak, bana aңdırmag içü. Dedim ben de o zımana gadâ ölüm, dedim baña kötü yola, demen, benim annım terini siliyon da yeyon. Ben, dedim, dedeye gitdim. Dedeniñ arasına, dalıñ arasına baña dede para goyvüyo. Beñ ordan getiriyon parayı, dedim. Üç yō filan para goyvêdi.

Ondan sōna da tekira gene aynı dede baña gine çıkdı garşıma. “Gızım!” dedi, “Eyyy?” dedim. Bu gadâ, dedi; ağlap durm,a dedi. Para goyvêdim, o luña aңdıñ, dedi. Saña, dedi; surdan, dedi; bi zini veren, dedi; bu ziniyi sat, çucuklarıñı idare et, dedi. Gine üryamda oluyo bak. Ben de dedim o zımana gadâ “Dede ben bunu nası satan?” dedim. Bi de, dedi; āyanıñıza veren bi zini, dedi. Onuñkunda at iresmisi vâ, bizimkinde köpeğ iresmisinnen bir ismi daha vâ. Atıñ bi yanda köpeğ iresmisi vâ, bi yanda bi şey iresmisi vâ. Ben dedim ki ben, dedim; almayan bunu, dedim.

Dede seniñ eviñ nası, dedim. Ben hir gün geliyon da, dedim burda şavkını görüyon ben, dedim. İçeri girdim. Camınıñ içeri girdim baktım halıyla dōşeli evi.

Suy nēden geliyo buranıñ, dedim. Aha yavrım, dedi; ben, dedi; bakırı salladım mı suy çıkā, dedi. Baña bi bakır sallayvēdi, suy çıkādı. Dedi “Bu,” dedi “Ziniyi sat.” dedi. Bu gıdā ağlap durma, bu ziniyi sat, çocuklarını idare et yavrım, dedi; gocañdan para gelesiye gadā, dedi. Benim olan uyardı beni, hana, dedi bu sözü baña. Ondan sōna ben parayı alamadım. Ziniyi de dā bak muhdarıñız, dedi, üñne ona, dedi, benim dallarımı kesmesin, dedi, kescen, deyo; dedi, kesmesin dallarımı, aa bu ziniyi veren, dedi baña.

Oñdan sōnası gāli bi daha vādımda bi daha dedi. Yavrım neden ālayoñ, dedi. Dede, gāli ne eden, dedim; idare edemecen gāli. Ölüm bōle bōle, dedi baña dedim; gidemedim, dedim. Tamam yavrım, dedi. Bōle geşdi çocuğum. Üş kere üryamda gōdüm dedeyi. Zini işi üryamda. Paraları eşkere buldum ya ziniyi üryamda gōdüm. Soñıra alt yanna olduğu gibi gazdı bu ziniyi bulcan ben, deye o zırankı muhdar. Bulamadı. (KK288)

1342. EFSANE:

Yatır, dede vā bi de Çammm mevkisinde, yedi - sekiz dene mezer varıdı zamanında, onu gazzdılā işde, galmadı bi şey. Bizim dedeniñ yanı başında tālamız var. O tālayı sürüyomuşmuş dedemgil. Demek gi orayı gıya gıya, gıya gıya üretti mi nasıysa... Ordan şeyy pulluğunan sürēkene dede, derdi; yetē gāri, demiş yāni hana sabanı gatırlānan sürülen yāni garnıma dayacañ sen tam, demiş. Mezerden ses gelmiş hee, ya gözüne öyle bi şey görükdü. Gorkudan... Ondan sōna da gāri o sınırdan öte yanna geşmemiş, denir. (KK430)

1343. EFSANE:

Gayınvālidem ölürkene benim beyim demiş abla sen de oku, ben de okuyan. Yerini düzeltdilē, yatırdık saten. Sen oku, ben oku derken, şōle yüklüğümüz varıdı, o esgi evde duruyoduk. Ordan siyah bi gol uzandı, dedi. Anamıñ boğazına barmānı dayayıvēdi, dedi. Gırk demesinnen bir, ded; annem öldü, dedi. Benim bunuñ gözleri de görmöyo ya, yāni gönül gözünnen gördüğünden... Onu öle gördüm, dedi bu. Bu gönül gözünnen görüyo. (KK297)

1344. EFSANE:

Bizim gonşu Sultan vā ya Durdu'nun anası, o uryāsında gômüş. Uryāsında biri gabiriñ tepesinden çıkmış, biri orda -Dedeciğ Azadı vā ya- ordan çıkmış, bi dāā varımış. Hee o ikisi Sultan, hadi biz dē Tepebağ'ın tepesine gidiyoz, ziyārete. Sen de gidem, demişlē oña, o gadına. Bizim gonşuydu. Uryāsında demişlē ona. Biri ordan gabiriñ tepesinden çıkıyo, biri de öte yanda Dedeciğ Azadı deriz, ordan çıkmış. İki birleşmişlē. Hadi Sultan demişlē biz toplandık, Tepebağ'dayız. Sen de yanımıza gatıl, barabā gidem, demişlē uryāsında orıya oña, gadına. Gidēlēke ışık yanarımış. O gadın da, gabiri cenned olsun, hiççç iki kişinin yanında üçüncü bi kişiyi kötülemezdi. O gadın bunu şey etmiş. Durmuş, duramamış. O Eren Baba varıdı işde ya. Eren Baba'ya... Vay efendim dün gördüğün uryāyı aḡnatmacādın sen, demiş. Né aḡnatdın sen onu? Onnā seniñ yanına hēr zaman gelilēdi, demiş. Ondan sōna gadın bi daa gōmemiş gāli. (KK340)

1345. EFSANE:

Arab'ın anası varımış, Kōr Eşe. Burda da bal çoğumuş. Erişmişlēden iki kişi gelmiş. Biz, demişlē, bal yicez. Baldan datlı gabak goyan, demiş. “Hayır, ille bal yicez.” Bal yok, demiş. Gāri yalan söylemiş. Hadi, demişlē; temelli yoğ olsun, demişlē. O gidā arı bütün mahvolmuş. Adamlā yetişmişlēdenimiş. (KK276)

1346. EFSANE:

Cuma akşamı bu tem tem tem... Ben bunu çoğ sefer duydum yā. Yāni bu tefin şu tepeden çıkıp tem tem tem... Ama şimdi Fadime Ebe varıdı bak, bu yüz on beş yaşında öldü. Burda bi dokdor varıdı, Salih deye, gonuşdurdu adam, bir ay boyunca gayıda aldı. Ben şu anda çok pişmanım, annatdığımız çoğu şeyi yaşamış bi gadın, o da görürmüş o erenleri, teflerini duyarmış. (KK314)

1347. EFSANE:

Meselā biz şurda İplıca Yolu, deyoruz. Burdan... O teyzeniñ ismi neydi yā? Eee geçerken bakıyo, yolda ekmek görüyo. Fırından yeni çıkmış, buharlı bi ekmek yāni. O da ekmeği alarag öpüp bi kenara goyo. Yāni biri bunu nerde düşürmüş? O zıman orda da fazla bi yerleşim yok. Sonra gidiyo işde tarlada... O da bi genç gelin, yeni gelin. İşde kayınvālidesine ben, deyo, bōle bōle bi ekmek buldum bi yerde. O,

dizlerini dövmeğe başlıyo. Neden yemediñ, deyo. O çok görülüyomuş oña. Tabii bu sıcağ ekmeği bölüp ambarıñ gözlerine goysan artık o eve çok aşırı zenginlik gelceg, bu sana Allah'ın bi lütfudur, diyerek veya bir lokma yesen sen zengin olcagsın, deye. Onnar hep yāni nasip meselesidir, deye. O kadın da düşünememiş yāni. (KK314)

1348. EFSANE:

Bi de şöyle bi şey var o Karaca Āmed'le ilgili. Yāni bu da biii Allah dosdu, ne yanna gidilse, ne olsa. O öldükden sonra -ki bunu görenner de çoğ o zamanın şeyinde- geyikler buraya Cuma akşamları tavafa geliyo. Tavafa geliyo, dedeniñ edrāfında dönüyo, her Cuma akşamı hiç esirgemedi. Bu dediğim Fadime Ebe. Kadın yāni nüfusdaki yaşı yüz on beşdi, yāni yüz yirminin üzerinde. Ben bunu yāni ondan dinnediğimde piriş gibi dişleri çıkdı, simsiyah saçları çıkdı ölmeden önce. Benim gucaamda öldü. Onuñ annatışı. O görrrrrmez mi? Burdaki daha yaşlı görenner de vardı bunu. Bu dönüyo.

En son, biz lakāb olarak Ördek Dayı, deyo. Şurda bizim Çıbıklı Mevkii dediğimiz yerde bi gün silah atıyomuş. Geyiği vurmuş, yaralamış. Geyik o günden sonra gelmeyo. Ördek Dayı'nın eee çocuğu çolag oldu, Çolag Şevket. Onuñ bütün çocukları da sakat oldu. Tabi kiminiñ gözü, kiminiñ acık hafif bi kafada tuğafılg oldu.

Bu da benim çocugluğumdan beri ilgiyle dinnediğim bi şeydir. Her Cuma akşamı gelir dönermiş; çünkü Karaca Āmed'in, sôlemesi ayıp, bi öküzü bi keyiği varmış. (KK314)

1349. EFSANE:

Bizim de tarlamız var meselā orda, Üyük'de bak, bak. Ebem derdi ki rāmetli. “Dedenne oğlum biz yatardık oğlum.” derdi, “Burda.” derdi, “Bu Üyük'de.” İşde sabağa garşı helvā kokuları... Helvā basılırdı, deyo. “Yā ebe, böyle şey olur mu?” Oğlum vallahi basılıyordu, deyo ya. Helvā kokusu geliyordu, deyo; ama görülmöyo, deyo. Biz bunarı, diyo iyi cin, kötü cin olayı var ya. Haa. Biz bunnarı hep iyi olarak nitelediğ, diyo. Çok da rahatdık, deyo. Bak. Bu kadın bunu yaşamasa bu gıdar da hayal gücü olacağını zandetmiyom. Yāni bi... Yā helvā basılırdı, deyo; tāze tāze, helvā kokuları gelirdi, diyo. Hatda bi gün, deyo dedeñ rāmetli yatıyordu, diyo. Bi dediğimiz o tef... Biz bando sesi zandetdiğ. Ben dutuyom işde. “Asger geliyo, ben

gitmeg isdeyom, dedi.” deyo. “Yā adam Bismillah. de. Asger yok, sen bi şey yok.”
Sonra, diyo onun da aklı başına geldi, deyo meselā. (KK314)

1350. EFSANE:

Genelde bak önceden sürekli merkep gılığına giriyo önceden. Dedem bunu hep söylerdi, dikkat ediñ, deye. Bu, normal bi arkadaşının da şeytan gılığına girebilcēni... Onu nasıl annayabil... Bunnarı sürekli ayag izine bakıñ. Biri ters, biri yön olur, zıtdına olur birisi deye ayakları.

Ben, derdi meselā o zıman işde felançıyla ben oduna gidiyom gün doğmadan. Önden önden gidiyo bizim Dümbüldeg dediğimiz mevkiye. “Yā bi bekle gardaşım.” İşde Dümbüldeg Çayı dediğimiz çayı geçince, deyo ben de geçdim, deyo. Şöyle bi bakdım ayak izlerine, deyo; ayaklar ters, deyo. Bi Besmele çekdim hemen, deyo. (KK314)

1351. EFSANE:

Şindi ama bak bu Garacāmet’iñ gılıcı duruyo hālā. Meselā o Hatice Teyze dediğimiz baya yaşı da var, doksandan fazla. Ben, diyo yeni gelin olmuşdum. Kore Harbinde, deyo; kılıç gece gitdi, dedi. Kıprıs’da da olabilir. Kore’de olması lâzım, kılıç burdan gitdi, dedi. Dedim ben “Ne zaman geldi?” Yaklaşık, dedi; bir ay sonra, dedi. Kendiliğinden buraya geldi, dedi.

Kılıcı düşün. O kadın okurdu -kavasından- ne okuyosa. Suyunu bardağın içine bôle eliyle yapardı. Korkan çocuğa, meselā -sôlemesi ayıp- köpek filan... İçiriyosuñ. Ama vallahi gan kokusu geliyodu yā. Bak o suda, o suda bi kan kokusu, şu damağa kan kokusu hissediliyodu yā. (KK314)

1352. EFSANE:

Seksen İhdilâli’nde silahlar toplanıyo burdan. O kılıcı da isdeyolā. O kılıç gelceg, deyolā. Silahların tabi hepsi gidiyo. Gitdikden sonra, deyo ku on gün falan kaldı, deyo Hatca Yenge. On gün sonra onu götüren komutan Allah aşkına, deyo; Allah aşkına kılınıcıyı geri alıñ, demiş; benim huzurum, dirliğim bi şeyim galmadı, kılınıcıyı geri alıñ. Silahlar toplanıyo tabi, çakı bile toplanırken düşün, kılıç geri geliyo. (KK314)

1353. EFSANE:

Bi de bak hangi köyü bilmeyon Gediz'in, Kör Ebe varmış. Ekseriyi buraya gönderidi o. Burda, bi hikâye dâ aınatan ben. Şöförün ben otuz beş - kırk senelik. Ovacık köyüne gitcekdım oraya. Bizim köylünün yanına bi asgerde kafayı üşütmüş biri gelmiş, buraya dedeye yatıram, deye. Onu da kaçırıyolâ. Benim ismim Kâmil. Kâmil, dedi gidem, şu asgeri, dedi denk gelisek arabaya alam, dedilê. Bende de yirmi kişilik otobis vâ. Orda Dede Çamlığı'nın yanında gidiyomuş. O siñdi, benim yanımdaki arkadaş, müsâvir olduğu... Siñince "Ovv hemşerim nereye gidiyon?" dedim. Uşag'a gidiyon. Ben de Uşag'a gidiyon, seni götüreyim yav. Ama onu göse binmeceg, o siñdi, arkaya siñdi. Geldi bu. Hemmen o arkadaş kapıyı kitledi. Getirdik buraya. Ben, dedim Uşag'a yanmış gelmişim falan. O özürlü çocuğ asgerde biraz şey yapmış. Ama nasıl... Asger, ineklerin üzerinden hoplayo, gövlere çıkıyo gosgoca adam. Buraya geldik.

Burda uyudu bu, Garacâmed Dede'de. Uyuduna (uyuduğu zaman) iyi oluyo canım. Adam düzeldi. Geldi, burda gurban falan kesdi. Sonra bu köye teşegür için geri geldi. İyi oldu, akli başına geldi yâni. Bak, hiçbir, deyo resmî bi tedavi görmedim, deyo; ilaç almadım, hiç bi şey yapmadım, deyo. (KK232) ve (KK42)

1354. EFSANE:

Alamanya'dan geldi de o bilen iyi oldu Garacâmad Dede'de. Akli nokzanımışmış. Burda uyudu, iyi oldu adam. (KK42)

1355. EFSANE:

Yalnız bi dede de bu köyün ortasında vâ. Tekke, Tekke deye, Tekke Dedesi derlê. Orda yatır, üsdü örtülü. Oranın üsdü bi zaman açıldı. Dedenin üsdü göçdüydü bôle. Onu da deyveren aklıma gelmişgen. Apdasım varıdı. Bi düğün mü bi yere gitdik, şoraya bi yere. Yalnız ben apdasımı unutmamaya çalışdım. Apdaslıykan yatdım o gün ben, rüyâma girmiş. Adam bôle ben aşşâdan yokarı varıkan bak ta bôle otdu. Saçlâ gasgara, ceket vâ sırtında, kiraz gibi bôle gızarıyodı adam. Deyvemecemişin ya, deyvêdim ben gâli. Benim üsdümü dedi örtün, dedi; ben açıkda galdım, dedi. Adam bôle nası biliyon mu? Hiş ôle adam gômedim ben yâ. Çok yakışıklı, güzel, temiz. Onu ôle gômüşün. O evin ev saabı vâ aşşâda, onu ördülê. Bôle bi rüyâ gömüşün ben. Benim hanım deyo deyvemecêdiñ bunu. Yâ deyvêdik

gāli. Hakkatan. Hālen dā kavamdadır o adamıñ güzelliği bôle bak. Saçlā bôle gasgara, sırtında gara çeket vā bôle. (KK270)

1356. EFSANE:

Hööle bi hādise oldu. Benim ebem varıdı. Şerloğ Gāsı derlēdi. Bu, buna ii ak sakallı bi adam geliyo, ekmeğ isdiyo. O da yok diyo. Ekmeğe yok diyo. Yok deyince dönüveriyor. Bi baksaykı adam gaybolmuş. Yāni Hızır gibi bi şeyimiş yāni neyse. Gayboluvēmiş yāni gözünüñ önünde. Bōli bi hādise duydum yāni ebemden. (KK180)

1357. EFSANE:

Ben muhdarıñ dedesiniñ anasını biliyon. İki Hızır geliyo. Hah. Yimek hazırlığı yapıyor. Biz yimek yimeycez, deyolar. E ne yiyceñiz yavrım, deyor. Ağırdan davranıyor. Biz deyor, gaymak yicez diyor. O da Allah rāmet eylesiñ, üç evlatıñ hangısı gelise gelsiñ üş güveç gaymak hazırlamış. İki güveci önnerine goyveyor. Gaymakları yimişler. Yidikden sōna seniñ üç oğluñ vā demişler. Biri şeyid olcag demişler. O zımana gadar muhdarıñ ebesi ağlayor. Ne ağlayoñ yenge, deyor; vatan gurtarıyo, diyor. Onu ben muhdarıñ babasından duydum. O zımana gadar kapıdan çıkarkana bu kapı yokluk görmesin deye kapıya vurmuşlar. Ben bunnarı duydum gızım, dā çoğ şükür benim aklım yerimde. (KK386)

1358. EFSANE:

Bi de dedemiziñ başına gelmiş, Gara İmam dedemiziñ. Köye ilk odayı o yaptırmış. Hanımı demiş ki “Yā adam, bakamayız, oda ne?” O zaman daa ev azımış. O da bakarız, demiş. Bi de mescit yapıdıyo. Mescitte millete namazı gıldırır, odaya gelirmiş. Odayı yakar, yatsı namazını gıldırasıya gadar odada oturmuş. Namazını gıldırdıktan sōra ıbrığı ısınsıñ deye ocaa sürermiş. Euzu Besmeleyen kapıyı kapadır, gidermiş evine. Seccādeniñ altına bi altın gorlarımış. Hızır Aleyisselam, deyo; geliyo, namaz gılıyo odada, seccādeniñ altına bi altın goyo, bırağıyo. Varıyo, bakıyo altın guyu gibi çekmeniñ içine. Bôle bôle bôle bi çekme altın olmuş. Anmasa iyiymişmiş. O da anıyo ayilesine. Bôle bôle deyo yav benim başımda bi iş var. Ben odadan çıkdıktan sōna bi adam geliyo. Halbüsem ben odayı kitleyon.

Bi de altında damda at gaşşālarımış. Bôle şakıdık şakıdık şakıdık duyarımış yāni onuñ sesini. Enip bakmazmış. Yav, demiş; buraya bi misafir gelmedi, bu at

nēden geldi, bu gaşşā sesi nēden geliyo. Añıyo bunu bôle bi çekme altın olduktan sōna, ayilesine añıyo. “Eyvah!” deyo, “Añmeycediñ.” deyo. “Sen erişcēmişin, añmeycediñ.” deyo. Añdıktan sōnra variyo ku çekmedeki altınar hep gaybolmuş, gitmiş. O sır bozulmuş. Bi de bôle bi şey var. (KK230)

1359. EFSANE:

Geldi, Hızır geldi. Şindiii ben nişannıydım. Nişannıykan buvam vēmedi, ayrıldım. Benim beyim öküz sulamāya gitmiş, Dedé İçi’ne. Oğdaaa çiğninde bi heybe bi sakallı deng gelmiş. Sen nişannıñdan ayrılmışın, demiş. Hiş ileri, geri paça sürme, seniñ nişannın seni bulcağ demiş, sen oña nasib olcağ gine demiş.

Beyime git bi elli guruş geti demiş. saña musga yazıvēcın, demiş. Benim beyim buraya gelince elli guruşu bulmuş, vāmışmış, gayıbolmuş ordan. (KK49)

1360. EFSANE:

Surda bi gadının çocuğu yedi aylık doğdu. Vire ağlarımış. Oraya girmiş elevi yer eve girmiş Hızır. Sen neye ağlayoñ demiş. Aha çocuğum ēsik doğdu da ona ağlayon, ölceg demiş. ölmeceg seniñ çocuğun demiş, derede deymeniñ suyundan getceñ, suya guycan demiş, göynēni de çarka atcañ, Deymen Çayı’na atcañ demiş. O çocuk yaşacag demiş. (KK49)

1361. EFSANE:

Benim de annemiñ babası hocaymış. Burda Uşak’da da hocalık yapmış, ordan Elmācıg’a gitmiş. Orda annemgil, on iki yaşına gadā Elmācıg’da durmuş. Ebem çocuğu yatırıyomuş. Kazim Dayım, Şükürü Dayım, anam... O, gāri hangısıydı yatan, o ölen mi, Hacibe Dēzem mi, bilmeyon.

Şindi bacadan hemen bi dede gelmiş u dayımgilin, anamgilin yanına. Gelince anā dedem geldi, deyince dedem namaza dur... Anam da yorganı tepesinden örterimiş. Korkuyomuş. Onnā üç çocuğ oturmuş. Geri çıkmış, gitmiş. İşey, demiş; buba, demişlē. Niyse ebem de deyvēmiş. Bôle bôle, demiş. “Çocuklā dede geldi, dedi.” demiş. Ben korkdum. Né korkduñ, demiş. Kaksan da, demiş Bismillah çeksēdin. (KK369)

1362. EFSANE:

Altı sene çocuğum olmadı benim. Allah’a duâ ediyon “Yâ Rab! Birini vê de al.” dedim. Biri oldu, öldü. Amcamıñ hanımı deyo ki bene... Bağçeyi sulayoz. Yenge, dedim, burayı da sulayverem. Dölsüz adam, deyo; gardaşıña yardım mı ediyon, deyo bene. Ağladım ben. Allah bene yedi dene çocuk vêdi.

Camiye namaza gitdim ben. Cuma bi gün bôle, aynı böyünkü gün, hani laf gararında añılır, böyle Cuma gün. Camiye namaza gitdim. Namazdan geldim. Burda benim odam var. Odaya kapıtlı bi adam çıkdı. Şindi ben de eve geldim. Aha yengeñ burda bak. Hanım, dedim buna; ey, dedi. Bende de nası biliyon mu bi çivt gatırım varıdı biriniñ ayâ gırıldı, birini de satdım, bi eşşeğim vâ, onu da sel aldı, bak onnarı oraya hep gaydet. Eşşeği sel aldı. İki tavıgım varıdı, öğretmeniñ biri tavıg arayo, müvetdiş gelmiş. Onnarı da oña vêdim. Bak bi şey yok bu evde cannı olarak. Yengeñe dedim ki yav odaya bi adam çıkdı, dedim; yemek ne vâ, dedim. Yav acı sovan, guru ekmeğ hazırladım ben dedi. Aha şurdan bekmez guyveren, acık da peynir rendeleriz, adam yê, dedi. Ünne ge, dedi.

Şuraya içeri girdik, ben de oturuyon. Hanım soFrayı gomuş. Ta bôle siz gibi otdu bak. Selâm aleykim dedi. aleykim selâm amca dedim ben. Şöyle bakdım amcaya ben gızım, bu gözleriniñ önünğden herrr tarafı bôle kıl, dırnakları bôle uzun, üsdü pıllim pıllim adamıñ, yaşlı. Ben sâde gönnumden şu dedim: şu adamı böyün alagoyan, bi banyo yapıdın, dırnaklarını da kesen, bi dakım da elbise keydiren. böyün benim evimde galsın, deyon ben, niyetim bu. Yâ sâdece şôle dedim amca sen nêden gelip nereye gidiyon, dedim ben. Ne yapceñ, dedi. Hayır, amca, dedim bi şey demedim, ôle bi sordum, dedim. Dikeldi. Hemen yengeñ kapıdan bôle bi elinde bôle peynir saanı, bi elinde bekmez saanı. “Halil,” dedi, “vaaaa!” dedi, “Dedeye bi şey mi dedin?” dedi. “Yok, yaaa!” dedim ben, sadece dedeye sordum hanım, dedim ben. İnan bak, kapıda adamı gaybetdik bak aha bunna ikimiz.

Burdan bu bu yanna gitdi, ben de bu yanna gitdim. Benim aklım üsdüme geldi, hocaya siyitdim. Hocam durum bôle bôle dedim. Hoca dediy ki oğlum ermişlê, dedi; seniñ galbiñi denê, gelir, dedi. Onnâ dedi Hızır Aleyisselamlâdandır, dedi. Ben dedim yalnız galbimden bôle gonusdum dedim. Seniñ galbiñden gonusduğunu biliyo o, dedi. Bi de seniñ işin bundan sōna iyi gelir, dedi. Bak yedi dene çocuğu evêdi, barkâdik, bôle gümbür gümbür düğün etdik. Şindi torunnâ var. Allah

bağışlaşın. Ondan sōna ben cambazlık yapıyon, tarla ekiyon, benim buldaylā bōle oluyo, yanibaşında ābimiñ buldayı olmayo bak guzum. (KK169)

1363. EFSANE:

Hızır duydum. Şindi bizimkinnē birē oda evde duruyolādı. Ötü yandan kapı... Besi damı vā ya, o besi damınının olduğu yēde aynı yēde kapı varıdı. De ordan sakallı bōle biri çıkmış gelmiş. eveli hayırsı denidi, isdeyici denidi, çıkıb çıkıb gelilēdi. Onnā ondan sanmışlā onu. Çıkmış, gelmiş. O zımana gadā amcamın hanımına demiş ki şuna demiş içēde yağ boducuñ vā, yağ goyuvē başa demiş. Ben kendime bulamayon yağı, git ordan, demiş ona. O, içēde yağ boducuñda yağ vā, neye git, deyoñ başa, demiş. Bulma demiş, bak. Hālā ôle gidiliyo bak. Yāni aynı düşük. İki ekmek bir arada bulunmuyo yāni. Az vē, boş çevirme.

Benim de ebem ne deyoñ hocam, demiş. Hoş geldiñ, demiş gayınnamın anası. Galp gözü açık, diyoz gāli ya. Ben guyvireñ yavrım, demiş. O, oña yağı guyvēmiş. Ordannn, görümcem mā, hiş durmadañ “Başım, başım.” Deyo. “Başım, başım.” deyo bu, demiş. Hocasıñ, demiş; sen bilisiñ deyvisēñ ya, demiş. Guru üzüm vā mı, demiş; evde, demiş. Vā, demiş. O üzümē dutmuş okumuş, okumuş da üzümēden almış da bi ceez abamın āzına dutuvēmiş. Abam da timsirikli ya ta çocukda. Vāaaa, eliñe değeni yimem, demiş. Yok gızım, demiş; benim elim temiz, noluşuñ yi, demiş, ta bōle. O zımana gadā almış abam, yimiş. Başınıñ ağrısı geşmiiiş. Görüyoñ mu sen? Neyise ordannn dā bi şey lazımsa hocam getirem demiş ebem. Tamam demiş. Ebem içeri girince gocāman adam gayıbolmuş. Ardından bi de enmiş, kapıdan bakmış, yok. (KK379)

1364. EFSANE:

Onu da burda Deli Gadirgil, diyolā. Badi’niñ buvası varıdı, Deli Gadir, derlēdi oña. O da harman mı endiriyodu, çuval mı endiriyodu gāli geşmiş gün. Len ev sābı, demiş Hızır, ne güzel denk geldi, demiş, şu endirdiklēnden acık da bana vē, demiş. Veren, veren, bennen bir çekdiñ, demiş. Defol ordan, demiş, bi görükmüş. Gidiş, o gidiş. Bi dā gelmemiş. Ülen, demiş; adam, demiş iki şibidi bi tekne de bulma, sen de görceēñ bu olsun, demiş. Ona da ôle, demiş gitmiş. Öllldü gitdi bak, yoklukdan öldü o adam. Varlıklıymışımış eveli. Bi de oğlu asgerde galmış. Acı dē mi? (KK379)

1365. EFSANE:

Şindiii Ulubey’de birisi Pazarlı, ona Hacakcı derlerimiş, goyun güderimiş adam biliyon mu? Şu gôdüğünüz tepede anneşda anneşda Ulubey yakasında, ordan gece bi erkek çıkmış. Geliyomuş gâli ona dōru, tabi goyun güdüyo ya. Ondan kerî adam demiş ki goyunuñ sâbısı şu geleni demiş soymalı bi demiş, geliyo benden yanna demiş, soymalı, paralıdır bu demiş. Gelmiş, gelmiş adam. Elleşmişlê neyse hoş geldiñ, geş galdıñ. “Galbiñi neye bozdıñ?” demiş. Galbiñi bozmayaydıñ demiş neler olcâdıñ bakam demiş. Hadi, ölüb ölünce yokluk gōme sen demiş de gayıboluvēmiş. Hah, Hızır dedikleri bu gızım. (KK90)

1366. EFSANE:

Benim gayıntamıñ dedesi şu yandan çiftiden geliyomuş. Akşam olmuş. Ordan Bülbül Külü deriz ôdan ayrılmış, Goca Mezar’a dōru inip geliken hemen bi ak sakallı sağından birisi belirmiş, ay aydınında. Selam vēmîş. Ve aleykim selaaaaam demiş. Bakmış tabiii nur yüzlü, sarıklı, ak sakallı, şöyle bakmış iyce, acaba bu niyki demiş. Korkâ gibi olmuş. Oğlum demiş kırk gününğ galdı, ölceñ demiş Hızır aleysselam.

Eve gelmiş. halil adı. Ordan ını eve gelmiş. Allah Allah demiş. garnında bi ceez çocuk varımış dâ, gadınıñ. Adı Zeliha’yımış. Demiş ki niye erkenden gelmiyonğ ellê gibi demiş, erken çıkıvê tarladan demiş. O da anca oluyo demiş. Hanımına annatmış.

Ôdan kırk gün evde yatmış, kırkıncı gün ölmüş. (KK136)

1367. EFSANE:

Ben bi zaman Uşak’da duruyodum. Kapıyı ā bôle açıvédiydim, su kapıyı. Çiğninde bi heybe, ak sarıklı bi hoca geldi. Vaaa! Hoş geldiñ, sevâ geldiñ, gir içeri, dedim. İçeri girmécen, dedi. İçêde bi göğ enteri vâ, dedi; göğneg, dedi; onu getive baña, dedi. O göyneg de benim beyime Almanya’dan geldi. Yok, dedim biliyon mu? Yalan söyleme, dedi. İçêde asılıyo, dedi. O zımana gadâ aldım, geldim, göğneği vëdim ona. Bi kaat vëdi baña, bu esgi yazı dedi. Eviñe bunu gocañ, eviñe belâ, kazâ gelmeceg, dedi. Yapdım. Bunu da ôle gôdüm. (KK49)

1368. EFSANE:

Nenem varıdı. Goyun güdēdi o, nenem, bunnā biliyolā. Surda çamlan yanda “Güçcüg Üyük” dēriz biz. Orda bi bôle türbet (türbe) vādır. Başında bi dileg ağacı vādır, orda, dedeniñ başında. Bana, derdi onnā, derdi şavk ediveriyolā da, derdi ben namaz gılıyon, dēdi. Nene yalan söyleyon sen, dēdim. Gılıyon yā, dēdi, şavk ediveriyor onnā bana, dēdi Uşag Bazarı günü (Çarşamba). (KK83)

1369. EFSANE:

Çerkezleen dede o zıman ben traktörle gece mezardan geçēkene eren çarpdı geşdi falan, deye Nāzāngil bize annadırdı; dedem eren gördü, deye. (KK332)

1370. EFSANE:

Bizim bu çeşmede de bi Arap Gızı varımış. Onu gören olmuş yalnızız. Gırıkçı Dedem gômüş onu, goyun güdēke. Burda çeşmeniñ başında, parıl parıl yanarımış o. Aha aha bizim burda. Eveli ordan biz eşşeklerle su çekēdik gızım. (KK83)

1371. EFSANE:

Ben sudan geldim. Arkamdan yaşlı bi adam geldi. Sen gızım başa suyuñdan veri misiñ, dedi. Ben de verin, dedim. Suyu işdi. Hiş galmadı boduşda su. Adam gitdi, boducum dolu duruyodu. Emme ben bunu deyvēdim, bi dā gelmedi. Yalnız dede bana bôle, dedi “Hiş darlıg, yokluk çekme. Daima eviñ beriket olsun.” dedi, sırtımı sıvazladı. Bak, Allah’ıma çok şükür hiç darlık, yokluk çekmedim. (KK388)

1372. EFSANE:

Hasibe Yengem varıdı. O da gece yatdım mı derdi bene derdi bi ak sakallı dede geliyo, derdi. Bene okuma örgediveriyo, derdi. Ama o da aynı anam gibi annatmış. O dede daha bana nelē örgetcēdi? Ben, derdi; dededen örgendim bu namaz gılcağ okulamaları, derdi. Rüya gibi. Bi daa da gelmemiş gāli o dede. (KK199)

1373. EFSANE:

Bi de buyday çuvalları bôle. İşiye, hayvannara yem vēmeye vādım. Bi tas yem guydum. Buyday çuvalları gaynamaya başladı. Bismillahirrahmanirrayim, dedim. Kapıyı kapatdım. Gaşmamınan... Emmeb benim betim, beñziiiiğm toprak

gibi olmuş. Gaynatam irāmetlig dediy ki “Gızııııı!” dedi, “Noolduñ sen?” dedi, “İlan mı gōdün?” dedi. Yok, buba, dedim. Akşam ezeniydi. Beriketimiş o. (KK388)

1374. EFSANE:

Şindi yavrum ben İnan Köyn’nde ortak çalışıyodum. Orda bi yaşlı gadın varıdı. O yaşlı gadın sabāleyi, sabah ezeninde kakıyo. Goyunların ağılı süpürüyo. Yokarı çıkmış gadın, kapıyı kapatmış, girmiş. O girince arkasından kapı vurulmuş. “Kim o?” deyo. Bi ak sakallı dede, günne bir. Hoş geldiñ, deyo. Hoş bulduk, deyo. Bana, deyo; iki yımırta vē, deyo. Benim yımirtam yok ya, deyo. Seniñ, deyo; içēde, deyo; dolabınıñ içinde iki yımırta vā, neye yok deyoñ, deyo. Sen, demiş; neden, saña yok yakışır mı, demiş. Hemen ha, ha tamam, getiren, deyo. Oraya yımirtaya gidinceli hemen alıp dönüyo, kimse yok. Arayıvēdim, bulamadım, deyo. Cenāb-ı Allah oña gösderiyo. Gadınıñ azından duydum, hacı başınna. Gadın bunu baña laf edivēdi. (KK156)

1375. EFSANE:

E anam irāmetlig de derdi. U zaman guzummm, hindiki gibi yiceg mi vā? Şu gadacıg helvā gelmiş, yarım kilo. Beş, altı çocuğa ne deyē? Ābem de küsmüş. Anam onu, ona bōle saklamış. Ertesi gün sabālē yimek yirke iki cingen gāsı gelmiş. Bubam irāmetlig geliñ yavrum, geliñ, yiñ, demiş. Anam, o helvāyı hōöōle kaktırmış. Onnara yidirmeceg. Yimiş gālā, gitmiş.

Anam hamır yuğuruyomuş. Bi adam gelmiş. Gızım acıg ekmek vē, demiş. Anam da demiş ki amca, demiş; otur da, demiş; eden de veren, ekmeğim yok, demiş. “Sabāli o helvāyı niye sakladıñ, utanmayoñ mu yalan söylemeye?” demiş. Anam kafamı kaldırdım, der, bi gul yok, der. Emme şu gadacıg bi ekmeem yoğudu, der hana. Anam ondan guzum sakın ha, der; cingen gelsiñ, cefa gelsiñ, bi şey saklamañ, der. Saten bi dıkım helvā da, der. (KK387)

1376. EFSANE:

Bunuñ dedesi varıdı. Onu çok korkuturlarımışımış. İrāmetlik bi gün, deyo nadas zamanı gāli güz zamanı gece çivte gidiyon, deyo. Bizim orda mezeriñ yanda üç öküz geşdi önüme, deyyo. Öküzleeñ buynuzu bōle deyo edivese beni atcag deyo. Şeytanmış gāri. Geri de dönemeyyon, deyyo. Okuyyoñ, gene keder etmeyo, deyo.

Kepeneği tepemden çekdim de bôle titireyyon, deyyo. Bi uyandım, deyyo; öküz de galmamış, deyo; bi şey galmamış, deyo. Onu çok korkuturlardı rāmetliyi. O da apdasında, namazındağdı ya... (KK387)

1377. EFSANE:

Birinde tufalete gitmiş o bizim dede. Eveli köyün tufaletleri dışda oludu. Tufaletin gıyında dēdi rāmetlig bôle mantā... Bi galbır yolup geliyon, gavırıyo, yiyyoz, ertesi gün bi daa, dēdi. İki güne, üç güne gadak birē galbır galbır yolmuş gelmiş, o mantarı yimişlē. Hanımına deyo ku git, felan yēde, deyo; mantā var, alıñ, geliñ, deyo. Varıyolā mantā falan yok. İrāmetlik bize laf ediveridi. (KK156)

1378. EFSANE:

Duludu o gadın da yimmi beş yaşında dul galdı. Dışarda heybe varımış. Heybeniñ içinde bi çörek, ekmeğ. İçinde bi de dömed para. O gün almış parayı. Ertesi gün vāmış, gine para vā. Gine almış o bi dömed parayı gene. Añmasa her gün alcāmışımış o parayı, añıncaklı ertesi gün oluyo, para pul yok. Duludu gadıñ, bunun da halası oluyo. Añmasa devamlı bulcağmıymış. Ôle yā şüpelenisin başa bu parayı kim goyo? Bi de kendi dul ya bana bi göz diken vā da oña mı gonuyo ku deye añmış. Bi daa bulamamış. (KK156)

1379. EFSANE:

Asırlıg balambırd ağacı varıdı. O balambırd ağacını kesdilē. Töbeler olsun kompilederi yandıñğ. Ona şayidim. Bizim bildiğimiz bu gadā güzel gızım. (KK387)

1380. EFSANE:

Bizim bi gelinimiz varıdı. Gelinimiziñ bubasınıñ burasını arı sokdu. Arı sokduuğ. Benim beyim de dolmuşcyduuğ. Hemen ölu geldiii, dokdora yetişdirceglē. Yarı yola vāmadan öldü adam. Ölünceki o soka arınıñ daldızınna bir, govanınna bir götürüyolā, ataşlayolā yavrum. Bak sen, bubası arı sokdu, öldü. Oğlu Almanya'dan geldi. Dutluca'ya gidēke motur arabasınıñ uku çıkıveriyooooğ. Arabada geliñ, evdeee olan gardaşınıñ ölu, geliniñ gızih, yokādan aşşā yuvālanıyo kasa, ta dereniñ dabanında. Ölan yarı yolda ölüyo, gız onuñ ardına, gelin de ta dabanda ölüyo. Üç oldu mu? Ondan sōna o arabayı süren olan kaş sene sōna Avgan'a

gidiyo, hızınna... Gölün bu yanna onnā devrildi, öte yanna da o devrildi, orda öldü. Odu mu yavrım dörd, dörd oldu. Ondan sōna bizim geliñ, gardaşlarıyla kazā oldu Yuguslav'dan ölüsü geldi. Bacağı bi yēde, bağarsıkları bi yēde geldi. Oldu mu yavrım beş. Eveli seneğ gāri goca ikisini bir tren kesdiii oldu mu yediiiğ? Bi de anaları öldü, oldu sekiz yavrım. Hepsi kazadan gitdi bunnarıñ. Arıyı ataşladılā. Onnarıñ ölümü o yüzden. Hepsiniñ canı vā, değ mi? Arınıñ üsdü kapalı. Altda huncaaz deliği vā. Ordan ataşı değiriyolā, cayır cayır arılā yandı. Onnā da cayır cayır yandı. (KK156)

1381. EFSANE:

Anacağzım onu da öldü gitdi, derdi (anlatırdı anlamında). Hindi Cavır Mezarı deyo ya onuñ başında bi ağlat varıdı. O ağladıñ... Sen gidēdiñ çapıt bağlādıñ, o gidēdi çapıt bağlādı. Gurumuş. Ağam da izinden dönceg. Dēyolā Hasan Hüseğn, hadi gidem de onu kesem de camide yansıñ. Anam, gitme, demiş. O mezere o bi kölge, demiş. Gidiyolā, kesiyolā. Ağam burda kazā yapıyo, ölüyo gelin bizim. Anacağzım hep aha ondan öldü gelin, dēdi; o ağlat neye kesildi, derdi. (KK156)

1382. EFSANE:

Bizim İzmirli misafirimiz annatdı. Asgerde mühimmat deposu varımış. İçerde bi tāne ışık yok. Gece bi kakmışlar, başdan aşşā ışık yanıyo, florasan. İçerde bi tāne de çocuk ağlayo içerde, bebeg ağlayo. Soruyolā komutana. Şeyitleriñ çocukları ağlayomuş içerde.

Gece yarısı filan tık mevziye daş geliyomuş, kimse yok. Duruyo duruyo deyo bi dā daş geliyo. Komutana sormuş, komutannarı demiş ki onu şeyitlē atıyomuş. Asger hani uyanık galsıñ deye, uyumasıñ deye. (KK322)

1383. EFSANE:

Bu köyde Çakmak Evliyā vā. Şurda hemen onuñ türbesi de vā aslında da. O Çakmak Evliyā da Uşāki olsa gerek. Niden dersen dünyā gurulalı oña türbe yapılmamış. Neye yapılmamış?

Çakmak Evliyā'ya da gelince o mubārek orda yıllādır duruyo. Köy gurulalı orda türbesiz duruyo. Neymiş, türbeyi çaya atıyomuş. Hiş gurmamışlā ki çaya atısın. Uşāki tarikatından birisiniñ rüyāsında deyo ku edrafımı bi geriñ, goyunnā çinneye

çinneye hâlim Hak'a çıkdı, deyo. "Nası etcez? Hiç adamlâdan kimseniñ ilgilendiği yok. Biz gadinnâ hadi birkaç gurus para toplayam da gerem orayı." dedik. "Gerem bakam." Benim hacı orayı ölçdü. Benim güççük gızım da Tema Vakfına üye oldu. "Siziñ köyde bi yeşillenceg yē vā mı?" "Vā". "Nere?" Bizim derdimiz de hep Çakmak Dede. Öyle değişik bi sevgimiz vā. Rahmet duāsına kaş kere çıkdıysak hiş boş göndermedi. Oraya bi çam dikdik. Edrafını gerdik, hanımlâ, bayannâ birikdik. Yāmır yağmadı bizim köye altı ay yāmır yağmadı. Üsdünü örtcez. Adamlâ atâ gene, deyo. Kendileri gitmiş, biz edrafını çevirtince daş getirtmişlê birkaç adam, mezer daşı. Atılmadı, duruyo mezer daşı. Ondan sōna gadinnâ birikivēdik biz. Köyce köyce de arpa, buldey ne bulusak. İki buçuk lira verenden de topladık. Oraya bi türbe yaptık.

Gine birisiniñ rüyāsında zuhūr ediyo. Rahmet duāsı isdeniyo, dendi. "Sen bi dā öñe bi düş de..." "Gız beni bōle..." "Hāyır, biz sana güvencimiz vā." "İyi bakam." Topladık, neyse Allah gabul etsin, rahmet duāsına çıkdık. Bayā büyük yemeklê bişirdik, iki üç köy birikdik çıkdık. Çıkınca mubārek işde gālî bak insannarı deneyyo. Gine gardeşlê birisiniñ rüyāsında deyo ku bu bōle olmadı deyo. Aşşâda biriniñ evinde bişirdik, oña da biriniñ kini varımış. Rahmet duāsı demek birleşmek, helallaşmakmış. Rahmet duāsında hiş kiniñ olmacag, hiç gul hakkı olmacag. Helallaşınca Rabb'im verimiş. Bu böyle olmadı, demiş. Eee noolcag? "Ben burda goyun kesin, dediydim size." demiş. Kırk tavıgınan üç dört köve yemek hazırladık. İnsannarı deneyyo bak, hani neynesin gurbanı. Ben bōle isdemedydim, goyun kesin.

İşallah yapam mı? Yapam. İki üş gurus vā, yok. Bazardan alsaz peşin paramız yok. Orda bi gonşu vā. Onuñ da goyunnarı, guzuları vā. Çıkdım. "E ābi, bize biiiii goyun veri misiñ? Evliyāda gurban kescez." Varısa veren büyük guzu, dedi; bilmoon ben, oğlan güdüyo, dedi. Hem de varımış, Allah rāzı olsun, vēdi. Veresi ya gāri, ben topladıkça gadinnâdan veriyonñ ona. Neyse soğuk bi günüdü. Çakmak'da kesip gelceklê, çok rüzgarlı orda yüzülceg gibi filan değıl. Yalnız orda kesmek zorundalâ. Neyse kesdilê, geldilê. Geliken köyünñ hocası bile "Leeen Mısdafa Ābi, gadinnara sen de mi uyduñ?" demiş. İyi bakam. Neyse hazırladık, götüdük, okul çocuklâna bi dā yidirdik.

O gün gine birisiniñ rüyāsında zuhūr ediyo. Bıçak çalınıp da gan fişgırınca üş dene birden kakkılâ, deyo. Çakmak Evliyā hepisinden uzun, deyo. Üçü bir kakkılâ

“Allah’ım rahmet vē, Allah’ım rahmet vē!” Gerisini de başgalaandan çağırmiş heralda, onnāñ kimidiğini... Gayıb erennē vā. Bizim burda gayıb erennē pek çokmuş, bizim Çakmak Evliyā’nıñ orda. Hepisi bir kakmış, gibleye dönmüşlē. Allah’ım rahmet vē, deye bağıryolā, deyo. Tüylerim esvapdan çıkdı. Neyse e üç olcag. Olmadı. Bi dā topladık, bu sefer dedeniñ orda köylü usolü, esgi usol burgur pilavınnan adak gibi çocuklara bi dā yidirdik.

Adamlā şey, der -çoğu şakacı- “Ee, Veciha, iki - üş bulut varıkana onu da dağıtdıñız.” Gün doğākana hiir gün orda bir hafta orda yağmır duası etdik, gadınnā. Gün doğākana duā ediñ, yüksekde duā ediñ. Edip geliyoz, Allah’a inancımız sonsuz. Dediñ gibi iki üş gün sōna bi yağıvēdi, Allah’ım bi yağmur verivēdi, bi yağdı, bi yağdı hoca hanım... Bu sefē de bi havta, on beş gün hiş gözünü aşmadı. Hir gün yağdı. Şurda bi yaşlı amca varıdı. Bende bi şey yok da işde Allah razı olsun, inanannā çok. Gidiñ galañ, Veciha’ya deyiñ de durdursuñ bi de yāmırı, deyomuş. Bi yo da ekinnē çürücek, deyomuş. (KK409)

1384. EFSANE:

Sesli’de çalışırken çok yorgun çalışıyoduk. Bi gün gece geldiğimde rüya gördüm. Rüyamda ābimle Uşağ’a gidiyoz, yayan bōle Uşağ’a gidiyoz. Şurda ilerde Derbent -Kızılhisar yolu var, yokuş. Ordan çıkarken bi şey gördüm. Ābime diyorum ki “Hızlı gitmeyem ābi, yavaş gidem. Bi şey gördüm, onu alalım, belki babamın işine yarar.” dedim. O da “Yürü yā, işimiz acele, çabuk gidem.” filan dedi. Aldırdırmadı bana. Ağaç vardı bōle, elekdirik direği vardı, dibinde nohut otları vardı.

Sōna işde sabah kalkdığımında ben babama söyledim bunu. Ertesi gün tatil... Beş, altı ay süreden sōna ilk defa tatil oldu. Babama annatdım. “Rüyamda bi şey gördüm. Ābime alalım dedim; ama aldırdırmadı bana.” dedim. İşine yarar mıydı yaramaz mıydı bilmiyom, dedim. O da dedi ki “Görmeyince nēden bilcem ben, işime yarayıp yaramadını?” dedi. Sen çok yorulduñ bu ara, ben seni dağlara dōru gezmeye götüren hadi, dedi. Motora bindik, o tarafa doğru, rüya gördüğüm tarafa doğru gitdik, dağlara, gezmeye. Babam, sen şurdan in dedi, ben motoru dolaşdırıp gelem. Tamam baba, dedim. Ben rüyā gördüğüm yerde indim. Elekdirik direğini gördüm orda, akşam rüyamda gördüğüm elekdirik direğini. Aşşāya dōru indik, o rüyamda gördüğüm şeyi direğiñ dibinde gördüm; ama buz gibi dondum kaldım orda. “Baba! Gel bi, gel bi!” “Ne oldu?” Akşam rüyamda gördüğüm şey, direğiñ dibinde duruyo

bak, dedim ben. Ne o, dedi babam. Valla bilmiyom, git bak, dedim ben. Direğin dibinde şöyle masatmış o. Esgiden, çok esgiden şey bilenirmiş onunla, bıçak bilenirmiş. Bileği taşı gibi, saplı. Evde duruyo hâlâ. Babama eğer ben rüyamı annatmasaydım, baba ā ben bunu rüyamda gördüm, deseydim babam inanmazdı. İşine yarar mı, dedim. Yaramaz mı, dedi; bıçak bileniy o onunla, dedi. Rüyamda gördüğüm için onu aldık, geldik. Koyduk eve. (KK358)

1385. EFSANE:

Oveye gidēkene esgi gabiriñ olduğu yere varıyo. Gocazat varıdı ya, gocazadıñ dibine vādım, deyo. Buğurlanıyo bôle, yenice fırından çıkmış deyo. Benim bey, deyo bunu. Yalan bilmez. Hana ôle şe etmez. Vaaah, bi aldım, deyo; vaaa, ıscacıg bide vā, deyo bi de hamursuz, deyo. “Yā Rabb’i, bunu biri mi godu ku?” Ardıma, önüme bakıyon bôle, kimse yok, diyo. Ekmek diye goyup gidemiyon da, diyo. “Hadi be, dedim.” diyo, beni öldürceg mi, alan şunu, dedim, diyo. Almış. Bi de yimiş dağda. A gız, deyo; bi datlı geldi bana, bi datlı geldi, diyo. Düşünüyon acaba şimdi mi ölçen deye diyo, bi şey yok, diyo. Sapsālam geldim, bôle oldum ben, dedi. Bunu da bikaç kişiye deyvidiiiğ. Bi dā ôle bi şey yok. Böyle bi şey oldu mu aḡmacāmışıñ. (KK379)

1386. EFSANE:

Buvam irāmetlik sabāleyin çifte gidiyomuşumuş. Körpünün orda gelen suyuñ yüzünde burlana burlana bide gelmiş, fırın bidesi. Emme durmuş bi de suyuñ yüzünde bide. O körpüden eniyo, yan başına o bideyi alıyo. Eve gelince deyo ku anama “Len!” goca gāri “Böyün suyuñ yüzünde bi bide geldi, sanki fırından çıkmış gibi.” “Ne andıñ?” demiş anam. Yarın gine gelidi saña o bide, demiş. Bi dā gōmedim, dēdi buvam irāmetlik. Bu laflarıñ çoğunu bubamdan duydum. (KK137)

1387. EFSANE:

Sibel’in annanesiniñ evi var. Sibel’in annanesine, ebiye, her gün harşlığını goyuyomuşumuş evdeki, bāçedeki mezarın sāyibi. Kapıya... Her gün goyuyomuşumuş. Annanem ne hayır edēdi, diyo. Hiç bôle çaresizlere veririmışımış. Sürekli harşlık gordu, diyo. O evi mütayide falan veremiyolā şimdi. Mütayid almıyo. Mezar vā bāçede. Bak o tēýze hiç yokluk görmemiş. (KK406)

1388. EFSANE:

İnanış şöyleymiş hocam da hani akşam olduktan sonra toprağın sayıplendiğini düşünüyolarmış. Birisi gazmış da yapma falan, demişler. O da ısrarla yapmış bi zaman da altında kalmış. Hamileymiş. Doğan çocuk da sakat kalmış.

Şu karşı tepede olmuş, ak toprak. Gonşuları gitme, diyolar. Akşam toprak gelmez, toprak sahiplenmiştir. Gitmiş kadın. Oraya varınca toprağı kazarken üstü göçmüş, çukurda kalmış. Kendi kendine ettidiriken ettidiriken kafayı çıkarmış, gövde orda kalmış. “Gurtarın beni komşular!” Köylüler getiriyo. Bi ceez oğlu var, ona hamileymiş. E, sakat doğmuş çocuk. Yaşar’dı adı. (KK121)

1389. EFSANE:

Ayten Aba vā ya. Onuñ gelin olduğı gün gocası içeri girdiğinde gadın bôle bağırmış, habire bağırmış; ama yüzü filan gıpgırmızı ciğer gibi olmuş. Psikolojisi bozulmuş bi hafta filan. Ondan sonra gızın anası Tahsin Dayı’ya bakdırmaya geliyo. Adam açmış, bakmış kitabı. Bi hafta önce büyüyü kendisi yapmış adam. Seniñ gızın mıydı o, demiş. Seniñ gızın olduunu bilseydim yapmazdım, demiş. Sonra iyileştirmiş. (KK121)

1390. EFSANE:

Bizim rāmetlik Goca Ali Dayınınñ hanımı varıdı Hācer Yenge. Onuñ başına da gelmiş. Benim duyduuma göre ona da ekmeğ isdemiş. O da tamam, demiş. Yokarıya çıkmış, ekmeğ getirmeye gitmiş oña. Akşamüzeriymiş bu olay da. Geri gelişde adam gaybolmuş. (KK24)

1391. EFSANE:

Haşaş Deresi Dedesi vā şu yanda. Buvamınañ anam oduna gitmiş o yanna. Buvam ordan bi gağrı kesmiş, aldı geldi. Bütün gonşulā buvamın başına toplandı. Nēden bulduñ bu odunu? Anam da gōmüş. “Ümmeet!” demiş irēmetlik; biz, demiş; dedeniñ odununu kesmişiz, burda dede vā bak, yatır vā, demiş, demiş. Gız deme Emine? Yatır vā. E ni yapcaz biz bu odunu? Götürem camiye gaz yā alıvirem, demiş. Olur mu? Olur. Aldılā, geldilē odunu. O, dedi gızzz bu dedeniñ odunu, o dedi gız bu dedeniñ odunu. Anam ağılıyo, dedēye yalvarıyo anam. Namazlā gılıyo, yalvarıyo Allah’a. Dedecēzim, bilmiyerek kesdik. Yalvarıyo namaz gıldığı yēde, çocuklarıma

bi şey olmasın. Gece sabā gadā bizim öküzün ayā çıkmış. Gine de camiye bi tenike gaz yāa alıvēdilē. O odunu da yakmadılā, camiye vēdilē. (KK113)

1392. EFSANE:

Bizim gomşumuñ birisi başga bi köye dal kesmiye gidiyo. Bu dalı kesivé, demiş kesdiren kişi. İki yandan demişlē bu dalı kesme, burası dede, demişlē. Tekin değil, derlē. Balambirt ağacıymış, çok böyüğümüş dal. Ulu ağacı pek kesmeg isdemezlē. Yāni çok yaşlı ağaca ulu ağaç o, ellemeñ aman, derlē, nolur olmaz, derlē. Adam ağacı kesmiş, hakketen kesmiş. Moturunu gomuş bi yere. Oturmuş, sigara yalcēmişmiş. Bak o yatan dal geri yuvarlanmış, adamın üsdüne yıkılmış. Adamın beli, otuz iki sene adam sakat galdı biliyoñ mu? Felc oldu, belden aşşāsı hiş dutmadı, öyle çekdi adam. Yāni o ulu ağacı kesdiği için, bi de söz dinnemediği için. Rāmetlik annatırdı, üsdüme nasıl geldi annamıyom, diyo yāni. (KK199)

1393. EFSANE:

Hācer Ablam, o çeşméde hani yufka yapılan yerde, Durugadın Yengenin köşede dede vā, derlē ya aha orda, çocuk tabi, benim Tuğçe gibiii. Gece çeşmeye gitcek. Gitmeden bi govayı atıyo elinden, goşa goşa geliyo. Adam bôle bi anda ışık olmuş dede, aynı sakallı, beyaz kıyafetli. Böyle, diyo titriyo, diyo yāni şeysi, diyo; yāni hayal gibi görmüş. Eve geri git, demiş. O köşede oturuyomuş. Eve geri git, demiş. O anda bırakıveriyo, atıyo, eve geliyo. Epey bi oraya gidemediydi o. (KK145)

1394. EFSANE:

Dedeye vardım, üsdüne oturdum bôle yaslandım. Ortaokul bire gidiyom zandedēsem. Ayāma bi şey geliyo bôle, deyiyo bôle. “Pişşst!” diyo, kedi mi var, diyom bôle. Sürtünüyo bôle resmen sanki. Bakıyom yok. Yā dā hālā şey ediyom, kedi sürtünüyo. Bakıyom, kedi yok. Dede git, diyomuş bana, öyle dediler. (KK352)

1395. EFSANE:

Sultan Abanın Ayhan ava gidiyomuuuş. Ava gidēken haşaş deresinin orda bi ses duyarımış çocuk. O sesi sen de duyuyoñ mu, deye çocuğuna sormuş. O da ben ses filan duymuyon, demiş. Yav burda bi ses vā, demiş, korkmuş. Beyaz çarşafli, deyo; gocaman bi adam garşıma dikeldi, deyo. Annatıveriyo. Gözümünen gördüm, diyo. Daha bi dā orlara gitmedim, diyo. Tek kendi görmüş. Señ de görüyoñ mu,

diyomuş; çocuk da varımış yanında. Ertesi gün o çocuk deyomuş ku “Baba ava gitmiceñ mi?” “Len ben ava gitmicen gāli.” Ama gece gidiyo mu, gece gitdiği için. O hayalet çağırmiş mı, ne yapmış? Annatdı da orasını pek annamadım. Ama ben nası gaçıyom, deyo yā; korkudan, deyo adam. (KK199)

1396. EFSANE:

Bi deee anam rāmetlikden bi şey annatıveren. Bizim goyunlarımız vardı. Goyun köpekleri, af buyur ginee, özür dileyen, o goyun köpeklerine hér gün yal verilir. Eviñ îsannarından hiş kimse ilgilenméyo köpeklerinen. Anam rāmetlik ilgilenirdi o köpeklerinen. Anam, her gün, bi havta - on gün; der, o zamanıñ demir parasınnan, der; o köpekleri yalladım için, der; her gün o parayı ben buldum, deyveresiye gadak, der. Her gün o köpeklere yalı veriken çanaanı yıkamıya kaldırdığım zaman, çanaan altında buluyodum, derdi. Ama bunu annadıverdim, derdi; o parayı bi daa bulamadım, derdi. (KK199)

1397. EFSANE:

Makmıle Aba Rāmetlik vefat etdi. O an orıya gitmek isdedim. Nejbülgil beni bekleceklē, dedim. Nejbül’ün haberi yok. İnan bak, bunu yaşadım. Biraz burdaaaa eşime de yalan söyledim. Nejbül’ün haberi yok. Bene de güvendiği için eşim tamam o zaman dedi, git hadi dedi. bakdım ışıkları kapalı. Orıya gidēken ışıkları kapalı. Yolda bekliyon, araba gelecek diye. Bi bakdım şöyle arkama bi kölge geldi, Nejbül arkamda. Yāni bunu yaşadım.

Çok isdedim. O gün orda okuma vā. Bi arkadeşlē toplencez. Oraya isdeyon. Nejbül beni getiri, Nejbül beni götürü. Nejbül vā yanımda, korkma sen, dedim. Nejbül arkamda belirdi. Allah onu yanıma yolladı. (KK199)

1398. EFSANE:

Çöp toplayan kadın, benim annemi rāmetliyi çok severdi. Annem öldü. “Gönül, anneñ dedi ki bana,” dedi, “Git eviñ önündeki nar ağacından bana nar geti dedi.” dedi. Ben de bizim evin önünde nar ağacı yok ki, dedim. Varmış dedi, ordan nar alceñ, dedi. Yā yok, dedim. Gitdim, eviñ önünde nar var, ağacı hah. Meyvesini annem isdemiş. O kadına demiş ki ondan nar yi, getir. Ben o nar ağacını

bilmiyodum. Varmış. Yâni gadına deli diye şey yapıyolar; ama her şeyi biliyodu. (KK145)

1399. EFSANE:

Benim annem râmetlik de Cuma gün çamaşır yıkamak yaramaz bize, derdi. Ben de gençkızım. Eviñ önüne gazan yaktık. Gızım, dedi; böyün yakma, yarın yıkıyam, dedi. Anne, dedim; yıkäyverem, noolcek? Gazanı vurduk. Ben hiç görmediydim öyle şey. Gazan burda yanıyo. İlerde çamaşır yıkıcez, yerimiz hazır. Onuñ ilerisinde çamaşırılâ yeşil yeşil, annemiñ şalvarınıñ yandımı gördüm ben. Meselâ nası kaydı orıya ateş? Yeşil yeşil yandı. (KK145)

1400. EFSANE:

Yengemiñ gelini camıñ önünde akşamüsdü bôle dışarı bakıyo. Dışarı bakarken bizim evin üsdünde yedi sekiz tâne ışığıñ döne döne indiğini, bi anda geri dönüp... Acabâ araba farı cama yansıma mı yapıyo deye tekrâ bakıyo. Yok. Yedi tâne ışığıñ döne döne döne döne inip, bi bütün olup bizim kapınıñ önüne indiğini görmüş. Tam kapınıñ önüne... Korkusundan evden çıkamamış. Ertesi gün annatdı. (KK145)

1401. EFSANE:

Bak bi de şu tecrübemi unutmam ben bi dene. Böyle guyuya, suya gitdim ben. Sudan gelirkene bizim arkamızda bi Ayşe deye bi kadın vâ. Bakdım o hôle yüzüme garşı geldi. Öküzleri önüne gatmış, o da suya gidiyo. Ben de suydan geliyon şôle. Mēri çocuğ uyuyo evde, bakıvé, der gibi geldi, benim gulaama onuñ sesi geldi.

Geldim eve desdileri endirdim. İçimde bi evdikleme vâ. Hemen goşa goşa varıyodum. Onnarıñ evinnen bizim evin arasında bi ev dâ vâ. O eviñ yanna vādım. Çocuğuş bi çığırışı vâ, bi çığırıyo, bi çığırıyo. Seyirdim vādıydım... Zabayı da yakmış. Çocuğu da gıyına yatırmış. Esgiden o gil keçelē vâ, o keçeylen de belemiş. Çocuğu şırıya minderiñ üsdüne yatırmış, gitmiş. Çocug bi de yüz aşşâ gelmiş. Zobadan yanna dönmüş. Bi de eliniñ ucu değmiş zabayı gısgırmızı eliniñ ucu gabarmış çocuğuş. Varmasam eyē bak çocuğuş... Yanıp çıkıp gitcemişmiş. Anası gitdi dâ bi saatlik yere suya. Cenāb-ı Allah onu bana nādım mi etdi bilmiyon. O çocuğu gucakladım aldım geldim ben. Neden sōna gāli gelmiş. Çıkdı, geldi. A gız

benim çocuğu siz mi götürdünüz? Benim çocuk yog evde. Dedim sen bene çocuğu bakivé gı dediņ mi gı, dedim. Yooo dedi. Annatdım gāli. “Allaaaah!” dedi. Gız, dedi; ben gelesiye kakmaz bu, dediydim, dedi. Buna cannı olarak kendim tanığındır hani, çocuğun Şeysini... (KK261)

1402. EFSANE:

Ali Dedem sabanla çift sürüyomuş. Arkasından ciziye buğdey akıyomuş. Tohum kendi kendine saçılıp geliyomuş. (KK323)

1403. EFSANE:

Anamıņ çocū olmamış. Annem anlatıyo. Anamıņ çocū olmamış. Kışla Dedesinde annem girmiş, orda su gelmiş bōle annem girince. Annemden sōna başka bi kadın giriyo, suyu çekiliyo. Bōyle bi efsane... (KK26)

1404. EFSANE:

Dede dēy garşı. Eytıyarlā geliyomuş, orda namaz gılıyomuş. Buraya da geliyolāmış. Orda bi yer vā ya, bi de benim eviņ yanında vā. Orda namaz gılıyomuş bi eytiyar gadın, ona görünüyolāmış. Bize filan gelirdi, anamıņ yanına. O zamandan biliyom ben hani, git. İki erkek namaz gılıyomuş. Gadına görünüyolāmış. Hoppalı Ebe diyolādı eveli, Gıraņ Köylüydü o. O, ni gadā Şehit vāsa sabā gadā geziyomuş. Elinde bi fener, ya fenersiz... Bōlelikce hani benim bildiğim gadar... (KK396)

1405. EFSANE:

Bana deyo ku biri, gine elinde tesbik vā, Şurda da üç ceez gine sakal vā. Baņa deyo ku gızım ne sıkılıyon? Sen, deyo; bak, deyo; sana, deyo; bi Őartınan bi Şey göstēcen, deyo. Sōlemesi ayıp biz de buraya ufak tuvālete gidēdik. Buraya, deyo; biriņiz de, deyo; bu Őartınan tuvalete girmecēseniz, deo. Őōle açıyo da Őōle küpü gösderivēyo bana, küpü. Eveli ben safıdım da her Şey görünüyodu. Hindi bu (eşini kastederek) beni cinlendirdi acık. (KK389)

1406. EFSANE:

Şindi bi gadın bizim burdan, dayımızıņ anası mı oluyo ne oluyo işde. Yolmāya gidiyomuş. Elliği varımış. Etmiş ekmeğini, aşını guymuş. Kapıdan çıkı... Yola çıkāken bi isdeğici gelmiş. Demiş gi bi bana bi Şey vē, demiş. O da ben

gidiyon, demiş. Vēmemiş ona. Gadının burasında, boynunda bi işey çıkmış, çiban çıkmış. O, onu öldürmüş. (KK425)

1407. EFSANE:

Gurşunū Tomatiz Amca deriz, benim adamıñ dayısıydı, o dökēdī. Bizim Duran bir hafta sekāretde (ölümcül hastalık, ölüm döşeği) durdu. O gurşun dökdü, tihi tihi deye kakdı. (KK196)

1408. EFSANE:

Bak benim gayın var, babasının adı Üseyin'di, adam travik kazasında öldü. Bu adam... Ben asgerden gelince laf etdiler, gomşular, köylüler. Bizim gabirlik bu tarafda. Adam elinde fener buriya gelirmiş evine, burdan geri gidermiş. Üseyin Aga dediler buna yāni. Amma adam apdesli namazlı bi adamdı. Ölüyü de mezardan geliyi, diyiler. Sadece feneri görüyo millet. Ondan sonra çok sürmedi, kesildi o, o ışık kesildi. (KK422)

1409. EFSANE:

Benim eltim varıdı öğretmen. Rāmetlik öldü şindi. Gediklē köyünde öğretmenlik yapıyodu. Gadınıñ birisi ölmüş, kaldırmışlā cenāzesini. Sōna nası olduğsa geri dirilmiş. Gadınıñ ellerinne, yüzleri yanıgımış. Kendi ağzından duydum ben. Gızımız ben kendim gördüm, derdi. Ellerinne, yüzleri yanığıdı, derdi. Meselā, atıyom biz un alırdık, ekmeğ alır, bi şeylē ödünc alırız. Senden şuuu ekmeği aldığsam bunu geri veresiye alırız. Yapınca ben de sana vēcen. Onnar ôle yapınca geri gelmişlē. Soruyolarımış gadına. Gocasına da demiş bana hişbi şey sorma, demiş. Yalınız önceden alıyomuş, veriyomuş. “Gomşu banaaaa bi tas un vē! Gomşu banaaaa bi tas bulgur vē!” diyene gidip gösderiveriyomuş. “Aha burda, al.” deyomuş. Götürüyomuş. Getirince de getirdim, diyomuş. Aldığıñ yere go, déyomuş. Ondan sōna hiç elini değirmemiş. Yāni yüzde yüz, diyolā; ödünc alıp vēmeden yanmış, diyolā. Yāni kadın ölmeden yanmış. Eltim de yanık yelerini gōmüş. Böyle bi şeyler olmuş yāni. (KK327)

1410. EFSANE:

Bizim gız annadıyi. Bi yerden bi yere nişan dakmıya gidiyilermiş. Néyse eşşeğinen, sırtınnan, başınnan giderkene bi mezer gıyına oturduk dermiş gadınnar. Bi

ses geliyi mezerden; emme bôle bağıryi bi... Yav bu ses nedir diye varmışlar, bi mezer. Yeni bi gelin ölmüş. Mezere gomuşlar. Köylüler eve gitmiş. O nişancılar da varyi onu ordan deşeleyip çıkaryi. Neyise bu arada da aşam ezeni olüyü. Ee seniñ eviñ nere? Aa şura. Neyise o götürdükleri sırtlardan geline keydirmişler. Nere seniñ eviñ? Aha hura. Varyılar. Onnar da yas edip ağlayp durularmış. Başınız sağ olsun. Nooldu? Bizi musafir alır mısınız? Alırız. Bizim de, demişler yeni gelinimiz öldü. “Gene de alalım sizi musavir.” dedi, diyi. Emme bu olmuş esasdan gı. Ordan diyi gelini diyi içeri gatmışlar, hani galbi durmuşumuş geliniñ. Gāri bi sevinmişler, bi sevinmişler... Orda görenner, diyi; bizim kız laf ediveriyi bize, diyi. (KK214)

1411. EFSANE:

Şurda Zahman köyü var. Kişi öldüğü zaman çenesini çekerlerimiş. Adam ölmüş, soğuk odaya yatırıyorlar, ölü. Adam bi müddet sonra kendi kendine canlanmış orda. Öbür odada da kalabalık bi grup, bütün akrabaları yas tutarlarımış. Adam o boynunda çenesine çekilmiş şeyle içeri bir giriyo, kapıyı bi açıyo, bütün herkes bi köşeye yığılıyo. Kimse benle ilgilenmeo, demiş; gözden çıkardılā heralde. Ondan sonra gitmiş tekrā yatmış, bu sefer ölmüş. (KK311) ve (KK326)

3.4. AŞK EFSANELERİ

1412. EFSANE:

Şindi bi Garagoyun’u añnadıviren. Yörüğüñ birisi bi çoban dutuyo. Çoban da genş bi garip çocuğumuş. Gözü kör bi anası varımış çobanıñ. Fakat ağanıñ üç yüz, beş yüz goyunu varımış, sağmaya gidelerimiş. Her gün gelinnē giderimiş, bi gün de gız atına gidiyo. Oğlanı orda görüşün oğlana gız vuruluyo hemen, görüşün. Gız gidiyo oğlana yemek götürmeye. Orda bunnā annaşıyo. Babama dñjür yolla, ben sene vācan deyo. Tamam deyo olan. Annesine deyo ku anne git beye söyle, deyo; ben onuñ gızını alcan. Len ölüm etme, bi gözü kör gariya gız mı verilir? Gitceñ anne, deyo.

Gidiyo. Şimdiii yavrum orda anası varyıyo ağaya deyo ku ağam, Allağ’ın emri, Peygamber’iñ gavli üzere deyo seniñ gızını benim oğlana Allah rızası için deyo veri misin? Dñjürün deyo. Olmaz, deyo. Ben, deyo; bi, deyo köylü parçasınıñ oğluna,

deyo; kör gariya, deyo; gız mı verin, déyo. “Noldu ana?” deyo. Böyle böyle, deyo. Tamam ana, déyo. Yine gideriz. Yok, ben gitmem oğlum. Ana gitceñ, déyo. Üş beş gün sōna bi dā yollayo anasını. Diyo ku ağa “Bak,” deyo, “gadin oğluña söyle,” deyo, “goyuna üş gün duz vēceg.” deyo, “Goyun,” deyo, “çaydan su içmeden geçēse,” déyo “gızımı vēdim gitdi.” deyo. “Eyē geşmezse kellesini alcan.” deyo.

Ağlaya ağlaya geri geliyo gāri yazık. Yavrım deyo bōle bōle dedi ağa. Ondan golay ne vā ana yā deyo. Ben gaval çalıyon, ben gavalla o goyuna su içermem, deyo. Üş gün goyuna duz veririmiş adam. Oğlan gāli atik... Yörü de gara goyunum meleme, seniñ guzuñ bendedir. Çifte gözəl sevsem gözlerim sendedir. Meleme gara goyunum, meleme, akciğerlerimi deleme deye bōle gavala söyletiririmmiş oğlan. Gitdiğiy yollara çümenner diken, ak mermer daşlara duzlarıñ eken, kellemi alcag gara goyunum, işme suları deyo bōle gavalla söyleyo.

Üş gün goyunu duzlayolā, su vermeyolā. Ağaniñ deyo çaya enceg. Herkez, o yörüg obası gelmiş, otumuş herkez. Bakam goyun suyu işceg mi? Oğlan şindi şōle almış gavalı bak. Goyunu üğüne almış. Goyunu arkasından geliyo, bu da gaval, bōle gelirmiş oğlan bak gaval çala çala. Tam çaya geliyo. Goyveyo adam goyunu. Goyunuñ hepisi geçiyo. Gara goyun varımış içinde bi dene gelip şap şap suya ayaklarını vuruyo. Tekrā bi dā gidiyo şōle gara goyun, bi dā geliyo, bi dā şap şap vuruyo. Oğlan “Meleme gara goyun, meleme, seniñ guzuñ bende, çifte gözəl sevsem gözlerim sende gara goyunum, kellem gitceg, işme suyu.” deyo gavalda. Gara goyun tekrā bi dā geliyo, bi dā çarpıyo. Üçüncüde dur oğlum, déyo. Duruyo. Bu gızı sana vēcen, deyo. Yalnız bu gara goyun neden ayāni çarpdı, onu deyvē bene, déyo. Ağam beni öldürüsün. Öldürmēcen, gızımı vēcen. Yalnız bunun gerçeğini söyle, deyo. Oğlannarıñ dövē, deyo. Hayır, ben ağaysam bu oba benim emrimde, déyo. Oba da biñnerce oba... Tekirā bi dā deyo. “Öldürüsün.” Hayır, deyo. “Gızımı vēcen, bu gız seniñ.” deyo. “Yalnız gara goyun neden çarpıyo?” déyo. Ne deyo biliyoñ mu? Seniñ gız, deyo bene yemek getdiğinde goyunları sağākana, deyo; biz de dilleşdiydi, deyo; seniñ gızına, gara goyun da gōdüydü. Deyvēcen, deye onu gonusuyo, deyo gara goyun. Hadi ölüm, deyo; sırtını sığazlayo, benim gızım sene helal olsun, deyo. Bak gara goyun dāvāsı burda bitiyo gızım. (KK169)

1413. EFSANE:

Zamanın birinde bi tâne kız yaşıyomuş, genç bi kız. Bi oğlana âşıkmiş. Ailesi başka birine vermek istemiş. O vermek isdedikleri oğlan da kıza âşıkmiş. Kız evlenmek istemiyo. Çok zorluklar geçiyo arada falan. Ayşe gelin adı... Sonra bu isdeyip de kız evlenmediği için adam, kızı vuruyo. Kız ölüyo. Mezarına gelinlikler filan konuyo. Bi rivayete göre kendi kavuşamadığı için kavuşanlara yardım edermiş. Ruhu... Bilmiyorum benim duyuşuma hani... Orda gelinlikle gezdiğini görenler olmuş. Kuyucak'ta olmuş, tam bizim orda bi çeşme var, onun orda olmuş. Sevdığı alamadığı için, kız evlenmicem, dedii için vurmuş. Kızın ruhu da kendi sevdiğine kavuşamadığı için kavuşanlara yardım ediyomuş. Bana da küçükken ananem anlatırdı. Küçükken sürekli dinlediğim için aklımda kalmış. (KK303)

1414. EFSANE:

Ali ile Kezban'ın hikâyesi anlatılır Uşak'ta. Ali bir çobandır. Kezban da ağanın kızıdır. Bunlar bir vesileyle mutlaka bi köyde o zamanki nüfusa göre de köy nüfusu ufak olduğundan tanışmışlar, görüşmüşler, birbirlerini sevmişler. Bu İtecik Dağı eteklerinde olduğu söylenir. Yâni şu anki Eskisaray ve İlyaslı civarında. Bu Kezban'a âşık olan Ali, annesini gönderir kızı istemek için. Tabii her zamanki hikâyelerde olduğu gibi ağa der ki "Siz kendi haddinizi bilin. Ben yükseklerde uçuyorum, yükseklerdeyim. Sizin de yükseklerde olmanız lazım ki benim kızı isdersiniz." deye kızı vermez. Fakat Kezban'la Ali kaçarlar. Kaçarlar; ancak sabaha karşı ağanın adamları tarafından maalesef ikisi de infaz edilir, öldürülür. Bu, dilden dile, kuşaktan kuşağa Uşak'ta anlatılan bi efsânedir. (KK255)

1415. EFSANE:

Tabi Mecnun, âşık oluyo. İsmi üsdünde Mecnun... Leylâ'm, Leylâ'm! Bi yêleri gözü gômöyo. Biri de namaz gılıyo. Adam tâ ilerden geçiyo. Burda namaz gılıyo, öteki "Leylâ'm, Leylâ'm!" Geçiyo. Hemen goşuyo. "Len adam!" diyo. Sen, ben namaz gılıyom. Niye benim önümden geçdin, deyo. Adam, sen namaz gılmoyon ku, deyo. "Neden?" Ben, deyo; Leylâ'mın aşğından seni gômedim, deyo. E, sen peki Cenâb-ı Allah'ın aşkısınna beni nêde görüyon, diyo. (KK182)

1416. EFSANE:

Dedem çok anlatır. Aklımda kalan, sevdiğim bi hikâye: Mecnun'a sormuşlar "Neden Leyla'yı kaçırmıyosun? Neden bu kadar bekliyorsun?" Mecnun da demiş ki "Ya!" demiş "Başkalarının kalbini kırıcım. Ya o kalpte Leyla varsa?" demiş. (KK262)

1417. EFSANE:

Sevdiği, derdi; gavalı çalākan çalākan, derdi ebem rāmetlik, onuuu gaybedince gavalı dayamış da orda galmış, dayanmış galmış (kıımıldayamamış, ölmüş anlamında), derdi. Gaval da gayıbolmuş, o da dertlenmiş ya, derdi ebem rāmetlik. (KK199)

SONUÇ

Toplumsal hafızayı yansıtan, kültür haritasının her kesiminde yer edinen ve mitolojik dönemden günümüze tarihin her devrinden izler taşıyan efsanelerin değeri, modern çağın getirdiği değişim neticesinde yadsınmaya başlamıştır.

Günümüzde sosyal medyanın adındaki ‘sosyal’ ibaresinin aksine insanları bireyselleştirmesi ve hatta yalnızlaştırması paradoksu neticesinde; kalabalık sohbet ortamlarında daha az toplanılmaktadır. Efsane icra bağlamlarını doğrudan etkileyen bu olumsuz sonucun oluşumunda; köy ve şehir ayrımının gitgide silinmeye başlamasının, efsane anlatımının bir zamanlar yaygın olduğu köy odalarına duyulan ihtiyacın ulaşım rahatlığı ve otel sayısının artması gibi nedenlerle ortadan kalkmasının, insanların hep bir yerlere yetişme telaşı içinde bulunmaları ve şehirdeki yoğun iş yaşamı sebebiyle kendilerini sürekli yorgun ve bitkin hissetmelerinin, çevredeki teknolojik uyaranların fazla olmasının, bilgiye erişimin çok kısa sürede ve kolay gerçekleşebilmesinin ve birkaç neslin bir arada yaşadığı büyük ailelerden çekirdek ailelere geçişin de etkisi büyüktür. Kalabalık sohbet ortamlarından uzaklaşma, diğer sözlü kültür ürünleri gibi efsanelerin de eskiye oranla daha az anlatılmasına yol açmıştır. Bizi bu tez çalışmasını yapmaya iten neden de efsanelerin unutulmaya yüz tutması endişesidir.

Bu çıkış noktasından başladığımız tez çalışmamız kapsamında derlediğimiz Uşak efsanelerinden ve incelediğimiz araştırmalardan yola çıkarak efsane türü tanımlanmış ve türün özellikleri 14 maddede bir araya getirilmiştir. Efsanenin en çok tartışılmış özelliklerinden biri olan inanılma özelliğinin kesin olmadığı, günümüzde efsanelere inanılabilirliğin halk arasında gitgide azaldığı, o nedenle efsanelere anlatan ve dinleyen tarafından her zaman değil de genellikle inanıldığı vurgulanmıştır.

Efsanelerin; mitlere, dinî metinlere veya gerçek olaylara dayanabildiği; bunlara ek olarak masal, destan, halk hikâyesi gibi farklı edebî anlatı türlerinin zamanla form değiştirerek efsaneye dönüşebildiği tespit edilmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda efsanelerin ana oluşum gayesinin toplumsal belleği diri tutmak olduğu kanaatine varılmıştır. Efsanelerin oluşum nedenlerinden birinin de insanın doğayı, çevresindeki varlıkları, hayatı ve kendini anlamlandırma

çabası olduğu; ayrıca yeni kuşaklara ders, öğüt ve fikirlerin iletilmesi amacıyla efsanelerin araç olarak da kullanılabildiği görülmüştür.

Tezimizin araştırma sahası olarak seçilen Uşak'ta efsane sözcüğünün genellikle mecaz anlamlarıyla kullandığı; efsane terimi yerine ise atalar sözü, rivâyet, söylenti, söylence, tevatür, tavatır, tavâtır, talvatır, tavlâtır, hekaye, hikâye, hikâye, eskilerin hikâyesi, eskiler, eskilerin sözü, söz, eski zaman hikâyesi, evelikinin hekayesi, masal, mesel, darb-ı mesel, deyim, laf, sanı laf, geçmiş laf, eski laf, süregelme laf gibi adlar kullanıldığı tespit edilmiştir.

Uşak efsaneleri, icra bağlamlarında derlendikleri için yakın dönem halk bilimi teorilerinden biri olan Performans Kuramından yararlanılarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme; bize Uşak efsanelerinin yaratım ve aktarımında icracı, dinleyici, icra mekânı ve zamanının icra edilen anlatıyı etkileyen önemli faktörler olduğunu göstermiştir. Efsaneler, sözlü kültür ortamında meydana geldikleri ve yine bu ortamda aktarıldıkları için sözlü kültür ortamına ait tüm özellikler efsaneleri de etkilemektedir. Bağlam değiştikçe metnin icrasının da değişiyor olması onu biricik ve orijinal kılmaktadır.

Alan araştırmamız sırasında tespit ettiğimiz bazı memoratlar haricindeki tüm efsaneler, aktarım bağlamında derlenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Çalışmamızın arşivini oluşturan bu efsanelerin yaratım bağlamları hakkında ise çıkarımlarda bulunmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak efsanelerin çoğunun yaratım bağlamlarının ve ilk formlarının kesin olarak tespitinin zor, hatta neredeyse imkânsız olduğu kanaatine varılmıştır.

Yaptığımız başka bir tespit de din büyükleriyle ilgili efsanelere il ve ilçe merkezlerinden çok köylerde rastlandığıdır. Bekleneceği üzere anlatıcıların eğitim seviyesi arttıkça dinleyerek öğrendiği efsaneler yanında okuyarak öğrendiklerini de anlatma eğilimi artmaktadır. Benzer şekilde kaynak kişilerin eğitim ve hayatı sorgulama seviyesi arttıkça anlattığı efsanelere inanma oranı da azalmaktadır. Uşak'ta şehir merkezinden uzaklaştıkça özellikle dağ köylerinde, anlatılan efsanelere anlatıcının inanma, sahip çıkma, benimseme ve içselleştirme olasılığı, istisna köyler ve anlatıcılar olmakla birlikte, çoğalmaktadır. Bu durum; bakış açısıyla, yetiştiriliş tarzıyla, dinî-mistik yapıyla, coğrafi şartlarla, yaşam koşullarıyla, köy odalarının sayısı vb. nedenlerle ilgilidir.

Uşak'ta hemen her yaştan insan efsane anlatabilmektedir. Kaynak kişilerimiz arasında on dört yaşından yüz yaşına kadar çok çeşitli yaşlarda kişiler bulunmaktadır; ancak görüşülen 439 kaynak kişiden 340'ı 50 yaş üstüdür. Özellikle köylerde halk tarafından kaynak kişi olarak güngörmüş diye tabir ettikleri köyün en yaşlılarına yönlendirilmemiz buradaki en büyük etkendir. Bunun yanında en çok efsane de orta yaş grubundan derlenmiştir. En çok 22 kişiyle Uşak il merkezinden kaynak kişiye ulaşılmıştır. Köyler içinde ise Ortabağ köyü başı çekmiş, bu köyden 12 kaynak kişiyle görüşülmüştür. Uşak'ta efsane anlatıcıları hem kadınlar hem erkeklerdir. Tezimizde 439 kaynak kişiden 243'ü kadındır. Kadın anlatıcıların sayısının erkek anlatıcılara oranla nispeten fazla oluşu, derleyici olarak bizim özellikle köylerde kadın anlatıcılarla daha çabuk ve kolay iletişime geçebilmemizden kaynaklanmaktadır. Gözlemlerimize göre dinî veya mistik efsaneler ile memoraları kadınlar nispeten daha çok anlatmaktadır. Kadınların erkeklere oranla bu tür efsanelere daha çok inandığı da dikkatimizi çekmiştir. Kaynak kişilerimizin öğrenim durumuna baktığımızda her seviyeden öğrenim durumu ile karşılaşılma beraber büyük çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu saptanmıştır. Tüm bu verilerden yola çıkarak Uşak'ta efsanelerin özel bir icracı grubunun olmadığı, her kesimden insan tarafından efsane anlatılabildiği saptanmıştır.

Kaynak kişilerin çoğu anlatıyı büyüklerinden, atalarından, eskilerden, annesinden, babasından ya da başka bir akrabasından duyduğunu dile getirerek efsane anlatmıştır. Efsaneler çok çeşitli mecralardan duyulabilmektedir ve kadınların efsane aktarıcılığı ile erkeklerinki arasında kadınların lehine az bir fark vardır. Arada aşırı derece fark olmaması, efsaneyi kadınların tekelinde görmemek gerektiğinin bir kanıtı olsa gerektir. Efsanelerin (kadın ya da erkek) büyükler tarafından çocuklara ya da gençlere yeri geldikçe özellikle de eğitim amacıyla anlatıldığı tespit edilmiştir. Efsaneler, her koşulda anlatılan metinler değildir. Bir efsanenin anlatılabilmesi için o efsane ile ilgili bir olay yaşanması ya da anlatımını gerektiren bir durum hâsıl olması gerekir.

Uşak'ta efsanenin belli bir icra ortamı da tabu olduğu mekân da bulunmamaktadır, efsanenin anlatılabilmesi için bir anlatıcı ve en az bir dinleyici bulunması yeterlidir; bu koşulların karşılandığı her yerde efsane anlatılabilmektedir. Günümüzde hâli hazırda efsane anlatma geleneğinin canlı olduğu görülse de eskiye oranla azaldığı kaynak kişilerimiz tarafından dile getirilmiştir. Eskiden özellikle köy

odalarında yoğun biçimde efsane anlatıldığı, köy odalarının azalmasıyla birlikte bu bağlamın yok olmaya yüz tuttuğu tespit edilmiştir.

Uşak'ta efsane bağlamı ile ilgili yapılan başka bir tespit de anlatıcının; anlatısını dinleyici ya da dinleyicilere göre reforme edebilmesi, onlar yüzünden kesebilmesi ya da sonlandırabilmesidir. Bir diğeri de kaynak kişinin dinleyiciyi ya da dinleyicileri tanınmasının onu rahatlattığı ve kaynak kişinin efsane anlatma isteğini artırdığı yönündedir. Anlatıcı; özellikle kendi evinde, tanıdığı ve güvendiği kişilerin yanında daha huzurlu ve kendinden emin bir şekilde icrada bulunabilmektedir.

İcra bağlamında anlatıcının özellikleri, anlatı yeri, zamanı, derleyici ve dinleyiciler gibi pek çok unsur anlatıyı etkilemekte hatta yeniden şekillendirmektedir. Böylece efsanenin her anlatılışında yeni ve özel bir metin ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de aslında efsane, her icrasında yeniden yaratılır tespitinde bulunulmuştur.

Çalışmamız kapsamında ağız özelliklerine uygun olarak yazıya geçirilen Uşak efsaneleri şekil ve içerik özellikleri bakımından tahlil edilmiştir. Bu kapsamda görülmüştür ki Uşak efsanelerinin de tıpkı diğer yöre efsanelerinde olduğu gibi sabit şekil özellikleri yoktur. Genel itibarıyla açık, içten, duru, akıcı bir anlatım ve yalın bir dil kullanılan Uşak efsanelerinde; anlatıcının eğitim durumuna, anlatım becerisine ve üslubuna göre yer yer edebî sanatlara da başvurulabilmektedir.

İncelediğimiz efsanelerde genelgeçer formellerle ve kalıp ifadelerle karşılaşmamıştır. Ayrıca hiçbir efsanede tekerleme bölümüne de rastlanmamıştır. Anlatıdan çıkarılacak dersin de genellikle metinde zikredilmediği, dinleyiciye bırakıldığı görülmüştür. Bu bağlamda Uşak efsanelerinin belli bir şeklinin olmadığı söylenebilir. Çalışmamızdan elde ettiğimiz veriler ışığında anlaşılmaktadır ki efsanenin şekil özelliklerini belirleyen temel unsur icra bağlamıdır. Dinleyici / dinleyiciler, anlatıcı, anlatının gerçekleştiği toplum, ortam ve dönem şekil özelliklerinin oluşumunda etkindir.

Uşak iline bağlı toplam 120 yörede yürütülen derleme faaliyeti sonucunda 1417 efsane metnine ulaşılmış, ulaşılan metinler; konularına göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada ilk konu yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsaneleri olarak belirlenmiştir. İkinci konu gelecek ile ilgili efsaneler, üçüncüsü de dinî / mistik

efsaneler ve memoratlardır. Son konu ise aşk efsaneleridir. Metinlerin sıralanması da bu konu tasnifine uygun olarak yapılmıştır.

İncelememiz sonunda görülmüştür ki Uşak efsaneleri içinde en yaygın konu başlığı dinî ve mistik kişi, olay veya mekânlarla ilgili olanlardır. Memoratlar, tezimiz kapsamında dinî / mistik efsaneler bölümü içinde incelenmiştir ve hem bu bölümün hem de tezimizin en geniş konu sınıfını oluşturmuştur. Memoratlar; zamanla ilk anlatanının ve ondan dinleyenin unutulması sonucunda halkın ortak anlatısı hâline gelebilmekte, tamamen efsane formuna dönüşebilmektedir. O nedenle memoratlar, çalışmamız kapsamında efsanelerin konu bakımından alt grubu olarak kabul edilmiştir.

Uşak'ta tespit edebildiğimiz ikinci yaygın konu, kutsal ve mistik mekânlarla ilgili olanlardır. Bu konu da dinî / mistik efsaneler ve memoratlar bölümü içinde ele alınmıştır. Üçüncü yaygın konu ise adlandırmadır. Bunlar içinde de köy adları ile ilgili olanlar en büyük yekûnu tutmaktadır. Adlandırma temalı efsaneler, çalışmamız kapsamında yaratılış, oluşum ve dönüşüm efsanelerinin alt başlıklarından biri olarak ele alınmıştır. Daha sonraki yaygın efsaneler sırasıyla ritüeller ve inanmalar ile ilgili efsaneler, veliler / dinî kişiler ile ilgili efsaneler, hayvanlar ile ilgili efsaneler ve yeryüzü şekilleri ile ilgili efsanelerdir.

Uşak efsanelerinin konularına göre dağılımına baktığımızda Uşak'ta olağandışı, mistik olaylara merak duyulduğunu; dinî inanca, geleneksel uygulama ve pratiklere önem verildiğini tespit etmek mümkündür. Ortaya çıkan sonuçta Uşak'ta kırsal kesimde yaşamın ve hayvancılıkla geçimin yaygın olmasının, doğayla iç içeliğin etkisi gözlemlenmektedir.

Sadece bir metin tespit edebildiğimiz evren / yaratıcı ile ilgili efsaneler, hâliyle hakkında en az efsane derlenen kategori olmuştur. Bu durumu, derleme faaliyetinde bulunduğumuz günümüz şartlarında mitolojik dönemden uzaklaşmış olmasına bağlamak mümkündür. Ancak yine de böyle bir metnin tespiti, mitik dönemin izlerinin efsanelerden silinmediğinin bir kanıtı olsa gerekir.

Uşak efsanelerinde yer alan motiflerin, Tarihî-Coğrafi Fin Kuramına mensup Stith Thompson tarafından hazırlanan "Motif Index of Folk Literature" (Halk Edebiyatının Motif İndeksi) adlı çalışmaya göre analiz edilmesi neticesinde söz

konusu efsanelerin motif yapısının çok renkli olduğu görülmüş ve bu efsanelerde Motif Index'te bulunan ana başlıkların tamamına uygun motiflerle karşılaşılmıştır. Tespit edilebilen alt başlıkların her birine de birer örnek verilmiştir.

Motiflerin ana başlıkları içinde en yaygınları; olağanüstülüklerle ilgili olanlar, dinle ilgili olanlar, mükâfat ve cezalarla ilgili olanlar ve sihirle ilgili olanlardır. Uşak efsanelerinde en sık görülen motiflerden biri dönüşümdür, özellikle de kuşa ve taşa dönme motifleri ile karşılaşılmıştır. Kuşa dönme motifi daha çok hayvanlarla ilgili efsaneler konu başlığı altında incelediğimiz yusufçuk kuşu (kumru) efsanelerinde karşımıza çıkmaktadır, taşa dönme motifine ise çoğunlukla dağların ve kayaların oluşumu ile ilgili efsanelerde rastlanmaktadır. Motifler içinde en az yoğunlukta olanlar ise mizahla ilgili olanlar ve hayatın tabiatı ile ilgili olanlar şeklinde karşımıza çıkmıştır.

Uşak efsanelerinin motif yapısı ile ilgili sonucun daha çok efsanelerin içeriği ile bağlantılı olduğu düşünülmüştür. Mizahi unsurlar, halk bilimi ürünleri içerisinde efsaneden çok fıkra, köy seyirlik oyunları, tekerleme gibi türlerde karşımıza çıkmaktadır. Uşak efsanelerinde mizahla ilgili motiflerin az sayıda olması, bu yönüyle şaşırtıcı değildir. Hikâyelere oranla efsanelerin olağanüstü ve olağandışı durumları daha sık konu edinmesi onların motif yapılarını da şekillendirmektedir. Sonuç itibariyle Uşak efsanelerinde hayatın gerçeklerinden çok olağanüstülüklerle, büyüyle, form değiştirmekle, mucize veya keramet sonucu ödüllendirilmekle yahut cezalandırılmakla, anormal durum ve varlıklarla ilgili motiflere rastlanması; efsanenin genel özelliklerinden kaynaklanmaktadır, sonucuna varılmıştır.

Uşak efsaneleri, tez çalışmamız kapsamında Bascom'un İşlevsel Kuramına göre incelenmiştir. Bu incelemenin sonuçları şu şekilde sıralanabilir: Uşak'ta geçmiş yıllarda, kitle iletişim araçlarının bu derece yaygınlaşmadığı dönemde, özellikle uzun kış gecelerinde köy odalarında toplanan yöre halkı tarafından efsaneler; hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme maksadıyla icra edilmiştir. Uşak efsanelerinde iyilik yapma, kutsal yerlere ve değerlere sahip çıkma gibi töreler korunup desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla toplumsal normlara uymayan efsane kahramanlarının cezalandırılması ya da örnek davranışta bulunanların ödüllendirilmesi yoluyla dinleyiciler toplumca tasvip edilen yöne sevk edilmektedir. Bazı efsanelerde de dinleyenler toplumsal düzenin bekasını sağlamak maksadıyla korkutularak kötü

özelliklerden alıkonulmaktadır. Uşak efsanelerinin anlatıcıları, bir yandan olayı aktarırken bir yandan da kültürel öğretilerde bulunmaktadır. Böylece unutulmaya yüz tutmuş bazı gelenekler / uygulamalar bile yeni nesillere efsaneler aracılığıyla aktarılmış olur. Uşak efsanelerinde, sosyal davranış kalıplarına göre hareket eden bireylerin topluma uyumlu kabul edilecekleri, bu kabul görme sayesinde de üzerlerindeki baskının kalkacağı yolunda bir mesaj verilmektedir. Sonuç olarak Uşak'tan derlenen efsaneler incelendiğinde Bascom'un İşlevsel Kuramına göre folklorun işlevlerinin dördünü de yerine getiren farklı örnekler tespit edilmiştir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Uşak efsaneleri incelendiğinde söz konusu metinlerde açık iletiler yanında örtük iletiler de bulunduğu görülmüştür. Bu örtük iletilerin de birer işlevi yerine getirmeye yönelik olduğu tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak efsanelerin gerçekleştirmeye çalıştığı açık işlevleri yanında ikincil, gizil ya da örtük adını verebileceğimiz işlevleri de bulunduğu, ayrıca metinlerin farklı icracılar tarafından farklı gayelerle anlatılabildikleri, dolayısıyla icra sırasında da yeni işlevler kazanabildikleri saptanmıştır.

Yaptığımız incelemede Bascom'un belirlediği ve genel olarak kabul gören folklorun işlevsel özelliklerinin efsaneler açısından yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Efsanelerin konusuna, içerdiği motiflere, ana düşüncesine, anlatıcıya, anlatıcının ruh hâline, dinleyiciye / dinleyicilere, içinde şekillendiği ve anlatıldığı yöreye, icra ortamına ve zamana göre; kısacası bağlama göre farklı işlevleri karşılayabileceği; bunun yanında bir efsanenin aynı anda birden fazla işlevi yerine getirebilmesi nedeniyle bağlama göre efsanelerin Bascom'un belirlediği işlevlerden çok daha fazla, hatta sayısız işlevi bulunduğu görülmüştür. Bu işlevlerden tespit edebildiklerimizin sayısının çok fazla olmasından dolayı efsanelerin işlevleri, sınıflandırılmıştır. Bahsi geçen işlev sınıflandırması önerimiz; sosyokültürel işlevler, psikolojik işlevler, felsefi - dinî işlevler, sanatsal işlevler ve tarihî işlevler şeklinde beş başlıktan oluşmaktadır.

Buna göre Uşak efsanelerinde en yaygın işlev grubunun sosyokültürel işlevler olduğu, hemen her efsanenin en az bir sosyokültürel işleve yönelik ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Uşak efsanelerinde özellikle yardımlaşma, dayanışma, saygı, dürüstlük, iyilik, çalışkanlık gibi erdem ve meziyetlerin öğütlenmesi yoluyla

sosyokültürel yapının düzenlenmeye ve Türk gelenek göreneklerinin bekasının sağlanmaya çalışıldığı görülmüştür.

Uşak efsanelerinde psikolojik işlevlerin de yaygın olduğu, insanların bu efsaneler aracılığıyla esenlik bulup rahatladığı, hoşça vakit geçirip geleceğe daha güvenle baktığı tespit edilmiştir. Sağaltma işlevi yanında metanet ve direnç verme, dünyanın acı gerçeklerinden olağanüstülüklerle sığınma ile güdüleme işlevleri de Uşak efsanelerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Efsanelerin; halkın ölüm, yaşam, kader, inanç, ibadet gibi kavramlar üzerinde düşünmesini, bunları sorgulamasını, yeni fikirler üretmesini ya da kabul gören fikirleri benimsemesini sağlamaya yönelik olarak anlatıldıkları takdirde felsefi - dinî işlevleri yerine getirdikleri görülmüştür.

Uşak efsanelerinde estetik beğeni oluşturma ve efsanenin icrası sırasında ustalık sergileme başta olmak üzere pek çok sanatsal işlevle de karşılaşmıştır.

Son olarak tarihî konuların yeni kuşaklara aktarılmasında ve unutulmasının önlenmesinde efsanelerin önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

Netice itibariyle en yaygın işlev grubu sosyokültürel işlevler olan Uşak efsanelerinin temel işlevlerinin de toplum düzenini koruma ve sürekli kılma ile kültürün gelecek kuşaklara aktarılması ve devamlılığının sağlanması olduğu saptanmıştır. İncelememizde görüldüğü üzere Uşak efsaneleri bu ana işlevlere ek olarak pek çok işlevi de yerine getirmektedir. Dolayısıyla Uşak efsanelerinin sosyokültürel alan başta olmak üzere pek çok alanda önemli işlevlerinin bulunduğu ve icra ortamındaki dinleyiciye çeşitli değerler kazandırdığı tespit edilmiştir.

Uşak efsaneleri ile ilgili yapılmış ilk monografik akademik çalışma olan tez faaliyetimiz sonucunda Uşak folklorunda efsanelerin önemli bir yerinin bulunduğu, Uşak'ta eskisi kadar sık ve yoğun yapılmaya da efsane anlatma geleneğinin sürdüğü ve Uşak efsanelerinin gerek içerik gerek şekil bakımından zengin bir mirasın eseri olduğu saptanmıştır.

Yürütülecek yeni derleme ve inceleme faaliyetleri ile Uşak folklorunun ve onun içinde yer alan efsane vb. sözlü anlatı türlerinin yok olmasının önüne geçilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca kanaatimizce Türk coğrafyasının her

bölgesinde ivedilikle gerçekleştirilecek alan araştırmaları sayesinde Türk efsaneleri külliyatı oluşturulması ve efsane kataloglarının hazırlanması gerekmektedir. Efsane anlatma geleneğinin günümüzde sürdürülebilmesi ve böylece efsanelerin genç nesle aktarılabilmesi için de basın-yayın ve sosyal medya gibi yeni kültür ortamlarında efsane paylaşımının teşvik edilmesi, kahvehanelerin yerini almaya başlayan ve kafe / kahveci gibi adlar verilen yeni sohbet ortamlarında efsane icrasının başlatılması, ebeveynlerin çocuklarını eğitirken efsane anlatmasının pedagoglar ve psikolojik danışmanlar tarafından önerilmesi, okul müfredatlarına efsane, masal, epik destan, halk hikâyesi gibi sözlü kültür verimleri derslerinin eklenmesi gibi önlemlerin de faydalı olacağı tespit edilmiştir.

Şu da bir gerçektir ki kültür, canlı ve değişken bir organizmadır; toplum değiştikçe o toplumun kültürü de dönüşüme uğrayacaktır. Kaçınılmaz kültürel değişim çerçevesinde tavsiye ettiğimiz tüm bu çabalar, efsane aktarımını teşvik etmek için yetersiz kalabilir. O nedenle temelde kültürün ve kültürel unsurların toplum için birer ihtiyaç olduğu fikrinin, o toplumu oluşturan bireylere kabul ettirilmesi, kültürel unsurların sosyal yapının içerisindeki öneminin hatırlatılması ve benimsetilmesi gerekmektedir. İşte ancak o zaman kültürel unsurlar ve bu unsurlardan biri olan efsane, toplum için vazgeçilmez kılınabilir ve yeni kuşaklara aktarılabilir.

Sonuç olarak geleneğin modern döneme hediyesi olan efsanelerin millî kimlik inşa etmedeki yerinin unutulmaması gerektiği ve tezimiz özelinde Uşak efsanelerinin, genel çerçevede Türk efsanelerinin yaşatılmasının hamurumuzun mayasını diri tutmada önemli olduğu tespit edilmiştir.

EKLER

A. METİNLERİN YAZIMINDA KULLANILAN TRANSKRİPSİYON
İŞARETLERİ TABLOSU⁸

ā:	uzun a
ē:	uzun e
ī:	uzun ı
î:	uzun i
ū:	uzun u
û:	uzun ü
ō:	uzun o
ô:	uzun ö
ę:	kaybolmak üzere olan e
ĩ:	kaybolmak üzere olan ı
ĩ:	kaybolmak üzere olan i
ù:	kaybolmak üzere olan u
ú:	kaybolmak üzere olan ü
ú:	düzleşmiş u
ǎ:	daralmış a
á:	u'ya yaklaşan a
ǎ:	a'ya yaklaşan e
ǎ:	geniz a'sı
ǎ:	yuvarlak a
ř:	kaybolmak üzere olan
ŋ:	kaybolmak üzere olan
l̥:	kaybolmak üzere olan l
l̥:	ince l
d̥:	palatal d
K:	ötümlüleşmeye başlamış k
w:	kaybolmak üzere olan v
ñ:	palatal n
ý:	kaybolmak üzere olan y
ħ:	kaybolmak üzere olan h
ḡ:	(kalın ünlüden önce olmasına rağmen) ince telaffuz edilen g
ḡ:	(kalın ünlüden önce olmasına rağmen) ince telaffuz edilen k
P:	b-p arası ses
F:	f-v arası ses
T:	t-d arası ses
ñ:	ny
ŋ:	ng
x:	“art damak k” sesinin sızıcılaşarak “h” sesine dönüşmüş hâli

⁸ Tablo hazırlanırken transkripsiyon işaretleri, Gürer Gülsevin'in “Uşak İli Ağzıları” adlı eserinden alınmıştır (2002: 4). Metinlerde karşılaşılmayan transkripsiyon işaretlerine tabloda yer verilmemiştir.

B. ALAN ARAŞTIRMASI SIRASINDA ÇEKİLEN FOTOĞRAFLAR

Banaz ilçesi Yukarı Karacahisar köyündeki dede (yatır / adak yeri)

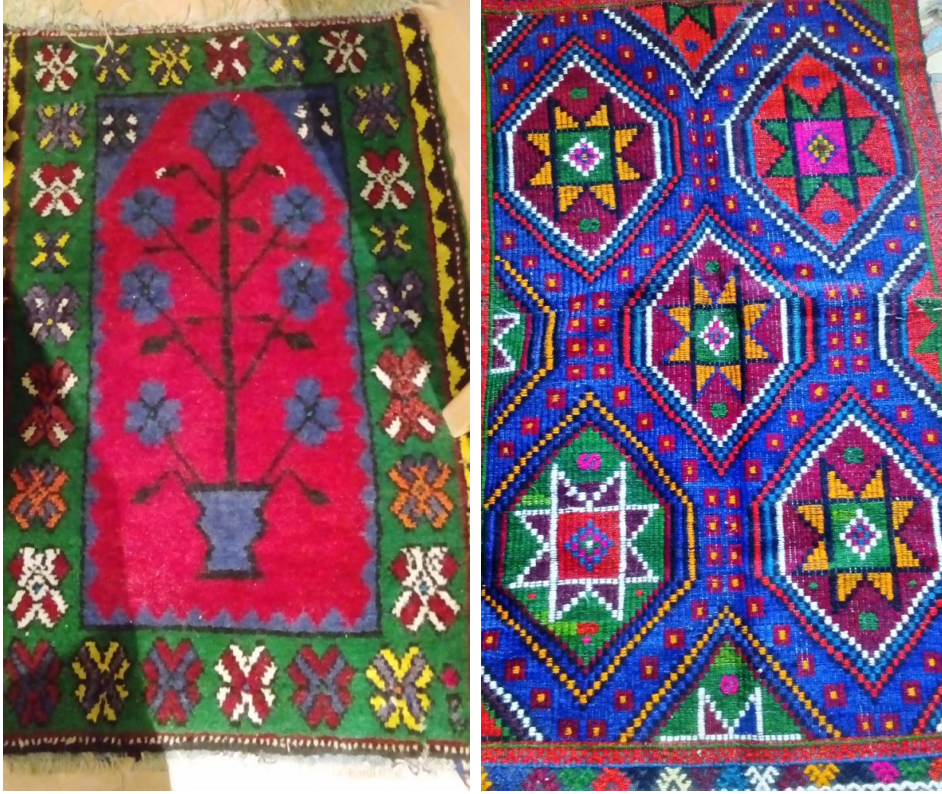
UŞak Merkez - DönertaŐ

Eşme ilçesi Takmak köyü - Anıt Ağaç

Merkez Kılcan köyü - cami içinde yer alan yadır

Karahallı ilçesi Kırkyaren köyü - seccade ve kilim

Ulubey ilçesi Köselers köyü - mülakat ve gözlem faaliyeti

Merkez Karacahisar köyü - Çeceli Kara Murat Anıtı

Merkez Bağbaşı köyü - Kızlar Erenleri bölgesinde bulunan çeşme

Sivashlı ilçesi Samatlar köyündeki dede (yatır / adak yeri)

Ulubey ilçesi Avgan kasabası - dede kabul edilen bölge

Merkez Güre köyü - Efsanelere konu olan Karun Hazinesi kazı alanı

Merkez Çukurağıl köyü – icra bağlamı

Dünyada yalnız Merkez Ítecik Dağı çevresinde yetişen efsanev Ítecik gl
(Tepe ieđi / Ítecik lalesi)

Banaz ilçesi - Evren Dede yatırı ve Evren Dede mesire yeri

Ulubey ilçesi İnay köyü, efsanelere konu olan mağara

Sivaslı ilçesi Hacım köyü

Merkez Çamyuva köyü - Kızıl Eren Dedesi

Merkez İlyaslı köyü - Abdal Gölü

Sivaslı ilçesi Budaklar köyü - Mildan Dede'nin efsaneye konu olan köprüsü

Merkez Dışkaya köyü – icra bağlamı - kaynak kişiler

Ulubey ilçesi Külçen köyü – icra bağlamı

Merkez Sorkun köyü - icra bağlamı

Banaz ilçesi Karacahisar köyü - icra bağlamı

Eşme ilçesi Takmak köyü - icra bağılamı

Karahallı ilçesi Alfaklar köyü - kaynak kişiler

Merkez Ortabağ köyü - icra bağlamı

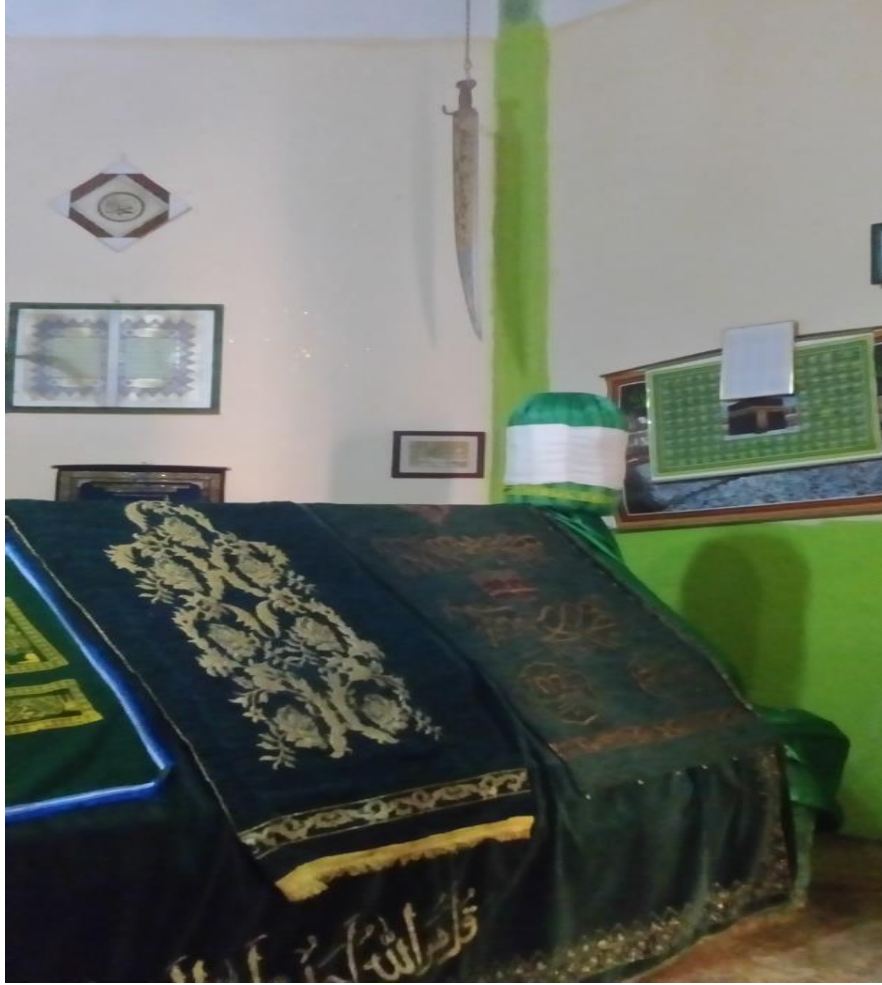
Ulubey ilçesi Kışla köyü - icra bağlamı

Merkez Yavı köyü - kaynak kişiler

Merkez Hisar köyü - kaynak kişiler

Sivaslı ilçesi Hacım köyü - Hacım Sultan Türbesi - Hacım Sultan'ın kılıcı

Merkez Kayağıl köyü - Gelin Kayası (Efsaneye göre sol üsttefi figür bayrak, sol alttaki gelin, sağ baştaki seğmenbaşı, aradakiler de seğmen alayıdır.)

KAYNAKÇA

A. YAZILI KAYNAKLAR:

1. Acıpayamlı, O. (1978). *Halkbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
2. Aday, E. (2014). Horasan Erenleri'nin Menkıbevi Şahsiyetlerindeki Ortak Özellikler. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*. s. 383-393. Eskişehir: Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı.
3. Aday, E. (2013). *Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar*. Yayımlanmamış doktora tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
4. Akalın, S. (1984). *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
5. Akçay, A. (2018). *Samsun Efsaneleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
6. Akkuş, E. (2018). *Ordu Efsaneleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
7. Alpaslan, İ. (1992). Saim Sakaoğlu ile Efsane Üzerine Bir Konuşma. *Milli Folklor*, S. 13, s. 32-35, Ankara.
8. Alptekin, A. B. (2012). *Efsane ve Motifleri Üzerine*. Ankara: Akçağ Yayınları.
9. Alptekin, A. B. (1993). *Fırat Havzası Efsaneleri (Metinler)*. Antakya: Kültür Ofset Basımevi.
10. Alptekin, A. B. (2011). *Halk Bilimi Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
11. Alptekin, A. B. (1988). Malatya Efsanelerinin Türk Kültürü İçindeki Yeri. *II. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğleri*, İstanbul: Kuşak Ofset.
12. Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
13. *Ana Britannica*. (1988). Cilt VIII, İstanbul: Ana Yayıncılık.
14. Artun, E. (2015). *Türk Halkbilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
15. Aslan, E. (2011). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
16. Aslan, F. (2012). Halk Bilimsel Bir Terim Olarak "Efsane" Üzerine Bazı Dikkatler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 23, Güz.
17. Aslan, N. (2004). Şekil Değiştirme Motifinin Anlatılarımızdaki Bazı Yansımaları Üzerine, *Milli Folklor*, Yıl 16, Sayı 64, Ankara.
18. Ata, E. N. (2018). *Türk Dünyası Efsanelerinde "Su Çıkarma" Motifi Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
19. Atlı, İ. (2012). *Çan Yöresi Efsanelerinin Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
20. Baba, M. O. (2007). *Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Hayamola Yayınları.
21. Banarlı N. S. (2001). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
22. Bascom W. R. (2005). "Folklorun Dört İşlevi." Çev. Ferya Çalış. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, Haz. Oğuz M. Ö. vd., Ankara: Geleneksel Yayınları.
23. Başgöz, İ. (1986). *Folklor Yazıları*. İstanbul: Adam Yayınları.

24. Başgöz, İ. (1996). *Protesto: Folklorun Beşinci İşlevi (Fonksiyonu). Folkloristik, Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*, (Haz. Özkul Çobanoğlu-Metin Özarslan), Ankara: Feryal Matbaacılık.
25. Başgöz, İ. (2010). *Türk Folkloruna Giriş*, İstanbul: Pan Yayınevi.
26. Bayat, F. (2016). *Mitolojiye Giriş*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
27. Berkkan, Y. (2018). *Çin Kaynaklarına Göre Türklerle İlgili Efsaneler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
28. Bilgen, N. (1999). *Uşak Kent Coğrafyası*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
29. Bonnefoy, Y. vd. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*. İstanbul: Dost Kitapevi.
30. Boratav, P. N. (1973). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
31. Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
32. Boratav, P. N. (2012). *Türk Mitolojisi*. Ankara: Bilgesu Yayınları.
33. Boyraz, Ş. (2012). Anonim Halk Edebiyatı Araştırmalarının Tanım Ve Tasnif Sorunları Bağlamında “Söylemelik Ve Konuşmalık Türler”le İlgili Çalışmaların Durumu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 36/1.
34. Buch, W. (1992). “Masal ve Efsane Üzerine”, (Çev. Ali Osman Öztürk), *Milli Folklor*, S. 13, s. 10-15, Ankara.
35. *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. (1986). İstanbul: Meydan Yayınları.
36. Cohen, A. P. (1985). *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*. Çeviren: Mehmet Küçük. Ankara: Dost Yayınları.
37. Çelepi, M. S. (2015). "Teke Yöresi Efsanelerinin Yaratılma Estetiği", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür ve Eğitim Dergisi (TEKE)*, S. 4/3, s. 1166-1187.
38. Çelik, T. (2008). *Uşak İlyaslı Kasabası Folkloru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
39. Çobanoğlu, Ö. (2012). *Halkbilimi Kuramları Ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
40. Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
41. Dağlı A. (2015). Halkbiliminde Saha Araştırması ve Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması Konusunda Problemler ve Bir Çözüm Önerisi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8, Sayı:40.
42. Dağlı, A. (2012). *Yapısalcı Açından Amasya Efsaneleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
43. Dégh, L. (2005). Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Bir Düşünme ve Efsanenin Tanımı, (Çev. Selcan Gürçayır), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, Haz. M. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır, Ankara: Geleneksel Yayınları.
44. Dégh, L. ve Vázsonyi, A. (2015). Memorat ve Ön-Memorat, (Çev. Ahmet Barış Ekiz), *Milli Folklor*, S.105. s. 131-146.
45. Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Yayıma Hazırlayan Aydın Sami Güneçal, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
46. Dundes. A. (1998). Doku, Metin ve Konteks. (Çev: Metin Ekici). *Milli Folklor*, S.38. s. 106-119, Ankara.

47. Dundes, A. (2003). *Halk Kimdir? Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. (Çev. Metin Ekici). Ankara: Geleneksel Yayınları.
48. Duymaz, A. (1989). *Bingöl Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
49. Eker, G. Ö. (2014). *İnsan, Kültür ve Mizah*. Ankara: Grafiker Yayınları.
50. Ekici, M. (1995). *Dede Korkut Hikâyeleri Tesiri ile Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
51. Ekici, M. (2010). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayınları.
52. Ekici, M. (1998). "Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi", *Milli Folklor*, S. 39, s. 25-34, Ankara.
53. Ekici, M. (2004). Halk Bilim Araştırmalarında Üçüncü Boyut, *TÜBAR-XVI-/Güz*, s. 13-20.
54. Eliade, M. (1991). *Kutsal ve Dindışı*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: Gece Yayınları.
55. Eliade, M. (2016). *Mitlerin Özellikleri*. (Çev. Sema Rifat). İstanbul: Alfa Yayınları.
56. Elçin, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Araştırmaları – 2*. Ankara: Akçağ Yayınları.
57. Elçin, Ş. (2001). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
58. Eralp, H. Y. (2015). *Bir Zamanlar Uşak Kültürü*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
59. Erginer, G. (1984). *Uşak Halk Takvimi Halk Meteorolojisi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
60. Ergun, M. (1997). *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, 1. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
61. Erol, Ş. S. (2012). *Türkmen Efsaneleri Üzerinde Bir Araştırma (İncelemeMetinler)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
62. Evliya Çelebi. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. (Haz. Seyit Ali Kahraman). 9. Kitap, 1. Cilt. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
63. Fedakâr, P. D. (2008). *Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir.
64. *Gelişim Hachette Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi*, (1983). Cilt III. İstanbul: Gelişim Yayınları.
65. Goldstein, S. K. (1977). *Sahada Folklor Derleme Metotları*. Çev.: Ahmet Edip Uysal, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
66. Göde, H. A. (2010). *Isparta Efsaneleri*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
67. Gökalp, Z. (1976). *Türk Töresi*. (Haz. Hikmet Dizdaroğlu), Ankara: Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları: 6.
68. Gökşen, C. (1999). *Giresun Efsaneleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
69. Görkem, İ. (2006). *Elazığ Efsaneleri, İnceleme-Metinler*, Elazığ: Manas Yayınları.
70. Gülsevin, G. (2002). *Uşak İli Ağzıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
71. Güzel, A. ve Torun A. (2002). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
72. Halıcı, F. (1985). *Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler I*. Ankara: Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları.

73. Hança, B. B. (2012). Tanım mı Tarif mi? Halk Hikâyesinin Tanımlanması Meselesi, *JASSS The Journal Of Academic Social Science Studies*, Cilt 5, Sayı 8.
74. Hançerlioğlu, O. (1984). *İslam İnançları Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
75. İneyet, A. (2007). *Türk Dünyası Efsane Ve Masallarında Bir Dev Tipi Yalmavuz / Celmoğuz*, İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
76. İnce, K. (2004). *Uşak'ta Türk Mimarisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
77. İzmirligil, Ü. (1978). Uşak Selçukler Tümsüleri. *Uşak Halk Eğitim Dergisi*, S.1, Ankara.
78. Karadağ, M. (2004). *Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri*, Ankara: Ürün Yayınları.
79. Karagöz, E. (2019). "Motif-Index Of Folk-Literature" Kullanımı ve Karşılaşılan Bazı Sorunlara Çözüm Önerileri, *Millî Folklor*, Yıl 31, Sayı 124, sayfa 75-90.
80. Kaya, D. (2007). *Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
81. Keser, A. (2017), *Nazilli Bölgesi Efsane ve Memoratları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
82. Keyvanoğlu, M. S. (2012). *Bir Masal Şehriydi Uşak*. İzmir: Meta Basım.
83. Keyvanoğlu, M. S. (2015). *Bir Zamanlar Uşak*. İzmir: Meta Basım.
84. Köprülü, M. F. (1980). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
85. Lüthi, M. (2003). Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, (Çev.: Sevengül Sönmez; Haz.: Gülin Öğüt Eker vd.), Ankara: *Millî Folklor*, s. 314-319.
86. Malinowski, J. B. (2016). *Bilimsel Bir Kültür Çevirisi*. (Çev. Deniz Uludağ), İstanbul: Doğu Batı Yayınevi.
87. Malinowski, B. (1990). *Büyük Bilim ve Din*, (Çev. Saadet Özkal), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
88. *Meydan Larousse Ansiklopedisi* (1981). İstanbul: Meydan Yayınları.
89. Nirun, N. ve Özönder, C. (1990). *Türk Sosyokültürel Yapısı İçinde Adetler, Örfler, Görenekler, Gelenekler, Milli Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
90. Oğuz, Ö. vd. (2014). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
91. Ögel, B. (2014). *Türk Mitolojisi*, 1. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
92. Öger, Â. (2008). *Uygur Efsaneleri Üzerinde Bir Araştırma (İnceleme ve Metinler)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
93. Önal, M. N. (2013). *Muğla Efsaneleri (Araştırma-İnceleme)*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları.
94. Önder, A. R. (1973). Türkiye'de Mitoloji Çalışmalarına Bir Bakış. *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara.
95. Örnek, S. V. (1971). *100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
96. Örnek, S. V. (2000). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
97. Özcan, D. (2016). Uşak Yöresinde Evlilikle İlgili Ritüel ve Büyüsel İçerikli Pratikler, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 9, Sayı 28.
98. Özdeğer, M. (2012) *İslam Ansiklopedisi*. 42. Cilt. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.

99. Özdemir E. vd. (1998). *Cumhuriyet'in 75. Yılında Uşak*, Uşak: Uşak Valiliği Yayınları.
100. Özdemir, H. (1986). "Etiyolojik Türk Halk Efsaneleri." *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*. Cilt II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
101. Özön, N. M. (1954). *Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.
102. Pala, İ. (1990). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
103. Pehlivan, G. (2009). "Dinî Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar", *Millî Folklor*, S. 83, s. 88-96, Ankara.
104. Pentikäinen, J. (2003). "Efsanenin Yapısı ve Fonksiyonu." Çev. İsmail Görkem, *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Haz. Gülin Ögüt Eker vd. Ankara: *Milli Folklor*, s. 223-240.
105. Polat, S. (2017). *Uşak İlinde Jeositler ve Jeomorfositler, Yüzey Araştırmaları ve Kazılar Işığında Uşak*, İstanbul: Zero Yayınları.
106. Propp, V. (1987). *Masalların Yapısı ve İncelenmesi*, Çeviren Hüseyin Gümüş. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
107. Püsküllüoğlu, A. (1988). *Efsaneler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
108. Püsküllüoğlu, A. (2000). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
109. Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
110. Sakaoğlu, S. (1974). "Bir Mitoloji Bibliyografyası Üzerine", *Halk Bilimi*, Sayı:3, Ocak.
111. Sakaoğlu, S. (1992). *Efsane Araştırmaları*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
112. Sakaoğlu, S. (2003). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
113. Sakaoğlu, S. (1976). *101 Anadolu Efsanesi*, İstanbul: Damla Yayınevi.
114. Sakaoğlu, S. (2012). *101 Türk Efsanesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
115. Sami, Ş. (2001). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
116. Sayan, Y. (1997). *Uşak Evleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
117. Saydam, M. B. (1997). *Deli Dumrul'un Bilinci*, İstanbul: Metis Yayınları.
118. Sepetçioğlu, M. N. (2014). *Türk İslam Efsaneleri-Bir Büyülü Dünya Ki*, İstanbul: İrfan Yayıncılık.
119. Seyidoğlu, B. (1985). *Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
120. Seyidoğlu, B. (2005). *Erzurum Efsaneleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
121. Solmaz, E. (2017). İşlevleri Bağlamında Özbek Afandi Fıkraları. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2017 / 9, s.60-79.
122. Sunucu, Y. (1967). *Dünü, Bugünü, Yarınıyla Uşak Rehberi*, Ankara.
123. Şükûn, Z. (1996). *Farsça-Türkçe Lûgat*. Cilt 1, İstanbul: MEB Yayınları.
124. Tan, N. ve Turhan S. (2001). *Uşak Türküleri*, Ankara: Uşak Valiliği Kültür Yayınları, .
125. Thompson, S. (1966). *Motif-Index of Folk-Literature: A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Fables,*

- Mediaeval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books and Local Legends*. 6 vols. Bloomington: Indiana University Press.
126. Tuğlacı, P. (1985). *Osmanlı Şehirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
127. Turgay, Ç. ve Turgay, A. (1973). Anadolu-Türk Efsaneleri Üzerinde Psiko-sosyal Bir Çalışma, *VIII. Millî Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi-Bilimsel Çalışmalar*, 25-30 Eylül 1973, Marmaris, İzmir.
128. Tümer, H. (1971). *Uşak Tarihi*. İstanbul: Uşak Halk Eğitimine Yardım Derneği Kültür Yayınları.
129. Türk Diyanet Vakfı (2012). *İslam Ansikopedisi* (Cilt 42). İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
130. Türker, F. (2011). *Altay Türklerinin Efsaneleri (İnceleme-Metin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
131. *Türkçe Sözlük*, (1988). 1. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
132. Türkteş, M. M. (2012). *Denizli Efsaneleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
133. *UKTAD (Uşak Kültür Turizm Araştırma Dergisi)* (2000). Yıl 2, Sayı 5, Uşak.
134. Uşak İl Yıllığı Hazırlama Komitesi. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Uşak, 1973 İl Yıllığı*, Uşak: Türkiye Cumhuriyeti Yayınevi.
135. Uşak İl Yıllığı Hazırlama Komitesi, (1975). *Uşak 1975 İl Yıllığı*, Uşak: Uşak Valiliği.
136. Uşak İl Yıllığı Hazırlama Komitesi. (1979). *Uşak 1979 İl Yıllığı*, Uşak: Uşak Valiliği.
137. T.C. Uşak Valiliği. (1993). *İlkler Şehri Uşak*, Uşak: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınevi.
138. T.C. Uşak Valiliği. (2019). *Uşak Gezi Rehberi*, Uşak: T.C. Uşak Valiliği.
139. Uşak Valiliği İl Turizm Müdürlüğü. (2000). *Uşak Turizm Envanteri 2000*, Uşak: Uşak Valiliği İl Turizm Müdürlüğü.
140. Uyaniker, N. (2011). *Eyüp Sultan Türbesi Etrafında Teşekkül Eden Efsanelerin Tespiti Ve İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
141. Yavuz, M. H. (2013). *Diyarbakır Efsaneleri*, Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
142. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
143. Yıldız, A. (2011). *Anadolu Efsanelerinin Tanımı Ve Tasnifi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

B. ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

1. <https://www.usak.bel.tr/sayfa/cograf-yapisi/> 20.10.2019
2. <https://www.usak.bel.tr/sayfa/fiziki-yapisi/> 20.10.2019
3. <http://www.usak.gov.tr/tarih/> 14.05.2020
4. <https://www.nisanyansozluk.com/?k=efsane&view=annotated/> 15.06.2020

C. SÖZLÜ KAYNAKLAR:

KAYNAK KİŞİ DİZİNİ:

- KK1: Abdullah Hotak, Uşak - Merkez, 2002, lise öğrencisi
- KK2: Âdem Çimen, Banaz Ahat, 1952, ilkokul
- KK3: Âdem Kurt, Sivaslı Ketenlik, 1956, ön lisans
- KK4: Adile Evren, Sivaslı, 1964, ortaokul
- KK5: Adile Sivri Kaya, Uşak, 1980, üniversite
- KK6: Ahmet Akyol, Ulubey Kışla, 1982, lise terk
- KK7: Ahmet Aydın, Banaz Baltalı, 1964, açık lise öğrencisi
- KK8: Ahmet Gündüz, Muharremşah, 1976, lise
- KK9: Ahmet Köğer, Banaz Susuz, 1933, ilkokul
- KK10: Ahmet Özcan, Kayaagıl, 1982, üniversite
- KK11: Ahmet Türkmen, Banaz Ayrancı, 1955, ilkokul
- KK12: Ahmet Yılmaz, Sirge, 1954, ilkokul
- KK13: Akın Atılmaz, Sivaslı Hacım, 1963, ortaokul
- KK14: Akif Duman, Banaz Çamsu, 1958, ilkokul
- KK15: Akile Demircan, Karahallı Alfaklar, 1969, ilkokul
- KK16: Akile Savaş, Ortabağ, 1948, okuma yazması yok
- KK17: Akile Toker, Selviler, 1962, ilkokul
- KK18: Alaaddin Gümüş, Kabaklar, 1941, ilkokul
- KK19: Alev Özdemir, Uşak - Merkez, 1994, üniversite
- KK20: Ali Cesur, Eşme Saraycık, 1942, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK21: Ali İhsan Uzun, Banaz Ovacık, 1963, ilkokul
- KK22: Ali Kılınç, Banaz Kızılcasöğüt, 1936, üniversite
- KK23: Ali Koca, Banaz Susuz, 1978, ilkokul
- KK24: Ali Osman Gürcan, Karaağaç, 1970, ilkokul
- KK25: Ali Özgür, Sivaslı Hacım, 1949, ortaokul
- KK26: Ali Rıza Suludağ, Ulubey İnay, 1952, ilkokul
- KK27: Ali Ünal, Banaz Çamsu, 1952, üniversite

- KK28: Ali Yayla, Eşme, 1964, lise
- KK29: Alime Sayar, İkisaray / Gücer, 1942, okuma yazması yok
- KK30: Arife Acar, Banaz Gürlek, 1962, okuma-yazması yok
- KK31: Arzu Sunal, Güneli, 1943, ilkokul terk
- KK32: Arzu Zıraman, Güneli, 1948, ilkokul
- KK33: Asiye Erdoğan, Banaz Ahat, 1953, ilkokul
- KK34: Ayfer Fidan, İlyaslı, 1957, ilkokul
- KK35: Aysel Yılmaz, Banaz Kuşdemir, 1963, okuma-yazması yok
- KK36: Ayşe Ayşen, Ortaköy, 1965, ilkokul
- KK37: Ayşe Baygın, Çukurağıl, 1950, ilkokul
- KK38: Ayşe Çakar, Emirfakı / Güneli, 1953, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK39: Ayşe Çelik, Banaz Derbent, 1990, üniversite
- KK40: Ayşe Duru, Mollamusa, 1970, ilkokul
- KK41: Ayşe Hanım Akarsu, Eşme Ahmetler, 1958, üniversite
- KK42: Ayşe Özmen, Banaz Çamsu, 1937, okuma yazması yok
- KK43: Ayşe Takal, Yeşildere, 1958, ilkokul
- KK44: Ayşe Tuncer, Banaz Derbent, 1928, okuma-yazması yok
- KK45: Ayşe Uğur, Karacahisar / Ortaköy, 1955, okuma-yazması yok
- KK46: Ayşe Uğur, Yeşildere, 1969, lise
- KK47: Ayşe Zıraman, Güneli, 1986, lise öğrencisi
- KK48: Ayşin Erer, Beylerhanı / Kılcan, 1982, üniversite
- KK49: Azime Görgülü, Çamyuva, 1937, okuma yazması yok
- KK50: Azime Hacım, Sivaslı Hacım, 1942, ilkokul terk
- KK51: Azime Kahraman, Bağbaşı, 1949, ilkokul
- KK52: Azime Karadaş, Banaz Çamsu, 1932, okuma yazması yok
- KK53: Azime Yağcı, Karahallı Paşalar, 1924, okuma yazması yok
- KK54: Baki Yüksel, Banaz Hatipler, 1947, ilkokul
- KK55: Barış Metin, Ulubey Aksaz, 1992, üniversite
- KK56: Bayram Arkın, Banaz Ahat, 1966, ortaokul

- KK57: Behiye Demir, Kedyünü, 1932, ilkokul
- KK58: Berkay Gülmez, Uşak - Merkez, 2002, lise öğrencisi
- KK59: Buse Yalçinkaya, Ulubey Köşeler, 2001, lise öğrencisi
- KK60: Bünyamin Akar, Yavı, 1959, ilkokul
- KK61: Büşra Hüsrifoğlu, Uşak - Merkez, 2002, lise öğrencisi
- KK62: Canan Acar, Dışkaya, 1977, ilkokul
- KK63: Celal Tarhan, Muharremşah, 1938, okula gitmemiş, okuma yazması var.
- KK64: Cemal Öztürk, Susuzören, 1952, ilkokul
- KK65: Cemal Semiz, Gücer, 1935, okuma yazması yok
- KK66: Cemal Türk, Üçkuyular, 1956, ilkokul
- KK67: Cemile Kılıç, Selviler, 1954, ilkokul
- KK68: Cengiz Bilgili, Banaz Çamsu, 1961, ilkokul
- KK69: Cennet Sarı, Eşme Çaykışla, 1948, ilkokul
- KK70: Cennet Topdemir, Eşme Kocabey, 1964, İlkokul
- KK71: Cennet Ünal, Eşme Köşeler, 1931, okuma yazması yok
- KK72: Ceren Er, Uşak - Merkez, 2001, üniversite öğrencisi
- KK73: Davut Tekinkaya, Bölme, 1946, üniversite terk
- KK74: Demet Akarsu, Uşak, 1980, üniversite
- KK75: Demir Karaayhan, Kedyünü, 1972, ilkokul
- KK76: Döndü Korkutan, Taşkonak, 1943, okuma yazması yok
- KK77: Döndü Mercan, Karahallı Bekiköy, 1932, okuma yazması yok
- KK78: Döndü Özdemir, Dışkaya / Hisar, 1975, ilkokul
- KK79: Döndü Tekin, Karakuyu, 1956, ilkokul
- KK80: Döne Bozkurt, Ulubey Avgan, 1955, ilkokul
- KK81: Döne Çakar, Banaz Kızılcasöğüt, 1950, ilkokul terk
- KK82: Dudu Kıymaz, Banaz Ayrancı, 1947, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK83: Dudu Kuşdemir, Ulubey Külçen, 1944, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK84: Dudu Uysal, Sivaslı Samatlar, 1963, ilkokul
- KK85: Eda Kara, Uşak - Merkez, 2000, üniversite öğrencisi

- KK86: Ekrem Balcı, Ulubey İnay, 1938, ilkokul
- KK87: Elif Bozkurt, Ulubey Kışla, 1950, ilkokul
- KK88: Elif Güngör, Uşak - Merkez, 2001, üniversite öğrencisi
- KK89: Elif Kartal, Eşme Bozlar, 1986, ortaokul
- KK90: Elif Kılıç, Ulubey Çamlıbel, 1950, okuma yazması yok
- KK91: Emine Akar, Eşme Çaykışla / Dışkaya, 1932, okuma yazması yok
- KK92: Emine Çetinkaya, Kılcan, 1952, ilkokul
- KK93: Emine Çınar, Yeşildere, 1939, okuma-yazması yok
- KK94: Emine Fırtına, Eşme Hamamdere, 1971, ilkokul
- KK95: Emine Ilgın, Yaşamışlar, 1948, okuma yazması yok
- KK96: Emine Köse, Karakuyu, 1946, okuma yazması yok
- KK97: Emine Küçükaya, Yeşildere, 1938, okuma yazması yok
- KK98: Emine Mıdık, Kısıkköy, 1972, ilkokul
- KK99: Emine Özcan, Kayaagıl, 1960, ilkokul
- KK100: Emine Özcan, Kayaagıl, 1962, ilkokul
- KK101: Emine Özkan, Kayaagıl, 1925, okuma yazması yok
- KK102: Emine Tıraş, Ortabağ, 1953, ilkokul
- KK103: Emine Uğur, Banaz Alaba, 1988, ön lisans öğrencisi
- KK104: Emre Ersan, Uşak - Merkez, 2002, lise öğrencisi
- KK105: Engin Yavaşkulle, Karaağaç, 1976, lise
- KK106: Erdoğan Yılmaz, Banaz Ovacık, 1973, ortaokul terk
- KK107: Erol Kaya, Banaz Ahat, 1960, ortaokul terk
- KK108: Eşe Kaya, Dışkaya, 1917, okuma yazması yok
- KK109: Eşe Sunal, Güneli, 1938, okuma yazması yok
- KK110: Ethem Işık, Dağyenice, 1970, ilkokul
- KK111: Ethem Öz, Banaz Küçükler, 1933, ilkokul
- KK112: Fadime Acar, Çamyuva, 1962, ilkokul
- KK113: Fadime Alev, Güre, 1950, okuma yazması yok
- KK114: Fadime Altınbaş, Ulubey Kışla, 1955, ilkokul terk

- KK115: Fadime Eser, Bağbaşı, 1943, ilkokul terk
- KK116: Fadime Gündüz, Sivaslı Samatlar, 1978, ilkokul
- KK117: Fadime Kahraman, Karacahisar, 1948, ilkokul terk
- KK118: Fadime Keleş, Eşme Takmak, 1943, ilkokul terk
- KK119: Fadime Köse, Mollamusa / Karakuyu, 1970, ilkokul
- KK120: Fadime Malak, Ortabağ, 1931, okuma yazması yok
- KK121: Fadime Metin, Banaz Kızılcasöğüt, 1983, üniversite
- KK122: Fadime Özdemir, Hisar, 1936, okuma yazması yok
- KK123: Fadime Şahin, Eğlence, 1954, ilkokul
- KK124: Fadime Turgut, Güneli, 1937, okuma yazması yok
- KK125: Fadime Yetiş, Eğlence, 1963, lise
- KK126: Fadime Yılğın, Paşacıoğlu, 1964, ilkokul
- KK127: Faik Turgut, Güneli, 1937, ilkokul
- KK128: Fatma Coşkun, Dağyenice, 1934, okuma yazması yok
- KK129: Fatma Çoruk, Ulubey, 1989, ön lisans
- KK130: Fatma Durdu, Sivaslı, 1999, üniversite öğrencisi
- KK131: Fatma Göçeri, Yeşildere, 1933, okuma-yazması yok
- KK132: Fatma Gümüş, Kabaklar, 1942, ilkokul
- KK133: Fatma Hamur, Eşme Akçaköy, 1957, ilkokul
- KK134: Fatma Kanıarı, Ortaköy, 1958, ilkokul
- KK135: Fatma Kozak, Dağdemirler, 1951, ilkokul
- KK136: Fatma Tarakçı, Ulubey Avgan, 1940, okuma yazması yok
- KK137: Fatma Tekin, Banaz Kızılcasöğüt, 1947, okuma yazması yok
- KK138: Fehmi Akarsu, Selvioğlu, 1957, üniversite
- KK139: Ferdi Uzun, Banaz Ovacık, 1995, orataokul
- KK140: Fevzi Ertaş, Banaz Karacahisar, 1945, ilkokul
- KK141: Fikret Ambardüzgün, 1973, Kaşbelen, lise
- KK142: Firdevs Fidan, İlyaslı, 1963, ilkokul
- KK143: Galip Ural, Ulubey Köseler, 1945, ilkokul terk

- KK144: Gönül Alkan, Ulubey İshaklar / Gücer, 1976, ilkokul
- KK145: Gönül Erdoğan, Güre, 1973, ortaokul
- KK146: Gülay Aşama, Eşme, 1970, üniversite
- KK147: Gülay Mıdıkoğlu, Beylerhanı / Güneli, 1961, lise
- KK148: Gülden Ünsal, Banaz Ayvacık, 1991, ortaokul
- KK149: Gülderen Şentürk, Banaz Ovacık, 1981, ilkokul
- KK150: Güler Semiz, Gücer, 1941, okuma yazması yok
- KK151: Güler Ünal, Yaşamışlar, 1960, ilkokul
- KK152: Gülfiye Çelik, Ortabağ, 1937, okuma yazması yok
- KK153: Gülistan Gülmez, Mollamusa, 1968, ilkokul
- KK154: Gülsüm Önder, Karacahisar, 1971, ilkokul
- KK155: Gülsüm Özyurt, Paşacıoğlu, 1973, ilkokul
- KK156: Gülsüm Yalçinkaya, Ulubey Köşeler, 1948, ilkokul
- KK157: Gülsüm Yıldız, Susuzören, 1954, ilkokul
- KK158: Gülşen Gültekin, Dışkaya, 1966, ilkokul
- KK159: Gültekin Acar, Banaz Öksüz, 1940, ortaokul
- KK160: Gülten Kuş, Ulubey İnay, 1969, ilkokul
- KK161: Güzin Çelikörs, Uşak, 1949, ortaokul terk
- KK162: Hacer Sarı, Karakuyu, 1938, okuma yazması yok
- KK163: Hakkı Durak, Dağyenice, 1955, ilkokul
- KK164: Halil Acar, Ortabağ, 1944, ilkokul
- KK165: Halil Coşkun, Dağyenice, 1933, okuma yazması yok
- KK166: Halil Ersan, Eşme Bekişli, 1940, ilkokul
- KK167: Halil İbrahim Akar, Yavı, 1921, okuma yazması yok
- KK168: Halil İbrahim Altınır, Yeşildere, 1952, ilkokul
- KK169: Halil Kahraman, Karacahisar, 1943, ilkokul
- KK170: Halime Çakın, Ulubey Hasköy, 1959, ilkokul
- KK171: Halime Demir, Kediünü, 1964, ilkokul
- KK172: Halime Karabulut, Yeşildere, 1947, ilkokul

- KK173: Halime Kurt, Çukurağıl, 1947, okuma yazması yok
- KK174: Hamza Harman, Banaz Karacahisar, 1936, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK175: Hanım Çandır, Karahallı - Alfaklar, 1950, ilkokul terk
- KK176: Hanife Çıldır, Ormandamı, 1947, okuma yazması yok
- KK177: Hanım Kaya, Dışkaya, 1953, okuma yazması yok
- KK178: Hasan Hüseyin Akın, Banaz Kızılcasöğüt, 1925, ilkokul
- KK179: Hasan Hüseyin Kahraman, Bağbaşı, 1948, ilkokul
- KK180: Hasan Hüseyin Kıymaz, Banaz Ayrancı, 1944, ilkokul
- KK181: Hasan Kahraman, Banaz Küçükler, 1947, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK182: Hasan Kılıç, Sivashlı Budaklar, 1949, ilkokul
- KK183: Hasan Tunay, Hacıkadem, 1945, ilkokul
- KK184: Hasbiye Avcı Öztürk, Eşme, 1941, üniversite
- KK185: Hasibe Işık, Banaz Susuz, 1947, ilkokul terk
- KK186: Hasibe Kıyar, Muharremşah / Yavı, 1939, okuma yazması yok
- KK187: Haşim Yayla, Eşme, 1933, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK188: Hatice Akbudak, Eğlence, 1942, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK189: Hatice Böce, Uşak Merkez, 1980, üniversite
- KK190: Hatice Çelik, İlyashlı, 1960, ilkokul
- KK191: Hatice Çetinkaya, Banaz Çamsu, 1963, ilkokul
- KK192: Hatice Doğan, Banaz Kızılcasöğüt, 1958, ilkokul
- KK193: Hatice Doğan, Banaz Kızıllhisar, 1981, ilkokul
- KK194: Hatice Kara, Banaz Ayrancı, 1953, okuma yazması yok
- KK195: Hatice Karabulut, Ortaköy, 1927, okuma-yazması yok
- KK196: Hatice Korkmaz, Çukurağıl, 1931, okuma yazması yok
- KK197: Hatice Kurşun, Kılcan, 1967, ilkokul
- KK198: Hatice Metin, Muharremşah, 1945, ilkokul terk
- KK199: Hatice Özgün, Güre, 1956, ilkokul
- KK200: Hatice Yılmaz, Sirge, 1976, ilkokul

- KK201: Hayri Acar, Banaz Öksüz, 1964, ortaokul
- KK202: Helime Özalan, Ulubey Kışla, 1935, okuma-yazması yok
- KK203: Hesna Ünsal, Ortaköy, 1938, okuma-yazması yok
- KK204: Hilal Yıldız Şeker, Karahallı Paşalar, 1965, üniversite
- KK205: Hülya Bayer, Sivaslı, 1966, ortaokul
- KK206: Hülya Savaş, Ortabağ, 1976, ilkokul
- KK207: Hüseyin Kuş, Ortabağ, 1974, ortaokul
- KK208: Hüseyin Kutlu, Güre, 1960, ilkokul
- KK209: Hüseyin Mert, Eşme Ahmetler, 1927, ilkokul
- KK210: Hüseyin Metin, Banaz Kızılcasöğüt, 1991, üniversite
- KK211: Hüseyin Şahin Metin, Muharremşah, 1943, ortaokul terk
- KK212: Hüseyin Tarakçı, Dağdemirler, 1960, ilkokul
- KK213: Hüseyin Yalçın, Banaz Hasan köyü, 1960, üniversite
- KK214: İraz Çelik, Hisar / Sirge, 1949, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK215: İbrahim Baş, Karaağaç, 1959, lise terk
- KK216: İbrahim Eser, Bağbaşı, 1942, ilkokul
- KK217: İbrahim Hotak, Eskisaray, 1954, meslek yüksekokulu
- KK218: İbrahim Kantaroğlu, Banaz Susuz, 1941, ilkokul
- KK219: İbrahim Yeni, Banaz Ayrancı, 1977, ilkokul
- KK220: İlyas Yılmaz, Banaz Karacahisar, 1947, ilkokul
- KK221: İmren Savaş, Ortabağ, 1984, ilkokul
- KK222: İsmail Berber, Banaz Ahat, 1936, ilkokul
- KK223: İsmail Canata, Banaz Karacahisar, 1970, ilkokul
- KK224: İsmail Özdemir, Hisar, 1936, ilkokul
- KK225: İsmail Yağcı, Karahallı Paşalar, 1946, ön lisans
- KK226: İsmail Zengin, Üçkuyular, 1946, okula gitmemiş, okuma - yazması var
- KK227: İsmet Sivri, 1956, Akbulak, üniversite
- KK228: İsmi Bayoğlu, Ulubey Hasköy, 1967, ilkokul
- KK229: Kadir Salman, Ulubey Kışla, 1934, yüksekokul

- KK230: Kadir Sarı, Karakuyu, 1935, ilkokul
- KK231: Kadriye Esen, Bölme, 1948, ilkokul terk
- KK232: Kâmil Akdaş, Banaz Çamsu, 1953, ilkokul
- KK233: Kâmuran Aydın, Banaz Kızılcasöğüt, 1985, doktora öğrencisi
- KK234: Kâzım Balkan, Yeşildere, 1930, okula gitmemiş, okuma-yazması var
- KK235: Kemal Çakar, Güneli, 1943, ilkokul
- KK236: Kezban Fırtına, Eşme Hamamdere, 1940, okuma yazması yok
- KK237: Köksal Kazanır, Ulubey İnay, 1963, ortaokul
- KK238: Kudret Yılmaz, Karakuyu, 1956, ilkokul
- KK239: Kübra Erdal, İkisaray, 1993, üniversite
- KK240: Leyla Alper, Hocalar, 1945, okuma yazması yok
- KK241: Leyla Aydilek, Eşme Saraycık, 1962, ön lisans
- KK242: Maide Hoşgör, Uşak Merkez, 1957, lise
- KK243: Makbule Mıdık, Beylerhanı, 1931, ilkokul
- KK244: Makbule Sırık, Gücer, 1943, okuma yazması yok
- KK245: Mehmet Akar, Dışkaya, 1928, okuma yazması yok
- KK246: Mehmet Ali Oğuz, Selikler, 1949, ilkokul
- KK247: Mehmet Ali Taylan, Banaz Alaba, 1945, ilkokul
- KK248: Mehmet Bayoğlu, Ulubey Hasköy, 1964, ilkokul
- KK249: Mehmet Bulut, Hacıkadem, 1986, ilkokul
- KK250: Mehmet Çevikdal, Ulubey Çamdere, 1954, ortaokul terk
- KK251: Mehmet Keyvanoğlu, Uşak Merkez, 1960, lise
- KK252: Mehmet Özalan, Ulubey Kışla, 1930, ilkokul
- KK253: Mehmet Özhan, Yavı, 1967, ilkokul
- KK254: Mehmet Sarıçiçek, Banaz Karacahisar, 1952, ilkokul
- KK255: Mehmet Sezai Keyvanoğlu, Uşak Merkez, 1955, ön lisans
- KK256: Mehmet Turgut, Sivaslı Hacım, 1952, ilkokul
- KK257: Mehmet Ünal, Banaz Çamsu, 1947, ilkokul
- KK258: Mehmet Ünal, Yaşamışlar, 1958, ilkokul

- KK259: Mehmet Yavaşkulle, Karaağaç, 1954, ortaokul
- KK260: Mehmet Yıldız, Karahallı Kırkyaren, 1954, önlisans
- KK261: Mehri Sivri, Köprübaşı, 1956, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK262: Merve Kuzer, Banaz Ahat, 1996, üniversite
- KK263: Meryem Acar, Banaz Öksüz, 1971, okuma yazması yok
- KK264: Meryem Çelik, İlyaslı, 1958, ilkokul
- KK265: Metin Özen, Banaz Karacahisar, 1953, ilkokul
- KK266: Metin Tozlu, Bölme, 1950, lise
- KK267: Mukaddes Baygın, Çukurağıl, 1952, ilkokul
- KK268: Murat Akar, Yavı, 1987, lise
- KK269: Murat Öz, Banaz Küçükler, 1954, ilkokul
- KK270: Mustafa Acar, Çamyuva, 1955, ilkokul
- KK271: Mustafa Cabbar, Sivaslı Samatlar, 1952, ortaokul
- KK272: Mustafa Çalışkan, Sorkun, 1941, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK273: Mustafa Çırak, Sirge, 1939, ilkokul
- KK274: Mustafa Doğan, Banaz Kızıllhisar, 1939, okuma-yazması yok
- KK275: Mustafa Erdoğan, Banaz Ahat, 1949, ilkokul
- KK276: Mustafa Ertaş, Banaz Karacahisar, 1934, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK277: Mustafa Köse, Muharremşah, 1951, ilkokul
- KK278: Mustafa Kuş, Ortabağ, 1945, ilkokul
- KK279: Mustafa Özer, Ulubey Dutluca, 1934, okuma yazması yok
- KK280: Muzaffer Haksever, Ulucak, 1947, üniversite
- KK281: Muzaffer Tarhan, Muharremşah, 1927, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK282: Mükerrerem Kılıç, Ulubey Külçen, 1952, okuma yazması yok
- KK283: Mümin Kaya, Ulubey Avgan, 1958, lise
- KK284: Münevver Koruk, Karlık, 1940, okuma yazması yok
- KK285: Mürüvvet Çalışkan, Sorkun, 1941, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK286: Mürüvvet Mıdık, Emirfakı, 1948, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK287: Müzeyyen Gündüz, Köprübaşı, 1960, ilkokul

- KK288: Naciye Cengiz, Yaşamışlar, 1937, okuma yazması yok
- KK289: Naide Zıraman, Ormandamı / Güneli, 1971, ilkokul
- KK290: Nazif Keleş, Eşme Takmak, 1929, ilkokul
- KK291: Nazif Sezer, Eşme Eşmeli, 1937, ilkokul
- KK292: Nazmiye Erer, Kılcan, 1954, ilkokul
- KK293: Necati Ertuğrul, Ulubey İnay, 1960, lise
- KK294: Necati Ortakçay, Susuzören, 1942, ilkokul
- KK295: Necip Diker, Eşme Poslu, 1959, ilkokul
- KK296: Necla Uysal, Banaz Ahat, 1944, üniversite
- KK297: Neriman Cabbar, Sivaslı Samatlar, 1953, ilkokul
- KK298: Nermin Metin, Ulubey Aksaz, 1992, üniversite
- KK299: Neslihan GÜR, Eşme Kocabey Köyü, 1936, okuma yazması yok
- KK300: Neslihan Savaş, Ulubey Karacaahmet köyü, 1978, lise
- KK301: Nihar Yüksel, Sivaslı Hacım, 1950, ilkokul
- KK302: Nimet Akar, Derbent, 1963, ilkokul
- KK303: Nimet Ünlü, Kuyucak, 1985, lise
- KK304: Niyazi Kaya, Sivaslı Budaklar, 1947, ilkokul
- KK305: Nurcan Aydın, Sivaslı Salmanlar, 1963, ilkokul
- KK306: Nurhan Yalçın, Banaz Öksüz, 1961, ilkokul
- KK307: Nuri Döner, Banaz Ahat, 1935, okuma-yazması yok
- KK308: Nuri Yılmaz, Karakuyu, 1958, lise
- KK309: Nurşen Karabay, Kılcan, 1978, ortaokul
- KK310: Orhan Duzcu, Uşak Merkez, 1963, lise
- KK311: Orhan Özdemir, Karakuyu, 1959, üniversite terk
- KK312: Osman Kaya, Banaz Ahat, 1981, üniversite
- KK313: Osman Kaya, Dışkaya, 1946, ilkokul
- KK314: Osman Tarhan, Banaz Çamsu 1977, lise
- KK315: Osman Türkmen, Banaz Ayrancı, 1974, ortaokul
- KK316: Osman Zeki Candoğan, Banaz Susuz, 1951, üniversite

- KK317: Ömer Aşçı, Uşak Merkez, 1977, üniversite
- KK318: Ömer Doğan, Banaz Kızıllhisar, 1978, lise
- KK319: Ömer Kuşdemir, Ulubey Külçen, 1951, ilkokul
- KK320: Özge Uysal, Kabaklar, 1993, üniversite
- KK321: Özhan Uğuz, Banaz Ahat, 1976, ortaokul
- KK322: Özkan Yalçinkaya, Ulubey Köşeler, 1970, ilkokul
- KK323: Özlem Coşkun, İlyaslı, 1975, ortaokul
- KK324: Özlem Serap Akbıykoğlu, Uşak - Merkez, 2001, üniversite öğrencisi
- KK325: Pakize Ateş, Çımarcık / Güneli, 1950, ilkokul
- KK326: Pakize Yılmaz, Karakuyu, 1963, ilkokul
- KK327: Pakize Yurdanur, Güre, 1954, ilkokul
- KK328: Pelin Eksen, Yapağılar, 2005, lise öğrencisi
- KK329: Perihan Çamurcu, Ormandamı, 1964, ilkokul
- KK330: Perihan Keleş, Eşme Takmak, 1968, üniversite
- KK331: Rahim Cesur, Eşme Dere Köyü, 1963, lise
- KK332: Raşan Kılıç, Ulubey Külçen, 1975, ilkokul
- KK333: Ramazan Aşkın, Ulubey İnay, 1962, lise
- KK334: Ramazan Coğuplugil, Karahallı Coğuplu, 1960, üniversite
- KK335: Ramazan Görgülü, Çamyuva, 1967, ilkokul
- KK336: Ramazan Kaya, Buğdaylı, 1960, ilkokul
- KK337: Ramazan Mercan, Karahallı - Bekiköy, 1929, ilkokul
- KK338: Raziye Arıksoy, Eşme Poslu, 1940, okuma yazması yok
- KK339: Raziye Baykal, Susuzören, 1943, okuma yazması yok
- KK340: Raziye Kılıç, Sivaslı Budaklar, 1947, okuma yazması yok
- KK341: Raziye Yeşilyurt, Üçkuyular, 1934, okuma yazması yok
- KK342: Rebile Can, Selikler, 1953, ilkokul
- KK343: Recep Alper, Hocalar, 1947, ortaokul terk
- KK344: Recep Yüksel, Banaz Baltalı, 1942, lise
- KK345: Refik Semiz, Gücer, 1965, ilkokul

- KK346: Remzi Aydilek, Eşme Emirli, 1960, ön lisans
- KK347: Rukiye Acar, Eşme Çaykışla, 1950, okuma yazması yok
- KK348: Rühsen Kaya, Buğdaylı, 1956, ilkokul
- KK349: Rüstem Öztürk, Susuzören, 1950, ortaokul
- KK350: Sabahat Yayla, Eşme, 1943, ilkokul
- KK351: Safiye Kaya, Eskisaray, 1959, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK352: Saim Erdoğan, Güre, 1972, lise
- KK353: Salih Çelik, İlyaslı, 1956, lise
- KK354: Salih Diker, Eşme Bozlar, 1967, üniversite
- KK355: Sami Işık, Çamyuva, 1960, üniversite
- KK356: Saniye Gümüş, Eşme Emirli, 1961, ilkokul
- KK357: Savaş Arslan, Kedyünü, 1976, ilkokul
- KK358: Seher Cengiz, Banaz Kızılcasöğüt, 1971, lise
- KK359: Selvi Duru, Mollamusa, 1964, ilkokul
- KK360: Serap Savaş, Ortabağ, 1984, ilkokul
- KK361: Sergül Karahan, Elmacık, 1970, ilkokul
- KK362: Serpil Dinçer, Uşak, 1988, lise
- KK363: Servet Köse, Ulubey Köseler, 1949, ilkokul
- KK364: Sevgi Alp, Eşme Camili köyü, 1956, ilkokul
- KK365: Sevim Kağda, Yoncalı, 1940, okula gitmemiş, okuma-yazması var
- KK366: Sevim Mıdık, Beylerhanı / Emirfakı, 1959, lise
- KK367: Seyfi Uçdu, Ortabağ, 1960, ilkokul
- KK368: Seyit Savran, Emirfakı, 1969, ilkokul
- KK369: Sıdıka Salman, Ulubey Kışla, 1938, ilkokul
- KK370: Sibel Karaman, Sorkun, 1972, ilkokul
- KK371: Sibel Kozak, Banaz Alaba, 1987, ortaokul
- KK372: Sibel Uyar, Karahallı Kırkyaren, 1972, ilkokul
- KK373: Sultan Aydın, Sivaslı Akarca, 1933, okuma yazması yok
- KK374: Sultan Dağlı, Eşme Ahmetler, 1957, ortaokul terk

- KK375: Sultan İçöz, Sorkun, 1932, okuma-yazması yok
- KK376: Sultan Kuş, Eşme Camili, 1969, lise
- KK377: Sultan Türkmen, Kılcan / Banaz Ayrancı, 1950, ilkokul
- KK378: Suzan Gökçay, Banaz Yazıtepe, 1973, ilkokul
- KK379: Süheyla Metin, Banaz Kızılcasöğüt, 1944, ilkokul
- KK380: Süleyman Albayrak, Banaz Muratlı, 1978, ilkokul
- KK381: Süleyman Demircan, Karahallı Alfaklar, 1955, ilkokul
- KK382: Süleyman Şentürk, Banaz Ayrancı, 1937, okula gitmemiş, okuma yazması var
- KK383: Süleyman Şentürk, Banaz Ovacık, 1976, ilkokul
- KK384: Süleyman Yörük, Bağbaşı, 1963, ilkokul
- KK385: Şakir Mıdık, Emirfakı, 1955, üniversite
- KK386: Şakir Sarıççek, Banaz Karacahisar, 1920, okuma yazması yok
- KK387: Şander Ural, Ulubey Köşeler, 1941, okuma yazması yok
- KK388: Şanize Cengiz, Ulubey Avgan, 1959, ilkokul
- KK389: Şaziye Kantaroğlu, Banaz Susuz, 1941, ilkokul terk
- KK390: Şefike Tekin, Karakuyu, 1947, ilkokul
- KK391: Şengül Ersoy, Eşme Kıranköy, 1962, ilkokul
- KK392: Şerife Tekin, Eşme Camili, 1963, ilkokul
- KK393: Şükriye Erdoğan, Çukurağıl, 1937, okuma yazması yok
- KK394: Tahsin Işık, Banaz Susuz, 1942, ilkokul
- KK395: Tansel Doğan, Ulubey İnay, 1970, lise terk
- KK396: Turgut Babur, Eşme Takmak, 1947, okuma yazması yok
- KK397: Uğur Hacım, Sivaslı Hacım, 1953, ilkokul
- KK398: Ummuhan Kuşdemir, Ulubey Külçen, 1964, ilkokul
- KK399: Ülkü Oğuz, Selikler, 1954, ilkokul
- KK400: Ümmü Çıldır, Mollamusa / Ormandamı, 1917, okuma yazması yok
- KK401: Ümmü Diker, Eşme Poslu, 1961, ilkokul terk
- KK402: Ümmü Gencer, Banaz Kızılcasöğüt, 1921, okuma yazması yok
- KK403: Ümmü Hancı, Sirge, 1940, okuma yazması yok

- KK404: Ümmü Kara, Eşme Ahmetler, 1959, ilkokul
- KK405: Ümmü Kaya, Buğdaylı, 1953, ilkokul
- KK406: Ümmü Teke, Ulubey Hasköy, 1959, ilkokul
- KK407: Ümmet Yeşilyurt, Ulubey Çamdere, 1940, okuma-yazması yok
- KK408: Ünal Karaman, Sorkun, 1968, ilkokul
- KK409: Veciha Köse, Muharremşah, 1951, ilkokul
- KK410: Veli Aslan, Selikler, 1941, ilkokul
- KK411: Veli Can, Susuzören, 1951, ilkokul
- KK412: Yakup Uyar, Uşak, 1972, lise
- KK413: Yasin Kaya, Sivaslı Budaklar, 1972, ilkokul
- KK414: Yasin Mıdık, Beylerhanı, 1976, lise
- KK415: Yaşar Barut, Ulubey Avgan, 1970, ön lisans
- KK416: Yaşar Böce, Çınarcık, 1949, lise
- KK417: Yaşar Gültekin, Ulubey İnay, 1948, ilkokul
- KK418: Yaşar Karadal, Ulubey, 1935, okuma-yazması yok
- KK419: Yaşar Karataş, Eğlence, 1963, ortaokul
- KK420: Yaşar Kaya, Banaz Karacahisar, 1951, ilkokul
- KK421: Yaşar Oskay, Sivaslı Kökez, 1965, ilkokul
- KK422: Yaşar Özdemir, Hisar, 1946, ilkokul
- KK423: Yaşar Sırık, Gücer, 1943, ilkokul
- KK424: Yaşarhanım Kaya, Karahallı Alfaklar, 1963, ilkokul
- KK425: Yıldız Mutlu, Yeşildere, 1939, okuma-yazması yok
- KK426: Yılmaz Bıçak, Ulubey İnay, 1963, lise
- KK427: Yunus Emre Yüksel, Uşak - Merkez, 2000, üniversite öğrencisi
- KK428: Yüksel Hacım, Sivaslı Hacım, 1965, ortaokul
- KK429: Yüksel Özyurt, Kedyünü, 1956, ilkokul
- KK430: Zeki Aydın, Sivaslı Akarca, 1964, ilkokul
- KK431: Zekiye Savaş, Ulubey Çamdere, 1960, lise
- KK432: Zekiye Tuncer, Banaz Derbent, 1965, ilkokul

KK433: Zeliha Kaya, Buğdaylı, 1972, ilkokul

KK434: Zeliha Nur Can, Uşak - Merkez, 2001, lise öğrencisi

KK435: Zeliha Sivri, Akbulak, 1959, okula gitmemiş, okuma yazması var

KK436: Zeynep Fidan, Ortabağ, 1977, ilkokul

KK437: Zeynep Gündüz, Sivaslı Samatlar, 1999, lise

KK438: Zeynep Tekin, Ulubey Karacaahmet, 1953, ilkokul terk

KK439: Zülfü BÖCE, Çınarcık, 1960, ilkokul

